አሉላ አባ ነጋ

ታሪካዊ ልቦለድ

በማሞ ውድነህ

ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት
፲፱፻፸፱

ኩራዝ አሳታሚ ድርጅት
Kuraz Publishing Agency

ስልክ ቁጥር
Tel. } 112719

ፖስታ ሣ. ቁ.
P. O. Box } [illegible]

አዲስ አበባ
ኢትዮጵያ

ADDIS ABABA
ETHIOPIA

መብቱ በሕግ የተጠበቀ ነው ።
All Rights Reserved

[illegible]

[illegible]

ለዶጋሊ ድል

መቶኛ ዓመት መታሰቢያ

የተዘጋጀ

ምስጋና

ለዚህ መጽሐፍ ጥናትና ዝግጅት በአዲስ አበባ ዩኒቨርሲቲ ፣ 'የኢትዮጵያ ጥናትና ምርምር ኢንስቲቲዩት' ፣ እንዲሁም የዩኒቨርሲቲዉ የታሪክ መምህር የሆኑት ዶክተር መርዕድ ወልደ አረጋይ ላደረጉልኝ ትብብር ልባዊ ምስጋናዬን አቀርባለሁ ።

እንዲህ አለ አሉላ ።

ተሻገረ ቢሉት ቀይ ባሕርን ጠላት ፣
አሉላ ተቆጣ ነደደ እንደሳት ።
'ማን' አለ 'ፈረሴን ወልውል ጉራዴዬን ፣
አውርድ ከግድግዳ ጦርና ጋሻዬን ፣
ማንም አይረግጣትም ውዲቱን አገሬን ።
ምታ ፣ ነጋሪቱን ንፋ መለኸቱን ።
ጀግናው ሁሉ ይከተት ይሰለፍ ይታጠቅ ፤
አገር መደፈሩዋን ይነገረው ይወቅ ።'
ሰማ ሠራዊቱ የጠላትን ድፍረት ፤
ጥቃቱ ሆነበት የመረረ እሬት ።
'እንሒድ እንዝመት ጠላትን እንውቃ ፤
ክንዳችንን ይየው ትዕግሥታችን ይብቃ !'
በረብረቡ ገደል በጊንዳ ቁልቁለት ፤
የዳማስን ሜዳ የሰሐጢን ኸረት ፤
የአሉላ ሠራዊት ተርመሰመሰበት ።
አገኘው ጠላቱን ተድአሊ ላይ ሠፍሮ ፤
ምሽጉን ገንብቶ መድፉን አነጣጥሮ ።
'በለው !' አለ አሉላ 'ግባ ተደባለቅ ፤
አባየው ክንድህን ማንነትክን ይወቅ ።'
አልተረም አንጀቱ ጢሶ እንደ ነደደ ፤
የጠላቱን አንገት እያወራረደ ፤
ጣለው በጉራዴ አጨደው ከመረው ፤
ተድዓሊ ዕልል አለች ፣ አሉላን ደስ አለው ።
ከዚያ በኋላ ነው ፤
አሉላ እንዲህ ያለው ፣

'አንድ ጊዜ ክንዴን አቅምሻቸዋለሁ ።
ደግሞ ብቅ ካሉ እደግማቸዋለሁ ።
ራሱ ቀይ ባሕር ድንበር ነው ያገሬ ፤
የኖረ ነውና ከጥንት እስከ ዛሬ ።
'እኔ የሔድኩለት ሮማን ልገዛ ፤
ያን ምናልባት ቢበዛ ቢበዛ ፤
ሚሊዮንም በሐበሺ ሊመጣ ይችላል ፤
ከዚህ አልፋለሁ ቢል ክንዴ ይደግመዋል ።
የኢትዮጵያ ጀግና ይሰባብረዋል ።'
ይህ ነበር ምኞቱ የቆራጥነቱ ፤
አሉላ አባ ነጋ የታገለበት ።
«አገሬን የነኩ የደፈሩ ሁሉ ፤
በኢትዮጵያ ጀግና ክንድ ይላሽቃሉ»
ስሙ ገኑ ጀግና አሉላ አባ ነጋ ፤
ጠላት በጉራዴ ሲነዳ ሲያንጋጋ ፤
በአውሮፓ ጸሐፊ ያስመሰከረ ነው ።
የአሉላን ጀግንነት ማነው እሱ እሚለው፤
ኤርትራን ሲጠብቅ ፤
በምዕራብ በምሥራቅ ፤
በደቡብ በሰሜን ፤
'አንትኩ' ይል ነበር 'አትድፈሩ አገሬን !'

ማውጫ

አርእስት — ገጽ

መግቢያ .... ፱
ወይ ያች ዕለት 1
ትኩር ጥምድ 16
ንጉሥ ማራኪ 40
የጉራው አንበሳ 45
የማስፈራሪያው ጹላ 75
«ማሩኝ አለ» 86
ቁርጠኛው አሉላ 94
አሉላና እንግሊዞች 115
ባለሟሉ ተጠረጠሩ? 123
«ነጭ ወታደር ምፅዋ ገባ» 131
የኩራት ጦርነት 148
አሉላ አሥመራና ምፅዋ 162
አሉላና ኢጣሊያኖች 167
መለማመጡ በቃን 180
እንግዶቹ 190
ጊንዳዕ 207

ርእስት

ገጽ

ጦርነቱ 237

ችሎቱ 253

አማላጅነቱ 263

ግሕዲስቶች ፣ አሉላና መረብ ምላሽ 280

ምኒልክና ጣሊያኖች ፣ ትግራይና ሁለቱ ራሶች 311

መንገሻ አሉላና ምኒልክ 362

አሉላ በዐድዋ ጦርነት 394

የሁለቱ ራሶች ፍጻሜ 403

መ ግ ቢ ያ ።

ሆን ተብሎ በልጅነት አእምሮአችን ውስጥ የጀግኖች ገድል እንዲቀረጽና የእነርሱን ፈለግ እንድንከተል እንዲያደርጉ ፣ የታዘዙና የሠለጠኑም ይመስል ፣ የመንደር ሽማግሌዎች እርስ በርሳቸው ሲጫወቱ ከአባቶቻቸው በፊት የነበሩትን ጀግኖች ስምና ዝና እያነሱ መጣል ያዘወትሩ ነበር ። በቴዎድሮስ፣ በዮሐንስ፣ በምኒልክ ዘመነ መንግሥት ፣ በማይጨው ጦርነትና በአርበኝነቱ ወቅት የነበሩ ታማኝ ጀግኖች ዝና ፣ በኢትዮጵያ ተወልዶ ያደገ ሁሉ የጭውውት መጀመሪያ መሆኑን ያውቀዋል ።

ገና በልጅነቴ ወራት በመንደሬ ሽማግሌዎች አንደበት የነገር መጀመሪያ ከሆኑት ጀግኖቻችንም አንዱ አሉላ አባ ነጋ ነበሩ ።

«አጼ ተክለ ጊዮርጊስን የማረኩ ፣ ቱርክን (በዚያን ጊዜ ግብፅም ቱርክ እየተባለ ይጠራ ነበር) ፣ ድርቡሹን (ሱዳኑን) ፣ ጣሊያኑን ድል የመቱ ፣ እዩ ጀግና እዩ ወንድ ፣ እናት ወለደች እየተባለ ሲነገር በየጊዜው የምሰማው ታሪክ ነበር ።

ምንም እንኳን የልጅነት አእምሮ እንደ ነጭ ወረቀት ሁሉንም ቀለም ለመቀበል የሚችል ቢሆንም ፣ የራስ አሉላዉ ታሪክና ዝና በመላ አካላቴ የሠረፀ ብቻም ሳይሆን ፣ እኔ በጐለመስኩ ቁጥር አብሮ የሚጐለምስ እየሆነ ሔደ ።

የመንደራችን ደብር አለቃ የነበሩት የኔታ ትኩ እስከ ዳዊት ደገማው ቢያስተምሩኝም ፣ የአሉላን ታሪክ ሊያስነብቡኝ ወይም ሊያስተምሩኝ አልቻሉም ነበርና ፣ እርሳቸውን ከነትምህርታቸው እዚያው ትቼ ፣ ወደ ከተማ ኮብልዬ የዘመናዊዉን ትምህርት ገዕድ ተሳታፊ ለመሆን በቃሁ ። ከዚያም በልጅነቴ እንደ ቀረት ተረት

በሰማው የነበረውን ታሪክ በአንዳንድ ያስተርኛ መጽሐፍት ዐልፎ ዐልፎ አነኘሁት ። ይሁን እንጂ የበኩያም ወትት የነፃነት መምህራንና መጽሐፍትም ቢሆኑ የጀግኖቻችንን ገድል በሰፊው አበራርተው ሊያስተምሩ የሚችሉ አልነበሩም ።

ሆኖም ፣ ስለ ራስ አሉላም ሆነ ስለ ሌሎቹ ጀግኖቻችን የነበረኝ ዕውቀትና አድናቆት እየጎላ በይበልጥ እንድጠይቅ እንድማር መንገዱን እየከፈተልኝ መጣ ።

ያ ፣ ትልዝ ሥዕል በአእምሮዬ እንደ ተቀረጸ ወደ ጋዜጠኛነቱ ዓለም ስገባ ፣ የአሉላን ብቻ ሳይሆን የኢትዮጵያንም ታሪክ በይበልጥ እንድከታተል የሙያው ግዴታ ሆነ ።

በ1957 ላይ በተሠማራሁበት ሙያ አስገዳጅነት የተነሣ ወደ ኤርትራ ክፍለ ሀገር ከተዛወርኩ በኋላ ደግሞ ፣ ስለ ራስ አሉላ አባ ነጋ በልጅነቴ ሰምቼው ከነበረውና በትምህርት ቤትም ካላነበብኩት የተቀራረጠ ታሪክ የበለጠና የላቀ ታሪክና ዝና መስማት ጀመርኩ ። ከዚያ በኋላ ስለእነዚህ ጀግና በይበልጥ ለማወቅ የነበረኝ ፍቅትና ጉጉት በይበልጥ እያደገ መጣ ።

በስሚ ስሚ ፣ በወሬ ወሬ ይጨምሩኝ ከነበሩት የመንደረ ሽማግሌዎች ይልቅ ራስ አሉላን በሕይወት ያውቋቸው የነበሩ የዕድሜ ጌቶች ኤርትራ ውስጥ ለማግኘት ቻልኩ ። «ራስ አሉላን እናውቃቸዋለን ፣ በዕድሜ ደርሰንባቸዋል» ከሚሉት የዕድሜ ጌቶችም መካከል ፣ እምባዬርሆ በተባለው ከአሥመራ በስተምዕራብ ከሚገኘው መንደር ነዋሪ የነበሩት ፣ አቶ ጌላግ ክሌል ተሰፋ ሚካኤል የአንድ መቶ ስሥር ዓመት ዕድሜ ባለ በ1963 ሲያጫውቱኝ ፣

«ራስ አሉላ በአሥመራ በነበሩበት ጊዜ ከአፄቱ ጋር አሥመራ እየሔዱኩ የሚሰጡትን ፍርድ እሰማ ነበር ። ራስ አሉላ ፍርድ በሚሰጡበት ጊዜ ሕዝቡ ግር ፣ ስግ ፣ ፍፁ ሸዞ ይሉሏል ። ነገዘቡም የሆነ እንደሆነ ቢያገኙት ወደ ላይ ከፍ አድርገው ይወጡሏል ። ከፍርድ በኋላ የረታው የወሰደውን ግርም ሆነ ገንዘብ ከፍሎ ይመልሳል ። የተረታው ግን ገንዘቡን ይዞ ይመለስ ነበር ። (ሥለተኛ ጉዳት እንዳይደርስበት ይመስላል) ። ራስ አሉላ የእር

ቀራ አገሩ ሃቀ ጎሎ ብዙ ወታደር ነበራቸው ። ጠመንጃቸውም የተርከ ነበር ። ወታደሮቻቸው ወደ ዘመቻ ሲሔዱ በጎቻ ሁሉ ነበራቸውም ። እንዳንድ ጊዜ ከግብሮች ስንቅ ተቀጥቀጡለዋ ፣ የቀለም እንደሆነም በግመል እምበት ብር ብቻ ይዘ ፈለዋቸው ነበር ። ያለቸው የሆኑ እንደሆነ ደግሞ ፣ የራሳቸውን ስንቅ አዘጋጅተው ይዘምቱ ነበር ። ራስ በአፄቱ ፣ በሰሌጤ ፣ በራዓብ ግርያ ሌላም ግርያ ተደራ በኩራት ዘምተው ግዛቶቻቸውን በመቃወሙ ብለውኛል ።

ከእርሳቸው ቀጥለው ደግሞ አመት ወርቁ ደግም የቀበሩ የአሥመራ ነዋሪ የነበሩ በአንድ መቶ ዘጠኝ ዓመት ዕድሜያቸው ሲያጫውቱኝ ፣

«ራስ ተቀምጠሩ እንደ መጡ መጀመሪያ ደብርም ተቀለው አዲ ተክላይ ፣ ቀጥለው አሥመራ ሠፈሩ ። በአዲ ባርያ (የእቴጌ ቶል) ብዙ ቅሬር ነበርና ራስ ማሽላ እያሰሙት ለሕዝቡ ይሰጡት ስለነበረ ፣

ቀማሊ ራሲ ስሉላ

ከግበአስ ከአሊፍ መሸላ ተብሎ ተገጠመላቸው ።

ራስ አዲ ባርያ ዘምተው በሽፋ ዙሪው አሥመራ ሲገቡ፣
ዘደርሊ ማንዴ መተሬ

ራሲ አትየም በሽራ»

ተብሎ ተዘፍኖላቸዋል ። ራስ አሉላ የቀይ ዳማ ፣ መልካም መልኩ ፣ መሐል ሰው ፣ መካከለኛ ቁመት ነበሩቸው ። ሽብሽ ይሠሩ ነበር ። በአገራቸው የወርቅ አልበ ወርቀዘቦ ያደርጉ ነበር ።

አሥመራ ሲመጡ በዚያ ጊዜ አሥመራ ውስጥ ብዙ ቤቶች አልነበሩም ፣ ከደበርዋ ቅድስት ማርያም አጠገብ የተሠሩ ቤቶች ነበሩ ። በመጀመሪያ ሲመጡ ብዙ ግቢር ያሰሩት ነበር ወታደሮቻቸውም በየቤቱ ምሳት ይመግቡ ነበር ። እኔያ ግን እነሱ ሲዳደሉ ወታደር በየቤቱ መመገቡ ቀረና ራሶ ወደ መንግሥት እንዲገባ አሉ ። በዚህም ነገር ሕዝቡ በጣም ተደስቶ

ጀግ ይወዱ ነበር ። የባለቤታቸውን የእቴጌ አምለሱን ተዝካር ያበሉትና ያጠጡት ለድሃና ለደካማ ነበር ።

ራስ አሉላ ፥ ቆራጥ ጀግና ፥ ፍትሕ ወዋቂ ስለነበሩ እርሳቸው የፈረዱት ፍርድ ፈረንጅ ከመጣ ወዲህም አልተሻረም ።

እመት ወርቂ ኢግም ፥ ስለራስ አሉላ የሰጡትን ምስክርነት በማረጋገጥ እንግሊዛዊው ነጋዴ ኤ.ቢ. ዋይልድ «ከ83—87 በሐ ሻን ውስጥ »በተባለው መጽሐፉ ላይ ፥ «ራስ አሉላ ቁመታቸው አምስት ጫማ ከዘጠኝ እፅት ይሆናል ። ደረታቸው ሰፋ ያለ ትከ ሻቸው የሞላ ስለነበረ ቁመታቸውን ውጦታል ። ጉበዝ ፥ ፈረስ መጋለብና ተኩስ የሚያዘወትሩ ነበሩ ። ፊታቸው ሞላላ ቀልጣፋ እ ፍንጫቸው ቀጥ ያለ ፥ አፋቸው ጠባብ ፥ ጥርሶቻቸው የሚያማምሩ ጽጉ ራቸው ወርቅማ ነበር ። በግል እንግዳ ሲያነጋግሩ ካልሆነ በቀር ከአሽከሮቻቸው ፊት አይስቁም ነበር ። ፈገግ ሲሉ ያስደስታሉ ተጫዋችነት የሚታይባቸው ቢሆኑም ፥ በቁም ነገር ንግግር ላይ ዝንፍ የማይሉ እንደ ሐውልት ድርቅ ያሉ ናቸው ። በጣም ዝነኛ ናቸው ። ፈጣንና የተመሰገኑ አዝማች ናቸው ። የውጊያ ስልት ያውቃሉ ። የሀገራቸውን ጉዳይ ቸል የማይሉ ነበሩና የግብጾ ችን ተንኮል ስለ ደረሱበት ድል ሊያደርጉዋቸው ችለዋል»ሲል የራስ አሉላን ባሕርይ ያሳውቀናል ።

ከአሥመራ ወደ ምፅዋ በሚወስደው መንገድ ከሃያ አም ስተኛው ኪሎ ሜትር ላይ ከምትገኘው ነፋሲት የተባለችው መንደር በስተምሥራቅ የሚገኘው የደብረ ቢዘን ገዳም አበ ምኔት የነበሩት መምህር ተወልደ ብርሃን ከገዳሙ አግኝተው ከግእዝ ወደ አማርኛና ትግርኛ ተርጉመው በሰጡኝ ጽሑፍ ላይ ደግሞ ፥

«ራስ አሉላ በተፈጥሮአቸው ትሑት ፥ የዋህ ፥ ርኅሩኅ ሃይማ ኖታዊ ነበሩ ። በልዕልና ለሚመጣባቸው ግን በወሰኑት ነገር ጽኑ ወደኋላ የማይመለሱ ናቸው ። በመከራና በጭንቅ ጊዜ ደግሞ እውነተኛ አርበኛ ከ—ጥሩ ሥጋ የማይሉ ኃይለኛ ነበሩ ።

ራስ አሉላ ፥ የጦርነት ጉዳይ ይወዱ ነበሩና በየጊዜው ሥራ ዊታቸውን ግብር እያበሉ ፥ ወታደሮች ሊያስጨክሩ ለባለሙያው ሙያውን ያስቆጥሩ ነበሩ ። ደግሞ በየጊዜው በሳምንት በወርም ሠራዊታቸውን እየሰበሰቡ ጠመንጃ ፥ ጉራዴ ፥ ሴፍ እያደሉ ፥ «ጠመ ንጃህን ተኩስበት ፥ ጉራዴህን ምዘዝ ፥ ባለሰይፍም ፋጭ» እያሉ ወታደሮቻቸውን መፈተሽ ልማዳቸው ነበር ። ስለዚህ «አሉላ መጣ» ሲባል ጠላት ሁሉ ይንሸቀሸቅ ነበር ።

ራስ አሉላ ፥ በተድአሊ ጣሊያኖችን ድል ከመቱ በኋላ የት ግሬ አቅራሪ እንዲህ አለ ።

«ሐሸከር ፈንቅል ዝበለ ንባሪ
ሐሸከር በዝብዝ ዝበለ ንባሪ
ጉይታ ሐማሴን ምድሪ ቀሪ
ጉይታ አሳውርታ ገምገም ባሕሪ
ወደረኛ ጣልያን በዓል ምስሪ
ወደረኛ ቱርክ በዓል ምስሪ
ወደረኛ ድርቡሽ ሐጂ ኑሪ
ሐጺርን ፥ ነዊሕን ብሐደ ዘመእሩሪ
ይውሕጠና ዝብሉኻ ከምባሕሪ
የንድደና ይብሉኻ ከምኂሒሪ
የዓብጠና ዚብሉኻ ከምነብሪ
ከም አምበጣ እብ ጉቦ ሰፋሪ
መጋረጃ ሐበሻ መቁሀ ሰባሪ
ድፍእ የብሉኻ መነጸሪ ፥
ኩዒትካ ተእትዎም ትሀቲ ምድሪ
መሐር ኢሎሙኻ ዘይመሐሪ
ግበር ኢሎሙኻ ዘድያገባሪ
እብልብኺ ተጺሒፋ እታምከሪ
ከም አባነጋ መንዮ ፈጣሪ
ብእግዚአብሔር ዶስ ኩይኑ ብፈጣሪ
ክንሰምየም ደም ነገ—ነጋ ጉይታና
ላእሊም ትግጦም ከምደመና
ንድኻ ትፀንሕዎ ብትሕትና
ንሐያል ትፀንህዎ ብልእልና
ናይ ልቦም ዝገብሩ ከምእወረአና?

የኔ ተደግሊ ደም ከነገፋኩም ዘና
ሕርድ መግለጫም ንበገለ ዘና
የኔ ኩሩት ደግም ከነገሩኩም ዘና
ድርቡሽ መደኢት ከተመለሰ ደመና
የኔ ነጋ ወረደፈን ከብሶምኣት ኩዶና
ለብደን ደርጃት ተሻፈና
ርእሰ ሰበርሻም ከምሽና
ዓምር እዩም ሰራዊቱ ከና
አብ ሐመድ አሕደርካዩ ዓትማን ጅማናዊ

ትርጉም

የፈንቅል አሽከር ካለ ኖረ
የበዝብዝ አሽከር ካለ ኖረ
የዲጋው አገር ያማለን ጌታ
የዐሕር ሞኝ ያለውርታ
የጣሊያን ፥ የግብፅ አስፈሪ
የቱርክ ፥ የደርቡሽ የኩሬ ነሪ
ፈጅም ከዳር አስነዳሪ
ይፈተሃል አሉ ፥
እነዚያ ሁሉ ።
ዓሕር ነው ብለው የሚወቁ
አባት ነው ብለው የሚልቁ
ነብር ነው ብለው የሚሸሹ
እንደ አንበሳ ፊት ላይ ሠፈሩ
የአበሻ እግር ብረት ሰባሪ
ይነካኩሀና ብለው ለመኩራ
ትምርጋቸውሀ ሰበሩ መከራ ።
አቀማራቸው ቢለምኑ
ቢለማመጡ ቢማጡ
ግነው እንደአባ ነጋ ጊዜው ወረ
እግዜር ከለዩት ያው ሬሳ
ጌታዬን የሉትም የሞሞተ

ከሰው በላይ እንደ ደመና
ደገመን በትህትና
ኃያሉን በለዕልና
የማስተናገድ ልምድ አላቸውና
ደገም ካውራኣቸው የደጋሊን ዘና
ታሪክ አለ እንደ እናብ ፀና
ደገም ለንገሬቸው የሙቅን ዘና
ድርቡሽ ተከዳሳ መጣችና
ያለ ነጋን ታሪክ ሳታውቀው
እንደ ቅጠል ራዷን ሰበረው ።
በእሳም ልጅ አጥንቶች ካብ ሠርተው
ሸጂት አሉ ዐመድ አርገው ።

ታላቁ ደራሲያችን ብላቴን ጌታ ኅሩይ ወልደ ሥላሴ ዋዜ ደወቅ ታሪክ» በሚል እርእስት በ1915 ባሳተሙት መጽሐፍ ስለ ራስ አሉላ ሲተርኩልን ፤

«ራስ አሉላ አባነጋ የሐማሴንና የአውራጃዎ ሁሉ ገዥ ነበሩ ። በጀግንነታቸውም እጅግ የታወቁና የተፈሩ ስለሆኑ ፤ በሐማሴን በኩል የመጣውን የውጭ ጠላት ሁሉ ዘወትር ድል እያደረጉ ይመልሱት ነበር ። በወጣትነታቸው ላይ የጀግንነት ሥራ በተገኘ ጊዜ በሸዋ ራስ ጉበና ፥ በትግሬ ራስ አሉላ ፥ በጎጃም ራስ ደርሶ እየተባሉ ሲመሰገኑ ይኖሩ» ብለዋል ።

እንደዚሁም ብላታ መርስኤ ኃዘን ወ/ቂርቆስ የአማርኛ ሰዋሰው በሚል ርእስ በ1919 ባሳተሙት መጽሐፍ የግርዎ ወርቅ የአማርኛ ቅኔ» በሚለው ክፍል ፥ የጭፍራ ንጉሡ የገጠሙትን በመጥቀስ ፤

«እየንዳቸን ለአቶ [illegible] መታበር ቆዳራ
ጉበናን ከሸዋ ፥ አሉላን ከትግሬ
ሰመና አድርጌልሀ ፥ ትምንትና ዛሬ
አሉላን ለትዳት ጉበናን ለዋሬ
ተሰበሰቡና ተማማሉ ማለ
አሉላ ተቀማሬ ጉበና ተጋላ ።

ጐበና ሴት ልጁን ሊያስተምር ፈረስ፣
አሉላ ሴት ልጁን ጥይት ሊያስተኩስ።
አገሬ ተባብራ ካልረገጠች እርካብ
ነገራችን ሁሉ የእምቧይ ካብ፣ የእምቧይ ካብ።»
ብለው አስፍረውታል።

ስፋትና ዝርዝር አይኑረው እንጂ፣ ስለራስ አሉላ ማንነትና ዝና ብላቴን ጌታ ማኅተመ ሥላሴ ወ/መስቀል፣ አቶ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ፣ ኰሎኔል ይርዳው ልባርጋቸው፣ አባ ገብረ የሱስ ኃይሉ፣ ደጃዝማች አብርሃ ተሰማ በየመጽሐፍቶቻቸውና በየጋዜጦቹ ሲያስተዋውቁን ኑረዋል።

በተለይም ደጃዝማች አብርሃ ተሰማ የተባሉ የኤርትራ ክፍለ ሀገር ተወላጅ በ1938 በአሥመራ ከተማ ይታተም በነበረው «ሰሙናዊ ጋዜጣ» ላይ በአሰፈሩት ጽሑፍ፣

«እንዴት ነህ አሉላ አባ ነጋ
ለእሉም ቁቢ ልጅ የዘሪጋ
ሽበሽ ፈረስ የሚያላጋ
ትቆርጣቸዋለህ እንደ ሥጋ
ትሰነጥቃቸዋለህ እንደ ዱጋ
እንዴት አለህ አባ ነጋ አሉላ
በአሥመራ የነበርህ መዝጊያ ቡላ
በምጥዋ የነበርህ መዝጊያ ቡላ
ዐይኑ በእሳት ጕራዴ ተስላ
ጕራዴህ ጣሊያንን የሚበላ
የቦሬሳው አሽከር ብሉ ቢወጋት
ቁሚ ወእርምሚ ቢላት
ገምስ አለች፣ ተሰነጠቀች ከሁለት
የቦሬሳ አሽከር የከለምን ሥራ
ካንተ በኋላ ምርኩብ ተሻገረ
ጣሊያን እርድ ሥርቶ በአሥመራ
የቦሬሳ አሊጋ እንሩዋ ተሰበረ
እንዲሁ ልትጠፋ ብላ
አጠፋሀክ እነንብላህ ንብላ።»

ሲሉ የጠቀሱት ሕዝባዊ ግጥም አሉላን በደብልዩ እን[illegible] ናቸው ተዉግረ ቀንጺል ሆናልኛል።

ከራስ አሉላ የልጅ ልጅ ከፊታውራሪ በየነ አብርሃ ጋር ስንጫወት፣ «አያትዎ ራስ አሉላ ትግራይ ውስጥ አብዛኛውን ጊዜ ‘ወዲ ቁቢ’ (የቁቢ ልጅ) እየተባሉ ነው የሚጠሩት ‘ቁቢ ምን ማለት ነው’ አልኳቸው።»

«ቁቢ ማለትማ ያገበሳ ጭራ ማለት ነው» አሉኝ።

«አባነጋ ማለትስ?»

«አጼ ዮሐንስ የራሳቸውን ፈረስ ሲሸልሙዋቸው ያወጡላቸው የፈረሳቸው ስም ነው።»

«እስቲ ስለ አያትዎ ስለ ራስ አሉላ የሚያውቁትን ያህል ያጫውቱኝ።»

«ዛሬማ አርጅቼ ሰማኒያ ዓመት ሆነኝ! ስንቱ ትዝ ይለኛል ልጄ? ገድላቸውን አልጻፍነው፣ እንዲሁ የወሬ ወሬ ሆኖ ቀረ። የወሬ ወሬ ስትውልደ ትውልድ ሊተላለፍ ነው፤ ቀደም ብለህ ሳላረጅ አግኝተኸኝ ቢሆን ኑሮ ብዙ ብዙ ነገር አጫውትህ ነበር። ዛሬማ ሁሉ ተዘንግቶኝ ምኑን ተምን አድርጌ እነግርሃለሁ? ፈረንጆች ይልቅ ጽፈውላቸዋል ሲባል ሰምቻለሁና ያንኑ ብታፈላልገው አይሻልም?» ብለው ጥያቄዬን ወደ ባሕር ማዶ ወረወሩብኝ።

ቢሆንም፣ እእምሮአቸው የደበቀው ትዝታ እንደሚፈታጣ በመተማመን፣ «እንዲያው መቼም አንዳንድ ጊዜ የምትጨዋወቱበት ትዝታ ይኖር ይሆናልና የሆነውን ትዝ የሚለዎትን ቢነግሩኝ?» ብዬ አትኩሬ ስመለከታቸው፣ እምቧይ ወደ ሰማይ ተወርውሮ እስከትመለስ ድረስ የሚወስድበትን ያህል ጊዜ ቢያንሰላሰሉ ቀዩና ጉረሮአቸውን አለስልሰው እኔን ቅክ ብለው እያዩኝ፣ «ደጃች ገዛኸኝ የአያቴን የራስ አሉላን የእኅት ልጅ አግብተው ይኖሩ ነበር። ደጃዝማችነቱንም የሰጡዋቸው አያቴ ናቸው። በኋላ ገዛኸኝ አያቴን ከድተው ለራስ መንገሻ ገቡ።

ዓመት ወጣት ሲሆን ፣ ተከታዩ እምለሱ ደግሞ የዐሥራ አራት ዓመት ጉብል ነበረች ። ለሁለቱም መምህር ተቀጥሮላቸው በግቢያቸው ውስጥ ይማራሉ ። ምንም እንኳን አሉላ የባልገዳ እርአያ ድምፁ አሽከር ቢሆንም ፣ እርሱ እንደ ተመኘው ምርጥ ጠመንጃ ይዞ ተከታይ ከመሆን ደረጃ አልወጣም ።

አሽከርነቱ ለደበበና ለእምለሱ ሆነ ። የሁለቱን እግር ያቀባል ፣ ሁለቱንም ይላላካል ፤ ሁለቱም ሲወጡና ሲገቡ ይከተላል ።

እርአያ ድምፁ የቆቅ የሰስና የድኩላ ሥጋ እጅግ አጥብቀው ይወዱ ስለነበረ ፣ ድኩላና ሰስ አድኖ ገድሎ ወይም በወጥመድ ይዞ ለሚያቀርብላቸው አሽከር ልዩ ጉርሻና ሽልማት መስጠት ያዘወትሩ ነበር ። የአውሬ ሥጋ ጥብሱንና ቋንጣውንም ለሌላ ቀርቶ ለልጆቻቸው እንኳ «እንዳይሸታችሁ» እያሉ ከማጉረስ በቀር እንደ ልባቸው አያስጠግቧቸውም ነበር ።

«ደበበ ተኳሹ ብትሆን ኑሮ ፣ የአውሬ ሥጋ ታጠግበኝ ነበር» ብላ እምለሱ ወንድሟን አንድ ቀን ስትቀልድበት ፣ አሉላ ሰምቷት ኑሮ ይህችን ሲያምሰለስል ቆይቶ ከዕለታት አንድ ቀን ከአባቷ ቤት ወደ አክስቷ ቤት ስትሔድ ጠመንጃ ይዞ ሲከተላት ጠጋ ብሎ ፣

«የአውሬ ሥጋ ትወጃለሽ?» ብሎ ጠየቃት ።

«ምነው ገድለህ ልታመጣልኝ ነው?» ብላ መልሳ ጠየቀችው ፣ ከአሽሙራዊ አስተያየት ጋር ።

«መተኮስ አልችል መሰለሽ?»

«ተኩሱንማ ማንም ይተኩሳል አነጣጥሮ መጣሉ ነው እንጂ የወንዶች መለያው» አለችው ።

«ለመሆኑስ የምን አውሬ ሥጋ ነው የምትወጂው?»

«ያውም መርጠህ ነው የምታመጣልኝ?» ብላ እንደ ገና አሽሟጠጠችው ።

«ተኩሼ ብስትም በወጥመድ እይዛለሁ ።»

«ከሆነልህማ ቆቅና ሰስ ነው የምወደው ፤ ያስለመዱኝም የእነርሱን ሥጋ ነው» አለችው ። ይህን ከተነጋገሩ ከሦስት ቀናት በኋላ ከረፋዱ ላይ አሉላ ሰስ ገድሎ ልጅ አሽከሩም ወስዶ ሰጣት ። ከዚያ በኋላ ቆቅ በወጥመድ ሰስና ድኩላ በጥይት እያመረተ ማቅረቡን በመቀጠሉ እምለሱ ፣ ለአባቷ ነግራ ጠመንጃ አሸለመችው ። ባልገዳ እርአያ የሸለሙት ጠመንጃ ደግሞ በዘመኑ ብርቅ የነበረችው መግሪያ ነበረች ። እርሷም ማስፈያ ኩታ ሸለመችው ።

በተኳሽነቱና በአዳኝነቱም ብቻ ሳይሆን ፣ አሉላ ለጌታው ቤት አሳቢ ተቆርቋሪና ታማኝ በመሆኑ ፣ በጌትየው ዘንድ እጅግ ተወዳጅ ባለሟል ሆነ ። ቆይቶም ከልጆች አሽከርነት ደረጃ ወጥቶ የራሳቸው የባልገዳ እርአያ አንጋች ሆነ ።

እያደርም አሉላ የጌታው ምሥጢረኛ እየሆነ በመሔዱ ፣ እምለሱ ስትደሰት ወንድሟ ደበበ በቅናት ልቡ እያበጠ ሔደ ። በየአውራጃዎችና ወረዳዎቹ እየተላከ ለጌታው አስፈላጊ የነበሩ ጉዳዮችን ማቀላጠፍ ጀመረ ። ሕዝቡ ለጌታው የሚያቀርበውን ጉዳይና ስጦታ ይቀበላል ፣ ወደ ምፅዋም ከነጋዴዎች ጋር እየሔደ የባሕር ማዶ ዕቃዎችን ጠመንጃና ጥይት መግዛት ጀመረ ። እነዚህም ሁኔታዎች የአሉላን ዕውቀት የአስተሳሰብ ኃይልና ልቀት እያስፋፉለት መጡ ። በተለይም ምፅዋ ደርሶ መርከቦችን ዐይቶ ፣ ጥቅማቸውን በመገንዘቡ ለዚያ የባሕር ዳር ለሆነው መሬትና ክብር በሕይወቱ ሙሉ ያልቀዘቀዘ ፍቅርና የጀግንነት ወኔ አደረበት ። በዚያ ዘመን ከልዩ ልዩ አገሮች በቀይ ባሕር ሲተላለፉ የነበሩ የንግድ መርከቦች ወደ ምፅዋ ወደብም ጐራ እያሉ ያራግፏቸውና ይጭኑዋቸው የነበሩ ሸቀጣ—ሸቀጦችና ጠመንጃዎችም ለባልገዳ እርአያ ብቻ ሳይሆን ፣ ለመላዋ ኢትዮጵያ የቱን ያህል እንደሚጠቅሙና እንደሚያስፈልጉ ከልቡ ለማመን የቻለባትንም ዕውቀት ቀሰመ ። በዚያው ጊዜም ነበር ያን በር በጀግንነት መጠበቅ እንደሚገባ ሊገነዘብም የቻለበትን አጋጣሚ ለማየት የበቃው ።

አሉላ ፣ ከዚያ ቀበሌ ከመድረሱ ከብዙ ዓመታት በፊት አስቀድሞ ቱርኮች ያን አካባቢ ይዘው ፣ ወደ ደጋውም ቀበሌ እየ

አሉላ የሥራ ታሪክ በፋ አድርገው የጻፉት የእሥራኤላዊው የሐጋይ ፡ ኤሪክ ጥናታዊ ሥራዎች ለዚህ ጽሑፍ መሠረት ሆነውኛል ።

አሉላ በሌላው አንደበትና ብዕር ቀርቶ በመረሩ ጠላቶቻቸው ዘንድ እንኳ ከፍተኛ አድናቆትና አክብሮት ያተረፉ በመሆናቸው ታሪካቸውን ለልብወለድ ፡ ለትያትርና ለግጥም የአጻጻፍ ስልቶች እጅግ ምቹ ሆኖ እንዲገኝ አድርጎታል ።

በዚህ በእውነተኛ ታሪክ ላይ ተመሥርቶ የጻሐፊው የልብ ወለድ ሥራ ተጨምሮበት በቀረበው ጽሑፍ እንደሚታየው ፡ አሉላ ከዝቅተኛ ኑሮ ተነሥተው የአጼ ዮሐንስ |የግብስፈራሪያ ጓላ ፡ የአጼ ምኒልክ የጦር ስልት አማካሪና ለዐድዋውም ጦርነት የመረጃ ሥራዎች አቀነባባሪና ኃይል አስተባባሪ እስከ መሆን ቢደርሱም ፡ ገና የራስ አርአያ ድምፁ የቤት አሽከር ከነበሩበት ጊዜ ጀምሮ እስከ ዕለተ ሞታቸው ድረስ የመረሩ ጠላቶችና ተፎካካሪዎች ነበሩዋቸው ።

በከርቱም ፡ በካይሮ ፡ በለንደንና በሮም ከነበሩት የአገሪቱ ጠላቶች ጀምሮ በአጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት ዙሪያ አሰፍስፈው እስከ ነበሩት ተቃዋሚዎቻቸውና ተፎካካሪዎቻቸው ሁሉንም በትዕግሥት ፡ በቆራጥነትና በዘዴ ተቋቁመዋቸው አልፈዋል ። በዚህም ጽሑፍ ውስጥ እነደጃዝማች ደበበ አርአያ ፡ እነባላምባራስ ከፍለየሱስ ፡ እነደጃዝማች ወልደሚካኤል ፡ እነራስ ሐጐስ ፡ እነራስ ገብረመስቀል ፡ እነበጅሮንድ ስውጤና እነርሱን የመሳሰሉት ተቀናቃኞቻቸውና የመረሩ ጠላቶቻቸው ተራ—በተራ ሲወድቁና በመጨረሻም ለታላቁ ጀግና ለአሉላ አባ ነጋ ሕይወት አሳዛኝ ፍጻሜ ምክንያቶችም እስከ መሆን ሲደርሱ እናያለን ።

ታላቁ አሉላ ፡ ከዚህ ዓለም በሞት ከተለዩ በኋላ ቁጥራቸው በትክክል ያልታወቁ ወላጆች ልጆቻቸውን «አሉላ» እያሉ ስም ያወጡላቸዋል ። ይህ ገናና ስም ፡ ወንዝና ጋራ ጎጥና ሃይማኖት የማይገታው በመሆኑም ፡ ከኢትዮጵያ መልከዓ ምድር ዐልፎ ባሕር ማዶም በፈጠረው ነጸብራቅ ከተማረኩት የታሪክ ሊቃውንት ሚስተር ሪቻርድ ፓንክረስት የተባሉ እንግሊዛዊ ልጃቸውን «አሉላ» ብለውታል ።

እኒሁ ሊቅ በምን ምክንያት ልጃቸውን አሉላ ብለው እንደ ሠየሙት ብጠይቃቸው ፡ «እንደሚታወቀው ሁሉ አሉላ ታላቅ ጀግና ለሀገራቸውም ከፍተኛውን አገልግሎት የፈጸሙ ናቸው ። የጀግንነታቸው እርአያነትና ምሳሌነት በኢትዮጵያ ብቻ ሳይሆን በአፍሪቃና በእስያ የሚያንጸባርቅ ነው ። ከዚህም ሌላ ደግሞ አሉላ ከተራ ቤተሰብ የተገኙ ናቸው ። ይህን ስለማውቅና ለእርሳቸው ያለኝንም አክብሮት ለማስታወስ ስል ነው ልጄን «አሉላ» ብዬ የሠየምኩት ። ታዲያ ይህ ስም በእንግሊዝ አገር በተለይም በወጣቱ ትውልድ ዘንድ ብዙም የማይታወቅ በመሆኑ አንዳንድ ችግሮች አስከትሎ ነበር ። ለምሳሌ ለልጄ ትምህርት ቤቱ ሊጽፍለት «አሉላ» የሚለውን ስም ካለማወቅ የተነሣ በእንግሊዝኛውም ፊደል «ኤ» የመጀመሪያውና የመጨረሻው ስለሆነ ፡ የሴት ስም እየመሰላቸው «ሚስ» (ወይዘሪት) እያሉ ይጽፉለት ነበር ። እየቆየ ግን ስሙ እየታወቀ ስለ ሔደ ከዩኒቨርስቲው በግዕዝ ቋንቋ ጥናት ተመርቆ ሲወጣ ፡ ዲግሪውም የተጻፈለት «አሉላ ፓንክረስት» ተብሎ ነው ። እርሱም ይህን ስም ከነታሪኩ በጣም ይወደዋል» ብለውኛል ።

በኢትዮጵያ ውስጥ የአሉላ አባ ነጋን ስም የሚያወሱ የኳስ ሜዳ ፡ ትምህርት ቤት ፡ ወታደራዊ ተቋሞች ቢኖሩም ፡ የአሉላንና የሠራዊታቸውን ታላቅ ታጋይነትና ጀግንነት በይበልጥ አጉልቶ ለትውልድ ለማስተላለፍ ሲባል ደግሞ ፡ ከአብዮቱ ወዲህ ፡ ታላቁን ጀብዱ በፈጸሙበት በዶጋሊ በሪሃግ ቀበሌ ሐውልታቸው እንዲሠራ መሠረቱ ተጥሏል ። ይህም በኢትዮጵያ ብቻ ሳይሆን በመላው አፍሪቃ ሲያንጸባርቅ እንደሚኖር አይጠረጠርም ።

እርግጥ ነው ፡ ስለታላቁ ጀግና ስለ ራስ አሉላና ስለሠራዊታቸው ብዙም እንዳልጻፍኩ ይሰማኛል ። ሆኖም ከልጅነቴ ጀምሮ በአእምሮዬ ለተቀረፀው ጥያቄ መጠነኛ መልስ ለመስጠት በመሞከሬ የመንፈስ እርካታ ይሰማኛል ።

ደራሲው

ማሞ ውድነህ ።

ወይ ያች ዕለት

በመጀመሪያ የተኮሳት ጥይት ዒላማውን ሳተች ። ሁለተኛዋ ዱሉ የቀኝ ቀንድ መታች ፤ ሦስተኛዋ ባከነች ፤ አራተኛዋም ተሠለበች ፤ አምስተኛዋ የግራ ቀንድ መታች ። የተሰጡት ጥይቶች አለቁ ። ወጣቱ በንዴት እየጨሰ ሰናድሩን ከድግኑ ተና አደረገው፣ በትልቅ ዶጉሬ ሥር ተተክሎ የነበረውን የከብት ግንባር እየንት በጥላቻ ተመለከተው ። ሦስቱንም ጥይቶች አባክኖ እናቱን በኩርኩም ሊያስፈልሰው የተሰለፈ ጠላት ሆኖ ታየው ።

«አንደኛትክ ፤ በምን የተነሣ ሦስት ጥይት ታባክናለህ» ብለው ባሻይ ፈንጃ ሰናድሩን ከጁ ነጠቁና ክንዱን ጥርቅም አድርገው ይዘው ፤ ይተናነቃቸው የነበረውን ቁጣ ከላይ ላይ እያፈሰሱበት ፤

«ስትተኩስ ሆድህን ሸላገህ ምራቅህንና ትንፋሽህን ውጠህ ሰውነትህን አስቆጥተህ መንፈስህን ሰብስበህ ነው ፤ ቃታ መሳብ አልነበረምን» ብለው ክንዱን ለቀቅ አደረጉና እንደገና ጆሮውን ይዘው ወደ ግፍትልትል እያደረጉ ፤

«ከዒላማህ ላይ ስታነጣጥር ትንፋሽህን ከለቀቅክ ፤ ሰውነትህን ካላላክ ቅብጥታለህ ብዬህ አልነበረምን ይህን ነገር አባቴ ቢሰማ ጭንቅላትህን በኩርኩም ነው የሚያፈልሰው ። ሁለተኛ እንኳን ከኔ ፊት ቀርቶ ፤ 'ተኩስ ሳተ' የሚል ወሬ እንዳልሰማ» ብለው አንድ ጊዜ ከአናቱ ላይ ለቆቅ አድርገው ለቀቁት ።

ባሻይ ፈንጃ ፤ በጠዋት ተነሥተው ከቤታቸው እልፍ ብሎ በነበረው ሸንኮ ተቀምጠው ፤ ሰናድራቸውን ከደንጋይ ላይ አጋድመው የጠዋቱን ፀሐይ ሙቀት በሰውነታቸው ውስጥ ሲያከማቹ በነበሩበት ሰዓት ፤ ወጣቱ አሰሳ የዝቋላ ሚካኤል መም

ሀር ወደ ነበሩት ፣ መምህር ወልደ ጊዮርጊስ ሲሔድ ነበር ፣ ጠርተው እርሳቸው ከነበሩበት ሸንጎ ራቅ ብሎ የነበረውን ነጭ የከብት ግንባር አጥንት እንዲመታ ያስተኮሱት ።

ሸንጎጡ የመንደሪቱ ነዋሪዎች ጡዋትና ማታ እየተሰበሰቡ የሚጫወቱበት የሚመክሩበትና የተጣላ የሚያስታርቁበት ብቻም ሳይሆን ፣ አንዳንድ ቀንም በውርርድ እየተኮሱ ዒላማ የሚመቱበት ነው ። የተኳሾች መፈተኛ እንጂ መለማመጃ እንኳ አልነበረም ። በዚያች የቢጋ ወራት ስትሰለመለም የነበረችውን የፀሐይ ሙቀት እየተሻሙዋት በነበረበት ሰዓት ፣ አሉላን ጠርተው ያስተኮሱትም ከዚያ ዕለት በፊት ደጋግሞ ተኩሶ ፣ ዒላማውን ማምታቱን ሰምተው ስለነበረ ነበር ለፈተና ያስተኮሱት ። የመጀመሪያ ጊዜያቸውም አልነበረም ፣ ከመጀመሪያው ጀምረው ተኩስ አስተምረውታል ። ብዙ ጊዜ ዒላማውን ሲስት አንዳንድ ጊዜ በትክክል መትቶ ነበር ።

የባይሻን ኩርኩም በጡዋት የቀመሰው አሉላ ፣ በእልህ እየበገነ ከቤተ ክርስቲያኑ ዘንድ እንደ ደረሰ ከዘወትሩ በተለየ ሁኔታ ጕንበስም ሳይል የቤተ ክርስቲያኑን ካብ እንደ ቆመ ተሳልሞ ወደ መምህሩ ጉባኤ ሔደና ወንበራቸውንም ሳይሳለም ከጓደኞቹ ጋር ተደባልቆ እያንዳንዳቸውን በንቀት ይመለከት ጀመር ።

በዕድሜው ከዐሥር ዓመታት በላይ የሆነው አሉላ ፣ የገበሬ ልጅ በመሆኑ የሰኔ ወር ከገባ በኋላ ከብቶች ማገድ ፣ በእርሻ ሥራዎች መሰለፍ ፣ ቀጥሉ በመኸር ከተታ መሠማራት ዋና ተግባሩ ስለ ነበረ ፣ ለትምህርቱ ጉዳይ እጅግም ጊዜ አያገኝለትም ነበር ። ከጥር እስከ ሚያዝያ መጨረሻ ግን ከግብርናው ጣጣ ወደ ትምህርቱ ገበታ ያመራል ። በእነዚሁ ጊዜያትም ቢሆን የእርሱን ጉልበት የሚጠይቅ የቤትና የግብርና ሥራ ጠፍቶ አልነበረም ። አባቱ ግን ተምሮ የቤተ ክህነት አገልጋይ እንዲሆንላቸው ስለተመኙ ነበር ፣ ታናናሾቹን ልጆቻቸውን ለሥራ መድበው ፣ አሉላን ወደ መምህር ወልደ ጊዮርጊስ ይልኩት የነበሩት ።

መምህር ወልደ ጊዮርጊስ የቤተ ክርስቲያን ጉዳያቸውን አከናውነው ፀሐይ መግንተር ስትጀምር ወደ ጉባዔያቸው ሲያመሩ

ተማሪዎቻቸው እየተሯሯጡ ተቀበሉዋቸው ። ከወንበራቸው ላይ እንደ ተሠየሙም ተማሪዎቻቸው ጉልበታቸውን እየሳሙ የዕለቱን ትምህርት ለመጀመር በየመሥመራቸው ተሰለፉ ። አሉላ ግን እንደ ቀፈፈው ነበር ። የየኔታን ጉልበትም እንደ ጓደኞቹ ተሻምቶ አልተሳለመም ። ከጠፍርና ዕንጨት በተሠራው ወንበራቸው ላይ ከተቀመጡ በኋላ ፣ ቀስ ብሎ ጉልበታቸውን በአገጩ ነካ አድርጎ ተመለሰ ። ተማሪዎቹ በየገበታቸው ከተከፋፈሉ በኋላ ትምህርቱ ተጀመረ ። ፊደል ፣ አቡጊዳ ፣ መልእክተ ዮሐንስ ፣ የወንጌል ቁጥር ፣ ውርድ ንባብ ፣ ሙሉ ንባብ ፣ መዝሙረ ዳዊት ተጀመረ ። መምህር ወልደ ጊዮርጊስም «ውዳሴ አምላክ» የተባለውን መጽሐፍ መመልከት ጀመሩ ። የተማሪዎቹ ጩኸት የአካባቢውን ጸጥታ አተራመሰው ። አሉላም ውርድ ንባቡን ቀጠለ ። ፊደል ቆጥሮ ለመጨረስ ሦስት ዓመታት ያህል ፈጅቶበታል ። ታዲያ የዝቁሊ ሚካኤል ዲያቆናትና ቀሳውስት «የቅዱስ ያሬድ ተከታይ» እያሉ ይቀልዱበት ነበር ። መምህር ግን «አይዞህ ታላቁ ሊቅ ቅዱስ ያሬድም ቢሆን ፊደል ቆጥሮ ለማጥናት ሰባት ዓመት ፈጅቶበታል ይባላል» እያሉ ያጽናኑት ነበር ። «ለምን ተኩስህ ሳትከ» ብለው አባቱ እንግዳ ቁቢ ከትምህርት ቤት ሲመለስ በእናቱ ላይ የሚያወርዱበት ኩርኩም «መጣሁብህ» እያለ ያስጨንቀዋል ። በዚያ ላይ እያለ ደግሞ ፣

«የኔታ ቅድምኮ አሉላ ወንበር አልተሳለመም» ብሎ ባልንጀራው ሐጐስ ክስ አቀረበበት ፣ ከመምህሩ ፊት ተገትሮ ። መምህር ግን መልስ አልሰጡትም ፤ ከመጽሐፋቸው ጋር ጨዋታው ጥሟቸዋል ።

«የኔታ ፤ አሉላኮ ወንበር አልተሳለመም» አለ ሐጐስ ደገመና ። መምህርም ቀልጥፎ መልስ የመስጠት ልማድ አልነበራቸውምና ፣ እርሱም ይህንኑ ስለሚያውቅ ደግሞ አቤት አለ።

«ወጅድ» ብለው መምህር ንባባቸውን ቀጠሉ ። ሐጐስ አንገቱን ደፍቶ መለስ ሲል ፣ ሌላዉ የንባብ ተማሪ ሲርጥ ቀተከና ፣

«የኔታ ትላንትና ከመንገድ ጠብቆ አሉላ ደብድቦኛል ። ዛሬም ወንበር አልተሳለመምና ይጠይቁልኝ» ብሎ አመለከተ ።

መምህርና መጽሐፋቸው ግን ከዚህ ከግዙፉ ዓለም ርቀው ሜዳቶ ብለው ወደ ረቂቁና ሩቁ ዓለም በመጓዝ ላይ ነበሩና፣ ለጭለቶ ቸውም ከሳሽ ፈተነው መልስ አልሰጡም።

«የኔታ ትላንትና አሉላ ደብድቦኝ ዛሬም . . . »

"ወጅድልኝ' አላልኩም!» አሉ መምህር ቆጣ ብለው። አሉላን ያላስገረፉት ተማሪዎች እያፍቀነቁ ትምህርታቸውን፣ መምህርም የሰተኛ አሳሳች እንዳይጠጋቸው ግንባራቸውን አስቆጥተው ንባባዊ ምርመራቸውን ቀጠሉ። መምህር ወልደ ጊዮርጊስ ከውዳሴ አምላክ ንባብ መለስ የሚሉበት ጊዜ ብዙ ነው። እርሱ ስልችት ሲላቸው ከአጠገባቸው ከሚገኘው መደርደሪያ ዱካ ያስቀምጡና ትምህርታዊ ጥያቄ ከመጣ መልስ ሰጥተው ወደ ንባባቸው ይመለሳሉ። ውዳሴ አምላክ ሲሰለቻቸው አር ጋኖን፣ እርሱም ሲጠጥርባቸው ፍትሐ ነገሥት፣ እርሱም ቸም ዝዝ ሲልባቸው ሃይማኖተ አበው ማገላበጥ የየዕለቱ ዋና ዋና ተግባራቸው ነው።

የዕለቱ ትምህርትና ንባብ ተገባዶ ዕረፍት ሲጀመር ከሳች እያምጣው፣ ምስክር አስቀጥረው እውነት ከሆነ ወንበራቸውን ያልተሳለመውን እምቢት ኩርኩም፣ ጓደኛውን የመታውን እም ቢት አለንጋ ይፈርዳሉ። ክሱ በምስክር ካልተረጋገጠ ደግሞ ከሳሹ እጥፍ ቅጣት ይከናነባል። የመምህር ወልደጊዮርጊስ ትምህርትና ቅጣት ጠበቅ ያለ በመሆኑ የሰበከው ልጆች በሩቅ ይሸሹታል።

አሉላ፣ ዕለቱ ያመጣበትን ጣጣ እያሰላሰለ ከመምህር ለበቅና የጆሮ ቁንጥጫ ወደ አባቱ ኩርኩም የሚሸጋገርባቸው ምክንያቶች ከፊት ለፊቱ ተደቅነው ብልጭ ድርግም በሚሉበት ሰዓት-ፍጥነት የዕረፍቱ ሰዓት ተነገረና ተማሪዎቹ ጠብቆ እንደ ጠገበ እንቦሳ እየዘለሉ ተበታተኑ።

ወዲያው ከሳሾች ከመምህር ፊት ከበቡ። የአሉላ ከሳ ሾችም አሉበት፤ መምህር ገና የቀደሙ ከሳሾችን ቃል አዳም ጠው ሳይበቁ፣ አንድ አባውንት ወደ ችሎቱ ሲገሠግሱ መምህር በሩቁ ተመለከቷቸውና ወደ እርሳቸው ሔደው ተቀበሏ

ቸው። በትልቅ ዋንዛ ሥር በተዘጋጀው ትምህርት ቤት ከተደ ረደሩት የድንጋይ መቀመጫዎች ሻል ባለው መቀመጫ ላይ እንግዳቸውን ካስቀመጡ በኋላ፣ «ምነው በደኅና መጡ!» አሉ መምህር።

አባውንቱ ከነበሩበት ደንጋይ ሲነሡ መምህር እጃቸውን ይዘው ወደታች እየጎተቱዋቸው፣

«አይነሡም ምነው እርስዎን ያህል ሰው ይነሣል!» ብለው አስቀመጡዋቸው ።

እኒያን አባውንት አሉላም አይቷቸዋል ፤ ገና ብቅ ሲሉ በደ ጎናቸው እንዳልሆነ ተረድቶታል። መምህር ተቀብለው ከአጠ ገባቸው ሲያስቀምጧቸው ደግሞ ሊፈረጥጥም ከጅሎት ነበር። ከአንደበታቸው የሚወጡት ቃላት ተራ—በተራ እየተወረወሩ እንደሚለበልቡት ተገንዝቦታል። አባውንቱ በቀበሌው የታወቁ ናቸው።

«መቼም ከሳሽ ነኝ ብዬ ነዋ!» አሉ እኒያ አባውንት ተደ ላድለው እንደ ተቀመጡ በሚገባው ሲሾሹጡ ከነበሩት ልጆች መካከል በመምህር አለንጋ ሲያስመነድሩት ያዩትን ልጅ በዐይነ ሕሊናቸው ጭምር እየፈለጉ።

o

«ምነው ምን አጋጠመዎ!» አሉ መምህር ለቅጠት እንደ ገለት ብለው። «በበቀደም እደባባይ ሆኘ በቅሎዬ ከነ ኮርቻዋ በግር ታስራ ነበርና ወንዝ ወስዶ ውሃ አጠጥቶ እንዲ ያመጣት የዘመድ ልጅ ለምኘ ሰጠሁት። ልጅም በቅሎዋን እየሳበ ወደ ወንዝ ሲወርድ የእርስዎ ተማሪ የሆነ ልጅ ተምቶት ከኮ ርቻዬ ላይ ተቀምጦ፣ እስከ ወንዙ ከሔደ በኋላ እንደገና ተቀም ጦባት እያስገረ አምጥቶ ከሰው አጥር አስሩዋት ሔደ። ሳስጠ ይቅም የባሻይ እንግዳ ልጅ መሆኑን ሰማሁ።

«ምንስ ቢጠግብ እንዴት ከኛ ከአባቶቹ ኮርቻ ላይ ይተመጣል! ዛሬ የኛን በቅሎ ከተዳፈረ ነገ ደግሞ የእናንተን የትልልቆቹን ወንበር መመኘቱ አይቀርም። ከዛሬው እንዲቀጣ ያስፈልጋል። ለአባቱ ከመንገር የእርስዎ ቅጣትና ተግሣጽ ይር

ሙ ይሆናል ብዙ ነው» አሉ አዛውንቱ ከወገባቸው በላይ ጭምር እየተናገሩ ።

መምህር ወልደጊዮርጊስ ፡ ትክዝ ብለው እንደ ቆላ ቅል የተንጠጠ ጭንቅላቸውን የተሸከመ ሰልካካ አንገታቸውን ወዲያና ወዲህ ሲያላጉት ቆይተው ፡ «ልጆች መማታቱ ፡ ለዲያቆናት አልታዘዝም ማለቱ ፡ የኔን ወንበር ያልመሰለ መንገደኛ ማስቸገሩ አነሰውና ደግሞ ብሎ ብሎ በቁሉ ከነኮርቻዋ ለመቀማት ጀመረ? ጉድ ነው! ተሰምቶ የማይታወቅ ጉድ ነው! ወይ ጥጋብ ሆዬ! ግዴለዎትም አይቀጡ ቅጣት ነው የምቀጣው! እንኳን የነገሩኝ እግዚአብሔር ይባርክዎ!» ብለው ከወንበራቸው ተነሡና አንዱን ተማሪ ጠቅሰው አሉላን እንዲጠራላቸው አዘዙት ።

«ቶሎ ቶሎ አትመጣም ?» አሉና መምህር ፤ አሉላን በጭራቸው ጭምር ጠሩት ፡ ጆሮውን ይዘው ለማፍተልተል የመቸኮላቸውን ያህል የአሉላ ቀስታ አናደዳቸው ። ከሳሹን አዛውንት መምህሩንና ጓደኞቹን ተራ በተራ እየተመለከተ ለመምህር ችኮላ ደንታ ሳይሰጠው እንደ ተጀነነ ቀረበ ። በጡዋት ሦስት ጥይቶች ያዛነበት ሦስት ከሳሾችም የመረቀለት መናጢ ዕለት ደግሞ ለአለንጋና ለኩርኩም አሳልፎ ሊሰጠው ሆነ ። በጭራቸው መያዣ ደጋግመው ራስ ራሱን ወቀሩለት ፤ አልጠቀማቸውም ጆሮውን ይዘው አፍተለተሉት ፤ ይህም አንጀታቸውን አላራሰውም ። «አለንጋዬን አምጣ» ብለው አዘዙ መምህር ። አለንጋውም ሩቅ አልነበረም ። ብቻ ግን መምህር ልማዳቸው ነው ብዙ ጊዜ በግራ እጃቸው የያዙትን ጭራም ቢሆን «አምጣ» ብለው ይፎገላሉ ! በዚያች ሰዓትም ቢሆን አለንጋቸው ከወንበራቸው ሥር ከተለመደ ቦታው ነው የነበረ ።

አሉላ ፡ ማልቀስ ቀርቶ ድንግጥ አላለም ። ከንፈሩን ነክሶ ዐይኖቹን አፍጥጦ ከከሳሹ አዛውንት ላይ አፈጠጠ ። የበቀል ስንዝር ሽ እንደሚጠብቃቸው የአመለካከቱ ሁኔታ አስረዳቸው ። ከኮርቻቸው ላይ የተቀመጠውን ቂጡን በአለንጋ ቢያስለበልቡት እየወደዱ ፡ በአንድ በኩል ደግሞ ውሎ አድሮ የሚከተላቸው በቀል አሳስባቸውና ወደ መምህር ጠጋ ብለው ፡

«የዛሬን ይማሩልኝ የኔታ ለኔ ብለው ይማሩልኝ ፤ ሁለተኛ እንዳይለምደው ግን ወንበርዎን መትቶ አለንጋዎን ጥሶ ይማራልኝ» አሉና የከሳሽ አማላጅ ሆኑ ።

«የኔ ወንበር የሚዳኘው ፡ የኔ አለንጋ የሚያስደነግጠው ፡ የኔ ቁጣ የሚመልሰው መች ሆነ? ልቡ አብጦ የለም? ሙያ መስሎት ጥይት ሲተኩስ ነው የሚውል ። ጥፋቱ የእርሱም አይደል የዘመዶቹ ነው ። ፈረስ መጋለብ አልቶት ይመስል ውሃ ማንቦጫረቅ ነው ሙያው አይቀጡት! እኔ ቀጥቼ አስተምሬ ለቤተ-እግዚአብሔር አገልጋይ የምመኘውን ልጅ ይሸውና ሊያስኮበልሉት ነው ። ተዉ ብልም ሰሚ አጣሁ!» አሉና መምህር ጆሮውን ለቀው ራሱን ያሻሹት ጀመር ።

«ግዴለም እያደር ይመከራል ፤ የዛሬን ብቻ ለኔ ሲሉ ይማሩልኝ ፡ ደግሞስ የሰውን ዕድል ማን ያውቃል? በተኳሽነቱም ማለፊያ ጀግና ይሆን ይሆናል» አሉ አዛውንቱ ፤ 'የሚሞት ሽማግሌ አይርገምህ ፡ የሚያድግ ልጅ አይጥላህ' በሚለው ምሳሌ መሸነፋቸውን እያምበለበሉ ።

«እንደ ቃልዎ ይሁን ፡ ከቃልዎ አላልፍም ፤ የዛሬን ለእርስዎ ስል ምሬልዎታለሁ ፡ ቢሆንም ጥሶ ሳስጠራ አልቀረም» አሉና እንደገና ጆሮውን ይዘው እያፍተለተሉ ፡ «ሁለተኛ አይለምደኝም ፡ የየኔታ አለንጋ ትጥበኝ በል» አሉና መምህር አስምለው ሲለቁት ፡ አሉላ ጉልበታቸውን ስሞ ሲመለስ ሲል «በል ድንጋይ ይዘህ ማሩኝ በል» ብለው የከሳሹን አዛውንትም ጉልበት እንዲስም መምህር አዘዙት ። አሉላ ከተከለከሉት ድንጋዮች አንዱን አንሥቶ ከአዛውንቱ ፊት ሲንበረከክ ፡ «ልብ ይስጥህ ልጄ ይባርክህ» አሉና አዛውንቱም ጉልበታቸውን ስሞ ቀና ሲል ቀበል አድርገው ጉንጮቹን ሳሙት ።

ምንም እንኳን እንግዳ ቁቢ ልጃቸውን አሉላን እየቀጡ እንዲያስተምሩላቸው መምህር ወልደ ጊዮርጊስን አደራ ቢሉዋቸውም ፡ በአሉላ ላይ የሚለበልብ ቅጣት ለመጣል የመምህር ሆድ ቆራጥ አልነበረም ። የፊደል እግርና እጅ ለመለየት የፈጀበት ጊዜ ከያሬድ ጋር ቢያነጻጽሩትም ትሉ ፡ በንቁነቱና ተልጣፊ

«ግዴለም ! እንኳን የሰማሁት እንጂ ለወደፊቱማ አባቱ የሚያደርጉትን ያደርጋሉ» ብለው ወይዘሮ ገረዳ አሉላን እንደማይመቱት ለሴቶቹ ቃል ገብተው ሸኟቸው ።

«ሴቶቹና አንተ አሉላ» አሉ ወይዘሮ ገረዳ አቤታቸው እንደተመለሱ ። ቂጣውንና ወተቱን በሸክና ይዞ ከጓዳው እንደ ወጣ «አደይ እኔኮ አይደለሁም ጥፋተኛው ! የሥላሴን እንስራ የሰበሩት ዐውቄ አይደለም ። ልጆች ጠብቀው ወረወሩብኝ ! እኔም ስወረውርባቸው ነው እንስራዋን የመታሁት ። የአደይ ኪሮስም ልጅ እየሰደበኝ ስችለው ስችለው ትላንትና ማታ ደግሞ ከመንገድ ጠብቆ ድንጋይ ወረወረብኝ ! ሩጬ ይዤ ገርፌዋለሁ ። ታዲያ ሸሽቼ ልመጣልሽ ነው? እኔ ፈሪ እንድሆን ነው የምትመኚው? ሸሽቼ ስገባ አቦይ ቢሰማስ? ከለበቁ ታድኚኛለሽ?» አላቸው ።

«በል ሁለተኛ እንዳይለመድህ» ብለው ወደ ጓዳቸው ሲገቡ ሲሉ ደግሞ ፣ «ተመትተህና ሸሽተህስ እንዳትመጣ» ብለው ሲያጉረመርሙ ፤ «እሺ አደይ ሸሽቼና ተመትቼ እቤት አልገባም» አለ አሉላ ።

ቂጣውን በወተቱ እያወራረደ ጨራርሶ ሲወጣ ከበሩ ሲደርስ ወይዘሮ ገረዳ እንደገና ከጓዳቸው ወጡና ፣ «እንጀራ ይዘህል ወደ ሥርት ቤት እንሒዳለንና እንዳትጠፋ» አሉት ። «የኔታ አጅበን ነው የምንሔደው እንድትመጡ ብለውናል» አለ አሉ ለመሮጥ እያገረገረ ።

«ደግሞ እዚያ ሔደህ እንዳትደበደብ ነግሬያለሁ ! ወንድ ህም እዚያው ሒዶአል» አሉ እናት ወደ ጓዳቸው እየገቡ ።

«ከነኩኝ መቼም እያለቀስኩ አልመጣም» አለና ሮጠ ።

መምህር ወ/ጊዮርጊስ ምርጥ ምርጥ ተማሪዎቻቸውን አስከት ለው ከሥርት ዳስ በር ሲደርሱ የቤት ልጆቻቸውን አበባና ፍ ለማዩት ወዳጅ ዘመድ ጠርተው ከወዲያወዲህ ሲዋከቡ የ በሩት ፤ ገራዝማች ገረንኪኤል በአክብሮት ተቀብለው በተለ ወደ አዘጋጁት መቀመጫ ወሰዱዋቸው ። መምህር በተዘጋጀ ላቸው ወንበር እንደ ተቀመጡ ተማሪዎቻቸውም በስተኋላቸው በግራ ቀኝ መሥመር ተሰለፉ ።

ወይዘሮ ገረዳ ከነበሩበት አውራጃ ሆነው ከመምህር በስተኋላ የነበሩትን ተማሪዎች ሲመለከቱ ፣ ጠይም መልከ ሰልካካ ቀጭን ፣ ረጅም ልጅ ከዐይናቸው አልገባ አላቸው «ከየኔታ ጋር ወደ ሥርጉ ቤት እሔዳለሁ » ያለኝ «እንጀራ ላለመሸከም ብሎ ነው? ወይስ የኔታ አስቀርተውት ይሆን? » እያሉ ሲያወጡ ሲያወርዱ በነበረበት ወቅት ምስለኔው በርከት ባሉ ባለብረቶች ታጅበው ገቡ ። ባሻይ ፈንጃም ስናድራቸውን ከነዝናራቸው አሉላን አስይዘው ወደ ዳሱ ሲገቡ ወይዘሮ ገረዳ ትኩር ብለው ሲመለከቱ ቆዩና የግራ እጃቸውን መዳፍ ከጉንጫቸው ላይ ለጥፈው ልጃቸው የያዘውን ስናድር ከእንጥቁና ከባሻይ ጋር እያወዳደሩ ሲመለከቱ ቆዩና አንገታቸውን ደፉ ።

ከእርሳቸውና ከመምህርም ትእዛዝ ማፈንገጡን ተረዱት ። ሙሽራው ገብቶ ፣ ምግቡ ተበልቶ ጠጁና ጠላው በገፍ መውረድ ጀመረ ። ሚዜዎቹ ተራ በተራ እያቅራሩና እየፎከሩ በዳሱ ውስጥ በነበረው ዕድምተኛ መካከል ወዲያና ወዲህ እየተወራጩ ዐይነ ሕሊናውን ሲሰቅሉት ሲያወርዱ ቆዩና እንደገና ወደ ሙሽራው ሲመለሱ እርሱም ረጅም ስናድሩን አጥምሮ ይዞ በብር የተሸቆጠቆጠ ካባ—ቀሚሱን ወርውር እየተወራጨ ወረደና ትከሻውን ሲያሽጎደጉደው ዕልልታው ተለጠ ። ቀጥሎም ከሁለቱም ሙሽሮች በኩል ወኔያቸው ያስፎገላቸው አዛውንት ተራ በተራ እየተነሡ እንደተደቁት ። ባሻይ ፈንጃም ስናድራቸውን ከአሉላ ተቀብለው ፎክረው ሲመለሱ ፣ አሉላ ስናድሩን ከእጃቸው ነጥቆ ተንደርድሮ ከዳሱ መካከል ገባና ፣

«ሩቅ ተመልካች አነጣጣሪ ፣
እንደ ቆላ አባብ ተወርዋሪ
ሩቅ ተመልካች ሩቅ አዳሪ
የጀግና ልጅ ጀግኖች አኩሪ»

ብሉ ፎከረና ፣ ስናድሩን አቋርጦ ይዞ ከዳሱ ወጣ ። ወይዘሮ ገረዳም ተከታትለውት ወጡ ። ዕሐይ በማዘቅዘቅ ላይ ስለነበረች ፣ አሉላን ይዛ የምትጠልቅባቸው የመሰላቸው ! እናቱ ቢፈልጉት ቢጠሩት የውሃ ሽታ ሆነባቸው ። «እንግዲህ ይህ ልጅ በቃው ፣ ትምህርት የሚሉ ነገር በቃው ፣ ዳዊቱን

እንኳ ደጋግሞ ሳይወጣው ማጻረጡ ነው ። ለማዕረጉ-ቅስና ቀርቶ
ለዲቁናም ሳይበቃ መቅረቱ ነው» ብለው መምህርም ከአጠ
ገባቸው ለነበሩ ቀሳውስት ያደረባቸውን ሥጋት እሚወቱዋቸው።
«ትምህርት በልጅነት ነበር እንጂ ፣ ካረጀ ካፈጀ በኋላ መች ይሆ
ናል?ያስጀመሩትኮ ካረጀ በኋላ ነው ! ታዲያ ይኸ ልጅ ጠመንጃ
አንግቶ ቢነግና ቢፎክር ምን ያስደንቃል?» አሉ ወዳጃቸውም።

«እሱስ እውነት ነው ፤ አንድ ጊዜ ካጐቴ አንድ ጊዜ ከአ
ያቴ ቤት እየዘለለ ኑሮ ነው ጊዜው ያለፈበት ። አሁንም እንደ
ሆነ ቢቻል ቢቻል እንዲያው ለዳዊት ደገግሙስ እንኳ ቢበቃ
ልኝ በወደድኩ ነበር ። ታልሆነም መቼስ ምን ይደረጋል? ግለ
ፊያ ወታደር እንዲሆን ወደ አንዱ ጌታ ቤት ማስጠጋት ይሻ
ላል እንጂ ።'' አሉ መምህር የወጣቱ አሉላ የወደፊት ዕድል
አሳስቧቸው ።

የአሉላ ቶክራ በዳሱ ውስጥ ሹክሹክታና ጉርምርምታ ፈጥ
ሩዋል ።

«የማነው ልጅ?»

«የእንግዳ ቁቢ ።»

«እረግ እረግ እርሱ ነው? ለካ ይህን ያህልም ልጅ አለ
ውና? እንግዳ ቁቢምኮ ጀግና ነው ። ተኩሱንም እርሻውንም አሳ
ምሮ ያውቅበታል ፤ ከወለዱ አይቀር እንደዚህ ነው» እየተባለ
ጨዋታው በደራበት ሰዓት ደግሞ በሩቅ ሦስት ጥይቶች ተከታ
ትለው ተተኮሱ ። በዳሱም ውስጥ ትርምስ ሆነ ። ወዲያው ባሻ
ይና ሌሎች ሰዎች ከየነበሩበት እየተደናገጡ ተነሥተው ተከ
ታትለው ወጡ ። ባሻይ ፍንጃል ከሁሉም በተለየ ስሜት ተሸ
ብረው ወደ ቤታቸው ሮጡ ፤ ከቤታቸው እንደ ገቡም ጠመንጃቸ
ውን ከመደቡ በስተራስጌ ተሰቅሎ አገኙት ። አውርደው በአፈ
ሙዙ በኩል አሸተቱትና ከቤት የነበረችውን የባለቤታቸውን
ትንሽ እኅት ጠርተው ፣ «ጠመንጃውን ማነው ያመጣው?» ብለው
ጠየቋት ።

«አሉላ ነው ለቅሎት የሔደ» አለች ። «ወዴት ሔደ?»
«ዝምብሎ ነው የሔደ አልተናገረም።» «ነፍስ አልፎበት ይሆን?

ተኩሶበታል እርሳሱ ይሸታል» አሉና ከቤታቸው ወጥተው ወደ
እንግዳ ቁቢ ቤት ሔዱ ። በሁለቱ ቤቶች መካከል ያለው ርቀት
ሁለት ምዕራፍ ቢሆን ነው ። ገና ከመንገድ ላይ እንዳሉ
አሉላ በሩቅ አይቷቸው ኑሮ እየሮጠ ሔደና ከፊታቸው በልበ
ሙሉነት ኮስተር ብሎ ቆሞ

«አቦይ ያን ነጭ የበሬ ግንባርኮ አከታትቴ በሦስት ጥይት
መታሁት » አላቸው ። «ማን ይመሰክርልሃል? ጡዋት ስተኸው
የለም?»

«ሚካኤልን ! እንግዳ ይሙት ! መትቼዋለሁ ። ካላመንከኝ
አጥንቱን ላሳይህ» ብሎ እየሮጠ ሔደና ዒላማውን ወስዶ አሳ
ያቸው ። በእርግጥም በሦስት ጥይት ተበሳስቷል ። ባሻይ ፍንጃ
ልም ፈገግ አሉና የአሉላን ራስ በጉጉት እየዳሰሱ ፣

«እደግ ተባረክ ! በል ከእንግዲህ ወዲያ ተኩሰህ እንዳትስት
ተጠንቀቅ» ብለው ወደ ዳሱ ተመልሰው ዜናውን አበሠሩ ።
ከዚያ በኋላ በዳሱ ውስጥ የአሉላ ቶክራና ተኳሽነት የጨዋታ
መጀመሪያና መደምደሚያ ሆኖ አመሸ ።

መምህር ወልዴ ጊዮርጊስ እንደ ፈሩትም አሉላና ትምህርት
እየተራራቁ ሔዱ ። እርሱም ጠመንጃ እያነገበ ወደ አደንና
ወደ እርሻ አዘነበለ ። እያደገም በሔደ መጠን ከነጋዴ
ዎች ጋር ወደ አክሱም ዐዱዋና መቀሌ መመላለስ አዘወተረ ።

አሉላ ፣ በአካልና በአእምሮ እየመጠቀ ሔዶ ከመንደሩም
እየወጣ ወደ ከተማዎች መመላለስ ከመጀመሩ በፊት የመንደሩን
ልጆች እየሰበሰበ ከመንደሩ እልፍ ብሎ በሚገኘው በገባ
ወንዝ ቁብታ ላይ እየወጣ ፣

'እኤ ፊታውራሪ ነኝ ፣ አንተን አንተን ፣ አንተን ቀኛ
ዝማች ፣ አንተን ደግሞ ግራዝማች ብያችኋለሁ' እያለ መሾም
ማዋጋትና ማጧገት ይወድ ነበር ። ከዚያ ሌላ ደግሞ በቁር
ቁፍ ጨዋታና በውሃ ዋና ከመንደሩ ልጆች አውራ ነበር ።

ከዕለታት አንድ ቀን ከጓደኞቹ ጋር ሆኖ በገባ ወንዝ ሲጫ
ወት ፣ ሴቶች ሞሰብ ሞሰብ ተሸክመው ጠላ በገንቦዎች አዝ

ሰው ወደ ሠርግ ቤት ሲሔዱ አሉላ ተግራና ፡ «ይህን ሁሉ ድግስ የምትወስዱት ለማን ነው?» ብሎ ጠየቀ ። ከተሸከሙት ሴቶችም አንዱዋ ቆም ብላ የለበጣ ሣቅ እያሳየችው ፡

«ባራስ አሉላ ለወዲ-ቁቢ ልንሰጥ ወደ ሠፈራቸው እየሔድን ነዋ?» አለችው ። አሉላም ነገሩዋን ቀበል አደረገና ፡

«እንተበኼ እ» አላት ።

መምህር ወልደ ጊዮርጊስ አሉላን አስተምረው ለማዕረገ ዲቁናና ቅስና ለማብቃት የነበራቸውም ምኞት እየከሰመ ሔደ።

«ከተማ ከለመደማ በቃው ለይቶለታል ፡ ከእንግዲህ የቤተ ክርስቲያን አገልጋይ አልሆነም ። ከእንግዲህ ወዲያ እኔም አልደክምም ፡ ከውትድርናው ላይ ጠበቅ እንዲል ማድረጉ ነው የሚሻለው » እያሉ በእነባሻይ ፍንጃል ላይ የነበራቸውን ቅሬታ ማሰማት አዘወተሩ ።

እንግዲህ ቁቢም ቀድሞውንም ቢሆን ወደ ውትድርናው እንጂ ወደ ቤተ ክርስቲያን እንዲያተኩርባቸው ምኞት አልነበራቸውምና ፡

«ቀለሙ እምቢ ካለው ይተወው ፡ ድብትርና ምኑ ነው? እኔ ገበሬና ወታደር ! አባቴም ዘመዶቼም እንደኔው ገበሬዎችና ወታደሮች ናቸው ! ልጄም የኔን ጋሻ ነው መከተል ያለበት ። እንደ ዕቁበ ሚካኤል እንዲሆንልኝ ነው የምወደው » ማለት አዘውትረው ነበርና አሉላ ዳዊት እንኳ ሳይደርስ ትምህርቱን ተሰናበተው ።

አባቱ እንግዳ ቁቢ ከመረብ ወንዝ ማዶና ማዶ ከነበሩትና በዘመናቸውም ከሚያውቋቸው ጀግኖች ዕቁበ ሚካኤል ጠቋሬን በጣም ያደንቁት ነበር ። በጥንቱ ዘመን የቱርክ ጦር ከምፅዋ ተነሥቶ ሕዝብ እየፈጀ ንብረት እየዘረፈ ድባርዋ ከምትባለው መረብ ምላሽ ውስጥ ከምትገኝ ጥንታዊት ከተማ ደረሰ ። በዚህ ጊዜ የወገኖቹ መዋረድና የመንደሩ መደፈር በጣም ያስቆጫው ዕቁበ ሚካኤል ጠቋሬ የተባለ ጀግና የመንደሩን ጀግኖች ሰብስቦ ስማ ሂ ራሱን ሁኖ ድባሩዋ ውስጥ መኖር የነበረውን የቱርክ ጦር

በሽምቅ ውጊያ ገጠመውና ፈጀው ። ከዚያ ጦርነት የተረፈውም የቱርክ ጦር ከድባሩዋ የፈረጠጠ ምፅዋ ገባ ። ዕቁበሚካኤልና ጀግኖቹም ቱርክን ድል ነሥተው የማረኩትን መሣሪያ ተከፋፍለው አገራቸውን መጠበቅ ጀመሩ ።

ታዲያ እንግዳ ቁቢም የዚያ ጀግና ዝና በተነሣ ቁጥር ከልጆቻቸው አንዱ ስመ — ጥር ጀግና እንዲሆንላቸው ይመኙ ስለ ነበር ፡ ልጆቻቸውን ከልጅነታቸው ጀምረው ተኩስ ማስተማር ይወዱ ነበር ።

እዎ አሉላም እነማር ተኳሽ ሆነላቸው ፤ በዚህም ሙያው ነበር በጉልማሳነት ዘመኑ በባልገዳ አርአያ ድምፁ ቤት እጅግ ተወዳጅ ባለሟል ለመሆን የበቃው ።

ትኩር ድምጥ

የእጼ ቴዎድሮስ እስረኛ ሁነው ጐንደር ይቀመጡ የነበሩ
ባልገዳ አርአያ ድምፁ እንግሊዞች ጐንደር እንደ ገቡ ሌሎቹን
እሥረኞች ሲፈቱ እርሳቸውም ነጻ ወጥተው ትግራይ ገብተ
ተንቤንን መግዛት እንደ ጀመሩ በወታደሮቻቸው ታጅበው በ
አውራጃው ሲዘዋወሩ ጉብዛዝቴ ሁሉ እየተከተለ አሽከርነ
ይገባላቸው ጀመር ። እርሳቸውም ዳግመኛ የቴዎድሮስም ሆ
የሌላ ጉልበተኛ ተማራኪ ላለመሆን ሲሉ የተከታዮቻቸው
ቁጥር ማብዛትና ምርጥ ምርጥ መሣሪያ መግዛት የወቅቱ ም
ጫቸው ሆነ ። ቢሆንም የሚገባላቸውን ተከታይም ከየት እን
መጣ የማን ልጅና የነማን ወገን እንደሆነ ማጣራቱም ተ
ዳሚ ተግባራቸው ነበር ። ይህ ጉዳይ ደግሞ ይበልጥ እየ
ናከራቸው ሔደ ።

የእርሳቸው ተከታይና አሽከር ለመሆን የሚመኙ ሁ
የእነማን ልጆችና የእነማን ወገኖች መሆናቸውን እያሳወ
ለሚገቡ ፣ የወታደሮቻቸው ጥራትና ቁርጠኝነትም የሚተማመ
በት እየሆነላቸው ሔደ ።

አርአያ ድምፁ የትግራይን መንደሮች እየተዘዋወሩ በ
ፈጋጋትና መተያየም በመቀበል የአሽከሮቻቸውን ብዛት ብ
ሳይሆን አሰባበሰና ትጥቅም ማሳመር በመቻላቸው ለአሽከርነ
የሚቋምጠው ኮበሌ ብዛት ከዕለት ወደ ዕለት እየጨመረ ሔ
ባልገዳ አርአያ ተንቤን ገብተው በሰነበቱባቸው ሰሞና
ወጣቱ አሉላም ከጓደኞቹ ጋር ተስማምቶ የአርአያ ድም
አሽከር ለመሆን ቆረጠ ።

ሐሳቡን ለአባቱ ቢነግር እንደሚሰማሙለት ያውቃል
እናቱ ግን የመምህር ወልደ ጊዮርጊስን ሐሳብ የሚደግፉ መ

ናቸውን ስለሚያውቅ «ወታደር ልሆን ነኝ ቢላቸው ቢችሉ ይዘው በቡጢ ለመውቃት ያላዚያም የስድብና የእርግማን ነጐድጓድ እንደሚያወርዱበት ያውቃል ። ስለዚህ ለእናቱ ለአባቱም ሆነ ለእኅቶቹና ወንድሞቹ መናገሩን አልወደደውም ።

እንግዳ ቁቢ ከሦስቱ ወንዶችና ከሁለቱ ሴቶች ልጆቻቸው ይልቅ አሉላን ያቀርቡታል ። በንቃቱና በተኳሽነቱም ብዙ ጊዜ እየሳሙ ፍየሉችና በቅሉ ሸልመውታል ። ወታደር ሆኖ የእርሳቸውንና የዘመዶቻቸውን ጋሻና ጦር እንዲያነግ ከመመኘታቸው የተነሣ ሌላው ቀርቶ «ገብረ ሚካኤል» ተብሎ ለአሉላ የወጣለት የክርስትና ስም እንኳ «ወልደ ገብርኤል» ተብሎ እንዲለወጥ ከመምህር ወልደ ጊዮርጊስ ጋር ብዙ ጊዜ ተጨቃጭቀዋል ።

ምክንያታቸውንም ለመምህር ሲያስረዱ ፣

«ሚካኤል ገራገር ለስላሳ ነው ። ገብርኤል ግን ቁጡ ተልጣፋ ነው ! እኔም ልጄ አሉላ ቁጡ ኮስታራና ቀልጣፋ እንዲሆን ነው የምመኝለት» እያሉ ነበር አንዳንድ ጊዜም «መብራቱ እሳቱ» እያሉ ያቆላድሱት ነበር ።

ወጣቱ አሉላ ፣ ወደ ባልገዳ አርአያ ሠፈር እየሔደ ባለሟሉችን ደጅ መጥናት ጀመረ ።

«አሽከርነት ፈልጌ ነው» እያለ ለባልገዳ አርአያ አሽከሮችና ባለሟሉች ነገር ወደ አርአያ ድምፁ ቀረበና የማን ልጅ መሆኑን አስረዳ ።

«ሲሆን ሲሆን ራሱ አባትህ አምጥቶ አሳድግልኝ ሥርዓት አስተምርልኝ ብሎ ይሰጠኝ ነበር ። አንተ ልጁ ለዚህ ወግ ደርሰህ መጥተህ ስትጠይቀኝ ደግሞ በደስታ እቀበልሃለሁ እንጂ ምን ከፍቶኝ ?» ብለው ባልገዳ አርአያም አሉላን ተቀበሉትና የቤት አሽከርነቱን ፈቀዱለት ። በዚያ ጊዜና በዚያም ቤት ነበር አሉላ በሕይወት ታሪኩ ውስጥ ደምቀውና ጐልተው ከሚታዩት ከደበበና ከአምለሱ ጋር የተገናኘው ፤ ሁለቱም የባልገዳ አርአያ ልጆች ናቸው ። በዚያን ጊዜ ደበበ የዐሥራ ስባት

ዓመት ወጣት ሲሆን፣ ተከታዩ እምለሱ ደግሞ የዐሥራ አራት ዓመት ጉብል ነበረች። ለሁለቱም መምህር ተቀጥሮላቸው በግቢያቸው ውስጥ ይማራሉ። ምንም እንኳን እሉላ የባልገዳ አርአያ ድምፁ አሽከር ቢሆንም፣ እርሱ እንደ ተመኘው ምርጥ ጠመንጃ ይዞ ተከታይ ከመሆን ደረጃ አልወጣም።

አሽከርነቱ ለደበበና ለእምለሱ ሆነ። የሁለቱን እግር ያቀባል፣ ሁለቱንም ይላላካል፤ ሁለቱም ሲወጡና ሲገቡ ይከተላል።

አርአያ ድምፁ የቆቅ የሰሰና የድኩላ ሥጋ እጅግ አጥብቀው ይወዱ ስለነበረ፣ ድኩላና ሰስ አድኖ ገድሎ ወይም በወጥመድ ይዞ ለሚያቀርብላቸው አሽከር ልዩ ጉርሻና ሽልማት መስጠት ያዘወትሩ ነበር። የአውሬ ሥጋ ጥብሱንና ቋንጣውንም ለሌላ ተርፎ ለልጆቻቸው እንኳ «እንዳይሸታችሁ» እያሉ ከማጉረስ በቀር እንደ ልባቸው አያስጠግቧቸውም ነበር።

«ደበበ ተኳሽ ብትሆን ኖሮ፣ የአውሬ ሥጋ ታጠግበኝ ነበር» ብላ እምለሱ ወንድሟን አንድ ቀን ስትቀልድበት፣ እሉላ ሰምቷት ኖሮ ይህችኑ ሲያምሰለስል ቆይቶ ከዕለታት አንድ ቀን ከአባቷ ቤት ወደ አክስቷ ቤት ስትሔድ ጠመንጃ ይዞ ሲከተላት ጠጋ ብሎ፣

«የአውሬ ሥጋ ትወጃለሽ?» ብሎ ጠየቃት።

«ምነው ገድለህ ልታመጣልኝ ነው?» ብላ መልሳ ጠየቀችው፣ ከአሽሙራዊ አስተያየት ጋር።

«መተኮስ አልችል መሰለሽ?»

«ተኩሰንማ ማንም ይተኩሳል አነጣጥሮ መጣሉ ነው እንጂ የወንዶች መለያው» አለችው።

«ለመሆኑ የምን አውሬ ሥጋ ነው የምትወጂው?»

«ያውም መርጠህ ነው የምታመጣልኝ?» ብላ እንደ ገና አሽሟጠጠችው።

«ተኩሼ ብስትም በወጥመድ እይዛለሁ።»

«ከሆነልህማ ቆቅና ሰስ ነው የምወደው፤ ያስለመዱኝም የእነርሱን ሥጋ ነው» አለችው። ይህን ከተነጋገሩ ከሦስት ቀናት በኋላ ከረፋዱ ላይ እሉላ ሰስ ገድሎ ልጅ አሸክሞ ወስዶ ሰጣት። ከዚያ በኋላ ቆቅ በወጥመድ ሰስና ድኩላ በጥይት እያመረተ ማቅረቡን በመቀጠሉ እምለሱ፣ ለአባቷ ነግራ ጠመንጃ አሸለመችው። ባልገዳ አርአያ የሸለሙት ጠመንጃ ደግሞ በዘመኑ ብርቅ የነበረችው መሣሪያ ነበረች። እርሷም ማስፈያ ኩታ ሸለመችው።

በተኳሽነቱና በአዳኝነቱም ብቻ ሳይሆን፣ እሉላ ለጌታው ቤት አሳቢ ተቆርቋሪና ታማኝ በመሆኑ፣ በጌትየው ዘንድ እጅግ ተወዳጅ ባለሟል ሆነ። ቆይቶም ከልጆች አሽከርነት ደረጃ ወጥቶ የራሳቸው የባልገዳ አርአያ አንጋች ሆነ።

እያደርም እሉላ የጌታው ምሥጢረኛ እየሆነ በመሔዱ፣ እምለሱ ስትደሰት ወንድሟ ደበበ በቅናት ልቡ እያበጠ ሔደ። በየአውራጃዎችና ወረዳዎቹ እየተላከ ለጌታው አስፈላጊ የነበሩ ጉዳዮችን ማቀላጠፍ ጀመረ። ሕዝቡ ለጌታው የሚያቀርበውን ጉዳይና ስጦታ ይቀበላል፣ ወደ ምፅዋም ከነጋዴዎች ጋር እየሔደ የባሕር ማዶ ዕቃዎችን ጠመንጃና ጥይት መግዛት ጀመረ። እነዚህም ሁኔታዎች የእሉላን ዕውቀት የአስተሳሰብ ኃይልና ልቀት እያሰፋለት መጣ። በተለይም ምፅዋ ደርሶ መርከቦችን ዐይቶ፣ ጥቅማቸውን በመገንዘቡ ለዚያ የባሕር ዳር ለሆነው መሬትና ክብር በሕይወቱ ሙሉ ያልተዘቀዘ ፍቅርና የጀግንነት ወኔ አደረበት። በዚያ ዘመን ከልዩ ልዩ አገሮች በቀይ ባሕር ሲተላለፉ የነበሩ የንግድ መርከቦች ወደ ምፅዋ ወደብም ጐራ እያሉ ያራግፏቸውና ይጭኗቸው የነበሩ ሸቀጣ—ሸቀጦችና ጠመንጃዎችም ለባልገዳ አርአያ ብቻ ሳይሆን፣ ለመላዋ ኢትዮጵያ የቱን ያህል እንደሚጠቅሙና እንደሚያስፈልጉ ከልቡ ለማመን የቻለባትንም ዕውቀት ቀሰመ። በዚያው ጊዜም ነበር ያን በር በጀግንነት መጠበቅ እንደሚገባ ሊገነዘብም የቻለበትን አጋጣሚ ለማየት የበቃው።

እሉላ፣ ከዚያ ቀበሌ ከመድረሱ ከብዙ ዓመታት በፊት አስቀድሞ ቱርኮች ያን አካባቢ ይዘው፣ ወደ ደጋውም ቀበሌ እየ

ወጡ ሕዝቡን እየፈጁ ቤቱን እያቃጠሉ ፣ ንብረቱን እየዘረፉ
ሲፈጽሙት የነበረውን ግፍ ሁሉ በይበልጥ ለመረዳት የቻለ
ውም ምፅዋ ከደረሰ በኋላ ነበር ።

በዚያም ወቅት ነበር ከልጅነቱ ጀምሮ ሽማግሌዎች ሲጨ
ዋወቱ ሲያደንቁትና ሲያሞግሱት ስለነበረው ዕቁበ ሚካኤል
ጠቋሬ ስለ ተባለው ጀግና ታሪክ በይበልጥ ለመረዳትና የእር
ሱንም አርአያ ለመከተል በልቡ ቃል የገባው ።

በዚያ ዘመን የንግድ እምብርት በነበረችውና ድሆና እየተ
ባለች በምትጠራው መንደር ሠፍረው የነበሩት የቱርኮች ወኪ
ሎች ፣ ከደጋው አገር ሲሔዱ የነበሩትን ኢትዮጵያውያን ነጋዴ
ዎች እንዴት እያደረጉ ይዘርፉዋቸውና ያንገላቱዋቸው እንደ
ነበር አሉላ በሚገባ ለመረዳትና ያን ግፍ ፣ ያን የጥጋበኞች ድር
ጊት መልሶ በጉልበትና በኃይል መመከት እንደሚገባም ራሱ
ለራሱ በልቡ ማለ ።

ባልገዳ አርአያ በምፅዋ በኩል ሲደርሳቸው በነበረው
ጌጣ—ጌጥ የወግ ዕቃና በተለይም ጠመንጃና ጥይት ልባቸው
እየተማረከ በመሔዱ አሉላንም እየደጋገሙ ወደ ምፅዋ
ልከውታል ። በዚያም መልሱ ወቅት የአንገትና የእጅ ጌጦች
አንዳንድም የቤት ዕቃዎች ለአምለሱ ይወስድላት ስለነበረ ፣ ልዩ
የሆነና ግልጽም ያልሆነ መቀራረብና መተሳሰብ በመካከ
ላቸው እየዳበረ ሔድዋል ።

አንድም ጥይት ሳያባክን አነጣጥሮ ተኩሶ የአውሬ ሥጋ
የሚያስቀርጥ ወደ ምፅዋ እየሔደ የባሕር ዕቃ ገጸ—በረከት
የሚያቀርብ የጠይም መለሎ በወንድነቱ የተማመነ የጉልማሳ
ልዩ ሥዕልና ስሜት በወጣቷዋ አምለሱ ዐይነ—ሕሊና ልበ—
ልቦና ውስጥ እየተቀረፀ ሔደ ።

በተለይም አንድ ጊዜ ከምፅዋ ሲመለስ ለባልገዳ አር
አያ ፣ ለባለቤታቸውና ለአምለሱ ከወሰደላቸው ባሕረ—መቀ
ዕቃዎች ማራኪነት ሌላ ከደብረ —ቢዘን አካባቢ የገደላቸው
ዝሆኖች ጥርስና የአንበሶች ለምድ ለዕለት ምግብ ከሚፈለ
ጉት የቆቅ የሰሰና የድኩላ ሥጋ ይበልጥ በቤተ—ሰቡና በመ

ንደሩ ልዩ ፍቅርና ሞገስ ቢያተርፍለትም ፣ በደበበ ልብና አእ
ምሮ ሲጨስ የነበረውን ንቀትና ጥላቻ ግን ወደ ነዲድነት
እየለወጠው ሔደ ። በዚያው ሰሞን ደበበ ከእናቱና ከእኅቱ ጋር
በእልፍኝ ውስጥ ሆነው አሉላ ከምፅዋዕ የወሰዳቸውን ልዩ
ልዩ ጌጣ—ጌጦች ሲመለከቱ ፣

«ሁሉን አሟልቶ የሰጠው ወንድ ነው» አለች አምለሱ ።

«በየትኛው ጦርነት ውሎ ነው? አውሬ መግደሉ ነው ወን
ድነቱ!» አላት ደበበ እኅቱን በጥላቻ እየተመለከተ ።

«አውሬ ለመግደልኮ አነጣጥሮ መተኮስም ያስፈልጋል ።
አሉላ'ኮ ለአንድ አውሬ ዝናር ሙሉ ጥይት አይጨርስም! አንተ
ምነው እንዲት ቆቅ እንኳ ገድለህ አታውቅ? ይልቅስ ከእርሱ ጋር
በረሃ እየሔድክ ተኩስ ብትማር ዱሩን ብታውቅ ይሻልሃል!»
አለችው በፀይናቿ ሙሉ እንኳ ለማየት ንቃው ።

ደበበ ከነበረበት ድኳ ብድግ አለና የአምለሱን ጠጉር
ሲይዝ ፣ እናትም እርሱን ጥርቅም አድርገው ያዙና ገላገለውና
ተቆጥተው ፣ «እውነቷን ነው ፣ መንደር ከመዋል ወጣ—ወጣ
ብትል ወንድ ወንድ ትሸት ነበር» ብለው አስወጡት ። ከዚያች
ዕለት በኋላ አምለሱና አሉላ በአንድ ፊት ደበበም በአንድ ፊት
ሆነው ፍጥጫው ቀጠለ ።

እንደ ተለመደው ፣ አሉላ ከዕለታት አንድ ቀን አደን ሔዶ
ውሎ ወደ ማታ አምስት ጅግራዎች ፣ ሁለት ቆቆችና አንድ
ድኩላ ገድሎ ፣ በሁለት የቤት አሽከሮች አሸክሞ ተመለሰ ።
ገና ከምድረ—ግቢው ሲገባ ደበበ ከበር ጠብቆና ፣

«አንተ የሴት ልጅ ማን ፈቅዶልህ ነው ፣ እነዚህን አሽከ
ሮቼን የወሰድካቸው?» ብሎ አፈጠጠበት ።

«እሜቴን ጠይቄ አስፈቅጃለሁ» አለ አሉላ የደበበን አኳ
ኋን ኮስተር ብሎ እየተመለከተው ።

«የሴት ልጅ! የሴት አሽከር ፣ ሴት አይደለህ? ሁል ጊዜም የም
ትነጋገረው ከሴት ጋር ነው» አለው ደበበ ፣ ከእግር እስከ ራሱ

ክፍና ዝቅ አድርጎ እየገረመመ ። "ሴትማ ከቤት ጉያ ሳይወጣ ከቤት የሚውል ነው! እኔማ ይኸውና የወንድነቴን እያበሠበሰ ርኩ ነው» አለ አሉላ ፈርጠም ፈርጠም ያሉትን ጡንቻዎቹን አሰቀጥቶ ።

«እኔ ነኝ ሴት፤ አንተ የሴት ልጅ!!» አለ ደበበ ለግላጋ አካሉን ለማስቀጣት ሰልካካ ፊቱን አኮሳትሮ ።

«ከቤት ጉያ ከቤት እልፍኝ የማይወጣ ወንድ ሁሉ ሴት ነው» አለ አሉላ ይዞት የነበረውን ቆቅ አብሮት ለነበረው አሽከር ሰጥቶ ያነገተውን ሰናድር አቅምጦ ይዞ ።

«ኧረ እኔ ነኝ የሴት ልጅ!» አለ ደበበ ።

«እኔ አንተን ቀርቶ ማንንም የምፈራበት አይደለሁም» ብሎ አሉላ ፈንጠር ሲል፤ ደበበ ሩጦ ከወገቡ ላይ ሲጠመጠም አሉላ ሰናድሩን ወርውሮ ዘወር አለና በሁለት እግሮቹ ቀልጦ ዘረረውና ሆዱን በአንድ እግሩ ረግጦ ዐይኖቹን እፍጦ ሰውነቱን ሥጋ እንዳየ አንበሳ አስቀጥቶ ሲመለከተው፤ የቤት አሽከሮች ተሩዋሩጠው ሁለቱንም ያዙዋቸው ። አሉላ የያዙትን ሰዎች ነጥቆ ሰናድሩን አንሥቶ ዘወር አለ ። በምድሩ ግቢው ግርግር ሆነ ። አጋፋሪ ሰብሒት ነገሩን ሰምተው አሉላ ተይዞ እንዲታሰር አዘዙ ። አጋፋሪ እንኳንስ የባላባት አርአያ ልጅ ተደፍሮ ዶሮና የቤት እንስሳቸውን እንኳ የመንደር ከብት ከወገባቸው «አገር ይያዝልኝ ሕዝብ ይታሰርልኝ» የሚሉ ናቸው ። በዚህም የተነሣ ከእርሳቸው የቤት እንስሳ ጋር የማንም መንደርተኛ ከብት አይጠጋም ።

አሉላም በፈታዱ እጁን ሰጠና ከምድሩ ግቢው ጋር ተያይዞ በተሠራው እስር ቤት ተወስዶ በሰንሰለት ታሰረ ።

እምለሱ እርር ድብን ብላ ዋለች ። አጋፋሪ ሰብሒትን እጅግ ተጠየፈቻቸው፤ በመላው ተንቤን ካለው ሕዝብ ሁሉ እጅግ የከፉ አረመኔ መሰለው ታዩዋት ።

«አሉላ የገደለውን ድኩላ በልተዋል፤ እንዴት በእርሱ ላይ ይጨክናሉ? ለዚህ የመንደር እውደልዳይ ሲሉ አሉላን እንዴት ያስራሉ?» እያለች ስትጠፍ ዋለች ።

«አደይ አሉላኮ አይደለም ጥፋተኛው ደበበ ነው ለምን ጉበዝ ሆንክ? ለምን ጀግና ሆንክ? ለምን? .... ብላ ተናግራ ሳታበቃ የእልህ እንባ ተናንቃትና ጸጥ አለች ።

«አይምሰልሽ፤ የዚያ የገበሬ ልጅ ጥጋብ ነው ። ምን ነው ጉብዝናው? አንበሳና ነብር የገደለ መሰለሽ? ድኩላና ሰላ ማንም ይገድላል ። እንዲያውም አንቺ ነሽ ጉበዝ ጉበዝ እያልሽ ልቡን ያሳበጥሽው ። እንዴት ልጄን ደፍሮ ይነካዋል?» አሉ እናትዋ ወይዘሮ ሐጎሳ ።

እምለሱ ተስፋ አልቆረጠችም ። እናቷ የነፈጓትን ፍርድ ከአባቷ ለማግኘት እንደምትችል ተማመነችበትና፤

«ምንም እንኳን ደበበን ቢወዱትም በአሉላ አይጨክኑም» አለችና አባቷን አስተዛዝና የምትለምንበትን ሰዓትና ዕለት ስታሰላስል ቆይታ፤ ጊዜው ለዐይን መያዝ ሲጀምር በሞሶብ ፍትፍትና ጥብስ፤ በገንቦ ደግሞ ጠጅ ይዛለት ወደ እስር ቤት ሔደች ።

እስር ቤቱ ከዋናው ግቢ ጋር ተያይዞ ከውስጡ አጥር ውጭ የተሠራ ነው ። እርአያ ድምፁን፤ የሚያስቆጡ የቤት አሽከሮችና ቤተ—ዘመዶች የሚታሰሩበት ነው ። በአንድ ጊዜ እስከ ሠላሳ የሚደርሱ ሰዎች ገብተው ይታጎሩበታል ።

ሞሶብና ገንቦ ተሸክማለት የነበረችውን ሠራተኛዋን ወደ ውስጥ ልካ ጠባቂውን አስጠርታ፤ «ለአሉላ ራት ተልኮለታልና ጥራልኝ ልስጠው» አለች ።

«በእግረሙቅ ታስሯል አይመጣም» አለ ዘበኛው ። «እንግዲያው እኔ ልግባ ዕቃውን ያዝልኝ» አለችና እምለሱ ወደ ውስጥ ገባች ።

በዕለቱ ከአሉላ ጋር ሦስት እሥረኞች ነበሩ ። በእግር ብረት የታሰረ ግን አሉላ ብቻ ነበር ፤ በጥግ በኩል ኩርምት ብሎ ተቀምጦአል ። አምበሱ ቀረብ ብላ ከአንገቷ ጉንበስ ብላ ፣

«እንደ ምን ዋልክ?» አለችው ።

«እንደ ምን ዋልሽ እመቤቴ? ለምን መጣሽ?» ብሎ አሉላ ከተቀመጠበት ተነሥቶ ቆመ ። «ራትህ ተልኮልሃል» ብላ ከኋላዋ ከነበረው ጠባቂ ተቀብላ ስታቀርብለት ባንገቱ ሰጥ ብሎ እጅ ነሣና ፣

«ምነው አንቺ መምጣትሽ? አሽከሮች ሞልተው የለም?» አለና አንገቱን አቀረቀረ ። «እብልተሽ ተመለሺ የተባልኩት እኔ ነኝ » ብላ በማስመሰል ሸነገለችውና ቬብረክ ስትል ፣ መሬት ስታይ ጠባቂው ወደ ውጭ ወጣና ራሱ የሚቀመጥበትን ብስ ድንጋይ ከአጉዛ ጋር አቀረበላትና የሔደችበትን ምክንያት ቶክ ያሰችው ይመስል ሌሎችን እስረኞች ይዞላት ወጣ አለ ። እዚያች ላይ ቬብረክ ብላ አሉላንም እንዲቀመጥ አድርጋ ሞሰቡን አቀረበች ።

«ሆዴን አሞኛል ፣ በዚህ ላይ ብበላበት ደግሞ በይብልጥ ያመኛልና ይቅርብኝ » አላት ።

«የተጣላኸውኮ ከደበበ ጋር እንጂ ከቤቱ ሰው ሁሉ ጋር አይደለም ። እሜቴ ልካልህ እኔ ይዤልህ መጥቼ አልበላም ብትል ሁላችንም እናዝንብሃለን ። ይልቁንስ እንካ» ብላ በመጀመሪያ በዋንጫ ቀድታ ጠጅ ሰጠችው ። ተነሥቶ ሊቀበላት ሲል ጉልበቱን ጫን አለችውና እንደ ተቀመጠ ተቀበላት ። ጠጁን እንደ ተጐነጨም አከታትላ ስታጐርሰው ምላሱ ጣቶቿዋን ሲነካባት ለቅጠጥ አለና እንደገና ስታጐርሰው ሆን ብሎ ጣቶቿዋን ላሳቸው ።

ከምግቡ ይልቅ ጣቶቿዋ ሞቁትና ፈጥኖ ሰበሰባቸው ። ያች የዐሥራ አራት ዓመታት ዕድሜ ወጣት ትኩሳት እያደር በይበልጥ እየጋለ እንጂ እየበረደ ከሚሔድበት ወቅት ላይ አልነበረም ። እርሱም ከሃያ አንድ ዓመት ዕድሜው ላይ ስለነበረ ፣ የሁለቱ እንፋሎት ተቃጣጥሎ ከምላሱ ላይ ጠበሰው ።

ለመሆኑስ ደበበ ተጐድቷል ? ከደንጋይ ላይ ነበር የወደቀው?» አላት ቀና ብሎ ለማየት ፈርቶ ።

«ያ ጋን ራሱ ሊፈነዳ ቀርቧል ። ወጊሻ ገብቶለታል ፤ እንኳን የጥጋቡን ዋጋ አገኘ ፤ ጥፋቱ የራሱ ነው» አለችና እንደገና ስታጐርሰው ትክ ብሎ ተመለከታት ። በቀይ ዳማ መልኳ ላይ የበቀሉት ዐይኖቿ እንደ ሕዋው ኮከብ እየተወረወሩ የሚወጉት መሰለውና መልሶ አቀረቀረ ። የአምበሱ ውበት ጐልቶ የሚታየው ፈገግ ስትል ነው ። ቁንጅናዋን የሚያጐሉት ደግሞ ጥርሶቿ ናቸው ። በስልካካው መልኳ ላይ ከተደረደሩት የተፈጥሮ ስጦታዎች ትምክሕም ብለው የበቀሉት በረዶ መስል ጥርሶቿ ውበቷን ከነባሕርይዋ የመመስከር ኃይል አላቸው ።

ባልገዳ አርአያ ከአጼ ቴዎድሮስ ግዞትና እስራት ለመለየት ሳይችሉ ለብዙ ዓመታት በመቅረታቸው የአምበሱንም እጅ ፈጥነው ለወንድ ለመስጠት አላመቻቸውም ነበር ፤ በዚያ ወቅት ግን እርሷን ድረው ዓላማቸውን ለማዩት ፍላጐታቸው ዳብሮ ነበር ። እንደ እርሳቸው ያለ መኳንንት ከዐሥር ዓመታት በላይ ዕድሜ ያላት ልጅ ይዞ መቀመጥ ሊኖረው የሚገባውን ጠንካራ ጉልበት ማዳከም ነበር ።

ነገር ግን ፡ ያ ወቅትም ቢሆን አመች ሆኖ አልታያቸውም አለ ። የእኅታቸው ልጅ ደጃች ካሣ ዙፋኑን ከአጼ ተክለ ጊዮርጊስ ቀምተው መላዋን ኢትዮጵያን ለመያዝ ከፍተኛ ጉጉትና ዝግጅት የጀመሩበት ሰዓት ስለነበረ ፣ በበኩላቸው የእኅታቸውን ልጅ እጅ ለትግራይ ባላባት ከመስጠት ይልቅ ወደ በጌምድር ወይም ወደ ሐማሴን ያለዚያም ወደ ወሎ አሻግሮ መስጠት ለወደፊቱ ጥንካሬያቸው አስተዋጽኦ እንደሚኖረው በመረዳት በየወንዙ የነበረውን ጉልበተኛ የሚያበላልጡበት ዱላቸው ሆነ ። ይሁንና የአምበሱን እጅ ለመጨበጥ የሚመኙ በባልገዳ አርአያ አካባቢም ነበሩ ።

«ዛሬ ከጥዋት ጀምሬ ስንከራተት አንቺ የምትወጂትን ሰስ አጥቼ ድኩላ በማምጣቴ ቅር ብሎኝ ነበር» አላት ያጐረሰችውን በጠጅ እያወራረደ ።

«ሊሰክ ዛሬ ብዙ አብልተኸኛል ፤ ወደፊትም ታበላኛለህ ፥ አትክለብ ዛሬ ቢቀር ነገ ታመጣኛለህ» አለችው ። እንጀራ የለበሰችትን አጥንቶች እየፈለፈለች ፥ እያወጣች ከፊቱ አስቀመጠችለትና ከአንዱ አጥንት ላይ ሥጋውን እንሥታ ልትጎርስ ስትል እጅዋን ያዝ አድርጎ ፥

«አይገባም ነውር ነው» አላት ።

«ምነው?»

«ነግሬሻለሁ በቃ ሒጅልኝ » አለ ዐይኖቹን መሬት ላይ እንደ ተከለ ። «ከእኔ ጋር መቀመጡ ፥ ከኔ ጋር መብላቱ ነውር ሆነብህ?» አለችው ያነሣችውን አጥንት እንደ ያዘች ።

«አዎ ነውር ነው ፤ እዚህ መምጣትሽንም ጌታችን እንዳይሰሙ ተጠንቀቂ» አለ ሙሉ ለሙሉ ለማየት ቢሸቀዳደሙ የነበሩትን ዐይኖቹን የተከለከለ ይመስል እያንቀዋለለ ። እምለሱ ነገሩን አልሳተችውምና ፥ «እኔ የገብሬ ልጅ አሸከርሽ ነኝ ፥ ከኔ ጋር ልትጫወችና ከኔ ጋር በአንድ ሞሰብ መሰለፍሽ ለወላጆችሽ ውርደት ነው ማለትህ ነው? ይህንኑ አይደለም የምታስበው?» ብላ አፋጠጠችው ።

«አዎ እንደ እርሱ ነው ።»

«ዳግመኛ ግን እንደዚህ እንዳትለኝ» ብላ በእጅዋ ከነበረው አጥንት ላይ ላጥ አድርጋ ጕራረሰችለትና ፥ «ዛሬን እዚህ ብታድር ነገን አትውልም» አለችው ።

«ደበበ ቶሎ እንዲድን ጸልይልኝ» አላት በዐይኖቹ እየተማፀናት ።

«ዓመት ቢጋደም ምን ቸገረህ?»

«ቁስሉ ከጠናበትማ አባትሽ ይለቁኛል መሰለሽ ?»

«ማን ይነካሃል? በረሃውማ ታውቀው የለም?»

«የባልገዳ እርእያን ልጅ በአልጋ ላይ አስተኝቼ የምኖረው በረሃ ነው እኔን ደብቆ የሚይዝ ? ቀድሞ ነገርስ ከዚህ እንዴት እወጣለሁ?» አላት ተስፋ በቆረጠ ስሜት ተውጦ ።

«ከዚህም ትወጣለህ ፤ ለማንም እጅህን መስጠት የለብህም ያገርህ በረሃ እንኳን አንተን ሌላም አቅፎ ይይዛል» ብላው ለቃዋን አሸከማ ወጣች ።

እምለሱ ፥ የአሉላ ተኳሽነትና ቁመና ከሐሳቡዋ ቢገባም በዘር ሐረጉና በደረጃው የመጨረሻው ተራ በመሆኑ፥ እጅዋን እጁ ሊጨብጠው እንደማይቻለው ታስብና ተስፋዋ ይጧሽሽባታል። ግን ያን ተስፋ መቀረጧን የሚያድስላትና የሚያስመልምላት ከመምህሩዋና ከዘመዶቿ የሰማችው ትረካ ትውስ ሲላት ነበር።

«ቋረኛው ካሣ የድሃ ልጅ ያውም የኮሶ ሻጭ ልጅ ቢሆኑም ፥ በወንድነታቸውና በጀግንነታቸው የራስ አሊን ልጅ ተዋበችን ለማግባት በቅተዋል» እየተባለ የሚነገረውን ትረካ ስምታለች ። ይህንም ታሪክ በልቡዋ ቀርፃ የሕይወት ጕዳናዋን ታስተያይበታለች ።

«ዛሬን ብታድር ነገን እዚህ አትውልም» የተባለውን እስረኛ ቀናት እየተሰናበቱት ሔዱ ። እርሷም ቃሉዋን መጠበቅ ባለመቻሉዋ እየራቀችው ሔደች ፤ ራት ምሳውን ግን ራሱዋ እያዘጋጀች ትልክለት ነበር ።

የደበበ መታመም ከፈረስ እንደ ወደቀ ተመስሎ አሉላም ታሞ እንደ ተኛ ሆኖ ለባልገዳ እርእያ ተነገሩዋል ።

«ከፍየሎች ጋር የሚውሉ አውሬዎች ገደልኩ ብሎ ይኸን ያህል የተንጠራራው ፥ አንበሳና ነብር ቢገድልማ የራስ ወርቅ ድፋልኝ ከማለት የሚመለስ አይሆንም! ለመሆኑስ ይህ የቤት ልጅ እንዴት ቢጠግብና ቢናጥጥ ነው ይህን ያህል የተንጠራራው ?» እያሉ የባልገዳ እርእያ አጋፋሪ የአሉላን እስራት እያጠበቁበት ሔዱ ። ከመናደዳቸውና ከጽናታቸውም የተነሣ ፥

«እርፋችሁ ተቀመጡ ፥ የማን ልጅ መሆኑን ፥ ዐቅሙንና ደረጃውን ላላወቀ መድኃኒቱ ይኸው ነው» ይላሉ አጋፋሪ ዉበ

ሐት ለአሉላ ምሕረት እንዲያደርጉ ለሚያነሡባቸው ሁሉ ። እምለሱ የአጋፋሪ ስብሐትን ወዳጆችና ዘመዶች እየለመነች አጋፋሪን ለምነውና አለዝበው አሉላን እንዲፈቱላት ያደረገ ችው ጥረት ሳይሳካለት በመቅረቱ ፣ «ያሉትን ይበሉኝ» ብላ ራሱዋን ከአጋፋሪ ዘንድ ቀርባ ፣

«ጥሉን የጀመረው ራሱ ደበበ ነው ። ቁስሉም ሺርሎታል ፤ ስለዚህ አሉላን ለምን አይፈቱትም?» ብላ ኮስተር ብላ ጠየቀ ቻቸው ።

«እኔ እንደ ሰማሁሽ ጌቶቹ የሰሙሽ እንደሆነ የውስጥ ገላሽን ነው የሚያስገለብጡት ። ተጠንቀቂ! ሁለትና ሦስት አውሬ ገድሎ አምጥቶልሻል መስል ወሮታውን የከፈልኩ መስሎሽ ነው ? ከተደፈረው ወንድምሽ ይልቅ የእርሱ መታሰር ነው የቆጨሽ?» ብለው አጋፋሪም ከፍና ዝቅ አድርገው ተመለከቱዋት ።

አጋፋሪ ራሳቸው ካልመሰላቸው በቀር እንኳንስ ለእም ለሱ ልመና ለእናቷም ቢሆን አይመለሱ ። ራሳቸው ጌታቸው የሚያዙዋቸውንም እንኳ የሚፈጽሙትና የሚያስፈጽሙት እልሃቸውን ከአስጨረሱዋቸው በኋላ ነው ። ባልገዳ አር አያም በአጋፋሪ የሚጨክኑ አልነበሩም ። የቴዎድሮስ እስረኛ ሆነው ጉንደር ይኖሩ በነበሩበት ወቅት ቤታቸውን የሚጠብ ቁና ስንቅም ያቀብሉ የነበሩ አጋፋሪ ስብሐት ስለ ነበሩ ውለ ታው ይከብዳቸዋል ።

«ደርሶ ሲመታው ታዲያ እንደ ሴት እጁን አጣምሮ ለምን አልተመታም ነው የሚሉት?» አለች እምለሱ ፥ ከአጋፋሪ ላይ እን ደአራስ ነብር ልትከመርባቸው እየከጀላት ። «ይችን ልጅ ምን ነክቷታል? እሽከሩ ሁሉ ጌታው ሲመታው መልሶ ከተማታ ኮምን ላይ ሆነ ልዩነቱ? የሚያበላውን የሚያጠጣውን ፣ የሚያ ለብሰውንና የሚያሳድረውን ጌታውን መማታት ቀርቶ ፣ ቀና ብሎ ማየትስ የጥጋብ ጥጋብ አይደለም? ይሽ ሁሉ እሽከር በተ መታ ቁጥር መልሶ ተማትቶ ቢሆን ኑሮ አባትሽስ እስከዛሬ በሕይወት ይገኙ ነበር? በይ እኔ እንደ ሰማሁሽ ሌላ ሰው እን ይሰማሽ !»አሉና አጋፋሪ በጠጅና ጠላ የበዙ ዐይኖቻቸውን

ሲያጉረጠርጡባት በጥላቻና በንቀት ገላምጣቸው መልስ ሳት ሰጣቸው ጥላቸው ሔደች ።

ወንድሟ ፈጽሞ እስኪድን ድረስ እስረኛውን መንከባከቧን ቀጠለች ።

በምድረ ተንቤን ዐዋቂውና ወጌሻው ሁሉ እየተፈለገና እየተመረጠ ደበበን ከቅስፈት እንዲያተርፍ የባልገዳ አርአያ ቤተሰቦችና ባለሟሎች ያደረጉት ጥረትና ድካም ከፍተኛ ቢሆ ንም ፣ ደበበ ከአሉላ ጋር ግብግብ ቢገጥም ተንጋሎ ቢወድቅም የደረሰበት ጉዳት ቀላል በመሆኑ በእልፍኝ ውስጥ ታፍና የጠ በት ሥጋና የማር እሸት ሲቀለብ ሰንባብቶ ወደ ደጅ መውጣት ጀመረ ። በእርሱ መዳንም ታላቅ ደስታ በምድረ ግቢው ሠፈነ። ከዚያ በኋላ እምለሱ ፍጹም እፎይታ እየበተማት ሔደ ። የወን ድሟ መዳን ለአሉላ መፈታት ዋናው ምክንያት እንደሚሆን ታምንበት ነበርና ።

የደበበ ቁስል እየዳነ ቢሔድም ፣ የአጋፋሪ ልብ በአሉላ ላይ ከቋጠረው ጥላቻና ንቀት አልተፈታም ነበርና ፣

«የጌታውን ልጅ ጌታውን በመድፈሩ ሌላ ቅጣት መቀ ጣት ይገባዋል» እያሉ ማውጠንጠን ጀመሩ ።

እምለሱ ፣ ነገሩን ለአባቷም ሆነ ለእናቷ መንገር እንደማ ይገባት ብታምንበትም ፣ የአጋፋሪ ጭካኔና ጥላቻ ደግሞ ስለ አን ገፈገፋት ፣ በዘወርዋራ ዘዴ ለማስከሰስ አሰበችና ቀደም ብለው ከአጋፋሪ ጋር ብርቱ ጥል አብቅለው ለነበሩት ለፊታውራሪ በርሄ ነገሩ እንዲደርሳቸው አደረገች ።

ነገር ግን ፣ በአሉላ ተኳሽነትና ከእምለሱም ጋር በነበረው መቀራረብ ልባቸው ከቆሰለው አሽከሮች አንዱም ፊታውራሪ በርሄ ስለነበሩ አሉላ በፈጸመው «ድፍረት» በይበልጥ እንዲ ቀጣ የሚመኙ በመሆናቸው እንዲያውም ሲካሰሱ ከነበሩት ከአጋ ፋሪ ስብሐት ጋር ዕርቅና ሰላም መሠረቱበት ። በዚህም የተነሣ ፊታውራሪ በርሄ ይባስ ብለው ፣

«ይህን ድሃ የድሃ ልጅ ለሌላውም መቀጣጫ እንዲሆን ማድረግ ነው፤ ገበያ አውጥቶ ሕዝብ በተሰበሰበበት በርባ ገርፎ ማባረር ነው እንጂ እስር መቀለብማ እንደ እነርሱ ላለ የቆሩራ ልጅ ክብሩና ኩራቱ ነው» እያሉ የሚፎገሉ ሆኑ ።

«እንዲያውም ለኔ ይስጠኝና እንደ እርሱ ላሉ የድሃ ልጆች ሁሉ መቀጣጫ እንዲሆን ላድርገው» ብለው እስከ መጠየቅ ደረሱ፤ ፊታውራሪ በርሄ በነገሩ እንደዚያ ያመረሩት በእጅ አዙር ቁርሾአቸውን የተወጡ መስሎአቸው ነበር ። የመጀመሪያቸውና የሆሰት ልጆቻቸው እናት የነበሩትን ባለቤታቸውን ፈትተው የእምለሱን እጅ በጋብቻ ለመጨበጥ እመችውን ወቅት የሚጠባበቁ ነበሩ ።

እምለሱ፤ የጀመረችው ጥረት ሁሉ እየተበላሸባት መሔዱን ከተረዳችው በኋላ፤ እንደ ተለመደው አንድ ቀን ራቱን ይዛለት ሔዳ አብልታው ልትወጣ ስትል፤ «እንዲያው የኔስ ነገ፣ ምን ሆነ?» አላት ሰርቆ እንደ ታሰረ ሁሉ አንገቱን አቀርቅሮ ።

«አንድ ጊዜ ደግሞ ሞክሬ የማይሆን ከሆነ ወጥተህ ወደ ፈለግህበት ትሔዳለህና አስብበት» አለችው ።

«ከዚህ እንዴት እወጣለሁ?»

«በነገሩ ከቆረጥክበት ለዚህ አታስብ ።»

«ለምን አልቆርጥም? ዛሬማ መቁረጥ አለብኝ እንጂ!»

«ዛሬ ምን የተለየ ምክንያት ደርሶብሃል?»

«ከመታሰር የበለጠ ውርደት ደርሶብኛል» አላት ከእተራቀረበት ተቃንቶ እርቧንና እስር ቤቱን ተራ በተራ እየተመለከተ ።

«እንደምን ያለ ውርደት!» አለች ከእርሱ ይበልጥ በውነቷን አስቆጥታ ።

«መታሰርም መሞትም ለወንድ ልጅ ክብሩ ነው ። በድብ ግን አጥንቱን ይሰብርበታል» አላትና የታችኛው ከንፈሩን ነክሶ አፈጠጠባት ።

«ማን ሰደበህ?»

«እጋፋሪ በነጋ በጠባ በአጥሩ ብቅ እያሉ 'ይህ የቤት ልጅ እስከ የሚደርስበትን ይጠብቅ' እያሉ መሳደባቸው አንሶ ዛሬ ደግሞ እዚህ ድረስ መጥተው 'አንተ የቤት ልጅ! ጋን አተላ አሸክሜ መንደር ለመንደር ሳላዞርህ ብቀር ታዘበኝ' ብለውኝ ሔዱ» አለና በሆዱ ውስጥ ያመቀውን ትንፋሹንና ንዴቱን ደጋግሞ አስወጣው ።

«እኮ ታዲያ ውጣና የወንድ ልጅ ወንድ መሆንህን አሳየኝ!» አለችው ከፍና ዝቅ አድርጋ እየተመለከተችው ።

«ይህን ሁሉ አጥር ዘልዬ ከዚህ ሁሉ ጠባቂ እምልጬ የምወጣበትን ዘዴ ትነግሪኛለሽ!» አላት እርሱም ከሁለንተናዋ ላይ አፍጥጦ ።

«ለዚህ አታስብበት በየሃለሁ ። »

«እኮ እንዴት? እስከ መቼ ልወጣ እችላለሁ? ነገ ጋን አተላ አሸክመው ካዞሩኝ በኋላ ግን፤ የኔም የቤት ዘመዶቼም ወንድነት ማብቃቱን እንዳትዘነጊው» ሲላት እንባም እልህም ተጫጫኗት ።

«አተላም አትሸከምም፤ ሁለተኛም እዚህ እስር ቤት ዐይን ህን አያዩም» ብላው ወጣች..... በዚያው ሰሞን ደግሞ ባልገዳ እርሊያ ታመው ስለነበር፤ በቅዳሴ ጠበል እንዲጠመቁ ተብሎ ወደ አክሱም ተወሰዱ ።

ከቀናት በኋላ፤ በግቢው ውስጥ ያልተለመደ ድንጋጤ ተወለደ ። እሉላ ከነጠባቂዎቹ ጠፋ ። እጋፋሪ ስብሐት የጌታቸውን ሠራዊት አሰልፈው መላዋን ትግራይን ሊያተራምሱዋት ቆርጠው ተነሡ ።

«የጌታዬ ልጅ ተደፍሮ፤ የጌታዬን ልጅ ከአቧራ ላይ ጥሎ፤ የጌታዬን ልጅ ደም አፍስሶ፤ የጌታዬን አጥር ጥሶ፤ የጌታዬን አሽከሮች አባብሎ እንዴት ያ የድሃ ገበሬ ልጅ እንዴት ያ የቤት ልጅ ያምልጠኛል! ይህን ጥቃትስ እንዴት መታገሥ ይቻ

ላል? ይህ ሁሉ አሽከርስ የጌታዋን ጥቃት ሳይወጣ እንዴት ውሉ ያድራል? ነገ ከጂ ሳይገባ ከቀረ እውነት ወንድ አይደሎም! እርሱማ ተይዞ መቀጣጫ ካልሆነ የመኳንንቱ የባላባቱ ልጅና ዘር ማንዘር በማንም ውርጋጥ ክንድ ሲወቃ መኖሩ ነው ፣ እያማረኝ የማርኩት እንደሆነ» እያሉ መደንፋት ጀምረዋል ። ተንቤንን በእግሩዋ ገብተው በእናቷ ለመውጣት አነጣጥረው ባታል። አጋፋሪ ስብሐቱ «የድሃ ልጅ ፣ የገበሬ ልጅ ፣ የቤት ልጅ» እያሉ ያሳዝኑት የነበረው ቋንቋቸው ደግሞ የባልገዳ አርአያን አሽከሮች እያስቆጣና እያስኮረፈ በየልባቸው ቂምና ጥላቻ እየመሠረተ ሔደ ። ሠላሳ የሚሆኑ የባልገዳ አርአያ አሽከሮች ወደ በረሃ ሔደው አሉላን አድነው እንዲይዙ ወይም እንዲገድሉ አጋፋሪ አዘመቱ ። ግን ሁሉም አጋፋሪ ከሚንቁትና ከሚሳደቡት «ድሀና ገበሬ» ቤተሰብ የተገኙ ስለ ነበሩ ፣ ከመንደሩ ወጥተው በየኮረብታው ተኝተው ውለው የሚመለሱ እንጂ የተላኩበትን ግዳጅ ከልብ የሚያምኑበት ባለመሆናቸው ፣ የአሉላን እጅ ቀርቶ የደረሰበትንም ፍንጭ የሚነግሩዋቸው አልሆኑም ።

ሰነባብቶ ደግሞ ፣ ‹በዚህች ምድር ላይ ወይ እኔ ወይ ስብሐት እንኖርባታለን እንጂ ፣ ሁለታችንም አንቀመጥባትም ብሎ አሉላ ዝቷል› የሚል ወሬ ደረሳቸውና ወደ መንደራቸው ብቅ ማለቱን ጠብ ርግፍ አድርገው ተዉት ።

«አሉላ በርከት ያሉ ተከታዮች አገኘ ፤ አዲስ ጠመንጃ አስያዘ ፣ አሉላ በዚያ ወጣ በዚያ ፣ ወረደ» የሚል ወሬ ከዚያው ከግቢው እየመነጨ የአጋፋሪን ልበልቦና የፍርሃት ቋያ ይለቅበት ጀመር ። በሁኔታው እጅግ የተሸበሩት አጋፋሪ አንድ ቀን እሑድ ጡዋት ወደ ባልገዳ አርአያ የነፍስ አባት ዘንድ ሔደው ፣ ከቅዳሴ ሲወጡ ጠጋ ብለው «እንደ እርስዎ ያለ ከመሬትና ከሰማይ የከበደ አባት እያለን እንዴት ይህን ነገር በዝምታ መመልከት ይገባል? መሳሳቱን መቼም ተሳስቷል ፤ እኔም ድፍረቱ አሳዝኖኝ የወንድማችን ልጅ ነው ብዬ ተቀጥቼዋለሁ ። ታዲያ በዚህ አኩርፎ መውጣቱ የባሰ ጥፋት ስለሚሆን ፣ እርስዎ ተማልከው ያስመጡት ፤ በዚህ ነገር ጊዜ ማሳለፍ አይገባምና ያስቡበት» ብለው ለመኑ ።

ልመናውና ጥያቄው የቀረበላቸው መምህር ተስፋ ጽዮንም ለደቂቃዎች ያህል ትክዝ ብለው መሬት መሬቱን ሲመለከቱ ቆዩና ፣

«ነገር ነገሩ ሁላችንንም መቼም ሳያሳዝነን አልቀረም ፤ በትንሽ የተጀመረ ነገር እያደር እየከረረና እያሳዘነ መሔዱ ማሳሰቡ የማይከድ ነው ፤ ደግሞ ሰውን መናቅ ተገቢም አይደለም ። እግዚአብሔር አይወደውም ። የተናቁትን ከፍ ከፍ የሚያደርግ አምላክ የሚያነሣውንና የሚጥለውን ያውቃል ። አሁንም እንደሆነ ‹ተቆጡትና ይመለስ› ከተባለ ዋና ጉዳያችን ነውና ተላልከንም ሆነ ተሯሩጠን እንመልሰዋለን» አሉ ።

«እንግዲያው ጌቶቼ ከአክሱም ከመመለሳቸው በፊት ጉዳዩ ፍጻሜ እንዲያገኝና ሲመጡ እንድናስታርቀው ቀልጥፈው ቢጀምሩት ይሻል ይመስለኛል» አሉ አጋፋሪ እየተፍነከነኩ ።

«ለመሆኑስ እንዴት ሊያመልጣችሁ ቻለ?»

«ያውስ ብቻውን መሰለዎት?»

«ሌሎችም ይዞ ወጥቷል !» አሉ መምህር ያላወቁ መስለው በስሚ ስሚ የደረሱበትን የአሉላን መሸፈት ከአጋፋሪ ለማረጋገጥ ብለው ።

«የሚያንቅ ነገርኮ ነው የሆነው ፣ ጌቶቼ ወደ አክሱም ሲሔዱ ጠብቆ ‹እንግዲህ እርሳቸው አይመለሱም ይሞታሉ› ብሎ አንድ ባሕታዊ ተናግሩዋል ።» ንጉሡም ብዙ ሠራዊት አስከትለው አገሩን ሊያስገብሩ ይመጣሉና ከዚህ እንውጣ› ብሎ «ጠባቂዎቹን አባብሎ ገንዘብ ሰጥቶ ጥቂቶቹንም አስከትሎ ነው ያመለጠን» አሉ አጋፋሪ ጥርሳቸውን ነክሰው ፣ አንገታቸውን እያወዛወዙ ።

«የተከታዩና የመሣሪያው ብዛትስ ታውቋል?»

«ቢበዛ ቢበዛ ከዐሥርና ከኻያ አይበልጥም «ይባላል» አሉ አጋፋሪ ንቀታቸውን እያሳዩ ። «ይህምኮ ቀላል አይባልም ፣ ይኸን ሁሉ መሣሪያ ከያዘ ወንዝ ማስቸገሩ አይቀርምና ያለ መናቅ

ነው!» አሉ መምህር ተደግፈው ቆመውበት ከነበረው ካብ ወደፊታቸው እያዘገሙ አጋፋሪን ሸኝተው ወደ ደጀሰላም ለመግባት ብለው ።

«ለዚህስ ነው ፣ እኔም መጥቼ የማስቸግርዎ!»

«ይሁን እንግዲህ ከዛሬና ከነገ ሰው ይስጡኝና ተላልኬ እስመጣዋለሁ» ብለዋቸው ተሰያዩ ።

መምህር ተስፋ ጽዮን የአሉላ መምህር ከነበሩት ከመምህር ወልደጊዮርጊስ ጋር ሆነው በጉዳዩ ከመከሩበት በኋላ ፣ ሽማግ ሎች ልከው በእርቅ እንዲገባ አደረጉ ። በዚያ ወቅትም አሉላ እጁን ሲሰጥ ሦስት ራሱን ብቻ ነበር ። ሁለቱ የባሻይ ፍን ጃል ልጆች ይሁኑ እንጂ ዘመዶቹ ናቸው ።

ሁለቱ መምህራን አሉላን ከአጋፋሪ ጋር ከአስታረቁ በኋላ ፣ ቀጥሎ ደግሞ ለባልገዳ አርአያ ተነግሮ ይቅርታ እንዲያደርጉ ለት ከደበበም ጋር 'ይቅር ፣ ይቅር' እንዲባባሉ አጋፋሪ ነገሩን እንዲጨርሱ ሆነ ። ይህም እስኪሆን ድረስ አሉላ በውጭ እንዲ ቆይ እንጂ ከባልገዳ አርአያ ቤት እንዳይገባ ተስማሙ ።

ባልገዳ አርአያ ፣ ከእክሉም ተመልሰው ከሰንባበቱ በኋላ በተዝናኑበትና ሳቅ ሳቅ ባሉበት በዓት አጋፋሪ ከጫማቸው ወድቀው ፤

"ጌታዬ መቼም ምሕረት ገንዘብዎ ነው ባጠፉን በተባሳትን ይማሩን ጌታዬ! ደበበና አሉላ በዕለት ጠብ ተጋጭተው ሰገ ዜው እርስዎ እንዳይሰሙ ብለን ደበበን ከፈረስ ላይ ወድቆ ነው ብለን ነግረንዎ ነበር ። አሉላንም በእስር ቤት አስገብተ ነው ነበርና እርሱም የባሰ ነገር ይደርስብኛል ብሎ ፈርቶ ከእ ስር ቤት ወጥቶ ወደ ዘመድ ቤት ሔዶ ተደብቆ ነበር ፤ አሁን ግን 'ምሕረት ለምኑልኝ' ብሎ ቀሳውስቱን ልኳልና ይቅር ብለ ውት ጫማዎን እንዲስም ይፍቀዱለት" ብለው ለመኑለት ። "ከሆነ ከደረሰ በኋላ መደባበቁ ምን ጠቀሜታ ይሰጣል ብላ ችሁ ነው የደበቃችሁኝ? ለነገሩ ግን እናንተ ብትደባብቁትም ጫፍ ጫፉን ሳልሰማው አልቀረሁም ። እንኳን በቤቱ ውስጥ የሆ

ነውን ቢያገሩ የደረሰውንም ቢሆን ሳልሰማው የምቀር አይምስ ላችሁ ። አሁንም እንደሆነ እንኳን ከባስ ጉዳት ያወጣን እንጂ ፣ እሱስ ስለ ጽዮን ብዬ ይቅር ብያለሁ ። ደግሞም መጋጨት በየትም የኖረ ነውና ይቅር ብያለሁ" አሉ ባልገዳ አርአያ ።

ቀጥሎም አሉላን ሁለቱ መምህራን ይዘው ገብተው የባል ገዳ አርአያን ጫማ አስመው ፣ "ይቅር" አስኙለትና እንደ ተለ መደው አሽከርነቱን እንዲቀጥል ፈቀዱለት ። ቀጥሎ ደግሞ ከደ በበም ጋር ማስታረቅ ስላስፈለገ ፣ አጋፋሪ ደበበን ለምነው ለማ ስታረቅ ከነመምህር ጋር ይዘውት ሔዱና "በል ድንጋይ ተሸክ ምና 'ማረኝ' በል" ብለው አሉላን ጠየቁት ።

"ከልብ እንድንታረቅ ካላችሁ እንደዚሁ እንታረቅ እንጂ ያለ በደሌና ጥፋቱ ድንጋይ ተሸክሜ ከጫማው አልወድቅም" አለና አሉላ አንገራገረ ።

"በደልክም ተበደልክም እኛ አዘንሃልና ድንጋይ ተሸክመህ 'ማረኝ' ብለህ ከእግሩ ውደቅ" አሉ አጋፋሪ በማስገደድና በመ ሥጋት ላይ ሆነው ።

"የበደልኩትኮ ነገር የለም!"

"በድለሽዋል እንጂ! ከድንጋይ ላይ ፈጥፍጠህ ደሙን አፍስሰህ አስተኝተሽው የለም? ከዚህ የባሰ ምን በደል ታደርስበት ኑሩ ዋል!" አሉ አጋፋሪ እነመምህር ጭምር እንዲረዱዋቸው በዓ ይን—ሕሊናቸው እየተማፀኑ ።

"ቢሆንም ነገሩን የጀመረው ራሱኮ ነው!"

"የጐዳሽውኮ አንተው ነህ!" አሉና አጋፋሪ ወደ መምህር ተስፋ ጽዮን መለስ ብለው ደግሞ ፣

መምህር ተስፋጽዮንም ወደ አጋፋሪ ጠጋ አሉና ፣

"ደበበን መቼም እናውቀዋለን ፤ እንኳን ለቤት አሽከር ለኛ ለኛም የሚመለስ አይደለም ፤ ከጌታችን በሥጋ እንጂ ፣ በባሕርይ አልተወሰደም ። ቢመከር ቢዘከር የሚሰማ አይደለም ፤ ሁላችሁ

ንበ እንዴት እንደሚያዋርዳችሁ እናውቅ የለም? እንኳን በቀላሉ አይደረገለት እንጂ ለጥጋበኝነቱ ለትዕቢተኛነቱ አንድና ሁለት የለበትም ፤ ይኸው ከፊቱ ነው የምናገረው ። ይኸም ልጅ የሚለው እውነቱን ነው ፤ ሳይበድለው ድንጋይ አሸክሞ ታረቅ ማለት የሚገባም ባይሆን ለጌቶቹ ስንል ብቻ እናስገድደው እንደሁ እንጂ በነገሩ እንኳ አልደሰትበትም ” አሉዋቸው ።

“ቢሆንም ቢሆንም ደሙ የፈሰሰው ደበበ ነው ፤ ይቅርታም ሊጠይቀው ይገባዋልና እርስዎ ይቆጡት” አሉ አጋፋሪ ሥልማን — ቁጣቸው እየገነፈለባቸው ።

“ይኸኛውስ ቢሆን መች የዋዛ ሰው ነውና? እርስዎን እምቢ ያለ ለኔ ምን ብሎ ይለዝባል ብለው ነው?” አሉ መምህርም የአጋፋሪ ቁጣ እሳተ ነበልባል ሆኖ እንዳይፈጃቸው ሠግተው መሬት መሬት እያዩ ።

“ታዲያ ለጌቶቹ ይነገር?” አሉ አጋፋሪ ።

“ምኑን ነው የሚነግሩዋቸው?”

“ሁለቱንም ተቆጥተው እንዲያስታርቋቸው ።”

“እሁንኮ ጥፋት በእርስዎም ላይ አያለሁ ። ደበበ እግሬ ካልተሳመ ድንጋይ ካልተሸከመ አልታረቅም አላለ ። ለምን እንደዚሁ አናስታርቃቸውም? ደግሞ በዚህ ጌቶቹን እናስቸግር ነው የሚሉት?” አሉ መምህር ከአጋፋሪ ላይ አፍጥጠው ።

“ብኋል እንጂ እንዴት ባይል ይሉኛል ትላንትና ማታ እንዲታረቅ ስለምነው ፤ ‘ድንጋይ ተሸክሞ እግሬን ካልሳመ አልታረቅም’ ብኋል ። እኔም እሉላ ይህንኑ እንደሚፈጽም አረጋግጬለት ነው ደበበ እርቁን እሺ ያለኝ” አሉ አጋፋሪ ፤

“ወይ ጥጋቢቱ! ወይ ልቢቱ!” ብለው መምህር ሲያጉረመርሙ ቆዩና ፤

“ለመሆኑ እንዲያውላ ለመሆኑስ እውነት ፈራጅ ተገኝቶ ፤ ‘ነገሩን የጀመርከ እምባጓሮውን ያስነሳህ አንተ ነህና ድንጋይ

ተሸክመህ እሉላን ‘ማረኝ’ ብለህ ከእግሩ ውደቅ ቢባል ያደርገቀል?” ሲሉ አጋፋሪ ቀጠል አድርገው ፤

“የባሰውን ነገሩን ሰቀሉት ፤ እንግዲህ የሚሻለው ጌቶቹ እንዲያስታርቋቸው መንገሩ ይመስለኛል” አሉ ። መምህርም እንደ መነሚነጭ እየቃጣቸው ፤

“እንዳሻችሁ አድርጉ እኔ ግን ለሕሊናዬ ደስ የማለኝን ሠርቻለሁ ። ልጅና ልጅ ቢጣላ ግራና ቀኙን ተቆጥቶ እንደማስታረቅ አንተ ድንጋይ ተሸከም ፤ አንተ እግርህን ተሳም” ብሎ ማንተት አልታየኝም ። አሁንም እንደ ወደዱት ያድርጉ” ብለው ተመለሱ ።

አጋፋሪ ስብሐት ፤ ራሳቸው ያባባሱትን ራሳቸው የፈሩትንና ራሳቸው መልሰው ያቀዘቀዙትን ጉዳይ በውል መጨረስ ቸግራቸውና ነገሩን ለጌታቸው ነገሩ ። ባልገዳ አርአያ ሁለቱን ጥለኞች አስቀረበው ፤

“ሁለቱኛ እንጣላም ፤ ሁለተኛ ብንጣላ ዐሥር ዐሥር ጅራፍ እንቀጣለን በሉና እጁን ምቱ” ብለው አስምለው ፤ አሳስመው አስታረቋቸውና ነገሩ ጊዜያዊ እልባት አግኝቶ ለጊዜው በረደ ። እሉላም የራሳቸው የባልገዳ አርአያ የቅርብ አሽከርና ባለሟል ሆነ ። በአምስሉና በእሉላ መካከል የነበረውም ድብቅ መተሳሰብ በድብቅነቱ ቀጠለ ።

የባልገዳ አርአያ ግዛት የነበረችውን ተንቤንን ከዳር-ዳር ያዳረሰ አሽከር ቢኖር እሉላ ብቻ ነበር ። አንድ መንደር ቀርቶ አንድ ገበሬ ሊከፍል የሚገባውን መዋጮና ግብር አውሎ ካሳደረ የሚላከው እሉላ ነበር ። ጠጉረ-ልውጥ ሰው በአንድ ቀበሌ ታይቷል ከተባለ ገሥግሦ የሚደርስው ተወርዋሪው ጦር እሉላ ነበር ። ለባልገዳ አርአያ አዳዲስ ጠመንጃዎችና የጌጣ-ጌጥ ባሕር-መጥ ዕቃዎች ለመግዛት ወደ ከሰላና ምፅዋ የሚላከው እሉላ ነበር ። በወሎ በጐንደርና በጐጃም ለነበሩ መኳንንት የባልገዳ አርአያን መልእክትና ገጸበረከት የሚያደርስ ያለ እሉላ ማንም አልነበረም ። ጌታውንም እየወከለ በየሥርጉ ፤ በየለቅሶውና በየበዓላቱ የሚገኘውም እርሱ ነበር ። በተለይም ወደ ምፅዋ ተልኮ ለመጀመሪያ ጊዜ በሕይወት ዕለት ባሕር ለማየትና በባሕሩም ላይ ሲንሳ

ሬፍ የነበረውን ክሬብታ የሚያክል መርከብ ለማየት በመቻሉ ፣ ያ መርከብም የሚሰጠውን አገልግሎት ለመገንዘብ በመብቃቱ የባሕር በርን ጥቅም ለማወቅ ቻለ ።

በወቅቱ ምፅዋንና አካባቢዋን ሲቈጣጠሩ የነበሩት ግብጾችም ከደጋው ሲወርዱ በነበሩት ነጋዴዎችና ገበያተኞች ላይ ሲፈጽሙ የነበረውን ግፍና በደልም ሊገነዘብ ችሏል ። በጠቅላላው የባልገዳ አርአያ ከተራ አሽከርነት ላቅ ያለ መለስተኛ እንደራሴ በመሆኑ ፣ ትግራይን ብቻም ሳይሆን ሌሎቹንም አካባቢዎች በሰፊው ለማወቅ አጋጣሚው ረድቷታል ። ታዲያ ያሁሉ ጥረቱና ድካሙ ፣ ያሁሉ ታማኝነቱና ወንድነቱ ተዳምረው ተቀናቃኝና ምቀኛ እያበዛበት ሔደ ። ከራሳቸው ከባልገዳ አርአያና ከአምለሱ በቀር 'ዐይንህ ላፈር ከሔድክበት አይመልስህ'' የሚለው እየበረከተ ሔደ ።

በተለይም አጋፋሪ ስብሐት ፣ ደበበና አሉላን ከባልገዳ አርአያ ግቢ ቀርቶ፣ ከመላዋ ትግራይ ቀርቶ፣ ከምድሪቱ ለማጥፋት ወጥመድ መዘርጋት የተንኰል ክር መግመድ የዕለት ተዕለት ሥራቸው ሆነ ።

“ለድሃ ልጅ ሁሉ መጥፎ ምሳሌ የሚሆን ጥጋበኛ ነው’’ እያሉ ጡዋት ማታ ያላዝኑበት የነበሩት አጋፋሪ ፣ አሉላን ከቢያ ግቢ ካላጠፉ እንቅልፍ የማይዛቸው ሆኑ ።

ተቀናቃኞቹ ለማጥመድ የሚዘረጉበት ወጥመድ ደግሞ ከእርሱ ይልቅ አምለሱን እያሳለባት ሔደ ። ሌላው ቢቀር ለአባቷ ከእርሱ የበለጠ ታማኝና ጀግና አሽከር እንደሌላቸው ስለምታውቅ “ለክፉ ቀን ይሆናቸዋል’’ እያለች ሁልጊዜም ለእናቷና ለቅርብ ዘመዶቿ ስለምታጫውታቸው በሁኔታውም እየሠጋችበት ሔደች ። እያደር እየዋለ በአሉላ ላይ የሚደረገውን ተንኰል አባቷም እየተረዱት በመሔዳቸው በነገሩ ይቸገሩበት ጀመር ። ስለ ሉባ ሲሉም ከሌሎቹ በተለይም ከአጋፋሪ ስብሐት ጋር ሆድና ጀርባ ለመሆን አልፈለጉም ። የእርሳቸውን በሐሳብ መዋለል የተረዱት አጋፋሪ ደግሞ ነገሩን ለማባባስ ብለው ፣ “ይኸ ልጅ ያሠጋዎታል ፣ ለቤትዎ ጠንቅ ነው ፣ ልጅዎንም ለመድፈር አይመ

ለስም ። እንዲያውም 'ተንቤንን እንደምገዛ ባሕታዊ ነግሮኛል' እያለ ይናገራል ። አንዳንድ የበቁ ሰዎችም ከአጠገብዎ ራቅ እንዲል ንገሩ ብለውናልና ሁኔታው አላማረንም’’ ብለው ለጌታቸው ሹክ አሉ ።

ምንም እንኳን ራሳቸው ባልገዳ አርአያም ቢሆኑ፣ “የሚሆነውን ነገር የሚናገሩ ባሕታውያን’’ ቢኖሩዋቸውም ቅሉ ፣ በዙሪያቸው የነበሩት ቀንደኛ ቀንደኛ ባለሟሎቻቸው በአሉላ ላይ የነበራቸው ጥላቻና ሥጋት ስለ አሳሰባቸው አሉላን ከቤታቸው ዘወር ሊያደርጉና ከትኩረታቸውም እንዲያመልጥ ለማድረግ የሚችሉበትን ዘዴ ማቀድ ጀመሩ ።

"ንጉሥ ማራኪ"

አጼ ፣ ቴዎድሮስ ከእንግሊዞች ጋር ጦርነት ገጥመው "እጄን አልሰጥም" ብለው የራሳቸውን ራስ በራሳቸው ሽጉጥ ከጨለጡ ዋት በኋላ የሥልጣን ተተኪያቸው የሆኑት አጼ ተክለ ጊዮርጊስ ነበሩ ። ይሁን እንጂ የእርሳቸውንም ሥልጣን የሚፎካከሩ በየ ወንዙ ማቆጥቆጥ ጀምረው ነበር ። ከእነርሱም አንዱና ጐላ ብለው ይታዩ የነበሩት የባልገዳ አርአያ የእኅት ልጅ በፈረስ ስማቸው "አባ በዝብዝ" በመባል የታወቁት ደጃዝማች ካሣ ነበሩ ። አባ በዝብዝ ካሣ መላዋን ኢትዮጵያን ለመጨበጥ ሠራዊትና መሣሪያ ማከማቸት ጀምረው ስለነበረ ፣ ለዚያ አዲስ ጉልበትና የኃለ ምኞት እንደ አሉላ የመሳሰሉ ጀግኖች የበለጠ ሙያ ሊያበረክቱ እንደሚችሉ የታመነ ጉዳይ ነበር ። አሉላም ይህንኑ ጉዳይ ከፍተኛ ትኩረት ሰጥተውት ነበር ።

ባልገዳ አርአያ ፣ ባንድ በኩል አሉላን ከቤታቸው ላለማራቅ ቢፈልጉም በእርሱ ምክንያት ከባለሟሎቻቸው ጋር መኮረፉን አልፈለጉትም ። በሌላ በኩል ደግሞ ከእርሳቸው ከራቀ ለአንዳ ደጃዝማች ወይም ሹም አሽከርነት ገብቶ የእርሳቸውን ምሥጢር እንዳያወጣባቸው ብቻ ሳይሆን የእርሳቸው አሽከርና ባለሟል የነበረ ሎሌ ፣ ከሌላ ጌታ ገብቶ ማደሩን እንደ ብርቱ ጥቃት ገመቱት ።

ከእነዚህ የራሳቸው ስሜትና እምነት ከፈጠረባቸው ችግር ነጻ ለመውጣት ፣ ሲሉም አሉላን አስከትለው ወደ መቀሌ በሔዱበት ወቅት ፣

"ከኔ ቤት ምቀኛ ሊያናረው አልቻለምና ለአንተ ይጠቅምሃል ። ከአጠገብህ አታርቀው ፣ ታማኝ ጀግና ነው ፣ ለቤትህ ምሰሶና አጥር ይሆናል" ብለው ለደጃዝማች ካሣ አስረከቡት ።

መቀሌም በነባብተው ወደ ተንቤን ሊመለሱ በተነሡበት ወቅትም አሉላ ሊሰናበታቸው እግራቸውን ሲስም ፣

"ካሣ የሚያደርገውን ሁሉ ላከብኝ ፣ እኔም በምፈልግህ ጊዜ ፈጥነህ እንድትመጣ ፣ ለጊዜው ነው እንጂ ከኔ አትለይም" ብለው አሰናበቱት ።

እናለኛው ካሣ አባ በዝብዝ የአሉላን ጀግንነትና ታማኝነት በፈተና ውስጥ አላስገቡትም ፣ የአጐታቸው ምስክሬ በቂያቸው ስለሆነላቸው ከጥቂት ጊዜያት በኋላ አሉላን አልፍኝ አስከልካያቸው አድርገው ሾሙት ።

ያንጋ ጠባ በየቀበሌውና በየበረሃው መዝመት የለመደው አሉላ ፣ በአንድ ጥያት አነባብሮ መጣል የለመደው አሉላ ፣ በማለፊያ ማለፊያ ፈብስ አጊጦ ቀጭን ኩታ አደግድጎ ለሚገባውና ለሚወጣው ቁጭ ብድግ እያለ እጅ መንሣቱ በጀሮ ማሾክሾኩ ፣ እጁ ከጠመንጃ መለየቱ በካሣ ቤት እምለሱን ባለማግኘቱ በዋሻ ውስጥ ብቻውን የተዘጋበት ኑንጂ ፣ ገና ዘውድ በሚመኝ አፍለኛ ጉልበታም ምድረግቢ የገባ አልመሰለው አለ ። ማገገኑንና መተከዙን የተረዱለት ካሣም ከአልፍኝ አስካልካይነት ወደ አጋፋሪነት ደረጃ ከፍ አደረጉት ።

በአዲሱ ሹመቱም መጠነኛ ደስተኛ ሆነ ፣ ሌላው ቢቀር ራሱ የሚያዛቸው ጭፍሮች ነበሩት ። በአጋፋሪነቱም ከመኳንንቱና ከጦር አለቆቹ ጋር በይበልጥ ሊቀራረብ ችሏል ። ከባልገዳ አርአያ አጋፋሪ ከአጋፋሪ ሐጐስም ልቋል ። ምክንያቱም ባልገዳ አርአያ ገና በማገገም ላይ የነበሩ የቴዎድሮስ ክንድ አድቅቋቸው ጉልበታቸው እንደሟሸሸ የነበሩ ሲሆን ፣ በዝብዝ ካሣ ግን በምፅዋ በኩል ለገባው የእንግሊዝ ጦር ከቴዎድሮስ ጋር ጦርነት እንዲገጥም ፣ የትግራይን በር ከፍተው በማስገባታቸው ይኸው ውለታቸው የከበደው የእንግሊዝ ጦር አዝማች የነበረው ጀኔራል ናፒየርም በርከት ያለ ዘመናዊ የጦር መሣሪያ ስጦታቸው ከነበራቸው ላይ ጨምረው ጉልበታቸውን አዳብረው ትግራይን ዐልፈው በመላዋ ኢትዮጵያ ላይ ለመንገሥ የተነሡ ስለነበሩ ደጋጠኞቻቸው የበዛ ምድረግቢያቸው የደመቀ ነበሩና ።

አፍለኛው ጉልበተኛ ደጃዝማች ካሣ ሠራዊታቸውንና መሣሪያቸውን ካደረጁ በኋላ ፣ ለአጼ ተክለጊዮርጊስ ሲገብሩ የቆዩትን ተገቢውን ግብር "አልከፍልም" ብለው በማመፃቸው በሁለቱ መካከል የተጧጧፈ የዛቻና የመልእክት ጦርነት ጀመረ ።

አጼው ትኩሱን ጉልበተኛ ደጃዝማቹን ለማስፈራራትና ለጥብጥ ብለው መግዛታቸውንና መገበራቸውን እንዲተዉ ለመምከርም ሲሉ የሠራዊታቸው ብዛት የካሣን ጭፍሮች ቁርቋ በመላዋ ኢትዮጵያ የነበረውን ተቃዋሚያቸውን ሁሉ ሊያጥለቀልቀው እንደሚችል ለማሳወቅ ሲሉ ከአንድ ስልቻ ጤፍ ጋር ፣ "የሠራዊቱ ብዛት በዚህ ልክ ነው" ብለው ላኩባቸው ። ደጃዝማቹም ፣ "ሠራዊትህ ይሄን ያህል ቢበዛም እንደዚህ አድርጌ ቆልቼ ነው የምልክልህ" ብለው ስልቻውን ሙሉ ጤፍ ቆልተው መልሰው ይልኩላቸዋል ። እርር ብሎ የተቆላው ስልቻ ሙሉ ጤፍ ከፊታቸው የተዘረገፈው አጤም ከጤፉ ይብልጥ እርር ብለው ኑሮ ፣

"ከዚህ ወዲያ ጥጋብ ከዚህ ወዲያ ድፍረት እንኳንስ በመሬት ከሰባቱ ሰማያትም ወዲያ ቢሆን አያደርስብኝምና ምታ ነጋሪት ክተት ሠራዊት" ብለው ከነበሩባት ከዋግ አውራጃ ወደ ትግራይ ዘመቱ ።

የሁለቱ ዘውድ ተናጣቂዎች ሠራዊት ዐድዋ አጠገብ ከሚገኘው አስም ከተባለው ወንዝ ላይ ሐምሌ 5 ቀን 1863 ጦርነት ገጠሙ ። አንዲት ዘውድ በአንድ ሰው ራስ ላይ ለማስቀመጥ የአንዲት አገር ልጆች ተላለቁ ። በዚያ የዘውድ ንጥቂያ ጦርነትም ያችኑ ዘውድ "ማን ይወስዳት ይሆን?" እያለ የትግራይ የዋግና የቤጌምድር ሕዝብ በሐሳብ ይዋልል ነበር ። አፍለኛው ጉልበተኛ ደጃዝማች ካሣ ከቤታቸው በራፍ ድረስ ሰተት ብሎ የገባላቸውን ጦር ዙሪያውን አስከብበው እንደ ስልቻው ጤፍ ሲቆሉት ዋሉ ። አጋፋሪ አሉላም ከራሳቸው አሽከሮች ሌላ በርካታ ወታደሮች ተጨምረውላቸው በአንድ አቅጣጫ አስልፈው ሲዋጉ ዋሉ ። በመጨረሻም በለሱ ቀናቸውና ራሳቸውን አጼ ተክለ ጊዮርጊስን ማርከው ለደጃዝማች ካሣ አቀረቡና ፣

"ማንም ማራኪ ከነሙዱ
የዝብዝብ አሽከር አሉላ ወንዱ!
ከንፋስ የፈጠነ
በመንደንቱ የተማመነ
ከንጉሥ ቁርቱ እንዳንገበሳ
በጠላት ሠፈር የሚያገሳ
ሩቅ . . . ሩቅ . . . አሻራ . . ."

ብለው ተከራውን ሳይጨርሱ ሲታ ተናንታቸውና ከጌታቸውራት እንደ ተገበረከቱ ዐይናቸውን አፍጠው ዝም ሲሉ ፣ ጌታቸው በዝብዝ ካሣ አስጠርተው ቀጊቸውና የእንግሊዝ ጦር አዝማች የነበረው ጀኔራል ናፒየር ከሰጣቸው ሁለት ዲሞትሮር ጠመንጃዎች አንዱን ሸለሟቸው ።

አባ በዝብዝ ካሣ የአጎታቸውን ባል አጼ ተክለ ጊዮርጊስን እጅ ከጨበጡ በኋላ ፣ በድል አድራጊነት ወደ መቀሌ እንደ ተመለሱም አሉላን ከአጋፋሪነት የሻለቃነት ማዕረግና ደንገላ ፈረስ "አባ ነጋ" ብለው መይመው ሁለተኛ ሸለሟቸው ።

ከዚያ በኋላ የአሉላ ዝና ፣ የአሉላ ጀግንነት ከባልገዳ አርአያ ግቢ ወጥቶ ከአባ በዝብዝ ግቢ ዐልፎ በመረብ ምላሽ ከተከዜ ማዶ ከጥራሬ ወዲህ ዐባይን ተሻገር ማስተጋባት ጀመረ ። ከአረኛ እስከ መኳንንቱ አዝማሪዎች የአሉላን ጀግንነት ማወደስና ማሞገስ ሆነ ።

"ንጉሥ የማረከ ከነሠራዊቱ
እንደምን ብርቱ ነው አሉላ አሚሉቴ
የንጉሥ ሠራዊት ዐድዋ ድረስ መጣ
አሉላ ቢገጥመው ብትንትኑ ወጣ!
ዐይኑ እንዳጣሪ እግሩ ተመርዋሪ
አሉላ አይደለም ወይ? ንጉሥ አሳፋሪ
እንደምን ትኮራ አሉላ እናትህ
እንደምን ትኮራ አሉላ ሚስትህ
ንጉሥ በጨበጠው ባያሉ ክንድህ ።

እየተባለ በየሚዳው ፣ በየወንዙና በየሥርጉ ቤት ይዘፈን ጀመር ። በዝብዝ ካሣም አሉላ ከእጃቸው እንዳይወጣ ያተኩሩበት ጀመር ። የቅርብ ቤተ-ዘመድ ፈልገው እጅዋን ለአሉላ በጥተው ክንዱንና ወንድነቱን ለአልጋቸው ማጠናከሪያ ማድረግ ዋናው ምኞታቸው ሆነ ። በዝብዝ ካሣ የአሉላን ወንድነት በሚመኙበት ወቅት ደግሞ መምህር ወልደ ጊዮርጊስም የአሉላ ዘር ከተንቤን እንዳ ይወጣባቸው ሲሉ ከባሻይ እንግዳና ወይዘሮ ገረዳ ጋር ተመካከረው በግብርናቸው በመላው ተንቤን የታወቁ የነበሩትን የባሻይ ገብረ መስቀልን ልጅ ብትወጣ ገብረ መስቀልን አጋቡ ።

በአሉላ ጀግንነትና በማዕረግ እድገት የባልገዳ አርአያ ባለሟሎች የበሸቁትን ያህል የአምበሱ ሕሊናም በአሉላ ጋብቻ የተነካ ቆሰለ ።

ደጃዝማች በዝብዝ ካሣ ፣ አፍለኛው ጉልበታቸውን በአጼ ተክለ ጊዮርጊስ ላይ ሞክረው ያሁሉ ሠራዊት የተሻለቀበትን ዘውድ ከደፉ በኋላ ፣ ሻለቃ አሉላንም የሲጋባንት ማእረግ ሰጡቸው ። ቀጥለውም ሠራዊታቸውን በጉደለ አሟልተው ከደላደሉ በኋላ ግዛታቸውን ለማደላደል በየአውራጃው ሲነሡ የነበሩትንም ተቀናቃኞቻቸውን ለማንበርከክ በየአውራጃው በሚዘዋወሩበት ጊዜ ሊጋባ አሉላም በግንባር የሚሰለፉ የጦሩን ገፈታ ቀድመው የሚቀምሱ ሆኑ ። የአሉላ ክንድ መጠጣር አጼ ዮሐንስን የሚያስመካ እየሆነ ቢታይም ፣ የባልገዳ አርአያ ባለሟሎች ብቻም ሳይሆኑ ራሳቸው አርአያ ድምፁ ጭምር ጥላቸውን እያጠኑበት ሔዱ ።

ጀግንነት ፣ ቆራጥነትና ታማኝነት ለአሉላ ብርቱ ጠላቶች የማፍራታቸውን ያህል ፣ አጼ ዮሐንስም በሀገሪቱ ውስጥ ከተነሡባቸው ተፎካካሪዎች ሌላ የውጭ ጠላትም እጁን ይዘረጋባቸው ጀመር ። በዚህም ምክንያት ጥንካሬያቸውንና ቆራጥነታቸውን የሚያሳዩበት የንጉሠ ነገሥትነታቸውን ብርታትም ለውጭው ተጋፈና ለውስጡ ተቀናቃኝ የሚያረጋግጡበት ወሳኙ ወቅትና ምዕራፍም በአቅራቢያቸው እንደ ገና ተከፈተ ።

"የጉራው አንበሳ"

በ19ኛው ክፍለ ዘመን ላይ በሰሜን ኢትዮጵያ ተደጋግሞ የደረሰው የባዕድ ወረራ አገሪቱን ከከፍተኛ ፈተና ላይ የጣለ ኀበር ። በውስጥ የነበረው የእርስ በርስ መከፋፈል ለውጭው ወራሪ ምቹ በር እየከፈተ ከዐሥራ አምስተኛው ክፍለ ዘመን ጀምሮ በመጀመሪያ ቱርኮች ቀጥሎም በ19ኛው ክፍለ ዘመን ላይ ግብጾች ወደ ሀገሪቱ ለመግባት እንዲችሉ ረድቷቸዋል ።

በተለይም ግብጽ በዐባይ ወንዝ አዋሳኝ የሚገኙ አገሮችን በቁጥጥርዋ ሥር ለማድረግ በነበራት ምኞትና ዕቅድ ሁለት ጊዜ በጉንደር በኩል ያዘመተችው ጦር በጳረኛው አባ ታጠቅ ካሣ እጅ እየተወቃ ብትንትኑ ከወጣባት በኋላ የቴዎድሮስን ዘመነ-መንግሥት ፍጻሜ እድፍጣ ስትጠባበቅ ቆይታ ነበር ።

ቴዎድሮስ ሙተው ተክለ ጊዮርጊስና በዝብዝ ካሣ እርስ-በርስ ተዋግተው በዝብዝ ድል አድርገው ከነገሡ በኋላ ደግሞ በሀገሪቱ ውስጥ ይታይ የነበረው የመኳንንት ፉክክር አመቺ ሆኖ ስለታያት ፣ ግብጽ እጅግ የታጠቀና የተጠናከረ የጦር ኃይል ወደ ኢትዮጵያ ለማዝመት ወሰነች ። በዚያ ዘመን ደግሞ ራሱዋን ግብጽን በበላይነት ይቆጣጠራት የነበረው የእንግሊዝ መንግሥት ስለነበረ ፣ የራሱን የቅኝ ግዛት ፍላጐት ከግቡ ለማድረስ ሲል ኢትዮጵያን ለመውረር ጽኑ ፍላጐት የነበራትን ግብጽን ማጠናከር ማደፋፈርና ማስታጠቅ ዋናው ጥረቱ ነበር ።

በዚህም መሠረት የግብጽ ጦር ከአውሮፓ አገሮች ልዩ ልዩ ዘመናዊ መሣሪያ ለማግኘት ከመቻሉም ሌላ ፣ ከአሜሪካ ፣ ከአውሮፓና ከቱርክም በተመረጠ የጦር ስልት ባለሙያዎችን የሠለጠነና የሚመራ ለመሆን ቻለ ። ከዚያም የላቀ ደረጃ ላይ

የደረሰ በመሆኑ ወደ ኢትዮጵያ ያዘመተውን ሠራዊት ይመራ የነበረው በጦር ሚኒስትሩና በአልጋ ወራሹ ነበር ።

የጉባዔው ቀዳሚ እስማኤል የሠራዊቱን መኮንኖች ሰብስቦ ስለኢትዮጵያ ወቅታዊ ሁኔታ እየዘረዘረ ሲያስረዳም፣
"በሐበሾች ንጉሦችና መኳንንቶች መካከል የነበረው መርነትና መናናቅም አመች ስለሆነላቸው፣ እንግሊዞች በጀኔራል ናፒየር የሚመራ ጦር አዝምተው እስከ ሀገሪቱ እምብርት ድረስ በመግባት ችለው ቴዎድሮስ አስሯቸው የነበሩትን ዜጎቻቸውን አስ ፈትተው ለመመለስ ችለዋል" ብሎ ከራቱ የነበረውን ጽሁፉን እንደገና ሲመለከት ቆዩና እንደ ማእታቸው ሲመለከቱት የነበ ሩትን ጭፍሮቹን እንደገና ገለማምጦ ንግግሩን በመቀጠል፣
"እኛም በዚሁ አጋጣሚ የተነሣ በትርቡ በጉብና መተማ የሚባ ሉትን አካባቢዎች ለመያዝ ችለናል ። ጉሥማማችንም በዚህ አይ ገታም፤ ወደፊት ገፍተን የሰሜኑን ግዛት መያዝ አለብልጊያችን ሆኗል ። ወዳጃችን ጥርጥር መንዚንገርና የምፅዋ አገረገዥ አራኪል በይ እንደ ነገሩኝ፣ የሸዋው ንጉሥ ምኒልክና የጐጃ ሙ ራስ አዳል ለዮሐንስ አንገዛም ብለዋል ። በዚሁ ሐሳባቸው እንዲተጋበዙት እኛም እንገፋፋቸዋለን ። የጦር መገሪያም እንደ አስፈላጊነቱ እንልክላቸዋለን ። በየቦታውና በየአገሩም እንዲሁ አንገዛም የሚሉ ወይም እኔ ልንገሥ የሚሉ ባላባቶች ንደዚሁ አኩርፈው መገሪያና ሰው በመሰብሰብ ላይ መሆናቸውን መንዚ ንገር ጽፎልኛል ።

"እንዳመገኩበት ከሆነ፣ ይህ ሁኔታ የሐንስን ክብርቱ ፈተና ላይ ይጥለዋል ። ስለዚህ የንጉሥነቱን የበላይነት ለማረጋገጥ ሲል ወደ መኻል አገር መዝመቱ የማያጠራጥረኝ ነው ።

"የኛ መልካም ዕድል ጉልቶ የሚታየኝና የሚጠራጠርም ከዚህ ላይ ይመስለኛል ። ይሆን አጋጣሚ ማለፍ የለብንም፤ ወደፊት መገፋትና ከመረብ ወንዝ ወዲህ ያለውን አገር በእስተኛዎቹ መያዝ አለብን ። ይህ ዕቅዳችን ሲሟላ የዐባይ ወንዝና የምፅዋ ወደብ በቁጥጥራችን ሥር ይሆናሉ ። ከዚያ በኋላ ነጋዴዎቻችንን ለማስ ፋፋትም ሆነ ዐብታችንን ለማጠናከር አመቺና ተገቢም ይሆን ልናል ።

"በተለይም በይዞታችን ሥር በሚገኙት ክላይ በጠቀስኳ ቸው ቦታዎች የሚገኘው ሕዝብ የሃይማኖታችን ተከታይ በመ ሆኑ፣ ወደፊት ለመግፋት በምናደርገው ጉዞ ተባባሪያችን እንዲ ሆን ለማድረግ ያስችላል ። በሌላውም አካባቢ የሚኖረውን ሕዝብ የኛ ተከታይና ደጋፊ ለማድረግ ለባላባቶቹና ለሃይማኖት አለቆቹ የተቻለውን ያህል ስጦታ ማድረግና በወዳጅነትም ማቅ ረብ ተገቢያችን ይሆናል ። ስለዚህ የሐማሴኑን አገረገዥ በቀ ላሉ አቸንፈን የሰሜኑን ያበሻ ግዛት መያዝ እንችላለን" አለ ።

የቀዲቡን ንግግር ካዳመጡት የጦር አለቆችም አንዱ ተነ ሥቶ !

"አሁን እንደ ሰማነው ከሆነ ንጉሡ የሐንስ ብቸኛ ሆኗል ማለት ነው ። ይህም ሁኔታው ለኛ በሩን ከፍት ሊያደርግልን ይች ላል ። ነገር ግን ከዚህ በፊት እንዳደረጉት አበሾች ሌላ የውጭ መንግሥት እርዳታ በተለይም ከክርስቲያን መንግሥት ጋር ስምምነት ያደረጉ እንደሆነ ከብርቱ ችግር ላይ ይጥሉናል ። በቱርኮች ላይ የደረሰው ውርደት እንዳይደርስብን መጠንቀቅ ይኖርብናል..." ብሎ ንግግሩን ሳያጠቃልል ቀዲብ እስማኤል በቁጣ ጠፍ ፡

"ስማ አንተ ውሻ! የመተማን የምዕዋንና የደንከሉን አካባቢ ከያዝነው ከውጭ የሚኖራቸው ግንኙነት በየት በኩል ይሆናል! ብለህ ታስባለህ? የወታደር ወኔና ስልት የጐደለህ ወንድነትህ የማያስመካ እንዳንተ ያለ የጦር መኮንን በግብጽ ጦር ውስጥ መገኘት የለበትምና አንገትህን ለሰይፍ ዳርጌሃለሁ" አለና በወ ታደር አስይዞ ወዲያውኑ አንገቱን አስቀላው ።

ከዚያ በኋላ፣ በዚያች የፍጥጫ ሰዓት ቃል የተነፈሰ አንድም የጦር መኮንን አልነበረም ። በተሰጣቸው ትእዛዝ መሠረት ሠራ ዊታቸውንና መሣሪያቸውን አዘጋጅተው ወደ ኢትዮጵያ ዘመቱ ። ቀዲብ እስማኤል ባወጣው ዕቅድና በሰጠው ትእዛዝ መሠረት የግብጽ የጦር መሪዎችና ባለሥልጣኖች ለሃይማኖትና ለጎሳ መሪዎች የማዕረግ ስም ገንዘብና ልዩ ልዩ ገጸ-በረከት እየሰጡ እስከ ደጋው የሐማሴን ግዛት ደረሱ ። በዋርነር መዚንጋር የሚ መራ ጦር ደግሞ በአውሳ በኩል ዘመተ ። ይሁን እንጂ ሀገሪቱ

እጃቿን ዘርግታ አልተቀበለቻቸውም ። በወቅቱ የሐማሴን ገዥ የነበሩት ደጃዝማች ገብሩ የነበሩዋቸውን የግል አሽከሮችና ጭፍሮች እንደዚሁም የታወቁ ጀግኖች አሰልፈው በቆራጥነት ገጠሙዋቸው ። ዳሩ ግን ሩቡዋን ኢትዮጵያን ለመያዝ በሚገባ ተዘጋጅተና ታጥቆ የመጣው ወራሪው ጦር አሸነፋቸውና በደቀመሐሪና በጉራዕ በሀዘሞ በኩል ወደ ጉንደት አምርቶ ጉንደትና አዲኳላ ድረስ ዘልቆ ገብቶ ምሽጉን አጠናክሮ ሠርቶ ለጦርነት አመቺ የሚሆኑ ቦታዎችን ያዘ ።

አጼ ዮሐንስ ፣ የግብጽን ጦር ድፍረት እንደ ሰሙ በዝምታ ሊጠባበቁት ቀርቶ ውለው ለማደር የማይቻላቸው ሆነ ። እርግጥ ነው በዚያ ወቅት በሸዋ ንጉሥ ምኒልክ ፣ በጐጃም ራስ አዳል በተቀናቃኝነቱ ጸንተውበት "ዘውድ ለኔ ለኔ" የሚባባሉበት ወቅት ስለነበረ ፣ አጼ ዮሐንስም ከተቀናቃኞቻቸው ይልቅ ፊታቸውንና ሐሳባቸውን ያዞሩት ወደ ሀገሪቱ ጠላት ሆነ ። በዘውድ ፉክክር የኢትዮጵያ ክብር መደፈሩና ሕዝቡዋ በጠላት እጅ መግባቱ የሚያንገፈግፍ ጥቃት መሆኑን ስለአመኑበት ለጦርነት ተዘጋጁ ። በጐናቸውም በወቅቱ የታወቁት የጦር አለቆች እነ ራስ አርአያ ፣ ራስ ባርያው ገ/ጻድቅ እነደጃዝማች ገብሩና ወልደ ሚካኤል ተሰለፉ ።

የከተት ዐዋጅ አስነግረው ሠራዊታቸውን አስከትተው የጦር አለቆቻቸውንና መኳንንቶቻቸውን ሰበሰቡና ፣

"ልጆቼ ወዳጆቼ አዳምጡኝ!

አቅማችን መከፋፈሉን ፣ ሐሳባችን መዋለሉን ተረድቶ ይኸውና ግብጽ መላውን የመረብ ምላሽ አገራችንን ይዞታል ። የሀገሬን መደፈር አላይም ። አልሰማም ። ፊቴንም ወደ መኻል አገር አላዞርም ፣ ዛሬ እኔን የከዳው ሁሉ ነገ ዕዳውን እያንዳንዱ ለየብቻው ይሸከመዋል ። እንግዲህ ልጆቼ ወዳጆቼ ምን ትመክሩኛላችሁ? ሁላችሁም እንደ ታያችሁ ንገሩኝ" ብለው ምክርና ሐሳብ ጠየቁ ።

በዚሁ ጊዜ ባልገዳ አርአያም ተነሡና ፣

"የምኒሊክንና የአዳልን ማፈንገጥ ቀደም ብለን በውቀነዋል ። ያኮረፉበትንም ምክንያት አላጣነውም ። ቢሆንም የሀገራችንን መደፈር ዘርዝረን ሁነኛ ሰው እንልክባቸውና ሲሆን ሲሆን ሁለቱም እንዲደርሱልን ፤ ያለዚያ የሚሆነውን ያህል እርዳታ እንዲልኩልን እንጠይቃለን ። የእነርሱንም ሐሳብ እስክናገኝ ልንዘጋጅበት ይገባል" ብለው ተቀመጡ ። ቀጥሎም ደጃዝማች ኃይለ ማርያም ተነሡና ፣

"አሁን ጌታ ባልገዳ የተናገሩት ማለፊያና ተገቢም ነው ። የንጉሥ ምኒልክንና የራስ አዳልን እርዳታ ብቻ ሳይሆን እነርሱም ራሳቸው ከነሠራዊታቸው መጥተው እንዲረዱን ጌታ ባልገዳን ብንልክባቸው የሚገባ ሆኖ ይታየኛል ፤ የእነርሱን መልስ ካገኘን በኋላ የመጣብንን ጠላት እንገጥመዋለን" ብለው ተቀመጡ ።

ከሁለቱ ታላላቅ መኳንንት ቀጥሎም ሌሎቹ እየተነሡ ሐሳባቸውን ከአሰሙ በኋላ ንጉሠ ነገሥቱ አጋፋሪያቸውን በጥቅሻ ጠርተው ትእዛዝ ሰጡት ። አጋፋሪውም ጮክ ብሎ ፣

"ሊጋባ አሉላ እርስዎም ሐሳብዎን ይናገሩ ይባላሉ" ብለው የንጉሠ ነገሥቱን ትእዛዝ አስተጋቡ ። ከዋና ዋናዎቹ መኳንንቶችና የጦር አለቆች በስተኋላ አደግድገው ቆመው የነበሩት ሊጋባ አሉላም ወደ ንጉሠ ነገሥቱ ፊት ለፊት ጠጋ ብለው ፣

"እንዴት ለጠላት ጊዜ ይሰጣል? እኛ ወደ ሸዋና ወደ ጐጃም እማላጅ እስክንልክ ጠላት መደላደልና መክበብ ይጀምር የለም? የሀገራችንን መደፈር ሰምተን ውለን ማደርም አይገባንም ነበር ። ግብጽ ያን ሁሉ አገር አዳርጦ ከደጃፋችን እስኪ ገባም መቆየታችን ተገቢ አልነበረም ። ለነገር ለነገሩ ግን ወደ ንጉሥ ምኒልክና ራስ አዳል መልእክቱን እንስደድ ። አገር ተደፈረ ብለን እንላክባቸው ፤ ይህን ሰምተው ካስቻላቸው እኛ ምን ቸገረን ፤ አድረው ውለው ያገኙት የለም? እኛ ግን ዛሬውኑ ስንዘምት ይታየኛል" ብለው ለጥ ብለው እጅ ነሥተው ወደ ነበሩበት ተመለሱ ።

ደጃዝማች ኃይለማርያም እንደ ገና ተነሡና ፣

"ይኸ ችኮላ አይታየኝም ፣ ትላንትና ከወንዛችን ድረስ የመጣውን የአጼ ተክለ ጊዮርጊስን ጦር ድል አድርገናል ብለን ነገ በችኮላ ከባሕር ማዶ ከመጣውና ብዙ ሠራዊትና መሣሪያ ከያዘ ጠላት ጋር ብቻችንን ብንገጥም ፣ ለሀገር ታላቅ ውርደት ይሆናልና ይታሰብበት" ብለው እጅ ነሥተው ተቀመጡ ።

በዚህ ጊዜ ሊጋባ አሉላ ሲቁነጠነጡና ሲወራጩ አጼ ዮሐንስ ተመለከቷቸውና ፣

"አሉላ የምትሰጠው ምላሽ እንዳለህ ተናገር" ሲሉዋቸው አሉላ ፈጠን ብለው ከአጼ ዮሐንስ ፊት ቆሙና መላ አካላቸውን አስቆጥተው ፣

"ትላንትና የአጼ ተክለ ጊዮርጊስ ጦር ከወንዛችን ድረስ መምጣቱን ዐውቆ ነው የግብጽ ጦር ዛሬ ከበራፋችን ድረስ የመጣው ። እንግዲህ የምንታገሠውሳ ከአልጋችን ላይ እስኪወጣ ነው? ንጉሥ ምኒልክና ራስ አዳል አንመጣም ፣ እርዳታም አንልክም ቢሉ ልንሸሽ ነው? ወይንስ ጦርነት ልንገጥም ነው ! ዙር ዙር ዕዳው ዕዳችን መሆኑ ላይቀር ለጠላት ጊዜ መስጠት ትርፉ ምንድን ነው? እኔ ጌታዬን እከተላለሁ ። ከፈቀዱልኝና ካዘዙኝም ቀድሜ እዘምታለሁ ። የፈራ ይቅር ከፈለገም ሸዋ ሔዶ ይጩህ ይግጠን ።

'ሀገር ተደፍሮ ፣ ወገን በጠላት እግር ወድቆ ፣ 'የወንድ ልጅ ያለህ! የወገን ያለህ!' እያለ እየጮኸ ሙሉ ማደር ይባስ ብሎ ደግሞ ጉጃምና ሸዋ ሔደን ርዳታ እናምጣ ብሎ ማሰብ የቁም ሙት መሆን ነው ። ዛሬውኑ መረብ ወንዝ ገብቼ ልደር እዘዙኝ ጌታዬ!" አሉና ራቅ ብሎ ቁሞ ከነበረ አሽከራቸው ላይ መሣሪያቸውን ነጥቀው ከአጼ ዮሐንስ ፊት በርከክ ብለው ፣

"ተዚያ ተነሥተው እዚህ ቢደርሱ
የበዝብዝ አሽከር ይበቃል እሱ
ጥበቡ ቢመጣ አገር አቋርጦ
ነገ ይመለሳል ዐፈሩን ግጦ
አገር ተደፍሮ ወገን ያለቅሳል
ያስቆጣል እንጂ መች ያስመክራል

ትዕግሥቱ ይበቃ ተነስ ዮሐንስ
በጉበጡ ሥፈር ግባና ተድስ
ከራትህ ልቅደም እዘዘኝ ግሬ
ቆላይህ ግቢውን እንባብሬ
ነገ ዕልል ትበል ትኩራ አገሬ
ንጉሥ ማራኪ ከነዘውዱ
የበዝብዝ አሽከር አሉላ ወንዱ ።"

ብለው ፎከረው ከንጉሥ ነገሥቱ እግር ሥር ሲንበረከኩ፣ "ተነሥ ከወዴን ያውጣህ! ይባርክህ" ብለው ከኋላቸው የነበረውን እንግት ጠመንጃቸውን ከአሽከር ተቀብለው ሸለሙቸው ።

ከዚያ አከታትሎ የተነገውን ፎከራ ሁሉ ፣ ዮሐንስ ከምንተፍሬት እንጂ ከልብ ፈንቅሎ የወጣ ስላልሆነባቸው ፣ ለአንድም መኳንንት በባራ ስንጥር ሳይሰጡ ቀሩ ።

አጼ ዮሐንስ ዝግጅታቸውን ከአጠናቀቁ በኋላ የጦርነት ዐዋጅ ሲያናግሩ ፣

"ያገሬ ሕዝብ ስማ!

በወሎ በቤገምድር ፣ በጉጃም ፣ በሸዋ ፣ በዳር አገር ያለህ ሁሉ ስማ! የእርስ-በርሳችንን መጋጨት አግኝቶ ጠላት እስከ በራፋችን ደርሷል ። እኔ እንደ ሆንኩ እምነቱ አንዲት ናት ። ነፍሴም አንዲት ናት ። በሕይወቴ ቁሜ የሀገሬን መደፈርና መጥፋት አላይም ፤ አልሰማም ። እኔን ጠልተህና ንቀህ አገርህን አስደፍረህ ዝም ብትል በሥጋህ ትሙልድ ፣ በነፍስህ እግዚአብሔር እንደሚፈርድብህ ዕወቅ ፤

ሀገርህን ቤት ንብረትህን ርስትህንና ሚስትህን ፣ የሚያጠፋውን የግብጽን ጦር ልገጥም ሔጃለሁና ተከተለኝ ። እኔም ብወድቅ የጉበዝ አለቃህን መርጠህ ተከላከል ። ይህን ቃል ሰምተህ እንዳልሰማህ የሆንክ ሁሉ አንተም ዘርህም ርጉማን ሁኑ" ብለው ነበር ።

እሳቸውም "ለሁሉ ለሃይማኖትና ለንጉሠ ነገሥቱ ክብር የማይሞት ሁሉ ርጉም ይሁን" ብለው አወገዙ ። ከዚያ በኋላም አጼ ዮሐ

"እንግዲህ እንደዚህ የመሰለ የሚያኮራ ታሪክ ያለን የጀግኖች ልጆች ነንና የዛሬውንም ጠላት ወደ መጣበት ለመመለስ አይደለም የምንዘምተው ፤ እዚሁ ማስቀረቱ ነው የሚገባን ። የመፈረበትን አቅጣጫ ብዛቱን ወገ የሚያገኝበቱን ለማምለጥ የሚችልበትን መንገድ ሁሉ ተመልክተው አጣርተውና መርምረው የሚነግሩኝ ታማኞች ሰዎች ልኬ ስለነበረ ፣ ዛሬ ተመልሰው ማንኛውንም ነገር ነግረውኛል ። የመረብን ወንዝ ከተሻገርን በኋላ ጠላትን በሁለት አቅጣጫ እንከበዋለን ። ባንድ በኩል በጊታ ደጃዝማች ወልደሚካኤል የሚታዘዝ ሠራዊት ሲዘምት ፣ ባንድ በኩል ደግሞ ባሻ ገብሩ አባጨቁን ከነሠራዊቱ ይሰለፋል ። ግንባር ለግንባር ደግሞ ራሴ እሰለፋለሁ ።

"በሩቅ ማቅራራት መንጫጫት ከፊት ያለው ሲወድቅ መደናገጥና መሸሽ እንዳይታይብን ተጠንቀቁ ። ይህን የዘነጋን እንደሆነ ጠላት በሩቅ በሚወረወር መሣሪያው ይጠምደናል ። ከዚህ በፊት አጼ ቴዎድሮስ የጉበዝ አለቃ ሆነው ገና በበረሃ በነበሩበት ዘመን ከዚሁ ከግብጡ ጦር ጋር በበጊምድር በኩል ጦርነት ገጥመው ድል ያደረጉትም በዚሁ ዘዴና ጥንቃቄ ነው ።

"ነገ ማታ ስንጓዝ አድረን ሌሊት መረብ ወንዝ አድፍጠን እናድርና ጡዋት ሠፈሩን እንከበዋለን " አሉ ።

በዚሁ መሠረት የሊጋባ አሉላ ጦር በሦስት አቅጣጫ ተጉዞ መረብ ወንዝ ላይ አድፍጦ ጡዋት የመረብን ወንዝ ተሻግሮ አስቀድሞ በተወሰነው ስልት መሠረት የግብጽ ጦር የሠፈረበትን ምሽግ ከበበና ጦርነቱን ጀመረ ። የግብጽ ጦር ታጥቆት የመጣውን በወቅቱ ዘመናዊ የነበረውን መድፍና መትረየስ ያስጉራው ጀመር ። የምሽጉ አዛዥ የነበረው የዴንማርኩ ተወላጅ ኩሉኔል አርንድሩፕ በተማረው ወታደራዊ ስልት መሠረት በምሽጉ የነበረውን ተዋጊ አከፋፍሎ ወጊያውን ቀጠለ ። የአሉላ ሠራዊትም በስልቱ በጀግንነቱና በእርጊ ጠመንጃው የጠላቱን ምሽግ ከቦ ያጥከበው ጀመር ። በአጭር ሰዓት ውስጥ ቁጥራቸው ስምንት መቶ የሚሆኑ የግብፅ ወታደሮች አለቁ ። የአሉላ ሠራዊትም ከመረብ ወንዝ ዳር የነበረውን ጠላቱን ከደመሰሰ በኋላ ፣ ወደፊት ገፍቶ በጉንዳጉንዲ ሸለቆ በምትገኘው

ትንሽት በተባለችው ቀበሌ መሽጎ ወደ ነበረው የግብጽ ጦር ገሠገሠ ። በዚያም ሥፍራ አንድ ሺህ ሦስት መቶ ወታደሮች ያገበኛ እርድ ይዘው ይጠባበቁ ነበር ። አሉላ ከታማኞቹ የመረጃ ሰዎቻቸው ባገኙት ፍንጭ መሠረት ወታደሮቻቸውን ከፋፍለው አሰልፈው ጦርነቱን ገጠሙ ። በዚያም ቦታ ከኢትዮጵያውያን ይልቅ የግብጽ ጦር እጅግ ምቹና የተጓላለት ነበር ። ይሁንና የግብጽ ጦር እንደገና ብትንትኑ ወጣ ።

እርግጥ ነው ። በዚሁ ጦርነት ከአምስት መቶ በላይ ኢትዮጵያውያን ጀግኖች መሥዋዕት ሲሆኑ ፣ ከጠላት ወገን ደግሞ ያለቀው አልቆ ሦስት መቶ የሚሆኑ ሸሽተው አመለጡ ። በግብጽ ምሽጎችም እስከ ሁለት ሺህ አምስት መቶ የሚሆን ስናደር ጠመንጃዎች ዐሥራ ስድስት ያህል መሰለተኛ መድፎች፣ በርካታ ጥይቶች የኢትዮጵያ ሠራዊት አገኘቷል ።

በዚያ ወቅትና በዚያች ቦታ በተደረገው የትንቅንቅ ጦርነት ደጃዝማች ወልደሚካኤልም ከፍተኛ ጀብዱ ፈጽመዋል ። በተሰለፉበት ግንባር የግብፅ ጦር ምሽግ ሰብረው ከገቡ በኋላ በሽሽት ላይ የነበረውንም ጠላት እየተከታተሉ አስቀርተውታል ። ከሰባት መቶ በላይ የሚሆን ስናደር ማርከዋል ።

በአሉላ አዝማችነት የተሰለፈው የኢትዮጵያ ጦር የግብፅን ምሽግ አጽድቶ ፣ ንጉሡ ነገሥቱን ተቀብሎ ተከራው የጦር መሣሪያ ምርኮውም ከንጉሡ ነገሥቱ ፊት ቀረበ ። ሊጋባ አሉላ በመጀመሪያ የጦር ልብሳቸውን ለብሰው ከአጼ ዮሐንስ ፊት በርከክ ብለው ፣

"ግብጡን ገዳይ ከነጥሩሩ
ከንዴ ብርቱ ልበ-ኩሩ
የጠላት ምሽግ አደባባይ
ጠላት ከማረ ጠላት ወቂ
የበዝብዝ አሽከር የጦር ከተር
ነጭ ጦር ገዳይ በጡዋት ቀበር
ግበጥ ማራኪ ከነመድፉ
የበዝብዝ አሽከር አሉላ ወንዴ"

ብለው ፎክረው ሲነሡ ፣ አጼ ዮሐንስ ከተቀመጡበት ተነሥተው አሉላን አቅፈው ሳሙዋቸውና ታጥቀውት የነበረውን ሽጉጣቸውን ከወገባቸው ፈትተው ሸለሙዋቸው ።

ቀጥለውም ደጃዝማች ወልደሚካኤል የማረኩትን መሣሪያ ሁሉ አሸክመው ሰናድራቸውን አጸምጠው ይዘው ከአጼ ዮሐንስ ፊት ተንበረከኩና ፥

“ወዲ ሐማሴን የጀግኖች ጀግና
ባጭር ታጣቂ ባለጉተና
አልቀረም ጠላት አገሬን ደፍር
በሠራው ምሽግ አልዋለም አድር
የበዝብዝ አሽከር የበዝብዝ ወንድም
ግብጥ አባራሪ ገድም ለገድም
የበዝብዝ ታማኝ የበዝብዝ ሎሌ
ጠላት በባሬ እንደ ብርሌ”

ብለው ሲፎክሩ አጼ ዮሐንስ አቅፈው ሳሙዋቸውና የራሳቸውን እንግት፣ ሸለሙዋቸው ። ከዚያ በኋላ አጼ ዮሐንስ የጦር አለቆቹንና መኳንንቱን ሰብስበው ምክር አደረጉ ። የስብሰባውም ፍሬ ነገር በሠራዬና በሐማሴን ሠፍሮ የነበረውን ርዝራዥ የግብፅ ጦር ጠራርጎ ለማስወጣት እንዴት እንደሚቻል ስልት ለማውጣት ነበር ። በዚህ ጊዜም ሊጋባ አሉላ ፥

“በደጋው ክፍል የሠፈረው ጠንካራ ጠንካራ ምሽግ ሠርቷል። በሩቅ የሚከላከል መሣሪያም ጠምዷል። የውሃና የስንቅም ችግር የለበትም ። ስለዚህ አሁን ፊታችንን ወደ እርሱ ብናዞር ከጭንቀቱ ብዛት የተነሣ አጠንክሮ ሊወጋን ይችላል ። ይሁንና መቼም ቢሆን ከእጃችን ሊያመልጥ አይቻለውም ። በበጉስና በምጽዋ የሚገኘውን የግብፅን ጦር ገሥግሠን ብንገጥመው ግን ሥሩን ነቃቅለን እንጥለዋለን ማለት ነውና የጀግኖቻችን ወኔ ሳይበርድ ወደዚያው ብናመራ የሚተካም ቢኖር ሳይጠናከር እንደርስበታለን ። እንደኔ እንደኔ ከሆነ በዚህ ብንስማማና ጉዞውን በአስቸኳይ ብንጀምር ይሻል ይመስለኛል”፡ አሉ ።

“እግዚአብሔር ይባርክህ የሚደገፍ ሐሳብ ነው” አሉ ራስ ባርያውም ቀጠል አድርገው ። “ለመሆኑስ በበጉስና በምፅዋስ

ምን ያህል ጦር እንዳስቀመጠ የታወቀ ነገር አለ?” ብለው ባልጋዳ አርአያም ጠየቁ ።

“ይኸ አያስቸግረንም በጥቂት ቀናት ውስጥ ልንደርስበት እንችላለን” አሉ ሊጋባ አሉላ ።

አጼ ዮሐንስ ፣ በዚሁ ጉዳይ ላይ ከየመኳንንቶቹና ከየጦር አለቆቹ የተሰነዘሩትን ሐሳቦች ከአዳመጡ በኋላ ፣ ግራ-ቀኙን እየተመለከቱ ፥

“ሐሳባችሁ ሐሳቤ ነው ። እንዳላችሁት በጉስንና ምጥዋን ነቅተን መጠበቅ ይገባናል ። በተለይም ምጥዋ ጉሮሮአችን ናት ፣ ፍጡር የሆነ ሁሉ ጉረሮውን ከታነቀ እስትንፋስ አይኖረውም። በዚያው ያልቅለታል ። ልብ-ብላችሁ እንደሆነ ጠላታችንም ዋናው ዓላማውና ሐሳቡ ይኸው ነው ፣ የኛን ጉረሮ ለማነቅ ነው ። ይህንኑ ሐሳቡን በመረዳታችንም ነው ፤ ይህ ሁሉ ትንቅንቅም ለዚሁ ነበር ። ዛሬ እንደ ተሞከረው ሁሉ ነገም እንዳይደግም ከወዲሁ ነው መሽቀዳደም ። እንግዲህ በዚሁ ሐሳብ ወደ በጉስም ሆነ ወደ ምጥዋ ብንዘምት የሚያደርሰውንም ጉዳት አብሮ ማየት ተገቢ ነው ። ምክንያቱም በምጥዋ በርካታ የውጭ አገር ሰዎች ይኖራሉ ፣ ጠላት ስንፈልግ እነርሱንም አብረን መውጋታችን ነውና እስቲ ምከሩበት ፣ እንነጋገርበት” አሉ ።

በዚሁ ጉዳይ ምክክር ከተደረገበት በኋላ ፣ ወደ በጉስም ሆነ ምፅዋ የሚደረገው ዘመቻ ለሌላ ጊዜ ተላልፎ ሐማሴን ላይ አንድ ታማኝና ጠንካራ ሰው ተመርጦ የጦር አበጋዝ እንዲሾም ተባለ ።

አጼ ዮሐንስ በተደረገው ምክክር መሠረት ሊጋባ አሉላ ሹም እንዲሆኑ ሾሙዋቸው ።

በዚህም ሹመት የተነሣ በቤተ—መንግሥቱ ታላቅ ጉርምርምታ ተስተጋባ ። በተለይ ልጅ ደበበና ደጃዝማች ወልደሚካኤል ከቅሬታና ከጉርምርምታም ዐልፈው ተቃውሟቸውን በግልጽ አሰሙ ።

«ለአንድ የገበሬ ልጅ የጦር አበጋዝነትን ያህል ሹመት እንዴት ይሰጣል! ከመኳንንቱ የበለጠ ምን መርጿል?» እንዚህ ቃላት ከቤተ—መንግሥቱ ግቢ ወጥተው ትግራይን አልፈው በመላዋ ኢትዮጵያ እንዲያስተጋቡ ሆነው ጉዞአቸውን ጀመሩ።

በተለይ ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልማ፤

«ለዚሁ ነው እንዴ የታገልነውና የደከምነው? ዛሬን እያወቁ ሥራዬን እያዩ እንዴት በአንድ ገበሬ ልጅ «ታዘዝ» ብለው በላዩ ላይ ይሾሙታል? በእርሱስ ሥር እንዴት ተቀርጦ ይሉኛል? ካሉም ከመሰላቸውም መቼስ ምን ይደረጋል? የአገራችንን በረሃ እንደሆነ ያደግሁበት ነው፤ ዐመቀየለሁ» ብለው ተከዙ። ይሁ ወሬ ከንጉሠ ነገሥቱ ጆሮ በመድረሱም የግራኩትን የጦር መሣሪያ ሁሉ ለጦር አበጋዙ ለሊጋባ አሉላ እንዲያስረክቡ ታዘዙ። ከዚያ በኋላ ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ከአጼ ዮሐንስ ጋር ሆድና ጀርባ ሆኑ። ጉንደት ላይ መኘት የነበረው የግብፅ ጦር በጥቅምት ወር ድል ከሆነ በኋላ በታኅሣሥ ወር ላይ ደግሞ የተጥረደ ክብሩን ለመመለስ ሲል እስከ ዓይደ ሺህ የሚገመት ጦር እጅግ ዘመናዊ መሣሪያ ታጥቆ ምፅዋ ገባ። ምፅዋ እንደገና በመያዙም አጼ ዮሐንስ እጅግ ተናደዱ። ምፅዋ ለንጉሠ ነገሥትነታቸው ጸናትና ብርታት የጦር መሣሪያ የሚያስገቡበት ዋናዋ በሩቸው ነበረችና ሊጋባ አሉላ ዝግጅታቸውን አጠናቀው ከመቀሌ ወደ ሐማሴን ከመኳንንቶቻቸውም በላይ በፊት ምፅዋ የደረሰው የግብፅ ጦር ጉሥማሾ የመረብን ወንዝ አካባቢ ያዘ። በዚሁ ጊዜ አጼ ዮሐንስም ሌላ ወሬ ደረሳቸው። «ደጃች ወልደ ሚካኤል ሁለት ሺህ ጦር አስከትለው ለግብፅ ጦር ገቡ።» በዚህም ነገር እጅግ አዘኑ። በጥቅምት ወር በተደረገው ጦርነት ለሆነና ንጉሥነትና ክብር ተሰልፎ የግብፅን ጦር ያርገበገበ እንደ ወልደ ሚካኤል ያለ ጀግና ወታ ላያደር በታኅሣሥ ወር ከነሠራዊቱ ለጠላት እጁን ሲሰጥ በግብፅ ሠፈር ደስታ፤ በዮሐንስ ቤተ—መንግሥት ደግሞ ትካዜንና ሀዘንን አስከተለ።

«ከእንግዲህ ወልደሚካኤልን ለመመለስ ምን የሚደረግ ሥራ አለ? ምን ታስባላችሁ?» ብለው አጼ ዮሐንስ መኳንንቶቻቸውን ምክር ጠየቁ።

«የዮሐንስን ካባና ላንቃ ወርውር የግብፅን ጥበቃ እየለቀ፤ የዮሐንስን ግቢ ጠልቶ፤ ሀገሩን ከድቶ ከሔደ በኋላ ትላንት የወጋውን ጠላት ዛሬ ግረኝ ብሎ ከገባለት በኋላ ምን የሚደረግ ነገር ይኖራል? እንዲያው ከትዝብቱ ያህል ግን የአባታችንን ቃል በታማኝ ሰው እንላክበት በኋላ ትውልድ እንዳያዝን ለማለት እንጂ ፍሬ የሚኖረው እንኳ አይመስለኝም» ሲሉ ባላምባ አርአያ፤

አሉላ ቱግ ብለው ተነሡና ቀጣ በተሟሟነው አነጋገር፤

«ይሔድ ልኝ ዕረፍት እንጂ ጉዳትነት የለውም፤ ከመካከላችን ሆኖ በንቀትና በጥላቻ ከሚመለከተን መሔዱ ይሻለናል። አንድ ወልደሚካኤል ቢሔድ ሐማሴን እንደሆነች ሺህ ወልደሚካኤል ወልዳለች፤ እርሱ ያሳዝናል፤ እርሱ ለዘሩ ለትውልዱ ያሳፍራል እንጂ አገራችን ጀግና እንዳታጣ ነው! ከዮሐንስ ቤት አሽከር እንዳይጠፋ ነው! አሁንም በሚያምኑት በጸየን ይሁንበዎ፤ ትር አይበልዎ እኔም ልሔድና የጠላቶችን ከምር ላሳይዎ!» አሉ ቀከሩም እየተሟሟናቸው።

«ለመሆኑስ ምን ቀረብኝ፤ ምን ጉደለብኝ ብሉ ነው በዚህ በክፉ ቀን ከድቶን የሔደው፤ ምክንያቱ ታውቋል?» ብለው ጠየቁ ራስ ባርያው።

«ዓመል ነው የጉደለው፤ ታማኝነትና ትዕግሥት ነው የጉደለው የአባቱን አገር አልነግሠውት ከሹልማት አላስተረሁት፤ ምን ጉድለበት? ምንስ ቀርቶበትም» አሉ አጼ ዮሐንስ እንደ መተከዝ ብለው።

«ድኅነት የማረክሁትን መሣሪያ ለምን አስገባ ተብሎኝ ብሎ ትር ተሰኝቶስ እንደሆነ?» አሉ ባላምባ አርአያ።

«ምን ያደርግለታል መሣሪያ ማከማቸት ጠላት አስተነግቡት፤ ሁለት ሺህ ጦር መች አነሰውና፤ ደግሞም እኔ ዮሐንስ የመግራያ ደኛ አይደለሁምኮ፤ እነሱኝ ይጠመርልኛ ቢለኝ እልከለከለው ነበር» ብለው ንጉሠ ነገሥቱ ራሳቸውን እየወዘወዙ ከገረሬቶቻቸውን ሲነኩሱ፤ አሉላ ከተቀመጡበት ተነሡና፤

«የጅግና ድሃ አይታሉም ጌታዬ ፣ ወርቅ ትንፋሽዎን ብቻ ያሰሙኝ ዛሬውኑ ልገስግስበት» ቢሉ ፣ ባልገዳ አርአያም እንደ አሉላ ቁጣቸው እየተናናነቃቸው ፣

«ቀስ ብል አትቸኩል ፣ በመጀመሪያ ወልደሚካኤልን ለመ መለስ የሚቻልበትን ብልሃት ብንፈልግለት ይሻላል» አሉ በድሮው አሽከራቸው ላይ ዐይኖቻቸውን አፍጥጠው ።

አሉላም የባልገዳ አርአያን ፍጥጫ ገሸሽ አድርገው ፣

«በሀገር ላይ ጠላት ሠፍሮ መድፍ እነጣጥሮብን የከዳና ያኮረፈ እንዴት እንለምናለን? ጀግና ሞልቶ መማሪያ ተከምሮ ምን ቸግሮን ነው? ኢትዮጵያን ከድቶ ዮሐንስን አታልሎ ፣ ከጠላት የተወሸቀ ሰው ሰምናና አባብሎ ለመመለስ ማሰብ ውርደት አይደለም? ወልደ ሚካኤል ረከቧል ከእንግዲህ ወዲያ ከዮሐንስ ግቢ ገብቶ ከኛ ጋር ማዕድ ሲቀርብ አይሆንለትም» አሉ የብስጭት መንፈስ እየተጫጫናቸው ። «ያኮረፈ ታርቆ ቢመለስ ጉልበት ይበረታና ጠላት ያፍራል ፤ አንድነት ይጠነክራል» አሉ አርአያ ድምፁም የድሮ አሽከራ ቸውን በአፈጠጡ ዐይኖቻቸው እየገረፉ ። «ብዙ ያኮረፈና የከዳ ሰምኖ ጦርነትን ያህል ከባድ ጉዳይ ከመግጠም ታማኝ ወኔው የጋለ ጥቂቱ ይበቃል ጌታዬ» አሉ አሉላ በበኩላቸው ለመ ቆጣት እየከጀላቸው ። በዚህ ጊዜ አጼ ዮሐንስም ከላያቸው ላይ ሠፍኖ የነበረውን እርምሞ ገፈፉና ፣ «ጌታ ግዴለም የአሉላን ሐሳብ ችላ እንበለው ፤ ያኮረፉትንም ሆነ የከዱትን ኢትዮጵያ ትፋረዳቸው ። እኛ ግን በእምነታችን ጸንተኔን በቆራጥነት እንዘ ምታለን ። ፈጣሪያችንም አሳልፎ ለጠላታችን እንደማይሰጠን እንተማመናለን» ብለው ወደ አሉላ ደግሞ ዞወር አሉና ፣

«ነገሙኑ ዐዋጅ ይነገራል ። ከዐዋጁም በኋላ ቀድመህ የም ትዘምተው አንተ ነህና ተዘጋጅ» ሲሉዋቸው አሉላ ከንጉሠ ነገ ሥቱ ፊት በርከክ አሉና ፣ «እኔ አሽከርህ ፣ እኔ ታማኝህ ፣ እኔ ምንተ አሽከር አላሳፍርህም ፣ ለጠላቱ ጀርባዬን አላሳይም ፣ እጀንም አልሰጥም ፣ ክብርህን አላሰደፍርም» ብለው የንጉሠ ነገሥቱን ጉል በት ስመው ሲወጡ ፣ «ትላንት የተወለደ ልጅ ፣ ትላንትና በእጃ

ቹን እያጉረስን ያሳደግነው ልጅ ይህን ያህል የእእምሮ ብሩ ህነት ፣ ይህን ያህል ቆራጥነት ፣ ይህን ያህል ወንድነት ለሰሚው የሚያስገርም ነው ። አሁንም እግዚአብሔር ቀኙን ይስጠው»ቢሉ ባልገዳ አርአያ ፣ ንጉሠ ነገሥቱ ደግሞ ቀበል አደረጉና ፣

«እግዚአብሔር ከንዶ) ለማጠንከር ሲል የፈጠረልኝ ልጅ ነው ፤ ታዲያ ምን ይሆናል? ብቻውን ሆነ ። እርሱን የመሰሉ ሁለትና ሦስት ቢኖሩኝ ኑሮ በየሰበቡ የሚያኮርፍ ፣ የሀገሬን ዐፈ ሩዋን የሚቆነጥር ባልነበረም ነበር ። ታዲያ ምን ይሆናል! ለመ ድኃኒትነት የተፈጠረ እርሱ ብቻ ሆነ» አሉና አጼ ዮሐንስ ትክዝ ብለው ቆይተው ፣ «ዳሩ እርሱንስ ቢሆን ቀናተኛና ምቀኛ አላስቆም ፣ አላስቀምጥ ብሎት የለም?» ሲሉ ባልገዳ አርአያ ቀበል አደረጉና ፣

«ይኸውኮ ነው ያበረታው ፤ ያለዚያማ ዋዘኛ ፈዛዛ ይሆን ነበር ። ታዲያ እንዲህ የመሰለውን ባለሙያ ካልጠበቁት የከፋ አወዳደቅ ይወድቃልና እንተው ጠብቀው ። ጥንቱንም ላንተ ሳሳልፈው ከጠበቅኸው ይጠብቅሃል ብዬ ነው» አሉዋ ቸው ።

በጥቅምት ወር 1866 ጉንደት ላይ አንዴ ሽከላ የተሰባ በረበትን የጦር ኃይሉን ክብር ለማደስና እንከትከት ብሎ የወደቀውን የመንግሥቱን አቋም ለመጠገን ሲል ቀዲብ እስ ማኤል በዚያው ዓመት በየካቲት ወር ላይ ለሁለተኛ ጊዜ በልጁ ዘሙለይ ሐሰን ፓሻ ጠቅላይ አዛዥነትና በምርጥ ምርጥ አው ሮፓውያንና ግብፃውያን የጦር መኰንኖች አዋጊነት የላከው ቁጥሩ ወደ ኻያ ሺህ የሚጠጋው ጦሩ ከአሥመራ በስተደቡብ ፀርባ ኪሎ ሜትር ጉራዕ ከተባለው ቦታ ደርሶ ምሽጉን በሁለት ቦታ ላይ አጠንክሮ ሠራና ሠፈረ ። በዘመኑ ግብፅ አምስት መቶ ሺህ ፓውንድ ስተርሊንግ ወጪ አድርጋ የላከችው ጦር በዘመኑም ተሻሽሎ የተሠራውን ልዩ ልዩ ከባድና ቀላል መሣ ሪያ የታጠቀ ነበር ።

አጼ ዮሐንስ ፣ በዐዋጅ ያስከተቱትን ሠራር ሰቀል ጦር እየ ጋፎተው በግንባር ቀደሙ አዝማች በሊጋባ አሉላ ያዘመቱት ጦር ጉራዕ ላይ ደረሰና ከመሸገው ጠላት ጋር ጦርነቱን ገጠሙ፡

ምንም እንኳን ፣ ከቀበሌው አቀማመጥ በተወሳሰበ የተሠራው ምሽግ እጅግ ጠንካራና በቀላሉ ለጥይትም ሆነ ለወታደር የማይደፈር ቢሆንም ፤ በዘመኑ ዘመናዊ የነበሩትን መድፍ ፣ መትረየስና ጠመንጃ በምሽጉ ውስጥ የጠመደ ቢሆንም ፤ በዘመኑ ዘመናዊ የጦር ትምህርት የተማሩ አዝማቾች ቢኖሩትም የግብፅ ጦር የኢትዮጵያን ጀግኖች ወኔና ቅልጥፍና ሊመክት ባለመቻሉ በግንባር ቀደሙ በአሉላ ሠራዊት እንደገና ፍርክስክሱ ወጣ ። ዋናው የጦሩ አዝማችም ተማረከ ። የተረፈው ጥቂት ወታደርም መሣሪያውን እየጣለ የዘመናችንን ትሬንታኳትሮ በሚያስንቅ ፍጥነት እየተሽቀዳደመ አመለጠ ።

በዚህም ጦርነት ግብፅ ዐሥራ አምስት ሺህ የሚሆኑ ወታደሮቿን አጥታለች ። በጦር መሣሪያም በኩል ሠላሳ ዘጠኝ ከባድ መትረየሶች ፣ ዐሥራ አምስት ሺህ ልዩ ልዩ ጠመንጃዎች ሲማረኩባት አርባ አርባ ሺህ የሚሆኑ ግመሎችና በቅሎዎችም አል ቀውባታል ።

በዚያ ዕለት በጦርነቱ ከወደቀውና ቁጥሩ እስከ ሁለት ሺህ ያህል ይሆናል ተብሎ ከተገመተው የኢትዮጵያ ሠራዊት መካከልም ፤ «የባዕድ መንግሥት ጦር አገሬን ሲረግጣት አላይም አልሰማም» ብለው ከጦሩ ጋር ተሠልፈው ሲያዋጉ ፣ የሚሸሸውን ሲገዝቱ የነበሩት አቡነ አትናቴዎስ ይገኙበት ነበር ። ሊጋባ አሉላ ፣ በግብፆች ምሽግ ዙሪያ እየተዘዋወሩ የጀግኖቹን ሬሳ ሲያሥነሡም የታላቅ ወንድማቸውን የባሻይ ገብረ ማርያምን ሬሳም ከአንድ ዶጉራ ሥር ሰናድሩን ወደ ጠላቱ እንዳነጣጠረ ወድቆ አገኙት ። ብድግ አድርገው ተመለከቱት ። ግንባሩን ከሁለት ላይ ተመትቷል ። በደም የተበከለውን ጀግና ሬሳ ዕቅፍ አድርገው የዕንባ ዘለላዎቻቸውን ሲያወርዱ ወታደሮቻቸው ደርሰው ከሬሳው ጋር ሲያላቅቋቸው ፣

«ታሪካችን ይኸው ነው ። እየማሉ መውደቅ ነው ። የክብርና የመሥዋዕትነት ሞት ማለትም ይህ ነው ፤ በክብር ተደመኝ! እንኳን በጀርባው በኩል ተመትቶ አላገኘሁት!» ብለው በግል አሽከሮቻቸው አሸክመው ወደ ትውልድ መንደራቸው ወደ መንዊ አስወስደው ቀበሩ ።

በዚያ ጦርነት የወደቁት ኢትዮጵያውያን ደምና አጥንት ፣ በዚያ ጦርነት በልበ—ሙሉነት የተገኘው ኢትዮጵያውያን ጀግንነት ፣ በዚያ ጦርነት ላባቸውንና እንባቸውን ያፈሰሱ ኢትዮጵያውያን ድካምና ጥረት ፣ በዚያ ጦርነት ለዘመተው ሠራዊት በጉቶ የበነቁ ኢትዮጵያውያን ደጀንነት ፣ በዚያ ጦርነት ለዘመተው ሠራዊት ምግብ ጭነው ወግ ተደተው ያቀበሉ ኢትዮጵያውያን ጭንቀትና ጥበት ፣ ሁሉ ተዳምሮ በግብፅ መዳፍ ልትገባ የነበረችውን ኢትዮጵያን ታድጎ በዘመናዊቱ ኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ አንጸባራቂውን ምዕራፍ ለመክፈት የተቻለው በዚያ ጦርነት ውጤት ነው ።

ያ—ጦርነት በተለይ የአሉላን ማንነት በይበልጥ አጉልቶ አሳየ ። ከዚያ ጦርነት በኋላም ነበር አሉላ «የጉራው አንበሳ» የሚል መገለጫ ከጦር አበጋዝነቱ ላይ የተጨመረላቸው ።

«ለጌታ የጠላት ድግስ ማቀየት አይገባም» ብለው የግብፅን ጦር በመጀመሪያ ገጥመው እንደ በታተኑት በራሳቸው በንጉሠ ነገሥቱ የሚመራው የኢትዮጵያ ጦር ከመድረሱ በፊት ባከነኙትም ውጤት በአጼ ዮሐንስ ዘንድ ልዩ ተወዳጅነትና ተደማጭነት አግኝተውበታል ።

አጼ ዮሐንስ ከጉራዕ ጦርነት በኋላ ፣ ሐማሴን ውስጥ ሰነባብተው ወደ ዐድዋ ተመልሰው መኳንንቶቻቸውንና የጦር አበጋዞቻቸውን ፣ በዐጥጄ የከተተውን ሠፈር ሰተል ሠራዊታቸውን ሰብስበው ፣

«ለዚህ ጦርነት ከወሎ ፣ ከቤጌምድር ፣ ከጐጃምና ከሸዋ የመጣችሁትን ጀግኖች ቆራጥነት ትውልድ የማይረሳው ነው ። ከእንግዲህ ወዲያ የአገራችን በሩም ሲደፈር እናንተንም ልጆቻችሁንም ትጠራላችሁ ችላ እንዳትሉኝ አደራ ! በመሬት አደራ በሰማይ» ብለው ኢትዮጵያን ለኢትዮጵያውያን አደራ ሰጥተው ሠራዊታቸውን አሰናበቱ ።

ምንም እንኳን ፣ አጼ ዮሐንስ ጉንደትና ጉራዕ ላይ የግብጽን ሠራዊት ሁለት ጊዜ ጦርነት ገጥመው ድል ቢያደርጉትም ፣ ግብፆች በምዕራብና በምሥራቅ ሱዳን ግዛት በአንዳንድ ቦታዎች ላይ ተበታትነው ይኖሩ ስለነበርና በወቅቱም አውሮፓውያን

በኢትዮጵያ ላይ የነበራቸውን ልዩ ትኩረት ተረድተውት ስለ ነበረ ፣ የሀገሪቱን ዳር ድንበር በሚገባ ለመጠበቅ እንዲቻል «የትግራውን አ/በሳ » «ራስ» ብለው የሐማሴን ገዥ አድርገው ሾሙዋቸው ።

አሉላ የራስነት ማዕረግ ባገኙበት ዕለትም ባደረጉት የሹመት ማስመረቂያ ግብዣ ላይ ከነበሩት አዝማሪዎች አንዱ ተጥሎ ያለውን ግጥም አበረከተ ።

«ዕልል ይሉ ነበር መረብ ጉንዳጉንዴ
በግብፅ አንገት ሲለቅ ያሉላ ጉራዴ
ያሉላ ጉራዴ ይቀላል ስለቱ
ሐበሽ ጋሻን ማርኮ ሲያጠልቀው ባንገቱ ።
አሉላ ለጌታው ለዮሐንስ አልጋ
ድል በቀኙ ነበር በነጋ በነጋ»

በዚህ ጊዜ አሉላም ለአዝማሪው አንድ በናድር ጠመንጃ ሸለሙት ።

ራስ አሉላ ፣ በድል አድራጊው ሠራዊታቸው ታጅበው በታላቅ ግርማና አስፈሪነት አሸብርቀው በየደረሱበት ሆታና ዕልልታ እያስተጋባላቸው የመረብን ወንዝ ተሻግረው ድባርቅ ከተባለችው ጥንታዊት መንደር ሠፈሩ ። ሕዝቡንም ሰብስበው ግብር ካገቡ በኋላ ቀጥሎ ያለውን ዐዋጅ አናገሩ ።

«ጀግናው ያገሬ የሐማሴን ሕዝብ ስማ!

በድሮ ዘመን የቱርክ ጦር እስከዚህ ድረስ መጥቶ ያወረደውን ጥፋት ታውቃለህ! ቱርክ ቤትህን እያቃጠለ ሚስትህን እየቀማ እያረከሰ የፈጸመብህን ግፍና ያደረሰብህን ውርደት ታውቃለህ ። የሀገሩ መደፈር የሕዝቡ መዋረድ ያስቆጣው ስመ ጥሩው ጀግናው ዕቁበ ሚካኤል ጠጽሬ የተባለው ልጅህ በማኒያ ጀግኖች አስከትሎ በመንገድ ሸምቆ ግፈኛውን የቱርክ ጦር ገጥሞ እስከ ምፅዋ እንዳባረረው ታውቃለህ ። ከዚያ በፊትና

ከዚያም በኋላ ነገሥታቱ ያደረጉትን ጦርነት ሁሉ ታውቃለህ፤ ዛሬም የግብፅ ጦር እንደ ቱርክ ጦር ቤትህን ንብረትህን ሚስትህን ሊቀማ መጥቶ የደረሰበትን ውርደት ይኸው አይተኸዋል፤ ሰምተኸዋል ።

«በር እንዲጠብቅ ፣ ሀገርና ሕዝብ እንዲያስከብር ከንጉሠ ነገሥቱ አደራና ሹመት የተቀበለው ደጃዝማች ወልደሚካኤል አገሩን ከድቶ ከጠላትህ ከግብፅ ጋር ተሰልፎ ወገኖችን ጌቶቹን ለናስቀራቸው እርሱ ፈርጥጦ አምልጧል ። ይህም ሳይበቃው ንጉሠ ነገሥቱ የሾሙዋቸውን ደጃዝማች ኃይሉን ከመንገድ ላይ ሸምቆ ገድሏቸዋል ።

«አሁንም በሐልሐልና በበጐስ ውስጥ ሆኖ ሕዝብ እያስጨነቀ የግብፅን ጦር ለማስመጣት የሚሠራውን ግፍ ሁሉ የምትሰማውና የምታየው ነው ። እኔም እርሱን ለመያዝ በገባበት እገባ ለሁና ገበሬም ሆንክ ነጋዴ ዐርፈህ ረግተህ ሥራህን ሥራ ። ወልደ ሚካኤልን የተከተልክ የኔም ፣ የዮሐንስም ፣ የአገርህም ጠላት መሆንህን ዕወቀው » አሉ ።

የራስ አሉላን ዐዋጅ የሰማው ሕዝብም በዕልልታ ተለያየ። ደጃዝማች ወልደሚካኤልም በበኩላቸው የራስ አሉላን ዝናና ዐዋጅ ከምንም የማይቆጥሩት መሆናቸውን ለማሳወቅ ከቆላው ቀበሌ ወደ ደጋው ሐማሴን ወጥተው ሕዝቡን መዝረፍ ጀመሩ።

ራስ አሉላ ፣ የሕዝቡን ሁኔታ እየተከታተሉ ወታደራቸውን እያዘጋጁ ወልደሚካኤልም በእርቅ እንዲገቡላቸው ውስጥ ውስጡን እየተላላኩ ፣ ሕዝቡ በእርሳቸውና በንግዱ ሥራው ላይ ብቻ እንዲያተኩር እያደፋፈሩና እየመከሩ ቆዩ ። መቀመጫቸውንም ከድባርዋ ወደ አዲ ተክላይ አዛወሩ ። ደጃዝማች ወልደሚካኤል በየወረዳውና በየመንደሩ እየተዘዋወሩ ከሚፈጽሙት ዘረፋና ቅሚያ የተነሣ ሕዝቡ በመቸገሩ ከያለበት እየነቀለ ወደ ራስ አሉላ ሰፈር መከማቸት በመጀመሩም ራስ አሉላ በይበልጥ እየተቸገሩ ሔዱ።

የደጃዝማች ወልደሚካኤልንም አድራጎት ለመግታት ዋና ዋናዎቹን የጦር አለቆቻቸውን ሰብስበው ፣ «በአሁኑ ወቅት ያጋጠመን ችግር የተደራረበ ነው ። በዚህ በኩል ወልደሚካኤል

በሕዝቡ ላይ የሚያደርሱትን ችግር ታውቃላችሁ ። ጥቂቶችም ምፅዋ ላይ ሆነው እርስትንና ሴሎችንም ባላባቶች እያታለሉ መግረ ያና ገንዘብ እየሰጡ የሚያስፈ ጽሙብን ግፍ እየበዛ መጥቷል። በዚህ በኩል ያለን ችግር ይህ ሲሆን፣ በንጉሡ ነጋሪቶም በኩል ሌላ ችግር አስባችሁ ። ንጉሥ ምኒልክ «ሊሽ እንብሬለሁ ወይ እልገዛም » ብለው ያላወቁት ነገር ባለመናሩ ጉዳዩ አሳሳቢ እየሆነ ተገኝቷል ። ምናልባት ወደ ሸዋ የምንሔድ ከሆነ ደግሞ፣ በዚህ በኩል ያለውን ችግር እንዴት ትተነው መሔድ አይቻለንም ። ጥበቦችን በምፅዋ ወልደ ሚካኤልን በሐማሴን አስቀምጠን ብንሔድ ያው የትላንቱ እልቂት ለሦስተኛ ጊዜ መድረሱ የማይቀር ነው ። እንግዲህ በየ በኩላችሁ የሚታያችሁን ሐሳብ እንድትነግሩኝ ብዬ ነው የጠ ራኋችሁ» አሉ ።

ለደቂቃዎች ያህል ዝምታ ሆነ ። የጦር አለቆቹ የእርስ በርስ መተያየትና መጠቃቀስ ጋብ ሲል ብላታ ገብሩ አባ ጨቅን ተነሡና ፣

«ደጃች ወልደ ሚካኤል በሕዝቡ ላይ ይህን ሁሉ ግፍ እያ ስፈጸሙ በዝምታ የምናየው ለምንድን ነው? ይኸውና ሕዝቡ ከየመንደሩ ሸሽቶ እዚሁ ሠፍሯል ። የንጉሥ ምኒልክ ሁኔታ ቁርጡ እስከአይ ድረስ ትላንትና አባቶቻችን ከቱርክ ጋር ዛሬ ደግሞ እኛ ከግብፅ ጋር ይህን ሁሉ ደም ተፋሰናል ። ታዲያ አሁን ደግሞ ደጃች ወልደ ሚካኤል ይህን ሁሉ ግፍ ሲሠሩ እያየን መዝገቱ አግባብ ስላልሆነ፣ ከደጃች ወልደ ሚካኤል ጋር ጦርነት ብንገጥም ይታየኛል» አሉ ።

ብላታ ገብሩ አባ ጨቅን የራስ አሉላ የጦር አበጋዝ ናቸው። ከአፄ ተክለጊዮርጊስ ጋርም ሆነ ከግብፅ ጦር ጋር በተደረገው ጦርነት ባሳዩት ጀግንነትና ባለቤጠሩት ምርኮ «የአሉላ ቀኝ እጅ» እየተባሉ መጠራት ጀምረዋል ። በዚያች ዕለትና በዚያም ስብሰባ ያቀረቡትን ሐሳብ የጦር አለቆቹ ስለተስማሙበት፣ ራሳቸው በቴ ጦር ይዘው ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልን እንዲከታተሉ ታዘዙ ።

በዚያ ወቅት ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልም በበጉሎና በምፅዋ የነበሩት ግብጾች በሚሰጡዋቸው ድጋፍ እየተረዱ ከየመ

ንደሩ የዘረፉት ቁጥሩ ከአምስት ሺህ በላይ የሚሆን የቀንድ ከብት አከማችተው በጊንዳዕና በምፅዋ መካከል በሚገኘው አይለት ከተባለው ቀበሌ ሠፍረው ነበር ።

ራስ አሉላም በዚያ ወቅት ከሀምር ሺህ በላይ የሚሆን ሠራዊት ነበራቸውና ከዚሁ ጦር ላይ አንድ ሺህ የሚሆን ባለበና ድር ጦር በብላታ ገብሩ አዝማችነት ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልን እንዲወጋ ወደ አይለት አዘመቱ ። ተገለውም ወልደ ሚካኤል ወደ በጉስ ሸሽተው እንዳያመልጡዋቸው ሲሉ መንገዱን ራሳቸው ራስ አሉላ ዘጉባቸው ።

በብላታ ገብሩ የሚመራው ጦር በጊንዳዕ በኩል አድርጎ ወደ አይለት ሲወርድ ደጃዝማች ወልደሚካኤል ተመልክተ ውት ኑር አትግቸውን ገመቱና ጓዛቸውን ጥለው ያረት ጦር ብቻ አስከትለው አመለጡ ። ብላታ ገብሩም ከደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ሠፈር እንደ ደረሱ የተከማቸውን ንብረትና የተሰበሰ በውን የቀንድ ከብት እንደዚሁም ኻያ የሚሆኑ ግብጻውያንና አንድ ለበጎስ ሚቸል የሚባል አሜሪካዊ ምርኮ ነድተው ወደ አዲ ተክላይ ተመለሱና ለራስ አሉላ አቀረቡ ። በዚህ ጊዜ በምፅዋ የነበረው የግብፆች ወኪል አትግን ፓሻ የሚባል የራስ አሉላ ጦር እስከ አይለት መውረዱና ግብፃውያንንም ማርኮ መውሰዱ አለአግባብ መሆኑንና፣ «የግብፅንም ግዛት እንደ ደፈሩ ይቆጠራል» ብሎ ቢልክባቸው አሉላ እጅግ ተቆጥተው፣ «እን ኳን አይለት ራሱዋ ምፅዋና ባሕሩ ምምር የኢትዮጵያ አካል መሆኑን እንዴት ዘነጋህ? አሁንም ወንድ ከሆንክ ከምፅዋ ወጥ ተህ አይለት ድረስ እንገናኝ» ብለው ላኩበትና ጦር አዝምተው አይለት ላይ እመረሩበት ። በዚያው ሰሞን ራስ አሉላ አዲ ተክ ላይ ውስጥ ከእሥረኞቻቸው መጠነኛ እልፍኝ ከለላሬዥ ቤታ ቸው ታዛ ላይ በወንበር ተቀምጠው ከደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ሠፈር የተማረከውን አሜሪካዊ አስጠርተው፣

«ይኸ ሁሉ ግዛ ምን የምትሠራበት ነው?» ብለው ጠየቁት በጥርጣሬ እያስተዋሉት ። «እኔ የመሬትን የተፈጥሮ ጠባይ በው ስጡ የሚገኘውን ማዕድናት ዐይነቱን የማጠና ስለሆንኩ ለዚሁ ሥራዬ የሚረዳኝ ነው» አላቸው በፍርሃት ተውጦ ። «ታዲያ

ለግብፅ ወታደሮች እንደምን አጋዣቸው ሆነህ መጣህ?» አሉት ቆፍጠን ብለው ።

«የእነርሱ አጋዥ ሆኘ አይደለም የመጣሁት ፣ ተተግሬ ጥትም እየሰጡኝ ነው» አለ አሜሪካዊዉ ፈገግ እያለ ።

አገርህ ከእነርሱ አገር እጅግ ሩቅ ነው ፣ ለጥቅም ስትል ብቻ እንዴት እዚህ ድረስ ትመጣለህ?» አሉት ጥርጣሬያቸውን በአመለካከታቸው ጭምር እየገለጹት ።

«አገሬ እርግጥ ሩቅ ነው ፣ ዋናው ጉዳይ ደግሞ እስከዚህ ያመጣኝ ጥቅሙ ብቻ ሳይሆን የዚህችን ሀገር መሬት ሁኔታ ለማጥናትና ለማወቅ ፈልጌ ነው ። እኔን የመሰሰሉ ዕውቀት ፈላጊዎች ሁሉ በየአገሩ ይሔዳሉ ። እኔም ወደዚህ አገር ስመጣ በምፅዋና በአይለት ብቻ ሳይሆን በዚህ በእርስዎ አገርም ያለውን ሁሉ ለማወቅ እንደሚረዱኝ ተማምኘ ነው የመጣሁት» አላቸው ፈገግታውን ወደ ሣቅ ለማሸጋገር እየተጣጣረ ።

«ከዚህ ላይ ተሳስተሃል» አሉና ራብ አሉላ እንደ መቆጣትም ቃጣቸውና ለደቂቃዎች ያህል ዝም ብለው ቆይተው ንግግራቸውን እንደ ገና በመቀጠል ፣

«ተሳስተሃል ማለቴ በሌላው ሳይሆን በአገሩ ጉዳይ ነው ። ምፅዋም ሆነ አይለት የኢትዮጵያ ግዛትና ርስት ነው ። ግብጾች በጉልበታቸው ተማምነው ነው የሠፈሩበት ። ለወደፊቱም ሲሆን በኔ ክንድ ካልሆነም በትውልድ ክንድ በጉልበት የያዙትን አገራችንን በጉልበት ይለቃሉ» አሉት ቁጣቸው መላ ገጽታቸውን እያላበሰው ።

«ይሁን ራስ ይሁን» አለና ሚችል የራስ አሉላን ቁጣ ለማብረድ ፈገግ ፈገግ እያለ ንግግሩን ቀጥሉ ፣

«እኔ አገሩ የማንኛችሁ እንደሆነ ብዙም አላወቅሁም ፤ ግን በመጣሁበት ነገር ከሆነ» ብሎ ንግግሩን ሳያጠቃልል አሉላ እንደገና አቋረጡትና ፣

«ታዲያ በምፅዋና በአይለት ምድር ምን ምን ነገር አገኘህበት? ወርቅ የለውም?» አሉት ።

«በቅርቡ ነው የመጣሁት ፤ ጥናቴንና ምርምሬን ገና በሚገባ አልጀመርኩም ። ግን በመጠኑም ቢሆን እንደ ተረዳሁት ብዙ ሀብት ሳይኖርበት አይቀርም» አላቸው ።

«በል እውነቱን ንገረኝ በምፅዋ ያሉት ግብጾች ብዙ መድፍና ጠመንጃ እንዳላቸው እሰማለሁ ፤ እውነት ነው? ሐሰት?» ብለው ጠየቁት ዘና ብለው ።

ሚችል ዐይኖቹን እያስለመለመ ሲያስብና ሲተክዝ ቆየና ፣

«በሠፈራቸው ውስጥ ብዙ አልቆየሁም ፤ ግን እንደ ተረዳሁት ከሆነ ብዙ መሣሪያ ያላቸው አይመስለኝም» አለ ።

«የወታደራቸው ብዛትስ ምን ያህል ይሆናል?»

«ከጦርነቱ ወዲህ ብዙም ወታደር አላስመጡም ፣ ያላቸው ጥቂት ነው ።”

“ሐሳባቸውንስ አልነገሩህም? ወደዚህ ወደ ደጋው ሊወጡ አይመኙም?»

«ሁለተኛስ የሚመጡ አይመስልም ።»

«ምን ሁለተኛ ትላለህ? ሦስተኛ በል እንጂ! ሁለተኛማ መጥተው የጀግኖች ክንድ ቀምሰዋል» አሉት ኩራ ብለው ።

«አዎ ልክ ነዎት ፣ እውነትዎን ነው ።»

«እንግዲህ እናንተ ፈረንጆች ግብፆችን ስትረዱ እኛን ለምን አትረዱንም?»

«በምን በምን እንድንረዳችሁ ትፈልጋላችሁ?»

«አሁን አንተ ለእነርሱ የምትሠራውን ሥራ ለኛስ ብትሠራልን እንጠላ ይመስልሃል? ሌላም ሌላም ጥበብ አላችሁ፤መድፍ፣ ጠመንጃ ፣ መነጽር ፣ ሌላም ብዙ ብዙ ጠቃሚ ጥበብ አላችሁ ። ከጥበባችሁስ ብታካፍሉን እንጠላ ይመስልሃል?» አሉት ።

«እርግጥ ነው ፣ ብዙ ብዙ የጥበብ ሥራዎች እንችላለን ። ታዲያ እርስዎና ፣ ንጉሥዎ ከፈቀዳችሁ የምትጠይቁንን ልንሠ

ራሳችሁ እንችላለን» አለ አሜሪካኑ ፤ «ጥበብ ከፈለገ በኔ ላይ ሊወስኑብኝ አይችሉም» በሚል ስሜት እየተዝናና ።

«ግለፈያ ነው» አሉና ራስ አሉላ አሜሪካኑን በተዝናና ሁኔታ ተመለከቱትው ራት ብሉ ደግሞ በሠፈራቸው ውስጥ ይተረማመስ የነበረውን ሕዝብ በዐይናቸቸው ቃኙተው ፤ ወደ ሚችል ዘወር አሉና ፤

«አንገዴህ ወደ አጼ ዮሐንስ አስድህና ሐሳብህን ትነግራቸዋለህ ፤ የምትችለውን ሁሉ ብትሠራልን ዋጋህን እንከፍልሀለን ። በግብፆች የምትሠራላቸውንም ሁሉ ለኛም እንድትሠራልን በእጅጉ እንፈልጋለን ። አንድ ነገር ግን ላስጠንቅቅህ እወዳለሁ» ብለው ፈገግታቸውን ለገሙለትና ፤

«ከዚህ ከኔ ግቢ እስካለህ ይህን የምታጨሰውን ትንባሆውን እልክለክልሀም ። በጾም ተገም ቢሆን ያፈቀደህን ደስ ያለህን ብላ ። አጼ ዮሐንስ ግን አይወዱምና ባይፈቅዱልህ እንዳት ነከው» አሉና ፈገግታቸውን ገቱበት ። ተጥለውም የመግሪያ ምቹን አጠቃቀምና ሁኔታ እንዲያሳያቸው ጠየቁትና እዲሱን ጥበብ በመጠኑ ሲያጠኑ ሰነበቱ ። በዚያም አጋጣሚና በዚያም ምክንያት የተነግ ራስ አሉላ ከፈረንጆች ጥበብ ጋር እየተዋወቁ መሔድና ከመኳንንቶቻቸውም ጋር መወያየት እያዘወተሩ ሔዱ ።

«የአውሮፓችን ጥበብ ወደ ሀገራችን ማስገባት አስፈላጊያችን ነው ። ለዚህም እንዲረዳን ምጥጥን ከግብፆች አስለቀን በእጃችን ማስገባት ይኖርብናል ። ስለዚህ በነገሩ ሁላችሁም እስቡበት ፤ ምከሩበት ፤ ጥበብ አይናቅም» እያሉ መኳንንቶቻቸውን ማስረዳት ያዘወትሩ ጀመር ። ጥበብንና ጥበበኞችንም በይበልጥ ለመተዋወቅም ሆነ ለማቅረብ ይረዳል ብለው ከግመናቸው የተነሳም ነጋዴዎች ያለ ችግር ወደ ምፅዋ እንዲመላለሱ አስፈላጊውን ርዳታ ማድረግ ጀመሩ ።

«ቁርኪና ግብጥ በጥበባቸው ተመክተው አይደለም እስከ ቤታችን በራፍ የመጡት? ጥበቡ እኮ ከኛም ጋር ተንት ነበረ ! አሁንም ፈታችንንና ልብናችንን ካዞርንበት እስከ እንርሱ በራፍ

በመዝለት ምን ያግደናል ! ወንድነቱ እንደው ከኛ ወዲያ ላሳር ነው» ራስ አሉላ ሁልጊዜም ለመኳንንቶቻቸው የሚናገሩትም ታቸው ሆነ ። አሉላ ከሚችል ብዙ የጥበብ ዜናዎችን በመስማ ታቸው ፤ «ለሀገራችን የሚጠቅም ዕውቀት ያለው ሰው ሁሉ ጃንሆይ ይቀበሉትና በሚገባ ያነጋግሩት» ብለው ወደ መቀሌ ላኩት ።

ምንም እንኳን ግብፅ ሁለት ጊዜ የላከችው የጦር ኃይል ሁለት ጊዜ ሙሉም ድል ቢሆን የአጼ ዮሐንስ እምነትና ጥረት የነበረው ግን ከግብፅ ጋር በወዳጅነትና በሰላም ለመኖር ስለ ነበረ ይህንኑ እምነታቸውን የሚገልጽ ደብዳቤና መልእክተኛ ወደ ካይሮ ልከው ነበር ። ግብፅ ግን በን መንፈስ ማየቷ ቀርቶ የኢትዮጵያን መልክተኛ ይዛ እሠረች ። አጼ ዮሐንስም በጉዳዩ አዝነውና ተበሱ ቆርጠው የሀገሪቱን አንድነትና ኃይል ማጠናከራቸውን ቀጠሉ ።

ይህንኑ ዓላማቸውን በሚገባ የሚያውቁላቸው አሉላም ከመረብ ማዶ የነበረውን ሁኔታ በሚገባ ለመቆጣጠር ሲሉ አስተዳደራቸውን እያሻሻሉ የጦር ኃይላቸውንም እያጠናከሩ መሔዳቸውን የተረዳችው ግብፅ በመጀመሪያ ጊዜው የነበረችውን የወዳጅነትንና የመግባባት ጥሪ እንደገና ልታቀርብላቸው ተገደደች ። በዚህም የተነግ ከኢትዮጵያ ጋር እርቅና ሰላም ሊመሠረትልኝ ይችላል ብላ የተማመነችበትና የደርፎር አገረ ገዥ የነበረውን ኰሎኔል ቻርልስ ጎርደን የሚባለውን እንግሊዛዊ መርጣ ወደ ምፅዋ ላከችው ።

ኰሎኔል ቻርልስ ጎርደን ምፅዋ ከደረሰ በኋላ ለራስ አሉላ የሚከተለውን ደብዳቤ ጽፎ በጊንዳ በሚባለው ቦታ የግብፅ ምሽግ አዛዥ የነበረውን ሐሰን ፓሻ አስይዞ ላከው ።

ደብዳቤውም ፤ «ታላቁ ጀኔራል ሆይ!
ክርስቲያናዊ ሰላምታዬን አቀርባለሁ ።

«በግብፅና በሀገርዎ መካከል የተፈጠረውን ያለመግባባት በሰላም ለመጨረስ የሚቻልበትን ነገር ለመነጋገር ለመምጣት ተዘ

ጋጅቻለሁ ። ንግግራችንም በስድስት ነጥቦች ላይ የተመሠረተ ይሆናል ። ነጥቦቹም ፤

አንደኛ ፤ በመካከላችሁ ግጭት እንዳይደረግ ፤

ሁለተኛ ፤ አሁን ያለው የገዛት ወሰናችሁ የተጠበቀና የታወቀ እንዲሆን ፤

ሦስተኛ ፤ ኢትዮጵያ በምፅዋ በኩል ንግድ ለማካሔድና ለመላላክ እንድትችል ፤

አራተኛ ፤ ንጉሠ ነገሥቱ በዓመት እስከ ሃምሳ ሳጥን የሚሆን ጥይትና አሥር አሥር ሜስኬተ ጠመንጃዎች በምፅዋ ወደብ ለማስገባት እንዲችሉ ፤

አምስተኛ ፤ የግብፅ ቀዲብ ወደ ኢትዮጵያ ጳጳስ እንዳይላክ የከለከለውን እንዲያነሣ ፤

ስድስተኛ ፤ ደጃዝማች ወልደሚካኤል በሁለታችሁ መካከል የሚገኝ የገዛት ድንበር ሆና ኢትዮጵያን ከማስቸገሩ እንዲገታ ከወሰናችሁ ማባረር ይሆናሉ ። በእነዚህ ነጥቦች የሚስማሙልኝ ከሆነ ለመምጣትና ለመነጋገር ዝግጁ ነኝ» የሚል ነበር ።

ራስ አሉላ የጐርደንን ደብዳቤ ይዞላቸው የሔደውን የግብፅን የጦር መኰንን ሲያነጋግሩ ፤

«ለመሆኑ ኰሎኔል ጐርደንን የዳርፎር አገረ ገዥ አድርጎ የሾመላችሁ ማነው?» ብለው ጠየቁት ።

«የእንግሊዝ ንግሥት ናቸው» አለ ሐሰን ፓሻ ።

«ታዲያ እናንተ አገራችሁን በእጃችሁ ሳትይዙ ያገራችሁ ባለቤቶች ሳትሆኑ ባንድ በኩል ቱርክን እንይዛለን ብላችሁ የመጣችሁትና ያን ሁሉ ሕዝብ ያስፈጃችሁት ተገቢ ነው? አሁንስ በአገሬ ላይ ሁናችሁ ወልደሚካኤልን እንደ ውሻ «ያዝ ያዝ» እያላችሁ እየላካችሁ የሐማሴንን ሕዝብ የምታስቃዩትስ ትክክል

ነው? የኔን አገር ከመመኘት አገራችሁን በመጀመሪያ በእጃችሁ አታደርጉም ?» ብለው አፋጠጡበት ።

«ታላቁ ጀኔራል ሆይ!» አለ ሐሰን ፓሻ በፍርሃት ተውጦ ።

«አሁን የተናገሩት ሁሉ ትክክለኛ ነው ፤ አገራችን ምሥር እንደ እርስዎ አገር ጥንታዊት ናት ። እንደ እርስዎም አገር ታላቅ ታሪክ ያላት ናት» ብሎ ንግግሩን ሳይገታ ራስ አሉላ አቋረጡትና ፤

«የኔ አገርኮ ዛሬም ቢሆን ጥንታዊነቷን ታሪኳንና ዋናነቷን እንደ ያዘች ናት ። ለማንም አልተገዛችም ፤ እኔን የሾሙኝ አጼ ዮሐንስ እንጂ የእንግሊዝ ንግሥት አይደሉም ። ስለዚህ ከኛ ጋር ለመስተካከል የምትችሉት እንደኛው የሀገራችሁ ባለቤቶች ስትሆኑ ነው» ሲሉት ሐሰን የበለጠ ተደናገጠና ፤

«ታላቁ የንጉሥ ጀኔራል! እውነትዎን ነው ፤ አላህ የቀባዎት ፤ አላህ የሚጠብቅዎት ፤ አላህ እውነትና ሐቅ የሚያናግርዎት ነዎት» አለና አንገቱን አቀረቀረ ። ራስ አሉላም የሐሰንን መደናገጥ ተረድተው ለዘብ ባለ አነጋገር ፤

«ስማህ ወዳጄ! ምሥርና ኢትዮጵያን ለማስማማት የፈረንጅ አማላጅ መፈለጋችሁ የሚያሳዝን ነው ። አጼ ዮሐንስ ግን ከጦርነቶቹ በኋላ በወዳጅነት አብረን እንድንኖር ብለው ደብዳቤ አስይዘው ብላታ ገብረ እግዚአብሔርን ወደ አገራችሁ ቢልኩ የቁም እስር አድርጋችሁ አስቀመጣችሁት ። ይህም የሚያሳዝን ነው ። በኋላም እንግሊዞችና ፈረንሳዮች በመካከል ገብተው አስለቀቁት ። ይህም የሚያሳፍር ነው ። እኛን እምቢ ብላችሁ የእንግሊዝ አማላጅና አስታራቂ ከመፈለግም ደረሳችሁ ። ይህም የሞት ሞት ነው ! የእናንተ አልበቃ ብሎ ወልደሚካኤል የሚባል ከሃዲ እያባበላችሁ መጣሪያ እየሰጣችሁ ጥግ እየሆናችሁ ይኸውና በአገሬ ላይ ሕዝቤን ታስጨንቃላችሁ » አሉና ትኩረታቸውን ከእርሱ ላይ ነቅለው ወደ ቀይ ባሕር አቅጣጫ አዙረው ራሳቸውን እያነቃነቁ ፤

ሞገደኛም ባሕሩንም የአገሬንም ጠላቶችና ከሃዲዎች በመ ዳፌ ሳላስገባ አልቀርም» አሉና እንደገና ደግሞ ሐበንን እየተ መለከቱ ፣

«አሁን ወደ መጣህበት ጉዳይ ልመለስና ፣ አገሬ ገዥችሁ ያቀ ረበው ፍሬ ነገር ግልፅ ይመስለኛል ። ምንም እንኳን ጳጳስ እንልካለን የተባለውን ጉዳይ ብንቀበለውም ፣ ለአንድ ግዛት ገዥ ትና ለዐሥር ጠመንጃ ሲሉ አጼ ዮሐንስ የአገራቸውን ድንበር ይለቃሉ ብዬ አላምንም ። ቢሆንም ይህንኑ መልእክት ይዘህ ወደ እርሳቸው እንድትሔድ አደርጋለሁ ። ፈቃዳችሁ ከሆነ አገሬ ገዥአችሁም እንዲመጣ አደርጋለሁ ።

በምፅዋ በኩል ንግድ ማድረጉ ተገቢ ነው ፤ ከሁሉም ከሁ ሉም ደግሞ የወልደሚካኤልን እጅ የምታስረክቡኝ ከሆነ እን ስማማ ይሆናል ። እናንተ ካለሰጣችሁኝም እኔ ሕይወቴ ቀን ወልደሚካኤል አገሬን እየበጠበጠ ሕዝቤንና ወገኔን እያስጨነቀ አይኖርም ። አንተም ነገ ወደ ዐድዋ ትሔዳለህ» አሉትና በማግ ሥቱ ደብዳቤ አስይዘው አጀቢና ስንቅ ሰጥተው ሰደዱት ።

አጼ ዮሐንስም የንጉሡን መኰንን ተቀብለው ደብዳቤውን ተመለከቱ ፣

«የኢትዮጵያ ወሰን ግልጽና የታወቀ ሆኖ ሳለ እንዴት በዚህ ጉዳይ ላነጋግራችሁና ላስማማችሁ ይለኛል? ማንም የሚያው ቀውን የአገሬን ድንበር ለማንም አሳልፌ አልሰጥም ። ሁለተ ኛም በዚህ ነገር ከግብፅ ጋር ንግግርም ስምምነትም የለኝም» ብለው መልእክተኛውን መለሱት ።

የማስፈራሪያው ዱላ

ንጉሥ ምኒልክ እየጉለበቱ ትከሻ እያሳዩ ከማስቸገር ዐል ፈው ፣ ጉንደርን ለመያዝ እስከ ደብረ ታቦር ድረስ መዝለቃቸውን አጼ ዮሐንስ ሲሰሙ በዝምታ ቀርቶ በሽምግልና ነገሩን ለማብ ረድ እንኳ የማይሞከሩት ሆነባቸው ። ኃይላቸውን ማሰባሰብና ክንዳቸውን ማስቀጣት የማይቀርላቸው መሆኑን አመኑበት ። በዚህም ጊዜ ፣ “ጦርህን አስከትተህ በፍጥነት ድረስ” ብለው ወደ አሉላ መልእክት ሰደዱ ።

ከዐሥር ሺህ በላይ የሚሆን ሠራዊት ይዘው አሉላ ዐድዋ ሲደርሱ አጼ ዮሐንስ እጅግ ተደሰቱ ። የአሉላ ዝና የአሉላ ጦር የምኒልክን ቅስም እንደሚሰብርላቸው ተማመኑበት ። ሲጠሩት ፈጥኖ የሚደርስ ትእዛዛቸውን ሳያወላውል የሚፈጽም ፣ ዘውድ የማይቀናቀን በዮሐንስ እጅ ተሾሞ ከዮሐንስ ትከሻ መድረሱን ያለ ዮሐንስ ጋሻ ሌላ መከታ የሌለው መሆኑን ያመነ በየጦሩ ግንባር ሲያፍር የሚመለስ “ዮሐንስ ይሙት” ካለ የማይመለስ አሽከራቸውን ፣ ከነበሩዋቸው ራሶች ሁሉ ለማላቅም ሙሉ ፈቃዳ ቸው ሆነና ፣

“ከዙፋኔ በቀር ሁሉን ሰጥቼሃለሁ ። ከኔ ቀጥለህ ግዛ ንዳ ፣ እዘዝ ፤ ከዛሬም ጀምረህ “ቱርክ ባሻ” እየተባልክ እንድትጠራ ፈቅጃለሁ ። “የራሶችም ራስ” ብየሃለሁ” ብለው በይፋ ተና ገሩ ።

ይህ ሹመት ደግሞ ፣ በአጼ ዮሐንስ አካባቢ በነበሩ መኳን ንት ዘንድ የመረረ ተቃውሞ አስነሣ ። መኳንንቱ ወደ ራስ አር አያ ድምፁ ዘንድ ሔደው ፣

“ስንት መኳንንት ሞልቶ ፣ ስንት ባላባት ሞልቶ ፣ ያንድ ገበሬ ልጅ ይህን ያህል ከሁላችን የሚልቅበት ምክንያት ምንድን ነው?

አጼ ዮሐንስ ፥ ከአጼ ተክለ ጊዮርጊስና ከግብፅ ጋር የተዋጉት ከአሉላ ጋር ብቻ ነው? በመላዋ ትግራይ የተወለደው ባላባትና የጨዋ ልጅ ሁሉ ለአጼ ዮሐንስ ታማኝ አይደለም ማለት ነው! ከእንግዲህ ወዲያስ የኛን አገልጋይነት አይፈልጉትም ማለት ነው?" ብለው በደጃዝማች ሐጐስ አፈ ቀላጤነት አመለከቱ ።

ነገሩ ራስ አርአያንም ቢሆን የሚያሳስብ ሆነ ። ትላንት የአሽከራቸው ጭፍራ የነበረ ያንድ ደሃ ገበሬ ልጅ ከሐማሴን የጦር አበጋዝነት ልቆ 'የራሶች ራስ' ሲሆን የመላዋን ትግራይ መኳንንት ደም እንደሚያፈላ ተገንዝበውት ። አቤቱታውን ከአዳመጡም በኋላ ወደ አጼ ዮሐንስ ዘንድ ሒደው ፥

"ለመሆኑ በምኒልክ ላይ መዝመቱን ቀርጠሀበታል ማለት ነውን?" ብለው ከረር ባለ ቃል ጠየቁ ። አጼ ዮሐንስ የአጐታቸውን ጥያቄና የደም ፍላት ገጽታ ተመልክተው ለማለዘብ ፈለጉና ፥

"እስቲ እግዚአብሔር ያሳየዎ? ምኒልክ የሚሠራውን ይመልከቱት? 'አልገብርም' ማለቱ አንሶ ከጣሊያን ጋር ውስጥ ውስጡን እየተላላከ መሣሪያ ማስመጣቱ አንሶ ጳጳስም እስከ ማስመጣት ደረሰ ። አሁንም ቤገምድር ገብቶ ጐልበቱን ለማሳየት ይኸውና ደብረ ታቦር ሠፍሩዋል ። ታዲያ ይህን ሁሉ ድፍረት እንዴት ልታገሠው? እርስዎስ ምን አድርግ ይሉኛል?" ብለው ጠየቁ ፥ ከፍ ባለ ትሕትና ።

ራስ አርአያ በዝምታ ተሸብበው ቆዩና ፥ "እኮ ታዲያ አሉላን ፊታውራሪ አድርገህ ልታዘምተው ነው?" ብለው ፊታቸውን ኮስተር አድርገው ጠየቁዋቸው ።

"ያለ እርሱ ትእዛዜን የሚፈጽምልኝ የልቤን የሚያውቅልኝ ስለሌለኝ እርሱን ነው የማስቀድመው" አሉ አጼ ዮሐንስም የግንባራቸውን ቆዳ ሰብሰብ አድርገው ።

"ከእርሱ የበለጠ ሰው አጣህና ነው ለአሉላ ይህን ሁሉ ማዕረግና ጦር የሰጠኸው? ምነው የታወቁ ባላባቶችና መኳንንት ሞልተው የለም?" አሉ ራስ አርአያም የእኅታቸውን ልጅ እንደ ንጉሠ ነገሥት ሳይሆን በንቀት እየተመለከቱ ።

"መኳንንትማ ሞልቷል ። ለኔ የልቤን የሚያደርስልኝ ያለ እርሱ የለኝም እንጂ! ሌላውማ ውስጥ ውስጡን ነገር ሲጸጥርብኝ አይደል የሚኖር? እኔን ለማደናቀፍ አይደለም የሚመሳጠረው? ሌላውን ይህን አደራ ብሰጠው ከምኒልክ ጐን ተሰልፎ እንደሚወጋኝ አልጠራጠርም ። ሁሉንም ደርሼበታለሁ ፤ ዘውድና መንግሥት የማይፈልግ መኳንንት የለኝም" አሉ አጼ ዮሐንስ አጐታቸውን ጭምር በጥርጣሬም እየተመለከቱ ።

"አገር ምድር ተጠራጥረህ በአንድ ሰው ላይ መተማመኑ አያዋጣም ። በዚህ ነገር መኳንንቱም አዝነዋል ፥ ተከዘዋልና አስብበት" ብለዋቸው ወጡ ።

የአጼ ዮሐንስ ማስፈራሪያ ዱላ የሆኑት ፥ "ቱርክ ባሻ ራስ አሉላ" የንጉሠ ነገሥቱ ቀዳሚ ጦር ዋና አዝማች ሆነው ተከዜን ተሻግረው ጉዞአቸውን ወደ ጐጃም አቀኑ ። ቀደም ብሎ ንጉሥ ምኒልክ ዐባይን ሲሻገሩ ከእርሳቸው ጋር መፋጠጡን ጠልተው በረሃ ገብተው የነበሩት የጐጃም ራስ አዳል ከመሸጉበት በረሃና ተራራ ተለያይተው እጃቸውን ለአሉላ ሰጡ ። አጼ ዮሐንስም ዋናውን ሠራዊታቸውን ይዘው ወደ ጐጃም ሲዘልቁ የሁኔታውን ክባድነት የተገነዘቡት ምኒልክ ወደ ሸዋ ተመለሱ ። አጼ ዮሐንስ ምኒልክን ተከትለው ወደ ሸዋ በመዝመት ፈንታ ወሎ ገብተው ፥ በዚያ ዘመን መሐመድ አሊ በኋላ ግን ራስ ሚካኤል ከተባሉት ጋር ተገናኝተው ከሰነባበቱ በኋላ፥ የማስፈራሪያ ዱላቸውን በወሎና በሸዋ መካከል አሥፍረው ራሳቸው ወደ ደብረ ታቦር ተመልሰው በሀገር ሽማግሌዎች አማካይነት ከምኒልክ ጋር መላላክ ጀመሩ ።

የአጼ ዮሐንስን ንጉሠ ነገሥትነት የጐጃሙ ራስ አዳልና የወሎው መሐመድ አሊ አምነው ተቀብለው ገብተዋል ። በዚህም የተነሣ የሰሜን ኢትዮጵያ ጦር በአጼ ዮሐንስ ዙሪያ ተከማችቷል ። ከዚህ ሌላ ደግሞ ፥ የቱርክ ባሻ አሉላ ዝና ከዳር እስከ ዳር ያስተጋባል ። ሠራዊታቸው የያዘው መሣሪያ ጥራትና ብዛት ከሆነው በላይ ሆኖ ይወራለታል ። ያ ሁሉ ሠራዊት ወደ ሸዋ ጉዞ የጀመረ እንደሆነ ሊያደርስ የሚችለውን ጥፋት ምኒልክ እንደ ተገነዘቡት እርቅ ፈለጉ ።

የምኒልክ እርቅ መፈለግ በንጉሡ ነገሥቱ ዘንድ ተቀባይነት በማግኘቱ ቦሩ ሜዳ ላይ እንዲገናኙ ተበጀ ። የሁለቱ ጦር ተራርቆ እንዲሠፍር ከተደረገ በኋላ ምኒልክ ከአጼ ዮሐንስ ዘንድ ቀረቡ ፣

‘ባጠፋሁ ይማሩኝ’ ብለው ሲጉነበሱ አጼ ዮሐንስም ከተቀመጡበት ተነስተው፣ ምኒልክን አስተርበው አቅፈው ሳሙዋቸው። በዚያም እርቅ ምክንያት አስገምጋሚ የነበረው የደም ደመና ከሀገሪቱ አየር ላይ ገፈፈ ። በግራና ቀኝ አሰፍስፎ የነበረውም ጠላት አፈረ ። ከሁሉም ደግሞ አሉላ እጅግ ተደሰቱ ። በመሐል ኢትዮጵያ ዳግመኛ በእጃቸው ደም ባለመፍሰሱ ከፍ ባለ ደስታ ተሞሉ።

የሁለቱ ዘውድ ተናጋቢዎች ፉክክር በዕርቅ በርዶ ሰላም ወርዶ አጼ ዮሐንስ፣ ንጉሥ ምኒልክ፣ ራስ አዳልና ንጉሥ ሚካኤል ወሎ ውስጥ ሆነው በሃይማኖት ምክንያት በሀገሪቱ ውስጥ ስላለው ልዩነትና ስለጠቅላላው ጉዳይ ምክክር ይዘው በነበረበት ወቅት ከሐማሴን አስቸኳይና አስደንጋጭ መልእክት ደረሰ።

በምፅዋና በቦጉስ ከነበሩት ግብፆች ጉያ ተወትፈው ወደ ደጋው ሐማሴን እየወጡ መንደር እየዘረፉ ሕዝብ ሲያስጨንቁ የነበሩት ደጃዝማች ወልደሚካኤል አመች ጊዜ አጋጣሚውን ሐማሴንን ይዘው ወደ ትግራይ ለመዝመት በመዘጋጀት ላይ መሆናቸውን የሚያረዳ መልእክት ነበር የተላከው ።

አጼ ዮሐንስ፣ ያ መራራ መልእክት እንደ ደረሳቸውም አልጋቸውን እንዲጠብቁ መቀሌ ላይ ትተዋቸው የነበሩት ራስ ባርያው ወደ ሐማሴን ተሻግረው ደጃዝማች ወልደሚካኤልን ወግተው አገሩን እንዲያደላድሉ ላኩባቸው ። ራስ ባርያውም በፍጥነት ጉዞ ጀመሩ ።

“ከዛሬ የተሻለ ጥሩ አጋጣሚ አናገኝምና በእጃችን ሊገባ በሩ የተከፈተው አገር እንዳያመልጠን አደራህን” ብለው ግብፆች በቂ መሣሪያ አስታጥቀው ያዘመቱዋቸው ደጃዝማች ወልደሚካኤልም ተዘጋጅተው ወታደሮቻቸውን ቦታ ቦታ አስይዘው ሲጠባበቁ፣ ራስ ባርያው የመረብን ወንዝ ተሻግረው ሲገሰግሱ የወልደሚካኤል ወታደሮች ካደፈጡበት ቦታ ሲገቡ ተኩስ

ተጀመረባቸው ። በዚያም ጦርነት ራስ ባርያው ሞቱ ። ጦራቸውም ተበታተነ ። ወልደ ሚካኤልም በነበራቸው ጦር ላይ ከራስ ባርያው የማረኩትን መሣሪያና ወታደር ጨምረው በይበልጥ ጎለበቱ ።

በሁኔታው አጼ ዮሐንስ እጅግ ተበሳጩ ። ግብፅን ሲያሸንፉ ምኒልክ አኮረፉ ። ከምኒልክ ጋር ሲታረቁ ደግሞ ወልደ ሚካኤልም በተራቸው አኮረፉ ። እንዲያውም ሐማሴንን እጅ አድርገው ትግራይን ለመውረር መዘጋጀታቸው የሚቆጠቁጥ ቁስል ሆነባቸው ። ያን ቁስል የሚያሽር፣ ያን ጥቃት የሚበቀል የፈሰሰውን ደም የሚመልስ ዱላ መሰንዘር ደግሞ አስፈለጋቸው።

“ያ የግብፆች አሽከር የሠራውን ሰምተኸው የለም?” አሉ አጼ ዮሐንስ ለራስ አሉላ መርዶውን ሲነግሩዋቸው ።

“አዎ ጌታዬ ስለአሽከርነትስ መች በቃና ተላዋጫቸው ነው እንጂ” አሉ አሉላም የደረሰውን ነገርና የተጠሩበትንም ምክንያት ያወቁት መሆናቸውን ሲያረጋግጡላቸው ።

“እውነትህን ነው ተላዋጭ ነው” ብለው ትክዝ ብለው ቆዩና ከሆዳቸው ውስጥ ጉብቶ የሚፈጃቸውን ነበልባላዊ ብስጭት በትንፋሻቸው ለማስወጣት ሲሉ ደጋግመው ተነፈሱና ፤

“ታዲያ አሁንስ ምን ታስባለህ!” አሉና ጠየቁ። እኒያን ንጉሥ ምኒልክን አስፈርተው ለእርቅ ያንበረከኩላቸውን ያበሻው ማዕረግ እንዷቸው ቱርክ ‘ታማኝነት’ የደረቡላቸውን የጦር ኀይታ ተግሻቸውን በጉጉት እየተመለከቱዋቸው ።

“ነገሩን ልሒድ ሌላ ምን ሐሳብ ይኖረኛል ጌታዬ!” አሉ አሉላም ቆፍጠን ብለው ።

“እንደ መልእክተኛው አነጋገር ከሆነ ግብፆች በርከት ያለ መድፍና መትረየስ ሰጥተውታል ፤ በዛ ያለ ሰውም አሰልጥኗል ይባላል ። ስለዚህ አብረን ነው የምንሔደው” አሉ አጼ ዮሐንስ ።

“ምነው ጌታዬ! ምን በደልኩ? ምን አስቀየምኩ? ምነስ ተገኘ ብኝና እኔ እያለሁ ወልደሚካኤልን ቁም—ነገር ብለው ከሰው ቆጥረው ልዝመት ማለትዎ?” አሉ ራስ አሉላም ትክዝ ብለው ።

“ማየትክ ያለብህ ወልደ ሚካኤልን አይደለም ፤ ዋነኞቹ ባለ ጉዳዮች ግብፆች ናቸው ። ከኋላው ሆነው ያዝ ያዝ የሚሉት የፈለገውን የሚሰጡት ፣ የፈለጋቸውን የሚያሠሩት እነርሱ ናቸው ። አብረን እንሒድ የምልህም በዚሁ የተነሣ ነው” አሉ አጼ ዮሐንስ ትክዝ ብለው ።

“ቢሆንስ ጌታዬ? ቢሆንስ? ግብፆችንስ እናውቃቸው የለም? ወልደሚካኤልንስ እናውቀው የለም? የማንኛቸው ወንድነት ነው የእርስዎን ነጋሪት የሚያስመታው? የእርስዎን ሠራዊት የሚያስከትተው? ወልደ ሚካኤል በኔ ፊት ነፋስ እንደሚያላጋው ሸንበቆ ነው ። ይፍቀዱልኝ ጌታዬ ይዘዙኝ አላሳፍርዎትም” አሉ አሉላ እልህ እየተናነቃቸው ።

አጼ ዮሐንስ ትክዝ ብለው በዝምታ ተውጠው ቆዩና አሉላን በዐይኖቻቸው ሙሉ እንኳን በማየት እየጨነቃቸው ፤

“ለመንግሥቴ ጽናት ክንዴ ለቤቱ ምሰሶዬ ነህ ፣ ርቀኸ ስትሔድ ደግሞ ይጨንቀኛል ። አንተ ካልሔድክበት ደግሞ ወልደሚካኤልን የሚያንበረክክልኝ የለኝም ። የልቤን የሚያደርስልኝ የለም ። በታማኝነትና በእውነተኛነት የሚመክረኝስ ማነው?” ብለው እንደገና በሐሳብ ተውጠው መናገር ሲያቅታቸው ራስ አሉላ ቀረብ አሉና ፤

“የወልደሚካኤል ጦር እኔን መክቶ የሚያቆይ እንደማይሆን ይመኑኝ ! ውሎ ካደረ ደግሞ ግብፆች እርሱን ያሳብጡትና እነዚህ ዛሬ እርቅ የጠየቁትን መልሰው አሻፈረኝ ለማለት ይቃጣቸዋልና መርቀው ይላኩኝ ጌታዬ” አሉ አሉላ ።

አጼ ዮሐንስ ተበሳጭ ተወራጩና ፤

“የወልደሚካኤል አብጠትና ድፍረት ዛሬ እርቅ የጠየቁንን መልሶ ያሳብጣቸዋል” ያልከው እውነትህን ነው ። አሁንም እንኳን የራስ ባርያውን ሞት ሰምተው ማጉረምረም ጀምረዋል የሚሉ ነገር ሰምቻለሁ ። ግን ደግሞ አንተንስ ያሳጣኝ እንደሆን ባንተ ላይ ክፉ ነገር የደረሰ እንደሆን ክንዴ መዛሉ አይደለም? ብለው እንደገና በዝምታ ታፍነው ቆዩና ፤

“እንዲያው ጀርባችንና ሥራችን መሸሸጊያ ብቻ ሆና መቅረቷ ነውኮ” አሉ ትክዝ ብለው ።

“እረ ጌታዬ በዚሁ በቃችሁ ዝለኛ?”

“የሐማሴን ልጅ የዮሐንስ ወንድም” ብሎ በተናገረበት አንደበቱ የግብፅ አሽከር ይሁን? የአባቶቹን ማዕረግ በተጋድሎ ጸፈበት ትከሻው የባዕድ ቀሚስ ያጥልቅበት? እኔስ በድየው ብሆን በአባቶቼ በታላላቆቼ ወንድሞቼ ፊት አይከሰኝም? አይወቅሰኝም ነበር? እኔን ቢጣላኝስ አገሩን ይከዳት? ኢትዮጵያን እናቱን ከግብፅ ጋር ሆኖ ይውጋት?” ብለው አጼ ዮሐንስ እንደገና በትካዜ ተዋጡ ።

“ወልደሚካኤል ሒዶ ብለው ነው እንደዚህ የሚተክዙ ጌታዬ እርሱኮ የግብጾች ቀላዋጭ የሆነው ዛሬ አይደለም? ልጁን ወደ ምሥር የላከው ጊዜ ነው ዮሐንስን የከዳው? አሁንም መድኃኒቱ ከነጌቶቹ መውቃት ነው ። ውሎ ካደረ ተከታዩ ይበዛል፣ የሚያሳስበው ደግሞ የእርሱና የጌቶቹ ወንድነት ሳይሆን የሐማሴንን ሕዝብ እንዳያስተው ነውና...” ብለው አሉላ ተናግረው ሳያበቁ ፤

“ምናልክ? ሕዝቡን እንዳያስተው አልክኝ? እውነትክ የእርሱ አሳፋሪነት እንኮ የእርሱ ዘር አሰዳቢነት እንኮ ደጉንና ጀግናውን የሐማሴንን ሕዝብ አባብሎም ሆነ አስገድዶ ተከታዩ እንዳያደርገው ፍጥነህ ድረስለት ። እኔ እስከመለስም ትግራይንም ጠብቅ የኢትዮጵያ አምላክ ይጠብቅህ ፣ ያባቶቼ ጸሎት ይከተልህ” አሉና አጼ ዮሐንስ የማስፈራሪያ ዱላቸውን ከመኻል ኢትዮጵያ እንደገና ወደ ሰሜን ኢትዮጵያ መለሱት ።

አሉላ ፣ ከወሉ ገሥግሠው ዐድዋ ሲገቡ ከዚያ በፊትና ከዚያም በኋላ ተደርጐላቸው የማያውቅ አቀባበል ተደረገላቸው ። የትግራይ ሕዝብ ከየመንደሩ እየጐረፈ ዐድዋን አስጨነቃት ። ራስ ባርያውን የገደሉትና ትግራይን ለመውረር ይዘጋጁ የነበሩት ደጃዝማች ወልደሚካኤል “መጣሁ ፣ መጣሁ” እያሰኙ ስለነበረ የትግራይ ሕዝብ በወልደ ሚካኤል መሪነት በግብፆች መዳፍ የገባ እንደሆን የጉራዕ ብድር መመለሻ እንደሚሆን ተረድቶት

በጭንቀትና በመዋለል ላይ በነበረበት ወቅት አሉላ ሲደርስለት ልባዊ ደስታ ፣ ልባዊ ዕረፍት ፣ ልባዊ ኩራት ፈነቀለው!

አሉላም ሕዝቡን የሚያረጋጋ ዐዋጅ አናግረው የራስ ባር ያውን አሽከሮችም ከየተበታተኑበት ሰበሰቡ ። ከራሳቸው ሠራ ዊትም ጋር ሲዳመር በትእዛዛቸው ሥር የነበረው የሠራዊታቸው ብዛት እስከ ኻያ ሺህ ደረሰ ። ይሁን እንጂ ከወልደሚካኤል በስተኋላ የተሰለፉት ግብፆች የቱን ያህል እንደ ተዘጋጁና በየት በየት በኩል እንዳተኮሩ እስኪያጣሩ ድረስ ትግራይ ውስጥ መሰ ንባበት ግዴታ ሆነባቸው ።

የትግራይን ሕዝብ አረጋግተው ከመረብ ወንዝ ማዶ ለሚ ጠብቃቸው ግዳጅ በመዘጋጀት ላይ እንዳሉም ትግራይ ውስጥ ሌላ ተቃናቃኝ ተነሣባቸው ።

የራስ ባርያው ልጅ ደጃዝማች ገብረመድኅን ባርያው ያባታ ቸውን ግዛት ለማግኘት ባለተበሉ ነበሩና ፣ "ለሐርስታይ ልጅ አልታዘዝም" ብለው ተነሡ ። ያም ጣጣ ደግሞ ለአሉላ ተጨማሪ ሸክም ሆነባቸው ። ከጉዳ ተርካካሪ ከወንዝ ማዶ ትግራይን አሸባሪ ከወደ ምፅዋዕ በኩል አገር ወራሪ ሦስት ጠላቶች መደዳውን እነጻጽረውባቸዋል ። ከየትኛው ጋር ይፋለሙ? ችግሩን ዘርዝረው ወደ አጼ ዮሐንስ አመለከቱ ። መልሱም ፣ "ከቤቱ ውስጥ እንደዚህ ያለ ነገር ከተፈጠረ በይበልጥ እየከፋ እንዳይሔድ በቀስታ እያስታመምክ ቆየኝ ። ገፍቶ ከመ ጣብህ ግን የወንድነትህን ሥራ ፈጽም ፣ የሚያመች ከሆነ ደግሞ ወልደሚካኤል አገር እንዳያበላሽ ጦር ላክበት ፣ አንተ ግን ዐድዋን ለቀህ እንዳትሔድ" የሚል ሆነ ።

ከራስ ባርያው ልጅ ቀጥሎ ደግሞ የራስ አሉላ የመጀመሪያ ባለቤታቸውና የሦስት ሴቶች ልጆቻቸው እናት የነበሩት ወይዘሮ ብትወጣም በቤታቸው ውስጥ ሽፈቱባቸውና ችግራቸውን አባባ ሱት ።

"ቤታኝ ልቀቁኝ ፤ የሰማሁትን ሰምቻለሁ ፤ ከእንግዲህ ወዲያ እኔና እርሳቸው ባልና ሚስት ሆነን አንኖርም ቤታኝ" ብለው ቀላውስትና ሽማግሌዎች እንዲያፋቱዋቸው ለመኑ ።

ወይዘሮ ብትወጣ ሰባት ዓመታት ከኖሩበትና ሦስት ልጆች ከወለዱበት ቤት ለመውጣት ምክንያት አላጡም ነበር ። ከዚያው ትግራይ ውስጥ ስለዋ—ስሐርቲ ከተባለው መንደር ተወላጅ ከነበሩት ወይዘሮ ስምለም ከተባሉ ቤት ራስ አሉላ ልጅ ማስ ወለዳቸውንና ከራስ አርአያ ልጅ ከወይዘሮ አምለሱም ጋር መልእክተኛ በየጊዜው መመላለሱን ሰምተው ነበር ። ወሬውንም ከያለበት ለቃቅመው የነገሩዋቸው በአሉላ የማዕረግና የሹመት ዕድገት በቅናትና ምቀኝነት ተቃጥተው የነበሩት እነደበበ አነሖ ጕስና ገብረመድኅን ነበሩ ።

"በትግራይና በሐማሴን የተነሡባቸው ጠላቶች መች አነሡ ዋቸውና ነው እርስዎ ደግሞ ከቤት ውስጥ የተነሡባቸው? አባክዎ ይለመኑን? በሀገር ላይ ጠላት ተነሥቶ ከቤት ደግሞ ብጥብጥ ማስነሣት ምን ይባላል? ማንንስ ለመጥቀም ነው? ከዚህ ወዲያ ክብር ፣ ከዚህ ወዲያ ክብረት ፣ ከዚህ ወዲያ ምቾት ምን ይምጣ ብለው ነው እንደዚህ የሚያስቸግሩ?" ብለው የነፍስ አባታቸው ቢለምኑዋቸውም ፤

"የሁሉንም አልፈልግም በቃኝ" ብለው አሻፈረኝ አሉ ባቸው ።

"የውስጥና የውጪ ጠላቶች ባስጨነቁኝ ወቅት የችግሬና የብስጭቴ ተካፋይና ረዳት መሆኑዋን ትታ ከሚጋፉኝ ጋር ተባባሪ ሆና እሐዳለሁ ካለች ምን አደርጋለሁ? ተዋት ትሒድ መንገዱን ጨርቅ ያድርግላት" ብለው አሉላም ቀረጡ ።

ሁኔታውም ከአጼ ዮሐንስ ዘንድ ደረሰ ። ግራ ቀኙን ተቀ ጥተው የፈረሰውን ትዳር ለማደስ አልፈለጉም ። "ካልተስማሙ ምን ይደረግ" ብለው የሆዳቸውን በሆዳቸው ይዘው ዝም አሉ ። ከመጀመሪያውም ቢሆን የአሉላን ክንድ በጋብቻ ለመያዝ ተመ ኝተው ነበር ። ታዲያ አንዳንዶቹን ዘመዶቻቸውንና የቅርብ ባለሟሎቻቸውን በጠየቁ ቁጥር ያገኙት መልስ ፣ "ለወዲ ቁቢ ለወዲ ሐረስታይ" የምትሆን ሴት ከኛ እንዴት ይመኙብናል?" የሚል ትሬታ ስለነበረ ፣ አሉላን በጋብቻ ክር ለመያዝ ሳይመቻ ቸው ቀርቶ ነበር ።

አሉላ፣ በገበሬ ልጅነታቸው የተነሣ በትግራይ መኳንንት አካባቢ እየተናቁና እየተጠሉ ሲሔዱ፣ ንጉሥ ነገሥቱ ደግሞ "የራሶች ራስ" የሚለው ማዕረግም እንዲቸው በሀገሩ-ቱርክ የታወቁትን "ቱርክ ፓሻ" ያሉዋቸውን የማስፈራሪያ ዱላቸውን መኳንንቶቻቸውም አክብረውና ፈርተው እንዲታዘዙላቸው ከማድረግ አልተቆጠቡም ነበር።

ንጉሠ ነገሥቱ ያላቁትንና ያከበሩትን የአሉላን ጀግንነት ታማኝነትና ፈላጭ ቆራጭነት ያልተቀበሉ መኳንንትም አሉላን ጠልፈው ለመጣል ወጥመድ ሲዘረጉባቸው መኖራቸውን አጣርተው የሚያውቁት አጼ ዮሐንስ፣ "አሉላ ሳይጠየቅ፣ አሉላ ሳይስማማበት፣ አሉላ ይሁን ሳይል አይሆንም" እያሉ መኳንንቶቻቸውንና ባለሟሎቻቸውን ማሣፈር ያውቁበት ነበር።

የአሉላ ወንደ-ላጤነት ያሳሰባቸው ንጉሠ ነገሥት ያለ ምንም ማመንታት የአምለሱን እጅ እንዲጨብጥላቸው ምኞታዊ ትእዛዝ ላኩባቸው። ራስ አርአያም ቢሆኑ ከራሳቸው በላይ ራስ ለሆነው የገበሬ ልጅ አሽከራቸው 'የልጃቸውን የአምለሱን እጅ አልሰጥም' ለማለት ከማይቃጡበት ጊዜ ላይ መድረሳቸውን አምነዋልና!! "ምንም እንኳን ክኔ አብራክ ብትወጣም የዮሐንስ ልጅ ናት። ከርሱ ፈቃድ እኔም ሆንኩ እርሷ አንወጣም። አሉላም ቀደም ብሎ ይመኛት እንደነበረ ዐውቃለሁ። ስለዚህ ከጊዜው ፈቃድ መውጣት የሚችል ማንም የለምና ፈቅጃለሁ" ብለው የአምለሱን እጅ ለድሮ አሽከራቸውና ለኋለኛው "ቱርክ ባሻ አሉላ" አስረከቡ።

የጠቅላላው የሀገሪቱ ጉዳይ ከንጉሠ ነገሥቱ ቀጥሎ ያረፈው በአሉላ ላይ ቢሆንም፣ ከሁሉም ከሁሉም ደግሞ የደጃዝማች ወልደሚካኤል 'ማን አለብኝነት' ለገናናው ጦረኛ አሉላ አባነጋ ከሬት የመረረ ቢሆንም፤ ከዚያ በፊት ከማንኛዋም ሴት ያላገኙትን ፍቅርና ሰላም ከአምለሱ ለማግኘት በመቻላቸው የደረሱበትን የማዕረግና የጸጋ ልቀት ለማጣጣም ችለዋል።

ይሁን እንጂ፣ ለፍቅራቸው ማጣጣሚያ የሚሆን ልጅ ለማግኘት ሳይችሉ ቀሩ። ይህም ብቻ ሳይሆን ጀግንነታቸውና ታማኝነታቸው ያስገኘላቸውን ታላቅ ማዕረግና ዝና ይዘው ወደ ታላቅ

ቤተሰብ ቢገቡም፣ በትግራይ መኳንንት ዘንድ ልባዊ ተቀባይነት አላገኙበትም። እንዲያውም የራስ አርአያን ልጅ በማግባታቸው "ምን ቢያስብ ነው? እንደ ቴዎድሮስ ቢጋብቻ ተንጠልጥሎ ለመንገሥ ነው?" የሚል ጥርጣሬ በመኳንንቱ አእምሮ ተቀረፀና የተቃዋሚዎቻቸውን አንድነት እያጠናከረባቸው በመሔዱ የአዲሲቱ ፍቅረኛ ባለቤታቸው ወንድም የድሮው ጥሰኛቸው ደበበ አርአያ የአሉላ ተቃዋሚዎች ተጠሪ ሆኑ።

"ማሩኝ አለ"

ራስ አሉላ ፣ ዐድዋ ገብተው ጦር በማዘጋጀት ላይ መሆናቸውን ደጃዝማች ወልደሚካኤል እንደ ሰሙ ፣ ትግራይን ለመውረር የነበራቸውን ዝግጅት ትተው ፀአዘጋ ከተባለችው መንደራቸው ላይ ሆነው ለመከላከል የሚያስችላቸውን ምሽግ ማጠናከር ጀመሩ ። ግብፆችም በወልደሚካኤል ምርጫ በመስማማት ተፈላጊውን መሣሪያ ሁሉ ማቀበሉን ቀጠሉ ። የሱዳን ጠቅላይ ገዥ የነበረው እንግሊዛዊው ጐርደን ፓሻ ግን በግብፆችና በወልደ ሚካኤል መካከል የነበረውን ሐሳብና ዕቅድ አጥብቆ ተቃወመው ። የእርሱ ሐሳብ ፣ 'ደጃዝማች ወልደሚካኤል የራስ አሉላን ጦር ድል ለማድረግ ስለማይችሉ ፣ ራስ አሉላ ድል ያደረጉ እንደሆነ በበጐስና በምፅዋ ያሉትን ግብፆች ያጠፏቸዋል ። ከዚያም በኋላ ነገሩ ለግብፅ ብቻም ሳይሆን ለኛም አስቸጋሪ ይሆናል' የሚል ስለ ነበረ የወልደሚካኤልና የግብፆች የመቀራረብና የመተባበር ክር እንዲበጣጠስ አደረገው ።

ከግብፆች ጉያ በጐርደን ዘዴ ተፈልቅቀው የወጡት ወልደ ሚካኤል በፀአዘጋ መንደር የሰበሰቡዋቸውን ወታደሮቻቸውን ለመመገብ ስለ ተቸገሩ ፣ እንደ ለመዱት ወደ አይለት ወረዱና ምፅዋ የነበረው ወዳጃቸው አላዲን ፓሻ እህል እንዲልክላቸው ወታደሮች ላኩበት ። በዚያን ጊዜ የእንግሊዝ የጦር መርከብ ምፅዋ ላይ ነበረችና ለወልደሚካኤል ምንም ነገር እንዳይላክና ምንም ዐይነት መቀራረብ እንዳይደረግ አላዲን ፓሻን የመርከብ አዛዥ አስጠንቀቀው ። ወልደሚካኤልም ምፅዋ ወርደው እርዳታ ለመጠየቅ ቢሞክሩ የማይቻል ሆነባቸው ።

ወልደ ሚካኤል በዚያ ሁኔታ ላይ በነበሩበት ወቅት ራስ አሉላ ከሻያ ሺህ በላይ የሚሆን ሠራዊታቸውን አስከትለው

ሐማሴን ደረሱ ። አስከታትለውም የአንድ ፊታውራሪ ጦር በበጐስና በሐማሴን መካከል እንዲሠፍርና ደጃዝማች ወልደሚካኤል እንዳያመልጡ መንገዱን አዘጉባቸው ። ወልደሚካኤል ከብርቱ ችግር ላይ ወደቁ ። የሠፈሩበት የአይለት ቀበሌ ከነሠራዊታቸው ሊሸከም የሚችል ምንም ነገር የለውም ። ምግብ ሊገኝ የሚችልበትን ደጋማውን ቀበሌ ደግሞ የአሉላ ሠራዊት ሠፍሮበታል ። የግብፆችን ፊትም እንግሊዞች ጋርደውባቸዋል ። ከረኃብ ላይ ሥጋት የተጫጫናቸው አሽከሮቻቸውም ቀስበቀስ ወደ ራስ አሉላ መግባት ጀመሩ ። በእነዚህ ሁሉ ምክንያቶች የወልደ ሚካኤል ምርጫም ሆነ እንቅስቃሴ እየጠበበ መጣ ።

ሁኔታዎቹን ሁሉ ከገመገሙ በኋላ ፣ የደብረ ቢዘን ገዳም መነኮሳትና ቀሳውስት ከዚያ ጭንቅ እንደሚገላግሉዋቸው ተማመኑባቸው ። በዚህም መሠረት በእነርሱው አማካይነት ፣

"ጌታዬ ራስ አሉላ ፣

ዝቅ ብዬ እጅ እነሣለሁ ። ዛሬም ሰይጣን አነሣሥቶ አሳሥቶኝ ንጉሠ ነገሥቱንና እርስዎን በድያለሁ ። ስለዚህ ጀግንነትና ምሕረት ገንዘብዎ የሆኑት ጌታዬ የምሕረት ትንፋሽዎን እንዲልኩልኝና ከንጉሠ ነገሥቱ እንዲያስታርቁኝ እግዝትን ማርያምን አማላጅ ይዤ እለምንዎታለሁ" የምትል ልመናቸውን አስይዘው ላኩ ።

'ወልደ ሚካኤል ማሩኝ አለ?' ብለው ራስ አሉላ በሆዳቸው ውስጥ ታምቆ የኖረውን የንዴት ክምችት ለማስወጣት ያጋግመው ተንፈሱና በዝምታ ታፍነው ከቆዩ በኋላ ፣ ዐይኖቻቸውን በአደራሹ ዙሪያ ቆመው ከነበሩት ቀሳውስት ላይ ተራ በተራ እየወረወሩ ፣

"ባያድለው ነው እንጂ አጼ ዮሐንስ በርሱ ልክ ያቀፉት ፣ በርሱ ልክ ይቅር ያሉት በርሱ ልክ ያከበሩት ፣ ማንም የለም ። የአባቱ ግዛት ቀረብኝ ብሎ አኩርፎ' ብቻውን በረሃ ቢገባ ኑሮ ባላዘንኩበት ነበር ። እንዴት ትላንትና በጦር ግንባር ካርገበገባቸው ግብፆች ጋራ ሥር ይወድቃል ? ምንስ ቢሆን እንደምን ብሎ ግብፆች ፣ 'ያዝ ያዝ' ብለው እንደሚልኩት ውሻ

ይሆናል ? እንደምንስ ብሎ የሐማሴንን ሕዝብ ያዋርደዋል ? አሁን መጠጊያ ሲያጣ የሚበላው ሲቸግረው ጊዜ 'ማረኝ' አለ? መቼስ ምን ይደረጋል ? የት ይጣላል ? ይሁን ምን ይደረግ? እናንተን አስቸግሮ የላከውስ ቢጨንቀው አይደለም ? እንደማል መልሳችሁ ዐውቆ አይደለም ? ይሁን ከቃላችሁ አልወጣም ። ግን በዚያው ባለበት በኩል ወደ ዐድዋ ይሒድና እኔም እዚያው ሔጄ ከተገናኘን በኋላ ለአጼ ዮሐንስ አመልክቼ ነው መታረቅ የምንችለው" አሉ ሲተናንቃቸው የነበረውን ቁጣ ለማስወገድ እርሳቸውም እየተናነቁት ።

አማላጆቹ የራስ አሉላን ሐሳብ ለደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ሲያደርሱ ራስ አሉላም ጉዳዩን ዘርዝረው ለአጼ ዮሐንስ አስተላልፈው ወደ አክሱም ሔዱ ። ደጃዝማች ወልደ ሚካኤል በሃረብና እርዛት ሲሠቃዩ የነበሩትን ሦስት መቶ የሚሆኑ አሽከሮቻቸውን ሰብስበው ወደ ትግራይ ተሻግረው ከራስ አሉላ ጋር ተገናኝተው ፥ 'ይቅር ለእግዚአብሔር' ተባብለው ሁለቱ ከታረቁ በኋላ ከአጼ ዮሐንስ ጋር ለማስታረቅ ደግሞ ራስ አሉላ ከደጃዝማች ወልደ ሚካኤል ጋር ወደ ደብረ ታቦር ሔዱ ።

"'ወንድምህ ቢበድልህ ሰባት ጊዜ ሰባም ቢሆን ይቅር በለው' ብሏልና ጌታ በበኩሌ 'ይቅር ለእግዚአብሔር' ብያለሁ ። ከባለ ደምህ ግን ታረቅ ፤ አገርህንና ወገንህንም ከልብህ ማሩኝ በል" አሉ አጼ ዮሐንስ ድንጋይ ተሸክመው ከበራፋቸው ላይ የወደቁትን ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልን ሲታረቁዋቸው ።

የእርቁ ጉዳይ ግን በመኳንንቱ ዘንድ የተለያየ አስተሳሰብ ፈጠረ ። ገሚሱ 'ጠላት ጉያ ተሸጉጦ ለወንድማማች ደም መፋሰስ ምክንያት የሆነውን ሰው መታረቁ የጠላትን ቅስም ለመስበርና ለማሳፈር ይረዳልና ተገቢ ነው' ሲል ፥ ገሚሱ ደግሞ 'አገሩንና ንጉሡ ነገሥቱን ከድቶ ከግብፅ ጦር ጐን ተሰልፎ የወጋንንና የሐማሴንን ሕዝብ ሲያስጨንቅ የነበረውን ራስ ባርያውን ያህል ሰው ሸምቆና አዘንግቶ የገደለ በደለኛ እንዴት ይቅር ይሉታል?' እያለ ማጉረምረም ጀመረ ።

አጼ ዮሐንስ በቤተመንግሥታቸው ዙሪያ የተነጣውን ጉርምርምታ እንደ ሰሙ ዋና ዋናዎቹን መኳንንትና የጦር አለቆች ሰብስበው ፥

"ልጆቼ ወዳጆቼ!

"ሐሳባችሁን ደርሼበታለሁ ፤ ወልደሚካኤል እኔን ብቻ አልበደለም ። ሁላችሁንም አሳዝኗል ። ከሁላችሁም ጋር ደም ተቃብቷል ። ትውልድ የማይረሳው በደል በድሏል ፤ የራስ ባርያውን ያህል አዛውንት ደም አፍስሷል ። ቀደም ሲልም ደጃዝማች ኃይሉን ያህል ሰው ገድሏል ። እንግዲህ የሾምኳቸውን ሁሉ ከመግደል የበለጠ ምን ድፍረትና በደል አለ? ይህም ሁሉ አልበቃው ብሎ መሐላውን አፍርሶ ጭፍራውን ሁሉ ሰብስቦ ከግብፅ ጐን ተሰልፎ ኢትዮጵያን ወጋት ። እናቱን በደላት ። በደሉ መቼም ታይቶ ተሰምቶም አይታወቅም ።

"ለአገራችን አንድነት ስንል ግን ምሕረትንና ትዕግሥትን ገንዘባችን ማድረግ ተገቢ ነው ። የአጼ ቴዎድሮስ ኃይል እንኩትኩት ብሎ ብቻቸውን የወደቁት መኳንንቱ በየፊናቸው በመነጣጠሉ ነው ። እኛም ብዙ ጠላት አለብን ። የውጪ ጠላት ገና በበጐስና በምጥዋ እንደ ሰፈረ ነው። ከዚህ ሌላ ደግሞ በውስጣችንም ያለውን ነገር ታውቁታላችሁ ።

"አሁን ወልደ ሚካኤልን ምሕረት ብንነሣው አገር መለያየት ይጀምራል ። ያኮረፈ ሁሉ በዚያው ይቀራል ። የኛ መነጣጠልም በዳር ሆኖ ለሚጠባበቀው ጠላት የሚጠቅም ይሆናል ። አሁንም ሁላችሁም ብትሆኑ ወልደሚካኤልን 'ይቅር' በሉት ፥ ታረቁት ፥ አቅርቡት ። እኔም 'ይቅር' ያልኩት ፥ እናንተም ይቅር ብላችሁ እንድትታረቁት ብዬ ነውና ምከሩት" ብለው ጠየቁ ።

መኳንንቱም ነገሩ ከልባቸው የገባና የሚያምኑበትም መሆናቸውን ስላረጋገጡላቸው ፥ ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልን አስቀርበው ከመኳንንቱና ከጦር አለቆቹ ጋር አስታረቁ ።

ከእርቁ በኋላ መኳንንቱና የጦር አለቆቹ ሲወጡ ራስ አርአያ ወደ አጼ ዮሐንስ ቀረብ ብለው ።

"ምሕረት ማድረጉና መታረቁ ተገቢ ነው ። ታዲያ ስለ መተዳደሪያውስ ምን አስበሀለታል?" ብለው ጠየቋቸው ።

"እርስዎ ምን ያስባሉ? ወደ አገሩ ይግባ? ወይስ ከዚሁ ይሰንብት?" ብለው መልሰው ጠየቋቸው ።

"አገሩን ብትሰጠው መልካም ነው ። ለጊዜው ከአሉላ ሥር ሆኖ አሉላን እየጠበቀና እየረዳው ቢቆይ የሚሻል ይሆናል" አሉ ራስ አርአያ ።

"አሉላን ከምንድን ነው የሚጠብቀው?" አሉ አጼ ዮሐንስ በመጠራጠር ስሜት ሆነው ።

"ሁልጊዜ የዋህነት አያዋጣም ፤ አሉላም ቢሆን ከቤታቸው ከገባ በኋላ የአምለሱን እጅ ከሰጠነው ወዲህ የምስግበት አንዳንድ ጉዳይ አለና ከኛ ርቆ ብቻውን ሆኖ የሚሠራውንም የሚመለከት ያስፈልገዋልና ወልደ ሚካኤልን ራስ ብለህ ከአሉላ ሥር ሆኖ እንዲጠብቀው ቢደረግ ይሻላል" አሉዋቸው ።

አጼ ዮሐንስ የአጐታቸውን ምክር በልባቸው አሳደሩዋት ። ወልደ ሚካኤልን 'ራስ' ብለው ወደ መረብ ምላሽ ቢልኩ ለጊዜው በዚያ በኩል አገሩ ከተደላደለላቸው የማስፈራሪያ ዱላቸውን በአጠገባቸው አስቀምጠው ወንዝ የወለደውን አፈንጋጭ ቅስመን ለመስበር ፤ አገር ለማደላደልና ለማስገበር እንደሚያመቻቸው አመኑበት ። በዚሁ መሠረት ደጃዝማች ወልደ ሚካኤልን 'ራስ' ብለው በራስ አሉላ ሥር ሆነው ሐማሴንን እንዲገዙ ሾሙዋቸው ።

ራስ ወልደ ሚካኤልም ለአጼ ዮሐንስ ብቻ ሳይሆን ለራስ አሉላም ፍጹም ባለውለታና ፍጹም ታማኝ መሆናቸውን በመሐላ አረጋግጠው ወደ መረብ ግዶ ሲሻገሩ አሉላም በሸዋና በወሎ መካከል ሠፍረው እንዲቆዩ ታዘዙ ። ራስ ወልደ ሚካኤል ሐማሴን ደርሰው ከዋና ከተማቸው ፀጋ ከገቡ በኋላ በሥልጣን ተፎካካሪያቸው በነበሩትና ወኪድባ ላይ ሸምቀው በገደሉዋቸው በደጃዝማች ኃይሉ ቤተሰቦች እንደዚሁም እርሳቸው ኢትዮጵያን ከድተው ለግብፅ ጦር አዛዥ መግባታቸውን ሲቃወሙ በነበሩ ካህናትና ባላባቶች ላይ ጥቃት ማድረስ በመጀመራቸው ተቃዋሚዎቻቸው ወደ ዐድዋ እየገቡ ፤ 'ቂም በቀል ፈጸሙ

ብን ፤ ራሳቸውም ከግብፆች ጋር በምስጢር መላላክ ጀምረዋል' የሚል አቤቱታ ወደ አጼ ዮሐንስ አስተላለፉ ።

ይህም አቤቱታ ፤ ንጉሠ ነገሥቱን በብርቱው የሚያሳስብ ሆኑ አሉላን እንዲቆጣጠሩ ተብለው የተሾሙት ሰውዬ እንደገና ከባድ ችግር ሊያስከትሉ እንደሚችሉ አጼ ዮሐንስ ወዲያው ተረዱት ።

'ወልደ ሚካኤል ከግብፆች ጋር ተስማምቶ ወደ ሐማሴን ካስገባቸው እንደገና መልሶ ለማስወጣት ያስቸግረናል' ብለው ፤ በመኻል ኢትዮጵያ ውስጥ የነበሩትን እምቢተኞች ችላ ብለው በሰሜን ኢትዮጵያ በኩል ስለ ነበረው ሁኔታ ከራስ አሉላ ጋር ሲመካከሩበት ፤

"ነገሩ ግልጽ እየሆነ ነው ፤ በጉስና ምፅዋ የግብፆች ይዞታ እንደሆኑ እንዲቀሩ እንግሊዞች ይፈልጋሉ ። ሁለቱ መንደሮች በግብፆች እጅ መቆየታቸውን ከተስማማንላቸው ጥይትና የአጼ ቴዎድሮስን ዘውድም ጨምረው እንደሚልኩልን ፈቃደኞች መሆናቸውን ልከውብኛል ። ለአንድ ግጥን ጥይትና ሰርቀው ለወሰዱት ዘውድ ስል የአገሬን ርስት አሳልፌ የምሰጥ አይደለሁምና ፤ እንግዲህ በእነርሱ በኩል ያለው ሐሳብ ይህ ከሆነ ወልደ ሚካኤልን እንደ ለመዱት አቅፈው እሳት ሊያስጭኑብን እንደሚችሉ መገመት አይሳነንም ። በመካከላችን ያለው የእርስበርስ ጉዳይ ጉድቶ አይጉዳንምና የሚበቃህን ያህል ወታደርና ስንቅህን አዘጋጅተህ ወደ ሐማሴን እንድትሔድ ፈቃዴ ነውና ሐሳብህን ንገረኝ" አሉዋቸው ።

"ከዚህ ሌላ ምንም ሐሳብ የለኝምና ፤ መርቀው ይላኩኝ ጌታዬ" አሉ ራስ አሉላም ።

ከዚህ በኋላ ራስ አሉላ ከኻያ ሺህ በላይ የሚሆን ሠራዊት አስከትተው መረብን ተሻግረው ጉራዕ ሠፈሩ ። ራስ ወልደ ሚካኤልም ሔደው ተቀበሉዋቸው ። በምፅዋና በቦጉስም እስከ አምስት ሺህ የሚደርስ የግብፅ ጦር ሠፍሮ ስለ ነበረ ሁኔታው እጅግ የሚያሠጋ ሆነ ። በዚያ ዘመን በሐማሴንና በምፅዋ የነበሩ የውጪ አገር ተወላጆች ወደ ራስ አሉላ እየቀረቡም ሐሳባቸውን ለማወቅ ጥረት ጀመሩ ። አሉላም ከእነርሱ ጋር ሲን

ጋገሩ ፣ "ምፅዋን ከግብፆች እጅ ነጻ አወጣታለሁ ። ፈረሴ ከቀይ ባሕር ውሃ ሳይጠጣ ከቶ አልመለስም" እያሉ በመናገራቸውና ባለሟላቸውም ፣

"ምፅዋን ከግብጾች ነጻ ሊያወጣት
ወደ እናት አገሩዋ እንዲመልሳት
አዞታል ዮሐንስ በጥብቅ አስጠንቅቆ
የኢትዮጵያን ወኔ ጀግንነት አስታጥቆ
ከቀይ ባሕር ውሃ ፈረሱ ሳይጠጣ
አይቀርም አሉላ የመጣው ቢመጣ"

እያለ በማስተጋባቱ በግብጾችና በደጋፊዎቻቸው ዘንድ ከፍተኛ ሥቀቀን ፈጠረ ። የውጪ አገር ተወላጆችም ፣

'ከአሉላ እንደዚህ ያለ ቃል ከወጣ ነገሩ ከባድና በተግባር ላይ የሚውል ነው ፤ ሰውዬው ቆራጥና ፈጣን ስለሆኑ በግብጾች ላይ ብቻ ሳይሆን በሁላችንም ላይ እጃቸውን መሰንዘራቸው የማይቀር ነው' እያሉ ጭንቀታቸውን ማስተጋባት ጀመሩ ።

በዚያን ጊዜ በጉስ በተባለችው ቀበሌ ሠፍረው የነበሩ ሚሲዮናውያን ስብከታቸውን አጼ ዮሐንስ የማይፈቅዱት ከመሆኑም በላይ ፣ በዐዋጅ የተከለከለውን የትንባሆ ተክል በእርሻ ዘርተው አልምተውትና ሕዝቡንም አስለምደውት ስለ ነበረ ፣ ራስ አሉላ በጉስን ከያዙ በሚሲዮናውያኑና በተባባሪዎቻቸው ላይ ብርቱ ቅጣት ያደርሳሉ ብለው እጅግ ፈሩ ።

በተለይም እንግሊዝ በምፅዋ በኩል የነበሩትን የግብፅ ወታደሮች የአሉላ ሠራዊት የደመሰሰው እንደሆነ የነበራትን የበላይነት እንደምታጣ በመገንዘብ ራስ አሉላ ወደ ምፅዋ እንዳይወርዱና ነገሩን እንዲነጋገሩበት መወትወት ጀመረች ።

ራስ አሉላ ግን 'ለግብፆች ጥቅምና ክብር እንግሊዞች ቢቆረቆሩም ፣ ለኢትዮጵያ ክብርና ጥቅም ደግሞ እኛ አስንላት' አሉና በራስ ወልደ ሚካኤል ትእዛዝ ሥር የነበረው ሠራዊት ወደ በጉስ እንዲዘምት አዘዙ ።

በከንቲባ ሻዊት የሚመራ የራስ ወልደ ሚካኤል ጦር በጉስ ገብቶ ሠፈረና ሕዝቡን ማስገበር ጀመረ ። በከረን ምሽግ አድፍጠው የነበሩት የግብፅ ወታደሮችም አንድም ተቃውሞ ሳያሳዩ በጽሞና ነገሩን ተቀበሉት ። ነገር ግን ይህ ጦር የግብፆችን ምሽግ ባለመንካቱ ራስ ወልደ ሚካኤል 'ከግብፆች ጋር ምሥጢራዊ ስምምነት አድርገው ይሆናል' የሚል ጥርጣሬ በራስ አሉላ ልብ ተሰነቀረ ።

ከዚያ በፊትም 'ራስ ወልደ ሚካኤል በምፅዋና በጉስ ከሚገኙት ግብፆች ጋር መላላክ ጀምረዋል' ተብሎ ለአጼ ዮሐንስ ከደረሰው ማስጠንቀቂያ ጋር ሁኔታውን ማገናዘብ ጀመሩ ። በመካከሉ ታዲያ የራስ ወልደ ሚካኤል አጎት ከንቲባ ኃይሉ ከራስ አሉላ ዘንድ ቀርበው ራስ ወልደ ሚካኤል ከግብፆች ጋር በምሥጢር በመላላክ ላይ መሆናቸውን ያረጋግጣሉ ። ከእርሳቸው ቀጥለው ደግሞ ደጃዝማች መሰፍን ፣ ልጅ ኃይለ መለኮትና ባላምባራስ ክፍለ ኢየሱስ ቀርበው ነገሩ እውነት መሆኑን በመሐላ ያረጋግጣሉ ። ከዚህ በኋላ ራስ አሉላም ራስ ወልደ ሚካኤልን ከነልጃቸው አስይዘው በታማኞቻቸው አሳጅበው ወደ አጼ ዮሐንስ ሰደዱዋቸው ። ንጉሠ ነገሥቱ ግን በራስ አሉላ መልእክት ብቻ በራስ ወልደ ሚካኤል ላይ ለመፍረድ ባለመፍቀዳቸው ራስ አሉላን አስጠርተው ሁለቱንም ግራና ቀኝ አቁመው ካከራከሩዋቸው በኋላ ፣ ራስ ወልደ ሚካኤል እንዲታሠሩ ስለ በየኑባቸው ፣ ከነልጃቸው በአባ ሰላማ ተራራ እንዲቀመጡ አዘዙ ።

ቁርጠኛው አሉላ

የራስ ወልደ ሚካኤል መታሰር በግብፆች ዘንድ ያሳሰቡት ዱላ ሆነ ። «ዮሐንስ ካስቸገረ ወልደ ሚካኤልን ማደርጀት ነው» እያሉ ሲተማመኑባቸው ስለ ነበረ ፣ ወልደ ሚካኤል ከፊታቸው ሲሰወሩ እንበለ መጋረጃ ከአሉላ ጋር መፋጠጡ በይበልጥ አሳሳቢ ሆነባቸው ። የአሉላን ብርቱ ክንድ ሊመክት የሚችል ጉልበት ከማጠናከር ሌላ አማራጭም አልነበራቸውም ።

የአሉላ ጦር ከረን የሚገኘውን የግብፅ ምሽግ ከያዘ ወደ ምፅዋም ሆነ ወደ አስላ ሊወረወር እንደሚችል በይበልጥ የተረዱት ደግሞ እንግሊዞች ነበሩ ። በእርግጥም አሉላ ያን እጅግ አስፈላጊ የነበረ ምሽግ ከያዙ እንግሊዝ በግብፅ ላይ ታዝላ ይዛው የነበረውን ጥቅምና ክብር ወደ ማጣቱ ልትደርስ ሆነ ። ስለዚህ ከዚያ ውድቀት ላይ ከመድረሱዋ በፊት ፣ ነገሩን በዲፕሎማሲ ማለዘቡን ሁለቱም ወገኖች ስለ አመኑበት ፣ የሱዳን ጠቅላይ አገረ ገዥ የነበረው ጐርደን ከራስ አሉላ ጋር ለመነጋገር እንዲችል ፈቃድ የሚጠይቅ ደብዳቤ ጻፈላቸው ። እርሳቸውም ፈቃደኝነታቸውን ስለ አስታወቁት እርሳቸው ወደ ነበሩበት ጉራዕ ወደ ተባለው መንደር ሔደ ።

ራስ አሉላ ጐርደንን ተቀብለው ሲያነጋግሩት ፣

«ምንም እንኳን ንጉሠ ነገሥቱ የከለከሉም ቢሆን ትንባሆም ቢምት ቅር አይለኝም» አሉት ፈገግታቸውን ጭምር እየጋበዙት ።

«ስለ ነጻ አስተሳሰብዎና በሱሰኛነቴም እንዳልቸገርብዎ ስለ አሰቡልኝ ከልብ አመሰግናለሁ» አለ ጐርደንም ከፍ ባለ ትሕትና ።

«እንግዲህ ወደ ዋናው ወደ መጡበት ጉዳይ ከመግባታችን በፊት ፣ እመጣጥዎ ከእንግሊዝ መንግሥት መሆኑን እንዲያረጋግጡልኝ እፈልጋለሁ» አሉትና ጥቂት ቆይተው ደግሞ ፣ «እንደ ተረዳሁት የእንግሊዝ መንግሥት ባለሥልጣን ነዎት» ብለው አተኮሩበት ። የጐርደን ድንጋጤ ከፊቱና ከሁኔታው ላይ በጉልህ መከሰት ጀመረ ። «ይሰነዘርብኛል» ብሎ ያላሰበበት ጥያቄ ነበር ። ለደቂቃዎች ያህል አንገቱን አቀርቅሮ ቆየና ፣

«የለም የእንግሊዝ መንግሥት መልእክተኛ አይደለሁም ፣ የመጣሁት የቀዲብ ኢስማኤል መልእክተኛ ሆኘ ነው» ብሎ መለሰላቸው ።

የአሉላ ፍላጎት ደግሞ ከቀዲቡ ጋር ሳይሆን ከእንግሊዝ መንግሥት ጋር ለመነጋገር ነበር ። ከዚህ ሌላ ደግሞ ጐርደን ቀደም ሲል በግብፃዊው መኰንን እጅ የላከላቸውን ሐሳብ ያልተስማሙበት ነበር ። የእንግሊዝ መንግሥት መልእክተኛ ያለመሆኑን ካረጋገጡላቸው በኋላ ፈገግታቸው ቅጭም እያለ መንፈሳቸው እየቀዘቀዘ ሔደ ። «የቀዲብ መልእክተኛማ ሆነው ከመጡ ምን ቁም ነገር ሳገኝበት ነው የምነጋገረው?» ብለው ፊታቸውን ኮስተር አደረጉበት ። እንዲያውም የጥርጣሬ መንፈስ እየወረራቸው መጣ ። ጐርደን ሊሰልላቸው እንደ ሔደም አድርገው ተመለከቱት ። በመካከላቸው ከባድ ዝምታ ገብቶ ፈንታቀላቸውና ሐሳባቸውን አራራቀው ።

«ለነገር ነገሩ ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር ለመነጋገር የሚፈልጉ ከሆነ ወደዚያው እልክዎታለሁ ። በበኩሌ ግን እስከ አራትና አምስት ወራት ድረስ ወደ ምፅዋ ወታደር የማላዘምት መሆኔን አረጋግጥልዎታለሁ ። እስከዚያ ድረስ ነገሩ በሰላም የሚያልቅ ከሆነ ግብፅ ጉልበት አለኝ ብላ የያዘችባትን ግዛቷን ለማስመለስ ኢትዮጵያ ደጇ ጠኝ አትሆንም» አሉት ።

ነገሩ በዚሁ አበቃ ። ጐርደንም ቢቸግረው አጼ ዮሐንስን ደግሞ ለማነጋገር ወደ ደብረ ታቦር ተሻገረ ። በቂ ሰንቅና ጠባቂም ተሰጥቶት ነበር ። ራስ አሉላ ጐርደንን ከሸኙ በኋላ ዋና ዋናዎቹን የጦር አለቆች ሰብስበው ለሚያቀረው ጦርነት መመከር ጀመሩ ።

ብላታ ገብሩ ። «እም ግብፆች ሰብከውና አስፈራርተው የእነርሱ
ረዳቶች ያደረጉዋቸውና ሃይማኖታቸውንም ያስካዱዋቸው መና
ራቸው ባይካድም ፣ በእነርሱ ወጥመድ ያልገቡና አገራቸውን
የሚወዱና ያልበደሉ እስላሞችም በብዛት አሉ ። በተለይም እዚህ
ከገባን ወዲህ በጭንቀትና በችግር የተነጣ ከእምነቱ ተዛብቶ
የነበረው ሁሉ ተረጋግቷል ። መንግሥት ጠንከር ሲል ሕዝቡም
ይተባበራልና ይህን ያለ መዘንጋት ነው ። የሆነ ሆኖ ልዩ ተመል
ካች የመላኩን ጉዳይ በመጀመሪያ የምናስብበትና በቅድሚ
ያም ውጤቱን የምንፈልገው ነው» አሉ ራስ አሉላ ።

ከዚያ ቀጥሎ በጉስንና ምፅዋን ከግብፆች እጅ ፈልቅቀው
ለማውጣት የሚያስችላቸውን ስልትና ዝግጅት ማቀለጣጠፍ
እንደ ጀመሩ ፣ ቀደም ብሎ ጅዳ ውስጥ በቆንሲልነት ሲሠራ
ቆይቶ በኋላ በንግድ ሥራ ላይ ተሠማርቶ የነበረ አውግስቶስ
ዋይልድ የተባለ እንግሊዛዊ ራስ አሉላን ለማነጋገር ስለ ፈለገ
እንዲገባ የፈቃድ መጠየቂያ ደብዳቤ ላከላቸው ።

ዋይልድ የኢትዮጵያን ሁኔታ በሚገባ ያወቀና ደጋፊም ስለ
ነበረ ፣ በዲፕሎማቲክ ሙያው ላይ የሚሠራ እንጂ በንግድ ተግባር
ላይ የተሠማራ መሆኑን ስላላወቁ ፣ ጥያቄውን ተቀብለው ቢያነ
ጋግሩት ነገሩን በሰላም ለመጨረስ እንደሚረዳ በመተማመን የጠ
የቀውን ፈቃድ ለጡትና ገዛማቡ እዲ ተክላይ ድረስ ሔደ ። እር
ሱም የኢትዮጵያን ጉዳይ በቀጥታ ለእንግሊዝ ንግሥት ቪክ
ቶሪያ ሊያስተላልፍ እንደሚችል ስላረጋገጠላቸው ውይይቱን
ሲጀምሩ ፣ ራስ አሉላ ፣ «ግብፅ በሀገራችን ውስጥ ጦር አሥፍራ በሕ
ዝብ ላይ ግፍ መሥራቷን እንደ ቀጠለች ናት ። የክርስትናንም
ሃይማኖት እያጠፋች ነው ። ወደ ኢትዮጵያም ጳጳስ እንዳይመጣ
ከልክላለች ። በዚህ የተነሣ ከግብፅ ጋር መነጋገሩንና መዋዋሉ
ንም ትተነዋል እና . . .» ብለው ራስ አሉላ ንግግራቸውን ሳያ
ጠቃልሉ ዋይልድ ጣልቃ ገባና ፣

«አገርዎ የሚገባትን ካሣ ተቀብላ በጉስን ብትለቅስ ?»
ብሎ ንግግር ሲጀምር ራስ አሉላም ሐሳቡን ቀምተው ፣

«እስቲ አንድ ነገር መልሼ ልጠይቅህ!» አሉና የሰፈውን
ግንባራቸውን ቆዳ ሰብስበው ዐይኖቻቸውን ተክሉበትና ፣

«ቻይና ከሕንድ አገር አንዱን ግዛት ይዛ ግምቱን ገንዘብ
ልክፈል ብትል አገርህ እንግሊዝ ትስማማለች?» አሉት ።

ዋይልድ መልስ አልነበረውምና አንገቱን ደፍቶ ዐይኖቹን
ከወለሉ ላይ ተክሎ ዝም አለ ።

«እኮ እንግሊዝ ይህን ጉዳይ ትስማማበታለች?» አሉ ራስ
አሉላም እንዳፈጠጡበት ።

«ገባኝ ነገሩ ገብቶኛል» አለ ዋይልድ እንዳቀረቀረ ።

«ታዲያ ይህንኑ ለመንግሥትህ ልታሳውቅልኝ ትችላለህ?"
አሉ ራስ አሉላ ።

«የማውቀውን ያህል ሐሳብዎን አብራርቼ ወደ መንግ
ሥት አስታውቃለሁ» አላቸውና ሰነባብቶ ተመለሰ ። ዋይልድ
ጉዳዩን ወደ ለንደን ቢያስተላልፍም ፣ መንግሥት ሳይወክለውና
ሳይፈቅድለትም የገባበት ጉዳይ ስለ ነበረ ተቀባይነት አላገኘም ።
እንዲያውም ሁለተኛ እንደዚያ የመሳሰሉ የመንግሥታት ጉዳ
ዮች ውስጥ እንዳይገባ ተከለከለ ። ከዚያ በኋላ ግን የሰሜን ኢት
ዮጵያ ጉዳይ ለእንግሊዝ መንግሥት ጭላንጭሉ የተዘጋበት ሆነ።

ግብፆች በጉስና ምፅዋ ከእጃቸው እንዳይወጡባቸው በተከ
ላካይነቱ መድቦዋቸው የነበሩት ራስ ወልደሚካኤል ከነልጃቸው
ከታሰሩባቸው በኋላ ነገሩን በዲፕሎማሲ ለማስታመምና ይዞ
ታቸውን ለማጠናከር አቅደውት የነበረው ደግሞ በእንግሊ
ዞች ላይ ነበር ። ግን በጉርደንና በዋይልድ አማካይነት ተጀምሮ
የነበረው ጥረት በመክሸፉ ግብፆች ሌላ መጠለያ በማጣታቸው
ለጦርነት መዘጋጀቱ ግዴታቸው መሆኑን አመኑበት ። ምንም እን
ኳን ለጦርነቱ ራስ አሉላ ቢዘጋጁበትም ቅሉ ፣ በመኻል ኢትዮ
ጵያ የነበረው የሥልጣንና የዘውድ ሽኩቻ አጼ ዮሐንስን ከቤጌ
ምድርና ከወሎ አካባቢ እንዳይርቁ ስለ አስገደዳቸው ፣ ራስ አሉ
ላም ወደ ደብረ ታቦር መመላለስና ትግራይም ውስጥ ሆነው
የንጉሡ ነገሥቱን እልጋ የመጠበቅ ኃላፊነትም ስለነበረባቸው
ሐማሴንን በጦር አበጋዞቻቸው እያስጠበቁ እርሳቸው በዐድ
ዋና በመቀሌ ተቀማጭ ለመሆን ተገደዱ ።

ሠራዊታቸውን በየቦታው ካሰፈሩ በኋላ ፣ «ማንኛውም ሰው የአገር ተወላጅም ሆነ ባዕድ የኢትዮጵያን የበላይነት አምኖ ግብሩን እንዲከፍል» ሲሉ ትእዛዝ አስተላለፉ ። እንደ ታዘዘውም ሕዝቡም ሆነ ሚሲዮናውያኑ ቀጥ ብለው ግብሩን መክፈል ጀመሩ ።

በዚህ ጊዜ በከረን ምሽግ ውስጥ የነበረው የግብፅ ጦር አዛዥ ራሺድ ፓሻ ፣ «ሕዝቡን ከሚያስገብሩ ለምን እስከ ምሽጉ ድረስ መጥተው ከኔ ጋር ጦርነት አይገጥሙኝም?» ብሎ ላከባቸው ።

በዚህ መልእክት አሉላ አልተበሳጩም ፤ አላዘኑም ፤ እንዲያውም ከትከት ብለው ሣቁና ፣

«አገሩና ሕዝቡ የግብፅ ግዛት ነው እያልክ ስትፎልል የኖርከ አንተ አይደለህም? ሕዝቡ ኢትዮጵያዊነቱን ዐውቆ ግብር እንዳይከፍል ስትከለክለው የኖርከውስ አንተ አይደለህም?አሁን ደግሞ እንደ ምስጥ መሬት ውስጥ ገብተህ ከምታደፍጥ ወንድነቱና ወኔው ካለህ ለምን ወጥተህ አትከላከልም? እጠብቅሃለሁ ብቅ ብለህ ወንድነትህን አሳየን» ብለው ላኩበት ።

የራስ አሉላ ሠራዊት የሠፈረበት ቦታና የርሳቸውም ቆራጥነት የማያንቀሳቅሰው መሆኑን የተረዳው ግብፃዊው የጦር አዛዥ ምፅዋ ከነበረው የግብፅ ጦር አዛዥ ጋር ተላልኮ ቁጥሩ ሰባት ሺህ የሚሆን በሚገባ የሠለጠነና የታጠቀ ጦር ለዕርዳታ እንዲላክለት አደረገ ። ያንም ጦር ቀደም ብለው አኩርፈው የሸፈቱት ባሕታ ሐጎስ እየመሩ ይዘውለት ከደረሱ በኋላ በአንሰባ ሸለቆዎችና ተራራዎች እንዲሰፍር ተደረገ ። የግብፅ ጦር በእነዚያ ቦታዎች እንዲሰፍር የተደረገው ራስ አሉላ ከምዕራባዊው ቆላ አካባቢ ወደ ደጋው ሲወጡ ከቦ ለመግጠም ነበር ።

ራስ አሉላ ግን ፣ የግብፅን ጦር እንቅስቃሴና ሁኔታውን የሚከታተሉ ልዩ ተመ[illegible]ኞች አሰማርተው ነበርና የደረሳቸውን ጥቆማ ከሁኔታው ጋር አገናዝበው ከምዕራባዊው ቆላ ወደ ደጋው

ሐማሴን ሲመለሱ የግብፅ ጦር ባልጠረጠረበት አቅጣጫ ተጓዘው ፀአዘጋ ላይ ሠፈሩ ።

ራስ አሉላ ፣ ከደጋው ሐማሴን ተንሥተው የአንበጣን ወንዝ ተሻግረው ከረንን ዐልፈው ከሐልሐል ተራራዎች ላይ ሠፈረው ሕዝቡን አረጋግተውና አስገብረው ፣ በከረን ምሽግ የነበረው የግብፅ ጦር የዘረጋባቸውን ወጥመድ ተራምደው እንደገና ወደ ፀአዘጋ የተመለሱበትን ዘዴና ቀልጣፋነት የተመለከቱ አውሮፓውያን ፣ እጅግ ሲያደንቁዋቸው የግብፅ ጦር አዛዥ ግን አንጀቱ አረረ ። ናላውም ዞረ ። በዚያ ወጥመድ አሉላን ከፈጠረቀ በኋላ ሐማሴንን ሙሉ በሙሉ ለመያዝ ጓጉቶ ነበርና !

ራስ አሉላ ከግብፅ ወጥመድ ካመለጡም በኋላ ሠራዊታቸውን በልዩ ልዩ አቅጣጫዎችና ስልቶች ወደ ምዕራባዊ ቆላ እያዘመቱ ከመቈጣጠርና ከማስገበር አልተገቱም ። የግብፅ ጦርም ከምሽጉ ውስጥ ተቀብሮ ሁኔታውን ከመመልከት በቀር ምንም ሊያደርግ አልተቻለውም ነበር ። ራስ አሉላ በከረንም ሆነ በምፅዋ የነበረው የግብፅ ጦር ከምሽግ ወጥቶ ለመግጠም እንደማይደፍር ካረጋገጡ በኋላ ደግሞ ፣

«ግብፅ በስርቆት ከሠፈረችበት ግዛት ካልወጣች ምፅዋንና ካርቱምን በጦር ኃይል እይዛለሁ» እያሉ ማስፈራራት ጀመሩ።

እንዲያውም ይባስ ብለው ከከረን ከተማ በስተምሥራቅ በኩል ወደምትገኘው የደብረሲና ገዳም ሐደው ዐዋጅ አስነገረው ሕዝቡ ለመንግሥት የሚከፍለው፣ ግብር ለገዳሙ እንዲከፍል ወስነው ለገዳሙ መነኮሳትም አስፈላጊውን ድጋፍና ርዳታ አድርገው ወደ ፀአዘጋ በመመለሳቸው በከረን ምሽግ የነበረው የግብፅ ጦር የመቈጣጠሪ ኃይሉ ፣ ቅስሙ መስበሩን ሕዝቡ በመገንዘቡ በኢትዮጵያዊነቱ ኮራበት ።

ከግብጾች መስረግ በፊት በጉስንና አካባቢውን ቱርኮች ከመያዛቸው ቀደም ብለው ፣ ምዕራባዊው ቆላ ማለትም ከረን፣ ሳህል ባርካና ክሰላ የሚባሉት ወረዳዎች የክርስትናን ሃይማኖት የሚከተል ሕዝብ በብዛት ነበረባቸው ። በተለይም ቢለን ማርያ ቤት 'ታውቀ ቤት ታርቀ' የሚባሉት ጎሳዎች ከሥር ከመ

ሠረታቸው ክርስቲያኖች ነበሩ ። በዐሥራ ሦተኛው መቶ ክፍለ
ዘመን መጨረሻ ላይ ፣ ቱርኮች የቀይ ባሕርን አካባቢ መያዝ
ከጀመሩና ከሰሜን ኢትዮጵያም መግባት ከጀመሩ ወዲህ ግን
የእስልምናን ሃይማኖት ለማስፋፋት ቀይሰውት በነበረው ስልትና
ባወጡትም ጥብቅ ትእዛዝ የተነሣ ከላይ በተጠቀሱት አካባቢ
ዎች ሠፍረው የነበሩት ጐሳዎች የእስልምናን ሃይማኖት መከ
ተል ጀመሩ ።

የቱርክ መንግሥት ኃይል እየደከመ መጥቶ በቁጥጥሩ ሥር
የነበሩትን አገሮች እየለቀቀ ሲሔድ በቀይ ባሕርም ሆነ በም
ዕራባዊው ቆላ በኩል ግብጾች መግባት ጀመሩ ። ወዲያውም በቁ
ጥጥራቸው ሥር የገባው ሕዝብ ሃይማኖቱን እንዲለውጥ በግስ
ገደዳቸው በአካባቢው የነበረው የተከታያቸው ወገን ቁጥር እያ
ደገ ሔደ ። ቢሆንም ራስ አሉላ ደብረ ሲና ከተባለችው ገዳም
ድረስ ሔደው ያሰሙት ዐዋጅና የሰጡትም ድጋፍ የክርስቲያ
ኑን ሕዝብ እምነት እያጠነከረው መሔዱን ግብጾች ስለ ተረዱት
ቅስሙን ለመስበር ሲሉ በራስ ወልደሚካኤል ምትክ ከጉያቸው
ተወትፈውላቸው የነበሩትን ባሕታ ሐጐስን በቂ ወታደር ሰጥ
ተው የደብረ ሲናን ገዳም እንዲያጠፉላቸው ላኩዋቸው ።

ባሕታ ሐጐስም እንደ ታዘዙት ወደ ገዳሙ ሔደው ገዳ
ሙን አቃጥለውና ዘርፈው ቀላውቱን ፈጅተው ተመለሱላቸው ።
ራስ አሉላ ነገሩን እንደ ሰሙ ፣ «አገር በንቱን ታፈራለች!»
ብለው ምርር ብለው አዘኑ ። ነገሩም ግብፆችን እጅግ ስላስደሰ
ታቸው ፣ «ከአሉላ ጋር ከመፋጠጥ በሽፍቶች ማስጨነቅ » የሚል
ስልት ቀየሱና በምዕዋ በኩልም እንደ ደጃዝማች ወልደሚካ
ኤል ወይም እንደ ባሕታ ሐጐስ የመሳሰሉ ያኮረፉ ባላባቶ
ችና የሃይማኖት ተጠሪዎች መሰብሰብ ፣ ማሠልጠንና መርዳት
ጀመሩ ።

ራስ አሉላ የራስ አርአያ ድምፁ የቤት አሽከር በነበሩበት
ጊዜ በዕለት ጥል ግብግብ ገጥሟቸው ከመሬት የደባለቁት የድ
ሮው «የጌታቸው ልጅ» » ደበበ አርአያ ፣ አጐቱ አጼ ዮሐንስ
የፈታውራሪነት ማዕረግ እንጂ ከዚያ ላቅ ያለ ሹመት ስላልሰ
ጡት ፣ በዚሁ አኩርፎ ኮብልሎ አሳውርታ ውስጥ ገብቶ ፣

«እኔ የራስ አርአያ ልጅ ነኝ ። ወንድሜ አጼ ዮሐንስ የአባ
ቴን ግዛት ስለቀማኝ ፣ በዚሁ ተጣልቼ መጥቻለሁ ። የኔን መሸ
ፈት የሰሙ መኳንንትና ባላባቶችም ወደኔ እየመጡ ናቸው ።
ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር የሚቀር አንድም መኳንንት አይኖርምና
እናንተ እንድትረዱኝ መጥቻለሁ» ብሎ ምፅዋ ለነበረው የግብፅ
ወኪል መልእክተኛ ሰደደ ። ይህም ነገር ለግብፆች ታላቅ የም
ሥራች ሆነ ።

ለደበበ አርአያ የሚፈለገውን ሁሉ እየሰጡ ራስ አሉላን
መቋቋምና ማስቸገር የሚፈልጉትን ውጤት እንደሚያስገኝላቸው
የተረዱት ግብፆች ፣ በወቅቱ ያሰቡትን ሁሉ በተግባር ለማዋል
አመች ሆነላቸው ። ባሕታ ሐጎስና ደበበ የሚሠሩትን አሳፋሪ
ሥራ ራስ አሉላ እንደ ሰሙ ፣ «ግብፆች ዛሬም አንድ አውራ ዶሮና
አንድ ቡችላ አገኙ!» ብለው ተካከዙና ፣

«ግዴለም አውራ ዶሮውን በጥሬ ፣ ቡችላዋን በወተት አባ
ብየ እይዛቸዋለሁ » አሉ ።

ሁለቱን ከጠላት ጉያ የተሸጎጡትን «አውራ ዶሮና ቡችላ»
ለመያዝ በሚያውጠነጥኑበት ወቅት በረድ ብሎ የነበረው የመ
ኻል ኢትዮጵያ ደግሞ እንደገና መገንፈል ስለ ጀመረ ፣ አጼ ዮሐ
ንስም የማስፈራሪያ ዱላቸውን ከሰሜን ወደ መኻል አገር
አዛወሩ ።

የችግሩም መነሾ እንዲህ ነበር ። ቀደም ብሎ አጼ ዮሐንስ
የጐጃም ራስ አዳልን «ተክለ ሃይማኖት» ብለው ሠይመው የን
ጉሥነት ማዕረግና ጐጃምን ሰጥተዋቸው ሁኔታው ተረጋግቶ
ነበር ። በመካከሉ ንጉሥ ምኒልክ እንደገና አሻፈረኝ ብለው
ተነሡና ከንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ጋር እምባቦ ላይ ጦርነት ገጥ
መው አሸንፈው ገሚስ ጐጃምን ያዙ ። ይህም ነገር አጼ
ዮሐንስን እጅግ ስለ አሳሰባቸው ፣ መኳንንቶቻቸውንና የጦር አለ
ቆቻቸውን ሰብስበው ፣

«ምኒልክ የገባውን ቃል እያፈረሰ ከትእዛዜም እየወጣና
እየኀለበተም መጣ ። ከዚህ ቀደም ባሳየው አሻፈረኝነት ፈጥኘ
ጦር አላዘመትኩበትም ነበር ። ለከፋ ቀን የሚሆን ፣ የውጭ ጠላት

ሲመጣ የሚመክቱ ጀግኖች ፣ በኔና በርሱ ወገን ሆነው እንዳይተላለቁ የጀግኖች ደም በከንቱ እንዳይፈስ በማለት የሃይማኖት አባቶች በመካከላችን እንዲገቡ አድርጌ ፣ ነገሩ ደስ በሚያሰኝ መንፈስ እልባት አግኝቶ ነበር ።

«አሁን ደግሞ ይኸውና እንዲህ ያለ ድፍረት ፈጸመ ። የጠላሁት የአንዲት እናት ልጆች ደም በከንቱ መፍሰስ የማይቀር ሊሆን ነው ። እንግዲህ እናንተም ምከሩበትና የሚሆነውን አመልክቱኝ » ብለው አስታወቁዋቸው ።

«እንደዚህ የሆነበት ምክንያቱ ታውቋል?» አሉ ራስ አርአያ ።

«አክረፍኩ ብሎ ነዋ!» አሉ አጼ ዮሐንስ ።

«በምን የተነሣ ?»

«ግዛቴ ተቆርጦ ለተክለ ሃይማኖት ለምን ተሰጠብኝ ብሎ!»

«እህ እወይ ምኞት» ብለው ራስ አርአያ ለጥቂት ጊዜ በዝምታ ታፍነው ቆዩና ፣

«ይህስ ቢሆን መች የሚያስከርፍ ነበር? ለሁላችንስ ቢሆን ክብሩን በእርጋታ ሊሆን ይችል አልነበረም? አሁንም እንዳልከው የአንዲት እናት ልጆች ደም ከምናፈስስ እነዚያን የፈተኛቸውን ሰዎች መልሶ መላክና ነገሩ በእርቅ እንዲያልቅ ማድረግ ነው ። ደም ለማፋሰስ ያለ መቸኮሉ ተገቢ ነው» አሉ ።

ቀጠል አድርገው ደግሞ ራስ አሉላ ተነሡና ፣

«የእርስ በርሳችን መበጣበጥ ነው ለጠላቶቻችን በር ከፍቶ ይኸውና ቦጎስንና ምፅዋን ያስያዘብን ። አሁንም በመካከላችን ደም መፍሰሱ ከቀጠለ ጠላት እንደ ለመደው እስከ በራፋችን ለመምጣት ይጠባበቀናል ። ንጉሥ ምኒልክ በርካታና ጠንካራም ሠራዊት እንዳላቸው እናውቃለን ። አሁን ደግሞ የጐጃምን ጦር ሲጨምሩ የበለጠ እንደሚጠነክሩ አያጠራጥርም ። ከዚያ በኋላ ጦርነት በንጉሥም የግራ ቀኛችንም ሠራዊት ይተላለቅና አገሪቱ ፈጽማ

ባዶ እጅዎን ቀርታ ጠላቶቻችን ሰተት ብለው የሚገቡባት ትሆናለች ።

«እንግዲህ ለዚህ የሚታየኝ ከዚሁ ሆነን ብንላላክ ፣ ንጉሥ ምኒልክ ጦራቸውን ለማዘጋጀት ጊዜ ያገኙና በኋላ እምቢ ሊሉን ያመቻቸዋል ። ለዚህ መድኃኒቱ ሳንውል ሳናድር ወደዚያው ቀረብ ብለን ብንላላክ የደከመው ፈረሳቸው ከማንሰራራቱ በፊት ልናስፈራራቸውና አቅማቸውን ዐውቀው ሊመለሱልን ይገደዳሉ። ታዲያ ለዚህ ለዚህ የሚረዳው ፈጥኖ መሔድ ነው» ብለው ተቀመጡ ። አጼ ዮሐንስ መኳንንቱን ምክር ጠይቀው እስካ ከተናገሩ በኋላ ፣ ሌላ ምክር መስማት ገደል እንደ መግባት ሆኖ ስለሚታያቸው ፣ በዝያ ዕለትና ስብሰባም ሌላ ተናጋሪ ሳይጠብቁ ፣

“ነገርህ ከልብ ገብቷል ፤ ሌላ መጨመር አያስፈልግም ፤ ነገውኑ ጉዞ እንዲጀመር ይሁን” አሉና ወሰኑ ።

በዚሁ መሠረት ከደብረ ታቦር ተነሡና ወደ ወሎ ተጉዘው ወረኢሉ ሠፈሩ ። እጅግ አሥጊ የነበረው የወንድማማቾች መተላለቅም እንደገና ሊወገድ የሚችልበት ዕድል ተፈጠረ ። ንጉሥ ምኒልክ አቅማቸውን ገምተው በፊት የማሉትን መሐላ አስታውሰው ፣ ለንጉሠ ነገሥቱ መልእክተኞች ሰደዱና ቁጣቸውን አብርደው ለእርቁ ተዘጋጁላቸው ።

አጼ-ዮሐንስ ምኒልክን ብቻ ይቅር ብለው ከመታረቅ ሁለቱን ንጉሦች ማስታረቅም የበለጠ ውጤት እንደሚያስገኝ በማመዛዘን ወረኢሉ ድረስ እንዲመጡ ላኩባቸው ። ከዚያ በኋላ ምስቱም እርቃቸውን በመሐላ አጸደቁ ።

አጼ ዮሐንስ ፣ የሁለቱን ንጉሦች ግጭት መርምረው የየግዛታቸውን ክልል አከፋፍለው አደላድለው ከአስማሙ በኋላ ፣ ከንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ሠራዊት ይበልጠውን እጅ ቀንሰው ለማስፈራሪያ ዱላቸው ጨምረው ከምኒልክም ጋር ሁለተኛ ለድብድብ ላለማስለለፍ ሲሉ ልጃቸው ራስ አርአያ ሥላሴን ከንጉሥ ምኒልክ ልጅ ከወይዘሮ ዘውዲቱ ጋር እንዲጋቡ እንደ ባህሉና እንደ ወጉም «ልጅህን ለልጄ» ብለው ወደ ምኒልክ ሽማግሌ ላኩ ። በጋብቻው ምኒልክም ተስማሙና ድግሳቸውን ሊደግሱ ወደ

ሸዋቸው ተመለሱ ። የአጼ ዮሐንስ መኳንንቶች በተደረገው እር
ቅና በጋብቻው መስማማታቸውን ሲገልጹ በዓለም ላይ የተደነ
ቀችውን ቆንጆ በክንዳቸው መፈርጠም ድል አድርገው ለራስ
አርአያ ለማቅረብ ይመኙ የነበሩት አሉላ ብቻ ፣

«በጋብቻ መተሳሰሩ ሰላም ሲያወርድልን ፣ አንድነታችንን
ሲያጽናልን መቻሉ ማለፊያ ነው ። ግን እንዲያው ግን . . . . .»
ብለው ሲናገሩ ያሰቡትን ጥጥ ሲያደርጉት ፣ አጼ ዮሐንስ አዩ
ዋቸውና ፣

«ተናገረው እንጂ? ከመች ወዲህ ነው ነገር መዋጥ የለመ
ድከው ?» ብለው አፈጠጡባቸው ።

«እንደ ስማሁት ዘውዲቱ ቀንጋ ናት ፣ ለኛ ልጅ ትገባዋለች
ተብሎ ነው?» ብለው የልባቸውን ተናገሩ ። ንጉሠ ነገሥቱም
ፊታቸውን ዘወር አድርገው ፈገግ ብለው እንደ መሣቅ አሉና ፣

«ስማህ ልጁ ሁለት ወዶኮ አይሆንም ፤ አንድነት ፈልገን
ሰላም ፈልገን ፣ መልክ መርጠን አይዘለቅም» አሉዋቸው ።

ከዚያ በኋላ ራስ ቢትወደድ ገብረ መስቀል ቴርክ ፓሻ ራስ
አሉላ ፣ ራስ ገብረኪዳንና ሌሎችም መሰስተኞች መኳንንት ሆነው
ወጣቱን ከሙሽራ ራስ አርአያ ሥላሴን አጅበው የነገር አባትና
ሚዜ ሆነው ምኒልክ ግቢ ሆ ! ብለው ገብተው ሙሽሪት ዘው
ዲቱን አዝለው ወደ መቀሌያቸው ተሻገሩ ።

በመኻል ኢትዮጵያ ገንፍሎ የነበረው ትኩሳት በርዶ ዳግ
መኛም እንዳያገረሽበት በጋብቻ ተጠልፎ ሲያዝ በሰሜኑ
በኩል የነበረው እንቁሎት ደግሞ እየተነነ ማበቸገሩን በመ
ቀጠሉ እንደ ተመለመደው የማስፈራሪያው ዱላ ወደ መረብ ተወ
ረወረ ።

ራስ አሉላ ፣ በመኻል ኢትዮጵያና በትግራይ ውስጥ ከን
ጉሥ ነገሥቱ ጋር ይቀመጡ በነበረበት ጊዜም ቢሆን በመረብ
ምላሽ ግዛታቸው ኃላፊነትና አደራ ሰጥተዋቸው የነበሩት ወኪ
ሎቻቸውና የጦር አበጋዞቻቸውም ቢሆኑ ፣ በበጉስና በምፅዋ
የነበሩት ግብጾች ወደ ደጋው አካባቢ እንዳይወጡ መከላከል

ብቻ ሳይሆን አመች ጊዜ እየፈለጉም ለማጥቃት ይጥሩ ነበር።
ግብፆች «የኛ ግዛት ነው» በሚሉት ወረዳና ጉባም መካከል
እየገቡ የኢትዮጵያን የበላይነት እያሳመኑ ግብር እያስከፈሉ
ሁኔታውን ይቆጣጠሩ ነበር ። ይህም ሁኔታ ካይሮን እጅግ እያሳስ
ባት በመሔዱ «የኔ ግዛትና ድንበር» ስትለው በነበረው ቀበሌ
ሁሉ የኢትዮጵያ ወታደሮች እንዳይደርሱ ለማስድረግ የሚያ
ችላትን ስልት መቀየስ ጀመረች ። በዚህም መሠረት ስልቱን
የሚነድፉላትን ባለሙያዎቿን ወደ ከረንና ምፅዋ ሰደደች ። ባለ
ሙያዎቹ ባቀረቡት ሐሳብም ላይ ፣

1ኛ. በምፅዋ በከረንና በሌሎችም በቁጥጥሩዋ ሥር በነ
በሩት ቀበሌዎች የተጠናከሩና በንስለት ምሽጎች በአስቸኳይ
እንዲሠሩ ።

2ኛ. የግዛቶቹ አማካይ የአስተዳደር ሰፈር ምፅዋ እንዲሆን፤

3ኛ. ከዐሥር ሺህ በላይ ለሚሆን ወታደር ማስፈሪያ የጦር
ወረዳዎች ሠፈሮችና ቤቶች እንዲዘጋጁ ። ፣

4ኛ. ከአጼ ዮሐንስ ጋር በልዩ ልዩ ምክንያት የሚጣሉና
የሚጋጩ ፣ እንደዚሁም የእስልምና ሃይማኖት ተጠሪዎች እየተ
መረጡ ሕዝቡን እንዲሰብኩላቸውና መሣሪያ እየተሰጣቸው የኢ
ትዮጵያን ወታደሮች እንዲወጉ ፤

5ኛ. በመሠራት ላይ የነበረው ከከረን ወደ ከሰላ የሚወ
ስደው መንገድ እንዲፋጠንና ከካርቱም ጋር የማያቋርጥ ግንኙ
ነት ለመዘርጋት እንዲቻል እንዲደረግ» ማጠቃለያ ይገኝበት
የሚል ነበር ። በዚህም ጥናታቸው መሠረት በመጠኑ ለመሥራት
ሙከራው ቀጠለ ። በጥናቱ የተዘረዘሩትን ሁኔታዎች አሟልቶ
ለመሥራት ግን ግብፅ የነበረችበት ሁናቴ የማያስችሏት ሆኑ።

ባለሙያዎቿ ያቀረቡላት ጥናት በሥራ ላይ ተርጉማ ኢትዮ
ጵያን ለመቋቋም የራሷ አቅም ባይፈቅድላትም ፣ የኢትዮጵያን
ልጆች እያባበለችና እያስታጠቀች ራሷን ኢትዮጵያን እንዲ
ወጉላት የማድረጉን ስልቷን ግን ቀጠለችበት ። እንዲያውም
የተሻለ ዘዴ መሆኑን አመነችበት ።

«እዲሱ ቡችላ» ደበበ አርአያ ለሳውርታ ውስጥ ሆኖ እስከ አምስት መቶ የሚደርሱ እጋሚዶችን የሚያስታጥቀው መሣሪያ ግብፅ ሰጠችው ። የወር ደመወዝም ቆረጠችለት ። ከዚያ በኋላ ደበበ የተከታዮቹንም ቁጥር እያበዛ ሔዶና ከየእትጣጣው ወደ ምፅዋ የሚሔደውን ነጋዴ ሁሉ መዝረፍ ጀመረ ። እንዲያውም እንድ ጊዜማ የፈረንሳይ ቆንሲል የነበረውን ሀብት ዘርፎ በምፅዋና በሐርጊጎ ገበያዎች ሲያሸጠው በምፅዋ የነበሩት ግብፆች ነገሩን ሰምተው «ቀራጡ ጀግና» እያሉ አሞጋገሱት ።

የእጼ ዮሐንስ ተቃዋሚዎች ናቸው ብለው ያመኑባቸውን ሁሉ ሰብስበው ካስታጠቁ በኋላ ፣ ከደጋው ወደ ምፅዋ ይመላለስ የነበረው ንግድም እንዲቋረጥ ማድረግ የግብጾች ዋናዉ ጥረታቸው ሆነ ።

ቀጥለውም ዙላ ወደ ሚባለው የጠረፍ መንደር ወታደሮቻቸውን ሰደው ራስ አሉላ አስገዝተው ሊጫን ተዘጋጅቶ የነበረ ከስምንት መቶ በላይ የሚሆን ጠመንጃና ከሠላሳ ማግን በላይ የሚሆን ጥይት ዘረፉ ። ነገሩም ራስ አሉላን እጅግ የሚያስቆጣ ስለሆነ ፣ «የዘረፋችሁትን መሣሪያ ካልመለሳችሁ ደበበንም ይዛችሁ ካልሰጣችሁኝ ምፅዋን መውጋቴን እንድታውቁት» ብሎው በምፅዋ ለነበረው የግብጽ ወኪል ላኩበት ። ጉዳዩ በግብጾችም ዘንድ እጅግ አሳሳቢ ስለ ሆነባቸው ፣ ደበበን ከዚያ አካባቢ ዘወር እንዲል አደረጉና ያስዘረፉትን መሣሪያ በሙሉ አስጭነው ወስደው አስረከቡዋቸው ። ከዚያ ቀጥለውም አሉላ ሁለተኛ የእርሳቸውን ንብረት እንዳይነካ ማስጠንቀቂያ ልከው በምፅዋ የነበረውን ኒኮላ ጆርጅ ካሊጅ የሚባለውን ግሪካዊ ነጋዴ አስጠርተው ሁለት ሺህ ጠመንጃዎች በግዥ እንዲያስመጣላቸው አዘዙት ።

ምንም እንኳን ፣ ግብጾች ደበበን ከምፅዋ ከተማ ዘወር እንዲል ቢያደርጉትም ፣ «ግዛታችን ነው» ብለው ወታደር አስፍረውበት እንበረው ተበል አድፍጦ ስለነበረ ፣ ከሐማሴን ወደ ምፅዋ ሲመላለሱ የነበሩትን ነጋዴዎች መዝረፍ አላቋረጠም ነበር ። ከዕለታት አንድ ቀንም እጅግ ብዙ ዕቃዎች የጫኑ መንገደኞች ደረሱበት ። የራስ አሉላ ባለቤት ወይዘሮ አምለሱ አስገዝተው ያስጫኑት ንብረት ነበር ። የእርሳቸው ብቻም አልነበረም ፤ ራስ

አሉላ ለጠመንጃ መግዣ ብለው የላኩት ከሦስት ሺህ በላይ የማርትሬዛ ብርም ነበረ ፤ ደበበ ያን ሁሉ አዘረፈ ።

ንብረቱ የእንቴና የራስ አሉላ በመሆኑም ዕጥፍ ድርብ ደስታ ተሰማውና ፣ «ክቡር ጌታ ራስ አሉላ ሆይ! እንቴና ባሏ ይህን ያህል ስጦታ ስለ ላካችሁልኝ ምስጋናዬን አቀርባለሁ» ብሎ የፌዝ መልእክት ሰደደላቸው ። ከዝርፊያውና ከፌዙም አከታትሎ በራስ አሉላ ቤት ከባድ ኀዘን ደረሰ ። ለብዙ ጊዜ ታመው የነበሩት ባለቤታቸው ወይዘሮ አምለሱ ዐረፉ ። ራስ አሉላም እጅግ ምርር ብለው አዝነው ስለነበረ እንዲህ ብለው አንጐራጐሩ ።

«አምለሱ ነበረች የራሴ ጌጥ ክብሬ
የትከሻዬ ልብስ ፣ ጋሻዬና ጦሬ ።
የቤቴ ምሰሶ የቤቴ ብርሃን
ዛሬ ፈረሰና ጨለመኝ እኔን ።
አረረ ልባኔ ፣ ታሰረ አንጀቡቴ
ክንዴም ሟሸሸልኝ ፣ ደከመ ጉልበቴ»

በራስ አሉላ ላይ በደረሰው መሪር ኀዘን እጼ ዮሐንስም እጅግ አዘኑ ። «ከቤተ—ሰቦቹ ሁሉ ለሀገር የምታስብ ሀገሩን የሚያገለግለውን ሁሉ የምትወድ መንፈሰ ጠንካራ ነበረች ። ለዚህም ነበር አሉላን እንድትረዳው ያደረግሁት ። ሁላችንንም ባያድለን ነው እርሷን የተሠረብን» ብለው የኀዘን ተካፋይነታቸውን ገልጸው ነበር ።

የወይዘሮ አምለሱ አርአያን የግል ዕቃዎችና ንብረት ወንድማቸው ደበበ አርአያ ከምፅዋ አካባቢያ ሸምቆ ከዘረፈባቸው በኋላ ፣ እንቴንና እግቼን ለማናደድ ሲል የላካቸው ወረቀት ፣ በነበረባቸው ሕመም ላይ ተጨምሮ በይበልጥ ስላናደዳቸው «እኔን እንዳናደደኝ እርሱንም የሚያናድድ ወንድ ይዝዝበት» ብለው ሲናገሩ ፣ ባለቤታቸው ሰምተው ስለነበር ፣ «እንጀትሽ እንዳረረ አይቀርም» አሉዋቸውና የደበበን እጅ የሚይዙበትን ወይም በግርባሩ አረር የሚያስገቡበትን ዘዴ መቀየስ ጀመሩ ።

በመጀመሪያ ግንኙነቱም ሸቀጣ ሸቀጥ ወደ ምፅዋ እንዳይወርድና ከምፅዋም ወደ ዶጋው እንዳይወጣ ከለከሉና ምፅዋ ለነበረው የግብጾች ወኪል ለሙክታር ቤይ ፣

"በደበበ ምክንያት ሸቀጥ ወደ ምፅዋ እንዳይመጣ ከልክያለሁ። ደበበ ከነልጆቹ ሐርጐ ውስጥ ከናይቡ ጋር መኖሩን እንተም ታውቃለህ፤ እንጂን ከሰረከብከኝ ነጋዴዎቹም እንዲመላለሱ እደርጋለሁ" ብለው ላኩለት። እንግዲህ ከጉራዕ ጦርነት በኋላ በሁለቱ ወገኖች መካከል የነበረው ያለመግባባት እየተባባሰ የሔደውም በእነዚህ ምክንያቶች ሆነ። ምንም እንኳን ግብጽ በቦጐስና በምፅዋ አካባቢ በነበሩዋት ምሽጎች ወታደሮቿን አሥፍራ "በዐይን የሚታየው ሁሉ ግዛቴ ነው" ብትልም ቅሉ የኔ ይዞታና የኢትዮጵያ አካል የምትለው ክልል በደንብ የታወቀና በውል የጸደቀም አልነበረም። ንጉሠ ነገሥቱም ሆኑ ራስ አሉላ፣ "ግብጽ ሰርቃ ከሠፈረችበት መሬታችን ትውጣልን" ከማለት በቀር፣ "ከዚህ እስከዚህ" ብለው የተካለሉት ግዛት አልነበረም።

ይህንንም ለማረጋገጥ ሲሉ ነበር ራስ አሉላ ግብጽ፣ "የኔ ነው" ስትል በነበረው አቅጣጫ ሁሉ ራሳቸውም ሆኑ ወታደርቻቸው እየተዘዋወሩ የሕዝቡን አስተዳደር ሲከታተሉና ግብርም ሲያስከፍሉ የነበሩት። ያም አድራጐታቸው ጠቃሚ ሆኖ ተገኝቷል። ምክንያቱም ግብጽ የበላይነት እንዳይሰማትና ሕዝቡም በኢትዮጵያዊነቱ እንዳይናቅ ለማድረግ በመቻሉ ነበር።

ግብፅ ራሱዋ በአንድ በኩል በእንግሊዝ ጦር ተይዛ ቅኝ ግዛት ሆና በሌላ በኩል ደግሞ ግብጽ በሱዳን ላይ የነበራት የበላይነት መወዳደቅ መጀመሩን አጼ ዮሐንስ እንደሰሙ የግብጽን ጦር ከሀገራቸው ለማስወጣት የሚያመችበት አጋጣሚ መድረሱን በመረዳት የጦር ኃይላቸውን ማዘጋጀትና ማንቃት ጀመሩ። ምናልባትም ደግሞ እንግሊዝ ስለግብጽ ሆና ትዘምትብኝ ይሆናል የሚል ጥርጣሬም ስለገባቸው፣ ፈጣን ርምጃ መውሰድ እንደሚኖርባቸው ተገንዝበው ንጉሥ ምኒልክ ሠራዊታቸውን አስከትተው ወደ ወሎ፣ ንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ወደ ቤገምድር፣ ራስ ሚካኤል ወደ ትግራይ እንዲዛወሩና ተዘጋጅተው

እንዲጠባበቁ ትእዛዝ አስተላለፉ። በመኻል ኢትዮጵያ እንደዚያ የመሰለ ወገን አኩሪና የጠላት ቅስም ሰባሪ የሆነ የአንድነት እንቅስቃሴ በመታየቱ፣ በሰሜን ኢትዮጵያ ጫፍ የነበረው የአሉላ ኃይል መጠናከር ጀመረ። ያን የመሰለ ኅብረት በመታየቱም ግብጽ የኔ ነው ስትለው የነበረውን ቀበሌ ሁሉ ነጻ ለማውጣት የዮሐንስና የአሉላ ቁርጠኛ ውሳኔ ሆኖ ቀረበ። ግብፅም የበኩሏን የመጨረሻ ሙከራ ለማሳየት ዝግጅቷን ቀጠለችበትና ከምፅዋ ከተማ በስተምዕራብ በኩል ከሚገኘው ሰሐጢ ከሚባለው ቀበሌ ጠንካራ ምሽግ ማሠራት ጀመረች።

የግብጽ ወታደሮች ከምፅዋ ከተማ ወጥተው ያን ያህል መሬት ዐልፈው የኢትዮጵያን ግዛት ዘልቀው ገብተው፣ ምሽግ ሠርተው መሥፈራቸውን ራስ አሉላ እንደ ሰሙ መሬቱ የኢትዮጵያ ርስት መሆኑንና የግብጽ ወታደሮች ያለአግባብ የሠፈሩበት በመሆኑ በአስቸኳይ ለቀው እንዲወጡ ለግብጹ ተጠሪ ጻፉለት። እርሱ ግን፣ "የኢትዮጵያን ነጋዴዎች ሽፍቶች እንዳይዘርፉዋቸው ለመጠበቅ ነው" ብሎ መለሰላቸው። ይህ መልስ ደግሞ አሉላን እጅግ የሚያስቆጣ ሆነ።

"ሌባውንና ቀማኛውን ከጓዳህ ደብቀኸው የለም? ደግሞስ የግዛቴን ሰላም ራሴ መጠበቅ አቃተኝና ነው አንተ እምታስጠብቅልኝ? ነገሩን አላጣሁትም፤ ምፅዋ እንዳልገባ በሩቅ ለመከላከል ስትል ነውና ሰሐጢ ላይ ያሠፈርካቸውን ወታደሮች በአጣዳፊ ካላስወጣህ ወዮልህ!" ብለው ላኩበት። እርሱ ግን፣ "ከእፋፍ ላይ ሆኖ ይጮህ" ብሎ የሰሐጢን ምሽግ አጠናከረ። ያ ውሳኔው ደግሞ አሉላን እጅግ የሚያስቆጣ ሆነና ሠራዊታቸውን በሦስት አቅጣጫ አሰልፈው ሰሐጢ ወርደው ገጠሙት። በዚያም ጦርነት ከሃምሳ በላይ የግብጽ ወታደሮች ሲሞቱ፣ የተረፉት እየሸሹ ምፅዋ ገቡ። ዐሥራ አምስት ግብጻውያን ወታደሮችም ተማረኩ።

ራስ አሉላ ያን ድል እንደ ጨበጡም "እንደዚህ የመሳሰሉ አዳዲስ ጠመንጃዎች ስለላክህልኝ አመሰግንሃለሁ" ብለው ለግብጽ ወኪል ላኩበት። የሰሐጢው ጦርነት እንደ ጉራው ጦርነት እዚያው ከአሸዋው ውስጥ ተቀብሮ አልቀረም። ውሉ ሳያድር ከዓለም አቀፍ ሁኔታዎች ጋር የሚገናዘብበትና በኢትዮጵያም

ታሪክ ውስጥ አዲስ ምዕራፍ ያቀፈበት አጋጣሚ ደረሰ ። ይኸውም በጎበጽ ላይ የበላይነት የነበራት እንግሊዝን በጉዳዩ ጣልቃ ለመግባትና ከኢትዮጵያ ጋር በቀጥታ ለመነጋገር ስላስገደዳት ነበር ።

ራስ አሉላ ከሰሐጢ ጦርነት ሲመለሱ ባለሟላቸው እንዲህ ብሎ እንጉራጉሯል ።

"መቼ ዘመቱና አሉላ ሰሐጢ
ከግጽብ ወታደር ጋር ተጋጠሙ ቡጢ?
ሲነሡ አልተሰሙ ፣ አልታዩም ሲዘምቱ
ከምን ጊዜው ደርሰው አሉላ ተግቱ
ካግቤን ተነሥተው ሰሐጢ ቢረግጡ
የመከታር ወታደር ወጣ ዝርጥርጡ
አሉላ አባ ነጋ ነፋስ ነወይ መብረቅ!
ድንገት ተወርውሮ ጠላት የሚያስጨንቅ!"

አሉላና እንግሊዞች

የሰሐጢው ግጭትና ውጤት ግብጽ 'ግዛቴ ነው' ስትላቸው በነበሩት ወረዳዎች ላይ የኢትዮጵያን የበላይነት ፣ የአሉላንም ከንደ—ብርቱነት ፣ የአጼ ዮሐንስን ግልጽ ዓላማ እያረጋገጠው ሔደ ። በበጉስ የነበሩት ጉጎዎች ሁሉ ኢትዮጵያዊነታቸውን አምነው የተቀበሉበት ሌላው ማረጋገጫ የሆነው ደግሞ ግብጾች ከከረን እስከ ምፅዋ ዘርግተውት የነበረውን የቴሌግራፍ መሥመር የአሉላ ወታደሮች መቆራረጣቸው ነበር ።

በግብጽ ወታደሮች ላይ የኢትዮጵያ ወታደሮች ደጋግመው ያገኙት ድል በሱዳን ውስጥ ደግሞ ሌላ ወኔ ለማነሣሣት ምክንያት ሆነ ። በተለይም ሰሐጢ ላይ መሽገው በነበሩት የግብጽ ወታደሮች ላይ የአሉላ ጓላ ያስገኘውን ውጤት የሱዳን ማሕዲስቶች (ደርቡሾች) ከሰሙ በኋላ እነርሱም የአሉላን ስልት በመከተል በሀገራቸው ውስጥ በነበሩት የግብጽ ወታደሮች ላይ ክንዳቸውን አነሡባቸው ። ይህ የተያያዘው እንቅስቃሴ ከግብጾች ይልቅ እንግሊዞችን በይበልጥ እየከበዳቸውና እያሳሰባቸው ሔደ ።

የማሕዲስቶቹ እንቅስቃሴ በምሥራቅ ሱዳን እየተስፋፋ ሕዝቡም እያቀፈው የግብጽን ወታደሮች የበላይነት እያገለለው ሔደ። በዚያ አስቸጋሪና ፈጣን ግሥጋሴ ለንደንና ካይሮ እየተጨነቁበት በመምጣታቸው ፣ ቀደም ሲል ተዘግቶ የነበረውን የአጼ ዮሐንስን በር ለመክፈት እንግሊዞች ስልታቸውን ማቀነባበር ጀመሩ ።

የዮሐንስን በር ለማስከፈት ደግሞ ፣ የበሩ ጠባቂ ከነበረው ሰውዬ ጋር አስቀድሞ መገናኘትና መነጋገር አስፈላጊ ሆኖ ቀረበ ። ያበረኛም ቀደም ብሎ እንግሊዞችን ያውቃቸዋል ።

እርግጥ ነው ፣ በዚያ ወቅት ከአጼ ዮሐንስ ጋር በመነጋገር ምንም ውጤት ሊገኝበት እንደማይችል ቀደም ብሎ የሚያውቃ

ቸው ጉርደን ከለንደን የቀረበለትን ይሆንኑ ሐሳብ ቢታወም ዐይንና ጥርሱን አግጦ የመጣባቸውን አስፈሪ ሁኔታ ብቻውን መጋፈጥ ሊኖርበት ነው ። ስለዚህ የኢትዮጵያን ድጋፍ ማግኘት ፣ ከሚደርስባቸው አስከፊ ውድቀት ሊታደጋቸው እንደሚችል፣ የለንደን የፖለቲካ ጠበብት ያመኑበትንና የቀየሱትን ስልት ጉርደንም ዐይኑን ሳያሽ ለመቀበል ግዴታው መሆኑን ስላመነበት ለዲፕሎማቲኩ ጥረት ደግሞ ራስ አሉላ ዋናው ቁልፍ መሆናቸውን ሳይውል ሳያድር ተረዳው ።

ስለዚህ በተቻለ መጠን የተደረገው ተደርጎ አሉላን መቅረብና ማለዘብ እንግሊዞች የተገደዱበት ምዕራፍ ሆነ ።

ወደ ኢትዮጵያ ለሚላከው የእንግሊዝ ቡድን ሪር አድሚራል ሰር ዊሊያም ሒዊት ኃላፊ እንዲሆን ተሾመ ። ቀጥሎም ጀኔራል ቤከር ወደ ምፅዋ ሔዶ ከራስ አሉላ ጋር መላላኩን እንዲጀምር ተላከና ከረን እንደ ደረሰ 'ቡችላውን' ደበበ አርአያን ይዞ ምፅዋ ገባ ። ምፅዋም እንደገባ የግብጽ ተጠሪ የነበረውን ሙክታርን ሽር ማሶን ቤይ የተባለ አሜሪካዊ ሾመ ። ዋይልድ የተባለውንም እንግሊዛዊ ነጋዴ የፈቃድ ጉዳይ ኃላፊ እንዲሆን ሾመው ።

ጀኔራል ቤከር እንደዚህ አድርጎ ሁኔታዎችን ካመቻቸ በኋላ ለራስ አሉላ ደብዳቤ ጻፈላቸው ። በደብዳቤውም የደበበን ተከታዮች እያሳደደ እንደሚለቃቅማቸው ካረጋገጠ በኋላ ፣ በሁለቱ አገሮች መካከል ወዳጅነትና ንግድ ለመመሥረት እንዲቻል በቅርብ ጊዜ የሚመጡትን የእንግሊዝንና የግብጽን መልእክተኞች ለመቀበል ፈቃዳቸው እንዲሆንለት ጠየቀ ። ከጀኔራል ቤከር ቀጥሎም ዋይልድ የተባለው እንግሊዛዊ ቀደም ባሉት ዓመታት የነበራቸውን ወዳጅነት ጠቅሶ ፣ እርሱም የደበበን ተከታዮች እየተከታተለ ለማጥፋት እንደማይቸግረውና ከምፅዋም ጋር የንግድ ግንኙነት እንዲደረግ ከልቡ የሚጥርበት መሆኑን ገለጸላቸው ።

ኢትዮጵያ የተወሰዱባት ግዛቶቿ እንዲመለሱላት እጥብቃ የምትፈልገና በምፅዋም ወደብ በኩል የንግድ ሸቀጣ—ሸቀጦች እንዲገቡና እንዲወጡ ፣ እንደዚሁም የጦር መሣሪያዎች

እንዲገቡላት የራስ አሉላ ጽኑ ፍላጐት መሆኑን ዋይልድ የሚተማመንበት ጉዳይ ስለነበረ ፣ ለጻፈው ደብዳቤም አጥጋቢ መልስ እንደሚያገኝበት ባለሙሉ እምነት ነበር ።

የእንግሊዝ እጅ ግብጽን ይዞ ከአጼ ዮሐንስና ከራስ አሉላ ዘንድ ከስምምነት ለመድረስ የጀመረውን ስልት የፈረንሣይ ዐይን ደግሞ በቅናት ይመለከተው ጀመር ። ስለዚህ እንግሊዞች ከአጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት ቀርቶ ከራስ አሉላ በር እንኳ እንዳይደርሱ ለመከላከል የፈረንሳይ መንግሥት ጥረት ጀመረ ።

በምፅዋ የነበረው የፈረንሣይ ቆንሲል ፍራንሷ ሱማኝ የሚባለው ሁኔታውን ሲከታተለው ስለነበር ፣ ለራስ አሉላ በጻፈው ደብዳቤ ፣ ከእርሱ ጋር ሳይነጋገሩ የእንግሊዝን መልእክተኞች ተቀብለው ፣ ምንም ነገር እንዳይወስኑና ከእንግሊዞች ወጥመድ እንዳይገቡ አስጠነቀቃቸው ። ለአጼ ዮሐንስም ፣ ተመሳሳይ ውክልና ካገኘ ፣ የፈለጉትን ያህል የጦር መሣሪያ ከፈረንሣይ ሊያስመጣላቸው እንደሚችል አረጋግጦ ፈቃዳቸውን ጠየቀ ። ንጉሠ ነገሥቱም ቀደም ሲል በነበራቸው ግንኙነት ከእንግሊዞች ጋር ከስምምነት ለመድረስ እንዳልቻሉ በመገንዘብ ፣ እንግሊዝ አዲስ በቀየሰችውም የመቀራረብ አዝማሚያ ጥርጣሬ አድሮባቸው ኑሮ የፈረንሣዩ ወኪል ፣ ወኪላቸው እንዲሆን መፍቀዳቸውን ላኩበት። ስነባብተው ደግሞ እንግሊዞችና ግብጾች ከመድረሳቸው በፊት ሉሲንላቦስ የተባለው የፈረንሣይ መልእክተኛ እንዲመጣላቸው ጠየቁ ። የአጼ ዮሐንስ ዝንባሌ ወደ ፈረንሣዮች ያጋደለ ቢሆንም ፣ የፈለጉትን ያህል የጦር መሣሪያ ከፈረንሣይ ለማግኘት የሚችሉ መሆናቸውን ቢያውቁትም ፣ እንግሊዝ ደግሞ የግብጽና የይዞታዎቿ ሁሉ የበላይ ስለ ነበረች ፣ በመጀመሪያ መልእክተኞቹን ማነጋገርና ሐሳባቸውን ማወቅ ከተቻለም ወደ ስምምነት መድረስ ቅድሚያ ሊሰጡት የሚገባ ጉዳይ መሆኑን ተረድተው የፈረንሣዮቹን ጥያቄ በሁለተኛ ደረጃ ያዙት ።

አድሚራል ሒዊት ምፅዋ እንደ ደረሰ ስለ ራስ አሉላ ባሕርይና በአጼ ዮሐንስም ዘንድ ስለነበራቸው ታማኝነትና ተደማጭነት እየጠየቀ ሲያጠና ሰነበተ ። ከዚያ በኋላ ለእርሳቸው ባሕርይና ክብር በሚስማማ ሁናቴ ደብዳቤ ጽፎ የመቶ አለቃ

የሌተር ገረሐም የሚባለውን መኮንን አስይዞ ወደ አዲ ተኽላይ በሄደው ፡ ራስ አሉላም የመቶ አለቃውን በወዳጅነት መንፈስ ካነጋገሩት በኋላ ፣ አድሚራል ሒዌትንም ለመቀበል ፈቃደኛ መሆናቸውንና ንጉሠ ነገሥቱ ወደ ነበሩበት አሸንጌ እስከሚገባለው መንደር እንደሚልኩት ደብዳቤ ጽፈው መኮንኑን መለሱት ።

ጉዳዩ ግን ፣ በእንግሊዞች ዘንድ ሌላ ጥርጣሬ ፈጠረ ። ንጉሠ ነገሥቱ የነበሩበት አሸንጌ ከምፅዋ በጣም ሩቅ ስለሆነ ፣ አድሚራሉ እዚያ ለመድረስ በርካታ ሳምንታት እንደሚጠይቁትና ከዚያም ሌላ ደግሞ ምናልባት እንደ አጼ ቴዎድሮስ አጼ ዮሐንስም በአንድ ምክንያት ተበሳጭተው አድሚራሉንና ተከታዮቹን ያስሩዋቸው እንደሆን ለማስፈታት ደግሞ ከፍተኛ ጥረትና ትንቅንቅ ስለሚያደርስ ፣ ንግግሩ ከቀይ ባሕር አካባቢ በማይርቅ ቀበሌ እንዲሆን ስለፈቀዱ ይህንኑ ጉዳይ በለዘብታ እንዲያስረዳቸው ኮማንደር አርነስ ርሌፍ የተባለውን የባሕር ኃይል መኮንን ወደራስ አሉላ ላኩት ። ኮማንደሩ አዲተኽላይ ደርሶ የተላከበትን ጉዳይ ሲያስረዳ ፣

“አድሚራሉም አሸንጌ ድረስ ለመላክ በኛ በኩል አንዳንድ ችግሮች አሉብን ! ምክንያቱም የቀበሌው ርቀትና አድሚራሉም ያለባቸው ብርቱ የሥራ ኃላፊነት ብዙ ጊዜ ለማባከን የማይፈቅድላቸው ስለሆነብን ነው ። በጤንነታቸውም በኩል እንደዚሁ ችግር አለባቸው” ሲል ራስ አሉላም ቀበል አደረጉና ፣

“መቼስ እየሀ ወዳጄ! ንጉሠ ነገሥቱ እስከ ባሕሩ ጠረፍ እንዲመጡላችሁ ለማዘዝ አልችልም ። ለነገር ለነገሩ ግን ለእርሳቸው የተላከውን ደብዳቤ ለመቀበልና አስፈላጊም ሆኖ ከተገኘ ለማጥል እችላለሁ ። አስፈላጊያችሁም ከሆነ እስከ ምፅዋ ልሔድላችሁ ፈቃደኛ ነኝ” አሉት በትሕትና አነጋገር ።

“እኛን ለመቀበልና ለመርዳት ስለአሳዩን በጐ ፈቃድ ከልብ አመሰግነዎታለሁ ። አድሚራሉ ግን ለንጉሠ ነገሥቱ የተጻፈውን ደብዳቤ ለራሳቸው ካልሆነ በቀር ለሌላ ሰው እንዲሰጥ የሚፈቅዱ አይመስለኝም” ብሎ ኮማንደሩ ትክ እያለ ተመለከታቸውና ቀጠል አደርጎም !

“ለመሆኑስ የንብድ ደቀታ ስለሆኑት ቀበሌዎች እርስዎ ያለዎት አስተያየት እንዴት ነው?” ብሎ ጠየቃቸው በአመልካከቱም ጠንቀቅ ብሎ ።

“በዚህ ጉዳይ የኔም ሆነ የአጼ ዮሐንስ ሐሳብ አንድ ነው ። ኢትዮጵያ በጉልበትም ሆነ ወደቡን ለማግኘት አሳልፋ አትሰጥም!” አሉት ኮስተር ብለው ።

“በዚህ ጉዳይ ላይ መቼም እኔ የምሰጠው መልስም ሆነ ውሳኔ የለኝም ። አድሚራሉ የተላኩበት ጉዳይ ስለሆነ የእርሳቸው ድርሻ ነው ። ግን አሸንጌ ድረስ ለመሔድ የሚኖርባቸው ችግር ነው የሚያሳስበኝ” አለ ኮማንደሩ በግራ እጁ አፍንጫውን ነካ ነካ እያደረገ ።

“ታዲያ እንግዲህ እኔስ አድሚራሉ አሸንጌ ድረስ እንዳይጓጓዙ ብላችሁ ምን ማድረግ እችላለሁ ! ባይሆን እዚህ ድረስ ከመጡልኝ ራሴ ይዣቸው ንጉሠ ነገሥቱ እስከሚገኙበት አሸንጌ እሔድላችኋለሁ ። ነገሩንም አብራርቼ ወደ አጼ ዮሐንስ እልካቸውና ምናልባትም ከአሸንጌ ወደ መቀሌ ወይም ዐድዋ የሚመለሱበትን ጊዜም ያስታውቁን ይሆናል ። በቶሎ የሚመለሱ ከሆነም ችግራችሁ ተቃለለ ማለት ነው” አሉት ለዘብ ባለ አነጋገር ።

ጉዳዩ በዚሁ አበቃና ኮማንደሩ ወደ ምፅዋ ሲመለስ ራስ አሉላም ጉዳዩን አብራርተው ወደ ንጉሠ ነገሥቱ መልእክተኛ ሰደዱ ።

በመካከሉ ግን ፣ ሱዳን ውስጥ የተነሣው የማሕዲስቶች ንቅናቄ እየገፋ የእንግሊዝንም ወታደሮች እየጠቃ በመምጣቱ የሁኔታውን ክብደትነት የተገነዘበው አድሚራል ሒዊት ፣

“ወደ ንጉሠ ነገሥቱ ሔጄ ብነጋገር ይሻላል” ብሎ ወሰነና አሚሪካዊውን ማሶን ቤይንና የንብድን ተወካዮች አስከትሎ አሥመራ ሲደርስ ፣ ራስ አሉላም ከአዲ ተኽላይ አሥመራ ድረስ ሔደው በወግ በማዕረግ ተቀበሉት ። ከቀናት በኋላም ጉዞአቸውን ወደ ትግራይ ቀጠሉ ።

አጼ ዮሐንስ ፣ የራስ አሉላ መልእክት ከደረሳቸው በኋላ በጉዳዩ ላይ ከፍተኛ ትኩረት ስለነበራቸው ከአሸንጌ እንደሚመለሱና እስከዚያው ድረስ ግን ስለጉዳዩ ከእንግዳው ጋር እየተመካከሩ ዐድዋ ላይ እንዲጠብቋቸው ለአሉላ ላኩባቸው ። ራስ አሉላና እንግዳው እንግሊዛዊ ዐድዋ ደርሰው ለወራት ያህል ከጠበቋቸው በኋላ አጼ ዮሐንስ ደረሱ ።

በአሉላ አማካይነት አድሚራል ሒዊት ከአጼ ዮሐንስ ዘንድ እንደ ቀረበ ፣ ተገቢውን ሰላምታ ካቀረበ በኋላ ከእንግሊዝ መንግሥት የተላከውን ደብዳቤ አቀረበ ።

ንግግር ሲጀምሩም አድሚራሉ ፣

"ግርማዊነትዎ ከብዙ ጊዜ ጀምሮ ሲመኙው የነበረው የግዛት ጥያቄ ከእንግዲህ ወዲህ ከአንድ ግብ እንደሚደርስ ተስፋ አለኝ" እለ በፈገግታ ተውጦ ። "የራሴን የባሕር በር መልሼ ብወስድ ትርፍ ነገር ፣ ያልነበረኝን ነገር እንዳገኘሁ ሆኖ መታሰብ አይገባውም ። ከሰላም ቢሆን የኢትዮጵያ መሬት ነው ፣ በጉብጦች እጅ ቢገባም መልሼ እወስደዋለሁ" አሉ አጼ ዮሐንስ ቆጣ ብለው ።

ከዚያ በኋላ ንግግሩ ቀጥሎ ከስምምነት ላይ ስለደረሱ ሐምሌ 17 ቀን 1876 በኢትዮጵያ በኩል ንጉሠ ነገሥቱ ፣ ራስ አርአያ ሥላሴ ፣ ራስ ሚካኤልና ራስ አሉላ ሲገኙ ፣ በእንግሊዝ በኩል ደግሞ አድሚራል ሒዊትና ማሶን ቤይ ሆነው ቀጥሎ ያለውን ውል ተፈራረሙ ።

1ኛ. በምጥዋ በር የሚወጣና የሚገባ ዕቃ ሁሉ የነጋዴም ዕቃ ቢሆን የጦር መሣሪያም ቢሆን ከግብር ነጻ ይሆናል ።

2ኛ. በእንግሊዝ ጠባቂነት ከመስከረም መባቻ ጀምሮ በ1876 በኢትዮጵያ ቁጥር በእንግሊዝ ቁጥር በ1884 ቦጎስ የሚባለው አገር ለጃንሆይ ለንጉሠ ነገሥት ይመለሳል ። የምስር ኬዲው ወታደሮችም ከሰላን አመዲበን ሰንሒትን ለቀው ሲወጡ በመሃል ያሉት የኬዲቭ ቤቶች ዕቃዎች ፣ የጦር መሣሪያቸውም ሁሉ በነዚህ ስፍሮች የሚቀር ለጃንሆይ ይሁን ።

3ኛ. ጃንሆይ ንጉሠ ነገሥት በከሰላ በአመዲበ በሰንሒት ያሉት የኬዲቭ ወታደሮች ምጥዋ ሲመለሱ ረድተው በኢትዮጵያ በደኅና አሳልፈው ሊሰዱዋቸው ተስማሙ ።

4ኛ. የምስር ኬዲቭ ለጃንሆይ ለንጉሠ ነገሥት ይፈቅዳሉ ። ጳጳሳቱን ወደ ኢትዮጵያ ለመስደድ ።

5. ጃንሆይ ንጉሠ ነገሥትና የምስር ኬዲቭ ቅጣት ፈርተው ካንዳቸው ግዛት ወደ አንዳቸው ግዛት የሚሸሹ በደለኛና በደለኞችን አሳልፈው ሊሰጧቸው ተስማሙ ።

6ኛ. ይህ ቃል ኪዳን ከታተመ በኋላ ፣ በኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥትና በምስር ኬዲቭ መካከል ጠብ ቢነሣ ለእንግሊዝ ንግሥት ሊነገሩ ሊአስሙ ውል አደረጉ ።

7ኛ. ይህ ቃል ኪዳን ወረቀት በታላቋ ብርታንያና በአየርላንድ ንግሥት በህንደኬ ቄሳርይት ደግሞ በምስር ኬዲቭ ዘንድ ታይቶ ታትሞ ቶሎ ይመለሳል ።

ለዚህም ምስክርነት ሪር አድሚራል ሰር ውሊያም ሒዊት የታላቋ ብርታንያና የአየርላንድ ንግሥት የህንደኬ ቄሳርይት ምስለኔ ሁኖ ጃንሆይም ንጉሠ ነገሥት ፣ ከቡር ሚሶን ቤይነ የምስር ኬዲቭ ምስለኔ ሁነው ይህን ቃል ኪዳን በየማኅተማቸው አተሙ ። አጸኑ ።

ግራ ቀኙም ፈረሙበት ። እንግዶቹ ወደ ዐረፉበት ቤት ሲሔዱ ራስ አሉላ ሸኝተዋቸው ተመለሱና ፣

"ተንኮላቸውን እግዚአብሔር አፈራርሶ መሬታችንን በሰላም ለማግኘት በቃን ፤ እንኳን ደስ ያለን" አሉ በጥ ብለው የደስታ መግለጫ እንዲሆናቸው እጅ እየነሡ ።

"ና ሳመኝ! ያንተው ትጋትና ልባምነት ነው ለዚህ ያደረሰን ፤ ና ሳመኝ" ሲሉ አጼ ዮሐንስ ራስ አሉላም የጌታቸውን ጫማ ሊስሙ ሲያጐነብሱ ፣ ንጉሠ ነገሥቱ ቀበል አድርገው አቅፈው ሳሙዋቸው ። ቀጠል አድርገውም ፣

"ስለ ፈረንጆቹስ ምን ይታይሃል? 'እንግሊዞቹን ለትመንየቸው፤ መሣሪያም እኛ እናስመጣለን' ነው የሚሉን ሲሉ ጠየቋቸው። "ጃንሆይ! እነርሱም ቢሆኑ መሬት ስጡን ባዮች ናቸው። ታዲያ እነርሱንስ ቢሆን እንዴት ማመን ይቻላል? እንደኔ እንደኔ ግብጾች ይዘዋቸው የኖሩትን ቀበሌዎች በእጃችን ከደረግን ሁሉንም በሩቅ ከመዘመድ በቀር ማስጠጋቱ እያደር የሚያመጡት ጣጣ እንደዚሁ ከችግር ላይ ችግር የሚያመጣብን ነው፤ የሚሆነው" አሉ፤ "ግለፊያ ነው እስቲ ስለእነሱም ቢሆን ወደ ፊት እንመከርበታለን" አሉ አጼ ዮሐንስ።

ራስ አሉላ፤ አጥብቀው ይመኙዋት የነበረችውን በጉበን መልሰው ለመውሰድ የሚችሉበት፤ እንደዚሁም የከዳተኞቹን የደበበን፤ የከፍለ ኢየሱስንና የባሕታ ሐጐስን እጅ የሚይዙበትን ውል አገኙተዋል።

የውስጥ ጉዳዩዋን በሰላምና በአንድነት ያጠናከረችው ኢትዮጵያ እንደዚሁ ሆና ስትጐለብት ተጻራሪዋ ግብጽ ተዳከመችና የአሉላ ጥረትና ስልት ከታላቋ ብርታኒያ ጋር ስመዋዋል ቻለ። ግን ከግብጹ ከዲብ ትክክ ላይ ቁመው የተፈራረሙት አሉላና ሒዊት እንደገና የተጋጩበት ምዕራፍ ደግሞ ደረሰ።

አድሚራል ሒዊት ከዐድዋ ተነሥቶ ምፅዋ እንደ ደረሰ፤ "የዚህች አገር ሰዎች ወዳጅነታቸው እጅግ አስገራሚና ተፈላጊም ነው። አሉላም ታላቁ የአብሲኒያ ታላቅ ጀነራል ናቸው። በሀገራቸው ውስጥ በራሪ መንፈስ ናቸው" ብሉ ለሥራ ጓደኞቹ አጫውቷቸዋል።

ባለሟሉ ተጠረጠሩ!

ራስ አሉላ፤ ወደ ግዛታቸው እንዲሻገሩና በሙሉ መሠረትም ሥራቸውን እንዲቀጥሉ አስፈላጊ ሆኖ በመገኘቱ፤ ጉልበታቸውም የተጠናከረ እንዲሆን ስላስፈለገ በራስ ሚካኤል ሥር የነበረው ከኻያ ሺህ በላይ የሚሆን ሠራዊት ተጨመረላቸው። አሉላ ይህን ያህል ሠራዊት ከያዙም ግብጾች "የኛ ነው" ብለው ይዘዋት የነበረችውን ከሰላን መልሰው እንዲይዙ የንጉሠ ነገሥቱ ፍላጐት ስለነበረ፤ ምንም እንኳን በአጼ ዮሐንስና በራስ አሉላ መካከል የነበረው ጽኑ ምኞትና ፍላጐት የተወሰዱትን ቀበሌዎችና ጉባዎች ወደ ኢትዮጵያዊነታቸው ለመመለስ ቢሆንም፤ የራስ አሉላ ጽኑ ተቀናቃኞች የነበሩት መኳንንት አሉላን ማስናከልና መጣል ግባቸው አድርገው ተነሡ።

እነ ደጃዝማች ሐጐስ፤ እነራስ ገብረ መስቀልና ሌሎችም መለስተኛ መኳንንት በአሉላ ዕድገትና ሥልጣንም ላይ ዐይናቸውን ተከሉ።

"ንጉሠ ነገሥቱን ከፈረንጅ ጋር ያዋዋላቸው ለብልሃቱ ነው። እነርሱን ታዝሎ ከእነርሱ ጋር ተባብሮ ከእነርሱ ዘንድ የሚፈልገውን ካገኘ በኋላ አሻፈረኝ ለማለት ነው" እያሉ ደጃዝማች ሐጐስ ያሰራጩት ስብከት የአሉላን ተቀናቃኞች ይበልጥ አስተቃቀፈ።

ከዚያ በኋላ መኳንንቱ አንድ ግንባር ፈጠሩና ከንጉሠ ነገሥቱ ዘንድ ቀርበው በራስ ገብረ መስቀል አፈቀላጤነት፤

"ከዚህ ይህን ያህል ሠራዊት ሰጥተውታል። ሐማሴን ከደረሰ በኋላ ደግሞ በሙሉ መሠረት የፈለገውን ያህል መሣሪያ እያስገባ በይበልጥ ይጐለብትና ነገ አልገዛም አልገብርም" ቢሉ

ምስ? ከሁሉም ከሁሉም ትልቁ ውርደትም ከአንድ የገበሬ ልጅ ጋር ጦርነት መግጠምዎ ይሆናል ። ይህንም የምንናገረው የሰግ ነውን ስምተን ነው ። ከሚገባው በላይ ሊሸከመውና ሊቀበለው ከሚችለው በላይ ነው የተሰጠውና ያርጠው ፤ አሁንም መድኃኒቱ ሳይጠረጥር መንቃትና ማንነቱን እንዲያውቅ ማድረግ ነው" አሉ ።

ራስ ገብረ መስቀል ፣ ይህን በሚያስረዱበት ወቅትም አብረዋቸው የነበሩት አድመኞች እንባና ንዴት ይተናነቃቸው ነበር ።

የእንግሊዞች ወዳጅ የሆኑት አሉላ በሀገሪቱ ውስጥ ከነበረው የጦር መሣሪያ ሩቡን ያህል ይዘዋል ። ከዚያ ላይ ደግሞ የፈለጉትን ያህል ቢጨምሩ የሚቆጣጠራቸው የለም ። ውሎ አድሮ 'አሻፈረኝ ባይነት' የመጣ እንደሆነ ንጉሠ ነገሥቱ የማስፈራሪያ ዱላ ከጃቸው ከወጣ ጉልበታቸው መሟሸሹ ለጥ ሰጥ ብሎ የንጉሠ ነገሥቱን የበላይነት አምኖ ሲገብር የኖረው ሁሉ እነደገና አፈርጥሞ ሲነሣባቸው አጼ ዮሐንስ ይታያቸው ጀመር ። ከንዴት ከብስጭትና ከእንባ ጋር የቀረበላቸውን አቤቱታ ሲያዳምጡ ቆዩና ፣

“ታዲያ ምን ሐሳብ አላችሁ?” ብለው ጠየቋቸው ።

“አካለ ጉዛይን ለሌላ ታማኝ ሰው መስጠት ነዋ ! ይህ የሆነ እንደሆነ ለእርስዎ የሚመጣው መሣሪያ በቀጥታ ወደዚያ ሊመጣና ከአሉላ ተመልካችነትና ተቆጣጣሪነት ሊያመልጥ ይመቸዋል ። ያለዚያ አካለ ጉዛይ የእርሱ ግዛት እንደሆነ ከቀዮ ለራሱ የሚሆነውን መሣሪያ ከመሰብሰቡም በላይ ፣ ወደ እርስዎ የሚመጣውን ሁሉ ሊመለከትና ሊቆጣጠርም ያመቸዋል ። ከዚያ በኋላ ኃይሉ ምን ገምቶ እምቢ ሊል ይነሣል ። ከተሰጠው ጦርም በገሚስ መቀነስ ይገባል” አሉ መኳንንቱ ።

“ማለፊያ ነው ። በበኩላችሁሳ አካለ ጉዛይን ለማን ይሰጥ ትላላችሁ” አሉ አጼ ዮሐንስ ።

“ከእርሱ እጅ ከወጣ ጃንሆይ ለመረጡትና ለአመኑት ሰው ይሰጥ” አሉ ሐጐስ ።

“በኔ ግምት ግን ለባሻይ ገብሬና ለብጀሮንድ ለውጤ ቢሰጥ እስማማለሁ” አሉ ራስ ገብረ መስቀል ደጃዝማች ሐጐስን እየገረመሙ ።

ይህነኑ ሐሳብ አጼ ዮሐንስም ተስማሙበትና አካለ ጉዛይ አውራጃ ለሁለት ተከፍሎ ለሁለቱ ዕድመኞች እንዲሰጥ ተወሰነ ። ሁለቱም ሰዎች በራስ አሉላ ላይ ሲያድሙና ሲያሳድሙ የኖሩ ነበሩ ።

ከዚያ አከታትሎ ለአጼ ዮሐንስ የሚላከው የጦር መሣሪያ ሁሉ በአካለ ጉዛይ አውራጃ በኩል እንዲላክ ምፅዋ ተቀማጭ ለሆነው የንጉሠ ነገሥቱ ወኪል ለነበረው ፈንሣዊ ተላከበት ። እርሱም ይህንኑ መሠረት አድርጐ ከሦስት ሺህ በላይ የሚሆን ጠመንጃ አካለ ጉዛይ ውስጥ በምትገኘው አክሩር በምትባለው መንደር በነበሩበት ኢጣሊያውያን ሚሲዮኖች አማካይነት ወደ አጼ ዮሐንስ ሰደደ ።

ነገሩን ራስ አሉላ እንደ ሰሙ ፣ “ማንኛውም ነገር ከምፅዋ በሐማሴን በኩል እንዲገባ ንጉሠ ነገሥቱ ያዘዙትን ችላ ብለህ በሌላ አቅጣጫ እንዲገባ ማድረግህ ትክክል አይደለምና ምክንያትህን እንድታሳውቀኝ” ብለው ላኩበት ። የሚሲዮኑ ኃላፊ የነበረው ቄስ ኩልቦም ጥያቄያቸውን ለአዲሱ ባለሥልጣን ለብጀሮንድ ለውጤ አስተላለፈ ። ለውጤም በበኩላቸው ፣

“መሣሪያዎቹ በዚህ በኩል እንዲያልፉ ያደረግሁት እኔ ነኝ። ያዘዙኝም ራሳቸው ንጉሠ ነገሥቱ ናቸው” ብለው ለራስ አሉላ ላኩባቸው ። በዚህም የተነሣ አሉላ ከሆዳቸው ነገር ገባ ።

“እውነትም ለውጤ ከኔ ይበልጥ ታማኝ ሆኖ ነው እኔን ያስለወጠ? እስቲ ይሁና! አገር ለነሱ ሲሰጥ አይደለ ነገሩ የቀረው? አዬ አጼ ዮሐንስ አላሳቻቸው መብዛቱ!” አሉና አሉላ ተከዙ ።

ይሁንና ለዚያ ቅሬታ ሳይሸነፉና መንፈሳቸውንም ሳያስጨንቁ ከሰላን እንዳይዙ የተጨመረላቸውን ሠራዊት እየመሩ ወደ በጐስ አመሩ ። ከዚህም ላይ ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር በሐሳብ የተራራቁበት ጉዳይ ነበረ ። የአጼ ዮሐንስ ትልቁ ጉጉት ከሰላን መያዝ

ቢሆንም፣ አሉላ ደግሞ እጅግ ያስቡበት የነበረው ከአጎራባቾቻቸው ስለነበረችው በጉራ ነበር። ያችን ቀበሌ ከያዙ የአስተዳደር አቀማመጣቸው እንደሚጠናከር ተገምቶም ቱርኮችና ግብጾች የእስልምና ሃይማኖት ተከታይ እንዲሆን ያስገደዱትን ሕዝብ ወደ ቀድሞ ክርስቲያናዊነቱ ለመመለስ አስቸጋሪ ቢሆንም ለኢትዮጵያዊነቱና ለአንድነቱ እንዲቆም ለማድረግ እንደማይሳናቸው ቁርጥ ዓላማ ነበራቸው።

በጉራም እንደ ደረሱ ዕቅዳቸውን በሥራ ላይ ለማዋል ሲጀምሩ በአካባቢው ከነበሩት የግብጽ ወታደሮች ጋር ግጭት ተነሣ። እርግጥ ነው፣ ያን ቀበሌ ለመረከብ ከአድሚራል ሒዊት ጋር በተደረገው ስምምነት መሠረት ጥቂት ሳምንታት ቀርተዋቸው ነበር። በዚህም የተነሣ በእንግሊዞችና ግብጾች ዘንድ ሁኔታው ያልታሰበ ትርምስ አስነሣ። በአካባቢው የነበሩ ጎሳዎችም እርስ በርሳቸው ተፋጠጡ። ኢትዮጵያዊነታቸውን እንደ ጠበቁ በቆዩት የበኒዓምር ጎሳዎችና የነእርሱ ተቃዋሚዎች በነበሩት ጎሳዎች መካከል የተከሰቱ ሁኔታዎች እየተባባሱ በመሔዳቸው ራስ አሉላ የሐባብ ጎሳ ባላባት የነበሩትን፣ ከንቲባ ሐሚድን የቀበሌው ኃላፊ እንዲሆኑ ሾሙዋቸው።

አሉላ ሳይታሰብ በጉራ ገብተው ከግብፅ ወታደሮች ጋር ያስነሡት ግጭት፣ የአካባቢውንም ሕዝብ ግብር በማስከፈላቸውና ወኪልም በመሾማቸው፣ የሚቀጥለው ርምጃቸው ደግሞ ከበላ ከደረሰ ለዓላማቸው ተቃራኒ እንደሚሆን የተረዱት እንግሊዞች ወደ አጼ ዮሐንስ አቤቱታቸውን ሰደዱ።

ንጉሠ ነገሥቱ ደግሞ በሁኔታው በይበልጥ ማተኮር ጀመሩ። የአሉላ ተቀናቃኞች የነበሩ መኳንንት ያቀረቡላቸው ሐሳብ እንደ ከነከናቸው ነበሩ። ቀጥሎ የእንግሊዞቹ አቤቱታ ቀረበ። ከእነዚህ ነገሮች ሌላ ደግሞ ፈተናው ከሰሜን አልያዙላቸውም። በእነዚህ ሁኔታዎች የተነሣ በቅሬታ ላይ ቅሬታ በመጨመሩና በሐሳብና በሥራም ስለ ተራራቁ፣ “ስለ ፈለጉበት ነገር የምንሰጣቸውን ኃላፊ ማሊን ቢይዙና የሻምበል ዐርፎ የተባለውን እንግሊዛዊ ይቅርታ ሊጠይቃቸው ይገባል” ብለው ላኩባቸው።

“አገሬ ላይ ተንሰራፍተው ተቀምጠው ሕዝብ እየበዘበዙ እርስ—በርሳችን የሚያበጣብጡን እነርሱ፣ እኔ ምን በበደልኩ ነው ይቅር በሉኝ የምለውን አዝማሚያውን ተረድቼዋለሁ። የፈረንጆች እጅ የማይሠራው ነገር የለም! የጌታዬን አሽከሮችና ባለሟሎች ይዘዋቸዋል ማለት ነው?” ብለው ራስ አሉላ ሁለተኛ ቅሬታ በልባቸው አሳደሩ።

አጼ ዮሐንስና ራስ አሉላ እንደዚያ ሆነው በሐሳብና በአመራር በመራራቃቸው ደግሞ እንግሊዞች ያተኮሩባት አንዲት ጭብጥ ታየች። ማሕዲስቶች ሱዳን ውስጥ ያነሡት ዐመፅ እየገፋ ሔደ። መተማ የነበረውን የግብጽ ጦር ከበበው። ከምሽጉ በቀር አካባቢው በማሕዲስቶቹ ቁጥጥር ሥር ዋለ። ሁኔታውን ያጠኑት እንግሊዞችም ያ የተከበበ የግብጽ ጦር እንደሚደመሰስ ወይም እጁን ከመስጠት እንደማይተርፍ ተረዱት። ይህን ከአመኑበት በኋላ ነበር፣ እንግዲህ አመዲብና ሰንሒት በተባሉትም ቀበሌዎች የነበረው የግብጽ ጦር ተመሳሳይ ውድቀት እንዳይደርስባቸው ሲሉ ዐድዋ ድረስ ሔደው ከአጼ ዮሐንስ ጋር የተዋዋሉት። ነገር ግን መተማ ላይ በተለይ ጋላባት በተባለው ምሽግ የነበረው የግብጽ ጦር ዙሪያውን በማሕዲስቶቹ ቢወጠርም ያለ መደምሰሱን ወይም እጁን ያለ መስጠቱንና በተጠናከረም ሁኔታ ላይ መሆኑን እንግሊዞች እንዳረጋገጡ፣ “ቢከፋኝ በመለስ” የሚባለውን የገበጣ ጨዋታ ምሳሌ ለመከተል ፈለጉ።

የኢትዮጵያ ሠራዊት ወደ ከሰላ እንዳይዘምት በጋላባት በኩል ከበባ እንዲያደርግ አዲስ ስልት እንግሊዞች መትለም ጀመሩ። የቀይ ባሕርና የአካባቢው አገር ገዥ ሆኖ በዚያው ወቅት ተሹሞ የነበረው ኰሎኔል ኸርበርት ኪርሚሲድ ከረን የሚገኘውን የግብጾች ምሽግ የማሠልጠኛ ማዕከል አድርጎ ከአካባቢው ጎሳዎች ወታደሮች እየመለመለ የሱዳን ማሕዲስቶችን ለመቋቋም ዕቅድ አወጣ። በዚህም መሠረት በጉራ የሚባለው ቀበሌ ለኢትዮጵያ በሚመለስበት ጊዜ ምሽጉ እንዳይበላሽ ለማድረግ የሚቻልበትን ዘዴ ማውጠንጠን ጀመረ። ይሁን እንጂ ይህን አዲሱን ዕቅዱን ወይም የክፋት አዝማሚያውን አጼ ዮሐንስም ሆኑ ራስ አሉላ እንዳያውቁበት የተቻለውን ያህል ይጥርበት ጀመር።

እንግሊዞች የራሳቸውን ስልት በምሥጢር አጠናቀው ከጨረሱ በኋላ የምፅዋው አገረ ገዥ በማሶን ቤይና የሻምበል ስፒዲ ጉዳዩን ለራስ አሉላ ለማስረዳት ወደ አዲተኸላይ ሒደው በከሰላና በአመዲብ የሚገኘው የግብጽ ጦር ተጠቃሎ እስከሚወጣ ድረስ የከረን ምሽግ በእንግሊዝ ተቆጣጣሪነት የሚቆይ መሆኑን ሲነግሩዋቸው ፤

“ከተዋዋልነውና ከተስማማነው ውጪ የጠየቅናችሁ አንድም ነገር የለም ። ውሉን የፈረጋችሁት እናንተው ነበራችሁ ። አሁን ደግሞ ማፈግፈግ የጀመራችሁበት ምክንያት ይገባኛል ። የሀገሬን ክብር በክንዴ እጠብቀዋለሁ” ብለው ንግግሩን አቋርጠው እንግሊዛዊውንና አሜሪካኑን አሰናበቱ ።

ከዚያ ቀጥለው እንግሊዞች ሐሳባቸውን መለወጣቸውን ዘርዝረው ለአጼ ዮሐንስ ላኩ ።

“ድሮውንስ ከእንግሊዞች እጅ መሬት እናገኛለን ብለን መተማመንስ መች ይገባን ነበር ?” አሉ አጼ ዮሐንስ መልእክቱ እንደ ደረሳቸው ቀጥለውም ወደ እንግሊዞቹ ፤

“የስምምነቱን ጉዳይ ያዘጋጃችሁት ራሳችሁ ናችሁ ! የምታፈርሱትም ራሳችሁ ናችሁ ። ግን ራስ አሉላ ስሕተት ሠርተዋል እያላችሁ ታመካኛላችሁ ፤ አሉላ የፈጸመው ስሕተት የለም ። በከረን የሚገኙት የከዲቭ ወታደሮች ለመስከረም አንድ ቀን ምሽጉቹን እንደሚለቁ በውላችን አልተጻፈምን ? በውሉስ ላይ ሁላችን አልፈረንበትም ? በቃል የሆነ ነገር ምናልባት ይረሳ ይሆናል ። በጽሑፍ የሆነ ነገር ግን ሊለወጥ ከቶ አይችልም ። የሆነ ሆና ዘግይታችሁም የምትለቁ ቢሆን አገሩን የኔ ሹም መረከብ ይኖርበታል ። በገባነው ውል መጽናት አይገባንም ነው የምትሉ?” ብለው ላኩ ።

በምሽጉቹ ምክንያት የተነሣው ውዝግብ እልባት ከማግኘቱ በፊት አጼ ዮሐንስ ከሰላን ማሕዲስቶች እንዳይዙባቸው ለመዝመት መዘጋጀት ጀመሩ ። አስቀድመውም ራስ አሉላ እንዲዘምቱ ላኩባቸው ። እንግሊዞች ደግሞ አሉላ ወደ ከሰላ እንዳይዘምቱ ለማደናቀፍ የተቻላቸውን ያህል ጥረታቸውን ቀጠሉ ።

በዐድዋው ውል መሠረት የኢትዮጵያ ተቃዋሚዎች የሆኑትን ሽፍቶችና ከዳተኞች እየያዙ ለኢትዮጵያ ለማስረከብ ሁለቱም ወገኖች ተፈራርመዋል ። ውሉ የተፈረመበት ቀለም ከመድረቁ በፊት የዮሐንስንና የአሉላን በጐ አመለካከት ለማትረፍ የቸኮሉት እንግሊዞች ፊታውራሪ ደበበን አባብለው ይዘው ምፅዋ ውስጥ አሰሩት ። ነገር ግን የውንብድና ዓላማው ደጋፊዎች የሆኑ ግለሰቦች ፥ ከእስር ቤት አስወጥተው አሣውርታ ገብቶ እንዲያደፍጥ አደረጉ ። እርሱም ዘረፋውን ቀጠለ ። አጼ ዮሐንስ ሁኔታውን እንደሰሙ ፤

“ለይስሙላ ያህል የሆነ ጉዳይ መሆኑን አላጣሁትም ። ከእነርሱ እስር ቤት ቢያመልጥ ከኔ እጅ የሚያስጥለው ማንም የለም” አሉና በጀሮንድ ለውጤና ራስ ገብረኪዳን ወደ አሣውርታ ገብተው ደበበንና ተከታዮቹን እንዲይዙላቸው አዘዙ ። እነለውጤ ግን የአሣውርታን መንደሮች ዘርፈው የዙላን ቀበሌ አተራምሰው ተመለሱ እንጂ ደበበን ሊያገኙት አልቻሉም ።

ደበበ ፥ ከአሣውርታ መንደር እምልጦ ሐባብ ከተባለው ቀበሌ ገብቶ ሽፍቶች ሰብስቦ ራስ አሉላን ለመዳፈር ተዘጋጀ ። የእርሱ ሐሳብና ዝግጅት የማረካቸው ባሕታ ሐጐስና ክፍለ የሱስም ተቀላቀሉትና ክንዳቸው፣ አስተባብረው አሉላን ለማጥቃት የሚችሉበትን ስልት ማቀነባበር ጀመሩ ። የሦስቱ መጠናከር ደግሞ የሐባብን አካባቢ በከሰውና በጐሣዎች መካከል ግጭት አስነሣ ።

ሁኔታው ራስ አሉላን እጅግ የሚያሳስብ በመሆኑ ፥ በድንገት ከረን ደርሰው ሠራዊታቸውን በሦስት አቅጣጫ አሰልፈው እነደበበን ማደን ጀመሩ ። እነርሱ ግን ተከታዮቻቸውን በታትነው ደብዛቸውን አጠፉ ። ቢሆንም አሉላ ከረን ላይ ሆነው ሕዝቡን አረጋግተው ጸጥታውን ራሳቸው መከታተል እንደ ጀመሩ ወደ አዲተክላይ ፈጥነው የሚመለሱበት አስገዳጅ ሁኔታ አጋጠመ ። ሱዳን ውስጥ የተነሣው ዓመፅ የእርሳቸውንም ግዛት ከሚዳፈርበት ደረጃ ላይ ደረሰ ። የከረንን አካባቢ ሁኔታ በታማኞች ጐሳዎችም ጭምር እንዲጠበቅ አድርገው ወደ አዲተክላይ ተመለሱ ።

የማሕዲስቶቹ ኀሬት ከራስ አሉላ ይበልጥ እንግሊዞችን እንደገና የሚያስጨንቅ እየሆነ በመሔዱ፣ ቀደም ሲል ራስ አሉላ ወደ ከሰላ እንዳይዘምቱ ልዩ ልዩ ተንኮል ሲያውጠነጥኑ የነበሩት እንግሊዞች ከ'ቢከፋኝ ብመለስ' ሐሳባቸው እንደገና ወደ ዐድዋ ውል አስገዳጅነት ተመለሱና አሉላ ወደ ከሰላ ወርደው ከማሕዲስቶች ወረራ እንዲከላከሉ ለማግባባት ሞከሩ። አሉላ ደግሞ 'ከእናንተ ወዳጅነት የማሕዲስቶቹ ጠላትነት ይሻላል' ብለው የእነርሱን ውትወታ ችላ ብለው የአስተዳደር ተግባራቸውን ቀጠሉ። አሥመራን የቆረቆሩዋትም በዚሁ ወቅት ነበር። ከሰላ ወርደው ማሕዲስቶቹ እንዳይዘምቱት ለመከላከልም ሆነ አዲሲቱ ከተማቸውን ለአስተዳደርና ለንግድ የሚኖራትን አስፈላጊነት ለአጼ ዮሐንስ ለማስረዳት አሉላ መቀሌ ገብተው ውለው እንዳደሩ እንደ ገና አስቸኳይና አጣዳፊ መልእክት ደግሞ ከመረብ ማዶ ደረሳቸው።

"ነጭ ወታደር ምፅዋ ገባ"

ከመረብ ማዶ የገሠገሠው መልእክተኛ ወደራስ አሉላ ሔዶ የ'ነጭ ወታደር ምጥዋ መግባቱን-ነገር ተብዬ ነው የመጣሁት' አላቸው። መልእክተኛውም የተላከው የራስ አሉላ ወኪል ከነበሩት ከፊታውራሪ ዓለማየሁ ነበር።

ራስ አሉላ፣ እጅግ ተቆጡ፤ ዐይኖቻቸውን ከመልእክተኛው ላይ አፈጠጡበት።

"ይኸ ነገር ከታመነ ሰው የተገኘ መሆኑን አረጋግጣችኋል?" ብለው እንደ ተቆጡ ጠየቁት።

"አዎን ጌታዬ! ምጥዋ የሚኖሩት ወዳጆችዎ ናቸው መልእክተኛ የሰደዱት" አለ መልእክተኛው።

"ገዶለም የነርሱን ተንኮል ዱሮውንም አላጣነውም፤ እኔ በሕይወቴ ቆሜ ካገሬ ድንበር ውሉ አያድርም እንገናኛለን" ብለው ወደ ቤተ መንግሥቱ ሔደው መርዶውን ለንጉሠ ነገሥቱ ነገሩ።

"በማን ፈቃድ ነው እዚያ የሠፈሩት? እንግሊዞቹ ፈቅደውላቸው ይሆናል!» አሉ አጼ ዮሐንስ።

"ሳይሆን አይቀርም፣ ፈረንጆች ወደዚያ እንዳይጠጉዋቸው ሲሉ እንግሊዞች የፈጸሙት ደባ መሆኑ አያጠራጥርም" አሉ ራስ አሉላ።

"እንግሊዞች እንደዚህ ሠሩን? ጉሮሮአቸው ሲያዝ 'እኛን እርዱን' እያሉ ይወተውታሉ፤ ትንፋሻቸው ሲመለስላቸው ደግሞ እኛን ከድተው ወደ ወገኖቻቸው ማድላታቸው ነው? እንዴት እንደዚህ ያደርጋሉ? በእግዚአብሔር ስም እናምናለን እያሉ እኛን እያ

ሞኙ በጉን እንደዚህ ያለ ክህደት ይሠራሉ ? ሐሳባቸውን አሳባሁትም ። ጣሊያኖች በደንከል በኩል በሩን ይዘው ከምኒልክ ጋር ተወዳጅተው ፣ እኔን እንዲወጋላቸው የፈለገውን መሣሪያ ሲያቀብሉት መኖራቸው አንሶ ፣ አሁን ደግሞ የኔን ጉሮሮ ለመዘጋት እጅና እግሬን ለማሰር ምጥዋን ያዙ ? !"

"መልካም ነው ፣ እኔ ለእንግሊዝ ንግሥት እልክባቸዋለሁ ። አንተ ግን ገስግሠህ ድረስና ምጥዋ የሠፈሩት በማን ፈቃድ እንደሆነ ? ሐሳባቸውም ምን እንደሆነ አረጋግጠህ ላክብኝ ። ጣሊያኖቹ እዚያ የሠፈሩት በፈቃዳቸው ከሆነም እንዲለቁ አስጠንቅቃቸው ። ያ-በር ያገሬ ጉረሮ ነውና ነቅተህ ተዘጋጅተህ ጠብቅ" አሉ አጼ ዮሐንስ ለማስፈራሪያው ዱላቸው ትእዛዝ ሲሰጡ ።

"ሕይወቴ እያለች ያገርዎ ዐፈር አትቆነጠርም ። በመጣበት እግሩ ይመለሳታል ። እምቢ ካለም በጀግኖችዎ ኃያል ክንድ ይወቃል" ብለው አሉላም ጌታቸውን ተሰናብተው ወደ ግዛታቸው ገሠገሡ ። አሥመራ እንደ ደረሱም ምርጥ ምርጥ ጥቂቶች ወታደሮቻቸውን በምሥጢር አስጠርተው ከፊታቸው አስቀምጠው በግለፊያ ሞሰብ ፣ ግለፊያ ራት አብልተው ፣ ግለፊያ ጠጅ አጠጥተው ምርጥ ምርጥ ጠመንጃዎች ከሸለሙዋቸው በኋላ ፣

"ጀግኖቼ! ልጆቼ!

እስከ ዛሬ ድረስ በታዘዛችሁበት ቦታና ግንባር ሁሉ የሚያኮራ ሥራ እየሠራችሁ ተመልሳችኋል ። ዛሬ ደግሞ በጣም ለበለጠ አደራና ተግባር መርጫችሁአለሁ ። የነጭ ወታደር ምጥዋ መግባቱን ሰምቻለሁ ። እናንተን የፈለግኋችሁም ወደዚያው ልልካችሁ አስቤ ነው ። የዛሬዋ ጨረቃ ትነጋለች ። ስንቃችሁ ከዚሁ ተዘጋጅቶላችኋል ። እኩለ ሌሊት ላይ ከዚህ ወጥታችሁ እስከ ጥዋት ድረስ ትገሠግሡና ከደረሳችሁበት ቦታ እንደሆናችሁ ድምጣችሁን ሳታሰሙ አድፍጣችሁ ትውላላችሁ ።

ነገ ማታ እንደገና ጉዞአችሁን ትቀጥሉና ሲነጋ ከደረሳችሁበት ትውላላችሁ ። ማታም ጉዞ ትቀጥሉና በምጥዋ አካባቢ ከደረሳችሁበት አድፍጣችሁ ከመከከላችሁ ሁለትና ሦስት ሁናችሁ

በተለያየ መንገድ ወደ ምጥዋ ትገቡና የጣሊያኑን ጦር የሚሠራውን ተመልክታችሁ ትመለሰላችሁ ።

ምናልባት የጣሊያን ወታደሮች አገር ለመቃኘት ከምጥዋ ወጥቶ ወደላይ ገብቶም ካገኛችሁት የጀግንነታችሁን ሙያ ፈጽማችሁ መመለስ ነው ። የዮሐንስ ጸሎት ይጠብቃችሁ" ብለው ለያንዳንዳቸው ሦስት ሦስት ብር ሰጥተው አሰናበቱዋቸው ።ለዚያ ግዳጅ የተመረጡት ሦስት ታማኞችም የአሉላን ጉልበት እየሳሙ ወጡ ።

የተላኩት ምርጥ ምርጥ ወታደሮች እንደ ታዘዙት በምፅዋ አካባቢ ሆነው ስለ ጣሊያን ወታደሮች ማጠያየቅ ጀመሩ ።በዚያ ላይ እንዳሉም የግብጽ ወታደሮች በጠቋሚ እየተመሩ ደርሰው ከበቡዋቸው ። እነዚያ የአሉላ ወታደሮች ዐሥር ግብጻውያን ወታደሮች ገድለው መሣሪያቸውን ገ[illegible]ው ከእነርሱ አንዳቸውም ሳይነኩ ወደ አሥመራ ተመለሱ ።

አሉላ ጀግኖቻቸውን ደስ ብሏቸው ተቀበሉዋቸው ። ከግብጽ ወታደሮች የማረኩትንም አዳዲስ መሣሪያ ለጀግኖቹ መረቁላቸው ። በምፅዋ የሠፈሩት ጣሊያኖች ከግብጾች ጋር በወዳጅነት መቀራረባቸውን ከባሕሩም ዳር ዳር ቤት ሥራ መጀመራቸውን መድፎችም መተከላቸውን ከወደ ደጋው የሚወርደውን መንገደኛ ሁሉ እያያዙ የሚጠይቁ መሆናቸውን አስረዱ ። "የእንግሊዞች ተንኮል መሆኑን አላጣሁትም ። በግብጾች ላይ ታዝለው እሽሩሩ በሉን" ሲሉ የኖሩት አንሶ ዛሬ ደግሞ በጣሊያን ላይ ተቀምጠን እንጋልብ ነው የሚሉት ? እንኳን በጣሊያን በሰይጣንም ላይ ቢፈናጠጡ በኔ አገር ላይ እኔ ቁሜ አይጋልቡም" አሉ የሰላዮቻቸውን ማብራሪያ ከሰሙ በኋላ ቁጣቸውን ለመዋጥም እየታገሉ ።

"በሉ ልጆቼ የድካማችሁን ዋጋ አምላክ ይክፈላችሁ ! እኔም የሚቻለኝን አዘላችኋለሁ" ብለው ጀግኖች ወታደሮቻቸውን አጉራርሰውና ሸላልመው ካሰናበቱ በኋላ ሲተክዙ ቆይተው ፣ "ግብጽ ወጥታ እንግሊዝ ቢገባ ፣ እንግሊዝ ለቆ ጣሊያን ቢገባ ምንድነው ልዩነቱ ? ሁሉም አገር ፈላጊዎች ፣ ሁሉም ጠላቶች ፣ ሁሉም

ሕዝብን ባርያ አድርጉ ለመግዛት የተሰለፉ ናቸው ። ከረንና ክበላን መልሰን በእጃችን እንዳናስገባ ሲሉ አይደለም እንግሊዞች ይህን ተንኮል የሠሩት?" ብለው አጉረመረሙ ።

አሉላ የመረብ ምላሽ ግዛታቸውን ለማደራጀት ያወጡትን ዕቅድ በሥራ ለማዋል በሚጣጣሩበት ወቅት የምፅዋ መያዝ እጅግ ከበዳቸው ።

አንድ ከተማ እንደ ምን ሊበፋፉ እንደሚችል ሐሳቡን ደር ለውበታል ። ንግድም የሚያስገኘውን ሰፊ ጥቅም በሚገባ ተረድተውታል ። የመረብ ምላሽ ግዛታቸው በንግድ በልጽጎ ከዚያ በሚገኘው ገቢ ምፅዋ በሚኖረው ግሪካዊ ወዳጃቸው አማካይነት ምርጥ ምርጥ ጠመንጃ አስገዝተው ፣ ሠራዊታቸውን አደራጅተው ፣ የመረብ ምላሽ ግዛታቸውን በወራሪዎች እንዳይደፈር አስከብረውና ጸጥታውን አደላድለው ለማስተዳደር ትልቁ ግባቸው ነበር ።

በዚሁ የተነግም ትካዜና ብስጭት የሚፈራረቁባቸው ሆኑ ። በዚያ ላይ እንዳሉ ደግሞ ጣሊያኖች የአጼ ዮሐንስንና የእርሳቸውን ሐሳብ ለማወቅ ስለፈለጉ መልክተኞች ሰደዱ ። እነዚያው መልእክተኞች ምፅዋ ከደረሱ በኋላ ፣ "ወደ ንጉሠ ነገሥቱ ስለ ምጎሔድ ፈቃድ እንዲሰጠንና እንድንመጣ" ብለው ላኩባቸው ። "የሀገሬን ጉረር ካነቁ በኋላ ደግሞ ምን አድርጉ ሊሉን ነው የሚመጡት!" አሉ አሉላ የጣሊያኖቹን ጥያቄ ያደረሰውን መልእክተኛ ከፍና ዝቅ እያደረጉ እየተመለከቱት ። መልእክተኛውም በድንጋጤ ተውጦ ዐይን ዐይናቸውን ከመመልከት በቀር አንዲት ቃል ለመተንፈስ አልደፈረም ነበር ።

"የሆነ-ሆኖ ይምጡና ሐሳባቸውን እንወቀው" ብለው ፈቃዱን ላኩላቸው ። ጣሊያኖቹ አሥመራ ደርሰው ከራስ አሉላ ፊት እንደ ቀረቡ ኃላፊው ነገር ያሳመረ መስሎት ፣ "ዝናዎን ስንሰማ እንደ አንድ ትልቅ ጋራ ይመስለን ነበር እንጂ እንደዚህ ልከኛ ቁመትና ወርድ ያለዎት አይመስለንም ነበር" ሲል ንግግር ጀመረ— የልቡ ተንኮል ፈንቅሎ ወጥቶ የሚታይበት መስሎት በፈገግታ እየሸነገለ ።

አሉላ እንደ ተቆጣ አንበሳ ጸጉራቸው ቆመ ። ዐይናቸው ገርሽጥ ለመምሰል ተቃረቡ ፤ ግንባራቸውን ኮስተር ፣ ትከሻቸውን ለጠጥ አደረገው ፤

"ከምድር በላይ ያለኝ ቁመቱ እንደዚህ ቢሆንም ትሉ ከአገሬ በታች በምድሬ ውስጥ ያለኝ ሥር ጥልቀቱ እነዚያን ጋራዎች የሚያክል መሆኑን ዕወቅ" አሉ ። በአኳኋናቸውም ጣሊያኖቹ ተደናገጡ ። ቪሽንዞ ፊራሪ የጨዋታውን አርእስት መለወጥ እንደሚሻል ወዲያው ተገነዘበውና ፣

"ከአገሬዎ ጋር የጠበቀ ወዳጅነትና ንግድ ለመመሥረት በጎል ለተወሰነ ጊዜ ምፅዋ ሠፍረናል ። ለዚህም ፈቃድ እንጠይቃለን" አለ ፣ ኮስተር ብሎ የነበረውን የአሉላን ገጽ ለመግለጽ እየሞከረ ።

"ስለምጥዋም ሆነ ስለቦጐስ ጉዳይ ከእንግሊዞች ጋርኮ ያደረግነው ስምምነት አለን" አሉ ራስ አሉላ በአኳኋናቸው ቅጭም እንዳሉ ።

"በሁለታችሁ መካከል የተደረገውን ስምምነትም ቢሆን የኢጣሊያ መንግሥት የሚያከብር መሆኑንም ላረጋግጥልዎ እወዳለሁ" አላቸው ።

"ሐሳብዎን ተረድቼዋለሁ ። እኛ መቼም ቃላችንን እናከብራለን ። መንሸራተትና ማወላወል የሚታየው ግን በእናንተ በባሕር ማዶ ሰዎች ነው ። የሆነ ሆኖ ይህነኑ ጉዳይ ራሳችሁ ቀርባችሁ እንድታስረዱዋቸው ወደ ንጉሠ ነገሥቱ እንድትሔዱ አረዳችኋለሁ" አሉት ።

"ግዴለም በኛ በኩልም መንሸራተት የለም ። እኛም እንደ እናንተው ቃላችንንና ውላችንን እናከብራለን" አለ መልእክተኛው ፤ በዚሁ ነገሩ ከስምምነት ላይ ተደረሰበትና ራስ አሉላ ሸኙና ስንቅ ሰጥተው እንግዶቹን ኢጣሊያኖች ወደ መቀሌ ሰደዱዋቸው ።

እንግዶቹ ከራስ አሉላ ጋር በተነጋገሩበት ሰዓት የመልእክተኞቹ ኃላፊ ቪሽንዞ ፊራሪ የአሉላን ገጽታ ፈገግ ለማድረግ ሲል ቁመታቸውንና ወርዳቸውን ከጋራ ጋር አነጻጽሮ የተናገረ

ውና እርሳቸውም የሰጡት መልስ በአካባቢው ተሰምቶ ኑሮ በዘመኑ የታወቀ አንድ ማሲንቆኛ እንዲህ ሲል እንጐራጐረበት ።

"ኮረብታም ባያክል ቁመቴ ደረቴ
ከምድር ውስጥ ነው ያለው ወንድነቴ
ከተራራው በታች ዘልቆ ገብቷል እግሬ
ጽኑ መሠረት ነው ላገሬ ለክብሬ
አጥር ነው እሾህ ነው ለዳር ለድንበሬ
ፈንቅሎ ይወጣል ከተራራው ላይ
አገሬን በሚመኝ ባገሬ ጠላት ላይ ።"

የኢጣሊያ ወታደሮች ምፅዋ ከሠፈሩ በኋላ የእንግሊዞች አስተያየትና አስተሳሰብም እየተለወጠ መሔድ ጀመረ ። ሱዳን ውስጥ የተነሣው የማሕዲስቶች እንቅስቃሴ ፥ በኢትዮጵያ ውስጥ የነበሩትን ደጋፊዎቹን እያስተባበረ ከከሰላ እስከ ምፅዋ የተስፋፋ እንደሆነ በእንግሊዝ ድጋፍ ምፅዋ ለሠፈሩትም ጣሊያኖች አስቸጋሪያቸው እንደሚሆን በመረዳት በኢትዮጵያ ውስጥ ያሉ ጉሳዎች 'ከራስ አሉላ' ጋር ተባብረው ማሕዲስቶችን እንዲወጉ እንግሊዞች መወትወትና ማስታጠቅም ጀመሩ ።

እንግሊዞች አዲስ ለቀየሱት ብልጠታቸው ማስተማመኛ እንዲሆንላቸው ሲሉም ቀደም ብሎ ከአድሚራል ሒዊት ጋር በተደረገው ስምምነት መሠረት በከረንና በአመዲብ ምሽጎች የነበረው የግብጽ ጦር ወጥቶ ወደ ምፅዋ ሲሔድ ምሽጎቹን የራስ አሉላ የጦር አበጋዝ ለነበሩት ለብላታ ገብሩ አባ ጨቄን እንግሊዞች አስረከቡ ።

አሉላ እነዚያ ምሽጎች በእጃቸው ከገቡ የምዕራባውያን ቆላ ጸጥታ ለመጠባበቅ አስተዳደራቸውን ለማስተካከልና ሕዝቡን ለማስገበር እንደሚችሉ ተማመኑበት ።በሌላ በኩል ደግሞ "ምፅዋስ!" የሚለው ደወል ዕረፍት አላጣቸው ። ከሹማምንቶቻቸውና ከጦር አለቆቻቸው ጋር በተነጋገሩ ቁጥር ፥

"ምፅዋ ላይኮ ጉሮሮአችንን የሚያንቅ ጠላት መቀመጥ የለበትም ፥ ምፅዋ ከጃችን እንደወጣች ከቀረች ትንፋሻችን መቆሙ" እያሉ መናገር አዘወተሩ ።

በዚያው ሰሞን ደግሞ የከረንን ምሽግ ያስረከበው የግብጽ ጦር ወደ ምፅዋ እንዳያልፍ የማሕዲስቶች ተባባሪ የነበረውና የሱሐኪም ባላባት አብዱል ቃድር የሚባለው ወንበዴዎች ሰብስቦ በአሥመራና በምፅዋ መካከል በሚገኘው አይለት በሚባለው ረባዳ መሬት ላይ ቀድቦ መቀመጡን ራስ አሉላ ሰሙ ።

"የባሕር እስትንፋሳችንኮ መቼም ጊዜ ቢሆን በወስላቶች ቀርቶ ከባሕር ማዶ በመጡ ወራሪዎችም ቢሆን መደፈር አይገባውም" ብለው ራሳቸው አዝማች ሆነው በጠፍ ጨረቃ ዘምተው ጦርነት ከወንበዴዎቹ ጋር ገጠሙ ።በዚያ ጦርነት የወንበዴዎቹ አለቃ አብዱል ቃድር ተሹለክሉኮ ሲያመልጥ ግብረ-አበሮቹ በሙሉ አለቁ ።አሉላ በዚያ ድል ብቻ አልተመለሱም ። ከአሥመራ ወደ ምፅዋ የሚወስደው መንገድ ሌትና ቀን ጸጥታው የተረጋጋ ሆኖ ነጋዴዎች ያለምንም ችግር እንዲመላለሱ ሲሉ አካባቢውን ከወንበዴዎች ለማጽዳት አሰሳቸውን ቀጠሉበት ። ባዕዳን እየሰበኩ መሣሪያም እየሰጡ በዚያ ወረዳ አሠማርተዋቸው የነበሩ የማሕዲስቶች ደጋፊዎች ነዋሪውንም ሆነ መንገደኛውን ሁሉ አስቸግረው ነበሩና አሉላ ባደረጉት አሰሳ ተጠራርገው በቀበሌው ታላቅ እፎይታ ሆነ ።

የግብጽ ወታደሮች የከረንን ምሽግ ለራስ አሉላ የጦር አበጋዝ ባስረከቡበት ዕለት በምፅዋ የነበረው የኢጣሊያ ጦር አዛዥ ኰሉኔል ሳሉታ ደግሞ ፥ አረፋይሌ የሚባለውን መንደር ወታደሮቹን ልኮ አስያዘው ። አከታትሎም ሐርጊጐ የተባለውን መንደር ያዘ ። በዚያም አላበቃም ። የግብጽ ወታደሮች ሠፍረውበት የነበረውን የሰሐጢን ምሽግ ለመያዝ ደግሞ ዝግጅቱን ጀመረ ። የኢጣሊያኑን ዝግጅት ግን እንግሊዞች አልደገፉትም ነበር ። የግብጽ ወታደሮች ሰሐጢ ላይ እንደ ሠፈሩ እንዲቆዩ አጼ ዮሐንስ ከአድሚራል ሒዊት ጋር የተስማሙት ከአሥመራ ወደ ምፅዋ የሚመላለሱት ነጋዴዎች በወስላቶች እንዳይቸገሩ ለመከላከልና ለማስጠበቅ ሲሉ ነበር ። ስለዚህ ግብጾች ቀበሌዎቹን ከለቀቁላቸው አሉላ ራሳቸው ጦር አሥፍረው ለማስጠበቅ እንደማይቸገሩ የተረዱት እንግሊዞች በቀበሌው ኢጣሊያኖች ቢሠፍሩ ራስ አሉላ በዝምታ እንደማይመለከቱ ተረዱት ።

ከዚህ ሌላ ደግሞ ፣ የከረንን ምሽግ ኢትዮጵያ ተረከባለች ። የማሕዲስቶች ንቅናቄም እየገፋና እየተስፋፋ ሔዷል ። ራስ አሉላ ብቻ ሳይሆን አጼ ዮሐንስም አጥብቀው በሚመለከቱትና በሚከታተሉት በቀይ ባሕር አካባቢ እንደዚያ የመሰለ ሁኔታ ሲታይ ደግሞ አሉላ ወደ ከሰላ ሊያደርጉ ያሰቡትን ዘመቻ ትተው ወደ ምፅዋ ፊታቸውን ሊያዞሩ እንደሚችሉ በእንግሊዞችና በግብጾች ዘንድ የታመነበት ጉዳይ ሆነ ።

የማሕዲስቶቹ ግፊት እንግሊዞችንና ግብጾችን ብቻም ሳይሆን በምዕራባዊ ቆላና በምፅዋ አካባቢ የነበሩትንም የክርስትና እምነት ተከታዮችና የማሕዲስቶች ተቃዋሚዎች የሚያሳስብ ሆኖ በመታየቱ የሁሉም እምነት በራስ አሉላ ላይ ያረፈ ሆነ። በዚህም የተነሣ አሉላ ወደ ከሰላ እንዲዘምቱና ማሕዲስቶቹን እንዲወጉ የሚወተውቱት እየበረከቱ ሔዱ ። ራስ አሉላ ግን የከሰላውን ዘመቻ እያዘገዩ ወደ ምፅዋ ማትኮር እያዘወተሩ ሔዱ። ይህ ትኩረታቸው ደግሞ እንግሊዞችን በይበልጥ እያሳሰባቸው ሔደ ።

ምንም እንኳን ምፅዋ የሠፈሩት ጣሊያኖች በመልእክተኞቻቸው በኩል ፣ "የማሕዲስቶችን እንቅስቃሴ አብረን እንዋጋለን" ብለው ቢልኩባቸውም ቅሉ ፣ አሉላ በዚህ ቃል ሙሉ እምነት ሊጥሉበት አልቻሉም ነበር ። የእንግሊዞች ሁኔታ በቂ ትምህርት ሆኗቸው ነበርና ።

እርግጥ ነው እንግሊዞች ከፈረንሣዮች ጋር በነበረባቸው የቅኝ ግዛት ሽሚያ የኢጣሊያኖችን ተባባሪነት ፈልገው ስለነበረ ምፅዋ ላይ እንዲሠፍሩላቸው አድርገዋል ። ከምፅዋ ወጥተው ሌሎች ቀበሌዎችን መያዝ ከጀመሩ ደግሞ ሁኔታው እየተበላሸ እንደሚሔድ ተረዱት ። ምፅዋ ላይ ጣሊያኖች መሥፈራቸውን አጼ ዮሐንስ በጥብቅ ተቃውመው ለንግሥት ቪክቶሪያ ጥብቅ ደብዳቤ ጽፈዋል ። በዚያ ላይ እንዳሉ ደግሞ የሌሎቹን ቀበሌዎች ጣሊያኖች ቢይዙ ነገሩ እየተለወጠና እየተበላሸም እንደሚሔድ ግልጽ ሆነ ።

ሮማ ከነበሩት አለቆቹ ጋር በሐሳብና በአሠራር ርቆ የነበረው ኩሴኔል ማሌታ የእንግሊዞችን ሥጋትና ምክር እሽቀንጥር

ጣልና አምባ የተባሉትን መንደር ለማስያዝ የላካቸውን ወታደሮች በአካባቢው የነበሩ የማሕዲስቶች ደጋፊዎች ከበው ፈጁት ፤ ይህም ደግሞ እንግሊዞችን በይበልጥ አስደነገጣቸው ። የማሕዲስቶቹ ደጋፊዎች ያገኙት ድል ይበልጥ እያበረታት ስለሔዱ ከአንድ ሺህ በላይ የሚሆኑ አጋሚዶዎች ሰብስበው አብዱልቃድር የሚባለውን የወንበዴ አለቃ አዝማች አድርገው ተነሥተው ከአሥመራ ወደ ምፅዋ የሚወስደውን መንገድ እንደገና ይዘው ራስ አሉላንም ሆነ ጣሊያኖችን ለመግጠም ተነሡ ። በዚያው ጊዜ ደግሞ ሐባብ ውስጥ የነበረውና የራስ አሉላ የመረረ ተቃዋሚ የሆነው ክፍለየሱስ እንደዚሁ ጦር ሰብስቦ ራስ አሉላን ለመውጋት እንዲነሣና ማሕዲስቶች ቀበሌውን ሲይዙ አገረ ገዥ እንደሚሆን ከማሕዲስቶች ጋር መስማማቱን አሉላ ሰሙ ። እነዚያ ሁለት የወንበዴ አለቆች የግዛታቸውን ጸጥታ ማወካቸው አንሶ ለማሕዲስቶች አገራቸውን አሳልፈው ለመስጠት መዘጋጀታቸው እጅግ ያስቆጣቸው አሉላ ራሳቸው ሠራዊታቸውን እየመሩ ዘምተው በመጀመሪያ አብዱልቃድርን ከነወንበዴዎቹ አጠፉት ። ክፍለ የሱስም ይህን ሲሰማ ወደ ሱዳን ጠረፍ ፈረጠጠ ።

ራስ አሉላ ፣ በማሕዲስቶቹ ላይ ያገኙት ድል የጣሊያኖቹንም ሁኔታ ለመገመት አጋጣሚ ስለሆናቸው ፣ "አገራቸውን ከድተው ከኢትዮጵያዊነታቸው ይልቅ ደርቡሾች (ማሕዲስቶች) ነን የሚሉትን አሳፋሪ ወንበዴዎች አጥፍቻቸዋለሁ ። እንተንም ደስ እንደሚልህ አምናለሁ ። ስለዚህ ሌላ ደግሞ በምፅዋ በኩል ያስመጣሁት ጠመንጃ ስላለ ያለምንም ችግር እንዲላክልኝ እንድታደርግ አሳስብሃለሁ" ብለው ለኩሴኔል ማሌታ ላኩበት ።

ኩሴኔል ማሌታም ምፅዋ በነበረው ግሪካዊ ወዳጃቸው በኩል ያስገዙት ጠመንጃና ጥይት ያለምንም ችግር እንዲሔድላቸው የሚያደርግ መሆኑን ገልጸ ተቀበሉም ፣ "አካባቢውን የሚጠብቁ ወታደሮች ሰሐጢ ላይ ለማስፈር ስለፈለግሁ ቤቶች እንዲሠሩ ይፍቀዱልኝ" ብለው ላኩባቸው ።

ይህ መልእክት ደግሞ አሉላን ወደ ጥርጣሬ የሚመራ ሆነ ። ከምፅዋ ወጥቶ ሰሐጢ ለመሥፈር የፈለገበትን ምክንያት አላወቁትም ነበርና ፤

"መሣሪያውን ተረክቦ እንዲያመጣ ሻለቃ አርአያን ልኬዋለሁ ። ያንተ ወታደሮች ሰሐጢ ድረስ ከሸኙት ይበቃቸዋል ። ከዚያ በኋላ ወደ ምፅዋ ይመለሱ እንጂ በዚያ መቆየታቸውን አልፈቅድም" ብለው መለሱለት ። ከዚያ በኋላ በሁለቱ መካከል የነበረው ሁኔታ በመጠራጠርና በመጠባበቅ ላይ ያተኮረ ሆኖ ለወራት ያህል ቆየ ።

አጼ ዮሐንስም ኢጣሊያኖች ከምፅዋ እንዲወጡላቸው ለእንግሊዝ ንግሥት ደብዳቤዎች መስደድ ቀጠሉ ።

ኰሎኔል ሣሌታ ፣ የራስ አሉላ ክብደት የማይገፋ ብቻውን ሊቋቋመው የማይቻለው መሆኑን ስለተረዳው ፣ እርሳቸውን ሊያዳክምለት የሚችል ሁኔታ ማመቻቸት እንደሚሻል በመገንዘብ ለእርሳቸው ተቃዋሚዎች በእጅ አዙር መሣሪያ ማቀበልና ከማሕዲስቶች ጋር በምሥጢር የወዳጅነትና የመረዳዳት ስምምነት ማድረግ ጀመረ ። በዚሁም መሠረት ከምፅዋ ምግብና ሸቀጣ -ሸቀጥ እንዲደርሳቸው ማድረጉን ራስ አሉላ ሰሙ ።

ባንድ በኩል ወደ ከሰላ ወርደው ማሕዲስቶቹን ወግተው አገሩን እንዲይዙና እንቅስቃሴውን እዚያው ላይ እንዲገቱት እንግሊዞች ይወተውቷቸዋል ። በሌላ በኩል ደግሞ ፣ ኢጣሊያኖች ከማሕዲስቶች ጋር አዲስ ሽርክና ጀምረዋል ። ሁለቱ አውሮፓውያን ኃይሎች ሁለት አቅጣጫ በመያዛቸው ፣ ዞረው ዞረው የት ላይ እንደሚገናኙና ድርሻቸውን እንደሚከፋፈሉ አሉላ ማጠር ጀመሩ ።

"እኔን ወደ ከሰላ ገፋፍተው አዝምተው አሥመራ ላይ ጉብ ሊሉብኝ አስበው ይሆን ? ከእነሱ ጠላቶች ጋር ለምን በምሥጢር መረዳዳት ጀመሩ ? የግብጽ የበላዮችንም ጣሊያኖችንም ምፅዋ ያስገቡ እንግሊዞች ናቸው ። አሁን በእነርሱው አማካይነት ከሐባብ ጐሳዎችና ድርቡሾች (ማሕዲስቶች) ጋር የጀመሩት ምስጢር ውጤቱና ትርጉሙ አሥመራንና ከረንን ለመያዝ ይሆን ?" እያሉ ማሰላሰል ጀምረዋል ።

ሁኔታው በይበልጥ እንዲብራራላቸው ስለ ፈለጉም ለኰሎኔል ሣሉታ በሰደዱለት መልእክት ፣

"እስላሞች ድርቡሾች ነን እያሉ መነሳሳት ይዘዋል ። በሐባብ የሚገኙት ሽፍቶችም በዚሁ መንፈስ ተስበከው መሣሪያ በመቀበል ላይ ናቸው ። መሣሪያውንም የሚያገኙት ከምፅዋ መሆኑን ደርሼበታለሁ ። በእናንተ በኩል እየታወቀ እንዳልታወቀ ተመስሎ ይህ ነውር ነገር መሠራቱ አሳዝኖኛልና ሁለተኛ እንዳይደገም እንድታደርግ ። ከእርሱ ጋር ወዳጅነትና አንድነት ለማድረግ ፈቃዳችሁ ከሆነም ቁርጡን አሳውቀኝ" ብለው ነበር ። ኰሎኔል ሣሌታ ግን የራስ አሉላን ጥያቄ ችላ ብሎ እንዲያውም "ይግረመው ብሎ" ወታደሮቹን ሰሐጢ ላይ አሰፈረ ።

በራስ አሉላ ፣ በእንግሊዞችና ጣሊያኖች መካከል እንደዚያ የመሰለ ሁኔታ ተፈጥሮ ሳለ ፣ ሰቱም በየፊናቸው ጉዞ በጀመሩበት ሰዓት የማሕዲስቶቹ ግፊት እየበረታ ሔደ ። ከሰላ ውስጥ የተከበቡትን ግብጻውያንና የእንግሊዝ ጥገኞች ያለ ራስ አሉላ የሚታደጋቸው እንደሌለ የተረዱት እንግሊዛውያን ደብዳቤና ሰው እየላኩ አሉላን መወትወት ቀጠሉ ። በተለይም ከእንግሊዞችና ግብጾች ጋር የጠበቀ ወዳጅነት መሥርተው የነበሩ አሥመራ ድረስ እየሔዱ ራስ ወደ ከሰላ እንዲዘምቱ ልመናቸውን ደጋግመው ከማቅረብ ችላ አላሉም ነበር ።

አሉላ ግን ፣ እንደ ዐይኖቻቸው ብሌን በሚመለከቷቸው በበጐስና በምፅዋ አካባቢ ፣ የሐባብ ጐሳዎች ማሕዲስቶች የተፈራሩት ግብጾችና አዲሶቹ ጉልበተኞች ጣሊያኖች ያን ሁሉ ጥልፍልፍ እየዘረጉባቸው ወደ ከሰላ መዝመትና የድሮ ጠላቶቻቸውን ለመበቀል ጦርነት መግጠሙ አጣዳፊና አስፈላጊም ሆኖ አላገኙትም ነበርና "መጣሁ መጣሁ" እያሉ ብቻ አሥመራ ላይ ሆነው በምዕራብና በምሥራቅ የተደቀነባቸውን ቀስት ሲመለከቱ ማሕዲስቶች ከሰላን ያዙዋት ።

የከሰላን መያዝ ፈጥነው ያልደረሱበት እንግሊዞችም የራስ አሉላ ዝንባሌ ወደ ምፅዋ ማጋደሉን በመረዳት አሉላ ፈጥነው ወደ ከሰላ እንዲዘምቱ ለማድረግ ሲሉ ዙላ የተባለውን ቀበሌ ለኢትዮጵያ ለመመለስና ለማስረከብ ማቀዳቸውን ከምፅዋ ወደ ለንደን መልእክት አስተላለፉ ። ያን አሉላን ሊያስፈነጥዝ ለኢጣሊያኖች ግን የራስ ምታት ሊሆን ይችል የነበረውን ዕቅድ ግን

ለንደን የነበሩት ባለሥልጣኖች ተቃወሙት ። ይሁን እንጂ በምፅዋ የነበረው የእንግሊዝ መንግሥት ተጠሪ ኰሎኔል ክርምሲይድ በነገሩ ተስፋ ባይቆርጥ ሃምሳ ሺህ የማሪትሬዛ ብር አስይዞ የፈለጉትን ያህል ጠመንጃና ጥይትም እንደሚልክላቸው በፍጥነት ወደ ከሰላ የሚዘምቱ ቢሆን እስከ ሦስት መቶ ሺህ የማሪትሬዛ ብር የሚልክላቸው መሆኑን በማብራራት ግብጻውያን መልእክተኞች ሰደደ ።

የእንግሊዞችን ገጸ-በረከትና የልመና ደብዳቤ ይዞ ወደ አሥመራ የሔደው ማርኮ ቢይ የተባለው ግብጻዊ ከራስ አሉላ ዘንድ ቀርቦ የወሰደላቸውን ሁሉ ካበረከተ በኋላ ፣ “ወደ ከሰላ ሲዘምቱ የሚረዳዎ ደግሞ በቅርብ ቀን ውስጥ አንድ ሺህ ጠመንጃዎች እንልክልዎታለን” አላቸው ። ራስ አሉላም ከፊታቸው የቆመው መልእክተኛና የበላዮቹ የሆኑት እንግሊዞች በአገራቸውና በእርሳቸው ላይ ሲያስፈጽሙት የኖሩት ተንኮል ሁሉ ከፊታቸው እየተደቀነ ቁጣቸውንም እየቀሰቀሰባቸው በመሔዱ ፣

“ያሁኑን ጭንቀታችሁን ተረድቼላችኋለሁ ። በበኩሌ ደግሞ አንድ ነገር ልጠይቃችሁ ነው ። ምንም እንኳን እኛ ባንስማማበትም መቼም ምጥዋን ይዛችሁ ወጭና ገቢውን ትቆጣጠራላችሁ ። ታዲያ ጣሊያኖች ምጥዋ ሲገቡ ለምን ዝም አላችኋቸው? ከምጥዋም አልፈው ሰሐጢ ላይ መሥፈር ጀምረዋል ። በዚህ ነገር ላይ ከእናንተ ቁርጥ ያለ ሐሳብ ለማግኘት እፈልጋለሁ ። ይህን ሳላውቅ ወደ ከሰላ አልዘምትም ፣ እንስማማ የትምሉ ከሆነ ጣሊያኖቹን አስወጡ” ብለው አትኩረው ተመለከቱት ።

“እንግዲህ ይህንንም ጉዳይ ቢሆን ምፅዋ ተመልሼ ለአለቆቼ ላስረዳና ቁርጡን እንልካለን” አለ መልእክተኛውም የአሉላ ቁጣ የለበለባቸውን ዐይኖቹን እያስለመለመ ።

የራስ አሉላና የከሰላው ዘመቻቸው ጉዳይ በዚያ ላይ እንዳለ ኢትዮጵያዊነታቸውን በምንም ስለምንም ያልተለወጡት የበኒዓምር ጉሳዎች ከማሕዲስቶች ደጋፊዎች ጋር ግጭት አስነሡ ። በተለይም የሐደንደዋ ጉሳ ተጠሪ የነበሩት ታዋቂው ጦረኛ ሼህ ባክርኤል ምርቃኒ የማሕዲስቶችን አድራጎት በጥ-

ብቅ በመቃወማቸው በቀበሌው የተቀሰቀሰው ግጭትና ትርምስ እየተባባሰ ሔደ ። ከዚህ ሌላ ደግሞ ፣ “ራስ አሉላ ወደ ከሰላ ለመዝመት በዝግጅት ላይ ናቸው” የሚል ወሬ ለማሕዲስቶች መሪ ስለደረሰው ፣ አስቀድሞ በኢትዮጵያ ላይ ጦርነት ለመጀመር ወሰነና ሠራዊቱን ወደ ኩናማዎች ቀበሌ አዘመተ ። የጦሩ አዛዥ የነበረው ለራስ አሉላ ፤

‘ከሰላን ለመውረር እንደምትመጡ ሰምተናል ። ይህን ነገር የአሚሮች አሚር ኡስማን ዲግና ሰምተው ሠራዊታቸውን አሠልፈው ይመጣሉ ፤ ጉዞም ጀምረናል ። ከሰላም ገብተናል ። እንግዲህ ቆራጦች ከሆናችሁ ኑና እንጋጠም ። የማትመጡ ከሆናችሁ ግን እኔ እመጣላችሁአለሁ ። እናንተንም በአላህና በነቢዩ የማያምኑትንም ሁሉ በሰላው ሰይፌ እቆራርጣችኋለሁ ። ነፍሳችሁም በቀጥታ ወደ ገሐነመ-እሳት ትወርዳለች ” ብሎ ላከባቸው ።

የማሕዲው ጦር አዝማች ኡሱማን ዲግና ይህን መልእክት ወደ ራስ አሉላ በመላኩ አለቃው ከሊፋ አብደላ ሰምቶ ኖሮ ፣ “ወደ ኢትዮጵያ መዝመትህን ሰማን ። በከሰላ በኩል ያለው ችግር እንደነበረ መሆኑንም ሰምተናል ። ያ በሱዋኪን በኩል ያለው ችግርም እንደዚያው እንዳለ ነው ። ይሁንና በጣም አስፈላጊ ለሆኑ ጉዳዮች ቅድሚያ መስጠት ይኖርብሃል ። ኢትዮጵያውያንን አትንካቸው ፤ ወደ አገራቸውም አትግባ ፤ ስዋኪንን ብቻ ከያዝክ በቂያችን ነው ። የምንፈልገውም እርሱን ብቻ” ብሎ ልኮበት ነበር ።

ይሁን እንጂ ኡስማን ዲግና የመሪውን ትእዛዝ አልተቀበለም ። መስከረም 3 ቀን 1878 ጦሩን እየመራ ኩፊት ከተባለው ቀበሌ ሠፈረና ምሽጉን አጠናክሮ ሠርቶ ጦሩን አዘጋጅቶ ከከናወነ በኋላ “መጣሁብህ ጠብቀኝ” ብሎ ለራስ አሉላ ላከባቸው ። የሠራዊቱም ብዛት ከስድስት ሺህ እስከ ዐሥራ ሁለት ሺህ ይደርስ ነበር ።

ኢትዮጵያ የከረንን ምሽግ ከተረከበች በኋላ ፣ ብላታ ገብሩ አባ ጨርቁን የአገሩ አስተዳዳሪና የምሽጉም ኃላፊ እንዲሆኑ ራስ አሉላ ሾመዋቸው ስለነበረ ፣ ብላታ ገብሩም በአካባቢው እየተ-

ስፋፋ ይሔድ የነበረውን የማሕዲስቶች ኃይል ለመቋቋም ሲ
ኢትዮጵያዊነታቸውን በምንም ስለምንም ሳለመለወጥ ሲታገ
ከነበሩት ከበኒዓምር ጐሣዎች ምርጥ ምርጥ ተዋጊዎች መር
ውና በቂ መሣሪያም ሰጥተው ከራሳቸው ወታደሮች ጋር ከ
ለት ሺህ በላይ የሚሆን ጦር በምሽጉ ውስጥና አካባቢ አሠፈሩ

ከዚያ በኋላም ብላታ ገብሩ ወደ ከሰላ እንዲዘምቱ ራ
አሉላ ትእዛዝ አስተላለፉ ። በዚሁ መሠረት ብላታ ገብሩ
መስከረም 11 ቀን 1878 የመጀመሪያውን ተዋጊ ጦር አዘመቱ
ግን ምሽግ ሠርቶ አጥቂም መሬት ይዞ ሲጠባበቅ የነበረው የ
ሕዲስቶች ጦር ድል አደረገ ። ይሁን እንጂ ብላታ ገብሩ ሌ
ጦር ማዘጋጀት ደግሞ ቀጠሉ ።

በምሥራቅ ሱዳን የተነሣውን የማሕዲስቶች ንቅናቄ እጅ
የፈሩት እንግሊዞች 'ያለ አሉላ ከንድ የሚገታው የለም' ብለ
ወሰኑ ። ስለዚህ አሉላ ፈጥነው እንዲዘምቱ ውትወታቸውን ቀ
ሉበትና ከስድስት መቶ በላይ የሚሆን ጠመንጃ አስይዘው ግ
ኮፖሎ ቤይ የተባለውን ወዳጃቸውን ለአማላጅነት ከምፅዋ ወ
አሥመራ ሰደዱት ። አማላጁም ጭኖ የወሰደውን መሣሪያ
ሌላም ገጸ-በረከት ከራስ አሉላ ፊት አቀርቦ ፣

"እባክዎ ከሰላን ከአሥቃቂው እልቂትና ውድቀት ፈጥነ
ያትርፉልን" ብሎ ጠየቃቸው ።

"ወደ ከሰላ እዘምታለሁ ። ግን ለእናንተ ገጸ-በረከት ሳይሆ
የተጨነቁትን ለመርዳት ስል መሆኑን እንድትረዳልኝ አደራህን
ብለው ትኩር ብለው ተመለከቱትና እንደገና ንግግራቸውን ቀ
ለው ደግሞ ፣

"ግን በቅድሚያ አንድ ነገር ልጠይቃችሁ እወዳለሁ
ኢጣሊያኖች ምጥዋ ላይ ምንድን ነው የሚሠሩት ? ወደ አገ
ቸው ፈጥነው ቢመለሱ ይሻላቸዋል ። ከደበበስ ጋር ምንድነ
ያመሣጠራቸው ። ስሐጢ እንሥፈር ማለታቸውስ ምን ለማድረ
ነው ? ከዚያስ በኋላ ወደየት ሊያተኩሩ ነው ? ምጥዋም ሆነ ስሐ
የኢትዮጵያ መሬት መሆኑን አጥተውት ነው ? ወይስ ግን ይ

ናል ብለው ነው ? ይህን ድፍረታቸዉን በቸልታ ወይም በፍርሐት ተውጠን የማንመለከተው መሆናችንን እርስዎም ለጣሊያኖቹም ሆነ ለእንግሊዞቹ እንዲያስታውቁልን አደራ እለዎታለሁ" አሉ ።

"ጣሊያኖቹ 'ለጊዜው ነው እንጂ ወደ አገራችን እንመለ ሳለን' ብለዋልና እስተዚያው...." ብሎ ተናግሮ ሳያበቃ አሉላ አቋረጡትና ፣

"ለጊዜውስ ቢሆን ማን ፈቅዶላቸው ነው የሠፈሩት ? ወይስ በደንከል ውስጥ ካንድ ወስላታ ሰው እንደ ገዙት መሬት ምጥዋ ንም የሸጠላቸው አለ ? ግብጾች ሸጡላቸው ? ወይስ እንግሊዞች ሸጡላቸው ? ለጊዜውስ ቢሆን ምንድነው የሚሠሩበት ? አይሆንም ኋላ ያጋጩናል ። ከእንግዲህ ወዲያ አገሬ ድንበሩዋን የሚዳፈሩ ትን በቸልታ አትመለከትም ። ያለፈው ድፍረት ይበቃል"አሉና አንገታቸውን ወደ ምፅዋ አቅጣጫ መለሱ ።

"እሺ ጌታዬ እንደ ተመለስኩ ይህንኑ አስረዳለሁ" አለ መልእክተኛው አንገቱን ደፍቶ ።

ካንደዩም ሁለተዩ ይህን ቁርጠኛ አነጋገር የሰማው ፣ ማርኮ ፖሲ ወደ ምፅዋ ተመልሶ ሁኔታውን በምፅዋ ለነበረውና ራስ አሉላ ወደከሰላ ዘምተው ማሕዲስቶችን እንዲወጉለት በገጸ-በረከ ትና በአማላጅ ሲወተውት ለነበረው ኰሎኔል ከርምሳይድ ለተ ባለው እንግሊዛዊ አስረዳው ።

"ገንዘብም መሣሪያም እየሰጠን ብንለምናቸውም ለውዩው ዐይናቻቸውን ከጣሊያኖች እንቅስቃሴ ላይ ሊያነሡ አልቻሉም ማለት ነው ? ሐሳባቸውንም እግሮቻቸውንም የተከሉት ምፅዋ ላይ ነው ማለት ነው ?"ብሎ ኰሎኔሉ ሲተክዝ ቆየና ፣

"አሁንም እንደገና ወደ አሥመራ ልትመለስ ነው ። በምፅዋ በኩል እርሳቸውንም ሆነ አገራቸውን ሊያሠጋ የሚችል አንዳ ችም ነገር ሊኖር እንደማይችል አስረዳቸው ። ደበበንም ሆነ ሌሎቹን ሽፍቶች ከገቡበት ገብተን እንደምንይዝላቸው አስረዳ ቸው " ብሎ እንደገና ማርኮ ፖሲን ወደ አሥመራ ሰደደው ።

ኩሉቴሉ ቃሉን ለመጠበቅም ሲል ወታደሮቹ ሽፍቶቹን እንዲያሳድዱ አሰማራቸው ።

ማርኮ ፖሊ እንደገና ወደ አሥመራ ተመልሶ እንደ ታዘዘው የኩሉቴሉን መልእክት ለራስ አሉላ አደረሰ ። አሉላ ግን የእንግሊዞችን ቃል ሊተማመኑበት ከማይችሉበት ወቅት ላይ ደርሰው ስለነበረ መልእክቱ ከአንጀታቸው ጠብ አላለ አላቸውና ፣

“እነርሱን እንኳን ማመኑን ትቸዋለሁ” ብለው እንግዳውን መለሱት ። በዚያው ወቅት ደግሞ የማሕዲስቶቹ እንቅስቃሴ እየገፋ መጣ ። አዝማቹ ለራስ አሉላ የላከው የዘለፋ ቃልም ከልባቸው ገብቶ ዕረፍት እየነሣቸው ሔደ ።

“እንደ ተለመደው የጦር አለቆቻቸውንና ባለሟሎቻቸውን ሰብስበው ፣ “ልጆቼ ወዳጆቼ ! ጊዜው ፈተናዎችን እያደራረበብን ነው ። አገራችንን ፈላጊ አሰፍስፎብናል ። በባሕሩ በኩል ግብጾችና እንግሊዞች በረድ ሲሉልን ጣሊያኖች ደግሞ ተተክተውብናል ። በከሰላም በኩል የደርቡሽ ጦር እየገፋ መጥቷል ። አጥንት የሚሰብር ፣ ጋብቻ የሚከለክል ስድብም ይልኩብን ጀምረዋል ።

“ምንም እንኳን ከሰላን መልሰን እንድንይዛት ንጉሠ ነገሥቱ ቀደም ብለው ቢያዙኝም ፣ ሠራዊቱ እንዲያርፍና እንዲያርስ መሣሪያም እስቲዘጋጅ ብዬ ፈጥኜ አልዘመትኩም ። የጣሊያኖቹንም ነገር ማጻመጡን ፈልጌው ነበር ። እንግሊዞች ደጋግመው የላኩብኝ የጣሊያኖቹ ነገር እያሳሰባቸው እያሉ ነው ። እኔ ግን ሁሉንም አላመንኳቸውም ። ድርቡሾች ይኸውና እንደምትሰሙት ከከሰላም አልፈው ሕዝቡን እየዘረፉ ምሽግም እየሠሩ ነውና ፈጥነን ካልዘመትንባቸው ዙሪያችን መከበባችን የማይቀር ስለሆነ ፣ ወደ ደጋው ሳይወጡ እዚያው ከቆላው እንዳሉ ማስቀረት ይኖርብናል ። ብላታ ገብሩም በቅድሚያ እንዲወርድ አድርጌያለሁ ። ፈጥነን ካልዘመትን ደግሞ ወንዞቹ ይደርቁና የውኃ ችግርም ሆነ የወባው በሽታ የማይቻለን ይሆናል ። ስለዚህ ነገር ሐሳባችሁን እንድትነግሩኝ ብዬ ነው ዛሬ ያስጠራኋችሁ” አሉ እንግዶቻቸውን በተራ እየተመለከቱ ።

በዚህ ጊዜ ፊታውራሪ ጋይል ሥላሴ ተነሥተው መኳንንቱን አንድ ባንድ ከተመለከቱ በኋላ ፣

“ባባቶቻችን ያልደረሰ አልመጣብንም ። አባቶቻችንም ‘ትውልድ ይወጣው’ ብለው ጠላት አገራችን ውስጥ አስገብተው አላቆዩንም ። በሚቻላቸው ታግለውታል ፤ እኛም ለልጆቻችን ጠላት ማቆየት አይገባንም ። ነገሩን ተረድተነዋል ። ቀኑ ይቆረጥና እንዝመት” ብለው ተቀመጡ ። በዚሁ ሐሳብ ሁሉም የሚስማሙ መሆናቸውን አስታወቁ ።

በምፅዋ በኩል የነበረውን የጣሊያኖች ትኩረትና እንቅስቃሴ ማለዘብ ደግሞ ቅድሚያ የሚሰጠው ጉዳይ ሆኖ ተደቀነባቸው ። ለጊዜው “በሰላምና በወዳጅነት” የቀረቡትን ኢጣሊያኖች ማለዘቡም አስፈላጊ መሆኑን አመኑበትና ፣

“ከዚህ ቀደም” በወዳጅነትና በስምምነት ለመኖር ሙሉ ፈቃደኞች ነን” ብለህ የላክህብኝን ነገር ከመኳንንቶቼና ከባርቱዎቼ የጦር አለቆች ጋር መከርኩበት ፤ ሐሳብህ ማለፊያ ነው ። የኛም ምኞት ይኸው ስለሆነ ፣ ከከሰላ ስመለስ ፍሬ ፍሬ ነገሩን እንመካከርበትና ለንጉሠ ነገሥቱም እናመለክታለን ። እስተዚያው ድረስ ግን ወደ ምጥዋ የሚወርዱና ከዚያም የሚመጡ ነጋዴዎችና መንገደኞች በሆነ-ባልሆነው ምክንያት መጉላላት እንዳይደርስባቸው አደራህን” ብለው ምፅዋ ለነበረው ለጣሊያን ኩሉኔል ላኩለት ።

በምፅዋ በኩል የነበሩትን ጣሊያኖች በዚህ ስልት አቀዝቅዘው ፣ የእንግሊዞችንና የግብጾችን ሰፊ ርዳታ አግኝተው በግዛታቸው ውስጥ የነበሩትን አቀራርበውና አስተባብረው ፣ ሠራዊታቸውን አዲስ መሣሪያ አስታጥቀው ፣ ስንቁን አዘጋጅተው መንገዱን አስጠርገው ፣ ነጋ ጠባ ሲፎክሩባቸውና ሲዝቱባቸው ለነበረው የማሕዲስቶች ጦር አዝማች ለነበረው ፣

“እኔ ወዳለሁበት ለመምጣት አትችልም ። እኔው እመጣለሁ ። እኔንም ንቀህ አገሬን ደፍረህ ገብተሃል ! በል ተዘጋጅተህ ጠብቀኝ” ብለው ፈረሰኛ አስቀድመው ልከው ቁጥሩ እስከ ዐሥር ሺህ የሚደርስ ሠራዊታቸውን እየመሩ ወደ ኩፊት ዘመቱ ።

የኩፊት ጦርነት

ብላታ ገብሩ ፣ አባ ጨቋን ከረን ላይ ሆነው ጦር ልከው ሲከላከሉት የነበረው የማሕዲስቶች ጦር ከከሰላ ተነሥቶ ኩፊት ከምትባለው ቀበሌ ሠፈረ ። ወዲያውም ምሽጉን ሠርቶ ጦሩንና ስንቁን አስገብቶ ካበቃ በኋላ ፣

"እዚህ ድረስ እንደማትመጣ አረጋግጫለሁና ካለህበት ድረስ መጣሁብህ !" ብሎ ድጋሚ መልእክት ለራስ አሉላ ሰደደ ። አሉላም ፣

"ኩፊት ድረስ መምጣትህን ሰምቻለሁ ። እንኳን ወደፊት መጥተህ ወደ ኋላህም ብትፈረጥጥ አታመልጠኝም!" ብለው ላኩበትና ከአሥመራ ከረን ገቡ ።

ራስ አሉላ ከረን ሆነው ሠራዊታቸውን በዐዋጅ አስከትተው ካዘጋጁ በኋላ ፣ የማሕዲስቶችን ሠፈርና አሠላለፍ አጥንተውላቸው የሚመለሱ ዐሥር የሚሆኑ ፈረሰኞች አስቀድመው ሰደዱ ። እነዚያም ፈረሰኞች ኩፊት ደርሰው ሁኔታውን አጥንተው ፣

"ኩፊት ላይ ፣ የመሸገው የድርቡሽ ጦር ከሦስት ሺህ እንደማይበልጥ አረጋግጠናል"ብለው ሲነግሩዋቸው ራስ አሉላም የለበጣ ፈገግታ አሳዩዋቸውና ፣

"እንዴት ቢንቀኝ ነው ሦስት ሺህ ጦር ብቻ ይዞ የመጣው ? ቢሆንም የጠላት ትንሽ የለውምና እንዳመጣጡ እንሒድበታ!" አሉ ። ከዚያ ቀጥለውም ሠራዊታቸውንም በሦስት ዘርፍ ከፈሉት ።

በአንደኛዉ ዘርፍ ፣ ብላታ ገብሩ አባ ጨቋን ፈረሰኛውን ጦር ይዘው በግንባር ፣ በሁለተኛዉ ዘርፍ ፣ ራሳቸው ቱርክ ባሻ ራስ

አሉላ አግረኛ ተዋጊ ይዘው ደጀን ፣ ሦስተኛዉ ዘርፍ ደግሞ ፣ ወራሪና በጐን አጥቅቶ ወደ ምሽጉ እንዲገባ ሆኖ ተሰለፈ ።

በዚህ አሰላለፍ የዘመተው የኢትዮጵያ ሠራዊት መስከረም 13 ቀን 1878 ኩፊት ደረሰ ። በኦቶማን ዲግናና በሙስጠፋ ሐደል አዝማችነት ዘምቶ የነበረው የማሕዲስቶች ጦር በወጣ ገባው ቦታ ላይ ግራና ቀኝ ምሽግና እርድ ሠርቶ በሸለቆ ሥፍራ የነበረውን ዛፍ ተገን አድርጐ አድፍጦ ሲጠባበቅ በግንባር ቀደምትነት የተሰለፈው የብላታ ገብሩ ጦር በመካከሉ ገባ ። ብላታ ገብሩ ሁለት ስሕተቶች ፈጸሙ፡ አንደኛዉ፣ የቦታው የተፈጥሮ አቀማመጥ በርከት ያለ ሠራዊት ሊይዝ እንደማይችል ያለመገንዘባቸው ሲሆን ፣ ሁለተኛው ደግሞ ፣ አንድ ጊዜ አጥቅተው ወደኋላቸው እንዲያፈገፍጉና መልሰው ቦታ ይዘው ጠላት ከእርዱ ወጥቶ እንዲገጥም ማስገደድና ማባበል ዋናው ስልታቸው እንዲሆን ከራስ አሉላ የተሰጣቸውን ትእዛዝ ችላ ብለው ፊት ለፊት እርድ ውስጥ ገብቶ ከሚጠባበቅ ጦር ጋር መግጠማቸው ነበር ።

የጉራዕ ጦርነት ጊዜ ፣ በአጼ ዮሐንስ ይመራ የነበረው ዋናዉ የኢትዮጵያ ሠራዊት ከጦርነቱ መሥመር ከመግባቱ በፊት በራስ አሉላ አዝማችነት ዘምቶ የነበረው ጦር ጠላትን ድል አድርጐ ምሽጉን ይዞ ንጉሠ ነገሥቱን እንዲጠብቃቸው ሁሉ፣ ብላታ ገብሩም የማሕዲስቶችን ጦር ድል መትተው ሠፈሩን ይዘው ራስ አሉላ ሲደርሱ ምርኮኛና ምሽግ ለማስረከብ ብቻ ነበር ቁርጥ ዓላማቸው።

ጦርነቱ ተጀምሮ በተጋጋለበት ወቅት የኢትዮጵያ ሠራዊት ባንድ ክንፍ የነበረውን የጠላት ጦር አጥቅቶ ሲገባ ፣ በሁለተኛዉ ክንፍ በኮረብታማ ሥፍራ ላይ እርድ ይዞ የነበረው የማሕዲስቶች ጦር ገጠመው ። የኢትዮጵያ ሠራዊት ከሥር ሆኖ ከኮረብታው ላይ የነበረውን የጠላቱን ኃይል ጥሶ ለመውጣት ቀርቶ ለመከላከልም ከአልቻለበት ሁኔታ ላይ ወደቀና ወደፊት መግፋትም ሆነ ወደ ኋላው መመለስ ከማይችልበት መሥመር ውስጥ በመግባቱ በነበረበት አለቀ ። አዋጊውና ስሙጥሩው ጀግና ብላታ ገብሩ አባ ጨቋንና የኢትዮጵያ የማያወላውል እምነትና ፍቅር የነበራቸው የበኒዓምር ፈረሰኞችም "አንማረክም" እያሉ ትውልድ የሚያኮራ ሙያ እየሠሩ እዚያው ላይ አለቁ ።

የብላታ ገብሩ ጦር ድል መሆኑንና ራሳቸውም እዚያው ላይ መውደቃቸውን አሉላ እንደ ሰሙ እጅግ አዘኑ ።

“ገብሩ ሞተ! ገብሩ ቀደመኝ? ገብሩ ከዳኝ! ‘ጠላትክን እነ ጣብሬ ሠፈሩን ይገፔ አጠብቅሃለሁ’ ብሎኝ አልነበር? ቃሉን ጣሰ? እርሱም ድል ሆነ? የልጄን የወዳጄን የታማኜን የገብሩንና የጀግናዎችን ወታደሮቼን ደም ሳልመልስ ብቀር መሬት ትከዳኝ፣ ትውልድ ይታዘበኝ! ” ብለው አሉላ ሠራዊታቸውን አሠልፈው ከጦርነቱ ገቡ ። ስልት አልለወጡም ፤ የቦታውንም የተፈጥሮ አቀማመጥ ፤ ልብ-አላሉም ፤ ብላታ ገብሩ የፈጸሙትን ስሕተት ራሳቸውም ደገሙት ።

ምርጥ ምርጥ ተዋጊዎቻቸውን በግንባር አሠልፈው ሲዋጉ በከፍተኛ ኮረብታዎች ላይ የነበረው የማሕዲስቶች ሠራዊት በከፍተኛ ቁራጥነትና ሲቃ ማጥቃት ጀመረ ። የራስ አሉላም ጦር ድል ሆነና ተበታተነ ። ፈረሳቸው በጥይት ተመትቶ ራሳቸውም ወደቁ። ወዲያው ከታማኝ አሽከሮቻቸው ጋር ሆነው ከተጋጋለው ውጊያ ወጥተው አልባሌ ሰው መስለው ለመጀመሪያ ጊዜ ሸሹና ከአንድ’ ኮረብታ ላይ ወጡ ።በሠራዊታቸውም መካከል “ራስ ሞቱ’ የሚል ወሬ ተሰራጨበትና በየአቅጣጫው ተበታተነ ። እርግጥ ቆስለው ነበር ። ፈረሳቸው መሞቱን እርሳቸውም መቁሰላቸውን የተመለከቱ “ሞቱ” ብለው በማውራታቸውና በመደናገጣቸው ሠራዊታቸው ተበታተነ ። ራስ አሉላ ከጦርነቱ መሥመር ራቅ ብላ በነበረች ተራራ ላይ ከወጡ በኋላ እራፊ ጨርቅ ከጭናቸው ላይ አስረው ሲፈስ የነበረውን ደማቸውን አቆሙት ። ቀጥለውም እንግሊዞች በሸለሙዋቸው የሩቅ መመልከቻ መነጽር የጠላትን ወረዳ ተመለከቱት ።

“ለካ ተሳስተናል ! ለካ ድል ያደረገን የኛው ስሕተት ኑሩዋል ! በዚያ ቦታ ላይ የመሸገው ጠላት ብዛቱ ከሰማነው በላይ ነው የሚሆነው ፤ ከላይ እስከታች ከወዲህም ከአገድመቱ ጀምሮ ወታደር ከሠፈረበት ብዛቱ እጥፍ ነው የሚሆነው ! ሦስት ሺህ ብቻ አይሆንም ይህን ሳናጠና ነው ከመካከሉ የገባንለት !” ብለው መነጽሩን ከዐይኖቻቸው ነቅለው ከኋላቸው ለነበረ ጋሻ ጃግሬ ሰጡና ከንፈራቸውን ነክሰው ራሳቸውን እያወዛወዙ ፣

“አገሬ ላይ ጠላት ሠፍሮ ቀኝ እጄ ገብሩ ወድቆ ጀግኖች ወታደሮቼ ረግፈው ፣ እኔ የዮሐንስ አሽከር ፣ እኔ የዮሐንስ ባሪያ ከድርቡሽ ሸሽቼ በሕይወቴ ቁሜ ልታይ ነው ! አበሾች ድል ሆነው ሸሹ ብሎ ዓለም ሊታዘበኝ ነው ? አይታሰብም ! ብለው ተቀም”ጠውበት ከነበረው ድንጋይ ላይ ተነሡ ።

“ገብር ገብር ገብር ብር.. ብር—ብር—ርር” ነጋሪቱ ተጐሰመ ። “ክተት! ክተት! ክተት ት—ትት” መለከት ተነፋ ። ከዚያ በኋላ የተበታተነው ሠራዊት ወደዚያች ኮረብታ ተሰበሰበ። በወደቁት አዋጊዎች ፈንታ ሌሎች ተመረጡ ።

የማሕዲስቶች ጦር የመሸገበትን ወረዳ አሉላ ከአጠኑ በኋላ ፊት ለፊት መግጠሙ ቀርቶ በጐንና በጐኑ እንዲወጠር እንዲያዝ ስልት አወጡ ። ከምሽቱ በሚመጣበት ጊዜ ደግሞ በግንባር የሚገጥመውና አፈግፍጐ ከደጀን ጦር ጋር እንዲጋጠሙ የሚያባብለው ዘርፍ አሰለፉ ፤ ከእርሳቸው ቀጥሎም የበኒዓሚር ተወላጅ ሙሳኤልፊል ናዜር አዛዥ እንዲሆኑ ሾሙዋቸው ። በየዘርፉ በተሠለፈው እግረኛ ጦር ጀርባ ፈረሰኛ እንዲሠለፍና ወደ ኋላው የሚሸሸውን የወገን ጦር ያለ ምሕረት እንዲቀጣው አዘዙ ።

አሉላ ድል በተመቱበት ዕለት ሠራዊታቸውን አስከትተው በአዲስ ስልት ካዘጋጁት በኋላ ፣ እንደገና በማግሥቱ ጧት ጦርነቱን ገጠሙ ። ራሳቸው በፈረስ ላይ ሆነው በየግንባሩ እየተዘዋወሩ ፣

‘ወደ ኋላህ ፊትህን ያዞርክ ሥጋህን ለአራዊት ፣ ነፍስህን ለገሃነመ እሳት ዳርጌዋለሁ’ እያሉ እያሳወጁ ተዋጊ በሳሳበት በኩል ጦር እየጨመሩ ፣ አቅጣጫውን የሳተውን ሥፍራ እያስያዙ ወደ ፊት ሲያስገፉ ፣ አጥቂውን የጠላት ክንፍ በእግረኛና በፈረሰኛ እያስከበቡ ጦርነቱን መሩ ። ሠራዊታቸው ከበስተኋላው የራሱ ፈረሰኛ ፣ ከወደፊቱ በጠላት ጦር እንደ ተከበበ ካረጋገጠ በኋላ ጥርሱን ነክሶ መንፈሱን አስቆጥቶ ተዋጋ ። እኩለ ቀን ድረስ ሲፋጭ ራሳቸው አሉላ ከፈረሳቸው ወርደው ከተዋጊው ሠራዊት መካከል ገቡና ፣

"ምሽትን ካልያዝን እዚሁ ማሰቅ ነው! ወደኋላ ማየት የለም ፤ የሁላችንም ዕጣ-ፈንታ ከዚህ አያልፍም" እያሉ ራሳቸው እየሙሁ ቁርጠኛ ውሳኔያቸውን አስታወቁ ።

ወደ ማታ የኢትዮጵያ ሠራዊት የጠላትን እርድ እየጣሰ መግባት ሲጀምር ፤ ሺህ አረይ የሚባሉት ፈረሰኛ ጦር ይዘው መድረሳቸውን ራስ አሉላ ሰምተው ሺህ አረይ ከጠላት በስተጀርባ እንዲገቡና ጠላት እንዳያመልጥ መንገዱን እንዲዘጉበት ከከሰላም የሚመጣ ደጀን ጦር እንዲከላከሉት ትእዛዝ አስተላለፉላቸው ። በሦስት አቅጣጫ ተሠልፎ ወደፊት ሲገፋ የነበረው የራስ አሉላ ሠራዊት ወደ ጠላቱ እርድ መግባት ሲጀምር ጠላት ከምሽጉ እየወጣ በጨበጣ ተጋጠመ ። የኢትዮጵያ ሠራዊት በቅልጥፍናና በአመካከት እጅግ በመላቁ እየጠቃ ወደፊት ሲገባ ጠላት ከእርዱ እየወጣ ወደ ኋላው መፈርጠጥ ሲጀምር ደግሞ የሺህ አረይ ፈረሰኛ ጦር እየተቀባበለ አስቀረው ።

ራስ አሉላ ፤ የሺህ አረይ ፈረሰኛ ጦር መንገድ እንዲዘጋ የሰጡት መመሪያ ሌላ ታላቅ ውጤትም አስገኘላቸው ። ለእርዳታ ከከሰላ ሲገሠግሥ የነበረውን የጠላት ጦር ከሁለት ቆራርጦ በመካከሉ ገባና በታተነው ። የማሕዲስቶቹ ጦር አዝማችና አዋጊ የነበረው ራሱ ኦቶማን ዲንካ ተሹሎክልኮ አመለጠ ። ከእርሱም ጋር አንድ መቶ ሃምሳ ያህል ወታደሮች በየአቅጣጫው እየፈረጠጡ ሲያመልጡ ዐሥር ሺህ የሚሆን ሠራዊት ግን ከዚያው ላይ ወድሟል ። ከኢትዮጵያም በኩል እስከ አንድ ሺህ አምስት መቶ የሚገመቱ ሲወድቁ ፤ እስከ አምስት መቶ የሚደርሱ ቆሰሉ ።

አሉላ ራሳቸው ፤ ከጦርነቱ ከመግባታቸው በፊትም በብላታ ገብሩ አዋጊነት ከወደቁት ወታደሮች ጋር ከሠላሳ በላይ የሚሆኑ እጅግ የተመሰገኑ ጀግኖች ከጦርነቱ ላይ ወድቀዋል ። ከእነርሱም መካከል ከብላታ ገብሩ ቀጥሰው በአዝማችነትና በአዋጊነት እጅግ ስመ-ጥሩ የነበሩት ሐጎስ ወረታ የተባሉት ጀግና ይገኙበታል ። የማሕዲስቶቹ ግሥገሣ በዚያ ጦርነት ቅስሙ ባይሰበር ኑሮ ምዕራባዊው ቆላ ፤ ከረንና ምፅዋን አካቦ ለመያዝ የማያውልላወ ዕቅዱ ነበር ።

ራስ አሉላ ፤ በዚያ ጦርነት ቀድመዋቸው የወደቁትን የታማኝ የጦር አበጋዛቸውን የብላታ ገብሩን አስከሬን አስፈልገው ባያገኙትም ፤ ደማቸውን በመመለሳቸው የኢትዮጵያን ክብር ባለማስደፈራቸው ጸጉራቸውን ሹርባ ተሠርተው ቅቤ ተቀቡ ። በጦርነቱ ሜዳ የወደቀውንም የወገንና የጠላት ወታደር ሬሣ አሰብስበው አስቀብረው ፤ የተማረከ መሣሪያ አስቆጥረው ምርኮኞች አስቀድመው ከኩፊት ቀበሌ ወጥተው ራቅ ካለ ሥፍራ ላይ ሠፈሩ ።

ከኩፊት ጦርነት የተረፈው ሠራዊታቸው በልዩ ልዩ ችግሮች እንዳይጠቃባቸው በጥንቃቄ እየተጓዙ ከረን ደረሱ ። የምሥራቹንም ወደ አጼ ዮሐንስ ፤ "አረመኔውን የድርቡሽን ጦር ድል አድርጌያለሁ" ብለው በጉዞና በሕመም የተዳከመው ሠራዊታቸው በመጠኑ ዕረፍት ካደረገና ቁስለኛውም ሁሉ ማገገም እንደ ጀመረ በብላታ ገብሩ ሞት እጅግ የተከፉትና ያዘኑት ራስ አሉላ ፤ የጦር አለቆቻቸውን ሰብስበው ስለ ጦርነቱና ስለ ወደፊቱም ጠቅላላ ጉዳይ በተወያዩበት ሰዓት ፤

"ልጆቼ ወዳጆቼ!

ኢትዮጵያ በድርቡሽ ጦር እንዳትወድቅ የሚጠብቃት አምላክ ታድጓት ከተዋረድን በኋላ አባይቶ ግሬን እንጂ የሠራነው ስሕተት ከፍ ያለ ነው ። የድርቡሽን ሠራዊት ብዛት ተሞልክተው እንዲነግሩን የላክናቸው ፈረሰኞቻችን ፤ 'ሦስት ሺህ ብቻ ይሆናል' ብለው የነገሩንን እንደገና ሳናጣራ ስተት ብለን ገብተን ብዙ ጀግኖች አለቁብን ። ገብሩም የሰጠሁትን ትእዛዝ ሁሉ ዘንግቶ ቃሌን ጥሶ ሠርቶት የማያውቅ ጥፋት አጥፍቶ ጀግኖቼን ይዞ ጠፋ ። ነፍሳቸውን አምላካችን ይቀበልልን ፤ ተስካራቸውንም እናወጣለን ። ዛሬ ድል ብናደርገውም ድርቡሽ መምጣቱ አይቀርምና ጦር አዘጋጅተን እንደገና ወደ ከሰላ እንዝመት ወይስ ወደ አሥመራ እንመለስ ?በዚህ ጉዳይ የታያችሁን ያመለከታችሁን እንድትነግሩኝ ነው ያስጠራኋችሁ" ብለው ራስ አሉላ ምክር ጠየቁ ።

የጦር አለቆቹና የየቅላው ተጠሪዎች እርስ በርሳቸው ከተነጋገሩበት በኋላ ባሻይ ደባሳ የተባሉ የጦር አለቃ ተነሥተው፣

“ጌታዬ ራስ አሉላ!

ጠላት አገራችንን መመኘት የጀመረው ዛሬ አይደለም “ቱርክም ግብጽም ሞክረዋል ። ድርቡሽም ይኸውና እስከዛሬ ድረስ ዘልቆ ገባ ። በዚሁ ይቀራል ማለትም ሞኝነት ነው ። ከሌላው አገር በፊት የቱርክንም ሆነ የግብጽን ግፍ የቀመስነው እኛ ሐማሴኖች ነን ። የጠላትን ግፍ የቀመስን በመሆናችንም እነሆ ዛሬም ጉብዝናቱ ሁሉ ወጥቶ ተዋግቷል። ከእንግዲህ ወዲያ ጠላት መሬታችንን አይረግጣትም ። የሐማሴን ውርደት የመላው የአገር ውርደት ነውና በቶሎ ወደ ከሰላ ዘምተን ከዚያው ላይ ካላቆምን ነው እንደገና ደግሞ ወደላይ መዝለቁ አይቀርምና ብንዘምት ይታየኛል” ብለው ተቀመጡ ።

ቀጥለው ሻለቃ አርአያ ተነሡና፣

“ከኩፊት መመለሳችንንም ቢሆን አልወደድኩትም ፣ ድርቡሽን ነካ ነው እንጂ አላደቀቅነውም ። ከሰላንስ ዛሬ ካለቀቅነው መቼ ልንመልሰው ነው ? ደግሞም ወደ ከሰላ የምንዘምት ከሆነ እንግሊዞችም ቢሆኑ ሳይደግፉን አይቀሩም ። ለዚህ ለዚህ ባንነካው ይሻል ነበር ። አሁን እንግዲህ ብድሩን ለመመለስ ሲል ጓዙን ጠቅልሎ ይመጣና ከቆላው ፀልፎ ወደ ደጋው ማንጋጠጡ የማይቀር ነው ። አሁንም ሠራዊታችን ካለፈ ሰንቅ ይዞ ኃይሉና እንደገና ወርደን ከሰላን መልሰን በእጃችን ስናስገባ ነው የሚታየኝ” ብለው ተቀመጡ ።

ፊታውራሪ ኃይለ ሥላሴ ደግሞ ተነሥተው፣

“ጌታዬ ጠላት ከታዛ አስቀምጦ በርን ካልጠበቁና ካልዘጉ ዘሎ መግባቱ አይቀርም ። በትላንትናው ጦርነት የሚያስደስት ሙያ ለሠሩ ሹመትና ሽልማት ሰጥቶ ፣ የከዱን ቀጥቶ ጠላት ሳይታጠቅ መድረስ ይገባልና እዚሁ ውለን ማደሩ አይታየኝም” ብለው

ሲናገሩ ፣ የጦር አለቆቹ እርስ በርሳቸው ተያዩ ። በዚህ ጊዜ ባሻይ ባራኪ የተባሉ የጦር አለቃ ከአጠገባቸው ወደ ነበሩት ጓደኞቻቸው ዘወር አሉና ፣

“ጌታችን እንዲያን እንዝመት ብለዋቸው እንጂ ያውም ጦር ማን ማለት ይቀናቸዋል ። ዛሬን ቢውሉ ነገን አይደግሙትምና መዝመታችን የማይቀር ስለሆነ ፣ ሌላ ሐሳብ መናገር አያሻችም” አሉዋቸው ። ይህችው ሐሳብ ውስጥ ለውስጥ ከተዛመተች በኋላም ፣ “እንዝመት ፣ እንውረድ ፣ እንበለው” የሚለው ሐሳብ አስተጋባ ።

ራስ አሉላ ፣ የሁሉንም ንግግር በጽሞና ሲያዳምጡ ቆዩና ፣ በሐሳብና በትካዜ ተውጠው በዝምታ ተሸብበው ቆዩ ። ብላታ ገብሩ ቢኖሩ ኑሮ ሐሳባቸውን ይናገሩላቸውና ሌላው ሰው ሳይናገር ነገሩ ያልቅ ነበር ። በዚያች ለት ግን ገብሩ የሉም ። የአሉላን ሐሳብ ተርጉሞ ፍሬ ነገሩን ፍርጥርጥ አድርጎ የሚናገር አልተገኘም ። ሁሉም “እንዝመት” አለ ፣ ግን ሁሉም ከልባቸው ነበር ?

በኩፊት ጦርነት በርካታ ጀግኖች ወድቀዋል ። ከዚያ ሌላ ደግሞ ቀበሌው ሞቃት ነው ፣ ከመስከረምና ከጥቅምት ወራት በኋላ ወንዞች ማግጠጥ ይጀምራሉና። ወባው ተናዳፊ ነው። ስንቅ እንደልብ አይገኝም ። ከደጋውና ከወይና ደጋው ቀበሌ የወረደው ሠራዊት ያን ሁሉ ችግር እስከ መቼ ይችለዋል ? ታዲያ ይህን ሁሉ እያወቁ የጦር አለቆቹ እንዝመት ማለታቸው ከልባቸው ነበር ? ይህን የመሳሰሉትን ጉዳዮች እያነሡ ሲጥሉ ቆዩና ራስ አሉላ የብላታ ገብሩን ቁመና ከፊታቸው ፣ የብላታ ገብሩን ትዝታ ከአእምሮአቸው የብላታ ገብሩን ፍቅር ከአንጀታቸው ይፍቅላቸው መስሏቸው ፣ ያለ-የሌለ ትንፋሻቸውን ተጫጭነው አስወጡና ፣

“ሰማችሁ ወዳጆቼ! ወንድሞቼ !

ሐሳባችሁን ሰማሁት ! ነገራችሁም ከልቤ ገብቷል ። ለጠላት ጊዜ መስጠትና ለትውልድም ማስተላለፍ እንደማይገባ የታመነ ነው። ድርቡሽ ብድሩን ለመመለስ ብቻም ሳይሆን ኢትዮጵያንም መጎምጀቱ የማይቀር ነገር ነው ። ዛሬ ብንገፋውም ነገ ብቅ ማለቱ አይቀርም ። ግን ሌላ አስቸኳይ ጉዳይም አለብን ።

ከሰላ ገብተን የተከበቡትን ጭፍሮቻቸውን ነጻ እንድናወጣቸው እንግሊዞች ይወተውቱናል ። ለነገሩ ግን ለእነርሱ ጉትጎታም ሆነ ውለታ ብለን ሳይሆን ከሰላም ከጃችን ወቶ ውሉ ባያድር ተገቢ በሆነ ነበር ። ግን በባሕሩ በኩል የተፈጠረው አዲስ ነገር ደግሞ በጣም አሳሳቢያችን ነው ። ከከሰላ ይልቅ ምጥዋ ትቀርበናለች ። ከከሰላም ደግሞ ምጥዋ በቅድሚያ ታስፈልገናለች ። የምጥዋ መያዝ በጣም ከንክኖኛል ፤ በገዛ ምድራችን በገዛ ዐፈራችን ፣ በገዛ ባሕራችን ይኸውና ግብጦች ፣ እንግሊዞችና ጣሊያኖች ይሻኮቱበታል ። ይመሳጠራሉ ይናኮራሉ ። እኛ ከሰላ ከወረድንላቸው ደግሞ ምጥዋን ዐልፈው ሐማሴን ላይ ብቅ ይላሉ ፤ ከዚያ በኋላ እነርሱ ደገኞች እኛ ቆለኞች መሆናችን ነው።

ከዚያ በኋላ ከዚህ መቀመጫችን ብቻ ሳይሆን አንገታችን ከተያዘ በኋላ ፣ ድርቡሽም በከሰላ አካባቢ የሚገኙትን ሕዝቦች አስተባብሮ በከበባ ይፈጀናል ። ከዚያ በኋላ ያገራችን ነገር ያለቀለት ይሆናል ። ኢትዮጵያም ከብርቱና አወዛጋቢ ከሆነ ቀንበር ውስጥ ትገባለች ።

ስለዚህ ዛሬ የጨበጥነውን ድል ካገኘን ጐሳዎቻችን ሁሉ ተባብረው የድርቡሾች ደጋፊዎች የሆኑትን እንዲቋቋሙልን ኃላፊ ኃላፊ ሰጥተን ወደ ሐማሴን ብንመለስና በባሕሩ በኩል አዲስ የመጡትን ጣሊያኖች ሐሳብ ብናዳምጥ አይሻልም ይመስላችኋል ?” ሲሉ ያቀረቡትን ሐሳብ የጦር አለቆቹና ባለባቶቹ ከተመካከሩበት በኋላ በሐሳቡ ተስማሙበት ።

ራስ አሉላ ፣ በከረን በአቆርዳትና በምጽዋ በኩል የሚኖሩት ጐሳዎች ተባብረው በድርቡሾች ላይ እንዲነሡ በዐዋጅ ነግረው ሺህ ሙሳኤል ፊሊ የተባሉት የበኒዓምር ተጠሪ የአካባቢው ዋና ሆነው እንዲያስተዳድሩ ሾሙዋቸው ። ከእርሳቸው ቀጥለውም ሺህ አረይ የተባሉት የባርያ ጐሳ ተጠሪ ሆነው ተሾሙ ።

በዚህ ጊዜ ከኢትዮጵያዊነታቸው ዓላማና ስሜት ነቅነቅ ሳይሉ ሲታገሉ የነበሩት ጐሳዎች እየተበራቱ ስለሔዱ ፣ የማሕዲስቶቹ ደጋፊዎች ከነበሩት ጐሳዎች ጋር ግጭት ማስነሣት ጀመሩ። በተንግዛውም የእርስ-በርስ ትርምስ ሺህ አሊ ኑሪ የተባሉት የራስ

አሉላ ባለሟል የመንደራቸውን ጀግኖች አስልፈው ከማሕዲስቶች ደጋፊዎች ጋር ጦርነት ገጠሙና ሼህ አልሐሳምኪን ሼህ መሐመድ አዋድና ሌሎቹንም በርካታ የማሕዲስት ቀንደኞች ማርከው ለራስ አሉላ አቀረቡ ።

ሼሆቹ ኢትዮጵያዊነታቸውን ክደው የማሕዲስቶች ተጠሪዎች ሆነው በሕዝብ ላይ የፈጸሙት ግፍ አመዝኖ በመገኘቱ በስቅላት እንዲቀጡ ተፈረደባቸው ።

ራስ አሉላ ፣ ከኩፊት ጦርነት ተመልሰው ከረን ላይ ሹምሽር ፣ ሽልማትና ቅጣት ሲሰጡ ቆይተው የወታደሮቻቸውንና የራሳቸውን ቁስል ከጠጋገኑ በኋላ ወደ አሥመራ ጉዞ ጀመሩ ። በጥንቱ ዘመን “አርባዕተ-አሥመራ” በሚል መጠሪያ በአራት መንደሮች ተከፋፍላ ነዋሪዎችዋ እርስ-በርሳቸው ሲጋጩባት የነበረችው መንደር የአሉላ መዲና ከሆነች በኋላ ፣ የእርስ-በርሱ ግጭት ቀርቶ አንድነቷንና ልማትዋን የመሠረቱላትን ፣ የማሕዲስቶችን ወራሪ ኃይል እንኩትኩት አድርገው የሰባበሩትን አውራዋንና ሠራዊታቸውን በታላቅ ከብርና ፈንጠዝያ ተቀበለች ።

ቱርክ ባሻ ራስ አሉላ ጐፈሪያቸውን ቀጭን ሹርባ ተሠርተው በቀይ ሻሽ ደገፍ አድርገው ፣ ከግብጽ ጦር አዝማች ማርከው በለበሱት የማዕረግ ልብስ ላይ የአንበሳ ለምድ ደርበው አሸሚጣጭ ጉራዴያቸውን አገንድረው በድንጉላ ፈረስ ላይ ተቀምጠው ግራና ቀኝ ፊትና ኋላ ቈመናው ከስቶ ልቡ እንደ ዳልጋ አንበሳ ባበጠ ሠራዊት ታጅበው ብቅ ሲሉ የአሥመራ ሕዝብ ድብልቅልቅ ባለ የደስታ መንፈስ ተዋጠ ።

መሰንቆኛዋም ቀጥሎ ያለችውን ገጸ-በረከት አቀረበ ።

“ከም መንደላይ ተመን ተውርዋሪ
ከም አንበጣ አብ ግድም ሰፋሪ
ከም አንበሳ ብቅልጽም ለባሪ
ሰብአይ ከሰላ ውሽግ ባሕሪ”

ት ር ጉ ም

"እንደ መርዘኛ እባብ ተወርዋሪ
እንደ አንበጣ ገድም ላይ በፋሪ
እንደ አንበሳ ቅልጥም ሰባሪ
ከሰላ ባለቤቱ
ባሕር ዕቁባቱ"

ከመረብ ወንዝ ማዶና ማዶ በሙጥር ዘፋኞች መሰንቆኞችና የነበሩ በነቂስ ወጥተው ጉሮሮአቸውን ቀርቶ የመሰንቆቻቸው ጅማቶች እስኪበጣጠሱ አቀባበሉን አድምቀውት ዋሉ። ከብት አረኛው ሁሉ መንጋውን እንዳሰማራ ወደ ሠልፉ እየተሯሯጠ በመሔዱ በአሥመራ አካባቢ የነበረ የእርሻ ሰብል እንደዚያ ዕለት የከብት ሲሳይ ሆኖ አያውቅም ነበር ።

እንጀራው ከምንነው ቂጣውና ጥራጥሬው ከምጣድ ሳይላቀቅ ፣ ከወንጠፍቱ ላይ ድፍድፉ እንደተቀለለ ፣ እንዝርቱ ከነጥጡ እየተወረወረ ፣ ቡናው እንደ ተንተከተከ ፣ ሊጡ እንደ ተከፈተ ቤቱ ዕልል ዕልል እያለ ሲወጣ በሕይወት የተመለሰ ዘማች ዘመድ ቀርቶ የማያውቀው ሁሉ እያቀፈ ሲስመው ፣ ዘመዳቸውን ያጡ ሲላቀሱ ከዚያ በፊት በአሥመራ መንደር ያልታየና ያልተሰማ ትርምስ ሆነ ።

ራስ አሉላ ከነሠራዊታቸው ሕዝቡ ወደ አዘጋጀላቸው ዳስ ገቡ ። ሕዝቡ በየቡድን በየቡድን እየተመደበ ሲዘፍን የሊቀ-መኳሶች ሊቀ መኳስ የተባሉትና በጐንደር ከተማ በዘመኑ የተመሰገኑት ሊቀ መኳስ ስጦታው የኩፊትን ጦርነት ውጤት እንደ ሰሙ ከአክሱም ወደ አሥመራ ሔደው ነበርና ከራሶች ራስ ፊት ቀርበው ፣

"ድርቡሽ ገባ ሲባል ሸልኮ በቀዳዳ
አሉላ የሚሉት ወረደበት ናዳ

"መጣሁ" ብሎ ላከ ድርቡሽ ከከሰላ
ተቀበለው ወርዶ አባ ነጋ አሉላ

ምነው በጠየቀው ግብሩን በጸንጸው
ጉራዕ ድረስ ገብቶ ምን እንዳገኘው !

ድርቡሽ አልጠየቀም ፣ አልሰማም ወይ ወሬ
ግብሩ መግቢያ ሲያጣ ባሉላ ጉፈሬ

ኩፊት ላይ የታየው ያሉላ ጉራዴ
ያገሬ መኪታ የኔ ጋሻ ከንዴ"

ብለው ሲያንጐራጕሩ ፣ የራስ አሉላ የልፍኝ አሽከር ቀረብ ብሎ በከረጢት የታሰረ ብር አሸከማቸው ። ዘፈኑ ቀረርቶው ፣ ፉከራው ፣ ዕልልታው ሳያቋርጥ ከሳምንት በላይ ሲያስተጋባ ሰነበተ። ራስ አሉላም በዚያ ሕዝባዊ ዳስ እየተገኙ ግብር ሲያበሉ ግዳይ እየተቀበሉ ሲሸልሙ ፣ ከድቶ የተያዘውንና የሸሸውን ሲቀጡ ሰነበቱ ። ወደ አጼ ዮሐንስ የላኩት የምሥራችም መልሱ በዚያ ሰሞን መጣላቸው ።

"ልጄ ወዳጄ ቱርክ ባሻ ራስ አሉላ

የላክህልኝ የምሥራች በደረሰኝ ጊዜ ሰውነቴን ደስታ ወረረው። በጉልበቱና በመግረያው ተመክቶ የመጣብህን አረመኔ ድል ነሥተህና አሳፍረህ እንኳን በደኅና ገባህ ፤ ለሀገራቸው ሲሉ በጦርነቱ ለሞቱት ጀግኖች ተዝካራቸው እንዲወጣ የሚቻለውን ነገር ሁሉ እልክልሃለሁ ። እግዚአብሔር ክንድህን ያበርታልህ" ይላል መልእክቱ ።

የኩፊት ጦርነት የአሉላን ማንነትና የጦር በሉት ችሎታ አመዛዛኝነት ፣ ታጋሽነትና ታላቅነት ያስመሰከረ ሆነ ። ይህን የተገነዘቡት እንግሊዞችና ግብጾች የአሉላን ወዳጅነት በኢጣሊያኖች ላለመለወጥ መጠንቀቅ ጀመሩ ። የአሉላን ፊት ወደ ከሰላ አዙረው ጣሊያኖችን ወደ ሐማሴን ለማስገባት ያደረጉት ተንኮል የተደረሰበት እንደሆነ ከምሥራቃዊው ሱዳን እየፈለሱ በከረን በኩል ወደ ምፅዋ ሲጓዙ ለነበሩት ግብጻውያን እጅግ አስከፊና አስቸጋሪ ጉዳይ ሊደርስባቸው እንደሚችል ስለ አመኑበት ባለፈው ጊዜ ስለፈጸሙት ተንኮል ልባዊ ይቅርታቸውን ለማግ

ኘት መጣጣር ጀመሩ ። በለዚህ ኢጣሊያኖች በነበሩበት እንዲቀዩ እንጂ ወደፊት እንዳይራመዱ ማገባበት የእንግሊዞችና ግብጾች ዋናው ተግባራቸው ሆነ ። ራስ አሉላም ምንም እንኳን እንግሊዞች እርሳቸውን መሣሪያ አድርገው ማሕዲስቶችን ለማስደብደብ ያደረጉትን ጥረት ቢረዱትም ፥ የወዳጅነታቸውን ገጽ-ፈገግታ አላዞሩባቸውም ። እንዲያውም የእንግሊዞችን ባሕርይና ስልት በሚገባ ለማጥናት የቻሉት ከዚያ ወዲህ ሆነ። በዚያን ጊዜ የነበረውን ሁኔታና በእንግሊዞችም ላይ አድሮባቸው የነበረውን ቅሬታ ፍጻሜ ሕይወታቸው በተቃረበበት ወቅት ዋይልድ ለተባለው እንግሊዛዊ ሲያጫውቱት ፥ "እስቲ አንድ ነገር ልጠይቅህ !ስለምንድን ነው የድሮ ወዳጆቻችሁን ችላ እምትሉት ? እንግሊዝ አድሚራል ሒዊትን ልካ ያደረግነውን ስምምነት ሁሉ ገሸሽ አድርጋ ፥ ከጣሊያን ጋር ተመሳጥራ ፥ አገሬን ስትሰጥ ትንሽም ቅር አላላትም ? ይህን ምን ትርጉም ትሰጠዋለህ ? ምንስ ማለቷ ነው ? እንግሊዝ የገባችውን ውል አታከብርም?" ብለው ተቀምጠውበት ከነበረው ድንክ አልጋ በትራሱ በኩል ተጠቅልሎ ተቀምጦ የነበረ ወረቀት አወጡና ፥ ንግግራቸውን በመቀጠል ፥

"ይህ ውል ዛሬም ድረስ በእናንተም ዘንድ ይገኛል ፤ ለመሆኑስ ውል ብቻ ማስቀመጡስ ምን ይሠራል ? እስቲ በመጀመሪያ የተጻፈውን ቃል ተመልከተው ? ምጥዋን አሳልፋችሁ ለጣሊያኖች በመስጠታችሁ ንጉሠ ነገሥቱ በዚያ በኩል መሣሪያ ለማስገባት የማይቻላቸው ሆነ ። ይህን ማድረግ ይገባችሁ ነበር ? በውላችንስ መሠረት እኔ ግብጾችን ከበጐስ አውጥቼ ምጥዋ አላደረስኩላችሁም ? ምንም እንኳ ለሀገሬ ስል ቢሆን ወደ ቀላው ዘምቼ አልተዋጋሁም ? የዚያስ ጦርነት ውጤት እናንተን አልጠቀመም? እናንተ የምትፈልጉትን ከሠራንላችሁ በኋላ እኛን ገሸሽ አድርጋችሁ ወደ ወገኖቻችሁ ዘወር አላላችሁም ? ከገባችሁት ውል የፈጸማችሁት ነገር ቢኖር ጳጳስ መላክ ብቻ ሆኖ ቀረ ? በእርግጥስ ዋናው ፍላጐታችንና ችግራችንስ ይህ ብቻ ነበር ? እስቲ አንተ መልስልኝ!" ብለው አፋጠጡት ።

"መቼም ስሕተት ተፈጽሟል ። ባለሥልጣኖቻችን በልዩ ልዩ ምክንያቶች የተነሣ ችግር ፈጥረዋል" አለ አንገቱን አቀርቅሮ ዐይኖቹን እያስለመለመ ።

"ስሕተት አይደለም፥ ክዳት ነው!" አሉ አሉላም ቆጣ ብለው።

"መቼም ያሳዝናል ፤ እንደ ተመለስኩ ሁኔታውን ለባለሥልጣኖች ለማስረዳት እሞክራለሁ" አለ ዋይልድም እጅግ ግር ብሎት።

"ሳያውቁት ቀሩ ብለህ ነው? ልባቸው ቢከዳኝ ነው እንጂ! ግዴለም ትውልድ ይፈርዳል!" ብለው አሰናበቱት ።

አሉላ አሥመራና ምፅዋ

ራስ አሉላ፣ ዋና ከተማቸውን ከአዲ ተክላይ ወደ አሥመራ ካዛወሩበት ምክንያቶች አንዱም ከባሕሩ በኩል ወደላይ የሚወጣውን ጠላት ለመከላከል ብቻም ሳይሆን፣ ከእርሻ ገቢ ብቻ በሚገኝ ገቢ ለማስተዳደር የከበዳቸውን ሠራዊታቸውን ከንግድና ቀረጥም በሚገኝ ገቢ ለመደጎም ቢሉ ነበር። በአራት አነስተኛ መንደሮች ተከፋፍላ የነበረችው አሥመራ በ1876 ላይ የአሉላ መዲና ከመሆኑዋ ከሃምሳ ዓመታት ቀደም ብላም እንደ ዚያው እንደ ተበታተነች መጠነኛ የንግድ እንቅስቃሴ ነበራት። የአራቱ መንደሮች ቁርቁራ ግን እጅግ ራቅ ያለ ነው። ከሃምሳ ዓመታት በፊት እነዚያ መንደሮች ከሦስት መቶ የማይበልጡ ቤቶችና ወደ ሁለት ሺህ የሚጠጉ ነዋሪዎች እንደ ነበሩዋቸው ይተረከላታል።

አሥመራና ምፅዋ በንግድ ገመድ እንዲተሳሰሩላቸው በአይሉትና በሰሐጢ አካባቢ የነበሩትን ሽፍቶች ማጥፋት ብቻም ሳይሆን የአሥመራ ከተማ እንድትሻሻልና በሥርዓት እንድትመራ ለማድረግ ሲሉ፣ በመጀመሪያ ነጋድራስ ብርሃኑ ሐጐስ የተባሉትን የሸዌአተ አንሰባ ተወላጅ ሾሙላት።

ራስ አሉላ በሃይማኖታቸው ጽኑ ክርስቲያን እንደ ነበሩ የማያጠራጥር ቢሆንም፣ የእስልምናን ሃይማኖት በማክበር ረገድ ደግሞ ከንጉሠ ነገሥቱ የተለዩ ነበሩ። አጼ ዮሐንስ እስላሞች ክርስትና ካልተነሡ ካገር እንዲወጡ ኢትዮጵያም የክርስትና ሃይማኖት የሚከተሉ ብቻ እንዳይኖሩባት ዐዋጅ ሲያወጡና ዐዋጃቸውንም በሥራ ላይ ለማዋል ያን ሁሉ ጥረት ሲያደርጉ፣ የራስ አሉላ አስተሳሰብ ደግሞ ከዚህ የተለየ ነበር። የራስ አሉላ ትልቁ ጥረትና ፍላጎት በንግድ ጉዳይ ላይ ያረፈ በመሆኑ፣ በጽኖታቸው መታወክ

የተነሣ ሲንከራተቱ የነበሩትን የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች፣ አሥመራ እየገቡ እንዲሠፍሩ ቦታ በመስጠት በንግድ ሥራው እንዲሠማሩ በማበረታታት ይደግፏቸው ስለ ነበረ፣ ተቀናቃኞቻቸው ዘንድ 'የክርስቲያኖች ጠላት' እያሉ ያስወሩባቸው ጀመር። እርሳቸው ግን ለተቀናቃኞቻቸው ስብከት ሳይሸበሩበት እምነታቸውን በልባቸው ይዘው ሥራቸውን ቀጠሉ። ከመረብ ወንዝ ማዶ የነበሩት የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮችም በራስ አሉላ ላይ ልባዊ እምነትና አክብሮት ስለ አደረባቸው በንግዱ ሥራ በሙሉ ፈቃደኛነት ተሳታፊዎች ሆኑ። የእስልምና ሃይማኖት ተከታዮች በአሉላ ላይ ያሳዩትን እምነት ራሳቸው አሉላም ስለ ተረዱላቸው፣ የንግዱ እንቅስቃሴ በአስተማማኝ ይዞታ እንደሚቀጥልና ስለ አመንበት የጊንዳዕ መንደር እንዲስፋፋ መንገዱ እንዲጠረግና እንዲሻሻል፣ ዱሩ እንዲመነጠር ለመንገደኞች አስቸጋሪዎች የነበሩት እንደ አንበሳና ነብር የመሳሰሉት አራዊት እንዲታደኑ አደረጉ።

ራስ አሉላ፣ በመረብ ምላሽ ግዛታቸው የርስት ጉልት ሥርዓት መሥርተው በውትድርናው ግዳጅ የተሰለፉ ሁሉ እንዲተዳደሩበት ለማድረግ ያወጡት ዐዋጅ እምብዛም ውጤት የማይሰጣቸውና ሕዝቡም ያልወደደላቸው መሆኑን ከተገነዘቡ በኋላ፣ በንግድ በቀረጥና በግብር ከሚገኘው ገቢ ወታደሮቻቸውን ለማስተዳደር የወር ደመወዝ ለመስጠት ወሰኑ።

በተለይ ከመረብ ወንዝ ወዲህ ማለትም ከትግራይ አብረዋቸው ለሔዱ በየወርኃቱ ሲዋደቁ ለነበሩ ከሁለት ሺህ በላይ ለሚሆኑ ወታደሮቻቸው መተዳደሪያ መስጠት እጅግ አስፈላጊ መሆኑን አመኑበት። ያመቻቸውንና የተቻለውንም ያህል በእርሻ ሥራ እየረሱና እያሳረሱ እንዲተዳደሩላቸው ለማድረግም ጥረትአድርገውላቸዋል። ቢሆንም በቂና አስተማማኝ ሆና አላገኙትም። እርሳቸውን አምነው ተከትለዋቸው የሔዱትም ቢሆኑ እንደገና ወደ ትግራይ ለመመለስና ከባለ የኑሮ አረንቋ ውስጥ ለመዘፈቅ አይችሉም ነበር። በየአገር ቤቱ ተበትኖ የሚኖርና በወርኃት ሰዓት ብቻ በክተት የሚጠራ ሠራዊትም አስተማማኝ ሊሆን እንደማይችል የተረዱት አሉላ፣ ቋሚ የሆነና በደመወዝ የሚተዳደር ወታደር አስፈላጊ መሆኑን አምነውበታል። እንደ

ዚያ የሆነ በአጠገባቸው በቀዋሚነት የሚሠፍር ተወርዋሪ ጦር
ክፍላቸው ደግሞ የግዛታቸውን ጸጥታ ለመጠበቅና በተለይም
የአሥመራ - ምፅዋን የንግድ መሥመር አስተማማኝ ለማድረግ
እንደማይችሉ ተማምነውበታል ።

በዚህ መሠረት ለመጀመሪያ ጊዜ ከአንድ ሺህ የሚበ
ልጡ ቀዋሚ ወታደሮች በወር እንዳንድ ኩንታል ጤፍና በዓ
መት ደግሞ አምስት አምስት የማሪትሬዛ ብር ደመወዝ መከፈል
ጀመሩ።የቀዋሚው ወታደራቸው ቁጥር እየበዛ መሔድ ሲጀ
ምር ደግሞ ደመወዙ የማይበቃው እየሆነ በመቸገሩ በእርሻ ከሚ
ገኝ ገቢ መደጐምም አስፈላጊያቸው ሆነ ።

በአሥመራ ከተማ በምትገኘው ኮረብታ ላይ ሦስት አዳራ
ሾች ለራሳቸው ከአሠሩ በኋላ በዙሪያቸው ደግሞ ለሁለት ሺህ
ቀዋሚ ወታደሮች መኖሪያና ከዐሥር ሺህ በላይ ለሚሆኑ
ወታደሮች ደግሞ ጊዜያዊ መሥፈሪያ የሚሆኑ ቤቶች አሠሩ ።

በኮረብታዋ ላይ ከተሠሩት ሦስት ታላላቅ አዳራሾች ትልቁ
የግብርና የምክር ቤት ፣ ሁለተኛው የእንግዳ መቀበያ ፣ ሦስተኛው
ራሳቸው የራስ አሉላ መኖሪያ ቤቶች ነበሩ ። ከዚያ በኋላ ለመ
ረብ ምላሽ ግዛት በመዲናነት ደምቀው የኖሩት እነ-ድባርዋ ፣
ፀአዘጋና ሐዘጋ የተባሉት መንደሮች ጊዜያቸው እያለፈ ድምቀ
ታቸው እየቀዘቀዘ ሔደ ። የራስ አሉላ የቅርብ አማካሪዎችና
ባለሟሎች የነበሩትና ከትግራይ አብረዋቸው የሔዱት እነብላታ
ገብሩ አባጭቆን ፣ እነደጃዝማች እንግዳ ፣ እነደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ
እነሻለቃ አርአያ ፣ እነ ልጅ ፈንታ ፣ እነ ባሻይ ተድላ (ወዲ ባሻ
ፈንታ) እነባሻይ ተድላ (ወዲ ምላሉ) እነባሻይ መርሻ ፣ እነባሻይ
ደስታ አባጋዲ ፣ እነባሻይ እስረበላ እና ሌሎችም በራስ አሉላ
ዙሪያ ቤት እየተሠራላቸው ከተሰባሰቡ በኋላ ከመረብ ምላሽ ተወ
ላጆች ከነባሕረ-ነጋሲ ጐደፋ ፣ ከነባሻይ ብኩሩ ፣ ከነዘጊዮርጊስ
ጊላ ጊዮርጊስ ፣ ከነገብረማርያም ዘካርያስ ፣ ከነተስፋ ጽዮን አልመ
ዶም ፣ ከነከንቲባ አዲ-አድበግዶ ፣ ከነፍሬዮሐንስ ፣ ከነከንቲባ በሂት
ቶወልደመድኅን ፣ ከነከንቲባ ሐጐስ ፣ ከነደጃች ኃይሉ አበራ ፣ ከነ
ሐድገንበስግልቦት ፣ ከነመንገሻ አስገዶምና ከሌሎቹም መኳንንቶች
ጋር እጅግ የሚያስደስት ወንድማማችነት መሥርተው ጠላት

የሚያሟሽሽ አንድነት አጽንተው ‘አንተ-ትብስ ፣ አንተ-ትብስ’
ተባብለው ሕዝቡና አስተዳደሩ የሚቀራረቡበትንና የሚተማመ
ኑበትን ስልት እየቀየሱ አሉላን እንደ ወንድማቸው ቆጥረው ፍቅ
ራቸውንና እምነታቸውን ሳይቀንሱ የመረብ ምላሽ ግዛት አስተ
ተዳደርና ጸጥታ አስተማማኝ አድርገውት ኖሩ ።

ራስ አሉላ ፣ በመረብ ምላሽ ግዛታቸው ጉዳይ እነዚሁ የጦር
አለቆች ባለሟሎችና ባለባቶች እየመከሩበት እንዲመራ በማድ
ረጋቸው የመረብ ምላሽን ሕዝብ ለማስተባበር አንድነቱና ጸጥ
ታው እንዲጠበቅ ለማድረግ ቻሉ ። በግዛታቸው ውስጥ የሚሾ
ሙት ሹሞች ጉልት ወይም ጭቃ ሹም እየተባሉ ይመደቡ
የነበሩትንም ሆነ ምስለኔዎቹን ራሳቸው ራስ አሉላ በቅርብ የሚ
ከታተሉትበና የሚቆጣጠሩበት ስልትም ነበራቸው ።በቅርብ የሚያ
ውቋቸውንና የሚያምኑዋቸውን እየመረጡ በየቀበሌው እየተዘ
ዋወሩ አስተዳዳሪዎቹን የሚቆጣጠሩላቸውና ግብርም የሚያስገቡ
ላቸው፣ መልእክትም የሚያስተላልፉላቸው ፈረሰኞች ነበሩዋቸው።

አስተዳደራቸውን ይመሩትና ይቆጣጠሩት የነበሩት የሕዝ
ቡንም የዕለት ተዕለት ጉዳይ ይከታተሉ የነበሩት እንደዚያ
የመሰለ የአስተዳደር መዋቅር ከዘረጉ በኋላ ነበር ። የመረብ
ምላሽ ሕዝብም ከፍቅሩና ከጽኑ እምነቱ የተነሣ ፣

“ጽድቅ እንደላሊበላ
ፍርድ እንደ አሉላ”

እያለ ያሞግሳቸው ጀመር ።

ራስ አሉላ የሕዝባቸው አስተዳደር በሥነ-ሥርዓት የሚመ
ራና ፍትሕ እንዳይጓደልበት የሚከታተሉትና የሚቆጣጠሩት በፈ
ረሰኞቻቸው ብቻ አልነበረም ። ከአጥር ግቢያቸው በስተውጭ
በኩል ከረጅም ገመድ ጋር የተያያዘ ደወል ነበራቸው ። የደወሉ
ገመድም ከካቡ ላይ የተንጠለጠለ ነበረ ። ራሱ ደወሉ የተንጠ
ለጠለው ደግሞ ከእልፍኛቸው በራፍ ላይ ነበር ። ፍትሕ የተጓደ
ለበት ሁሉ ‘ፍርድ ተጓደለ ፣ ድሀ ተበደለ’ የሚል ባለጉዳይ ከግ
ቢው ውጪ ሆኖ ገመዱን ሲነካው ደወሉ ይንቃጨላል ። በዚህ ጊዜ
ራሳቸው የቤት ልጅ ይልኩና ደዋዩን አስቀርበው ይጠይቁታል ።

ራስ አሉላ አሥመራን የአስተዳደር ፣ የጦር ፣ የንግድና የኢኮኖሚ ጠቅላይ ሠፈራቸው ከማድረጋቸው በፊት በመረብ ምላሽ የታወቁትን የፀአጋን ፣ የንጉደፈላቢንና የእዳጋ-ሐሙስን ገበያዎች አስዘግተው በአሥመራ ብቻ ገበያ እንዲከፈትና በሹም እንዲስተዳደር አደረጉ ። ከዚያ በፊት ግን በግዛታቸው ውስጥ በነበሩበት ገበያዎች ሥርዓትም ሆነ ቀረጥ አልነበረም ።

በአሥመራ ገበያ "ሹም አዳጋ" ከተከፈተበት በኋላ ቀረጥ እንዲሰበሰብና በሥርዓትም እንዲመራ በማድረጋቸው ፣ የባሕር ግዶ ሸቀጣ-ሸቀጥ በአሥመራ ከተማ በብዛት መግባት ጀመረ ። ቀረጡም እያደገ መጣ ።

ለምሳሌ ፣ አንድ ነጋዴ በበቅሎ ሁለት ብር ፣ አንድ ገበሬ ደግሞ በጥማድ ዐሥር ብርና ከአዝመራው ሲሶ እህል በዓመት ይከፍል ነበር ። የቀረጡንና የግብሩን አከፋፈል ያሳደጉበትም ዋናው ምክንያት ወታደሮቻቸውን በደመወዝ ለማስተዳደር ብቻ ሳይሆን ራሳቸውም ለማዕከላዊ መንግሥት በዓመት የሚያስገቡት ገቢ ስለ ጨመረላቸው ነበር ።

ለማስረጃም ያህል ፣ ከ1871—1872—1881— 1882 ድረስ አንድ መቶ ሃምሳ አምስት ሺህ ብር ግብር ለማዕከላዊው መንግሥት ከፍለዋል ። ከእርሳቸው በፊት ግን ይከፈል የነበረው በዓመት አምስት ከፍ ቢልም ስድስት ሺህ ብር ብቻ ነበር ። ራስ አሉላ የምዕራባዊውን ቆላ ግዛታቸውን ጸጥታ በሚገባ አረጋግተው አስተዳደሩንም በሚገባ መያዝ ስለቻሉ የሐባብ ፣ የበጎስ የማርያ የበኒዓምር ወረዳዎች ግብራቸውን ያለምንም ችግር ማስገባት በመቻላቸው የመረብ ምላሽ ግብር ገቢ ለአሉላም ሆነ ለአጼ ዮሐንስ ጉልበት ማጠናከሪያ ድጋፍ ለመሆን በቅቷል ።

ራስ አሉላ ፣ እንደዚያ አድርገው በጥንቲቱ የመረብ ምላሽ በዛሬዋ ኤርትራ እጅግ አስተማማኝ የነበረ የአስተዳደር መዋቅርና የንግድ መሥመርም ዘርግተው ፣ ሕዝቡ ጸጥታውን ራሱ ተቆጣጥሮ አንድነቱን አጠንክሮ እንዲመራ በማድረጋቸው ፣ በዱርና ዱር አስፍስፈው የነበሩትን ባዕዳን ቅስም ለመስበር ችለዋል ።

አሉላና ኢጣሊያኖች

"ፈረንጅና ቁንቁን አንድ ናቸው ።"

ከጀግንነት ጋር ማስተዋልና አርቆ መመልከት የባሕርይ ገንዘባቸው የነበሩት ታላቁ አፍሪቃዊ ጀኔራል ባንድ ጊዜ በሁለት ግንባር ጦርነት ለመግጠም የማይቻላቸው መሆኑን ተረድተው በባሕሩ በኩል ብቅ ያለውን አዞ አስገዝበው በምዕራብ በኩል አስገምግሞ ወደ መጣባቸው የማሕዲ ወፈፌ ፊታቸውን አዞሩ ። በዚያም ያገኙት ድል ለጠላቶቻቸው ራት ሆነ ። ከዚያ ድል በኋላም ደግሞ ዐይነ-ሕሊናቸውን ወደ ባሕሩ አካባቢ መወርወር ጀመሩ።

ጣሊያኖች ምፅዋ ከመሥፈራቸው በፊት ስለራስ አሉላ ሁኔታ ለማጥናት ባደረጉት ጥረት ባንድ ሐቅ ላይ ደርሰው ነበር ። ያም ሐቅ እንዲህ የሚል ነበር ።

"በዛሬይቱ አቢሲኒያ ምዕራፍ ውስጥ አሉላ የሚባለው ሰውዬ ቁምነገረኛ ፣ ጠንቃቃ ፣ ተሰሚነት ያለውና ቀጥተኛ ሰው መሆኑን አረጋግጠናል ። በንጉሡ ዘንድ ያለው ተሰሚነትና ተቀባይነትም ከሁሉም ያመዘነ ነው ። እርሱ የተስማማበት ከሆነ በንጉሡ ዘንድም ተፈጻሚነት አለው ። አሉላ 'ይሁን' ካለ የማይሆን ምንም ነገር የለም ። ይህ ብርቱና ክባድ ሰውዬ የአቢሲኒያ ጠረፍ ኃላፊ እንደመሆኑ መጠን ፣ እኛም መተዋወቅ የማያቋርጥም ወዳጅነትና ንግግር ማድረግ ያለብን ከእርሱ ጋር መሆን ይኖርበታል። የእርሱን ወዳጅነት ለማግኘት ስንልም ማንኛውንም ነገር ሁሉ መፈጸም ይገባናል ።"

ይህን እውነት የተገነዘቡት ኢጣሊያኖች መልሰው ችላ ለማለትና ለመናቅም ደረሱ ። በመጋቢትና በሚያዝያ ወራት በ1877

ላይ የግብጽ ወታደሮች በለቀቁባቸው ቦታዎች ላይ ሰመሥፈርና ከራስ አሉላ ተቃዋሚዎች ከነበሩት ጋር ምሥጢራዊ ሤራ በመጀመራቸው እምነውበትና ፈልገውትም የነበሩትም የ"አሉላን ወዳጅነት" አሻከረባቸው ።

በተለይም የራስ አሉላ የመረረ ጠላት የነበረው ደበበ አርአያ ፣ የኢጣሊያ ወታደሮች ሠፍረውበት በነበረችው ሕርጊጐ በምትባለው መንደር ከናይቡ ቤት ተቀምጦ ይሠራው የነበረውን ወንጀል እንዲገፉበት ኢጣሊያኖችም መሣሪያና ሌላም ርዳታ ሲሰጡት እንደነበረ አሉላ ሰሙ ። እርሱም በኢጣሊያኖች ድጋፍና "አይዞህ" ባይነት ተደፋፍሮ ወንበዴዎች ሰብስቦ ከሕርጊጐ ወጥቶ ወደላይ ወጣና አሣውርታ ውስጥ ገብቶ በርካታ ወንበዴዎች መልምሎ ከአሥመራ ወደ ምፅዋ የሚመላለሱትን ነጋዴዎች መዝረፍ መጀመሩን አሉላ ሰምተው ከአሥመራ ተንደርድረው ሲወርዱበት ከመሸገበት ወጥቶ ፣ ፈርጥጦ ከጣሊያኖች ጉያ ገባ ። እርሳቸውም የእርሱና የማሕዲስቶች ደጋፊዎች የነበሩትን የተወሰኑ አሣውርታዎች ቀጥተው ወደ አሥመራ ተመለሱ ።

የኢጣሊያ ወታደሮች አለቃ የነበረው ኰሎኔል ማሴታም አድራጐታቸውን በመቃወም ፣ እንደዚያ የመሰለ ርምጃ ቢወስዱ ግን በምፅዋ በኩል የሚያስገቡትን የጦር መሣሪያ ሁሉ እንደሚያግድባቸው መልእክተኛ ሰደደ ።

ራስ አሉላ ግን "በኛ ጉዳይ እርሱን ምን አገባው?" ብለው ችላ አሉት ። ማሴታ ከዚያ አከታትሎ ደግሞ ፣ "በሚመጣው ክረምት ለወታደሮች መጠለያ የሚሆኑኝ ቤቶች ሰሐጢ ላይ ለመሥራት ስለአሰብኩ ይፍቀዱልኝ" ብሎ ድጋሚ ላከባቸው። እርሳቸው ግን በሰጡት መልስ ፣

"ከዚህም በፊት ይህን ነገር ጠይቀኸኝ የማይሆን መሆኑን አሳውቄህ ነበር ። ዛሬም አይሆንም ፤ መሬቱ ግዛትነቱ የንጉሠ ነገሥቱ ስለሆነ በአስቸኳይ እንድትለቁ ይሁን" ብለውታል ።

ኰሎኔል ማሴታ ፣ ሰሐጢ ላይ ቤት ቢሠራና ወታደሮች ቢያሠፍር አሉላ በዝምታ እንደማይመለከቱትና ከኩፊት የተመለ

ሰውን ዱላቸውን እንደሚያሣርፉበት ተረድቶ ፣ በነበረበት መቆየቱ እንደሚሻልና የእርሳቸውን ተቃዋሚዎች እየሰበሰበ ማሳደሙና እርሳቸውን ማበሳጨቱ እንደሚሻለው አመነበት ።

በዚያ ላይ እንዳለ የማሕዲስቶች ዋና ተጠሪና ተላላኪያቸውም የነበረው ባላምባራስ ክፍለየሱስ ወደ ምፅዋ ሔዶና ከማሴታ ጋር ተገናኝቶ ሲነጋገሩ ፣

"አሉላን እኔም ሆንኩ እናንተ ብቻችንን አንችለውምና በአንድነት ብንነሣበት ይሻላል" ሲል ሐሳብ አቀረበ ።

"እኛ እንኳን ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር እንዳያጋጨን አሰበን ነው እንጂ የአሉላ ጉልበት የሚያቅተን አይደለም" አለ ኰሎኔል ማሴታ ።

"ለማናቸውም ቢሆን አሉላን ከዚህ ማስነሣት ይሻላል" አለው ባላምባራሱ ።

"በምን ዐይነት ዘዴ ?" አለ ኰሎኔሉ ።

"ነገሩን ካሰባችሁበትና ለኔ ርዳታ ካደረጋችሁልኝ በቀላሉ ከአጼ ዮሐንስ ጋር ማጋጨትና ማስነሣት ይቻላል" አለ ባላምባራሱ ።

"በኛ በኩል የሚቻለውን ሁሉ እናደርጋለን ። ግን አሉላን እንሥተው የባሰ ሰው የላኩብን እንደሆንስ?" አለ ጣሊያኑ ።

"ይመኑኝ ጌታዬ እንደ አሉላ ያለ ብርቱ ሰው የላቸውም ፤ ቢሆንም አሉላ እንደ ተነሡ ፣ እናንተ ፈጥናችሁ ወደ ንጉሡ ትልኩና የዚሁ የሐማሴን ተወላጅ የሆነ ሰው ቢሾም ይሻላል ብላችሁ መልእክተኛና ገጸ-በረከት ትሰዳላችሁ ። እኔም 'ምሕረት ይደረግልኝና አገሩም ይሰጠኝ' ብዬ ገጸ-በረከትም አስይዤ እልክባቸዋለሁ" አለ ክፍለ የሱስ ።

"የሃይማኖትና የባላባቶችንስ ድጋፍ እንዴት ሊያገኙ ይችላሉ?" አለ ኰሎኔል ማሴታ አዲስ የቀረበለት ሐሳብ ግቡን መትቶለት በክፍለየሱስ ላይ ተጭኖ አሥመራን ሲይዝ በሐሳቡ እየታየውና በፈገግታ ተውጦ ።

“ለዚህ እያሰቡ ግዱለዎትም ። የአሉላ ተቃዋሚዎች የሆኑትን ቀርቶ ደጋፊዎቹን እንኳ ወደዚህ አምጥቼ ከእርስዎ ጋር እንዲገናኙና እንዲስማሙ ለማድረግ እችላለሁ” አለ ከፍለ የሱስ ።

“ይህን ማድረግ ከቻሉማ በኛ በኩል አስፈላጊዎ የሆነው ነገር ሁሉ እንዲሟላልዎ እናደርጋለን ። እርስዎም የሀገርዎ ገዥ ሆነው ከተሾሙልን ከአሉላ የበለጠ ሠራዊትና መሣሪያ እንዲኖረዎ ለማድረግ እንችላለን” አለ ጣሊያኑ በጉጉት እየተመለከተው ።

የሥራው ጅማሬ በዚሁ አለቀና ፤ ባላምባራስ ከፍለ የሱስም ወደ ሐዋብ ሔዶ ስብከቱን ጀመረ ። በስብከቱም እነከንቲባ ሐሚድ እነሼህ ሐሰን ሐዳድና ሌሎቹም የጐሳና የሃይማኖት ተጠሪዎች ገቡለትና ሰብስቦ ወደ ምፅዋ ይዞአቸው ሔደ ፤ ከኮሎኔል ሳሌታ ዘንድ አቀረባቸው ።

“የእናንተ ፈቃድ ከሆነ አሉላን ማሻርና ባላምባራስን ማሾም እንችላለን ። እስተዚያው ድረስም የአሉላ ወታደሮች እንዳይደርሱባችሁ የኛ ወታደሮች ሊጠብቋችሁ ይችላሉ ። ብቻ በመጀመሪያ የእናንተን ፈቃድና ፊርማ ማግኘት ይኖርብናል” አለ ኮሎኔል ሳሌታ ፤ ከመንደራቸው ተነድተው ከፊቱ የተቀመጡትን በከፍለ የሱስ የማረካቸውን የዋሆች ስብከት አንድ ባንድ እየተመለከተ ።

“የኔታ የባላምባራስም ሆነ የእርስዎ የጌታችን ሐሳብ ይስማማናል ። ለአሉላ ከመገበር ለእርስዎ ብንሰጥ እንወዳለን ። የአሉላ ወታደሮችም እንዳይመጡብን እርስዎ እንዲያስጠብቁን እንፈቅዳለን” አሉት ከንቲባ ሐሚድ ከተቀመጡበት ተነሥተው ።

በዚሁ ሐሳብ ከስምምነት ላይ ደረሱና የሃይማኖትና የጐሳ ተጠሪዎቹ ፤ ‘የኢጣሊያ ወታደሮች እንዲጠብቁን እንወዳለን’ ብለው ፈረሙ ። ከዚያም በኋላ ለእያንዳንዳቸው ገንዘብ ጠመንጃና ልዩ ልዩ ሽልማት ከጣሊያኑ ኮሎኔል እጅ ተቀብለው ወደ የወረዳቸው ተመለሱ ።

ጌራውን አሉላ እንደ ሰሙ እጅግ ተቆጡ ። ኮሎኔል ሳሌታ ግን ጌራውን ያልደረሱበት መስሎት እርሳቸውንም ለማታለል ፈለገና ፤

“በኩፊት ጦርነት የቆሰሉትን ወታደሮችዎን የሚያክሙልዎ ሐኪሞች ከአገሬ ስላስመጣሁልዎ ልኬልዎታለሁ” ብሎ ሰደደላቸው ።

በነገሩ ደግሞ አሉላ በይበልጥ ተናደዱበት ። የተላኩላቸውን ሰዎች ሲያናግሯቸውም ፤

“የኢትዮጵያ ወታደሮች ከጠላታቸው ጋር ጦርነት እየገጠሙ ሲሞቱና ሲቆስሉ ኩፊት የመጀመሪያቸው አይደለም ። አገራችንን የሚመኙ ከመጡም እንደለመዱት ይዋጋሉ ። መስዋዕትነቱና ጀግንነቱ ይቀጥላል ። ሐሳባችሁን ደግፌላችኋለሁ ። ነገር ግን በመካከላችን የተጀመረው የልብ ቁስል እየተባባሰ ጥይት የነካውን የሥጋ ቁስል “እናክማለን” የምትሉት ምክንያት ከልብ እንዳልሆነ ተረድቼዋለሁ ። የወታደሮቼ ቁስል በአገሬ ዐዋቂዎች ታክሟል ። የእናንተ መድኃኒት አይስማማቸውምና ነገሩን በመጣችሁበት እግራችሁ ወደ ምፅዋ እንድትመለሱ” ብለው ዝም ብለው እያንዳንዳቸውን ተራ በተራ ይመለከቷቸው ጀመር ። ጣሊያኖቹም በዝምታ ታፍነው የአዳራሹን ጣራ ሲመለከቱ ራስ ቀጠል አድርገው ፤

“የኔን ወዳጅነት ከልባችሁ የፈለጋችሁት ከሆነ በመጀመሪያ አገሬን ልቀቁልኝ ። የሰበሰባችኋቸውንም ከዳተኞች አስረክቡኝ ፤ እነከፍለየሱስና እነ ደበበን መሣሪያ እየሰጣችሁ ሕዝብ ማስቸገራችሁ አንሶ ፤ ደግሞ ብላችሁ ብላችሁ ከንቲባ ሐሚድን በተንኮላችሁ ውስጥ አስገባችሁት አይደለም ? እንግዲህ ከዚህ ተንኮላችሁ ካልታረማችሁ ምን ብዬ ነው ከእናንተ ጋር የልብ ወዳጅነት የምመሠርተው ?” አሉዋቸው ።

“እስቲ እንግዲህ ችግርዎን ለኮሎኔል ሳሌታ እናስረዳለን” ሲል አንዱ ጣሊያን ፤ አሉላ ቀበል አደረጉና ፤

"ችግሩ የሚብሰው በኰሎኔላችሁ ላይ ነው ። እኔ እንደ ሆንኩ በሀገሬ ውስጥ ሆኜ የሀገሬን ዳር ድንበር ማስከበር እያቅተኝም"
አሉት ።

ጣሊያኖቹ በማግሥቱ ከአሥመራ ወደ ምፅዋ ወርደው ሁኔ
ታውን ለግሌታ ነገሩት ። ግሌታ የአሉላን ቁጣ ያበረደ መስ
ሎት ፤ "ለኢትዮጵያ ወዳጅነት የሚቻለኝን ሁሉ ለማድረግ
እንደምጣጣር ላረጋግጥልዎ እወዳለሁ" የሚል መልእክት ሰደደ
ላቸው ። እርሳቸው ግን ፤ "የእነርሱ ክርስቲያንነት አገር እየያዙ
ሕዝብ እርስ-በርስ እያጋጩ በሰው አገር መኖር ማለት ነው?"
ብለው ለተላከላቸው መልስ ሳይሰጡት ቀሩ ።

በዚያ ወቅት ደግሞ ኢጣሊያ ውስጥ ሹም ሽር ሆነና ኮንት
ካርል ሮሊስንት ጠቅላይ ሚኒስትር ሆነ ። ወዲያውም በኢትዮጵያ
በኩል የጀመሩትን ግፊት በስልት ለማካሔድና በአስቸኳይም
ከውጤት ላይ እንዲደርስለት ሲል አልሽኛውንና ችኩሉን ኰሎ
ኔል ሣሌታን አንሥቶ በትዕግሥተኛነቱና በዘዴኛነቱ የተማመነ
በትን ሜ/ጀኔራል ካርሎ ጀኒን በምፅዋ ለነበረው ጦር አዛዥ
አድርጐ ሰደደው ። ጀኔራሉም ምፅዋ እንደደረሰ የወዳጅነት ስላ
ያና ዕቃ ሁሉ በተቻለው መጠን በአስቸኳይ እንዲደርሳቸው
እንደሚያደርግ ላከባቸው ። እርሳቸውም ፤

"ኰሎኔሉ አገሬን ለቆ ይወጣል እያልኩ ስጠባበቅ ጀኔራል
ተተካ! ይህ ነገር እየገፋ መምጣቱ አልቀረምና ከክንዳችን በቀር
የሚገላግለን አይኖርም" ብለው ምፅዋን የጦር ሜዳ ለማድረግ
የሚችሉበትን ስልት ማውጠንጠን ጀመሩ ።

ኢጣሊያኖችም የምፅዋን ከተማ በምሽግ ከከበቡ በኋላ
ኅዳር 24 ቀን 1878 የምፅዋን ወደብ በአስተዳዳሪነት መያዛቸ
ውን በይፋ አስታወቁ ። አጼ ዮሐንስና ራስ አሉላም ያን አድራ
ጐት በጥብቅ የሚቃወሙት መሆኑን ለጣሊያኖችና እንግሊዞች
አሳወቁ ። ሁኔታው እየተካረረ ሔደ ። ከዚያ ደረጃ ላይ መድረ
ሱን ፈረንሣዮች ከአጠኑ በኋላ በመካከል መግባት ፈልጉና ምፅዋ
በነበረው ወኪላቸው አማካይነት በመጀመሪያ ከራስ አሉላ ጋር

ቀጥሎም ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር ለመቀራረብና እጃቸውን ለማስ
ገባት የሚያስችላቸውን መንገድ ለመጥረግ ተነሡ ። በዚሁም
መሠረት የምፅዋው ወኪላቸው አሥመራ ሔደ ። ከራስ አሉላ
ጋር ተገናኙ ። እንግሊዞች የከዱዋቸው ፤ ጣሊያኖች አገራቸውን
የያዙባቸው አሉላም የተሻለ አማራጭ ዘዴ ለማግኘት ብርቱ
ፍላጐት ስለነበራቸው የፈረንሣዩን ቆንሲል በደስታ ተቀብለው
ሲያነጋግሩት ፤

"እንግሊዞችና ጣሊያኖች እንደሚያውቁት በተንኰል ላይ ተን
ኰል በክህደት ላይ ክህደት እየደራረቡበት ሔዱ ። ብለው ብለው
ደግሞ ለአገሬ እኛ አስተዳዳሪዎችና ኃላፊዎች ሆነናል ብለው
ዐወጁ ። እንግዲህ እኛም የአገራችንን ክብር በክንዳችን እንጠብ
ቃለን ። ይህን ነገር በእናንተስ በኩል ምን ትሉታላችሁ?" ብለው
ጠየቁት ።

"በኛ በኩልማ ይህ ሁሉ ነገር እንዲያውም ከዚህ የባሰ በደል
ሊደርስባችሁ እንደሚችል አስቀድመን ተረድተነው እንድት
ጠነቀቁ አሳስበናችሁ ነበር ። በእናንተ በኩል ቁርጥ ያለ ነገር
ባለማግኘታችንም እነሆ እንግሊዞች ምፅዋን አሳልፈው ለጣሊ
ያኖች ሰጡባችሁ ። በአድራጐታቸውም አዝነናል ። በእውነቱ
አሳፋሪ ሥራ ነው ። አሁንም ቢሆን እናንተ የምትፈቅዱ ከሆነ
በኛ በኩል ማንኛውንም ርዳታ ልናደርግላችሁና ይህንኑም
በውል ልናረጋግጥላችሁ እንችላለን" ብሎ መለሰላቸው ።

"እንግዲያው ግለፊያ ነው ። በኔ በኩል ያለኝን ሐሳብ ከእናን
ተም ጋር ለመስማማት የምችልበትን መንገድ ሁሉ ዘርዝሬ
ለአጼ ዮሐንስ እልካለሁ ። ከዚያ በኋላ መልሱን አሳውቃለሁ"
ብለውት ወደ ምፅዋ ተመለሰ ።

ራስ አሉላ ፤ የፈረንሣዩን ቆንሲል ከአሰናበቱ በኋላ ፊታ/
ዓለማየሁንና ሻለቃ አርአያን አስጠርተው ፤

"እንደምታውቁት እንግሊዞች ምጥዋን ለጣሊያኖች አሳል
ፈው ሰጥተውብናል ። እዚያም ድረስ ወርደን ጦርነት እንዳንገጥም
ሕዝቡን ማስጨረስና ሠራዊቱንም ለብርቱ ጉዳት የሚጥልብን

ይሆናል ። እንደደረስኩበትም ጣሊያኖች ለምጥዋ ባሕር መድፍ ያነጣጠረ መርከብ ጠምደዋል ። የምጥዋንም መዳረሻ በምሽግና በመድፍ አጥረውታል ። እኛም ባለን መሣሪያ ብንሰለፍ ሕዝቡ ይጐዳብናል ። ለዚህ የሚሻለው ከምጥዋ ወጥተው ወደላይ እስኪወጡ መጠባበቅ ነው ።

እስከዚያው ግን ፣ በምጥዋ በኩል የሚመጣልንን መሣሪያና ዕቃ እንዳይከለክሉብን ዙላ ላይ ፈረንሣዮች እንዲሠፍሩ አድርገን በእነርሱ በኩል ማንኛውንም ነገር ማከናወን ይሆናል ። ከዚህ ሌላ ደግሞ ፈረንሣዮች ዙላ የሠፈሩ እንደሆነ አማውርታ ውስጥ ተደብቀው ሕዝብ የሚያስቸግሩትን ደበበንና ወንበዴዎቹን ሊቆጣጠሩዋቸውም ያመች ይሆናል ። እንግዲህ የፈረንሣዩ ወኪል የመጣው ይህን ይህን ለመነጋገር ነበር ። በኔ በኩል ያለኝ ሐሳብ ይህ ነውና እናንተም የሚታያችሁን እንድትነግሩኝ ብዬ ነው" አሉ ።

"መቼም ጌታዬ" አሉ ፊታውራሪ ኃይለሥላሴ ፣ "መቼም ሐሳብዎ ረቂቅ ምሥጢር ያዘለ ነው ። ነገር ግን እንግሊዞችን እምነን አስጠግተንና ተዋውለን እነርሱ እኛን ችላ ብለው ወደጣሊያኖች ዘወር ብለው አገራችንን አሳልፈው እንደ ሰጡብን ሁሉ እነዚህኞቹስ በተራቸው ሌላ ነጭ አስመጥተው አገራችንን ቢሰጡብንስ ምን ዋስትና አለን ?" ብለው ጠየቁ ።

"ግለፈያ አስበሃል ፤ ነገሩ እንዳልከውም የሚያሳስበን ነው ። ዳሩ ግን በአሁኑ ጊዜ እንግሊዞችና ፈረንሣዮች በብርቱ ፉክክር ላይ ናቸው ፤ በየዓለሙ ሁሉ አገር እየተሻሙ ነው ። እንግሊዞችም ምጥዋን ለጣሊያኖች አሳልፈው የሰጡት ከፈረንሣዮች ጋር በበቀሉት ፉክክር ረዳት ለማግኘት ሲሉ ነው ።

ፈረንሣዮችም በበኩላቸው ረዳት ፍለጋ መሔዳቸው የማይቀር ነው ። እንግዲህ እርስ-በርሳቸው እንደዚህ የሚተናነቁ ከሆነ አንድ ቀን በአንዱ አገር ላይ ትልቅ ጠብ ያስነሡና ይለይላቸዋል ። ከዚያ በኋላ እኛም ሆን እንደኛው አገራቸውን የተቀሙ ሁሉ ተጣጥረው የአገራቸው ባለቤቶች ሊሆኑ የሚችሉበት አጋጣሚ ይኖራቸዋል ።

ፈረንሣዮችም እንደ እንግሊዞች የሚከዱን የሆነ እንደሆነ መስኮቦችም ሰው ልከውብኛል ። ከእነርሱም ጋር የምንስማማበትን ብልሃት እንፈልጋለን ። መቼም ጊዜውን እያየን ለኛና ለሀገራችን የሚበጀውን ብልሃት ከመፈለግ ሌላ ምን እናደርጋለን ?" አሉ ትክዜ እየተጫጫናቸው ።

በዚሁ ሐሳባቸው ከተስማሙላቸው በኋላ ነገሩን አብራርተው ወደ አጼ ዮሐንስ ላኩ ። ንጉሠ ነገሥቱ የአሉላን ሐሳብ ደግፈው የምፅዋ በር እንዳይዘጋባቸው የሚያስችለውን ስምምነት ከፈረንሣዮች ጋር እንዲያደርጉ ላኩላቸው ። አሉላም ወደ ምፅዋ መልእክተኛ ልከው ወደ አሥመራ እንዲመጣ አስጠሩትና ፈረንሣዩም ያቀረበው ሐሳብ ግቡን እንደ መታለት በመተማመን ገሥግሦ አሥመራ ደረሰና ከራስ አሉላ ጋር ተገናኘ ።

ራስ አሉላ መኳንንቶቻቸው በተገኙበት ሲያነጋግሩት ፣ "ዙላ ላይ እንድትሠፍሩ ያቀረባችሁት ሐሳብ ደስ አሰኝቶናል ። ነገር ግን አሁን እናንተ ዙላ ስትገቡ ምጥዋ ላይ ካሉት ጣሊያኖች ጋር ግጭት ሊነሣ ይችላል ብለን ስለሠጋን ፣ ጣሊያኖችም ከሀገራችን በሰላም እንዲወጡልን ከእንግሊዝ ንግሥት ጋር በመላላክ ላይ በመሆናችን ንጉሠ ነገሥቱም አሁን አሸንጌ ሰላሉ ወደ መቀሌ ተመልሰው የጣሊያኖቹ ጉዳይ እልባት እስከ ተደረገበት ድረስ ዙላ መሥፈራችሁ ቆይቶ እዚያው ምጥዋ ላይ እንደሆናችሁ ንጉሠ ነገሥቱ የሚያስገቡትን የጦር መሣሪያ ወደዚህ እንድትልኩልን ከዚህ በፊት በተሰጠህ ውክልና መሠረት ከእንግዲህ ወዲህም እንድትቀጥል ንጉሠ ነገሥቱ ፈቅደዋል" አሉት ።

"ዙላ የመሥፈራችን ጉዳይስ እስከመቼ ይወሰናል?" አለ ፈረንሣዊው ቆንሲል ።

"ትንሽ ጊዜ ይጠይቃል ። በመጀመሪያ የእንግሊዝን ንግሥት ቁርጠኛ ሐሳብ ለማወቅ እንወዳለን ። ከዚያ በኋላ ጣሊያኖች በሰላም አገራችንን እንዲለቁ ከመንግሥታቸው ጋር እንላላክበታለን ። ይህን ሁሉ አድርገን የማይሆን ከሆነ እናንተም ዙላ

ልትሠፍሩ ትችሉ እንደሁ ስምምነቱ ምን እንደሚሆን ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር ትነጋገሩበታላችሁ" አሉት ።

የፈረንሣዩ ወኪል በዚሁ ተስማምቶ ፣ የንጉሠ ነገሥቱ ወኪል በዚሁ ተስማምቶ ፣ የንጉሠ ነገሥቱ ወኪል ሆኖ የጦር መሣሪያ ሊልክላቸው ተስማምቶ ወደ ምፅዋ ተመለሰ ።

ምንም እንኳን ራስ አሉላ ያፋጠጡዋቸውን ችግሮች በዲፕሎማቲክ ስልታቸው ከፍጻሜ ለማድረስ ጥረት ቢያደርጉም ፣ ዙላንም አሳልፈው ለፈረንሣዮች መስጠቱን በመጨረሻ ጊዜ ከብዶአቸው ቆንስሉን ተስፋ ስጥተው በመሣሪያ አቀባይነቱ ብቻ እንዲቆይላቸው ከስምምነት ላይ ቢደርሱም ፣ ጊዜ አዝሎ ያመጣባቸው ችግሮች ግን ባሰቡትና በሚደክሙበት መንገድ ሊጓዙላቸው አልቻሉም ። የፈረንሣዩ ቆንሲል የንጉሠ ነገሥቱ ወኪል ሆኖ የጦር መሣሪያ እንዲልክላቸው ያደረጉትን ስምምነት ዐይኖቿን አፍጥጣ ጥፍሮቿን አሹላ የሰማችው ሮማ ሌላ አቅጣጫ ደግሞ አሠመረች ።

በዚህም መሠረት ምፅዋ የነበረው የጣሊያን ጦር በተቻለ መጠን እንዲጠነቀቅ ፣ ከኢጣሊያ ወደ ኢትዮጵያ የሚላኩ መልእክተኞችም ከራስ አሉላ ጋር ሳይገናኙ በቀጥታ ወደ አጼ ዮሐንስ ሔደው እንዲነጋገሩ ፣ ራስ አሉላ ከመረብ ምላሽ ገዥነት እንዲነሡ ዋእርሳቸው ተቃዋሚዎች የሆኑ ሽፍቶችና የጐሳ ተጠሪዎች በተቻለ መጠን እየተጠናከሩ እንዲወጉዋቸው ስልቱ ተቀነባበረ ።

ይህን ሁሉ በሥራ ለማዋልም ተወስነና በመጀመሪያ የኢጣሊያ ጠቅላይ ሚኒስትር የነበረው በቀጥታ ለአጼ ዮሐንስ ደብዳቤ ጽፎ ፈቃዳቸው ቢሆን መልእክተኞች ለመላክና ከአድሚራል ሒውት ጋር ያደረጉትን ስምምነት ለማደስና የኢጣሊያም ጥቅም ሊጠበቅ የሚችልበትን ሐሳብ ለማቅረብ የሚችል በጀኔራል ፓዚሊኒ ኃላፊነት አንድ ቡድን መላኩን ገልጾ ላከባቸው ።

አጼ ዮሐንስ ደግሞ በጣሊያኖች ላይ ያደረባቸው ቅሬታ መልስ የሚያሰጥና መልእክተኞችንም እስከመቀበል የሚያስች

ላቸው አልነበረም ። እንዲያውም ስለ ኢጣሊያኖች የነበራቸው እምነት ፣

"ኢጣሊያኖች ተንኮለኞች ናቸው ። ወደዚህ የመጡትም ለከብት ርባታ አይደለም ፣ አገሬን ለመያዝ ነው ። በእግዚአብሔር ቸርነት ግን አንድ ቀን ተዋርደው በዓለም ፊት አፍረው ከገሬ ይወጣሉ" የሚል ነበር ።

ምንም እንኳን የአጼ ዮሐንስን መልስ ባያገኙም ፣ ጣሊያኖች ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር መልካም ወዳጅነት መሥርተው ራስ አሉላን ለማሻር ቆርጠው ተነሥተውበት ነበርና በጀኔራል ፓዚሊኒ የሚመራው ቡድን ምፅዋ ገብቶ የአጼ ዮሐንስን ፈቃድ መጠባበቅ መጀመሩን አሉላ ሰሙ ።

በዚህ ጊዜ ነበር አሉላ ማንነታቸውንና ቆራጥነታቸውን ለጣሊያኖች ለማሳየት ደግሞ በይበልጥ የተነሡት ። ምፅዋ ከነበሩት ጣሊያኖች ጋር በምሥጢር እየተገናኙና እየተዋዋሉ የጦር መሣሪያና ጉርሻ እየተቀበሉ በየቀበሌው እየተዘዋወሩ ሕዝቡን በተለይም ከአሥመራ ወደ ምፅዋ ይመላለሱ የነበሩትን ነጋዴዎች ሲያስቸግሩ የነበሩትን ቀንደኞች ወንበዴዎች እጃቸውን ለመያዝ እምቢ ካሉም በየነበሩበት ለመደምሰስ ወታደሮቻቸውን በየአቅጣጫው እየላኩ ማሳደዱን አጠነከሩ ። በተለይም በሐርጊጐ ፣ በዙላና ሐባብ የነበሩትን የጣሊያኖች ተባባሪዎችና ተላላኪዎች እየመነጠሩ ሕዝቡም ከኢትዮጵያዊነቱ ንቅንቅ እንዳይል በጉበዝ አለቃው አማካይነት ወስላቶችን እንዲቋቋም ግብሩንም በወቅቱ እንዲያስገባ ጠበቅ ያለ አስተዳደራዊ ርምጃቸውን ማፋጠን ጀመሩ ፣ በዚያ ርምጃቸውም ጣሊያኖች መደናገጥ ጀመሩ ። በሕርጊጐና በሐባብ ቀበሌዎች የሚገኙት ነዋሪዎች በቀጥታ በኢጣሊያ የበላይነት የሚስተዳደሩ መሆናቸውን በመግለጽ የራስ አሉላ ወታደሮችም ሆኑ አስተዳደር እንዳይገቡ በመቃወም መልእክተኛ ወደ አሥመራ ሰደዱ ።

አሉላም ፣ "እንኳንስ ከባሕሩ ወዲህ ያለው መሬት ቀርቶ ራሱ ባሕሩም ቢሆን የኢትዮጵያ መሬትና ግዛት ነውና ፣ በግዛቴ ውስጥ በማደርገው ሥራ እናንተን የሚያገባችሁ አይደለም"

ብለው መልስ ሰጥተው ፣ እንዲያውም ይግረማችሁ ብለው ወታደር ሲልኩባቸው ወደ ነበሩት ቀበሌዎች ራሳቸው እየሔዱ ከዳተኞችን እየቀጡ ጸጥታውን ራሳቸው መቆጣጠር ጀመሩ ።

ምፅዋ የነበረው የጣሊያን ጦር አዛዥና ከርግ ወደ መቀሌ ተልከው የነበሩት የኢጣሊያ መንግሥት ባለሥልጣኖችም በአሉላ ፈጣን ርምጃ እጅግ ተበሳጩ ። የአሉላን ቆራጥነትና አስደናቂም ስልት ጣሊያኖቹ ከተገነዘቡት በኋላ ፣ ስልታቸውንም መለወጥ እንደሚገባቸው አመኑበት ። እርሳቸውን ተቃውመውና እርሳቸውንም ዐልፈው በቀጥታ ወደ መቀሌ ለመሔድም ሆነ ከአጼ ዮሐንስ ጋር ለመነጋገር የሚፈልጉትንም ውጤት ለማግኘት እንደማይችሉም አመኑበት ። ከዚያ በኋላ አሉላን ማለዘብና መልካም ወዳጅነታቸውን ማግኘት ስለፈለጉ ፣ በመጀመሪያ ዶክተር ነራዚኒ የተባለውን መልእክተኛ ወደ አሥመራ ሰደዱ ።

ራስ አሉላ ያንኑ መልእክተኛ ተቀብለው ሲያነጋግሩትም ፣ "በመጀመሪያ ምጥዋ ስትሠፍሩ የኢትዮጵያን ሕዝብና መንግሥት ወዳጅነት ለማትረፍና በንግድም ነገር አብረን ለመሥራት ነው ብላችሁ ነበር ። አገር ለመያዝ ግን ሐሳብ የለንም ብላችሁ ነበር ። አሁን ግን ምጥዋንም እያለፋችሁ አንዳንድ ቦታዎችን መያዝና ሕዝቡንም ከኢትዮጵያዊነቱ አስክዳችሁ የእናንተ ባሪያ ለማድረግ መመኘታችሁን ተረድቼዋለሁ ። እኔ በሕይወቴ ቆሜ ደግሞ ይህ ሐሳባችሁ አይሳካም ። እንግዲህ የወዳጅነታችሁን ልክ አይተንላችኋልና አሁንም በወዳጅነታችሁ የምጠይቃችሁ በአስቸኳይ ከሠፈራችሁባቸው ቦታዎች እንድትለቁ ነው" አሉት መላ አካላቸውን አስቆጥተው ።

"ንግዱንም ለመጀመር ከባሕሩ ወጣ ያለ መሬት ስላስፈለገን ነበር ከአንዳንድ ቦታዎች ላይ ለማረፍ የፈለግነው ። ይህንኑ ሐሳባችንንም ለአጼ ዮሐንስ ለማስረዳትና ለመስማማትም ስልን ነበር ከመንግሥታችን ተልከን የመጣነው" አለ ነራዚ ዐይናቹን እያስለመለመና እጆቹን እያወናጨፈ ።

"ምነው ምጥዋ ለሸቀጥ ማራገፊያ አልበቃችሁ አለ? አጼ ዮሐንስስ ቢሆኑ እንኳን ሌላ መሬት ሊሰጡዋችሁ ምጥዋንስ ልቀቁ

እያሉ በአንገለጋዮች በኩል አስጠይቀዋችሁ የለም ? አሁንም ከእርሳቸው ጋር ለመነጋገር ከፈለጋችሁ በመጀመሪያ ከምጥዋ ወጭ ወደ የሥፍራው ወሰናችሁ ያሠፈራችኋቸውን ወታደሮቻችሁን ሰብስባችሁ ምጥዋ ላይ ከሠፈራችሁ በኋላ ላኩብኝና እንነጋገር በታሰን ። ያለዚያ ግን ወዳጅነታችሁ በቅቶኛል" አሉት ።

"መልካም ነው ። ይህንኑ ሐሳብዎን ለላኩኝ ባለሥልጣናት አስረድቼ መልሱን እንዲደርስዎ አደርጋለሁ" ብሎ ወደ ምጥዋ ተመለሰ ።

ምጥዋ የነበረው የኢጣሊያ መልእክተኞች ኃላፊ የራስ አሉላን ቁርጠኛ ሐሳብ በነራዚኒ አማካይነት ከተረዳ በኋላ ፣ የኢጣሊያ ወታደሮች ከሠፈሩባቸው ቀበሌዎች እንዲነሡ ለማድረግ የማይሆንና ከአጼ ዮሐንስም ጋር ለመገናኘት እንዳልቻለ ከተረዳ በኋላ በመጣበት እግሩ ወዳገሩ ተመለሰ ።

ራስ አሉላም የመልእክተኞቹን መመለስ እንደ ሰሙ ፣ "ፈረንጅ መቼም የባሕር ግድ ዕቃ ብቻ የሚያተርፍ አይደለም ። በጥበቡና በግዛቱ ሕዝብ እያጋጨ አገር ሲይዝ ሌትና ቀን ከመጣር አይቦዝንም" አሉ ።

መለማመጡ በቃን

የኢጣሊያ መንግሥት መልእክተኞች ከምፅዋ መመለስ እጅግ ያንገበገበው ደግሞ በምፅዋ የነበረውን የኢጣሊያ ጦር አዛዥ ሆነ ። ጀኔራል ጅኒ ምፅዋ ገብቶ ሁኔታዎችን ከአጠና በኋላ በራሱ ውሳኔ የተላከበትን ዒላማ ለመምታት ፈለገ ። በዚህም መሠረት ዕቅዱን በሥራ ላይ ለማዋል ወሰነና ከዕለታት አንድ ቀን ረዳቱ የነበረውን ኰሎኔል ዶ ክርስቶፎርስን ጠርቶ ፤

"ሌሎች የአውሮፓ መንግሥታት ማንኛውንም አገር በጦር ኃይላቸው ሲይዙ እኛ ከዚህ ሐሩር ላይ ሠፍረን አንድ ጥቁር እንጋጠን እየተመለከትን መለማመጣችን የውርደት ውርደት ነው ። ትውልድንም ጭምር ያሳፍራል ። በቀጥታ ዒላማችንን መምታት ወይም መመለስ እንጂ የአንድን ጥቁር ወዳጅነትና ስምምነት በመለመን የአውሮፓ መሣቂያ መሆን የለብንም" ብሎ ዝም አለና እንገቱን ወደ ምዕራብ አቅጣጫ አዙሮ በጽሕፈት ቤቱ መስኮት ምፅዋን እዘቅዝቀው የሚያሳዩትን ኮረብታዎች መመልከት ጀመረ ። ኰሎኔሉ ሁኔታው ደስ አላለውም ። ከአጼ ዮሐንስም ጋር ሆነ ከራስ አሉላ ጋር የተጀመረው መላላክ መልካም ፍጻሜ እንዲደርስ በትዕግሥት መጠባበቅ እንደሚያስፈልግ ለጀኔራሉ ሲያስረዳ ሰንብቷል ። በዚያች ዕለትም የገነፈለውን የጀኔራሉን ቁጣ ቱግ ለማድረግ የሚችልበትን ዘዴ እያምሰለሰለ ቃላት ከመናገር ተቆጥቦ ነበር ።የእርሱ ዝምታ ደግሞ ጀኔራሉን በይበልጥ የደም ግፊቱን ጨመረበትና ፤

"በዝምታ ልትመለከተኝኮ አይደለም ከሮማ የመጣኸው ፤ ሐሳብህን አትናገርም ?" አለ ጀኔራሉ ወደ ምዕራብ አቅጣጫ አዙሮት የነበረውን አስተያየቱን ከእርሱም ላይ አሳርፎ ። "እስቲ አሁንም ተስፋ ሳንቆርጥ አንድ ጊዜ እንሞክር ፤ ከዚያ

በኋላ...." ብሎ ኰሎኔሉ ንግግሩን እንደጀመረ ጀኔራሉ አቋረጠው ፤

"ሺህ ጊዜ ብንሞክርም ውጤት አይኖረውም ። የላክናቸውን ሐኪሞች አዋርዶ መልሷቸዋል ። እንደገናም ከመንግሥታችን የመጡትን መልእክተኞች አላነጋግርም ወደ ንጉሡም አያልፉም ብሎ መለሰ ። ከዚህ የበለጠ ትዕግሥት በማንም ላይ አልታየም። ከዚህም የበለጠ ውርደት በማንኛውም የአውሮፓ መንግሥት ላይ አልደረሰም ። ኢጣሊያም አይደርስባትም! ልምምጡ በቃን ከእንግዲህ ወዲያ ግን አንድ እርምጃ ማሳየት አለብን ገባህ!" አለና ከተቀመጠበት ተነሥቶ በመስኮቱ ወደ ኮረብታዎቹ ፊቱን አዞረ ።

ኰሎኔሉ በማስታወሻው ላይ ሲጽፍ ቆየና ፤

"ምን ዐይነት ርምጃ ማሳየት እንችላለን ?" ብሎ ጠየቀ ።

"ጀግኖች ወታደሮቻችን እነዚያን ኮረብታዎች አልፈው ባንዲራችንን መስቀል አለባቸው!" ብሎ ጀኔራሉ ወደ ወንበሩ ተመልሶ ከፊቱ በነበረው ወረቀት ላይ በርሳስ ዝግዛግ መሥመር መንደፍ ጀመረ ።

"በእርምጃችንስ አለቆቻችንና እንግሊዞች ይስማማሉ ብለው ያስባሉ ጌታዬ!" አለ ኰሎኔሉ ።

ጀኔራሉ ሲነድፈው የነበረውን መሥመር ጨረስና በመጀመሪያ ራሱ ትክ ብሎ ሲመለከተው ቆይቶ በእርሳሱ ኰሎኔሉን እያመለከተ ፤

"ወታደሮቻችን ከዙላ በስተምሥራቅ የምትገኘውን ቡሬ የምትባለው መንደር መያዝ አለባቸው ፤ ከዚያ ከደረስን በኋላም ቢሆን ርምጃችንን እንቀጥላለን" አለ ።

"ግንኮ ጌታዬ ግን..." ብሎ ኰሎኔሉ ተናግሮ ሳያበቃ ፤ "'ግን ግን ምን?' በየት በኩል አድርገን ወደ ቡሬ እንዝመት ብለን አለቆቻችንን እንጠይቅ' ልትለኝ ነው?" አለ ጀኔራሉ በምፀት አነጋገር ።

"እንግሊዞችስ በነገሩ ይስማማሉ ወይ ለማለት ነው?" አለ ኩሉኔሉ ከአለቃው የተሻለ አስተሳሰብ ያለው መሆኑን ለመግለጽ ያለቃውን የፌዝ አነጋገር አሽቀንጥሮለት ። ጀኔራሉ ከመቀመጫው ተነሥና በስተምሥራቅ በኩል በነበረው መስኮት የባሕሩን አካባቢ እየተመለከተ ፣

"እንግሊዞች ይስማማሉ ወይ? አልከኝ?" ብሎ ጥያቄውን ደገመውና ንግግሩን ቀጥሎ ፣

"እንግሊዞችማ ለጥቅማቸው ሲሉ ተስማምተውማ ከዚህ ደርሰናል ። ከእንግዲህ ወዲያ እኛን እያዘሉ በየኮረብታው እያሠፍሩንም። እነርሱ ከሜዲትራኒያ ባሕር ወዲህና ወዲያ ያለውን የአፍሪቃንና የእስያን አህጉር እያካለሉ ይዘው ያውና ሔደን ገብተዋል ። እኛ በዚህ አገር የምናደርገውን ርምጃ ሊገቱ ወይም ሊቆጣጠሩ የሚችሉበት ምክንያት አይኖርም" ብሎ ከመስኮቱ ወደ ኩሉኔሉ ተመልሶ ፣

አሁን በቀጥታ ከመኮንኖቹ ጋር ተነጋገርበትና ነገውኑ ቡሬ በተባለችው መንደር ላይ ጦር እንዲሠፍር" ብሎ ትእዛዝ ሰጠና ከወንበሩ ላይ ሲቀመጥ ኩሉኔሉም ወታደራዊ ንቃቱን አሳይቶ ወጣ ።

የጀኔራሉ ትእዛዝ ተፈጸመ ። ወታደሮቹ ቡሬ ሠፍረው ባንዲራቸውን ሲሰቅሉ ሕዝቡ ተደናገጠ ። በዚህ ጊዜ ሼሁ ኑር ሑሴን የተባሉ አባውንት ከመንደሩዋ ጠፍተው ወጡና ወደ አሥመራ ሔደው ሁኔታውን ለራስ አሉላ ነገሩ ።

"እግዚአብሔር ይስጥልኝ እንኳን የነገሩኝ የእነርሱ ምኞትኮ ሌላ ነው ፣ በምጥዋና በቡሬ ብቻ የሚገታ እንዳይመስልዎ! የሆነ ሆኖ ዛሬ ቡሬን ከያዙ እንግዲህ ወደ ትግራይ ለመዝለቅ መንገድ መጥረጋቸው ነው" ብለው ሼሁ ኑር ሁሴንን ሸልመው አሰናብተው ወደ አካለ ጉዛይ ሔደው ሰንዓፌ ላይ ዕርድ አሥርተው ወታደሮች አሥፍረው ተመለሱ ።

የጣሊያኖቹ መረማመድ ከአሉላ ጋር ግጭት ሊያስነሣ እንደሚችል የተገነዘቡት እንግሊዞች በመካከል ጣልቃ ገብተው

ለማስታረቅ ስላሰቡ ሔሪስን አስሚዝ በተባለው ወኪላቸው አማካይነት መልእክተኞች ወደ አጼ ዮሐንስ ሰደዱ ። መልእክተኞቹ በመጀመሪያ ከራስ አሉላ ዘንድ እንደቀረቡ ፣

"በእርስዎና በጣሊያኖች መካከል መግባባትና ሰላም እንዲመሠረት የሚቻልበትን ጉዳይ ከእርስዎና ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር ለመነጋገር ነው የመጣነው" ብሎ የመልእክተኞቹ መሪ ሐሳቡን አስረዳ ።

ራስ አሉላ ፣ ለመልእክተኛው ሐሳብ መልሱን ለመስጠት የቸኮሉበት ጉዳይ ነበርና እርሱ ተናግሮ እንዳበቃ ፣

"ጣሊያኖችን ያመጣችሁና ተመሳጥራችሁ ምጥዋ ላይ ያሰፈራችሁ እናንተው ናችሁ ። አሁንም ተስማሙ የምትሉ እናንተው ናችሁ ። አንድ ሰው ለንግድ ጉዳይ ወደ አንድ አገር ቢሔድ እዚያው እሰፈረበት ሆኖ ነው የንግዱን ጉዳይ ማከናወን ያለበት ። ቀስ —ቀስ እያለ ወደሌላ ሰው ቤት በር መቃረብ ተገቢው አይሆንም ። ኢጣሊያኖችም ለንግድ ሥራ ነው የመጣን ሲሉ ቆይተው አሁን ይኸውና ቡሬንና ሌሎች ቦታዎችን ይዘዋል ። ታዲያ ይህ ተገቢ ሥራ ይመስላችኋል? የሚያቀጣቸው አይመስለኝምና ምክሩዋቸው ፤ በሕይወቴ ቁሜ ያገሬን መሬት እንደ ማላስነካ ይወቁት" ብለው ከአጠገባቸው የነበረችውን ከዘራ አንሥተው መሬቱን እየቆረቆሩ ተጫጭኖአቸው የነበረውን ትካዜ በግፊት ለማስወጣት ደጋግመው ተንፍሰው ፣

"እናንተ በንሰለት አሥራችሁበት የነበረውን ደበበን ፈትተው አግውርታ ውስጥ በጉልበቱ አዳሪ አድርገው "አንተ ነጋዴ ዝረፍ ፣ እኛ ደግሞ ጸጥታውን ለመጠበቅ ነው እያልን አገር እንይዛለን ብለው ጣሊያኖች የሚሠሩትን እጉል እጉል ነገር የምታውቁት ነው ። ከዚህ ተንኮላቸው ካልተቆጠቡ በሀገሬ ላይ ሲጫወቱ ማንንም አፍሬና ፈርቼ በቸልታ የምኖር አይደለሁም" አሉና በዐይኖቻቸው እየገራረሩ ተመለከቷቸው ።

"መልካም ነው ፤ ሐሳብዎን ተረድቼዋለሁ ። እንግዲህ በንጉሠ ነገሥቱ በኩል ያለውን ሐሳብ ከተረዳን በኋላ የሚቻለውን ሁሉ

.

ሚጊንሶ ላይ ሆነው የሚጠባበቁ በርካት ያሉ ወታደሮች ሰፍ ሯለው ። እነርሱም ፊት በዚያው ከነበሩት ከሻለቃ አርአያ ወታ ደሮች ጋር ሆነው በመጠባበቅ ላይ ናቸው አሉ ደጃዝማች ። "ግልፅ ነው ሁላችንም እንግዲህ መሔዳችን የማይቀር ነው! አሉ ራስ ።

ደጃዝማችም ቀጠል አደርገው ፣ "በጣሊያን አገር የሚኖሩ ክርስቲያኖች የላኩን መልእክተኞች ነን ። የመጣነውም ሀገርዎን ለማለማት ነውና ወደ አሥመራ መጥተን ከእርስዎ ጋር እንድ ንነጋገር ይፍቀዱልን ብለው ጣሊያኖች ይሆን መልእክት ሰደ ዋል" ብለው ወረቀት አቀረቡ ። "የእነርሱን ክርስቲያንነትማ ልኩን አየነው! አወቅነው! ለወዳጅነትና ለንግድ መጣን እያሉ አገር መያዝ ፣ ሕዝብ መፍጀት አይደል ? ለመሆኑ ወረቀቱ ምን ይላል!" አሉ ራስ አንገታቸውን እያወዛወዙ ።

ደጃዝማች ኃይለ ማርያም ወደ ውጭ ወጣ ብለው ከበሩ የነ በሩትን አለቃ ምህረትአብን ጠቀስ አድርገው አስገቡዋቸውና ፣

"ከምፅዋ የመጣውን ወረቀት አንብበው" አሉ ። ወረቀቱም እንዲህ የሚል ነበር ።

"ይድረስ ለታላቁ ጌታ ራስ አሉላ

በየሱስ ክርስቶስ ስም ሰላምታችንን እናቀርባለን ። ከዚህ ቀደም ጎጃም ድረስ ዘልቀን ደንበጫ በተባለው አገር ለንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ሀገርና ሕዝብ የሚያገለግል ድልድይ ሠርተናል ። አሁንም ቢሆን ለእርስዎና ለንጉሡ የሚጠቅሙ ድልድዮች መገንባት ፣ ቤተክርስቲያኖች ለመሥራት ከእርስዎና ከሀገርዎም ጋር በክርስቲያንነት ወንድማማችነት ላይ የተመሠረተ ወንድም ነትና መተሳሰብ ለመመሥረት በጣሊያን አገር የሚገኙ ክርስ ቲያኖች ልከውን መጥተን ምፅዋ መኖርን ፈቃድዎን እንጠባ በቃለን ። የድካማችንንና የሥራችንንም ዋጋ ሁሉ ከየሱስ እናገ ኛለን ። ይሁንና በቃል አስረድተን ሥራችንንም ለመጀመር ከኔ ጋራ እምነት ሆነን እንመጣለን"

የመንፈስ ቅዱስ ወንድምዎ
አውግስቶ ሳሊቤኒ ።

አለቃ ወረቀቱን አጣጥፈው ይዘው ቢቆሙ ራስ አሉላ ወደ ደጃዝማች መለስ ብለው ፣ "እውነት ይመስልሃል ! ምን ታስ ባለህ ?" ብለው ጠየቋቸው ።

"እውነትና ንጋት እያደር ይጠራል እንደኔ እንደኔማ መጥ ተው ብናያቸውና ብናነጋግራቸው አይከፋም ይመስለኛል ። ቢሆንም ጌታዬ ያውቃሉ" አሉ ደጃዝማች ።

"እውነት ብለሃል! ለማንኛውም ቢሆን ቢመጡ አይከፋም። ምናልባትም "ክርስቲያኖች ነን" ብለዋልና ተጋብዘው ጀኔራላቸ ውን መክረው ወታደሮቹን ከአሠፈረበት ቦታ ያስወጣልን ይሆ ናል ። ይህም ባይሆን ከእጃችን ከገቡ ይዘን እውነቱን እንዲያ ወጡ እናስለፈልፋቸዋለን ። ለማንኛውም መምጣታቸው አይከ ፋም ፣ በኔ ቃል አድርገህ ላካቸው" አሉ ራስ ።

መልእክተኛ ቢገሠግሥ ሔዶ መልሱን አደረሰ ። በአውጉ ስቶ ሳሊቤኒ ኃላፊነት የሔዱት ጣሊያኖች ልዩ ልዩ የሕንፃ መሣ ሪያዎች የስጦታ ዕቃዎች መድኃኒቶችና የምግብ ዐይነቶች አስ ጭነው ወደ አሥመራ ተጓዙ ።

የተጠሩት ሰዎች እየገቡ እጅ እየነሡ እንደ ተቀመጡ ራስ አሉላ መሬት መሬት እያዩ ቆይተው እንደገና ዐይናቸውን ወደ መኳንንቱ እየወረወሩ ፣

"አንድ ጉዳይ ስለ አጋጠመኝ የታያችሁን እንድትነግሩኝ ብዬ ነው ። ጣሊያኖች ይኸውና በፊት በደንከል በኩል የባሕሩን በር "ገዛነው" ብለው ይዘውታል ። በዚያ አልተወሰኑም ፣ ምፅዋም ላይ ከሠፈሩ በኋላ ፣ አሁን አሁን ደግሞ ወደላይ ወደ ደጋው መግ ፋቱን ጀምረዋል ። ወደ ከሰላ ከመሔዳችን በፊት "ወዳጆች ነን መድኃኒትም ይዘን መጥተናል ወታደሮችንም እናክማለን" ብለው መጥተው የገቡትን መልሰናቸው ነበር ። አሁን ደግሞ "በጣሊያን አገር የሚኖሩ ክርስቲያኖች የላኩን ነን ድልድይና ቤተክርስቲያን ልንሠራላችሁ መሬት ልናለማላችሁ ተልከናል ፍቀዱልን" ብለው ልከውብኝ እንዲመጡ ፈቅጄላቸዋለሁና እስቲ አስቡበት ምን ይመስላችኋል ? እንደዚህ አጥብቀው የተ

መላለሱበት ምክንያት ሳይነግሯቸው ይቀር ይመስላችኋል ?” ብለው ምክር ጠየቁ ።

“ለመሆኑስ የመጡት እንግዶች የሚታወቁ ናቸው ?” አሉ ሻለቃ አርአያ ።

“ወረቀቱን የጻፈውና እመጣለሁ ብሎ የላከው ሣሊቤኒ የተባለ ጉሻም ድረስ ዘልቆ ድልድይ ያሠራ ነው” አሉ ደጃዝማች ኃይሉ ለሥላሴ ።

“ዋናው ሐሳባቸውስ ምንድን ነው ?” አሉ ዘጊዮርጊስ የተባሉ ባለሟል ።

“አገር እናለማለን ፤ ድልድይና ቤተ ክርስቲያን እናሠራለን” ነው የሚሉት” አሉ ደጃዝማችም “ምነው እኛ በሠራነው ቤተ ክርስቲያን የምናደርሰውን ጸሎት እግዚአብሔር አልሰማም አለ ? መሬቱስ እንሠራለን የሚሉትስ ለምናችን ብለው ነው ? ከዚህ ቀደም እንግሊጣሮች ወደ ዶጋው ገብተው ከአጼ ቴዎድሮስ ጋር ለመዋጋት እንዳመቻቸው ሁሉ እነዚህም ወደ መኻል አገር ለመግባት አስበው እንዲያመቻቸው ይሆናል እንጂ ለሀገራችን ሕዝብና እንስሳ አዝነውለት ይመስላችኋል ? መቼም ለሁሉም ጌታዬ ያውቃሉ ?” አሉ አንገታቸውን ደፉ ቀና እያደረጉ ።

“የእናንተንም ሐሳብና ምክርኮ አስፈልጎኝ ነው ያስጠራኋችሁ” ሲሉ ራስ ዘጊዮርጊስም ቀበል አደረጉና ፤ “መቼም ፈረንጅ ሲባል ጠላትነቱም ወዳጅነቱም ረቂቅ ነው ። ከኋላቸው ጦር ጭነው ለደግ ሥራ ነው የመጣነውና ተቀበሉን ማለታቸው ‘እሺ’ ቢሉ በፈገግታ ‘እምቢ’ ካሉ በግዴታ መሬቱን “እንይዛለን” ብለው ነው ። አባቶቻችን “ጠላትን በጦር ፤ አባትን መጦር ጠላት ይቀበል ጥላት” እንዲሉ አሁንም እንደሆነ የእነዚህዎቹ ቀድሞ መምጣት ለብልሃታቸው ነውና የአመጣጣቸው ምክንያቱ በጥብቅ እንዲታይ ይገባል” አሉ ።

“ነገር ነገሩ ያጠራጥራል ፤ ቢሆንም ለመልካም ሥራ ነው የመጣነው ካሉ ይምጡና ሥራቸውን እንየው ፤ ከዚያ በኋላ የሚሆነውን እንመክርበታለን” አሉ ባሻይ በኩሩም ።

“ማለፊያ ነው ፤ ወዳጅነታችሁን ተረድቼዋለሁ ፤ በዚህ ጉዳይ ላይ ከእናንተ ጋር እንድንመከርበት የፈለግሁትም ወረቀቱን የጻፈው ሰውዬ አገራችንን የሚያውቀው በመሆኑ ፤ ደግሞም በጣሊያን አገር የሚኖሩ ክርስቲያኖች ልከውናል ስላለ እምቢ ብንለው ከሌሎቹ ክርስቲያኖች ጋር እንዳያቀያይመን ለመጠንቀቅ ስል ፤ ከዚህም በቀር የጣሊያን መንግሥት ያልበደላቸው ከሆነ ምጥዋ ስለሠፈረው ጦርም አንዳንድ ነገር ለመረዳት ያመቸን እንደ ሆነ ለመጣጣር ይጠቅመን እንደሁ በማለትና ለምናልባቱ ደግሞ በሁለታችን መካከል ያለው ነገር እየከረረም ከሔደ እነዚህዎቹ በመካከል ይገቡና ነገሩን ያበርዱት ይሆናል ብዬ ነው ። ወዳጅነታችንን ከልባቸው ፈልገው ከመጡ የልብ ወዳጆች እንሆናለን ፤ ተንኮል አዝለውም ከሆነ እንደርስበታለን ፤ ነቅተን መጠበቁ የኛ ፈንታ ነው ። እውነቱን የሚያመለክተን ደግሞ አምላካችን ነው” አሉና ራስ ነገሩ በዚሁ ተወሰነ ።

እንግዶቹ

በእመጋቢት ግሊቢኒ የሚመሩት እንግዶች የሕንፃ መግሪያዎች በገመሎች ጭነው ከምፅዋ ተነሡ ። ቆላማውን መሬት አጋምሰው ወደ ደጋው ሲጠጉ ቀኑ መምሸት ጀምሯልና ምቹ ቦታ መርጠው ሠፈሩ ። የተከተሉዋቸው አሽከሮቻቸው ሠፈሩን ማጽዳትና እሳት ማንደድ ጀመሩ ። እነርሱ ከሠፈሩበት እልፍ ብሎ ደግሞ ወደ ምፅዋ የሚወርዱ ነጋዴዎች ሠፍረዋል ። ከመካከላቸውም አንዱ ዋሽንት እየነፋ እያንቆራረና እየዘፈነም ጓደኞቹን ያጫውታል ።

“ምንድነው ከዚያ ግዶ የሚጮኸው ?” ብሎ ቫለታ ፒኖያ ከተከታዮቹ ተኽሉ የተባለውን ጠየቀው ። የቀረርቶውንና የዋሽንቱን ጩኸት ምክንያትና ትርጉም ነገረው ።

“ሒደህ እምጣውና ያጫውተን” አለ ፒያኖ ። ተኽሉ እንደታዘዘው ወደ ነጋዴዎቹ ሠፈር ሔደና ባለዋሽንቱን ወስዶ ከጣሊያኖቹ ፊት አቀረበና ፣

“እጅ ንሣ” ብሎ እንደ ማሰጐበደድ አደረገው ።

“ለእግዚአብሔሩ ሰላምታ ጤና ይስጥልኝ እላለሁ እንጂ እጅ መንሣቱ እንኳ ይቆየኝ” አለ ያ-ዋሽንተኛ ጠጠር ብሎ ።

“እስከ መቼ ነው የሚቆየው ?” አለ ተኽሉ ።

“የእነርሱን ማንነት እስካውቅ ”አለ ባለዋሽንቱ ።

“ወደ ራስ አሉላ የሚሔዱ ሰዎች ናቸው፤ ደግሞም ግብፆች አይምሰሉህ ፈረንጆች ናቸው” አለ ተኽሉ የጣሊያኖቹን ኃያልነት ለማስተዋወቅ ብሎ ።

“ታዲያ ወደ ራስ ለሚሔዱ ፈረንጆችን ሁሉ” እጅ ንሣ ያለውስ ማነው ?” አለ ዋሽንተኛው ። በዚህ ጊዜ ግሊቢኒ ወደ ሰዎቹ ጠጋ ብሎ ፤

“ወደየት ልትሔዱ ነው?” ብሎ በትርጁማኑ አማካይነት ጠየቀ ።

“ወደ ምጥዋ” መለሰ ዋሽንተኛ ።

“እዚያ ምን ጉዳይ አላችሁ ?”

“ነጋዴዎች ነን ።”

“ከየት ነው የመጣችሁት ?”

“እህ! እንዴት ነው ነገሩ! ብጥሰው ገለፀጠኝ” የሚባለው ለካ እንደዚህ ያለ ነገር ሲያጋጥም ነው ። እናንተ ከየት መጣችሁ እንጂ እኛማ በሀገራችን ውስጥ ነው ያለነው” አለ ነጋዴው ።

በዚህ ጊዜ ግሊቢኒ በእነጋገሩ ተገርሞ ሰላምታ ሊሰጠው ጠጋ ብሎ እጁን ሲዘረጋለት ፣ ዋሽንተኛው ፈንጠር ብሎ ዱላውን አስተካክሎ ያዘና ፣

“ምን ሊሆን ነው ?” አለ ።

“አይዞህ አትፍራ አገርህን ለማልማት የመጣን ነን” አለ ግሊቢኒ እየፈገገለት ።

“አገሪቱ ለምለም ናት ፣ የፈረንጅ እልሚ አያሻትም” አለ ኮስተር ብሎ ።

“እኛኮ አገር የምናለማው መንገድ፣ ድልድይ፣ ቤተክርስቲያን ማስፊያ ማለፊያ ቤቶች በመሥራት ሕዝብ ለማሠልጠን እንጂ መሬቷማ በጣም ለምለም ናት ። ጉጃም ድረስኮ ሔጄ አይቻታለሁ ፤ በክፉ ዐይን አትመልከተን” አለ ግሊቢኒ ።

“እረ ምን በወጣችሁ! በክፉ የምንመለከታችሁ! መቼም መጠርጠር ይገባል ብዬ ነው እንጂ!” አለ ዋሽንተኛው ።

"የምትጠራጠረው ምን እንዳይመጣባችሁ ነው ?"

"የሚያጠራጥርማ ሞልቷል!!"

"በምን ነገር?"

"እንደዚሁ እንደ እናንተ የመሰሉ የሰው አገር ሰዎች በዚሁ በኩል ገብተው ፥ አገር እየሰለሉ ሕዝብ እየፈጁ አስቸግረው ነበርና ተዚያ ወዲህ የሰው አገር ሰው ስናይ እንጠረጥራለን ፥ እንዲያው ውቃቢያችን እሽ አይለንም" አለ ።

"ተዚህ ቀደም አገራችሁን የሰለሉ ሰዎች አጋጥሞሃል?" አለ ማሊቢኒ ።

"እኔን ባያጋጥመኝም መቼም በታሪክ እንሰማለን ።"

"አገራችሁን የሰለሉ የውጭ አገር ሰዎች ታውቃለህን ?" ብሎ ጠየቀ ማሊቢኒ በመጠራጠር ስሜት ተውጦ ።

"አዎን ብዙ ሰምቻለሁ ።"

"እስቲ አንዱን ትዝ የሚልህን ንገረኝ ።"

"በጥንት ዘመን ነው ይላሉ ፤ ተምድረ-ምሥር ሰዎች ተንጉሡ ተልከው ወደዚህ ሲመጡ ፥ ንጉሣችን ተጠራጥረው አስይዘው ያሣሥሩዋቸዋል ። የምሥሩ ንጉሥም በዚህ ነገር ይናደድና ጦሩን አስከትቶ ወደኛ ይዘምታል ። የሠራዊቱም ብዛት እስከ አንድ መቶ ሃምሳ ሺህ ይደርስ ነበር ይባላል ።

"የሱዳንን በረሃ አቋርጦ ወደኛ ሲገሠግሥ ዓውሎ ነፋስ ይነግና ገሚሱን ጦሩን ጠራርጐ ያወድምበታል ። የተቀረውን ደሞ ውሃ ጥምና ረሃብ ይፈጅበታል ። ተዚያ የተቀረውንም የተቅማጥ በሽታ ይጨርስበታል ። በዚህ ጊዜ የምሥሩ ንጉሥ "ለካ የአበሻ ንጉሥ እንደዚያ አድርጐ የደፈረኝ አንድ የተደበቀ ኃይል አገሩን እንደሚጠብቅለት ስለሚታመን ነው ። በውነት የአበሻን መሬት የሚጠብቃት ኃይል አለ ብሎ ከመቅሠፈት የተረፉትን ወታደሮች ይዞ ወደ አገሩ ተመለሰ ይባላል" አለ ዋሽንተኛው ።

"ስለዚህ ነገር የሚያስረዳ መጽሐፍ አለህ? " አለ ማሊቢኒ ።

"የወንጌል ትእዛዝ አይደለምኮ ምኑ ይጣፋል ? ቢሆንም ሊቃውንቱ ጽፈውት ይሆናል ፤ እኛ ግን ከአባቶቻችን አንደበት ነው የሰማነው" አለ ዋሽንተኛው እየሣቀ ።

"ለመሆኑ ወደ ምፅዋ ሁልጊዜ ትመጣለህ ? " አለ ማሊቢኒ ።

"መቼም ዐልፎ ዐልፎ እንመጣለን ።"

"ታዲያ በመንገድስ ችግር ያጋጥማችኋል ?"

"አራዊቱን ፥ ወስላታውን ፥ ደጋውንና ቆላውን ዐልፈን ምፅዋ ስንደርስ ደግሞ ድር ግብጦች አሁን ጣሊያኖች ያስቸግሩናል" አለ ዋሽንተኛው ።

"ምን እያሉ ነው የሚያስቸግሩዋችሁ" አለ ማሊቢኒ ።

"እኛ ሳንፈቅድላሁች አትምጡ ፥ ቀረጥ ክፈሉ እያሉ ያስቸግሩናል" አለ ዋሽንተኛው ።

"ታዲያ ይህን ነገር መንግሥታችሁ ሰምቷል ?"

"ሰምቷል ይባላል ፤ ነጋዴ እንዳያስቸግሩ አገሩንም እንዲለቁለት ለጣሊያኑ ጦር አለቃ ራስ አሉላ ጥፈውለታል ይባላል" ሲል ፒያና ጠጋ ብሎ ፥

"ጣሊያኖቹ አገሩን አንለቅም ቢሉስ ምን ይመጣ ይመስልሃል ?" ብሎ ጠየቀው ።

"የሚመጣውን የሚያውቅ እንኳ ፈጣሪ ብቻ ነው ፤ ግን በሰው አገር ገብቶ አልወጣም ካለ በቱርኮችና በግብጦች የደረሰው ይደርስበታል" አለ ዋሽንተኛው ።

"በእነርሱ ላይ ምን ደርሷል" ብሎ ጠየቀው ፒያና ።

"የነፍጠኛ ጉራዴ ለሽልጧቸዋል" ብሎ መለሰለት ።

"ጦርነት ይሆናል ማለትህ ነው?"

"እንዴታ! የት ይቀራል?"

"አንተ ነጋዴ ነህ፣ ጦርነት እንደሚሆን እንዴት ታውቃለህ?" አለ ግሊቢኒ።

"የሀገሬን ሕዝብ አጣውትና ነው? ያለፈቃዱ መሬቱን ሲነካ ኩራት አይወድም! እንደንብ ነው እውውው! ብሎ እሚነሣ። እንግዲህ ወደ ሥራ መሔዴ ነውና ከፈለጋችሁ ወደ ዚያው ኑና ዳቦ ቆሎና አምባሻ እናትምላችሁ" ብሎ ሊሔድ ሲል፣

"በል አሥመራ ስትመለስ እንፈልግሃለን" አለ ግሊቢኒ።

"በደኅና ለመፈላለግ ያብቃን" ብሎ ሔደ ዋሽንተኛው። ግሊቢኒና ፒያኖም እርስ በርሳቸው ተያዩና አንገቶቻቸውን እያወዛወዙ በበይነ-ሕሊናቸው ተከተሉት።

ከቀናት በኋላ በአውገስቶ ግሊቢኒ የሚመሩት እንግዶች አሥመራ እንደገቡ በተዘጋጀላቸው ግሬሬያ ሁለት ቀናት ከቆዩ በኋላ ወደ ራስ አሉላ ቤት ተወሰዱ።

ራስ አሉላም ከመኳንንቶቻቸው ጋር ሆነው በታላቅ አዳ ራሽ ተቀበሏቸው። ጣሊያኖቹ እየገቡ መደዳውን ሲቆሙ ግሊ ቢኒ ወደ ራስ ቀረብ አለና፣

"ታላቁ ጀኔራል ሆይ!

ከዚህ ከገባንበት ጊዜ ጀምር ስለ ተደረገልን መስተንግዶና ዛሬም እርስዎ ስለ ተቀበሉን ከልብ እናመሰግናለን። እኔ ለሀገ ርዎ እንግዳ አይደለሁም ቀደም ብሎም እስከ ጉጃም ድረስ ዘልቄ ለንጉሥ ተክለሃይማኖት ድልድይ መርቼላቸዋለሁ። መን ገዶችም አስጠርጊያለሁ፤ ለእንስሳት ጤንነት የሚጠቅም ሥራ መርቻለሁ። ዛሬም የመጣነው ለእርስዎና ለሀገርዎ ጠቃሚ ሥራ ዎችን ለማከናወን ነው። ይህንንም በዳፍኬት ደብዳቤ አረጋግ ጣለሁ። እነዚህ ጓደኞቼም የሥራ ረዳቶቼ ናቸው" ብሎ ተከታ ዮቹን አስተዋወቀ።

"እኔም እንኳን ደኅና ገባችሁ እላለሁ። ዝርዝሩን ጉዳይ እያደ ርን እንመካከርበታለን፣ ተቀመጡ" አሉና ራስ አሉላ እንግዶቹን መቀመጫ እያመለከቱ ራሳቸውና መኳንንቱም ተቀመጡ።

ሰዓቱ የምሳ ሰዓት ነበርና ምግቡ በሞሰብ በሞሰብ ጠላ ውና ጠጁ በገንቦ በገንቦ እየሆነ፣ ግምጃ እየተሸፈነ ቀረበ። ለራስና ለመኳንንቶቻቸው ለብቻ፣ ለኢጣሊያኖቹም ለብቻ በየሞ ሰቡ ቀረበ።

"ለሀገሩ እንግዳ ባልሆኑ ለምግቡም እንግዳ አይደሉምና ባል ደረቦችዎንም ይጋብዙልኝ" አሉ ራስ ግሊቢኒን እየተመለ ከቱ።

"አዎ ርግጥ ነው፣ የሀገርዎ ምግብ ይጣፍጣል፣ ሲናፍቀኝ ነበር። ዛሬ ስለ አገኘሁትም ደስተኛ ነኝ" አለ ግሊቢኒ።

"ይህ ነገር ሻምፓኝ ነው?" አለና አንዱ ጣሊያን ግሊቢኒን ጠየቀ በዋንጫ የቀረበለትን መጠጥ ደጋግሞ ከተጐነጨ በኋላ።

"ከማር የሚሠራ ጠጅ የሚባል መጠጥ ነው" ብሎ ግሊቢኒ መለሰለትና ወደ ራስ መለስ ብሎ ደገም፣

"ጉጃም ከጠጣሁት ጠጅ ይኸ ይበልጣል፤ ጓደኞቼማ ሻምፓኝ ነው ወይ ነው የሚሉኝ፣ ለመሆኑ የስንት ዓመት ነው" ብሎ ጠየቃቸው።

"የጠጅን ጣዕም ለይተው እስቲያውቁ ድረስ ጉጃም ከቆዩማ ጉጃሜ ሆነዋላ!" አሉ ራስ በቀልድ እነጋገር።

የግሊቢኒ ምክትል የነበረው ፒያኖም ጠጁን ደጋግሞ ተጐነ ጨና፣

"ታላቁ ጀኔራል ሆይ! አውሮፓውያን ያልሠለጠኑ ሕዝቦች ናቸው እያሉ ሲነግሩን እኛም እውነት መስሎን ተሳስተን መና ራችንን ያወቅሁት አሁን ነው። ከማር ብቻ እንደዚህ የመሰለ መጠጥ መሥራት ከቻላችሁማ በጣም ዐዋቂዎችና የሠለጠናችሁ መሆናችሁ አያጠራጥርም" አላቸው።

"ሰማህ ወዳጄ" አሉ ራስ አሉላ እጃቸውን በለምለም እንጀራ እያባበሱ ።

"ፈረንጆች እኛን ያልሠለጠኑ ናቸው ቢሉንኮ አያስገርመንም። እኛም እነርሱን እንደዚሁ ነው የምንለው ። ሁለታችንም ሠልጥነናል የምንለው በየራሳችን አስተያየት ፍላጐትና ዝንባሌ ነው። እነርሱ አገራቸውን እንውረር እናንተንም ባሪያ አድርገን እንግዛ ሲሉን ፣ እኛ ደግሞ አገር እናስደፍርም ለእናንተ አንገዛም ስንል ፣ ሁለታችንም ሥልጣኔ የሚባለውን ነገር እንደ እየምንታችን እንተረጉመዋለን" አሉት ።

"ልክ ነዎት ጌታዬ" አለና ማሊቢኒ ይዞት የነበረውን ዋንጫ ተጐነጨለትና ከምስቡ ሥር ካስቀመጠ በኋላ አንገቱን እያወዛወዘ ፣ "መቶ በመቶ ልክ ነዎት የአውሮፓ መንግሥታት በተለይም እንግሊዝ ፣ ፈረንሣይ ፣ ፖርቱጋልና ጀርመን የአፍሪቃን ሕዝቦች በሥልጣኔ ስም በባርነት ቀንበር አስገብተዋቸዋል ፤ ይኸ ሥልጣኔ አይደለም ሰይጣናዊነት ነው" አለ ።

ወዲያው የልፍኝ አሽከሩ አለቃን አስገባና "ሰብሐት" ከተባለ በኋላ ማዕድ ከፍ ሲል ብር ቅብ በሆነ ማህን የጣት ውሀ ሲቀርብ እንደ መጀመሪያው እንግዶቹን እንዲያስታጥብ ራስ አስታጣቢውን አዘዙትና እንግዶቹ መታጠብ እንደ ጀመሩ ፣ "አዎ ይህን የመሳሰለውን ወረራ ነው እኛ የምንቃወመውና አልሠለጠናችሁም የምንለው ። የባሕር ማዶ ሰዎች ደግሞ ካልገዛናችሁ አልሠለጠናችሁም እንላችኋለን ትሉናላችሁ" አሉና ከፈረንጆቹ ቀጥለው ታጠቡ ።

ወዲያው ማሊቢኒ አንዱን ጣሊያን ጠቅሶ አንድ ነገር አዘዘውና ወጣ ። በዚህ ጊዜ ራስ አሉላም ፣

"ምነው ምን ያስፈልገዎታል!" አሉት የተቸገረበት ጉዳይ የደረሰበት መስሏቸው ።

"ዕቃ እንዲያመጣልኝ ብዬ ነው ፤ ከውጭ ያስቀመጥነው ዕቃ አለን" አለ ማሊቢኒ ራስ አሉላም ጭውውቱን ቀጠሉና ፣ "እኛ ሥልጣኔ የምንለው የአዳም ልጆች ሁሉ በፍቅር ፣ በመደ

ጋገፍና በመግባባት ለመኖር ሲችሉ ነው እንጂ በእጅ ሥራቸው ሲመኩና ሌሎቹን ሲገዙበት አይደለም" አሉት ።

በዚህ ጊዜ ወደ ውጭ የተላከው ፈረንጅ በሸራ የተጠቀለለ ዕቃ ይዞ ሲገባ ማሊቢኒ ተነሥቶ ተቀበለውና ከጥቅሉ እያወጣ ፣

"ታላቁ ጀኔራል ሆይ! ይህ የአውሬ ማደኛ በቅርቡ አገራችን ውስጥ የተሠራና ለእርስዎ መታሰቢያ እንዲሆን ያመጣሁልዎ ነው" ብሎ ሲያቀርብላቸው እርሳቸውም ከመቀመጫቸው ሲነሡ መኳንንቱም ተነሡ ። ጠመንጃውንም ተቀብለው እያገላበጡ ተመለከቱና ፣ "እግዚአብሔር ይስጥዎ! ግለፊያ መጣሪያ ይመስላል ፤ አስበው ይህን ያህል መታሰቢያ በማምጣትዎ አመሰግንዎታለሁ" አሉና አጋፋሪውን ጠቀስ አድርገው ትእዛዝ ሰጡና ወደ ፈረንጆቹ ዘወር ብለው ደግሞ ፣ "ይህን መጣሪያ በመንገድ ሞክረውታል ?" ብለው ማሊቢኒን ጠየቁት ።

"የለም አዲስ ነው አልተሞከረም" አላቸው ።

"ምናልባት እርስዎ ሳያውቁት ተተኩሶበት ይሆናል ባሩድ ባሩድ ይሸታል" አሉት ደጋግመው ካሸቱት በኋላ ።

"እውነት ነው በመርከብ ላይ ሠራተኞች ለሙከራ ተኩሰውበት ይሆናል" ሲላቸው እርሳቸውም እንደገና እያሸተቱ ፣

"በቅርብ ቀን የተተኮሰበት ሳይሆን አይቀርም ፤ ሽታው ያስታውቃል" ሲሉት ማሊቢኒም ወደ እርሳቸው ተጠጋና ጠመንጃውን ተቀብሎ አሽትቶ ፣ "አዎ ምናልባት ባርቆ ይሆናል" አላቸው ። ወዲያው አጋፋሪው ሦስት ጠመንጃዎችና ሁለት ጕራዴዎች አስይዞ ገባ ። እርሳቸውም ከአጋፋሪው እየተቀበሉ ፣

"ይኸ ቤልጅግ የተሠራ የአውሬ ማደኛ ነው" ብለው ለማሊቢኒ ሰጡትና ቀጠል አድርገውም ፣ "ይህ ደግሞ እንግሊዝ አገር የተሠራ ነው" ብለው ፒያና ለሚባለው ምክትሉ ሰጡት ። "ይህ ደግሞ ጀርመን አገር የተሠራ ነው" ብለው ለሦስተኛው ጣሊያን ሰጡትና ለቀሩት ሁለት ጣሊያኖች ደግሞ ጕራዴዎች አበረከቱላቸው ።

በዚህ ጊዜ ፒያና የተባለው ደስታ ፈንቀለውና ፣ "ማመስገን የሚገባው እለታችን ቢኖር ግሊቢኒ ቢሆንም ፣ ደስታ ስለፈነቀለኝ ነውና ቀድሜ በመናገሬ ይቅርታ እጠይቃለሁ ። ታላቁ ጀኔራል ሆይ! ልባዊ ስጦታ ነው አመሰግናለሁ" አለ ። በዚህ ጊዜ ሁሉም ጣሊያኖቹ "እናመሰግናለን! እግዚአብሔር ይስጥልን" እያሉ እየተ ረቡ ስላምታ ሰጡ ።

ራስ አሉላም እጋፋሪያቸውን ጠቀስ አደረጉና ፣ "መጣሪያ ዎቹን እንድንሞክራቸው ዒላማ አስተክሉ" ብለው አዘዙና ወደ እንግዶቹ መለስ ብለው ደግሞ ፣

"መጣሪያዎቹን ለመፈተን ያህል ዒላማ ስለ ተዘጋጀ እንው ጣና እንሞክራቸው ?" ብለው ነገሩዋቸውና ሲነሡ ሁሉም አብ ረው ወጡ ።

በመጀመሪያ ራሳቸው ሸብረክ ብለው አዲስ በመጣላቸው ጠመንጃ ሦስት ጊዜ ተኩሰው በሦስቱም ጥይት የተተከለውን ነጭ መጎሬያ እጥንት መቱ ። ቀጥለውም ለግሊቢኒ ለፒያ ናና ለግይበርቲስ ሦስት ጥይት እያጉረሱ ያንኑ ጠመንጃ ሰጡዋ ቸው ። ሁለቱም እያከታተሉ ተኮሱ ። አንዳቸውም ዒላማውን አልመቱም ። በዚህ ጊዜ ጣሊያኖቹ ኃፍረት ሲይዛቸው ራስ ተመ ለከቱና ፣

"የመንገዱ ጠመን ያልወጣላችሁ ሆና ነው ። ተኩስ ረጋ ያለ ልብ ይጠይቃል ፤ ዛሬ ብትስቱ ሌላ ጊዜ ትመቱ ይሆናል" ብለው ወደ ቤት ሲያመሩ ፣

"በጥናው ተኩስ ዕለት እንገናኛለን ፤ ያን ጊዜ የሚመታውንና የሚስተውን ዒላማ የሚሆነውንም እናያለን" ብሎ ፒያና ለግ ሊቢኒ ሹክ አለው ።

ራስና እንግዶቹ እንዲሁም መኳንንቱ በየነበሩበት ቦታ ከተቀመጡ በኋላ ፣ በጥልፍ ቀሚስ ያሸበረቀች ወጣት ቡና ይዛ ገብታ ተዳችና ከእንጨት በተሠራ መደርደሪያ ስታቀርብ ፣ ፈረንጆቹ ግን ሁሉን ትተው ልጅቱን አፍጥጠው ሲመለከቱ ፣ ራስ በንቀትና በትዝብት ፊታቸውን ዘወር አደረጉባቸው ።

ቡና ከተጠጣ በኋላ ራስ እንግዶቹን ይዘው ወደ ሁለተኛው አዳራሻቸው ገቡ ። ያ አዳራሽ ከእንግዶች ጋር የሚነጋገሩበት ነው ፤

"እንግዲህ ወደ መጣችሁበት ጉዳይ እንመለስና የተላካ ችሁት ከመንግሥታችሁ ሰዎች መሆን ነው" ብለው ጠየቁ ።

"የለም ፣ የለም እኛ ምስታችንም ከአንዳንድ የበጐ አድራ ጐት ድርጅቶች ነው የተላክነው ፤ ሙያችንም መሐንዲስነት ነው" አለ ግሊቢኒ እየተርበተበተ ።

"እነዚህ ሁለቱስ?" ብለው ራስ ጠየቁ ።

"እነሱማ የኛ ረዳቶች ናቸው" አለ ግሊቢኒ ።

"በጻፉልኝ ወረቀት ላይ እንደ ተረዳሁት ሀገር ለማልማ ትና እኛን ለመርዳት ነው ሐሳባችሁ ፣ አይደለም ?" አሉ ራስ ።

"ልክ ነው ታላቁ ጀኔራል ልክ ነው" አለ ግሊቢኒ ።

"ለምትሠሩት ሥራስ የምትጠይቁት ክፍያ ምንድነው?" አሉ ራስ ።

"ከመንፈስ ደስታና ሀገርዎ ሰትለማ ከማየት በስተቀር የምንጠይቀዎ ምንም ነገር አይኖርም" ብሎ መለሰ ግሊቢኒ ።

"እንግዲህ ዓላማችሁና ሐሳባችሁ ይህ ከሆነ እናንተ ኢጣሊያኖች ሀብታሞች ናችሁ ማለት ነዋ?" አሉ ራስ ።

"እርግጥ ነው ፣ በጣም የዳበረ ሀብትና በብዙ ሚሊዮን የሚቆጠር ብር አለን ። ሀገራችን ለምለም ፣ መንግሥታችንም በጦር ኃይል የዳበረ ነው ። ይህን ሁሉ ሀብት አከማችተን የምን ሠራበት ጉዳይ ነው የቸገረን ። ስለዚህ ያከማቸነውን ሀብት ከእ ናንተ ጋር ለመካፈል ነው የመጣነው ። የኢትዮጵያ ሕዝብ ባለ ታሪክና የተመሰገነ መሆኑን ስለ ምናውቅ የልብ ወዳጅነትን ፈልገን የመጣን ነን" አለ ።

በዚህ ጊዜ ራስ አሉላም ጣሊያኖቹን አንድ ባንድ ተመለካከቱና ፤ "ማለፊያ ነው ፤ ለዚህ ታላቅ ተግባር የመጣችሁ ከሆናችሁ ምንም የሚቸግራችሁ አይኖርም ። ስለዚህ ለወዳጅነቱ ምስክሩ አምላካችን ነው" አሉና ራሳቸውን እየነቀነቁ አመልካች ጣታቸውን ቀሰረውባቸው ፤ "ይሁን እንጂ አስቀድሜ ሳስጠነቅቃችሁ የምፈልገው በመካከላችሁ አታላዮችና ሰላዮች ቢገኙ ይቅርታ የማይገኝለት ቂም በቀል ይመሠረታል ፤ ቁጣዬና ቅጣቴም የበረታ ይሆናል" አሉ ።

የእንግዶቹ ገጽ ተለወጠ ። ድንጋጤ ወረራቸው ፤ ወዲያው ፒያና እንደ ምንም ተበረታታና ፤

"ወዳጅነታችንን ሊጻረር የሚችል ምንም ነገር አይኖርም ፤ በመካከላችን ሰላይም አታላይም የለም፤ የእርስዎን ወዳጅነት አግኝተን ሥራ ሠርተን ለመጥቀምና ለመጠቀም የመጣን ነን" አለ ።

"ማለፊያ ነው ፤ የነገራችሁኝ ሁሉ እውነት ለመሆን መስቀል እየመታችሁ ትምሉልኛላችሁ ?" አሉ ራስ ባገነነ ስሜት ።

"ይህ ነገር እውነት ለመሆኑ በማንኛውም ሁኔታ ቢሆን ልንምልልዎ እንችላለን" አለ ፒያና። በዚህ ጊዜ ራስ በተረጋጋ መንፈስ ሲያጨበጭቡ አጋፋሪው ገባ ።

"እባክህ አባ መስቀል ይዘው እንዲመጡ ንገርና መኳንንቱንም አስገባቸው" አሉ ።

"እያችሁ ወዳጆቼ ! እኛ ኢትዮጵያውያን ወዳጅነትና ፍቅርን በእምነት ምስክርነት ላይ ነው የምንመሠርተው ! ባለፉት ጊዜያት ብዙዎቹ የባሕር ማዶ ሰዎች ለልዩ ልዩ ጉዳያቸው እየመጡ ብዙ ችግሮች ስለ ፈጠሩብን ፤ የወዳጅነታችን እምነት የምናውቀው በመሐላ ነው ። ስሁንም ስለምናስምላችሁ ቅር እንደማትሰኙ እተማመናለሁ" አሉዋቸው ።

"እኛ ቅሬታ አይኖርብንም ባህላችሁ ከሆነ እንምላለን" ፒያና ።

"ባህላችን ብቻ ሳይሆን እምነታችንም ነው" ብለው ራስ

አሉላ እንደ መለሱለት ቄሱ ትልቅ መስቀል ይዘው ገቡ ። ራስ ተነሥተው መስቀሉን ተሳለሙ ። ቀጥለው መኳንንቱ ገቡ ፤ ቄሱ መኳንንቱንም መስቀል አሳለሙ ።

"እኛም እንሳለም?" አለ ማሊቢኒ ።

"እንዴ ሃይማኖታችሁ ነዋ! እኛ ኦርቶዶክሶች ነን ፤ እናንተ መቼም ካቶሊኮች ናችሁ። ስለዚህ በማታምኑበት ሃይማኖት መስቀል ተሳለሙ ብለን አናስገድዳችሁም ፤ ግን ትምሉበታላችሁ" አሉት ራስ ።

"እሺ እንምላለን" አለ ማሊቢኒ ።

"ይበሉ አባቴ ያስምሉዋቸው" አሉ ራስ ። ቄሱ የጣሊያኖቹን እጆች ተራ በተራ ከመስቀሉ ላይ ሲያስቀምጡ ራስ ቃለ መሐላውን ነገሩ ።

"የመጣንበት ጉዳይ የተናገርነው ሁሉ እውነት ነው ፤ የኢትዮጵያን ሕዝብና መሬት ወዳጅነት ከልብ እንመኛለን ። ሸርና ተንኮል ፤ ደባና ዓመፅ አስበን ከመጣን መስቀሉ ይፍረድብን ፤ አምላካችን እጅና እግራችንን ይሰረን" ብለው እንግዶቹ ማሉ ።

"ማለፊያ ነው በእርግጥ ወዳጆቼ ለመሆን እንደመጣችሁ ተረዳሁት ። ሥራችሁን ስትጀምሩ በየቦታው ከእናንተ ጋር የሚዘዋወሩ ሰዎችም ይታዘዙላችኋል ፤ የሚጐድልባችሁ አንድም ነገር አይኖርም" አሉና እንግዶቹን እያስቀመጡ ራሳቸውም ተቀመጡ ። ወዲያው ራሳቸውን ንግግራቸውን ቀጥለው "እንግዲህ መቼም ወዳጆቼ ሆናችኋልና አንድ ነገር ልጠይቃችሁ እወዳለሁ ። የአገርና የሕዝብ ጉዳይ ስለገጠመኝ ሰሞኑን ወደ ጊንዳዕ እወርዳለሁ ብዬ አስቢያለሁ ፤ ፈቃደኞች ከሆናችሁ አብራችሁኝ ብትሔዱ አልጠላም" አሉ ራስ ።

"እኛ ልንረዳዎ የምንችለው ነገር ይኖራል ?"

"እንደምታውቁት የመንግሥታችሁ ጦር ቀደም ሲል ደንከል ላይ ሠፍሮ ቆይቶ ደግሞ ይኸውና ምፅዋ ገባ ። አሁን ደግሞ ዊአና

ሰሐጤ መሥፈር ጀምሮዋል ይባላል ። በመካከላችን ገብታችሁ ነገሩን ብታዩት አይከፋም” አሉ ራስ ።

“በዚህ ጉዳይ ታዲያ እኛ ያገባናል፤ የኛ ሥራ ከመንግሥት ጋር ምንም ዐይነት ግንኙነት የለውምኮ!” አለ ፒያኖ ትከሻውን ከፍና ዝቅ እያደረገ ።

“እርግጥ ነው ፤ ከወታደሮቹም ጋር ሆነ ከአዛዡ ጋር የሥራ ግንኙነት ባይኖረንም ፤ ያለመግባባት እንዳይፈጠር በመካከል ብንገባ መቸም ክርስቲያናዊ ተግባር ይመስለኛል” አለ ማሊቢኒ ።

“ገባኝ ገባኝ በዚህ መንገድ ከሆነ መልካም ነው ። ምናልባትም መግባባትና መፈቃቀር ከተመሠረተ ታላቁ ጀኔራልም ወደ ምፅዋ ወርደው ምፅዋን ጐብኝተው ከኢጣሊያ የጦር አዛዥ ጋር በመነጋገር ሠፈሩንም ሆነ መርከቡን ሊጐበኙለት ይችላሉ” አለ ፒያኖ ።

“መቸም በነገሩ እናንተ ገብታችሁበት ያለመግባባት እንዳይጠፈር ከተደረገና ያለፈቃዳችን በመሬታችን ላይ የሠፈረው ጦር ከተነሣ ከጦር አዛዡ ጋር ለመነጋገርና ለመግባባት እንችላለን” አሉ ራስ አሉላም ።

“እንግዲያው በጉዳዩ እንስማማለን ፤ ከእርስዎ ጋር ለመሔድ ፈቃደኞች ነን” አለ ማሊቢኒ ። “ግለፊያ ነው አሁን እንግዲህ ወደ ተዘጋጀላችሁ ቦታ ሒዱና ዕረፉ ። ሰሞኑን አብረን እንወርዳለን” አሉ ራስ ።

እንግዶቹ ሲነሡ ራስና መኳንንቱም ተነሥተው ሰላምታ እየሰጡዋቸው ወጡ ። ራስ ተመልሰው ተቀመጡና “እንግዲህ ነገሩን ሰማችሁት አይደለም? ሰዎቹ እውነተኞች ይመስሏችኋል?” አሉ ራስ አሉላ ።

“ሰይጣን ሰው ሲያታልል ‘ስለ ፍቅር በስመ አብ ይቅር’ አለ ይባላል ፤ ማይመት በምጥዋ ካለው ጦር ጋር ሳይገናኝና ሳይመካከር እዚህ ድረስ መጣ?” አሉ አቶ ዘጊዮርጊስ በጋቢያቸው ጫፍ ዐይናቸቸውን እየጠራረጉ ።

“እመኑን ብለው መስቀል መትተው ምለዋል ። ከእንግዲህ ወዲያ መቸስ ልብ-ዐውቃነት የለን፤ ምን ይደረጋል ከመመልከት ሌላ?” አሉ ባሻይ በኩሩ ።

“እንግዲህ የሚሆነውን ጌታ ያውቃል ። ነገራቸው አጥጋቢኛል ይሰማኛል ካሉም ግለፊያ! ድልድዩ ፤ ቤተ-ክርስቲያኑ ሲሠራ እናያለን ። ሰውነትዎ ከተጠራጠሩም ሕሊናዎ የሚያመለክተዎን ይሥሩ” አሉ ዘጊዮርጊስ ።

“ግለፊያ ነው ፤ መቸም እንደታያችሁ ተናግራችኋል ፤ እኔም ልብ ብየዋለሁ ። አስቀድሜ ተጠንቅቄበታለሁ ። ከእውነተኛው ጉዳይ ላይ እደርስበታለሁ ። ለማንኛውም እስቲ ሁላችሁም ተዘጋጁ ። ጊንዳዕ ከወረድን በኋላ ቁርጡ ይለያል ። ለጣሊያኑ የጦር አለቃም የሠፈረበትን ቦታ እንዲለቅ እልክበታለሁ ’ አሉ ራስ ።

ራስ አሉላ ፤ መኳንንቶቻቸውና ኢጣሊያኖች በዚህ ሁኔታ በነበሩበት ወቅት ደግሞ ከምፅዋ አንድ ደብዳቤ ደረሳቸው ። የጻፈላቸውም ጴጥሮስ የሚባል ኢትዮጵያዊ ነበር ። ይህ ሰው ቀደም ብሎ ወደ ምስር ሔዶ በአሌክሳንደርያ የሚኖርና ስምንት ልዩ ልዩ ቋንቋዎች የሚችል ነበር ። ኢጣሊያኖች ፤ ምፅዋን ለመያዝ ባቀዱ ጊዜ ጴጥሮስንም አስተርጓሚያቸው ሆኖ ወደ ምፅዋ እንዲመጣ ይጠይቁታል ። እርሱም ጥያቄያቸውን ይቀበልና ነገር ግን የእነርሱ ተቀጣሪ ከሆነ በኋላ ምንም ነገር ቢያጠፋ ወይም ቢበድል የኮንትራት ሥራውን አቋርጦ ወይም ሰርዞ ወደ አሌክሳንደርያ ከመመለስ በቀር በኢጣሊያኖቹ ዳኝነት ሊከሰስ ፤ ሊያዝና ሊቀጣ የማይገደድ መሆኑን በውል እንዲያረጋግጡለት ካደረገ በኋላ አብሮአቸው ምፅዋ ገባ ።

ጴጥሮስ የኢጣሊያኖችን ፍላጐትና ዕቅድ በሚገባ ከተረዳ በኋላ ለራስ አሉላ የሚከተለውን ደብዳቤ ጻፈላቸው ።

“ይድረስ ለክቡር ራስ አሉላ
ዘውእቱ ቱርክ ባሻ ።

መድኃኔ ዐለም ሰላምና ፍቅር ያውርድልዎ ፤ የዮናታን ጋሻ በከንድዎ ይሁን ። ምናልባት ታሪክ አላነበቡ ይሆናል እንጂ ፤ ፈረን

ጅና-ቁንቁን አንድ ናቸው ። ቁንቁን ከትል ሁሉ ያንሳል ። ነገር ግን ታላቁን ግንድ በልቶ አድርቆ ይጥለዋል ።

እነዚህም ጣሊያኖች መጀመሪያ በንግድ ጥቂት በጥቂት እየገቡ የሰውን አገር ይወርሳሉ ። ስለዚህ አሁን ቶሎ ይደብድቧቸው ፤ አለዚያ አገርዎ መጥፋቱ ነው ።

አሁን እነሆ በምሳሌ እጽፍልዎታለሁ ፤ ዛፍ ሳያድግ በእግር ጣት ይነቃነቃል ፤ ከአደገ በኋላ ግን ብዙ መጋዝና መጥረቢያ ያስፈልገዋል ። እንደዚሁም ሁሉ የአሞራ ግልገል ክንፉ ሳያድግ የስድስት ዓመት ልጅ ከዛፍ አውርዶ ሲጫወትበት ይውላል። ክንፉ ከጠነከረ በኋላ ግን ከሰው እጅ ሥጋ ነጥቆ እስከ አየር ይወጣና የሚያገኘው የለም ።

እንደዚሁም እነዚህ ጣሊያኖች ናቸውና ለአገርዎ ፥ ለግዛትዎ ፥ ለጠጅዎ ፥ ለጮማዎ ፥ ከሁሉም ይልቅ ለታላቁ ክብርዎ ይሞክሩ ። እኔ ያለኝን ምክር ነገርኩዎት ።ጥይትና ካባ ምንጣፍ ጥሩ የሆነ ጉራዴ ስድጀልዎታለሁ ። የኢትዮጵያ አምላክ ከእርስዎ ጋር ይሁን አሜን ።

ቅኑይ ለፍቅርከ
ጴጥሮስ ኢትዮጵያ
ጥር 10 ዘን 1888
ተጻፈ ምፅዋ ።

ራስ አሉላ ፥ ይህ ደብዳቤ ከደረሳቸው በኋላ ከኢጣሊያኖች ጋር ጦርነት መግጠም የማይቀርና አስፈላጊም መሆኑን ከተረዱት በኋላ ሠራዊታቸው በጊንዳዕና በአይለት አካባቢ እንዲሰፍር ትእዛዝ ሰጥተው ምፅዋ ለሰፈረው የኢጣሊያ ጦር አዛዥና ለጴጥሮስ የሚከተሉትን ደብዳቤዎች ሰደዱላቸው ።

የተላከ ከራስ አሉላ
ዘውእቱ ቱርከ ባሻ
ይድረስ ወደ ጀኔራል ጅኒ ።

እጅጉን እንዴት ሰንብተሃል ፤ እኔ ደኅና ነኝ እግዚአብሔር ይመስገን ። ከባሕረ ኤርትራ ወዲያ ማዶ የአንተ አገር ነው ።

ከእርሱ ወዲህ ግን ከጥንት ጀምሮ እስከ ዛሬ ድረስ የኛ ነው። ስለምን ነው ለንግድ እያላችሁ ሰዉን እየአደራጃችሁ የምታመጡ። ይህነን ወሬ ጃንሆይ የሰሙ እንደሆነ ታላቅ ጠብ እንደሚሆን የታወቀ ነውና ሠራዊትህ ከምጥዋ አሰብ እንዲመለስ ይሁን ፤ አለዚያ ውርድ ከራሴ ።

ተጻፈ ጥር 1879 አሥመራ ከተማ

ይድረስ ለወንድሜ ለወዳጄ እውነተኛ

የሐበሻ ልጅ ጴጥሮስ

እንዴት ሰንብተሃል ፤ ጥር 10 ቀን የተጻፈ ደብዳቤህ ደርሶኛል ። የእግዚአብሔር ምክር ደረሰኝ ። ጊንዳእ የነበረውን ሠራዊቴን ዛሬ ሌሊት በሐጢ እንዲሔድ አዝዣለሁ ። እኔም ቶሎ እነሣለሁ ፥ እንኳን መካሪ አግኝቼ ለብቻዬ እንኳን በጦርነት አልታማም ፤ የጻፍክልኝንም ደብዳቤ የእኔን ጨምሬ ወደ ጃንሆይ ሰድጄዋለሁ ። የላክልኝ ዕቃም ሁሉ ደርሶኛል ።

እግዚአብሔር ወሮታህን ይመልስልሃል ። አሜን

ጥር 18 79 አሥመራ ።

ምንም እንኳን ፥ ራስ አሉላ ጴጥሮስ በላከላቸው ማስጠንቀቂያ መሠረት ለጣሊያኑ ጦር አዛዥ የማስጠንቀቂያ ደብዳቤ ቢጽፉና ሠራዊታቸውን ቢያዘጋጁም ጸሐፊያቸው ጠንቃቃ ባለመሆኑ ለጴጥሮስ የተላከውን ደብዳቤ ለጀኔራል ጅኒ ከተጻፈው ደብዳቤ ጋር በአንድ ፖስታ ውስጥ አስገብቶ ላከው ።

ጀኔራል ጅኒ የተላከለትን ፖስታ ቀዶ ሁለት ባለማኅተም በአማርኛ ቋንቋ የተጻፉ ደብዳቤዎች አወጣና ሁለቱም ደብዳቤዎች በኢጣሊያ ቋንቋ ተተርጉመው እንዲሰጡት ለጴጥሮስ ላካቸው።

ጴጥሮስም ለእርሱ የተጻፈለትን አስቀርቶ የጀኔራሉን ደብዳቤ ብቻ ተርጉሞ ቢልክለት ፥ ጀኔራል ጅኒ ጴጥሮስን አስጠርቶ ፥

"ተርጉመህ እንድትሰጠኝ የላኩልህ ሁለት ደብዳቤዎች ነበሩ አንዱ ወዴት ሔደ ?" ብሎ ጠየቀው ። ጴጥሮስም ፥

"እንዱ ከዘመዶቼ የተላከልኝ የኔ ነው" ብሎ ይመልስለታል።

"ቁቶ ነገር የሌለበት ከሆነ አሳየኝና እመልስልሃለሁ" ይላል ጀኔራሉ።

"ለእርስዎ ከዘመዶችዎ የሚላክልዎትን ደብዳቤ ያሳዩኛልን?" ብሎ ያን ደብዳቤ ከፊቱ ብጭቅጭቅ አድርጐ ቀዳዶ ጣለው። ጀኔራሉም ተናጅዶና ጺጥርስን አስይዞ አሳሰረውና ተቀዶ የተበታተነውን ወረቀት ቁርጥራጭ አሰስቀመና አገጣጥሞ አስነብቦ ቢያስተረጉመው ራስ እሉላ ለጦርነት የሚዘጋጁ መሆናቸውን ይረዳዋል። ከዚያም በኋላ እርሱም በበኩሉ የጦር ሠራዊቱን ማዘጋጀት ይጀምራል።

ራስ እሉላም የኢጣሊያኖችን ዝግጅትና ከምጥዕም ወጥተው ወደ አሥመራ በሚወስደው መንገድ በሰሐጢ አካባቢ መሰፈርና እርድ መሥራቱን እንደ ሰሙ ቀጥሎ ያለውን ሁለተኛ ደብዳቤ ጻፉለት።

የተላከ ከራስ እሉላ ዘውእቱ ቱርክ ባሻ

ይድረስ ለጀኔራል ጅኔ!

ለጤናህ እንደምን ትሆናለህ፤ እኔ እግዚአብሔር ይመስገን ደኅና ነኝ። እንግሊዞች በጠባቂነት እንዲቆዩበት ብንፈቅድላቸው ምፅዋን ለእናንተ አሳልፈው በመስጠታቸው አዝነናል። እናንተ ደግሞ ምፅዋንም ዐልፋችሁ ወደ ላይ መዝለት መጀመራችሁን ሰምቻለሁ። ሀገራችንን ለመያዝ ከሆነ የመጣችሁት ከእሬት የመረርን ነንና እንተመሰም። የሠፈራችሁበት ቦታ የኢትዮጵያ መሬትና ግዛት መሆኑን እምነህ ከነጭፍራህ ለቀህ እንድትወጣ በንጉሠ ነገሥት ዮሐንስ ስም አሳውቅሃለሁ"...

ለዚህ ደብዳቤ የተላከላቸው መልስ ባለመኖሩ ራስ እሉላ ወደ ጊንዳዕ ወረዱ።

ጊንዳዕ

ጊንዳዕ የምትባለው መንደር በአሥመራና በምፅዋ መካከል ትገኛለች። ዙሪያዋን በተራራዎችና ኮረብታዎች የተከበበችው ጊንዳዕ በመካከሏ ታላቅ ወንዝ አላት። ከጥቅምት እስከ መጋቢት መጨረሻ ድረስ በቀይ ባሕር የአየር ጠባይ ትወረርና ዝናብና ልምላሜ ይሸፍናታል። የአዝመራዋ ወቅትም እነዚሁ ወራቶች ናቸው። ከሚያዝያ እስከ መስከረም ድረስ ባሉት ወራት ደግሞ የጊንዳዕ የአየር ጠባይ እጅግ የሚሞቅና የሚያቁነጠንጥ ነው። ይሁን እንጂ የቀይ ባሕርን የአየር ጠባይ በትክክል ለማወቅ ስለሚያስቸግር፣ የቆላውም የደጋውም አየር ጊንዳዕን እንዳመቻቸው ይሻሙታል።

የጊንዳዕ መንደር እየተስፋፋችና እየደመቀች የሔደችውም፣ ራስ እሉላ ጠቅላይ ሠፈራቸውን አሥመራ ላይ አድቀመው ከምፅዋ ጋር የጠበቀ የንግድ ግንኙነት ከመሠረቱ በኋላ ነበር። መንገዱ ተጠርጎ፣ አራዊቱ ከአካባቢው ተባርር፣ ወሰላታ ነጋዴዎች እንዳያስቸግሩ ጸጥታው በወታደር እንዲከበር ከተደረገ በኋላ፣ ጊንዳዕ እየፋፋች መጥታ ነበርና፣ ራስ እሉላ ከነሠራዊታቸው ጊንዳዕ ሲገቡ ነዋሪዎቹ በዕልልታና በሆታ ተቀበሏቸው። ልዩ የሆነ መስተንግዶም በጊንዳዕ ሕዝብ ስም ሽማግሌዎች አቀረቡላቸው።

ራስ እሉላ፣ በካኪ ልብስ ላይ ለስ ነጠላ ደርበው ከበቅሎዋቸው ወርደው ከተዘጋጀላቸው ድንኳን ሲገቡ፣ አሽከር በገበታው ይዞ ገባና እግራቸውን አጥቦ እንዳበቃ የግራ እግራቸውን እውራ ጣት ስሞ ዕቃውን ይዞ ሲነሣ፣ "ተባረክ እንጀራ ይውጣልህ" ብለው መረቁት።

እጋፋሪውም የጊንዳዕን ሽማግሌዎች እያስገባ እጅ ማስነሣት ሲጀምር ፥ ከቆሙት ሽማግሌዎች ራስ ገናድ አእምር የሚባሉትን አዛውንት ጠቀስ አድርገው ሰላምታ ሰጡዋቸውና እንዲቀመጡ በእጃቸው ወንበር አመለከቱዋቸው ።

የጊንዳዕ ሽማግሌዎች እጅ እየነሡ ከወጡ በኋላ ራስ ወደ ገናድ ዘወር ብለው ፥

"የዘንድሮው ወራት ማለፊያ ዝናም የሰጣችሁ ይመስላል፥ አገሬውስ በሚገባ አርሷል?" ብለው ጠየቁዋቸው ። ገናድ አእምር ተነሥተው ሊናገሩ ሲሉ ራስ ካስቀመጡዋቸው በኋላ ፥ "ልምላሜው ማለፊያ ነው ፤ ሕዝቡም አርሷል ፤ የእርስዎ መምጣት ደግሞ ያጠግበናል፥ ያስደስተናል ፥ ግን የዛሬው አመጣጥዎ በድንገት ስለ ሆነብን የተገኘውን ቤት ያፈራውን ነው ያመጣነው" አሉ ።

ራስ ቀበል አደረጉና ፥ "የዛሬው አመጣጤ በድንገት የሆነው አስቸኳይ ጉዳይ ስለ አጋጠመኝ ነውና ፥ የአገሩ ሽማግሌዎች እንዲሰበሰቡ ይሁን ፤ የማነጋግራቸው ጉዳይ አለኝ ። ቤት ያፈራውን ያህል በማምጣታችሁም ፥ የሚታየው ማሰባችሁ ነውና እግዚአብሔር አዝመራችሁን ይባርከው ። ውለን ማደራችንም ስለማይቀርና ሠራዊትም ገና የሚመጣ ስለሆነ የሚቻላችሁን ያህል ስንቅ እንድትረዱ" አሉ ራስ ።

"ምን ከፋን ፤ የሚቸግረን አይሆንም ! ይዘጋጃል" አሉና ገናድ አእምር ተሰናብተው ወጡ ።

ወዲያው እጋፋሪው ገቡና ፥ "ግብር ተዘጋጅቷል ጌታዬ" ብለው አስታወቁ ።

"መኳንንቱና ሽማግሌዎቹ ሁሉም ገብተዋል?" አሉ ራስ ።

"ሁሉም ገብቷል ፤ ተዘጋጅቷል" አሉ እጋፋሪ ።

"ለሠራዊቱስ በቂ ድግስ ተደግሷል?" አሉ ራስ ።

"እምን በቂ ነው ፥ ከታሰበበትና ሥራው ከተጀመረ እኮ ውሎ አድሯል ! ጌታዬ ምን ጠፍቶ ፤ ከሐማሴን ፥ ከአካለ ጉዛይና ከሠራዬ በቂ እህልና ሥንጋ እንዲመጣ ተደርጓል" አሉ እጋፋሪ ።

ራስ አሉላ ፥ ከድንኳን ወጥተው ገሚሱ በግር ፥ ገሚሱ በቅጠል ተሸፍኖ ወደ ነበረው ግብር ቤት ገቡና መኳንንቱ ፥ የጦር አበጋዞቹና ሽማግሌዎቹ እንደየማዕረጋቸው ከተቀመጡ በኋላ ግብሩ ቀጠለ ።

"ለእንግዶቹስ ተልኮላቸዋል?" ብለው ራስ እጋፋሪውን ጠየቁ። "ደክሞናል እንረፍ ብለው ከድንኳናቸው ተኝተዋል" አሉ እጋፋሪ ።

"እንግዲያው እስፈላጊውን ሁሉ እዚያው ላኩላቸው፥አንድም ነገር እንዳይቀርባቸው" አሉ ራስ ።

ግብሩ እንደ ገባ ፥ አንድ አዝማሪ በዳሱ መካከል ቁመው በዘለሰኛ ፥

"ነጮችና ግብፆች የኛ እንግዶች ናቸው
ያሜውታችዋል ጉራዴህ ለምዷቸው ።
ነጭ በሬ አይግጥም ወይ ገብቶ ባገርዎ
በጦር በጉራዴ ምነው መጣልዎ
ያን አጭር ጦርህን እሉላ ስጣቸው
ረጅም ነውና ነጮች ሽመላቸው
የመጡት እንግዶች እውን ሰጮች ናቸው
በማላውቀው ነገር በል እስቲ አልማቸው
መጥተዋል ይላሉ ነጮች ብርድ ይዟቸው
ከጢስ ቤት አግብተህ ዕወቅ አፍናቸው
ከቤትህ ያሉትን ነጮች ጠብቃቸው
እንዳያዝኑ ባንተ ገረድ ጢስ አጥናቸው
ፈረንጆች መጥተዋል የለህም መሰሏቸው
እባክህ እሉላ መዘህ አሳያቸው ።
አትችልም ይላሉ ጦር ሰብቀህ መወርወር
እየመሰከሩ ግብፆች ሔደው ካገር

ኩሬት ላይ የታየው ጉራዴህ እንደ ጣይ
ስለቱ አልበረደም ነገም ነገም ጣይ።"

ብለው ሲያንጉራጉሩ፣ ራስ ከፊታቸው የነበረውን ዋንጫ ሰ ቸው። ፊታቸውን አዙረው ጨለጡትና ሞቅ ባለ ስሜት ወዲ ወዲያ እየተወራጩ በፉከራ፣

"አይደፈርም ያንተ በራፍ
እንበሳው ከንድህ ሳይታጠፍ
ምፅዋ ላከው ጀግናው ይውረድ
የባሕር መጤው ይፍራ ይራድ
ምዝዝ ጉራዴ ይውጣ ካፎቱ
በባሕር መጤው ይታይ ስለቱ
የጉራዴህን እፎት ሰውጠው
ምፅዋ ጥልቋል የባሕር አዘው
ውርግ ደግሳ ያበሻ እናት
የንጭ አስክስታ ልታይ ሲያምራት
ላከች አሉላን እንዲያወራርደው
ተድአሊ ወርደህ ገብተህ ጉማምደው
ጉዞ ጀምረዋል መጥቷል ወደላይ
ያንተን ጉራዴ ነው በሬ ሲያይ
አስተምራቸው የጦር ውርወራ
ሐድ አሳያቸው የጀግኖች ሥራ
ግብፁ ያየውን ጣሊያኑም ያውራ
የጀግኖች ጀግና የጀግኖች አውራ
እንገብጋቦኛል የውሃ ጥም
ዋንጫውን ሳልደግም ዛሬ አልወጣም!"

ራስ አሉላ እንደገና ዋንጫቸውን አንሥተው ሰጡ።

ስብሐት ከተባለ በኋላ፣ መኳንንቱና ሹማምንቶቹ እጅ እ ነው ወጡ። ራስም ከእልፍኙ ወጥተው ወደ ድንኳናቸው ገቡና

እንግሊዛዊውን ጠርተው፣ "ወደ ግታ የጦር አለቆቼ እንዲመጡ በር በሩን ወታደር እንዲመደብና ጥንቃቄ እንዲደረግ ንገር" አሉና ትእዛዝ ሰጡ።

ራስ አሉላ ወደ ምፅዋ እየተመላለሱ ልዩ ልዩ የሸቀጣ ሸቀጥ ዕቃዎች የሚያመላልሱ ብዙ ባለሟሎች ነበሩዋቸው። ከእነርሱም አንዱ ክብሮም ወልደኪሮስ ነበር። ክብሮም በአሥመራ፣ በከረን በአይለትና በምፅዋ የታወቀ ነጋዴ ነበር። ተጫዋች፣ በየቦታው የሚገባና የሚወጣ፣ ከትግርኛ ቋንቋ ሌላ ዐረብኛ አጣርቶ የሚችል፣ ከዐረብኛና እንግሊዝኛም ቋንቋዎች በቁጥር ያህል ቃላት ጣል ጣል ማድረግ የሚችል ነበር። ራስ አሉላ ጊንዳዕ በገቡበት ማግሥት እርሱም ከምፅዋ ጊንዳዕ ገባና ወደ ሠፈራቸው ሔዶ ራስን እጅ ለመንሣት እንዲችል አጋፋሪን ጠየቀ።

"እንዴ በበቀደም አሥመራ ላይ በቆይታ እነጋገርኳቸው የለም? ዛሬ ደግሞ ምን አገኘህና ንገሩልኝ ትላለህ?" አሉ አጋፋሪ።

"ውሉ የማያድር ጉዳይ አለኝና ንገሩልኝ" አለ ክብሮም ድርቅ ብሎ።

"በል ጠብቅ፣ የሚመች ከሆነ ልንገራቸው" አሉና አጋፋሪ ወደ ራስ ድንኳን ገብተው ነገሩ።

"የኔ ወዳጅ ክብሮም መጣ? በል አስገባውና ሰው ከልክልልኝ" አሉ ራስ።

ክብሮም ገብቶ ሰጥ ብሎ እጅ ሲነሣቸው፣

"ወዳጄ ክብሮም ደኅና መጣህ?" አሉት።

"እግዚአብሔር ይመስገን ደኅና ነኝ" አለ ክብሮም።

"የሔድክበት ጉዳይስ ተሳካልህ?"

"ጌታዬ እንዳዘዙኝ ምፅዋ ወርጄ ወዳጆቼንና ሸቀጣ ሸቀጥ የምወስድላቸውን አበሾች ግሪኮችና ዐረቦች ጠይቄ እንዳረጋገጥኩት ወደ እርስዎ የመጡት ጣሊያኖች ልዩ ተመልካቾች ናቸው።

አንዱ ፒያና የሚባለውማ ሻለቃ ነው ። ምፅዋ ካሉት የኢጣሊያ ወታደሮች የእርሱ ጭፍሮችም አሉበት ። አንዱ ደግሞ የመቶ አለቃ ነው ። ሐሳባቸውም አገሩን ለማየትና ለማጥናት ካመቻቸው ደግሞ እርስዎን አታለው ወደ ምፅዋ ወስደው ፣ ከአለቃቸው ጋር ካገናኙዎ በኋላ ፣ መርከባቸውን እንዲመለከቱላቸው ከመርከብ ያስገቡዎትና ከዚያም ወደ አገራቸው ሊወስዱዎ ነውና ይጠንቀቁ'' አላቸው ።

"ይህን ነገር ከታመነ ሰው ነው የሰማኸው'' አሉ ራስ በተረጋጋ መንፈስ ፤

"ጌታዬ ይህ ነገር እውነት ነው ። ያ—ግሪክ ወዳጅዎም በምሥጢር ንገር ብሎኛል ። ካላመኑኝም አንድ ታማኝ ሰው ይስጡኝና ይገሥ ልውረድ ፤ ለኔ ከነገሩኝም ሰዎች ጋር ላገናኘው'' አላቸው ።

"ለታማኝነቱ ካንተ የበለጠ ታማኝ የለኝም ፤ ጣሊያኖቹ ምፅዋ ከሠፈሩበት ጊዜ ጀምሮ እርምጃቸው አሳሳቢ ስለሆነብኝ ነበር አንተን የላክሁት ። ግን አንተን አሳስተው ከወዳጆቻችን ጋር እንዳያጣሉን ወይም ራሳቸው ጣሊያኖቹ ከኛ ላይ ጉድፍ ለማግኘት አስበው በእጅ አዙር የፈጠሩት ተንኮል እንዳይሆን ብዬ ነው እንጂ ፣ አንተንማ የማላምንህ ቢሆን ኑሮ መጀመሪያውንስ መች እልክህ ነበር ? ለመሆኑስ ተደአሊ ላይ የሠፈረው ጦር ምን ይሠራል?'' አሉ ራስ ።

"ውሃ ይቆፍራሉ ፤ ግንብ ይሠራሉ ፤ ምሽግ የሚሆንም ቦታ ያዘጋጃሉ'' አለ ከብሮም ።

"የወታደራቸውስ ብዛት ምን ያህል ይመስልሃል ?''

"በግምት እስከ ስድስት መቶ ይደርስ ይሆናል ። ''

"በተድአሊ ያለው ጦር አሰፋፈሩስ እንዴት ያለ ዘርፍ አለው?''

"ከወንዙ ማዶ ያለው ከሦስት ቦታዎች ላይ ሠፍሯል ፤ ከወንዝ ወዲህ ያለው ግን በሁለት ሥፍራዎች ላይ ነው የሠፈረው ።''

"ሕዝቡንስ ያስቸግሩታል ?''

"ወደ ከተማው የሚገባውን በየቦታው እየያዙ ለምን መጣህ? ማን ፈቀደልህ? ቀረጥ ክፈል ፣ ዋስ ጥራ እያሉ ያስጨንቁታል ።''

"አንተንስ አልያዙህም ?''

"ስንገባ ይዘው መርምረው ለቀቁን ፤ ስንወጣ ግን ብዙም አላስቸገሩንም ። ''

"እነዚሁ ጣሊያኖችስ ከጦር አለቃው ጋር ነው የነበሩት ?''

"እንደ ሰማሁት ማሊቢኒና ሁለቱ ረዳቶቹ በኋላ ነው የተላኩት ፣ ሻለቃውና የመቶ አለቃው ግን ከወታደሩ ጋር ነው የመጡ ። ምፅዋ ብዙ ቆይተዋል። ''

"መልካም ነው ፣ የኔው ስጦታ እንኳ ፍሬም የለው እምላክ በስራው ይስጥህ'' ብለው ሲያጨበጭቡ አጋፋሪው ገቡ ። "በል እባክህ አጋፋሪ ለከብሮም ማረፊያና የሚገዛው ዕቃም ስላለ መቶ ብር ስጠው'' አሉ ።

"እነዚህ ሰይጣኖች እኔን ለማታለል መጡ ? ሀገሬን ለመበለልና ለመያዝ መጡ ? ሀገሬን ለመውረር ወገኖቼን ባርያ አድርገው ለመግዛት መጡ ? የእነርሱ ሃይማኖት ትርጉም ይህ መሆኑ ነው ? ሰውን እየሰበኩ አገር መሰለል ፣ ሕዝብ ማታለል ፣ ሕዝቡን ባርያ ማድረግ ይኸው ነው ሃይማኖታቸው ? በጂ ገብተዋል ፣ ያታላይነት ዋጋቸውን ያገኛሉ ። ደማቸው ደመ—ከልብ ነው ። የነደደው ልቤ በእነርሱ ደም ይርባል'' እያሉ ሲበሳጩና ሲተክዙ ቆዩና ሲያጨበጭቡ አጋፋሪው ገባ ።

"እነዚህ ጥልያኖቹ ቅድም ወደ አደን ሔደን እንምጣ ብለውኝ ነበር ሔደዋል ?'' አሉና ራስ ጠየቁት ።

"አዎ ሔደዋል ጌታዬ !''

"ወታደሮች ላክባቸውና በፍጥነት አስመጣልኝ ! እነዚህ ሰይጣኖች አገሬን ማየት የለባቸውም ! መኳንንቱንም አስገባ !'' አሉ ራስ ።

ኢጋሩራጨ ወጣና መኳንንቱን አስጠባቸው ። ራስ እንዳዘኑ እንደ ተከዙ ነበርና መኳንንቱም ነገሩ ከበዷቸው እንደ ተጨነቁ ነበሩ ።

"ወዳጅነታችሁን ፈልገን መጣን ያሉት እንግዶች የመረሩ ጠላቶቻችን ሆነው አገኘተናቸዋል። ጣሊያኖች ደንከልንና ምፅዋን ብቻ አይደለም የተመኙት ፤ መላዋን አገራችንን ነው ። በተድአሊ አካባቢም ምሽግ መሥራት ቀጥለዋል ፤ እንግዲህ በነገሩ ምክሩበትና የታያችሁን ያሳባችሁን ንገሩኝ" አሉዋቸው ።

የጦር አለቆቹና መኳንንቱ ለጥቂት ጊዜ ያህል እርስ በር ሳቸው ሲተያዩ ቆዩና ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ፤

"ያልተረጋገጠ ነገር ይዞ ወደ ጌታ ራት መቅረቡን ጠል ተነው ነው እንጂ ፤ ጣሊያኖቹማ ወደላይ ለመዝለቅ ማሰባቸውን ሰምተናል ። እሁንም እንደሆነ ፤ ትድም አዝማሪዉ ፤

"ያን እጭር ጦርህን አሉላ ሰጣቸው
ረጅም ነውና ነጮች ሽመላቸው"

ብሎ ሲያትረመርም ነገሩ ከልቡ ገብቷል ። ነገሩ ከዋለ ካደረ ይጕመዝዛል ፤ በቶሎ ይላኩንና ማንነታችንን እናሳየው" ብለው ተናገሩ ። ከእርሳቸው ቀጥለው ደግሞ ባሻይ በዙሩ ፤

"ነቆን ሀገራችን ውስጥ ገብቶ ፤ እግሩን ዘርግቶ ማን አለብኝ ብሎ ተቀምጧል ። ከየቤታችን እስቲገባ ነው የምንጠብቀው ? ወንድነትና ቆራጥነት ሳያንሰን ፤ ብዙ ጀግና ወታደር እያለን ምንድን ነው ይህ ሁሉ ጣጣ ? ይላኩንና ልኩን እናሳየው" አሉ።

"እንዲያንስ ሀገር የሚቀማ ጠላት ሲመጣ ይቅርና ለክርስትና ድግስ እንኳ ምክር ያሻዋል ። ዝግጅትና ጥንቃቄም ያስፈልገዋል ። ነገሩንም በያገሩ እናስማና ሠራዊቱ ይዘጋጅ" አሉ ዘጊዮርጊስ ።

ደጃዝማች ኃይለሥላሴም ቀጠል አድርገው ፤ "እኛ እስክ ንመክርና እስክንዘጋጅ ያገድ ፈታውራሪ ጦር ይላክበትና ጉል በቱን ይሞክረው ፤ ካልሆነም ሁላችንም ወርደን እናሳየዋለን" አሉ ።

"ጥናው ሐሳቡን ደርሰውበታል ፤ ገፍቶ ከመጣ በሚገባ መግ ጠት እንድንችል ሠራዊታችንን ማስከተት ፤ ስንቅ ማዘጋጀት ያስ ፈልገናል ። እስተዚያው እርምጃውን ለማደናቀፍና ጉልበቱን ለመ ፈተን የባሻይ ተድላ ጦር ይዝመትበት" አሉ ራስ ።

ወዲያው ባሻይ ተድላ አመር ብለው ተነሡና ፤ "እዘዙኝ ጌታዬ! እዘዙኝ ዛሬውኑ ልውረድና ላሳየው" አሉ ።

"እምንሄለሁ ከነገ ጀምረህ ተዘጋጅ" አሉ ራስ ፤

"እነዚህ መሠሪዎቹ እንግዶችስ ለምን ዝም ይባላሉ ?" ብለው ዘጊዮርጊስ ጠየቁ ። "ራስ መርምሬ ፤ ራሴ ከቃላቸው እውነቱን እስካገኝ ድረስ ብዬ ነው እንጂ ፤ አገሬን የደፈሩ ጠላቶቼን እንዴት ዝም እላቸዋለሁ ?" አሉ ራስ አንገታቸውን እያወዛወዙ ።

የጦር አለቆቹንና መኳንንቱን ተገቢውን ዝግጅት እንዲያ ቀላጥፉ መክረውና አስጠንቅቀው ሲያበቁ ፤ ራስ አሉላ ጊንዳዐን ከከበቡዋት ተራራዎችና ኮረብታዎች መካከል ለጦር ሠፈርነት የሚያገለግል ኮረብታ ለመምረጥ ወጡ ። በመጀመሪያ በስተምሥ ራቅ በኩል ካሉት ከፍተኛ ኮረብታዎች ላይ ወጡና የቀይ ባሕ ርን አቅጣጫ ተመለከቱ ። የደጋስ ሜዳ ፤ የአይለት መንደር ወለል ብለው ይታያሉ ።

እዎ ! በጥንቱ ዘመን ንጉሥ ኢዛናም ደብረ ቢዘን ላይ ሆነው ነበር ቀይ ባሕርንና አካባቢውን ይመለከቱ የነበረው ! ከዚያ በፊትም ሆነ በኋላ ፤ የኢትዮጵያ ነገሥታት ያን አካባቢ ያን በዚያች በዓት በአሉላ ዐይነ—ሕሊና ውስጥ ገብቶ የነበረ ውን አካባቢ እንደ ዐይነ—ብሌናቸው ይጠብቁት እንደ ነበሩ ትዝ አላቸው ። በአፄ ሠርፀ ድንግል ዘመነ መንግሥትም ቱርክ በዚያ አካባቢ ገብቶ እስከ ደባርዋ ዘልቆ የገባበትን መንገድ ሁሉ ተመለከቱት ። ደባርዋ ድረስ የገባውንም የቱርክ ጦር ዕቁባ ሚካኤል የተባለ ጀግና ስማኒያ ራሱን ሸምቆ በቱርክ ጦር ላይ አደጋ ጥሎ እስከ ቀይ ባሕር የነዳበትን ዳገት ፤ ቁልቁለ ትና ሜዳ ተመለከቱት ። ዕቁባ ሚካኤል የቱርክን ጦር በነዳበት ቁልቁለት እርሳቸውም የጣሊያኑን ጦር እየነዱ ምፅዋ ባሕር ውስጥ ሲጨምሩት ታያቸው ።

ከጊንዳዕ በስተምሥራቅ ከ ጊገኙት ኮረብታዎች ተመልሱና በስተምዕራብ ከሚገኙት ኮረብታዎች ላይ ደግሞ ወጥተው አካባቢውን ተመለከቱ ። በስተምሥራቅ በሚገኙት ተራራዎች ላይ ተመልካች ማስቀመጥና ፣ ከአይለትም ሆነ ከማይጭሆት አካባቢ ወደላይ የሚወጣውን ጠላት ከዳገቱ ላይ ጠብቆ ማጥቃት እንዲቻል ስልት ካወጡ በኋላ ፣ ምናልባት በሌላ አቅጣጫ ተጉዞ ላይ ታይ ጊንዳዕ የሚገባ ጠላት ቢመጣ ደግሞ በስተምዕራብ ከሚገኘው ኮረብታ ላይ ሆኖ ለመጠራረግ እንዲያመች ! እንዲያውም ከሐባብ የተነሣ ጠላት በስተሰሜን ፣ ከዶጋስ የተነሣ ጠላት ደግሞ በስተምሥራቅ በኩል በሚገኙት ረባዳ ቦታዎች ተረማምዶ ጊንዳዕን እንዳይዝ ለመከላከል ብቻም ሳይሆን ለማጥቃት ጭምር ምዕራባዊው ተራራና ኮረብታ እጅግ አስፈላጊ መሆኑን ተረዱ። የምዕራባዊው ኮረብታና ተራራ ሌላው ጥቅሙ ደግሞ በግራና ቀኝ ከሚገኙት ወንዞች ውሃ በቀላሉ ለማግኘት እንደሚቻልና ፣ ምናልባትም ወደ ኋላ ለማፈግፈግ ቢፈለግ ፣ ተራራ ለተራራ ተጉዞ አሥመራ መግባት እንደሚያመች አረጋግጠው ወደ ሠፈራቸው ሲመለሱ ፣ እነማሊቢኒ ከሔዱበት አደን ተመልሰው አገኟቸው።

ወዲያው ጣሊያኖቹ ወደ ራስ ድንኳን ገቡና ፣ "እንዴት ነው ነገሩ ?የእርስዎ ወዳጆችና እንግዶች መሆናችንን ወታደሮችዎ እያወቁ ፣ አውሬ ግደን ስንሔድ ከኋላችን ጥይት እየተኮሱና እየተሯሯጡ ደርሰው እያንገላቱ አመጡን ። እንዴት እንዲህ ያለ ድፍረት ይሠራል ?" አለ ማሊቢኒ ።

ከርሱ በባሰ ሁኔታ ተናዶ የነበረው ፒያና ደግሞ ፣ ንግግሩን ከማሊቢኒ ነጠቀና ፣"እንዴቁ ነው ባህላችሁ ? እንግዳ እንደ መጣ አክብሮ መቀበል ፣ ሰነባብቶ ደግሞ ማዋረድ ! እነዚህ ያልሠለጠኑ አሽከሮችዎ ክፉ ያለ ድፍረት ፈጽመውብናል ። ምክንያቱን ሳይነግሩን መሣሪያችንን ቀምተው እያዳፉ ነው ያመጡን። ሁለት ጊዜ እንኳ በወድቅ ይሣሣቁብኝ ነበር እንጂ ለመርዳት አልሞከሩም ። እንደዚህ የመሳሰለ ተለዋዋጭ ጠባይ በመሬት ላይ ይገኛል ?እንደዚህ መዋረዳችንና መንገላታችንን ታላቁ መንግሥታችን ቢሰማው በሀገርዎ ላይ የሚደርስ ቅጣት ብርቱ እን

ደሚሆን እነዚህ ያልሠለጠኑ አሽከሮችዎ ሊገምቱት ይችላሉ ?" ብሎ ደነፋ ።

ራስ አሉላም ለዘብ ባለ አነጋገር ፣ "በክብር ተቀብለን ፣ በክብር አስተናግደን ፣ በክብር የምንሸኘውኮ በጠባይና በሥራው የታመነውን ነው ! እናንተ ግን…." ብለው ተናግረው ሳይጨርሱ ማሊቢኒ አቋረጣቸውና ፣"እኛ እንዴት ታማኞች አይደለንም? እንዴትስ የተከበርን አይደለንም ? ምንድነው የሚጐድለን እባክዎ? ራሳችንን ዝቅ አድርገን እዚህ ድረስ በመምጣታችን ነው እንጂ የተዋረድነው ምን የሚጐድለን ነገር አለ ?" አላቸው ።

"መንግሥታችን ኃያል ፣ ሕዝባችን የሠለጠነና ሀብታም በቆዳችን እንደሚያዩት የመላእክት ዘር የመሰልን ፣ በምን ምክንያት ይህ ሁሉ ክብራችን ይነካል ?" አለና ፒያኖም ጨፈረ ። ራስ አሉላም ከተረጋጋ መንፈሳቸውና አነጋገራቸው ንቅንቅ ሳይሉ ፣

"ለመሆኑ እናንተስ የማንብና የድልድይ ሥራ ጥበበኞች ነን ብላችሁ አገሬን ለማገልገል አይደለም የመጣችሁት?" ብለው ጠየቋቸው ።

"እኮ በዚህ አይደለም የተዋረድነው?" አለ ፒያኖ ።

"ተዋርደናል የምትሉት ይጣራል" አሉ ራስ ።

"ብዙ ምርመራም አያስፈልገውም ! ያዋረዱንን አሽከሮችዎን እናውቃቸዋለን ። አሁኑኑ ተገርፈው፣ አሁኑኑ መሰቀል አለባቸው ! ያለዚያ ለተፈጸመብን ድፍረት አገርዎን በኃላፊነት እንጠይቃለን" አለና ፒያኖ ደነፋ ።

"ይህም ቅጣት አሁኑኑ ባይፈጸም ያውሮፓ መንግሥታት እንዲያውቁት የተደረገ እንደሆነ ከፍተኛ ችግር በአገርዎ ላይ ሊደርስ ይችላል" አለ ማሊቢኒ የፒያኖን ንግግርር ሲያጠቃልልለት።

"ለመሆኑ እናንተስ እውነተኞች የጥበብ ባለሙያዎች ብቻ ለመሆናችሁ አሥመራ ላይ በመስቀል እንደ ማላችሁልኝ ዛሬም ደግማችሁ ልትምሉልኝ ትችላላችሁ ?" ብለው ራስ ጠየቁ ።

"ከገርዎ ከገባን ወር እንኳ አልሞላንም፤ በየሳምንቱ መበቀል ጠፍተቶ የምንባልበት ምክንያት አልገባኝም ። እንግዲህ ነመት ብንቆይ ዓመቱን ሙሉ መስቀላችሁንና የቂሶቻችሁን እጅ ስንደበድብ ልንኖር ነው ?" አለ ፒያና በሚጠራጠር ስሜት።

"እንደበትህን ተቆጣጥረህ ፣ ምላስህን አለዝበህ ብትናገር አይሻልህም?" አሉ ራስ ቆፍጠን ብለው ።

"ምን እንዳይመጣብኝ ፤ ከዚህ ሌላ መቼስ እጇን አያሲዙኝ ፤ አያባስሩኝ ምን እንሆናለን ?" አለ ፒያናም እጆቹን እያወራጨ ።

"በውል እንድንነጋገር እነዚያ ደፋሮች አሽከሮችዎ በመጀመሪያ መያዝ አለባቸው" አለ ማሊቢኒ እርሱም እንደ ጓደኛው እጆቹን እያርገበገበ ።

"አሽከሮቼን የምቀጣው እውነተኞቹን እንግዶች ሲደፍሩና ሲያንገላቱ ነው" አሉ ራስ ቆጣ ብለው ።

"የእርስዎ እውነተኞች እንግዶች እንደ ምን ያሉ ናቸው?" አለ ማሊቢኒ በምፀት አነጋገር ።

ራስም እንገታቸውን እያወዛወዙ ፣ በአመልካች ጣታቸው ወደ መሬት እያመለከቱ ፣ "የአገሬን የወገኖቼንና የኔን ወዳጅነት ከልብ የሚመኙ ፣ ከተንኮልና ከማታለል ነጻ የሆኑ ናቸው የኔ እውነተኞች ወዳጆቼና እንግዶቼ" አሉት ።

"ለሀገርዎ ሕዝብማ ብለን ነውኮ መጥተን ይህ ሁሉ የደረሰብን" አለ ፒያና ።

"ለጐጃም ሕዝብ ያን ድልድይ ልሠራ ስሔድ ንጉሥ ተክለ ሃይማኖት አክብረው ነው የተቀበሉኝ ፤ ምክንያቱም ለሕዝባቸውና ለወገናቸው የሚያስቡ በመሆናቸው ነበር" አለ ማሊቢኒ ራስ አሉላን በአሽሙር ሊሰድብ ፈልጐ ።

"ጐጃም ገብተህ አንድ ድልድይ በመሥራትህ ተመክተህክ ነው ፣ ዛሬ ይህን ሁሉ ድፍረትና ተንኮል ለመሥራት የመጣኸው" አሉት ።

"ምነው ምላንልም እንዴት እንደዚህ ይናገራሉ ?" አለ ማሊቢኒ ።

"ዛሬስ ደግመህ ትምላለህ?" አሉት ራስ ።

"ከእንግዲህ በኋላስ መግል የሚገባዎ እርስዎ ነዎት ፤ እኛስ ምለንም ለመልካም ተግባር መጥተንም አልታመንም ፤ እኛም ልና ምንም አንችልም" አለ ፒያና እጁን ወደላይ እየወረወረ ።

በዚህ ጊዜ የታላቁ ጀኔራል ትዕግሥት ወደ ቁጣ ተለወጠና ፣ "ዝምበል አገሬን ለመሰለል ፣ እኔን ለማታለል ነው የመጣችሁት ፤ ከይሁዳ የከፋችሁ ከዳተኞች ናችሁ ። አንተ ራስህ ምኖም ከሠፈረው ጦር ጭፍሮች አሉህ አይደለም ? ማለፈግህም ቻልታ ነው ፣ ይህን ትክዳለህ?" ብለው አፈጠጡበት ።

"ልክ አይደለም ፣ የጦር አለቃም አይደለሁም" አለ ፒያና ተደናገጠ ።

ራስ አሉላ ፣ የእርሱን ሁኔታ ሲመለከቱ ደግሞ በደፈልጥ ጦቀ ። ማሊቢኒም የራሱ ወሃ እየጠወለገ ፣ ትላቱ እየነጣ እየነጣ ሔደ ። ሉሉቹም የድንኳኑን ጣራና ግድግዳ መግጠን ጀመሩ ።

"ዝምበል ቀጣፊ ! ሌላው ቀርቶ ወታደርነትህንስ እንኳ ለመካድ ትፈልጋለህ ? ጀግና ወታደር አይዋሽም ። ይህን ማወቅ ነበረብህ ፣ አንተ ግን ዋሾና አታላይ ነህ ፤ የአታላይነትህን ዋጋ ታገኛለህ ፤ እኔን ነው የምታታልለው ? አገሬን ነው የምትሰልለው ? አሥመራ ተወስዳችሁ ፍርዳችሁን ትቀበላላችሁ ፤ ወደ ምጥዋ ሔጄ አገሬን የደፈረውን አለቃህን መቀጣጫ አደርገዋለሁ !" አሉ ።

"በሐጢን ሊያልፉ አይችሉም ፤ በዚያ የሠፈረው ጦራችን አያንቀሳቅስዎትም" አለ ፒያና እንደ ምንም ተገጠራርቶ ።

"አንተ ደንቆር የኢትዮጵያን ወታደሮች አታውቃቸውም ፤ እንደ ወፍ ይበራሉ ፤ እንደ አንበሳ ጠላታቸውን ይሰብራሉ ፤ ወደ ጠላታቸው ምሽግ ለመገሥገሥ ከቶ አያመነቱም ፤ የኢትዮጵያ ወታደር ትዕግሥቱ ሲያልቅ ጠላቱን ይሰባብራል ። ይህን ሳታውቅ

ነውና የመጣሽው ነገ ታገኘዋለህ” አሉ ራስ አሉላ ከፒያና ላይ እንዳፈጠጡ ።

“ጌታዬ ይህን ነገር በሚገባ እንዲጠነቀቁበት ያስፈልጋል ፤ ለሀገርዎ ለማበርከት ያሰብነው ልግትና ሀብት ሁሉ እንዲበላሽ ጠላቶችዎ የፈጠሩት ተንኮል ሊሆን ይችላልና ያስቡበት” አለ ሚሊቢኒ ቁጣውና ማስፈራራቱ ሲያልቅበት ።

“ማንን ነው ‘ጌታዬ’ የምትለው አባክህ ! ጥቁር የነጭ ጌታ ሊሆን አይችልም!” አለ ፒያና ።

“ኢጋፋሪ ውሰደውና በእግረ ሙቅ ቀፍድድልኝ!!” አሉ ራስ በከፍተኛ ቁጣ ተውጠው ።

“እባክዎ ይህን ነገር ያስቡበት ፤ ከባድ ጥፋት በሀገርዎ ላይ እንዳያስከትል” አለ ሚሊቢኒ ።

“ትላንት በቴዎድሮስ ላይ የደረሰው፣ ነገ ደግሞ በእርስዎ ላይ እንደሚደገም ይወቁ” ብሎ ፒያና እንደ ተናገረ አጋፋሪ እየዳፉ ወሰደው ።

“አይሄሄ! ‘ቴዎድሮስ’ አለ? መቼ በእሱ ርኩስ አንደበት የሚጠራ ስም ሆነና” ብለው አሉላ ራሳቸውን ነቀነቁ ፤ ተከዙ ።

“እዎ እዎ እውነቱን ነው ፤ አዩ ታላቁ ጀኔራል አዩ ጌታዬ የልብ ወዳጅችዎ ለመሆናችን ማስረጃው ይህ ነው ። ሀገርዎ ጥፋት ላይ እንዳትወድቅ ይጠንቀቁላት ። ደግሞም በኛ ላይ የደረሰውን ሁሉ ዝርዝሬ መልእክተኛ ወደ ጀኔራል ጅኒ እንድሰድ ይፍቀዱልኝ” አለ ሚሊቢኒ ።

ራስም በንቀት እየተመለከቱት አንገታቸውን ወደፊት ገፋ ገፋ እያደረጉ፣ “ለመጸተ ጸፍለት ፤ ፈቅጃለሁ ። ሀገሬ ከጥፋት ላይ የምትወድቀው መርዛችሁን ካላረከስነው ነው ፤ የግብፆች ዕድል ነው በእናንተ ላይ የሚደርሰው” አሉና እንደገና ቁጣ ብለው፣ “አጋፋሪ እነዚህን ሁለቱንም ውሰድና በእግረሙቅ ቀፍድድልኝ” አሉ ። ሚሊቢኒና መቶ አለቃ ሣይሸርከስም በእግር ብረት ታሰሩ ። ራስ ሁለቱን ያልታሰሩትን ጣሊያኖች አስቀርበው፣

“አይዟችሁ፣ እነዚህ ሰይጣናች ናቸው ያሳሳቱዋችሁ ። አትፍሩ ነገውኑ ወደ ዘመዶቻችሁ ሔዳችሁ ትቀላቀላላችሁ ። እባክህ አጋፋሪ ለስንቃቸውና ለልብሳቸው የሚሆን መቶ ብር ስጣቸውና ከሸኚ ጋር አድርገህ ነገ ወደ ምፅዋ ሰደዳቸው” ብለው ሲያዙ ጣሊያኖቹ መሬት እየሳሙ፣

“ጌታ ግራሴ— ግራሴ! ማርያም ግራሴ ግራሴ! እዜግሔር ይምጣልዎ ግራሴ” እያሉ እጆቻቸውን እያርገበገቡ መረቁ ።

“ለመሆኑ ፒያና ሻለቃ አይደለም” ብለው ራስ ሲጠይቋቸው፣ “አዎ ጌታ ! አዎ ነው” አሉ ሁለቱም ባንድ ቃል ።

“ለሰላ አይደለም የመጣችሁት ?” አሉ ራስ ።

“አዎ ለዚሁ ነው ይቅርብን ብንል አይሆንም ብለው ነው” አለ አንደኛዉ ጣሊያን ።

“ከመንግሥታችሁ ነው ወይስ የምጥዋው ጀኔራል ነው የላካችሁ?” አሉና ራስ ጠየቁ ።

“ከሮም ነው፣ ሮማነች የላከችን” አለ ሁለተኛዉ ጣሊያን ።

“በሉ አትፍሩ ወደ ዘመዶቻችሁ ሒዱ” አሉና አሰናበቱዋቸው ።

“በርስ በርሳችን ተከከር በር ከፍተን መንገድ መርተን አስገብተን ነው ይህችን አገር በእንግሊዞች ያስደፈርናት ። ከእንግዲህ ወዲያ ግን ማንም ጠላት አይረግጣትም ! እዛው ከባሕር ሳይወጣ ጉረሮውን ይታነቃል” አሉ ራስ በእግራቸው መሬት እየተመተሙ ።በዚያ ሁኔታ ላይ በነበሩበት ሰዓት ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ፣ ባሻይ በኩሩ፣ ባሻይ ተድላና አቶ ዘጊዮርጊስ ገብተው ሲቆሙ “ተቀመጡ” አሉና ራስ በእጃቸው መቀመጫ አመለከቱዋቸው ። ቀጠል አድርገውም፣

“የመጡት ጣሊያኖች አታላዮችና ሰላዮች መሆናቸውን ስለ ደረስኩበት፣ ሦስቱ እንዲታሰሩ፣ ሁለቱ ግን ወደ ምጥዋ እንዲሔዱ አዝዣለሁ” አሉ ራስ ።

“እረኛ ምን አለ ! አዝማሪስ ምን ብሎ ዘፈነ ? የሚባለውኮ ያለ ነገር አይደለም ። በእነዚህ ጣሊያኖችም ላይ ብዙ ብዙ ነገር ሲነገር ሰንብቷል ። አሁንም ፈጣሪዎ በእጅዎ ጥሎልዎታል ፤ ግዜን መተከዝዎ ተገቢ አይደለም” አሉ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ። ባሻይ በኩራም ቀጠል አደረጉና ፣

“እንግዲህ ለማንኛውም ባሻይ ተድላ ጦር ተጨምሮለት ይውረድና ይጠባበቅ” አሉ ።

“ምንድን ነው የምጠብቀው ? እገጥመዋለሁ እንጂ” አሉ ባሻይ ተድላ ተነሥተው ለመፎከርም እየቃጣቸው ። ራስ ከድንኳናቸው ሲወጡ መኳንንቱም አብረው ወጡ ። እንደገናም ከጊንዳዕ በስተምሥራቅ በኩል ወደሚገኘው ኮረብታ ሲሔዱ የጦር አለቆቹና መኳንንቱ ተከተሉዋቸው ።

የጊንዳዕ በር ከሆነችው ኮረብታ ላይ ወጡና ከተራራው ሥር ያለውን ሜዳ እየተመለከቱ የባሻይ ተድላን ትከሻ ይዘው፣ “ተመልከተው መንገድህን ሜዳውን ጨርሰህ ያለውን ኮረብታ አልፈህ ፣ ደፋታውንና ሸለቆማውን ቀበሌ ተሻግረህ ከሚገኘው ሜዳ ከመድረስህ በፊት አድፍጠህ ትውላለህ ። ከዚያም ሆነህ ተመልካቾች ትሰድና ጣሊያን ያለበትን አካባቢ ካስጠናህ በኋላ ወታደሮችህን በዘርፍ በዘርፍ ትከፋፍልና ሩምታ ታስተኩስና የጣሊያኖቹን አተኳኰስ ካስተዋልክ በኋላ፣እንደገና ታደፍጣለህ። ጣሊያን ከምሽጉ ከወጣልህ እያባበልክ መንገድ ትሰጠውና ሲከተልህ ትከበዋለህ ። ከምሽጉ የማይወጣልህ ከሆነ ከበስተጀርባው አስከብበህ ትገጥመዋለህ ። ከዚህም ስትወርድ ጦርህ በሁለት ረድፍ ተከፍሎ አንዱ ረድፍ በአይለት ፣ አንዱ ጦር በማዳበ ሸለቆ ወርዶ ተራራውን በስተግራ እየተወ እንዲያመራ ታደርጋለህ ።

“እንግዲህ ልብ በል ፣ የምትጓዘው ሌሊት ሌሊት ነው ። መንገዱን የሚመሩህ ሰዎች አሉ ። ቀን ቀን አድፍጠህ ትውላለህ። ሰውህ በየደረሰበት እሳት እያነደደ የጢስ ምልክት እንዳያሳይ ድምፅ እንዳይሰማ በየሰበቡ ጥይት እንዳይተኩስ ከልክል ” አሉዋቸውና ፣

ራስ በአካባቢያቸው ተራራዎች ላይ እየተዘዋወሩ ቆይተው ወደ ሠፈራቸው ተመለሱ ።

ባሻይ ተድላ የራስ አሉላ እኅት ልጅ ናቸው ። የገብርና ሥራቸውን ትተው አጐታቸውን ተከትለው በየጦርነቱ ሜዳ ሲካፈሉ የኖሩ ናቸው ። በጉራዕ ፣ በኩፊትና በአይለት ጦርነትም ተዋግተዋል ። ወደ ሰሐጢ የሚያመራውንም መንገድ ያውቁታል ።

ራስ አሉላ በጊንዳዕ አዳራሻቸው የጦር አለቆቻቸውንና መኳንንቶቻቸውን ሰብስበው መመካከራቸውን ጀምረዋል ። ሠራዊታቸውም ከየነበሩበት ወደ ጊንዳዕ እየወረደ ዙሪያውን መሥፈር ቀጥሏል ።

ባሻይ ተድላ ከሦስት መቶ በላይ የሚሆኑ ምርጥ ምርጥ ተዋጊዎቻቸውን አዘጋጅተው እንዳበቁ ለመሰናበት ወደ ራስ አሉላ ሠፈር ሔዱ ። ሌሎቹም የጦር አለቆች ገብተው ከራስ ጋር በመመካከር ላይ ነበሩ ።

“እንግዲህ ጊዜው መጨላለም ሲጀምር የምሽት ጨረቃ እስክትወጣ ጠብቀህ ጉዞህን ትጀምራለህ ። የምትገጥመው ጦር ፣ ኃይለኛ ጦር ነው ። ከዚህ ቀደም ከምታውቃቸው ከጉብጾችና ከድርቡሾች የተለየ ነው ። መሣሪያውም ዘዴውም የተለየ ነውና ከመጠንቀቅ እንዳትዘነጋ” አሉና ራስ ለእኅታቸው ልጅ ሰንብት ሲሉ ራት እንዲቀርብም ለአጋፋሪው ነገሩና ባሻይ ተድላንም ፣

“አብረውህ ከሚዘምቱት ዋና ዋናዎቹን አስጠራቸው” አሉዋቸው ። ባሻይ ተድላም ምክትሎቻቸው ሆነው እንዲዘምቱ የመረጡዋቸውን ሰብስበው ይዘው ቀረቡ ።

ምንም እንኳን ቀን ከሠራዊቱ ጋር አብረው ግብር ቢገቡም ትሉ ፣ የራስን ልዩ ጉርሻና ዋንጫ የለመዱት የወታደር አለቆች የጌታቸውን ራት አይተው ሜግ ሰመውና የፉከራ ቃልኪዳን ባይገቡ መዝመቱ እንደ ተጠሉና እንደ ተጋዙ ያህል ሆነው ስለሚቆጥሩት ቅር ተሰኝተውበት ነበር ። “በል ላንበሶቹ ከእይቱ ሞሰብ አምጣላቸው” አሉና ራስ አዘዙ ።

በሁለት ምሰሶች ፍትፍቱና ቁርጡ ተቆልሎ፣ ገንቦው በቀይ ጨርቅ ተሸፍኖ ቀረበ ።

እንበሶቹ ከመከመ ፤ የገንቦው ጠጅ ከተደጋገመ በኋላ እንበሶቹ ቀረርቶና ፉከራ ጀመሩ ።
አቅራሪው፣

"ብንታገሥ እንጂ ወዳጅነት ፈርተን
ነጩ በሬ እስከዚህ መች በተዳፈረን ።

መልካቸው ቀይ ቢሆን ልባቸው ሳይጠን ነው
የሰው አገር መያዝ አማራቸው ምነው ።

ገሩ ያገሬ ሰው አወይ ሞኛ ሞኙ
ወዳጅ መስለው ገብተው አገርከን ተመኙ ።

ይመስላል እንጂ በመጣበት መንገድ
በጀግና አገር ገብቶ ስንዝር አይራመድ ።"

ሲል፣ ፎካሪው ደግሞ፣ ስናድሩን አቋምጦ ይዞ ከራስ ፊት በርከክ ብሎ፣

"ወኔው ተነሣ ያገሬ ጀግና
ጠላቱን ሊሰብር ሊያደርገው መና

ጨሰማ አይጋርደው፣ ወንዝ አያግደው
ጠላቱን ደርሶ ዐፈር ሲያስግጠው
በአሉላ አገር ላይ ሠፋሪው ማነው ?

ጠላቱን እይቶ አያድርም ውሎ
ጀግናው ወታደር የጦር አለሎ
ደፍሪው ገብተዋል በጀግና አገር
ዛሬንም ቢውል ነገን አያድር ።"

ብሎ ብድግ ሲል ባሻይ ተድላ እጐታቸው የሸለሙቸውን ዲሞትፈር ካሽከር ተቀብለው ፣ ከእጐታቸው ፊት በርከክ አሉና ፣

"ባርከህ መርቀህ ላከኝ ጌታዬ
ልሒድ አሁኑን ከነጀግናዬ

ላንተ ላንበሳው እታዘዛለሁ
ያገሬን ጠላት አጭደዋለሁ

በጠላትህ ደም ነገ ባልጨኝ
ያንቀኛል ጮማው ያበላኸኝ" ብለው ሲፎክሩ ራስ ከመቀመጫቸው ተነሥተው የእጎታቸውን ልጅ ከተንበረከኩበት እንሥተው ጉንጮቻቸውን እያገላበጡ ሳሙዋቸውና ፣

"የኢትዮጵያ ሕዝብ አምላክ ይርዳህ ፤ የመሬቷ ክብር ቀኝን ይስጥህ ፣ የዮሐንስ ጸሎት ይጠብቅህ ፤ በየቀኑ ያጋጠመህን ሁሉ ላከብኝ" አሉዋቸው ባሻይ ከነጭፍሮቻቸው የራሱን ጉልበት እየሳሙ ሲወጡ ፣ መኳንንቱም እየመረቁ አሰናበቷቸው ።

ባሻይ ተድላ ተሰናብተው ከወጡ በኋላ ፣ ራስ አሉላም ከመኳንንቶቻቸው ጋር ምክክሩን ቀጠሉበት ።

"የስንቁን ጉዳይ አገሬውም እንዲያውቀውና እንዲረዳ ቢደረግ አይሻልም!" ብለው ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ሐሳብ ሲሰነዝሩ ራስ አሉላ ቀበል አደረጉና "ጨኸት የምታበዛ ድመት አይጥ አትይዝም" ይባላል ፤ ከባሕር ማዶ ከመጣ ጦር ጋር ጦርነት ለመግጠም እያሰብን አስቀድመን ዐዋጅ ብናውጅ ለጠላት እጅ መስጠት ይሆናል ። ስንቁም ቢሆን ከደጋው እንዲመጣ ዛሬውኑ መልእክተኞች ይውጡ ። የተገኘውንም ያህል የእርድ ከብት እን ዲሰበሰብ ይደረግ" አሉ ።

"ከሁላችንም ጦር ባለብረቱና ጀሌው ተለይቶ ተቆጥሮ ዘማቹ በረድፍ በረድፍ ቢመደብና እለታ እለታውን ቢያውቅ የሚሻል ስለሆነ ፣ ሁላችሁም ሐሳባችሁንና የጦራችሁን ልክ አስታውቁን" አሉ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ። የጦር አበጋዞቹም ተራ በተራ እየ ተነሡ ጥቀሉ ያለውን ሁኔታ አስረዱ ።

ባሻይ በኩሩ ፣ "በኔ ውስጥ ያለው ያካለ ጉዛይ ጦር ከትቶ መጥቷል ፤ ሦስት መቶ የጠራ ባለ ብረት ፣ ሁለት መቶ ያህል ጀሌ አለኝ ። በስንቅ ረገድም አላሳስብም ፣ በቂዬ ነው ። ለሀገራችን ክብር ስንል ጦርነት ስንገጥም የመጀመሪያችን ባለመሆኑ ተዘጋጅተን መጥተናል ። ይልቁንስ ስንቃችን ሳይገባደድ ባሻይ ተድላን

"ተከትለን እንውረድ" አሉ ። ከንቲባ አድቦገድን "የሐማሴንም ጦር በመከተት ላይ ነው ። ግን ባለመገሪያውን ሁሉ ከማሰለፍ በጥቂቱ መርጦ ማዝመት የሚበጅ ይመስለኛል" አሉ። ቛልቃ አርአያም "መርጦ ማሰለፉ ይበልጣል ፣ የሁላችንም ጦር ሲደመር እጅግ ብዙ ነው ። ኩራት ላይ የደረሰው ጉዳት እንዳይደርስብን አሁን መርጠን ብናሰልፍ የሚበጅ ይሆናል ይታሰበኛል" አሉ ።

"እንዲያውም የእርስዎ ጦር ስመ—ጥር ስለሆነ ፣ በመጠኑ ተወጣጥሮልዎት በርከት ቢል ይመረጣል" ሲሉ ደጃዝማች ኃይለሥላሴ ፣ ቛልቃ አርአያም ቀበል አድርገው ፣ "ወታደር ቢከማች ሐሞቱ ከፈሰሰ ትርፉ የሬሳ ብዛት ነው ፤ ያሰኘ ጦር ጀብታ ኛል ፤ ሰው ሲበዛ ግችም ይበዛል" አሉ ።

"ግልፈያ ነው ፣ እንግዲህ በነገው ቀን የከተተው ጦር ተቆጥሮ ባለብረቱና ጀሌው ተለይቶ በየዘርፉ እንዲመደብ ይደረጋልና ጦርነቱን እንድንጀምር የሁላችንም ፈቃድ በለሆነ ጌታዬ ፣ ፈቃድዎ ይሁን" አሉ ደጃዝማች ኃይለሥላሴ ።

"ሁኔታው መች የኛን ፈቃድ የሚጠይቅ ሆነ! የፈቀደችው አገሬቱ ፣ የሚያዝዘንም ንጺንቷ ነው ፤ አሁን እንዳልከው በነገው ቀን የሠራዊቱ ድምር ታውቆ በንቁም እንዲሰናዳ በየኃላፊው እንዲመደብና እንዲጠባበቅ ይሁን" አሉ ራስ ።

በተባለው ቀን የከተተው ጦር ልኩ ከታወቀ በኋላ በየአዝማች ተደላደለ ። ራስ አሉላ ሠራዊታቸውን አስከትተው በንቅ አደላድለው ወደ ሲሐጢ ለመውረድ የባሻይ ተድላን መልእክት በሚጠባበቁበት ሰዓት ከኢጣሊያ ጦር አዛዥ መልእክት ደረሳቸው ።

መልእክቱም እንዲህ የሚል ነበር ።

"ይድረስ ለራስ አሉላ

የሐማሴን ገዥ

ምፅዋንና የያዝነውንም ቀበሌ ሁሉ ለቀን ለመሔድ ከመንግ ሥታችን አልታዘዝንም ። ስለዚህ ጉዳይ መነጋገር የሚገባም ከኔ

ጋር ሳይሆን ከንጉሡ የኢጣሊያ መንግሥት ጋር መሆኑን አሳ ውቃለሁ ።

ጀኔራል ካርሉ ጌኔ

የኢጣሊያ ጦር አዛዥ

ምፅዋ ።"

"ወንድነቱን የተማመነ ሰው ይመስላል ። ሀገርህን ይዠዋለ ሁና ስመንግሥቱ አቤት በል አለኝ! የእርሱን መንግሥት ለለ ምን ርግ ልሔድበት ነው? እንግዲህ ከዚህ ሌላ ምን እንጠብቃለን? እስቲ ወረቀቱን ያመጣውን መልእክተኛ ጥሩው" አሉ ራስ ፣ አጋፋሪው መልእክተኛውን ሲያስገቡት ራስ አሉላ በችኮላ ፣ "ስማህ ወዳጄ ትውልድህ የት ነው?" ብለው ጠየቁት።

« ምፅዋ ነው ፤ የናይቦች ዘር ነኝ» አለ ።

«በመንገድህስ ምን ነገር አይተሃል» አሉ ራስ ።

«ተዚህ የሔደ ነው መሰለኝ ብዙ ሠራዊት ወርዷል ።»

«የት ላይ ደርሷል»

«በጣም ቀርቧል ፤ ከጣሊያኑ ጦር ጋር ያለው ርቀት ብዙም አይደል ።»

«የጣሊያኑ ጦርስ ነገሩን ሰምቷል ?»

«የሰማ ይመስለኛል ።»

«ምሽጉስ ሠርቷል»

«አዎን ብዙ መድፍ ጠምዷል ።»

«በስንት ቦታ ጠምዷል»

«እኔ እንዳየሁት ካራት ቦታ ላይ ጠምዷል ።»

«በየት በየት በኩል ነው የጠመደው»

«በወንዙ ወዲህ ከየኮረብታዎቹ ላይ ጠምዷል»

«ግልፈያ ነው ፣ አጋፋሪ ለስንቁ ሃምሳ ብር ስጠውና ነገውኑ ይሒድ» አሉ ራስ ።

«የምወስደውስ መልስ ይኖራል?»

«አዎ ጡት ይሰጥሃል ።»

ራስ አሉላ ፣ ለመጠነኛ ጊዜ ያህል ሲተክዙ ቆዩና በአጠገባቸው ወደ ነበሩት የጦር አለቆች መለስ ብለው ፣ «እንግዲህ ሰማችሁት አይደለም? ምን ይታያችኋል?» ብለው ጠየቁ ።

«ይህንኑ ገልጸን ወደ ንጉሠ ነገሥቱ እንላክ?» አሉ ዘጊዮርጊስ ። ይህን ቢሰሙ ራስ አሉላ ቆጣ ብለው ፣

«እንዲህ አድርጎም ታማኝነት የለ! አስተዳድር ጠብቅ ግዛ ብለው በሰጡኝ አገር ላይ ጠላት ሰፍሮበታልና እባክዎ ይርዱልኝ ፣ ያለዚያም ይድረሱልኝ ብዬ ነው የምልክባቸው? አላደርገውም!!» አሉ ።

«ከታሰሩት ጣሊያኖች አንዱ ፣ አቅርቡኝ ይላል» አሉ ኢጋፋሪ ።

«ያን ደፋር ባለጌ ፒያና የሚሉትን እንደሆነ ዐይኑን እንኳ ላየው አልፈቅድም» አሉ ራስ ።

«ሽማግሌው ነው» አሉ ኢጋፋሪ ።

«ዋናው ደፋሩስ እርሱ አይደለም? ብቻ አስገባው ።» ማሲቢኒ እጆቹን እንደ ታሰረ ገብቶ ሲቆም ፣

«ምን ጉዳይ አግኝቶሃል?» ብለው ራስ ጠየቁት ።

«እርስዎ በፈቀዱልኝ መሠረት የደረሰብንን ሁኔታ ገልጬ ሕይወታችንን እንዳተርፍ በማለት ወደ ኋላው እንዲመለስ ለጄኔራል ካራሎ ጽፌለት ነበር ። እንዲያውም መታሰራችንን ሰምቶ በጣም ተቆጥቷል አሉ ። ስለዚህ . . . .» ብሎ ተናግሮ ሳይጨርስ ፣

«ምኑ ይሆን ያስቆጣው ወዳጄ?» ብለው ራስ አሉላ ጠየቁት ።

«የኛ መታሰር ነዋ» አለ ሳሊቢኒ ።
ራስ ከት ከት ብለው የለበጣ ሣቅ ሣቁና ፣

«እንዲህማ ከሆነ የቁጣ ትርጉሙን አታውቁም ማለት ነዋ! ሀገሬ ውስጥ ገብታችሁ የሰለላችሁና ጦር ያሰፈራችሁ እናንተ ፣ የተደፈረች የኔ አገር ፣ የርሱ ቁጣ ከምን የተነሣ ሊሆን ነው?» አሉት ።

«ይህን ነገር እባክዎ ደጋግመው ያስቡበት ፤ በኛ መታሰር የተነሣ ተቆጥቶ ጦር እንዳያዘምት መጠንቀቅ ይገባዎታል» አለ ሳሊቢኒ ።

«የእናንተን መታሰር የሰማው የእናንተ ጄኔራል ዳግማዊ ናፒየር መሆኑ ነዋ! እናንተን በጦርነት ሊያስፈታ ሊመጣ ነዋ! እዚህ ድረስም መድከም አያስፈልገውም ፤ እናንተን አስቀድሜ አወርድስታለሁ ፤ የኔን ሠራዊት ካሸነፈ እራሴ እናንተን ፈትቼ አስረክበዋለሁ» አሉ ራስ በከፍተኛ ቁጣ ተውጠው ።

«ለምን ደም በከንቱ ይፈስሳል? ወታደሮችዎ ለምን ይለቁ? የሰፈረበትን ቀበሌ ቢተዉለትና እኛን ፈትተው ቢለቁት ጦርነት ላይነሣ ይችላል ?» አለ ሳሊቢኒ ።

«ለኔ ሠራዊት አታስብ የሀገሩን ክብር ለመጠበቅ ምንጊዜም እንደ ተዘጋጀ ነው ። ታያለህ የሚዋረደውን የእውነት አምላክ እውነት ላለው ይፈርዳል» አሉት ራስ ።

«ይተዉ አገርዎንና ሠራዊትዎን ከጥፋትና ከውርደት ላይ እንዳይጥሉ ይመከሩ» ብሎ ሳሊቢኒ ሲናገር ራስ በደብልጥ ተናደዱና ፣

«ንሳ ኢጋፋሪ ሦስቱም እንደ ታሰሩ ከጦሩ ፊት ፊት እንዲሔዱ ። አሁን አስወጣልኝ!» አሉ ራሲ ። ተወራጭተው ተነሡና ተንጉራደዱ ። ሠራዊታቸውን ግብር ያገቡበት ዳስ ጠበባቸው ።

“የተደፈረችውን ያገሬን ክብር የነደደው ልቤ ይበቀልላታል ። በማን አገር ላይ ፣ በማን መሬት ላይ ነው የርሱ መንሰራፋት” አሉና እንደገና ከወንበራቸው ላይ ተቀመጡና ፣

«ሰማችሁ ጀግኖች ልጆች፤ ከዚህ የመረረ ጽዋ መቼም የለም፤ በሀገር ላይ ጠላት ሠፍሮ ባንዲራውን ሰቅሎ ተንሰራፍቶ ማን

አለብኝ ብሎ በጽሞና መመልከትና ውሎ ማደር ይገባል?» አሉና የሔሊና ፍርድ የጦር አለቆቻቸውን ጠየቁ ።

“የሞቱት ዐፅሞቻቸው ፤ ያሉት ከብሬቻቸው ይወቅሰናል ። የኢትዮጵያ ሕዝብ ይፋረደናልና ውለን ማደር የለብንም ፤ ዛሬውኑ እንውረድና ቀርጠው ይለይ» አሉ ቫሌታ አርአያ ። ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ለጠቅ አድርገው ፤ «ምነው ጌታዬ እንደዚህ መና ደድዎ ? እስከ ዛሬ ያልታየብዎትን ጠባይ ለምን ያሳያሉ? ሁሉ ንስ በትዕግሥትና በቆራጥነት አይደለም ችለውት የኖሩ? ሀገራችንን የደፈሩ የኢርቦምን ክንድ የሞከሩ እነዚህ ብቻ አይደሉም ። ስለዚህ መዝመት እንጂ መናደድን ምን አመጣው? እንዝመት ይለቀቁን ፤ ይዘዙን !» አሉ እየተወራጩ ።

«እንግዲህ ለማንኛውም ቢሆን ለማሊያኑ ጦር አሊቃ የመጨረሻውን ማስጠንቀቂያ እንልክለታለንና አሊቃን ጥሩልኝ» አሉና ራስ አሉላ አጋፋሪያቸውን አዘዙ ።

አሊቃ የመቃ ብርዓቸውንና ስስ የብራና መጻፊያቸውን ይዘው ገቡና ቆሙ ።

«እንዲህ ብለህ ጻፍለት» አሉ ራስ ።

«በዊሊ በሰሐጢና በዙላ የሰፈሩት ወታደሮችህን በአጭር ቀናት ውስጥ እንድታስወጣ አስጠንቅቅሃለሁ ። የዚህንም መል ሱን በቶሎ እንድትልክልኝ ፤ መልስህ ውሎ ካደረ የወዳጅነቱ ፍጻሜ መሆኑን ዕወቀው» ብለው ለአሊቃ ነገሩና የሚጻፈው ንም ደብዳቤ የጀኔራል ካርሎን መልእክት ይዞላቸው የመጣው መልእክተኛ እንዲወስድ አዘዙ ።

ባሻይ ተድላ ፣ ሰሐጢ ወርደው ከኢጣሊያ ጦር ጋር የመጀ መሪያውን ግጭት ከለኮሱ በኋላ መልእክት ወደ ጊንዳዕ ሰደዱ ። መልእክተኛው ሲገሠግሥ ከራስ አሉላ ሰፈር ደረሰና ፣

«በቀይዲታ የምናገረው ጉዳይ ስላለ ንገሩልኝ» ብሎ አጋፋ ሪውን ጠየቀ ።

«ምን ብሎ ነው የላከህ?» አሉ ራስ አሉላ መልእክተ ኛው ገብቶ እጅ እንደነሣ ።

«ሰሐጢ ላይ የመሸገው የጣሊያን ጦር ገና በሩቅ ሳለን ተመልክቶን ነገር በመድፍ አላስጠጋ ስላለን ወደ ኋላ ማፈግ ፈግ ይዘናልና ፣ መግሪያና ወታደር ይጨመርልኝ ብሏል ብለህ ንገርልኝ ብለውኛል» አለ ።

ራስም «ሽሽት ጀምረዋል ማለት ነው?» ብለው ጠየቁት ፊታቸውን ከስክሰው ። መልእክተኛውም ፣ «ብቻ ያው አጠገብ ለአጠገብ ናቸው ።»

«ከምን ጋር ነው አጠገብነቱ?» አሉ ራስ ።

«ወደ ኋላ ከመመለሱ ጋር ።»

«ጣሊያኑስ ወደፊት ይገፋል?»

«ገና አልጀመረም እንጂ ጠንካራ የሆነ ምሽግ ይዟል ፤ መድፉም በሩቅ ይመታል ፣ አያስጠጋም» አለ መልእክተኛው ።

«ብዙ ሰው ተጐድቷል?»

«አዎ ! ቀላልም አይደለም ! አያል ጉዳት ሳይደርስም አል ቀረም ።»

«እንኳን እርሱ የሠራውን ፤ ነገደ ሰይጣናት የሠሩትን መድፍ ይዞ ቢሰለፍ እኔ ቁሜ በኢትዮጵያ መሬት ላይ ተንሰራፍቶ አይ ቀመጥም!» አሉ ራስ የቁጣ እሳት—ነበልባል ከፊታቸው ላይ እየተንቦገቦገ ።

ወዲያው «ገሳ አጋፋሪ የጦር አለቆቼን አስገባቸው» ሲሉ አዘዙና ትክዝ ብለው ተቀመጡ ።

«ምነው ጌታዬ ምን ነገር ተፈጠረ?» አሉ ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ፣ እንደ ገቡ የራስን ብስጭትና ትካዜ ተመልክተው ።

ራስም አንገታቸውን እየወዘወዙ ፣ «ኔ እንጉ ልጅ ወደኋ ላቸው ማፈግፈግ ጀምረዋል ይለኛል» አሉዋቸው ።

«ቢሆንስ ጌታዬ ጀግና ሞልቶ እኔን በቅድሚያ ይላኩኝ» አሉ ደጃዝማች ።

«ከእንግዲህ ወዲያማ የኢትዮጵያን እንግዳ የምቀበለው ራሴ ነኝ ፤ ማንንም አልከም ፤ የጦር አለቆቹ ይሰብሰቡ» አሉና ትእዛዝ ሰጡ ።

የጦር አለቆቹ እየገቡ ቆሙ ። ራስ ከመቀመጫቸው ተነሡና እንደ መንቀራጠጥ እያሉ ፤ «እንግዲህ የምነግራችሁን በጥንቃቄ አድምጡኝ ፤ ሠራዊቱ በሦስት ይመደባል ። አንደኛዉ ዘርፍ ፊት ለፊት ያመራል ። ሁለተኛዉ በግራ በኩል ይወርዳል ። ሦስተኛው እኔን ተከትሎ ወንዛ ወንዙንና ረባዳውን ይዞ ይዘምታል ። ጨረቃዋ ስለምታነጋ ጦርነቱ ከንጋቱ ላይ ይጀመራል። የነገዋ ጨረቃ ቢርሃናችንም ታዛቢያችንም ትሆናለች ። ጠላት ያለበትን ቦታ በትክክል ለማወቅ እንድንችል ፊት ለፊት የሚዘምተው ጦር ምልክት ሰጭ ይሆናል ። ይህም የሚሆነው በግራና በቀኝ የተጓዘው ጦር በጠላት መድፍ እንዳይመታ ወደ ጠላት ከተቃረበ በኋላ ነው ። ጠላትን ከበን በጠመንጃና በጎራዴ ስንገጥመው የጠላት መድፍ ከኛ ውጭ ይሆናል » አሉ ። በጦር አለቆቹ መካከል ሹክሹክታና ጉርምርምታ ሆነ ። በመጠኑም ቀዝቃዛ አየር ሰፈነ ። በባሻይ ጦር ላይ የደረሰው ጉዳት ጭምጭምታው ጊንዳዕን ዐልፎ ወደ አሥመራ ለመዝለቅ በማቆብቆብ ላይ ነበረ ። «የጣሊያን ጦር መድፍ በሩቅ ይመታል እሳተ—ገሞራ ይወረውራል ፤ ብዙ ሠራዊት አስልፎአል» እየተባለ መወራት ጀምሩዋል። ያን ወሬ የሰሙ አንዳንድ የጦር አለቆችም ፤

«ለባዶ ደረት መሬት ለምን እናልቃለን» የሚል ሐሳብ አድርባቸዋል ። በጦር አለቆቹ መካከል የተነሣው ትርምስ ጋብ እንዳለ ፤

«ተኩስ ጀማሪው በየት በኩል የዘመተው ጦር ይሆናል?» ብለው ሻለቃ አርአያ ጠየቁ ።

«ምን ጊዜም ተኩስ ጀማሪው የግንባር ዘማቹ ነው ። በተረፈ የጉደላችሁ ነገር ካለ እንወቀው» አሉ ራስ ።

የግንባር ዘማቹ ጦር ፊታውራሪ ማን ይሆን? በጣሊያን መድፍ ፊት ለፊት የሚሰለፈው ማነው ? ይህም በጦር አለቆቹ ዘንድ ከባድ ሰመመን ሆነ ።

«እንግዲህ ወዳጆቼ ልጆቼ ! እስከዛሬ በፍቅርና በክብር እንደኖርን ፤ ዛሬም በክብር መሰለፍና በክብር መሞትም ግዴታችን ነው ። ምጥምን እናስለቅቃለን ስንል የቆምንበትን ማስነካት የለብንም ።

“ነገ የምንገጥመውም ጦር ከዚህ ቀደም ከገጠምናቸው ለየት ያለ ነው ። የ ጊይዘው መሣሪያም የተለየ ነው ። የእንግሊዝ ጦር መቅደላ ድረስ ዘልቆ በመግባቱ የሀገሪቱ ክብር ተደፍሩዋል ። ይህ ደግሞ የሁላችንም ኃፍረት ነው ። ዛሬ ደግሞ የኢጣሊያ ጦር እኛን ተራምዶ ሊገባ መጥቷል ። ከእንግዲህ ወዲያ ግን የኛ ሕይወት ቁሞ ኢትዮጵያ አትደፈርም ። ሞት ላይቀር የክብር ሞት እንሙት ። የኢትዮጵያን ጀግና ሁሉ እንድናስከብር ጊዜው መርጦናል ። የትውልድ መመኪያዎች እንጂ መሳለቂያዎችና ማፈሪያዎች መሆን እንዳይገባን ዕወቁ ። ሕይወታችን ቁሞ ወገኖቻችን ሴቶቻችን በአረመኔ አይደፈሩም ። እንግዲህ ጀግኖቼ ልጆቼ ትላንት ከኩፊት ጦርነት በድል አድራጊነት ስንመለስ በክብር አሥመራ ስንገባ ፤ በደስታ ፈንድቶ የተቀበለን ሕዝብ ነገም እንዲኮራብን ፤ ነገም እንዲመካብን ፤ ነገም እልል ብሎ እንዲቀበለን ማንነታችንን ለጠላት እናሳየው!!» ብለው እያንዳንዱን ሲመለከቱት በጦር አለቆቹ ላይ ሰፍኖ የነበረው ቀዝቃዛ አየር እየገፈፈ ሲሔድ ፤ በርሱ ፈንታ የወኔ ትኩሳት ለክብር ቆጣ እየሠረፀ ሲሔድ ታያቸው ። ቀጠል አድርገው ፤

«ከባሕር ማዶ ተሥነቶ በሰይጣናዊ ጥበቡ ተመክቶ ጦር ጭኖ አገራችን ውስጥ ገብቶ የኛን መሬት የኛን ርስት ፤ የኛን ቤት የኛን ሚስት ሲመኝ የኛ ወንድነትስ ማንነቱን እያሳይም ? ትዕቢተኛው በቆራጥነት አንገጥመውም? ክንዱን ክንዳችን አይሰብረውም? ወንድነቱን ወንድነታችን እያሸንፈውም?—ተበቀሉኝ እያለ ይጣራል» ብለው ሲናገሩ እንደገና የጦር አለቆቻቸውን ገጽ ሲያተኩሩበት ፤ ትካሻውን እያባበጠ ፊቱን

እያኮሳተረ ፣ የማንቋሩ ቆዳ እየተሰበሰበ ፣ እልህ እየተናነቀው ሲበራ ተመለከቱት ።

የጦር አለቆቹ መቁነጥነጥ ፣ መገንፈል ልበ—ሙሉነት እንደዚያ ሆኖ በመቀጣጠል ላይ እንዳለ ፣

«በሉ እንግዲህ ስለ አስፈላጊ ምክሩበትና ሠራዊቱ እንዲዶ ለድልና ጉዞ እንዲጀምር ይሁን» ብለው አዘዙና የጦር አለ ቆቹ ሲወጡ ደጃዝማች ኃይለሥላሴን ጠርተው ፣ «እንግዲህ መቼም ጀርባዬን ለጠላቴ ሰጥቼ አልሞትም ። ትላንት ከወደ ቁት ጀግኖች ሬሳ ላይ እወድቃለሁ እንጂ አልመለስም ። ይህን ዕወቀው ። ስለዚህ እዚህና አሥመራ ሆነው አገሩን የሚ ጠብቁ የኛን ሁኔታ እየተከታተሉ ወደ ንጉሠ ነገሥቱ የ ሚላኩ ጠንካራ ታማኞች ያስፈልጉናልና ለዚህ ማንን ትመርጣለህ?» ብለው ጠየቋቸው ።

ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴም ፣ «እኛ እንዘምት እርስዎ ደጀን ሆነው ይጠባበቁን» ለማለት አስበውና የአሉላን ቆራጥነት ፣ የአ ሉላን የጦር ገፈታ ተማኝነት ስለሚያውቁት ፣ ሐሳባቸውን እንደ ማይቀበሉት ተረድተውና ሲናገሩት ያሰቡትን ዋጥ አድርገው ፣

«እሺ ጌታዬ ለእርስዎ ታማኞች የሚሆኑ ብዙ ጀግኖች አሉና መርጨ ሐሳቤን አቀርባለሁ» አሉ ።

«ስማ ደጃዝማች ፣ እንዳትሳሳት አሁን የሚያስፈልጉኝ ሰዎችህ ለሀገሬቱ ለራሷ ለመሬቲቱ ታማኞች የሚሆኑ ናቸው ። እኔ እንድወዳቸው ፣ እኔ እንድሾማቸው ፣ እኔ እንድሸልማቸው እኔን ለማስደሰት ሲሉ የሚሰለፉ አያስፈልጉኝምና ከመምረጡ ላይ ተጠንቀቅበት» አሉ ራስ ። ደጃዝማችም ፈገግታ እየታያቸው ፣ «ሊሳት ካየው ምን ለየው?» ይባላል «ለእርስዎ የታመኑ ለሀገሬቱ ታማኞች መሆናቸው ይቀራልን?» አሉ ።

«ለመሬትና ለሰው ታማኝነት ልዩነት አለበት ። ለኔ ታማኝ መስሎ ለመታየት የሚፈልግ እኔን ያስደሰተ መስሎት ሕዝቡን ይበድላል ። ሕዝብ ከበደለብኝ ደግሞ እኔና ሕዝብ ተለያየን ማለት ነው ። ሕዝብ ከራቀኝም መሬቷ ትከዳኛለች ። እኔ ትክክለኛች የም

ላቸው ሰመረሳ ፣ ለሕዝቡና በዠማሟሟት መካከል ድልድል የሚሆኑትን ነውና ለዚህ ይሆናል የምትለውን ምረጥልኝ ወይም ደግሞ እንደ ከዚሁ ሆነህ በትጠባበቅ ማለፈያ ይሆናል» አሉና ራስ አማካሪዎቻቸውን ትክ ብለው ተመለከቷቸው ።

ደጃዝማች ድንገት ብልጥ አልዋቸውና ፣

«እኔ ኃይለሥላሴ ነኝ ከአሉላ ተለይቼ ተገለል የምትረዳዊ ምን አገኝበት ምንስ ለመኖር ከመጀ ወዲህ ነው እንዲህ ሆኖ የሚያዋቅት» ብለው እልህ ሊተናነቃቸው ተመለከቱና ፣

«ከዚህ በትዕቢት የበለጠ ትጠቅመኛለህ ፣ ታገለግለኛለህ ብዬ ነው» አሉና ራስ የአማኞቻቸውን ቁጣ ለማብረድ ሲሉ ተነሥ ተው ፣

«ይሆን በማለቴ አትዘንብኝ ፤ ከሕመሜ እንድትለይ አልፈልግም ፣ ሊቸግረኝ ነው እንጂ ፣ ቀኝ እጄን ልተውህ መች እመኛለሁ ? የሰው ማጣት የታማኝ ማጣት ነው ይሆን ያናገረኝ ። ሌላ አሁንም ከጦር አለቆች ጋር ተመካከርና ሐሳቦቻቸውን ንገሩኝ አሉ ፣ እንደ ሕጻን እጅ እያሻሉ ።

ደጃዝማች ተናንቆቸው የነበረውን ቁጣ ለማብረድ ሲሉም ተለጥፈው ወጣ ሲሉ ፣ ራስ የቤት አሽከሮቻቸውን ጠርተው ፣

«መኳንንቱና ሹሞቹ ሲመጡ እንዲገቡ » አሉና ከዙፋን በራቸው ላይ ተቀመጡ ። መኳንንቱ በየተራ እየገቡ ቆሙ ።

«ምክራችሁና ሐሳባችሁን ስለፈለግኋችሁ» ብለው እንደ ጠየቁ ዘሪያቸውን ተራ በተራ እያዩ ፣ «ጊዜው መኳንንቱ በሙሉት ሐሳብ ተከ ፍለዋል ። ግማሹ ወገን 'በደረቅ መሬት ፣ በባዶ መሬት ለምን ደን ነው የምናልቀው' ሲል ግማሹ እንዲያውም የሚያመዝነው ፣ 'የጌታችንን ትእዛዝ ከሆነ ወገራችን የምትደፈርበት ከሆነ እንዘ ምታለን ፣ እናመነታም ፣ ብሏልና ምናል ለእኔ ብናልቅ" አሉ ።

ራስ አሉላን ዝምታ አፈናቸው ፤ ለጥማቸው ፤ ሊናገሩ አያ ታቸው ከባዱ ዝምታ ዝም ጭጭ አደረጋቸው ።

ዐይኖቻቸው እየተጎለጎሉ ፥ እየቀሉ እየፈጠጡ ሔዱ ። ሰውነታቸው ማንቀጥቀጥ ጀመረው ። ከኩፊት ጦርነት ሲመለሱ ሹርባ ተሠርተውት የነበረው ጸጉራቸውን ፈትተው አንጐፍረውት ነበርና የግራጫ እሾህ እየመሰለ መቆም ጀመረ ።

የኢትዮጵያን ክብረ ወሰን ሲያስከብሩ ጊዜው ባስለፋቸው የጦር አለቆች መካከል ከባድ አባዜ ወደቀ ። ለጦርነት እንግዶች አልነበሩም ። «ከተት » ሲባል ቀድመው የሚወረወሩ ነበሩ ። የጦርነት ጭምጭምታ ሲነሣ ሲቃ የሚይዛቸው ነበሩ ። ራስ አሉላ ሐሳባቸውን ሰብስበው ፥ አንደበታቸውን ከፍተው ሲናገሩ ይቅርና የጦር አለቆቻቸውን ቀና ብለው ለማየት አልቻሉም ። ጦርነት ገጥመው ድል ሆነው ፥ በጠላት ወታደር ተማርከው ከጠላት ፊት የቀረቡ ነው የመሰላቸው ። የኢትዮጵያ ክብር ፥ የኢትዮጵያ ነጻነት ፥ የኢትዮጵያ ሕልውና እንኩትኩት ብሎ የወደቀባቸው መሰላቸው ።

የብላታ ገብሩ መሞት ያን ለት ተሰማቸው ። «ለምን ቀድሞኝ ሞተ? ለምን ከዳኝ? ለምን ሸሸኝ? ምን በድየው ነበር?» ብለው በልባቸው ልባቸውን ጠየቁት ። «ምናልባትስ እነዚህ ተንኰለኞች ነጮች የጦር አለቆችን አባብለዋቸው ይሆን?» ብለውም ሕሊናቸውን ጠየቁት ። ከተቀመጡበት ወንበር ሥር ነጭ እሾህ እየወጣ ሊወጋቸው ሲል የድንኳናቸው ዋልታ ደም እያንዠቀዠቀ ሲያጠምቃቸው በድንኳኑ ሥር ብላታ ገብሩ ስተት ብለው ገብተው ፥ ከፊታቸው በርከክ ብለው ቶክራውን ሲደረድሩት ፥ ባሻይ ተድላን ጣሊያን ግርኮ እግር ቀወርች ፥ አስር እየገረፈ ሲግለትባቸው ፥ የጣሊያን ወታደር ስሐጢን አይለትን ዳግስን ዐልፎ ከጊንዳዕ በር ደርሶ «እጅህን ስጥ» ሲላቸው ብንን ብለው ተነሡና ፥

«እሉላ ወንዱ የዮሐንስ ቀኝ እጅ !» ብለው ፎክረው ብድግ አሉና ፤ «እኔን ያላችሁ ተከተሉኝ ፤ ከፊታችሁ እቀድማለሁ ፤ ከፊታችሁ እጥላለሁ ፤ ከፊታችሁም እወድቃለሁ! ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ዛሬውኑ ወደ አሥመራ ተመልሰህ አገሩን እንድትጠብቅ ይሁን» ብለው ወጡ ....

ጦ ር ነ ት

ከአሥመራ ወደ ምፅዋ ለሚወርድ መንገደኛ ምፅዋ ከመድረሱ ኻያ ኪሎ ሜትር ያህል ሲቀረው ፥ ተድአሊ የተባለችውን ቀበሌ ያገኛል ። ገና ከጊንዳዕ በታች የሚገኘውን ገደላ-ገደል ወርዶ የዳግስን ሜዳ እንዳለፈ የሚጋረፈው የቆላ ሐሩር ይቀበለዋል ። ቀበሌው ወጣ ገባ ከፍተኛ ፥ ኮረብታዎች ተቀጣጥለው ሙቀት እየፈነጠቁ ከደጋ የወረደውን መንገደኛ ሲቀበሉ በትክክል የአፍሪቃን ገጸ—ምድር የተፈጥሮ ስጦታ ይረዳዋል ።

ከሜዲትራኒያን አካባቢ የሚነሣው የክረምት ጊዜ በቀይ ባሕር አካባቢ ያሉትን አገሮች ከልሉ በሚወስድበት ወቅት ደግሞ ቃጠሎውና ደረቁ አካባቢ ወደ ለምለምነት ስለሚለወጥ ከጊንዳዕ ጀምሮ እስከ ምፅዋ ያለው ወረዳም ከጥቅምት እስከ ሚያዝያ መጨረሻ ድረስ የሚታይበት ውበት ፥ የሚገኝበት የመሬት ፍሬና የአየር ሰውጥ የማይጠገብ ነው ።

ራስ አሉላም ከጊንዳዕ ወደ ሰሐጢ የወረዱት በጥር ወር አጋማሽ ላይ ነበር ። የአየሩ ጠባይ ዐልፎ ፀልፎ ዝናብ የሚጥል መሬቱ በልምላሜ የተሸፈነ ነበር ። ስለዚህ ወራቱ ከደጋ ለወረደውም ሠራዊት የማያስቸግር ስለሆነ ፥ ለዘመቻው መቃናት መሠረታዊ የሆነውን አስተዋጽኦ አበርክቷል ።

ራስ አሉላ ፥ በተፈጥሮአቸው ከወረሱት ጸጋ የጦር ስልት ሲያወጡ ወይም ጦርነት ለመግጠም ሲያስቡ የአየር ጠባዩንም በትድሚያ ለማወቅ የሚያደርጉት ጥረት ነው ። ሠራዊታቸው በሐሩር ፥ በጨለማ ፥ በወባ ፥ በኃይለኛ ዝናብ ጉርፍና ጉም እንዳይጠመድባቸው እጅግ ይጠነቀቁ ነበር ።

ከጦር አለቆቻቸው ጋር ድንገት በተፈጠረው የሐሳብ መራ-ራት ተበሳጭተው ሳይቆርጡ ወይም ሳይማርሩ ወዩ ነውን ሳይሉ፤ ሠራዊታቸውን እንዳሰለፉት በምሽት መድበው የሚተማመኑባቸውን አለቆች መርጠው በኃላፊነት ከመደቡ በኋላ ጉዞአቸውን ቀጠሉ። የጊንዳዕን ገደላ-ገደል ወርደው ከየማብ ከፈብታ ላይ እንደ ሰፈሩም ከቤት አሽከሮቻቸው በድምፅ ጥሪትና በጥምም ድርደራው እጅግ የሚደነቀውና በየሕዳቤትም የማይለያቸው ኪዳኔ መብራቱ፣ አለቃ አርፈውበት ከነበረች ዛፍ አልፍ ብሎ ከድንጋይ ላይ ተቀምጦ አንዳንድ ጊዜ በምሽጉ አንዳንድ ጊዜ ደግሞ በድምፁ እጅግም ሳይሰማ፣

«እይበሉ ያገሬ ቄር ወንዙና ተራራው
ወላትከን ሊሰብር መጥቷል እንበላው
ማነው የደፈረ ያገሬን ወንዝ—ወንዝ
የዓትም አሉት ወይ የሚመከት ጉብዝ
ያገሬን ተራራ ማነው የደፈረ
ጥንዲሬን በቅሉ የሞላ ያደረ
እንዴት ትቃዘዉን አንተ ሸንተረር፣
ከብርሀን ሊረገጠው የጠላት እግር።
እፍ አውጥቶ ጮኸ ያገሬ ምድር
ድረሱልኝ ይላል ጀግና ወታደር።
ያገሩ መደፈር አሉላን ቢያስቆጨው
ተንደርድሮ መጣ፣ ጠላት ምን ያቆመው »

እያለ ሲያቅራራ ራስ በጽሞና ሲያዳምጡት ኑሮ አለጠፉትና ያበለመዱትን «የስራ መጥሚያ» ዐሥር ብር ኑሮሽ ለተቀው «አዬሁ ያገሬ እንደሆን ደግሞ፣ ስንመለስ ሌላ ትሸልማለሉትና በቀንድ ተይዛ የነበረች ጠጅ ሰጡት። ኪዳኔ ያቺን ጨለጠና እንደገና ከፈታቸው ተንበርክኮ፣

«ትቆጠር ጨረታ ትታዘብ ምድር
በጥዋት ሲቆለል ነው ከምር
ነው ገበሬ ሲደናገር
አሉላ ደርሶ ሲያቀራምበው

የጉዞ ወታደር ቀን ሲጠልጠው
የአሉላ ጀግና አርር ሲያናርሰው
ነፃ ይታያል ሬሳ ደረር
ጀግናው ሲገባ በጠላት ላረድ

ብሎ ፎከረ ወጣ።

ዕኩለ ሌሊት ላይ የራስ አሉላ ሠራዊት በጥሩንባ ተቀስቅሶ ጊንዳዕ ላይ በተሰጠው ድልድል መሠረትም በየአለቃው ተሰለፈ። ዶሬቱ ወር ከፊት ሲቀድም ጃልመና ስንቅ የሚችሉ ከመካዜል ገብቶ ለፈረሰኛው ወር የሚፈለግ በሶም ጉዳ ሽምም የነበሩት አብደላ ታደር ወደ አኩድ ኃላፊ ሆነው የመጓዝ ጉዞ ተጀመረ። ራስ አሉላ በገሬማ በቅሎአቸው ላይ ተቀምጠው የሠራዊታቸውን ጉዞ እየተቆጣጠሩ ወደፊት በሩቅ የሚመጡ በርከት ያሉ መድፎች ጠምዶ ወደሚጠብቀው ጠላት አመሩ።

ከንጋቱ ላይ ሰሐጢ አጠገብ ደርሰው የወታደራቸውን አሰላለፍ በዝርዝር መመልከት ጀመሩ። በምሽት ዘርፍ ከፍለውት የነበረውን ጦር እንደገና በአራት ከፈሉት። ምስቅ ዘርፍ አስቀድሞ በጠዋው ስለት መሠረት እንዲዘምቱ ካደረጉ በኋላ፣ ሌሎተኛው ዘርፍ ግን የጎላ ደጀን ሆኖ ስንቅ አቀባይ እንዲሆን አደረጉና በጥና ጥናው ጎጣር ልጅ ፈንጀል ተሰጣ፣ ባሻይ ተርቿ ባሻይ ተድላ ፈንጂይ፣ ባሻይ ደለታ አባጋሊ እንዲለዩት አድርገው ወደፊት ገሠገሡና ሰሐጢ ላይ መሽጎ የነበረውን የጣልያን ጦር ፊት ለፊት ገጠሙት። የጣልያን ጦር ከቀጠናበረ ምሽጉ ወጥቶ ከመግቢያም ሌላ የነበረው መድፍ የሌት የጅያን ወታደር የማያስጠጋ ሆነ። ቀጥሎ በርከት ያለ ሠራዊት መጉዳቱን ራስ አሉላ እንደ ተረዱ ወደ ኋላ ማፈግፈግና በሌት መሰወር አስፈላጊ መሆኑን ተረዱት። በፈረሰኞቹ የጎንዮሽ ጦር ወደ ኋላው እንዲመለስ ካደረጉ በኋላ፣ ቀኑ ሲመሽ ሠራዊታቸውን እንደገና በሁለት ዘርፍ ከፍለው ሌት ለሌት መዘመቱ ቀርቶ በግራና በቀኝ ብቻ እንዲዘምቱ አደረጉና በቀኝ በኩል የሚዘምተው ጦር ራሳቸው አዝማች ሆነው ምሽጉን ከመከበል በማስገባት ከጉንና ከኑን ወጠሩት። በሁለተኛው ቀን የጥቃቱ

ፀሐይ ስትወጣ ከጀርባቸው እንድትሆን አደረጉና ጦርነቱን ጀመሩ ።

በስሕጢ የመሸገው ጦር መከበቡንና ለመቋቋም የማይችል መሆኑን ወደ ምፅዋ ምልክት አስተላልፎ ኑሮ፤ ተተኪ ጦር ከምፅዋ ገሥግሦ ዶግአሊ ላይ ደርሶ ሁለተኛ ምሽግ መሥራት ሲጀምር፤ በቀኝ ዘርፍ የዘመተው የራስ አሉላ ጦር እንደገና እንደ ቀበበት ታጠፈና ከመካከሉ አስገባው ። የመድፍና የጠመንጃው ተኩስ ቀረና ውጊያው በጨበጣ ሆነ ። ራሳቸው ራስ አሉላ ከፈረሳቸው ወርደው እንደ ተራ ወታደር በተድአሊ ወንዝና ዳገት እየዘለሉ ከጠላት ጦር ጋር ተደባለቁ ። ጠላት ወንዙን ተሻግሮ ከወንዙ ወደ ላይ የሚሽቀዳደመውን የኢትዮጵያን ወታደር መትረየስ ተክሎ ማጥቃት ሲጀምር፤ ከወንዙ በላይ ከሚገኘው ዲብ ላይ የነበሩት አሉላ፤ በዲሞትፎር ሁለቱን መትረየስ ተኳሾች ጣሉዋቸው ። እንደገና ጠላት የመጀመሪያውን ረባዳ መሬት ለቆ ወደ ላይ ተንጋግቶ ከከፍተኛዋ ቁብታ ላይ ወጥቶ መትረየስ ለማጥመድ ከድንጋዮች መካከል ሲገባ ከእርሱ በላቀ ፍጥነት ከመጀመሪያ ምሽጉ የደረሱት አሉላ እንደገና መትረየስ ሊተኩሱ በጥድፊያ ላይ ከነበሩት ጣሊያኖች ሦስቱን አነጣጥረው ጣሉ ።

«ወዲ ቁቢ» ከመጀመሪያው ምሽግ ሁለት፤ ከሁለተኛው ምሽግ ሦስት ነጭ ሲጥሉ ገና ገና በወጣትነታቸው ዒላማ ሲማሩ በመጀመሪያ በሁለት ቀጥሎ በሦስት ጥይት ቋመቱት ነጭ አጥንት ትዝ አላቸውና ሻቅ ሻቅ እያሉ፤ ጉራዕ ላይ በግብፅ ኩራት ላይ በድርቡሹ አንገት ላይ በደም ያጠቡትን ጉራዴያቸውን ደግሞ መዘዙና የጣሊያኑ ጦር መከላከያ ለመሥራት ሲጣደፍበት ወደነበረው ቁብታ ወጥተው ለሸለቱት ።

በሁለት ዘርፍ የተሰለፈው ያሉላ ወታደር ከዚያች ቁብታ ላይ ተገናኙና፤ «በነውበሬ» ደም ጉራዴውን ያጥበው ጀመር ። በዚያ ጦርነት በሁለቱ ቁብታ ላይ ከአምስት መቶ በላይ የሆነ ነጭ ወታደር ሬሳ ተከመረ ። ራስ አሉላ የነጭ ሬሳ ከተቀበለበት ቁብታ አለፍ ብላ ከምትገኘው ቁብታ ላይ ወጥተው ወደ ምፅዋ የሚወስደውን መንገድ በመነጽር እየተመለከቱ፤

«ንጣ አሽከር እዚያ ማዶ ሩጥና በዚያ በኩል ያለው ጦር ወንዙን ተሻግሮ በእነዚያ ኮረብታዎች ላይ ሆኖ ከምጥዋ የሚመጣ ጦር እንዳለ እንዲገጥመው ንገር» ብለው አዘዙ ። በየአቅጣጫው የነበረው ሠራዊት እንዲከት፤ ነጋሪት ሲመታ ቱል ቱላው ሲነፋ ኪዳኔ መብራቱም፤

«ጉራው ተሚሙቋል፤ መሬት ተደባልቋል ፤
ነጬ ከምር ፈርሶ ምስቅልቅሉ ወጥቷል ።
ለዚህ ሙያ ነው ወይ የመጣው ከባሕር ፤
የአሉላ ነፍጠኛ ቀላቀለው ምድር ።
እየነው ጉልበቱን የወንድነቱን ልክ ፤
መማሪያውን ጥሎ ሸሸሸ ሲፈተለክ ።
ሚስትህ ምነው ባየች በሰማች እናትህ ፤
በአሉላ ጉራዴ ሲበጠስ አንገትህ ።
የነማን አገር ነው ብለው ሳይጠይቁ ፤
አገር የደፈሩ እነሆ ወደቁ ።
ምነው በጠየቁ የግብፅን ወታደር ፤
ምነው በጠየቁት የድርቡሽ ወታደር ፤
እንደማይደፈር የአባነጋ መንደር»

እያለ ሲያቅራራ ቆየና ከነበረበት ቦታ ራስ አሉላ ወደ ነበሩበት ቁብታ ወጥቶ ከፊታቸው በርከክ ብሎ፤

«ፀሐይ ጨረቃ በሉ መስክሩ፤
ነጬ ወታደር በርዶት ሐሩሩ፤
አላረበደም? የጠላት ጦር ፤
ሐሰቱም እንደሁ ትታዘብ ምድር ።
ሦስት ምስክር አስቆጥረናል ፤
ምድር ጨረቃ ፀሐይ ቆመዋል ።
አይደፈርም ያበሻ መሬት ፤
ፍቅራቸው ጥዑም ጥላቸው ሬት ።
መራሮች ናቸው አይደፈሩም ፤
ትኩሶች ናቸው ከጋሉ አይበርዱም ።
የአባነጋ አሽከር የጦር አውራሪስ ፤

እያቶ ጠላቱ ቆላ ሲደገስ ፤
እያዋለቀው በደጋ ፈረስ ።
አንች ኮረብታ ብዙ ፅዱ አለብሽ ፤
የጠላት ክምር የወደቀብሽ ፤
ለመጪው ትውልድ መንገር አለብሽ»

እያለ ሲፎክር ወዲያው ደግሞ ከራስ አጠገብ ሆና አራት ማሊያን ተከሶ የቆለ አሽከራቸው ከፊታቸው በርከክ አለና ፣

«ባለግቶብ ያንተ ታማኝ ፤
ምርጥ ገበሬ ጠላት በታኝ ።
የበላው ይመግ የጠጣው ወጅ ፤
ባዳይ ግራኪ የጠላት እጅ ።
ተከሶ የግደለት ነጭ አሽቃሬ ፤
መራር ለጠላት የወገን አክሬ ፤
የሚያው ፈረስ የሚከው ነብር ፤
አይደፈርም ያበቸው ምድር ።
ያንተ አሽከር ያንተ ሙሽራ ፤
የሚከ አንበሳ የጦር አምራ»

ብሎ ፎከረ ።

በነጋሪቱና በጥሩንባው ጥሪ መሠረት ጦሩ ራስ ከነበሩበት ኮረብታ ተሰበሰበ ። ራስ አሉላም ዐረፍ ብለው ከነበሩበት ድንጋይ ላይ ተነሥተው ጉራዴያቸውን እንደ ያዙ ፊታቸውን ወደ ምፅዋ አዞረው ፤

«ይህን ድል ያጐናጸፈንን አምላክ ማመስገን ይገባናል ። የእ ርሱ ኃይል ፣ የእርሱ ፍርድ ነው ተኛን የሰጠን» አሉና ወደ ልጅ ፋንታዬ ተሰማ ዘወር ብለው ፤

«የወደቁት ወታደሮቻችን ሬሳ እየተሰበሰበ ወደ ደጋው እንዲወሰድና ቤተ ክርስቲያንና መስጊድ ባለበት እንዲቀበር ፤ ቁስ ለኛው በሰውም በከብትም እየተጫነ ቀድሞ እንዲሔድ ፣ ምርኮ ኛውም እንደታሰረ አሥመራ እንዲሔድ ፍርዱን እዚያው እን ሰጣለን ። ግዳይና ፉከራም እዚያው አሥመራ ላይ ይሆናል ።

ይህን የምሥራች ለአጼ ዮሐንስ የሚነገር ፈረሰኛ አዘጋጅ ፤ ለመ ሆንስ እነዚያ ምቱኑ መዝሪያዎችስ የታሉ» ብለው ጠየቁ ።

«በጉት ከማነው ጦር ጋር እዳይ ተርተዋል» አሉ ደጃዝ ማች ።

«ፈረሰኛ ላክና በፍጥነት አስመጣልኝ» አሉ ።

ወዲያው ልጅ ፋንቻል ቀረብ ብለው ፣

«ወታደሩን ምፅዋ ወርደን በዚያም የመሸገውን የጠላት ጦር እንወርስ እያለ ተንገሥግሠዋል» አሉዋቸው ።

ራስ አሉላም ጉራዴያቸውን ወደ ምፅዋ ሰደፈው እያወ ዛወዙ ፣

«ነገሩ ይሁን ያድር እንደሆነ እንጂ ሁኔታውን ለአጼ ዮሐንስ ሳላስታውቀን መውረዳችን አይቀርም ። አሁን ገሥግሠን ብንገባ ግን ሚሊዮኖች ሞርትና ያለው እንደሆነ ሕዝብ ያል ቃል ። ከሕዝብ መካከል የገባ ጠላት ሕዝብ ይዞ ይጠፋል ። ስለ ዚህ ዛሬ ወደ አሥመራ እንዲመለስ ለሠራዊቱ ይነገረው» አሉ ።

«ወታደሩ የማረከውን መሣሪያ እንዲመርጥላቸው ታሪያን ይጠባበቃል» አለ ባሻይ መርዕ ። ራስም በንቀት አመለከት ባሻይንና ሌሎቹን እየተመለከቱ ራሳቸውንም እያወዛወዙ ፣

«መቼም በምርኮ ዕቃ በዕጣ በገዛ በረከት ፣ በልዩ ልዩ ጊዜና ጉዳዮት የጓበረ ወታደር ዕዳት ፣ ፍርሐትና የርስ — በርስ መናናቅ ያስገለግላል ። ተዚህም ቀደም ከተወሰና ከድርጅት ወታ ደር የተማረከው ዕቃ ሁሉ ለወታደሮቻችን ጥቂት ጥቂት እን ዲሰጣቸው እንጂ ከጃቸው የገባውን ሁሉ እንዲወስዱ የተ ደረገው በዚህ የተነሣ ነበር ። አሁንም ተላል ተላሉ ዕቃ ተሰጥቶ ከባድ ከባዱ ዕቃና መሣሪያ በጥንቃቄ ተቆጥሮ እንዲያዝ ብለው ወሰኑ ።

በሰላይነታቸው ተይዘው በሰንሰለት ተቆራኝተው የሔዱት እነሓሊቢሎ ሲቀርቡም ራስ በቁጣና በንቀት እየተመለከቱ በጉ ራዴያቸው አዋቁ ።

«እዚህ የወደቀው የወገኖቻችሁ አሬሳ ዚሁ ሀፈር እንዲለብስ ይሁን ፤ እናንተም ሬሳችሁን ቅብሩ» አሉና ለባሻይ ፈንጃይ ደግሞ ፤ «ከዚያው ከወደቁበት ይቀበሩ ፤ መቃብራቸው ለወገኖቻቸው ማስጠንቀቂያ ፤ ለኢትዮጵያ መመኪያ ይሆናል ። ምርኮኞቹን አስቆፍረህ ሬሳውን አስቀብርና ጉዞ እንዲጀመር ይሁን» ብለው አዘው በጦርነቱ መጀመሪያ ላይ ቆመው ትእዛዝ ሲሰጡባት ወደ ነበረችው ከወንዙ በስተላይ ወደምትገኘው ኮረብታ ከወጡ በኋላ ፤ አለቃን አስጠርተው «ይህን ደስታችንን ንጉሠ ምኒልክም እንዲሰሙት ወረቀት ጽፈህ ላክላቸው» ብለው አዘዙ ።

በድሉ ሣልስት ጊንዳዕ ሲገቡ የመንደሩ ሕዝብ በደስታ እየፈነደቀ ተቀበላቸው ። አቶ ዘጊዮርጊስም ፤ «ያስለ ፍልፍ ቅጠል ያለባት ርግምቷ መንደር» ብለው ጊንዳዕን ሰደቧት ፤ «ለደረቅ መሬት ለምን እንዘምታለን?» በማለታቸው አፍረው ።

ራስ አሉላ ፤ ጊንዳዕ ደርሰው በስተምዕራብ በኩል ለጦር ምሽግነት ከመረጡዋት ተራራ ላይ ወጥተው ሻለቃ አርአያን ጠርተው ፤

«ልጄ ወዳጄ ፤

እንግዲህ ከዚህች ሆነህ አገርህን ጠብቃት ፤ ከዚያች ማዶ ካለው ተራራም ታማኝ ታማኝ ሰዎችህን አስቀምጠህ ከቆላው ወደ ላይ የሚመጣውን ልብ-በለው ። ከሐባብ የሚመጡትም ወሰላቶችና በጊንዳዕና በመንገደኞች ላይ ክፉ ነገር እንዳይሠሩ ከዚህ ሆነህ ተመልከታቸው ።

እስከ ዛሬ ለፈጸምከው ጀግንነትም ዋጋህን የምትከፍልህ አገርህ ናት ። ከእንግዲህ በኋላም ጠብቃት ፤ የሀገር ጠረፍ መጠበቅ ለትውልድ ሁሉ ባላደራ መሆን ነውና የኢትዮጵያ ክብር የማይደፈርበትን ሥራ እንድትሠራ አደራውን ሰጥቼሃለሁ ። ለአሁኑ ሦስት መቶ ያህል ወታደር ይሰጥሃል ። ስንቅም በቶሎ ይላክልሃል ። የሚሆነውን ነገር በየጊዜው ላክብኝ ፤ የመላው የኢትዮጵያ ሕዝብ አምላክ የዮሐንስ ጸሎት ይጠብቅህ» ብለው የራ

ሳቸውን ዲሞትፎር ሸለሙዋቸው ። ሻለቃ አርአያም ከራስ ፊት በርክክ ብለው ፤

«ጌታዬ ያሳዘንኩት ነገር ቢኖር ይቅር ይበሉኝ አሉ።»
«እስከዛሬ በቅንነት ከማገልገል በቀር የበደልከው ነገር የለም ፤ በድለህማ ቢሆን ኑሮ ለዚህ ባለአደራነት ባልተመረጥክም ነበር» አሉዋቸውና ሻለቃን አስነሥተው ስመው ወደ አሥመራ ጉዞ ጀመሩ ።

«ቴ—ቴ—ቴ—ቴ—ስማ—ቴ—ቴ—ስማ!

ከተድዓሊ የተፈተለኩት ፈረሶች 'ድል አድርገው ጠላት በታትነው ራስም በጉዞ ላይ ናቸው ! ተዘጋጁ !' እያሉ በየደረሱበት የምሥራቹን እያበሠሩ አሥመራ ገቡ ። ራስ አሉላ ለደጃዝማች ኃይለሥላሴና ለየአገሩ አስተዳዳሪዎች የላኩት ቃል እንደደረሰ ታላቁ ፈንጠዝያ ሆነ ። በአሥመራ አካባቢ በአካለ ጉዛይ በሠራዬ ፈረሰኞች የምሥራቹን አደረሱ ። በየቤቱም ድግስ ተጀመረ ።

«ቴ—ቴ—ቴ—ቴ—ስማ—ቴ—ቴ—ቴ ስማ ! የአሥመራ ነዋሪ ሁሉ ስማ! ብለውሃል ። ስማ! አገርህን ሊቀማ አንተን ባሪያ አድርጎ ሊገዛ የመጣብህን ጠላት ጌታ ራስ አሉላ ድል ነሥተው በጉዞ ላይ ስለሆኑ ከየቤትህ ወጥተህ እንድትቀበል ታዘሃል ። ለድል አድራጊው ሠራዊታቸውም መቀበያ እንድትደግስ ተብለሃል ።

“አገርህን ከጠላት ወረራ ያዳናትን ፤ ሚስትህን ሊቀማ የመጣብህን ፤ ክብርህን ሊነሣ የተሰለፈብህን ጠላትህን ድል ያደረገው ሠራዊት ወደ የመንደሩና ቤቱ እስቲመለስ ድረስ ስንቁን እንድትችል ተብለሃል ቴ ቴ ቴ ቴ ቴ ቴ . . . . .» ይህን ዐዋጅ እየደጋገመ ለአሥመራ ነዋሪ ያሰማ የነበረው ቱልቱላውን እያሰማ የአሥመራን ከተማ ሲያተራምሳት ፤ ሐጎስና በረኼ የተባሉ ወጣቶች ከኋላው ደረሱና ፤

«ስማ እስቲ ባለ ቱል ቱላ » ብሎ በርኼ ሲናገር ፤
«ዐዋጅ ነጋሪ ነው የምባል” ብሎ መለሰለት ።

«ወየድ ነጋሪ ራስ መቻ ነው የሚመጣው» አለ ሐጎስ ።
«በገና ላይ ናቸው »
«በንት ወላት ገደላቸሁ»
«ተደክሞ መረድና ቁጠረው »
«በንት ጎርክየሁ»
«ወያኔነስ ሲመጣ ቁጠረው»
«ሲርባቸውስ ብዙ ወታደር የተባቸሁ»
«ገድያለው የሚል ጠላት ከገኘሁ ጠይቀው»
«ምነው ወገድም! እንደዚህ ትናገራለህ»
«ሰላ ምን በይሉት ንግግር ትፈልጋለህ»
«በግ እኛኮ ነገም ለመጠመት የምንችል ነን»
«ትላንትስ አትዘምትም ነበር? ማን ከለከለህ»
«ለመሆንስ እንተስ ዘምተሃል?»
«እንዳንተ ያለ አይጠይቀኝም »
«ለኔ ምንድነኝ?»

«የመንደር ከወደላይ ነኝ» ብሎ ወየድ ነጋሪው ተቱ—ቱ—ቱ—በግ—ብለመገለ! በግ ወደ መርኮቱ ያሊሐድክ ዕድሜህ ከወሥር ጎመት በላይ የሆነህ ሁሉ የምርኮ ዕቃ ትሸክማለህና ጊንጫ ድረስ እየወረድክ ጊታ ራስ አሉላን እንድትቀበል ተብ ለሃል! ቱ—ቱ—ቱ—ቱ—በግ—በግ—ቱቱ ብሎ ትኳቸው ሔደ ።

«ጉድ መጣ!» አለ ሐጎስ እጅግን እያርገበገበ ፡ «በንት በንቱ ፡ እኛ ለለናቸው ! ሕጉን ደግሞ ጊንጫ ወርዶቸው ዕቃ ተሸ ከመ መጣ» ሲል ገብረጎው በርሄ ተበሳ አያረገና ፡

«በሊው ከሌተኛም ዕድለኞች ነን» አለ ።
«ሰላ ምን ይመቻቸናል?» አለ ሐጎስ ።

«ከቢጊንጫ ያመጣቸሁትን ዕቃ በየሰፈሩ እየወሰዳችሁ በየ ወታደሩ ቤት አስገቡ ብንባልስ» አለ በርሄ ራሱን እንደ ጋጋሪ እየወዘወዘ ።

«እንግዲያው ተለያይተን ወደ ጊንጫ እንውረድና ወታደር ነት እንግባ» አለ ሐጎስ በለበጣ አነጋገር ። በርሄ ከት ብሎ

ሳቀ ከንፈሩን ገለጥ ሲያደርግ ቆየና ፡
«ሐያ ወታደርነት እንግባና ፡
የሞተ ፈረስ ጋላቢ
የጦርነት ወሬ አራጋቢ
የደረቅ ወንዝ ተሻጋሪ

የወደቀ ጠላት አባራሪ ብለን እንፎክራለን» ሲለውና እየተ ጣጣቁ ሲሔዱ ፡ ተበል ያለች ሰልቻ በበትር ያንጠለጠሉ ሕፃ ወንት ፡ አገልግል ያነገቱ ጠና ያሉ ሴትና አንድ የዋየል መክት የሚስብ ወጣት ከአገር ቤት ሲገቡ አገኟቸውና ፡

«ሐበይ ! እንግዲህ አበይ ከየት ትመጣላችሁ?» ብሎ ጠየቃቸው በርሄ ።

«ከእምባስርሃ ነው የመጣነ» አሉ አዛውንቱ ።
«ወደየት ትሔዳላችሁ?» አሉ በርሄ ።
«ጊታችንን እጅ ልንነሣ»
«መክቱ የሚሸጥ ነው?»

«ወይስ ነሽ?» አሉ አዛውንቱ አነጋገሩን ከፍና ዝቅ አድር ገው እየተመለከቱ ። «መክቱን ከሸጥነው ታዲያ ራስን እንዴት እጅ እንነሣለን?» አሉት ።

«ለራስ ገፀ በረከት ማምጣታችሁ ነው?»

«አንተ ወዲ ሰበይቲ! » አሉ ሴትየዋ ድንገት ቱግ ብለው ። «ጠላት ድል አድርጎ ለመጣ እምቤት የሚሰጥ መታሰቢያ ጉራ ያለ ላል ያለው ማነው!» ብለው ሲያፈጠጡበት አዛውንቱም ተበሳ አድርገው ፡

«አሉላ መንደር ለመንደር እየዞረ ገብ የሚሰበሰብ ይመስል ሃል? በየሱሩ በየጠረፉ እየተዘዋወረ ግዛቱን ፡ ድንበሩን እየ ጠበቀ ድል የሚነሣ ጀግና ነው ! ዛሬ ደግሞ ይኸውና ነጩን ወቃው! ለአሉላ ፍየልና ቅቤ ይበዛበታል!» አሉ ።

«ይማሩን አቦይ ፤ ይማሩን አደይ ፤ ማሩን እርሱ ተሳስቶ ነው ። ሙክትና ቅቤስ እንድታመጡ ታዛችሁ ነው?» አለ ሐጎስ ንግግር ያማመረ መስሎት ።

«ወይለየኸ እናንተ ሰዎች ለአፋችሁ ልጓም አድርጉለት ?» አሉ ሴትዮዋ እየተቆናጠሩ ።

«ስሙ ልጆቼ ስሙ!» አሉ አዛውንቱ ወደ ሐጎስ እየተጠጉ ።

«እኛኮ የባዕድ እጅ ቀምሰናል ፤ የቱርኩ የግብጡ ጦር በአገራችን ገብቶ ሳለ ፤ በሬዉን ሙክቱና ዶሮዉን ኧረ — ዕንቁላሉ ሳይቀር ነው እየቀማ የበላው ። የመንደሩን እንሰሳ ቀርቶ ሕዝቡን ፈጅቶት ነው የሔደ ። ድርቡሽ መጣ ሲሉ በጣም ደንግጠን ነበርና ጌታችን 'ድል ነሡት ! አባረሩት!' ቢሉን እጅግ ተደስተን ሳለን ደግሞ ፤

እንደገና በባሕሩ በኩል ሌላ ጠላት መጣ ማለትን ሰምተን ከነገ— ዛሬ ተወረርን እያልን በሥጋት ላይ እንዳለን እሉላ ዘመቱበት ማለትን ከመስማታችን ፤ ድል ነሡት ተብሎ ትላንትና ቢነገረን ደስ ብሎን የቻልነውን ይዘን መጣን ። የመንደሩ ሰው ሁሉ እንደኛ የቻለውን ያህል እየጫነ ነው ። ይህም የመጣነው ለራሳችን ለደስታችን ለክብራችን ነው» ብለው ሲናገሩ ፤

«ለመሆኑስ ከእምባደርሆ የዘመቱ ወታደሮች አሉ ? » ብሎ ሐጎስ ጠየቀ ።

«ወይለየኸ ? ምን ጉደኞች ናችሁ ? ጀግና ጀግናው ዘምቷል ። እንደ እናንተ ቤት እውሉ ነው መንደር የቀረ?» አሉ ሴትዮይቱ ።

«እየታዘዘ ነው የዘመተ ? » አለ በረሄ ።

«ወይለየኸ ? እውነትም ጉዶች ናችሁ? ባገር ላይ ጠላት መጣ ሲባል ጀግና ይቆጣል! ይዘምታል እንጂ ደግሞ ትእዛዝ ይጠብቃል ? » አሉ አዛውንቱ ።

«አቦይ ለምን አልዘመቱም?» አለ ሐጐስ ።

«እንደ እናንተ ኮበሌ ብነበርኩ ጊዜ ዘምቻለሁ ። ተግብጡ ጋር ተዋግተናል ። እስቲ እኔም ተራዬን ልጠይቃችሁ? እናንተስ ለምን አልዘመታችሁም? ጠብደሎች ናችሁ» አሉዋቸው ።

«ከተማ እየጠበቅን ነዋ!» አለ ሐጐስ በቀልድ አነጋገር ፤ በርሄ ደግሞ ጠጋ አለና ፤

«ይኸስ ምንድን ነው ? ብር ነው ? » ብሎ ስልቻቸውን ነካ ነካ ሲያደርግ አዛውንቱ ፈንጠር ብለው ፤

«አንተ ወዲ ስበይቲ ዐውቄሃለሁ ሰራቂ ነህ ! እኔን ነው የምታሞኘው?» ብለው ሲያፈጡበት ዐዋጅ ነጋሪው እንደገና በዚያው መንገድ ተመለሰና ፤

«ቱ—ቱ—ቱ—ስማ—ብሰውሃል ሰማ ያሥመራ ሰው ሰማ ብለውሃል ሰማ ! ቤት ያፈራውን ፤ ጐረቤት ያወቀውን ፤ ጓዳ የደበቀውን ዐውቀንብሃልና የተቻለህን ይዘህ ጌታህን ራስ አሉላን እንድትቀበል ተብለሀል ! ይሆን ብትነፍጋቸው ድል ነሽው ሠራዊታቸው ጦም ቢያድር ወዮልህ ብለዋል ” ጌታ ደጃዝማችና ነጋድራስ !!

«ሰምተህ እንዳልሰማህ ፤ በጓዳህ ደብቀህ እንደ ሌለህ ብትመስል ከባሕር ማዶ ወዲህ ያለ ቂስ አይፍታህ» ብለዋል አባታችን ብሎ ሔደ። በራስ አሉላ ግቢ ብቻ ሳይሆን በታወቁት የጦር አለቆች ግቢ-ሁሉ ዳስ ተጣለ ። የአሥመራ ነዋሪ ሕዝብ እንደየችሎታው እየደገሰ ወሰደ ።

ራስ አሉላ ፤ በተለመደው አለባበስና ሥርዓት አሥመራ ሲገቡ ድብልቅልቅ ያለ አቀባበል ተደረገላቸው ። ሁለት ሦስት ጊዜ ዐዋጅ አስነግረው ድግስ አስደግሰው ነበርና የገቡት የአሥመራ ነዋሪም ለሰልፉ የወጣው የቤት ሥራውን እያጠናቀቀ ቤቱን እየቆለፈ ነበርና ከኩፊት ጦርነት ሲመለሱ የደረሰው አንዳንድ መዝረክረክ አልነበረም ።

ራስ አሉላ ፤ ማዕከላዊውን አውራጃ ይዘው ሲቀመጡ የጦር አለቆቹም እንደየማዕረጋቸው ተቀመጡና ግብር ገቡ ።

የራስ ባላሚል ስጦታውም ወደ ግብጽ ገብቶ ጉራ ርስው ተንኮታኮተው ወደ አዲሱ ገቡና ፣ ጉርርአቸውን አለስ ለሰው ማይገጽቸውን ቃኘተው ፣ ዘለሰኛ ፤

የተሰመደ ነው እንዱ ጥጋድ መቅናቱ
ያለደንቃል እንጂ ሲወድቅ መታየቱ ።
ብዙ አሉ የቀኑ ባለጊ ሙበት
ምክረውም ነበር ካለጠው ሊያዩዋት
መርገም ቢያቅታቸው አፈሩዋን ቃመት
አሉላ ቢርሃን አጥቦቀሀ ዝጋው
ድንገት እንዳይገባ በቀዳዳ አውሬው ።
ሊበጥስ ነበረ ግተበን አበሻ
አሉላ ደረሰ የጦሩ ወጌሻ ።
ይህ ራስ አሉላ ፍርድ መስጠት ያውቃል
መሬት ለተመኙ አፈር ያሠፍራል»

የዘለሰኛውን እንጉርጉሮ ከዚህ ላይ አበቃና በሰንኝ መንገ ደግሞ ፤

«የባሕሩ ጦር መቶት ቢያታግለው
እሳቱ አሉላ ተደግሎ ፈጀው
መድፍ ይዘው መጡ በሩት ሊመቱ
አሉላ ወጣ ከምንቅላቱ
ተራራ ይዘው ሊመሽጉ
አሉላ ወጣ ከግሩ—እስከ አናቱ
አየን ጠላቱን ሊዘፍን ዓንገቱ
ምነው ባየችው የርም እናቱ
ዓማወቲቸው ደርባለት እቱ»

እያሉ ከወዲያ ወዲህ ሲንጉራደዱ ቢሊዝ ደግሞ ሁለት ምንጫ ወጁን ቸላለስና ፤

«መጣን ብለው ላኩ ድግሱ ቢያምራችው
እኛም አልቀረንም ሑደን አየናቸው
አሉላ አባነጋ አስተናገዳቸው ።

አገር ብለው መጡ አገር በለናቸው
የደኩሙበትን አፈር አጋፍናቸው ።
ግብጾች ደጋ ወጡ ጣይ ቢያታግላቸው
እሳት ሆኖ አሉላ አንድዶ ፈጃቸው ።
ሉዳላቸው በስበሶ ማሊያናት ከባሕር
የዐሐይዋን መቶት ፈልገው ነበር፤
አሰጣው አሉላ ዘርር ከፈር»

ብሎ ሲያቅራሩ ባሻይ ደስታ ዲሞቅርራቸውን ለጃርጠው ይዘው ከራስ አሉላ ፊት ተንበርክከው ፤

«ጎዳይ በሌሊት በሐይ ሳይወጣ
ያሉላ ታማኝ የሰማይ ቀጣ
ሰው የለም ብለው አገር ሊይዙ
ያለቡት ጉዞ በዛ መዝዙ
ጅራት እወው ካንገት ቢያዩ ።
ያንቱ አሽከር ያንቱ ግበላ
ቀመናው የሰው በመሉ ሌላ
ያንተን ወታደር ጠፍቶ አጊዳኝ
ሐሰቱም እንደሁ መስክሩብኝ
አልገደልኩም ወይ አደራርቤ
ሐሰቴም እንደሁ ይታዘብ ልቤ ።
ዘራፍ ያንቱ አሽከር
ያንቱ ወታደር
የጠላት መቅሠፍት ታማኝ ለሀገር»

ብለው ሲፎክሩ የጦር አለቆቹም ጫወነት ነው ፤ እናውቃለን ፤ ካደን ያውጣዎ» ብለው ሲመርቁ ራስ የወገባቸውን ጉራዴ ሸለሙዋቸው ።

ባሻይ ፈንጂደም ተነሡና ፤
«የጠላት ቅልጥም ሰባሪ
አገር ጠባቂ ወገን አኩሪ
በጠላቱ ላይ ተወርዋሪ
ባዲምትሮር አንባባሪ»

ብለው ሲፎክሩ የጦር አለቆቹ «እውነት ነው ፥ እውነት ነው ከዐይን ያውጣዎ» እያሉ ሲመሰክሩ ፥ ራስም የወገባቸውን ሽጉጥ ሸለሙዋቸው ። ቀረርቶው ፥ ፉከራው ፥ ምርኮው ሲደረደር ዋለ ። ወደ ማታ ራስ ከተቀመጡበት ሲነሡ ያዳራሹ ግብረ - በላ ተነሣ ።

«ስማችሁ ወዳጆቼ ልጆቼ —እንበሶቼ » ብለው ራስ ንግግር ሲያሰሙ ፥ አዜማሪው ማሲንቋቸው «ዝምበል — ዝምበል የሚል ዜማ ሲያስተጋቡ አዳራሹ ረጭ አለ ። እርሳቸውም በአዳራሹ ውስጥ ያለውን ሠራዊታቸውን ግራና ቀኝ ተመለካከተው፥

«ዛሬ የሠራነውን ዛሬ ዘርዝረን ተናግረን አናበቃውም ፤ ድል ሲገኝ ከልክ ዐልፎ መፈንጠዝ ፈጣሪን ወደ መርሳቱ ያደርሳልና በልኩ መሆንና ለፈጣሪም ምስጋና ማቅረብ ይገባናል።» ስለ ተማረኩት ጣሊያኖች ጉዳይ ለአጼ ዮሐንስ አስታውቄአለሁና ምላሹ እስኪመጣ እንጠብቃለን ። ያገር ልጆች የተባሉት ግን ለጠላት ገብተው ወግተውናል ። ኢትዮጵያን ወግተዋል ፥ አጼ ዮሐንስ ወግተዋል ፤ እኔን በድለዋልና ነገ ሁላችሁ የጦር አለቆችና መኳንንት ባላችሁበት እንደ በደላቸው ይፈረድባቸዋል» ብለው ሲያስታውቁ «ይገባል ! ይገባል! ማለፊያ ነው ፥ ይሁን» እያሉ የጦር አለቆቹና ወታደሮቹ እያወኩ ግብር መልስ ሆነ ፡

ች ሎ ት

በማግሥቱ በራስ አሉላ አዳራሽ የጦር አለቆቹ መኳንንትና ቀሳውስት በተገኙበት በምርኮኞቹ ላይ ለመፍረድ ችሎት ተነጠፈ ። በሥርዓቱም መሠረት ራስ አሉላ ከመካከል ፥ የጦር አለቆቹ ግራና ቀኝ ተቀመጡ ።

በሰንሰለት የተቆራኙ በርከት ያሉ እስረኞች እየገቡ መደዳውን ሲቆሙ ባሻይ ፈንጃይ ተነሥተው ፥

«አገራችሁንና መንግሥታችሁን ከድታችሁ ፥ ከጠላት ጎን ተሰልፋችሁ ወግታችሁናል ። የጌታ ራስ ትእዛዝ ሆኖ እዚህ ደረሳችሁ እንጂ እንደኛ ቢሆን ኑሮ ፥ እዚያው ተድዓሊ ላይ በፈረድንባችሁ ነበር ። አሁንም መኳንንቱ የታያችሁን እንድትፈርዱ እጠይቃለሁ» አሉና ሲቀመጡ ፥ ባሻይ በኩሩ ቀልጥፈው ብድግ አሉና ፥

«ሀገራቸውን ፥ ንጉሠ ነገሥታውቸን ፥ ጌታ ራስ አሉላን ከድተው ከጠላት ጋር ሁነው እኛን ከወጉን ምን ውጣ ውረድ ያስፈልጋል? በሕዝብ ፊት ሲሰቀሉ ይታየኛል » ብለው ተቀመጡ ። ከምርኮኞቹ አንዱ ።

«አቤት ! አቤት ፥ ጌታዬ አቤት ፥» ብሎ ሲጮህ ፥

«ተናገር ተብለሃል ተናገር» አሉ አጋፋሪ ።

«እኛ አገራችንን በውዴታችን አልወጋንም ፤ ተታለን ተገድደንና ሳናውቅም ነው የወጋነው ። ባላምባራስ ክፍለ የሱስ ሰብስበው አታለውን ነው የተሰለፍነው ። ከድሃ ጥፋት ከጌታ ምሕረት አይጠፋምና ማሩን» ብለው መሬት ላይ ወደቁ ። በዚህ ጊዜ ሹም አብድል ቃድር ተነሥተው ፥

ብለው ሲፎክሩ የጦር አለቆቹ «እውነት ነው፣ እውነት ነው ክዐይን ያውጣዎ» እያሉ ሲመሰክሩ፣ ራስም የወገባቸውን ሽጉጥ ሸለሙዋቸው። ቀረርቶው፣ ፉከራው፣ ምርኮው ሲደራደር ዋለ። ወደ ማታ ራስ ከተቀመጡበት ሲነሡ ያዳራሹ ግብረ-በላ ተነሣ።

«ለማችሁ ወዳጆቼ ልጆቼ —አንበሶቼ» ብለው ራስ ንግግር ሲያለሙ፣ አዜማሪው ማሲንቋቸው «ዝምበል — ዝምበል የሚል ዜማ ሲያስተጋቡ አዳራሹ ረጭ አለ። እርሳቸውም በአዳራሹ ውስጥ ያለውን ሠራዊታቸውን ግራና ቀኝ ተመለካከተው፣

«ዛሬ የሠራነውን ዛሬ ዘርዝረን ተናግረን አናበቃውም፤ ድል ሲገኝ ከልክ ዐልፎ መፈንጠዝ ፈጣሪን ወደ መርሳቱ ያደርሳልና በልኩ መሆንና ለፈጣሪም ምስጋና ማቅረብ ይገባናል።» ስለ ተማረኩት ጣሊያኖች ጉዳይ ለአጼ ዮሐንስ አስታውቄአለሁና ምላሹ እስኪመጣ እንጠብቃለን። ያገር ልጆች የተባሉት ግን ለጠላት ገብተው ወግተውናል። ኢትዮጵያን ወግተዋል፣ አጼ ዮሐንስ ወግተዋል፤ እኔን በድለዋልና ነገ ሁላችሁ የጦር አለቆችና መኳንንት ባላችሁበት እንደ በደላቸው ይፈረድባቸዋል» ብለው ሲያስታውቁ «ይገባል! ይገባል! ማለፊያ ነው፣ ይሁን» እያሉ የጦር አለቆቹና ወታደሮቹ እያወኩ ግብር መልስ ሆነ።

ች ሎ ት

በማግሥቱ በራስ አሉላ አዳራሽ የጦር አለቆቹ መኳንንትና ተሳውስት በተገኙበት በምርኮኞቹ ላይ ለመፍረድ ችሎት ተካ ጠፈ። በሥርዓቱም መሠረት ራስ አሉላ ከመካከል፣ የጦር አለቆቹ ግራና ቀኝ ተቀመጡ።

በሰንሰለት የተቆራኙ በርከት ያሉ እስረኞች እየገቡ መድ ዳውን ሲቆሙ ባሻይ ፈንጃይ ተነሥተው፣

«አገራችሁንና መንግሥታችሁን ከድታችሁ፣ ከጠላት ጎን ተሰልፋችሁ ወግታችሁናል። የጌታ ራስ ትእዛዝ ሆኖ እዚህ ደረሳችሁ እንጂ እንደኛ ቢሆን ኑሮ፣ እዚያው ተድዓሊ ላይ በፈረድንባችሁ ነበር። አሁንም መኳንንቱ የታያችሁን እንድ ትፈርዱ እጠይቃለሁ» አሉና ሲቀመጡ፣ ባሻይ በኩሩ ቀልጥ ፈው ብድግ አሉና፣

«ሀገራቸውን፣ ንጉሠ ነገሥታውቸን፣ ጌታ ራስ አሉላን ከድ ተው ከጠላት ጋር ሁነው እኛን ከወጉን ምን ውጣ ውረድ ያስፈልጋል? በሕዝብ ፊት ሲሰቀሉ ይታየኛል» ብለው ተቀ መጡ። ከምርኮኞቹ አንዱ።

«አቤት! አቤት፣ ጌታዬ አቤት፣» ብሎ ሲጮህ፣

«ተናገር ተብለሃል ተናገር» አሉ አጋፋሪ።

«እኛ አገራችንን በውዴታችን አልወጋንም፤ ተታለን ተገድ ደንና ሳናውቅም ነው የወጋነው። ባላምባራስ ክፍለ የሱስ ስብ ሰበው አታለውን ነው የተሰለፍነው። ከድሃ ጥፋት ከጌታ ምሕረት አይጠፋምና ማሩን» ብለው መሬት ላይ ወደቁ። በዚህ ጊዜ ሹም አብድል ቃድር ተነሥተው፣

«ጠላት በምፅዋ በኩል ሲገባ ያሁኑ መጀመሪያው አይደለም ፤ ከዚህ ቀደም ቱርክ በዚያ በኩል ገብቶ እስከ ድባርዋ ሲዘልቅ ብዙ ሕዝብ እንደ ፈጀ የታወቀ ነው ። የእናንተ አባቶችም ለቱርክ እንገዛም ያሉ ሲገደሉ ፣ ሐዋተ—ቢሶቹ አብረው ተበልተዋል ። ከምፅዋ ተነሥቶ ከረን ሲገባም እንደዚሁ ብዙ ሕዝብ ፈጅቷል ። ለድርቡሽ እንገዛም ብለው ከወደቁት ሐቀኞች መካከልም የዚኢሐገር ቾም የነበሩት ድግለል ሐመድ መንበሩ ላይ ሲዋጉ በጀግንነት ሞተዋል ። እንደዚሁም ከነገደ ባርያ ሼክ አረይ አባባ ከሌሎች ላይ ከድርቡሾች ጋር ሲዋጉ ወድቀዋል ። አሁንም እንደሆነ ትላንት በመርንት ድል የሆነው ማሊያንም ምፅዋ ከገባበት ጊዜ ጀምሮ ብዙ ሕዝብ መፍጀቱን ታውቃላችሁ ። ከዚህ በላይ ሕዝብ ፈጅቷል ። እናንተም ሕፃናት አይደላችሁም ይህን ሁሉ እያወቃችሁ እያዩዋችሁ እያስገኙ ለጠላት አድራችሁ አገራችሁንና ንጉሣችሁን ለጠላት አሳልፋችሁ ይታዩኛል» ብለው ተቀመጡ ። ማችሁን ከወገናችሁ ስትለዩ

መኳንንቱ እርስ - በርሳቸው መተያየትና መንሾካሾክ ጀመሩ ። ራስ አሉላም ሁሉንም አንድ ባንድ በመመልከት ላይ እንዳሉ ደጃዝማች ኃይሉ ጠየቁ ፣

«ስመጡ የየት ባላባቶች ናችሁ?» ብለው ጠየቁ ።

ራስ አሉላም እንደ መቆጣት አሉና ፣

«ባላባትነት ግለት ከትውልድ ጋር ከወገን ጋር ፣ ሆኖ ባዕድ እንዳይደፍረው ማንኛውንም መሥዋዕትነት የሚከፍል ነው ። እንዳይደፍረው ግን ወገንና አገርን እንደዚሁ ሃይማኖትን ለምእመናቸው ብቻ የተሰለፉና ወገንና አገርን ከባዕድ ቅርቀ ተወላጅነት እንዲለዩ ያለባቸው ። አገርም ወገንም ከደዋልና ፍሪዳቸው ነው መቆጠር ያለባቸው » አሉ ።

ከዚያ በኋላ ፣ መኳንንቱና የጦር አለቆቹ እየተነሡ እንደ ታየው እያቀረቡ ምርኮዎቹ እንዲሰጡ ፈረሱ ። ተማልው ራስ አሉላ ከመንበራቸው ሲነሡ በችሎቱ የነበሩት ሁሉ ተነሡ ። ራም ።

«የኢትዮጵያ አምላክ ፣ የሐማሴን ጀግኖች እውነቱን ከሰጣቸው ነል ። ግንባራቸው እጅና እግራቸው እንዲቆረጥ ፣ ግንባራቸው እጅ ንግሥቶች እንዲፈርጥ ፈርማቸውል ። ይሄ ግን ምንም በዐርባ በቁመናቸው ማስታወቅ አንባብ ስለሚደርስ ዋና ዋናዎቹ ዐቃቤ ላት ፣ በግድያና አገሪቷ ዕውቀት የወገን በእስራትና በዐርባ በዐርባ ጅራፍ እንዲቀጡ በግንድ ነጋሪት የሐማሴን ሰም ፈርጆ ሉሁ » ብለው ፈረዱ ።

የዶግዓሊ ድል በተገኘ ማግሥት ራስ አሉላ ድል አድራጊነታቸውን ገልጸው ለአጼ የሐማሴ የላኩት መልእክት መልስ መጣ ። ከመቀሌ የገሠገሠው መልእክተኛ ከራስ አሉላ በጓድ ቀርበ እጅ ነሥቶ በሰንጥር መካከል የያዛትን ወረቀት ሲሰጣቸው ከተቀመጡበት ቀልጠፍው ተነሥተው ተቀበሉትና ፣

"ጃንሆይ ደኅና ናቸው?" ብለው ጠየቁት ።

ራስ አሉላ አጼ ዮሐንስን "ጌቶቼ ጌታዬ" እያሉ ከማቆላጰስ በቀር "ጃንሆይ" ብለው ሲጠሩ ተሰምተው አያውቁም ነበር ደላሉ ። በዚያች ዕለት ግን "ጃንሆይ" ብለው በመጥራቸው አብረዋቸው የነበሩት መኳንንቶቻቸው በመገረም ግራ ሳይገባቸው አልቀረም ነበር ። የሆነ ሆኖ ለመልእክተኛው ግራ ፊያ እንዲሰጣቸው አዘዙና ወረቀቱን እንደ ቶሎ አነበቡት ።

መልእክቱም እንዲህ የሚል ነበር ።

"ይድረስ ተራስ አሉላ

በምፅዋ በኩል ከመጣት ጣሊያኖች ጋር ጦርነት ገጥመህ ድል መንሣትህን ገልጸህ የላክህልኝን ተመልክቼዋለሁ ። ወደዚያ ሔደህበ ጦርነት እንድትገጥም የፈቀድሁ ማን ነው? ያዘመትኩህው ወታደሮች የኔ እንጂ ያንተ አይደሉም ። ይህን በማድረግህና ባለዚህ ጦርነት በመጣልህም ቶሎ እጅህን እንድታቀርበው ዕወቅ ። የሐማሴን ንጉሠ ነገሥት ።"

ራስ አሉላ ወረቀቱን ካነበቡ በኋላ ተቀመጡና በዙሪያቸው ዝምታ ታፈነ ። በሰመመንም ውስጥ ወደቁ ። በወረቀቱ ገለፃታቸ

ውን እየጠበጠቡ መተከዝ ጀመሩ ። ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ
ቀስ ብለው ተጠጉና ፣

“ምነው ጌታዬ አገር ደኅናም አይደል! ጃንሆይ ደኅና አይ
ደሉምን?” ብለው ጠየቁ ።

“ከጣሊያኖቹ ጋር ጦርነት በመግጠምህ ቀኝ እጅህን እቆ
ርጠዋለሁ” ብለዋል ንጉሠ ነገሥት ዮሐንስ” አሉና ከተቀመ
ጡበት ድንክ አልጋ ተነሥተው ሊወጡ ሲሉ ፣ “በሚያምኑት
በቅዱስ ሚካኤል ይሁንብዎ! በወደቁት ጀግኖችዎ አጥንት ገዝ
ቼዎታለሁ ፣ ከዚህ ቤት እንዳይወጡ” አሉና ደጃዝማች ከራስ
እግር ላይ ወደቁ ።

“ግነ!ትህን እንግልኝ ፣ ልቀቀኝ ንጹሑን ልቤን ንጹሕ ነፍስ
ንጹሕ ፀሐይ ልመግበው ! ንጹሐን ዐይኖቼ ንጹሐን አገር ይመ
ልከቱበት ! ልቀቀኝ የት እንዳልሔድ ነው?” አሉ ራስ ከግራ
ቸው ጫማ የወደቁትን አማቻቸውን እንኳ በዐይኖቻቸው ለመ
መልከት ጠልተው በር—በሩን እያዩ ።

ነገሩን የተመለከቱ የቤት አሽከር ሁኔታውን ከደጅ ለነበሩ
መኳንንትና የጦር አለቆች ነገሩ ። እየተሻሙ ገቡ ። ምንም እንኳ
ምክንያቱን ባያውቁም ፣ ሁኔታውን በመመልከት ብቻ ሁላቸ
ውም ከራስ እግር ላይ እየተነባበሩ ወደቁ ።

ራሳቸውም ቢሆኑ ከድንክ አልጋቸው መነሣታቸውን እንጂ
ወደየት እንደሚሔዱም ዓላማ አልነበራቸውም ። ከዚያ ሩጠው
እንደ ወፍ በርረው ከዮሐንስ ጫማ ወድቀው ይማሩኝ ለማለት
ነበር? ወይስ ደብረቢዘን ገዳም ገብተው ለመደወል ነበር?
ወይስ ምጽዋ ወርደው እጃቸውን ለጀኔራል ካርሎ ጅኒ ሰጥተው
ማረኝ ሊሉ ነበር? ወይስ እንዳሉት በግቢያቸው እየተንጎራደዱ
ከኩፊትና ከተደአሊ ጦርነት በድል አድራጊነት ሊመለሱ በን
ጹሕ ልቡ ዕልል ብሎ ፣ በንጹሕ ፍቅሩ ሆ—ብሎ የተቀበላቸውን
የአሥመራን ነዋሪ ሕዝብ “ፍረደኝ” ሊሉት ነበር? ብቻ ያም
ሆነ ይህ በንዝር መሬት ለመራመድ አልቻሉም ነበርና ከተነሡ
በት መቀመጫ ላይ ዘፍ ብለው ፊታቸውን ቅጭም አድርገው ፣

“የመላዋ ትግራይ መኳንንት ፣ መላው መሳፍንት ፣ መላው
የዮሐንስ ባለሟል ሁሉ መክሮ ዘክሮ ፣ ‘እኛ እያለን የአንድ ገበሬ
ልጅ እንዴት አገር ይገዛል ፣ እንዴትስ የራስ ወርቅ ይደፋል?’
ያለው ይህን ወረቀት ለማጻፍ አይደለም ? ዳር—ዳሩን ሲል የኖ
ረው አሾክሿኪ ሁሉ ተሳካለት አይደለም ?” አሉና ድንገት
ብድግ ብለው ፣

“ይቁረጡት ፣ ነገ ካልፈለጉት ይቁረጡት ፣ ነገ ካልተዋረዱ
ይቁረጡት ፣ የትላንቱን ጋሻቸውን ትላንት የሸለሙትን ነገ የማይ
ፈልጉት ከሆነ ይጉመዱት !

“እስከዛሬም አገሬን ፣ ወገኔን ንጉሠ ነገሥቴን በድዬ ከሆነ
የንጹሐን አምላክ ይፍረደኝ ። ትላንት በጉራዕ ፣ በኩፊት ፣ በተ
ድአሊ የወደቁት ጀግኖች ንጹሕ ደም ሁላችንንም ይፋረደን ።

«ዓለም ካልሣቀባቸው ፣ ጀግና ካልታዘባቸው ፣ አገሪቱ ካልተ
ፋረደቻቸው ይቁረጡት ! ለኔ አንድ እጅ ብዬ ፣ ለኔ ደም መፍሰስ
ብዬ ፣ የኔ እጅ ይቆረጣል ብዬ አልፈራም ፤ አልሸሽም ። አገሬን አላ
ሳፍርም ። በኔ የተነሣም የድሃ ገበሬ ዘር አይሰደብም! ገበሬም
ኩሩ ነው ፤ ጀግና ነው ልበ—ሙሉ ነው ፤ መካች ነው ፣ ነጭ ከጥቁር
አምራች ነው ። ለአገሩ ነጻነት ለዜግነቱ ክብር ፣ ለሰብአዊነቱ ክብር
ለሕልውናው ክብር ለወንድነቱ ክብር ከጠላቱ ጋር ይዋጋል ።
ጠላቱንም እየጣለ ይወድቃል ። የገበሬ ክንድ ፣ የገበሬ ልብ ፣ የገበሬ
መንፈስ ፣ ብርቱ ቆራጥ ጠንካራ መሆኑን ያላወቁ ካሉ በኔ ቀኝ
እጅ መቆረጥ ይረዱታል ። ስለዚህ አልሸሽም ፣ አልዋሽም ይማሩኝ
ብዬም አልለምንም!

“ትላንት ጠላቶቼን የጣለው የአሉላ እጅ ዛሬ በትግራይ መኳ
ንንት ዐድማ ቢቆረጥ የደም ጠብታው ጎርፍ ሆኖ ያጥለቀል
ቃቸዋል ። እሳት ሆኖ ያቃጥላቸዋል ፤ ይቁረጡት! ቀኜ ቢቆረጥ
በግራዬ ያገሬን ጠላት እመክታለሁ! ” አሉና ዐይኖቻቸውን
አፍጥጠው አንገታቸውን እያወዛወዙ ዝም አሉ ።

ራስ አሉላ ፣ ሰሐጢ ወርደው ከኢጣሊያኖች ጋር ጦርነት
በገጠሙበት ቀን አጼ ዮሐንስ ለጀኔራል ካርሎ ጅኒ አንድ ደብ
ዳቤ ጽፈው ነበር ፤ በዚያ መልእክታቸው ላይ ፣

"በመጀመሪያ ዊአን ያዘው እሱን ደግሞ ሰሐጢ ላይ ሆነው አርድ መሥራት ጀመሩ፤ የያዙው አገር የኔ እያለ ስለምን በሰላሙ በእለቸዉ እንድትለቅ" ብለው ጠይቀውትም ነበር።

ከተድላ ጦርነት ሦስት ዓመታት ቀደም ራስ አሉላ ከኢ ጣሊያ መልእክተኞች ጋር ሲነጋገሩ ፦

"የሆነ ሆኖ ሊታዘዙኝ አይገባም፤ ጦርነቱን ከመጀመሬ በፊት ነገሩን ለንጉሠ ነገሥቱ አሳውቄ ነበር። ወታደርም እን ደመሆኔ መጠን በተሰጠኝ ትእዛዝ መሠረት ተግባሬን ፈጽሜ አለሁ" ብለዋቸዋል።

ራሳቸው አጼ ዮሐንስም ለንግሥት ቪክቶሪያ በጻፉት ደብ ዳቤ ላይ ፦

"በመጨረሻው ግን ጣሊያኖች ሰሐጢ ድረስ መጡ። ራስ አሉላም የያዙትን አገር እንዲለቁ ሊጠይቋቸው ቢሔዱ የኢ ጣሊያን የጦር አለቃ እምቢ ብሎ ለጦርነት በመዘጋጀቱ ጦር ነት ገጠመ" ብለዋል።

ምንም እንኳን አጼ ዮሐንስ የቅርብ መልእክት ቢሰጡም ግልጽ ምክንያት የሚታይበት ነበር። "ወደ ውጭ ትቶ ሁኔታው ... ሲ" የመረብ ምላሽ 'ቀርክ ዓሻ፤ ራስ አሉላ' ተብለው ከተሾሙ በኋላ በግዛቶችና በድርቡሾች ላይ ያገ የመሰለ ታላቅ ድል በኋላ በግዛቶችና በድርቡሾች ላይ ያገኙ የመሰለ ታላቅ ድል ... ከተጐናጸፉ በኋላ፤ ከባሪያቸውን የሚቀናቀን ጉልበተኛ በአጠገ ባቸው ብቅ ብሎ አገራቸውን ይዞ "አሻፈረኝ" ሲላቸው የሚ ታገሡ አልነበሩም። የሚፈሩም አልነበሩም። በተለይም በሰሐጢ ቀርቶ ምሽጋቸው ከጥበቃ እጅ ነበ ለማውጣት ራሳቸው ስራ ውት ... ቆራጥነት ዓላማቸውን በግልጽ ያሳዩ ናቸው።

እንግዲህ ያሉባቸው ሚገንኙትና ዓላማ አጣርቶ ላወቀ ታሪክ ተመራማሪ የሚቀርብለት ጥያቄ፤ "በተድላሌው ጦርነት የኢጣሊያ የንጉሠ ነገሥቱ ትእዛዝ የበለጠም ብሎ ከመጨነቅ፤ የኢጣሊያ ዊአን ርምጃ የአሉላ ግንኙት የሚቀበለውና በዘመቻሁ ሊመ ለከተው የሚችል ነበር ወይ?" የሚል ይመስላል።

እርግጥ ነው፤ በተድላሌው ጦርነት ንጉሠ ነገሥቱ በመ ጀመሪያ ተቆጥተዋል።

ከጦርነቱ ይልቅ በእንግሊዞች አማካይነት ነገሩን በሰላም ለመጨረስ ብርቱ ፍላጎት ነበራቸው። በኢጣሊያኖቹ ግራኝም እጅግ ግዙፍና መሳሪያ አማካይነት ... ነበር። ታዲያ እነሱ ግን የሚያውቁትን ጀኔራሎቻቸውን ከፍተኛ ቁጣር ለነበረው ወራ ሮች አሳልፎ አድርገው አገራቸውን የያዙትን ወሳኝ እንዲጠ ነጥቁበት ሲልኩላቸው መልሰው ጦርነት እንደሚሆን አስቀ ድመው ቢያረጋግጡ ይተራሉ ተብሎ ይገመታል! ያም ሆነ ይህ ንጉሠ ነገሥቱ የቀኝ እጃቸውን ቀኝ እጅ ሊቆርጡ ይቅርና ሁለተኛ እንኳ ጠንከር ያለ ቃል አልተናገሩም። እንዲያውም የጀኔራሎቻቸውን ውለታና ሥራ ደግፈው ከሚከራከሩበት ምርጫ ላይ ደረሱ።

በአጠቃላይ አመለካከት ግን የተድላሌው ጦርነት በዐሥራ ዘጠነኛው ክፍለ ዘመን መጨረሻ ላይ በነበረው በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ ከፍተኛውንና ደግሞ ምዕራፍ ይዟል። በአጼ ዮሐንስና በኢጣሊያኖችም መካከል ብርቱ ቅራኔ በመቀስቀሱ ንጉሥም ምኒልክን ሊያበረታታና ሊያነሳሳ የቻለ ምክንያት ሆኗል። የራስ አሉላም ግንኙት ቆራጥነትና የጦር ስልት ችሎታ ለመ ጀመሪያ ጊዜ በአውሮፓ ጦር ላይ ድል ሊጐናጸፉ በመቻሉ፤ ዝና ቸውን ከአድማስ እስከ አድማስ አሸጋገረው። ለዐድዋው ጦርነ ትም የመጀመሪያው ምዕራፍ ሆኖ ለመጠቀስና የኢትዮጵያው ያንን ግንኙት ለመላው ዓለም ለማሳወቅ መነሻ ሆኗል።

ራስ አሉላ፤ በጥር ወር ተድላሌ ላይ ያን የመሰለ ድል ተጐናጽፈው፤ ወዲያው በየካቲት ወር ደግሞ፤ ምጽዋ ለነበረው የኢጣሊያ ጦር አዛዥ በአሥመራና ምጽዋ መካከል የነበረው የንግድ ግንኙነት መቋረጡ ተገቢ ያለመሆኑንና እንዲቀጥል ከእነ የሚፈልጉ መሆናቸውን፤ ኢጣሊያኖቹም ምጽዋ ብቻ ለጊዜው እንዲቀመጡ እንጂ ከዚያ ውጭ እንዲወጡ የማይፈ ቀዱላቸው መሆኑን ገልጸው ጻፉለት። እርሱም በወዳጅነትና በሰላም ለመኖር የሚፈልግ መሆኑን፤ ለወዳጅነቱም ማስረጃ

አሉላ ያሰሩዋቸው ጣሊያኖች እንዲለቀቁለት አጥብቆ የሚመኝ
መሆኑን ጻፈላቸው ።

የተድአሊ ጦርነት ያስገኘላቸውን ውጤት በቀስታ ለማጣ
ጣም የፈለጉት አሉላ እንደኛ ከመቀሌ ቤተ መንግሥት ተከታ
ትሎ የሚሰጠውን ውሳኔ መጠባበቅ ሲሆን፤ በሌላ በኩል ደግሞ
ከኢጣሊያኖች ጋር ለመነጋገር የሚያስችላቸውን ዘዴ መቀየስ
ጀመሩ ። ሰሐጢና ተድአሊ ላይ የአሉላን ክንድ የቀመሱት ጣሊ
ያኖች እግራቸውን ሰብስበው ምፅዋ ላይ ብቻ በመቀመጣቸው
ንጉሠ ነገሥቱ ሲደሰቱበት፤ አሉላ ደግሞ ዱላቸውን ካቀመሱ
በኋላ ቀደም ብሎ ከእንግሊዞች ጋር ያደረጉት ስምምነት እንዲ
ከበር፤ በጦርነቱም ከኢጣሊያኖች ጋር ሆነው የወጉዋቸውን ባላ
ምባራስ ክፍለ የሱስን፤ ፊታውራሪ ደበበ አርአያንና የእነርሱም
ተከታዮች የነበሩትን የአሳውርታ ተወላጆች ከሠፈራቸው እያወጡ
ጣሊያኖች እንዲሰጡዋቸው ፤ ምናልባትም ደግሞ ጣሊያኖች
እንደገና አንሰራርተው ለጦርነት የተሰለፉ እንደሆነ በጃቸው
ያሉትን እስረኛ ጣሊያኖች ከፊት አስቀድመው ለመዝመት እን
ዲመቻቸው የጣሊያኑን የጦር አለቃ እያሰዘቡ ንጉሠ ነገሥቱ
የኢጣሊያኖችን ጠላትነት አምነውላቸው ጦርነቱን እንደገናም
ለማስነሣት እንዲፈቅዱላቸው ለማድረግ ረቂቅ ዘዴያቸውን በት
ዕግሥት ማቀነባበር መረጡ ።

የጣሊያኑ የጦር አለቃ የአሉላ ጥያቄ እጅግ ስለ አሳሰበውና
አምነው የተጠጉትን እነ ክፍለ የሱስንም አሳልፎ ለመስጠት
በመቸገሩ ክፍለየሱስን ወደ ሐልሐል እንዲሸሽ ሰደደው ።
ለክፍለ የሱስና ለተከታዮቹ ስለ አገልግሎታቸውና ወደፊትም ሲያ
ያስፈልግ ለሚሰጡት አገልጋይነት በወር አንድ ሺህ ብር
ደመወዝ መደበላቸው ። አሉላ እንዳቀዱትም አጼ ዮሐንስ በኢ
ጣሊያኖች ጠላትነት ስላመኑላቸው በመጋቢት ወር 'ጣሊያኖች
የወጉህ እንደሆነ መጠባበቂያ እንዲሆንህ' ብለው በርከት ያለ
ሠራዊት ላኩላቸውና ወዲያው ደግሞ ወደ መቀሌ እንዲሔዱ
በዚሁ ወር መጨረሻ ላይ ስለ ጠሩዋቸው እንኳን ቀኝ እጅ መቆ
ረጥ ገልምጫም እንደማይደርስባቸው የተማመኑት አሉላ ሳያ
ላውሉ መቀሌ ሔዱ ።

አስቀድመው ማለፊያ ማለፊያ የባሕር ዕቃዎች ገጸ—በረ
ከት ወደ ቤተ መንግሥቱ የላኩት አሉላ ፤ ከአሥመራ እንደገ
ሠገሡ መቀሌ ገብተው ልረፍ ወይም የመንገድ ልብሴን ልል
ውጥ ሳይሉ በቀጥታ ወደ ቤተ መንግሥቱ ሔደው ጌታቸው
የሸለሙዋቸውን ዲሞትፎር ካሸከራቸው ተቀብለው ፤ ጌታቸው
ከነበሩበት እልፍኝ ገብተው መሬት ስመው ሲቆሙ ፤ "በል
ና—ሳመኝ መቼስ ምን ይደረጋል!" ብለው ሩቅ አገር ሔዶ
ተለይቶ ኑሮ እንደ ተመለሰ የበኩር ልጅ አቅፈው ሳሙዋቸው
እንጂ ፤ 'እንዴት ሰነበትክ' ብለው እንኳ ዝም አላሉዋቸውም ።

ወደ እልፍኝ ከመግባታቸው በፊት ድንጋይ ተሸክመው
ገብተው 'ይማሩኝ' እንዲሉ ባለሙዋሎች ሲመክሩዋቸው ፤

'እኔ አሉላ ወንዱ? ምን በበደልኩ? ያገሬን ጠላት የጌታ
ዬን ጠላት የጣልኩበት ጌታዬ የሸለሙኝን ዲሞትፎር ይዤ
እገባለሁ እንጂ ፤ እንደ ወንጀለኛ ድንጋይ ተሸክሜ አልገባም'
ብለው ነበር የገቡት ።

"በል እንኳን ደኅና መጣህ ! አሁንም ሒድና አንተም ሰው
ህም ዕረፉና ነገ እንነጋገራለን" ብለው ንጉሠ ነገሥቱ ጊዜያዊ
ዕረፍት ፈቀዱላቸው ።

በማግሥቱም በመጀመሪያ ገብተው እጅ ነሥተው ሲቆሙ፤
"ዱለኛዉ ተቀመጥ" ተባሉና በተለመደው የክብር ቦታቸው
ተቀመጡ' ።

"ሁሉንም በሚገባ በዝርዝር ተረድቼዋለሁ ። ሐሳቤ በሰላም
ውል ያገኛል መስሎኝ ነበር ። ደም እንዳይፈስ መጠንቀቅ ይገ
ባል ብዬ ነበር ። መቼስ ምን ይደረጋል ። አሁንስ እንደ ቀድሞው
ወደ ላይ ብቅ ጥልቅ ይላሉ ወይንስ ምጥዋ ብቻ ናቸው ?" አሉ
አጼ ዮሐንስ "ዱለኛው" ብለው አዲስ የቅጽል ስም ያወጡላ
ቸውን ጀኔራላቸውን እየተመለከቱ ።

"ለጊዜው ከምጥዋ ብቅ ለማለት አልቻሉም ፤ ውሎ አድሮ
ግን ማስቸገራቸው የማይቀር መሆኑን ጌታዬ እንዲረዱት ያስ
ፈልጋል" አሉ ራስ አሉላ ፊታቸውን ቅጭም አድርገው ።

"ልርት ልርት መቼም እያደር ይመክርሀታል ፤ እስተዚያው ግን መጠንቀቅና በሰላም ሊያልቅ እንዲችል መመከር ይገባል" አሉ ንጉሡ ነገሥቱ ።

ራስ አሉላ ፥ መቀሌ ለነዋበቱው ሰል ነበረ ፤ ከመቀሌ በስተቀር ከተከዜ መልስ እስከ ቀይ ባሕር ባለው አገር ሁሉ ሊሾሙ ነው እየተባለ ሲወራላቸው ሰንበቱ ። በመጨረሻም ወደ ግዛታቸው ሲመለሱ የእጼ ዮሐንስ የልብ ታማኝ የነበሩት ራስ ሐጎስ 'አብርሀ ይስጉበት' ተብለው የአሉላም ልዩ ተመልካችና አማካሪ ሆነው አብረው ሔዱ ።

አማላጅነቱ

ምንም እንኳ ማሊያን ተድአሊ ላይ የደረሰባትን ዱላና ውርደት ለመመለስ ጦርነት እንደምታስነሣ የማያጠራጥር መሆኑን ቢረዱትም ቅሉ ፥ በመጀመሪያ አሥመራ—ምጽዋ መንገድ አጥታው እንዲጠበቅ ፤ የእንደታውራራ ደበበ አርአያ እጅ እንዲሰጣቸውና ንግዱ እንዲቀጥል ራስ አሉላ ቢጥሩበትም ፥ ምጽዋ የነበረው የማሊያን ጦር አዛዥ ግን የራስ አሉላ ተቃዋሚ ዎች ከነበሩ የጐሳና የሃይማኖት ተጠሪዎች ከወንበዴ አለቆች ጋር ጀምሮት የነበረውን ሽርክና በሰፊው በመቀጠሉ ንጉ እያስቆጣቸው ስለ ሔደ ፥ ለሁለተኛው ዙር ጦርነት የጦር ኃይላ ቸውን ማጠናከር ግዴታቸው መሆኑን ተገነዘቡት ።

"ያለፈው ዐለፈ ፥ ለወደፊቱ በመካከላችን መግባባት እንዲ ጠናከር ንግድ እንዲስፋፋ እፈልጋለሁ" እያሉ እየላኩ የኢጣ ሊያንን ጦር አዛዥ ለማግባባት ቢሞክሩም በሀገረ—ኢጣሊያ የተነሣው የበቀል ግፊት መንግሥቱንም እያስገደደው በመ ምጣቱ ፥ "ኮርፖራቲቴፔዲሲዮ ዲ. አፍሪካ" በሚል ሥያሜ በጀ ራል ሳሌታ ኃላፊነት የዘመቻ መምሪያ ተከፈተ ። ከሃያ ሺህ በላይ የሚሆኑ ወታደሮች ከሠላሳ ስምንት መድፎች ጋር በዘ መቻው መምሪያ ሥር እንዲመደቡም ተደረገ ። በዚያም ዘማች ኃይል ክንድ የተማረከው የኢጣሊያ ውትድርና ስምና ክብር እንዲታደስ ማድረግ አስፈላጊ መሆኑን የውትድርና ባለ ሥልጣኖች አመኑበት ። እንግሊዞችም በልዩ ልዩ ዘዴ የራስ አሉ ላን ቁርጠኝነትና ዝግጅት ከተረዱ በኋላ ከኢጣሊያ መንግሥት ጋር በቅድሚያ ተነጋገሩበት ። ኢጣሊያኖች ተድአሊ ላይ የደረ ሰባቸውን ውርደት ብድር ለመመለስ ለሁለተኛ ጊዜ በሚያስነሡት ጦርነት እንደገና ድል የሆኑ እንደሆነ የኢጣሊያ ብቻ ሳይሆን የመላው አውሮፓ ውርደት ሊሆን እንደሚችል ፥ እንዳንድ የፖ

ለቲካ ጠበብት አጥብቀው ስለ አለቡበት ነገሩ በስምምነት እን ዲወስን ውትወታቸውን ቀጠሉ ። የኢጣሊያ የውትድርና ጠበ ቡብት ደግሞ ፤ "በአንድ አፍሪካዊ ክንድ የተሰበረውን ቅስማች ንን ለማደስ ይህን ሁሉ ዝግጅት ካደረግን በኋላ መመለሱ የባሰ ውርደት ስለሆነ ፣ ዮሐንስም ሆኑ አሉላ ሊቀበሉት የማይችሉትን ጥያቄ እናቅርብና እምቢታቸውን ካገኘን በኋላ ፣ 'እርቅ ፣ ጠይቀን እንቢ አሉን' የሚል መግለጫ ሰጥተን በጦር ኃይል የምን ፈልገውን ቀበሌ መያዝ እንችላለን" ብለው ስለጠነከሩ ፣ የፖ ለቲካ ጠበብትም ተስማሙላቸውና ፣

1. "አሉላ በዶግአሊ ላይ ላደረሰብን ውድቀት ኢትዮጵያ ይቅርታ እንድትጠይቀን ፣

2. ሰሐጢ ዊአና አይለት የተባሉት ቀበሌዎች የኢጣሊያ የግ ዛት ክልል ሆነው ሐባብና አሳውርታ የተባሉት ወረዳዎች በኢጣሊያ የበላይ ጠባቂነት ሥር እንዲተዳደሩ ። ፣

3. የከረንን ምሽግ ጨምሮ የበጎስ ወረዳ የእንግሊዝና የኢጣ ሊያ ይዞታ እንዲሆን" የሚሉ ነጥቦች አቀረቡ ።
እንዲሁም በጽሑፍ አይሥፈር እንጂ ራስ አሉላም ከመ ረብ ምላሽ ግዛታቸው እንዲነሡ የሚል ጥያቄም ጣሊያኖች አቀረቡ ።

እንግሊዞችም እነዚህን ነጥቦች ይዘው ከአጼ ዮሐንስ ጋር ለመነጋገር ፈቃደኞች መሆናቸውን ለጣሊያኖች ካስታወቁ በኋላ ፣ በኢትዮጵያና በኢጣሊያ መካከል ዕርቅና ሰላም እንዲሆን የእ ንግሊዝ ንግሥት የቪክቶሪያ መልእክተኛ ሆኖ ሎርድ ፖርታል የሚላክ መሆኑን ለአጼ ዮሐንስ ገልጸው ጻፉላቸውና መልእክ ተኞቹ ምጽዋ ገቡ ።

ሎርድ ፖርታልም ምጽዋ እንደደረሰ ይህንኑ ገልጾ ወደ አሥመራ ለመዝለቅ ፈቃድ እንዲሰጡት ለራስ አሉላ ላከባቸው። አሉላም ጥያቄውን ተቀብለው ከመኳንንቶቻቸው ጋር ከተመ ካከሩበት በኋላ ወደ አሥመራ እንዲመጣ ፈቀዱለት ።

በሎርድ ፖርታል የሚመራው የእንግሊዝ መልእክተኞች ቡድን አሥመራ ደርሶ ተገቢው አቀባበል ከተደረገለት በኋላ ከራስ አሉላ ጋር ለመነጋገር ከአረፈበት ቦታ ወደ ግቢያቸው ሲያመራ አሉላም ከነመኳንንቶቻቸው ከበር ድረስ ወጥተው ተቀበሉና ወደ አዳራሽ ይዘውት ገቡ ።

ከትውውቁም ቀጥሎ ፣

"ትላትና ያላነጋገርንዎ ከድካማችሁ ዐረፍ እንድትሉ ብዬ ነው ፣ በደኅና ገባችሁ? በመንገድስ አልተቸገራችሁም?" ብለው ራስ አሉላ ንግግሩን ጀመሩ ።

ፖርታልም መኳንንቱን አንድ ባንድ ተመለከከቶ የአፍን ጫውን ጫፍ ነካ ነካ አደረገና ፣

"ገባኝ አመሰግናለሁ ፤ እውነት ነው ፤ እኛም ማታ ደክሞን ነበር ። ተቀባዮች ሰዎች ። ስለላኩልንና እዚህም ስንደርስ ስለ ተደረገልን አቀባበል ከልብ አመሰግናለሁ ። በመንገድም ብዙም የደረሰብን ችግር የለም ። ብቻ ከአንዳንድ ቦታ ላይ እንበሶች ሳያስፈራሩን አልቀሩም ነበር" አለና ማቅ ማቅ አለ ።

"አዎ አገሬ" ብለው አሉላም ፈገግ ብለው ፖርታልንና መኳንንቱን ተመልከተው ፣ "አገሬ የብዙ አንበሶች አገር ናት። ተከላዎች ተሹለልልከው ሲገቡበት አይችሉም" ሲሉት ፖር ታል ራሱን እያወዛወዘ ማቀ ። ቀጠል አደረገናም ፈገግ ብሎ የነበረውን ገጽታውን ኮስተርተር አደረገና ፣

"በእናንተና በጣሊያኖች መካከል በተፈጠረው ግጭት በጣም አዝነናል" አለና ትክ ብሎ ተመለከታቸው ።

"እኛ ደግሞ አገራችንንና ክብራችንን የደፈረውን ጠላት ድል በማድረጋችን ተደስተናል" አሉት ከእርሱ እጥፍ በሆነ ኮስታራነት ። ፖርታል የእርሳቸውና የመኳንንቶቹ ገጽታ ሲለዋወጥበት ተመለከተና ፣

"ቢሆንም ነገሩ ለጦርነት የሚያደርስ አልነበረም" ብሎ አንገቱን ደፋ አደረገ ።

"ጌኛ ደግሞ ጦርነት የምንገጥመው አገራችንን ደፍሮ ነጻ ነቷን ከሚገፍትል ጠላት ጋር በመሆኑ ለጦርነት የሚበቃ ሆና ነው ያገኘነው" ብለው ሲመልስለት መኳንንቱም አንገት አንገታቸውን እያወዛወዙ፥ ያለዛን ንግግር ሊያረጋግጡላቸው ፖርታል ተመለከቱና፥ "መቼም ያለፈው አልፎአልና ምን ይደረጋል ለወደፊቱ ግን ይህን የመሰለ ነገር እንደማይደገም እተማመናለው" ብሎ ሐሳቡን ተቀበለውት እንደሆነ ለማረጋገጥ ሊል መኳንንቱን ተራ—በተራ ተመለከታቸው።

"እንዴን ከደፈሩ መደገም ብቻ አይደለም ይመስለኛል" ብለው አለቃ ዐይናቸውን ጉልጉለው ሲመለከቱት፥ መኳንንቱም ከመሬት ጋር ሊደባለቅ የሚችል ቁጣ ሊያሬጠብት ጨፍ ጨፍ አድርገ እያዩዋቸውና ነገር ማደናረሉን ተረድተት አንገቱን እንደገና ሰበር አድርገ ቆዩና።

"በውሳታችው መካከል ሰላም እንዲሰፍን ንጉሥ ጀንትኔ ራያ ሰለ አለበት፥ ከለዚህ ጉዳይ የገቱትን ደብዳቤ ልእኤ የሐገለ ለማድረስና ለመነጋገር ወደ መቀሌ ለመሔድ ነው የመጣሁት። ስለ ጉዳዩም የእርስዎን ሐሳብ በቅድሚያ ለማወቅ እወዳለሁ" አሏቸው።

"ወደ መቀሌ ለመሔድ ከሆነ ሐሳብዎ የሚያስፈልገዎ ቶን ርዳታ ሁሉ አደርጋለሁ። ግን ዋናው መልእክታቸው ምንድን ነው?" አሉት በጥርጣሬ ስሜት።

"መልእክቱ ምስጢር ነው። እንዲደርስ የታዘዝኩትም ለንጉሠ ነገሥቱ ለለሆነ፥ ሁሉንም ዝርዝሬ ለእርስዎ ለማስረዳት እቸገራለሁ" ብሎ መለሰ ፖርታል የአፍንጫውን ጫፍ እንደማከክ እያደረገ።

"ስሙ ወይ ጌታ ፖርታል?" አሉና ራስ አሉላ አንገታቸውን እያወዛወዙ ቆይተው፥ "እኔ ጌታዬ" በመጀመሪያ ምግባን በጠባቂነት እንቀይበት ብላችሁ ሰላ ጠየቃችሁን ተቀበልን ምን ውል ተዋውለን የከዳችሁ ሰላምነት ነበር። እናንተ ግን ከመጡስማችሁ ጋር በምሥጢር ተፈጋራችሁ መሬታችንን ለማ ንጠቅ ችሁቸው" አሉና ከድንገት አፈጋቸው ራስን ለኩል የነበረውን

ጭራ እንሥተው ከፊታቸው የነበሩትን ዝንቦች ጨፍጭፈው ጭራቸውን መልሰው አስቀመጡና፤ ምጽዋ ላይ የሠፈሩትንም ጣሊያኖች እንደ ዝንቦቹ ለመቸብቸብ መቁረጣቸውን ለእንግሊዙ መልእክተኛ ለማስረዳት ከንፈራቸውን ነክሰ ነክሰ አድርገው ፤ "ይታዘቡኝ ! ዛሬ በኛ መሬት እናንተ ተመሳጥራችሁብታል ። በግልጽ ደግሞ የምትጣሉበትና የምትዋጉበት ጊዜ ይመጣል ። የዛሬው ምስጢራችሁ በታሪክ የሚገለጽበት ጊዜ መድረሱ አይቀርም ። አሁንም ቢሆን ወደ አጼ ለመሔድ ከፈለጉ ወረቀቱን ያሳዩኝ ሐሳብዎንም ይንገሩኝ" አሉና ፊታቸውን ትጭም አድርገው ተመለከቱት ።

እንግሊዛዊው መልእክተኛ ነገሩ ያለቀ የደቀቀ መሆኑን ለንደንና ሮም ያቀነባበሩት ምሥጢር መቀሌ ሳይደርስ እሥመራ ላይ መገለጹን ፤ የእርሱም ምሥጢራዊው ተልእኮ መክሸፉን ተረዳው ። አሉላን ተራምዶ እንኳን ጦር ምስጢርም ለማለፍ የማይቻል መሆኑን አመነበት ። ከዚያ በኋላ ሽንጡን ገትሮ መከራከር እንጂ አሉላን አምልጦ በአሉላ ላይ ለመወሻከት እንደማያዋጣው በሙሉ ልቡ አመነበት ። ብቻ ምስጢሩን እንደ ቋጠረ መቀሌ አድርሶ ለመፍታት ከማንገራገሩም መረታት እንደማይገባው አመነበትና ፤

"ዋናው ሐሳባችን" አለና ራሱን ጨረፍ አድርጎ ተመልክቶ ዐይናቹን ቱራ በተራ ወደ መኳንንቱ ወራወራቸውና ፤ "የኛ ምኞትማ ጣሊያኖች ከምጽዋም ወደዚህ እየወጡ በሐጢን አልፈው እስከ ደጋው መሬት ድረስ ለመግባትና ለመኖር እንዲችሉና የታሰሩባቸውም ምስቱ መሐንዲሶቻቸው እንዲለቀቁላቸው ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር ለመወያየት ነው" አለና በዐይኑ—ሕሊናው ይማፀናቸው ጀመር ። ከት ከት ከት ብለው ራስ አሉላ የለበጣ ሣቅ ሲሥቁ መኳንንቱም አብረው አባጩበት ። ራስም ያስቀመጡትን ጭራ እንደገና እንሥተው እያወራጩት ፤

"ስሙ ወይ ጌታው ፖርታል! እኔ የሮማ ጠቅላይ ገዥ ሆኜ ስሔድ ያን ጊዜ ጣሊያኖችም ስሐጢ ድረስ ሊመጡ ይችላሉ ። እንድ ጊዜ ክንዴን አሳይቻቸዋለሁ ። ራሱ ቀይ ባሕር የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ወሰን ሆና ኖሯል ፤ ይኖራልም ።" አሉትና እርሱንም መኳንንቶቻቸውንም ተራ በተራ እየተመለከቱ ቆዩና ፤

"ሦስቱ ጣሊያኖችም ሰላዮቻችው ናቸው። እንዲለቀቁላችሁ ከፈለጋችሁ ደግሞ ለተደፈረው መሬትና ክብሬ ካሣ መክፈል አለባችሁ፤ ቀጥሎም ጴጥሮስ የተባለውን ኢትዮጵያዊ የት እንዳ ደረሱት ለማወቅ እፈልጋለሁ። በሕይወት የሚኖርም ከሆነ እርሱ ራሱ በጁ ወረቀት እንዲጽፍልኝ እፈልጋለሁ" አሉት።

"አይደለም ልክ አይደሉም፤ ያሠሩዋቸው ጣሊያኖች መሐንዲሶች ናቸው" አለ ፖርታል ድርቅ ብሎ።

"ምን ሆኑብኝ?" አሉ ራስ አሉላም ከእንግሊዙ በላቀ አኳኋን ድርቅ ብለው። "ምነው? ምን ሆኑብኝ እነሻለቃ ፒያናቸው መሐንዲሶች? እኔን ካላመኑኝማ ነገሩ በቃው እዚሁ ላይ ይብቃን፤ ከፈለጉም ከሰላዮቹ ጋር ይነጋገሩ። ከእነርሱው እውነቱን ያገኙታል" አሉና ራስ አሉላ እንግሊዛዊውን እንግዳቸውን በትዝብት ተመለከቱት።

" ማለፊያ ነው፤ ለማንኛውም ቢሆን እነርሱን ሳነጋግራቸው እፈቅዳለሁ" አለ ፖርታል። " ደስ ይለኛል፤ የሚገኙትም እዚሁ ከግቢው ውስጥ ስለሆነ ይመጡልዎትና ትነጋገራላችሁ። አይከፋኝም" አሉ ራስም የሰላዮችን ሰላይነትን በሚያረጋግጥ ስሜት።

"ለመሆኑስ እስረኞች እንዲለቀቁ የሚፈልጉት ካሣ ምን ያህል ይሆናል?" አለ ፖርታል።

"መሣሪያና ገንዘብ ነው የምጠይቀው" አሉ ራስ።

" ምን ምን ያህል?"

"ጣሊያኖች ከምጥዋ ለቀው እስቲወጡ ድረስ የአገሬ ነጋዴዎች ወደ ምጥዋ ሲመላለሱ ሳያስቸግሩ ማንኛውም ዕ ሲገባና ሲወጣ ሳያደናቅፉ፤ በተጨማሪም መድፍ መትረየስ ጠመ ንጃና ብር ከከፈሉ ሦስቱን ሰላዮች እለቃለሁ" አሉ ራስ አሉላ እጆቻቸውን እየጨባበጡ።

"መልካም ነው፤ በዚህ በዚህስ አስማማችኋለሁ ፤ ሌላስ?" አለና ፖርታል ትክ ብሎ ተመለከታቸው።

"ሌላ የሚፈልጉማ እነርሱ ናቸው" አሉ ራስ።

"እስረኞቹንስ መቼ ላነጋግራቸው እችላለሁ?" አለ ፖርታል።

"አሁኑኑ ሊመጡልዎ ይችላሉ" ብለው ራስ አሉላ አጨብጭበው አሽከር ጠሩና፤

"ንሣ እባክህ ሰላዮቹ ጣሊያኖች እንዲመጡ ንገር" አሉ። በሁለቱ መካከል ለደቂቃዎች ያህል ዝምታ ሲሆን ጊዜ፤

"የእርስዎን አስተያየትኮ አላወቅሁትም" አለ ፖርታል የዝምታውን ጭጋግ ለመግፈፍ ያህል ብሎ።

"እኔማ" አሉ ራስ በሁለት እግሮቻቸው መሬቱን እየተመተሙ ፤ "የኔማ ሐሳቤም ሆነ ቁርጥ ያለው ቃሌ ጭብጥ ዐፈር አልሰጥም ነው። ከዚህ ሌላ ሐሳብም ቃልም የለኝም። ከፈለጉ ይህንኑ በመሐላ ላረጋግጥልዎ" አሉት።

ፖርታል ቃል መተንፈስ ተቸግሮ በሚያቅማማበት ሰዓት አጋፋሪው ገባና፤ "እስረኞቹ ጣሊያኖች መጥተዋል" ብሎ ተናገረ።

"አስገባቸው" አሉ ራስ ቆጣ ብለው።

ሦስቱ ጣሊያኖች አንዳንድ እጃቸውን በድግ ተቆራኝተው ሲገቡ ፖርታል ተነሥቶ ተቀበላቸው። ራስ አሉላ ግን ፊታቸውን ወደ ግድግዳው አዙረው ዐይናቻቸውን እንኳ ለማየት መፀየፋቸውን አሳዩዋቸው።

"ይኼ በየእጃቸው ላይ የተተበተው ነገር ምንድን ነው?" አለና ፖርታል ራስን ጠየቁ።

"አገሬን ደፍረው ገብተው፤ እኔን አታለው፤ እጅና እግሬን በብረት ሊያስሩኝ የመጡትን ነው እንደዚህ በጨርቅ የተበተብናቸው" አሉት።

"ለመሆኑ የታሰራችሁበት ነገር እውነት ነው?" ብሎ ፖርታል ጣሊያኖቹን ሲጠይቅ፤ ራስ አሉላ ቀበል አደረጉና፤

“እንደ ልባችሁ እንድትነጋገሩ ልውጣላችሁ” ብለው ብድግ አሉ ። ፖርታልም ፈጥኖ ተነሣና ፣

“ምሥጢርኮ የለንም!” አላቸው ።

“ምሥጢራችሁንማ እምላክ ገልጦባችኋል ፤ አሁንም ቢሆን ግዴለም ተነጋገሩ ፤ ስትጨርሱ እመጣለሁ ይላኩብኝ” ብለውት ወጡ ።

ፖርታልም አንገቱን ወደፊቱ እየወረወረ ነገሩን ተቀበለ ውና ወደ ጣሊያኖቹ ዘወር ብሎ ፣ በመጀመሪያ ግንኙነቱንና የተላ ከበትን ጉዳይ ከነገራቸው በኋላ ፣ “ለመሆኑ እነርሱ የሚሉት ንስ ነገር ታምኑበታላችሁ? የሰጣችሁት ቃል አለ?” ብሎ ጠየቃ ቸው ። ሻለቃ ፒያናም ቀበል አደረገና ፣ “ከእንግዲህ ወዲያ እው ነቴን ክደን የሚሆን ነገር የለም ። ለምሥጢራዊ ሥራ መምጣታ ችንን ደርሰውበታል ። የመጣንበት ዋናው ተግባር ምፅዋን እን ጊጉቦች አባብለን ወስደን ቢስማሙ ከኛ ጋር ሆነው ንጉሣ ቸውን እንዲከዱና እንዲወጉዋቸው ፣ ይህን የሚቃወሙ ከሆነ መርከባችንን ይጉበኙልን ብለን አስገብተን አስረን ወደ ሮማ ለመውሰድና ሀገሩንም ያለ ምንም ተቃዋሚ ለመያዝ የሚቻል በትን ሁናቴ ሁሉ እንድናዘጋጅ ነበር ። ግን ገና አንዱንም ሳንጀ ምረው ነው ምሥጢራችንን የደረሱበት” አለ ።

“እንዴት ሊደርሱበትስ ቻሉ ? ምስጥ ውስጥ ሰላይ ይኖ ራቸው ይሆን? ነገሩንስ እምናችኋል!” ብሎ ፖርታል ጠየቀ ።

“ሊኖራቸው ይችላል ፤ እኛ እንደምንገምታቸው አይደሉም ፤ አስ ተላለባቸውና ዘዴያቸው ላቅ ያለ ነው ። ለመሥጢር ሥራ መጣን ዐወቁብን ፤ ጦርም አስለፍን አሸንፉን ፤ የሚያስደንቅ ችሎታ አላ ቸው ፤ መላሳታችንን ያወቅነው አሁን ነው” አለ ሳሊቢኒ ።

“ለመሆኑስ ያንገላቷችኋል!” አለ ፖርታል ።

“ለአሽከርና ለባላገር መቀለጃዎች ሆነናል” አለ ፒያና ከንፈሩን እያኘከ ።

“በሥራችን ልክ አላስቸገሩንም ፤ የበቀላም ነገር አላሳዩ ቁንም” አለ ሳሊቢኒ ፣ ሻለቃ ፒያናን እየገላመጠ ።

“ከዚህ ወዲያ ምን ሊያደርጉን ኖሩዋል!” አለ ፒያና ከሣ ሊቢኒ ላይ እፍጦ ። “ሊገድሉንም ይችሉ ነበርኮ” አለ ሳሊቢኒ ።

“ያማ የከብር ከብር ነበር ፤ በጥቁር እጅ ከመታሰር ነጭ በሠራው ጥይት መሞትን እመርጥ ነበር” አለ ፒያና ንዴቱ እንደገና ተቀስቅሶ ዕንባውን እያስፈሰሰው ።

“በሌላው አገርኮ ቢሆን ኑሮ ሕይወታችሁ እስከ ዛሬ አይ ገኝም ነበር ። መቸም ስሕተት ተሠርቷል ። አሁንም የሚጠይቁ ትን ካሣ ከፍለን ለማስለቀቅ እንለምናቸዋለን” አለ ፖርታል ።

“እዎ ! ለዛሬ እኛ እንከፍላለን ፣ በእጥፍ የሚከፍሉበት ጊዜ ደግሞ ይመጣል !” አለና ፒያና ዛተ ።

“የትዕግሥትናው ተንኮል ዛሬ ከተገለጠ የዛሬው ደግሞ ለነገ ይጋለጣል ፤ አሁን የሚያዋጣው ይቅርታ መጠየቅ ብቻ ነው” አለ ፖርታል ።

“እዎ! ይኸው ብቻ ነው ። ሌላ ምንም ዘዴ የለም ፤ መከ ራችን ከከሸፈ በኋላ መገደርደር አያዋጣንም” አለ ሳሊቢኒም ።

“እንግዲህ እናንተን ለማስለቀቅ እነርሱ የሚጠይቁትን ሁሉ ለመፈጸም እስማማለሁ ። እናንተም ጥፋታችሁን ማመንና ይቅርታ መለመን ነው ነገሩን ከፍጻሜ የሚያደርሰው ። በመጀ መሪያም አስቀድማችሁ ሳትጠይቁና ሳታጠኑ መምጣት አል ነበረባችሁም ። ከዋናው ተልእኮአችሁ የሚበልጠው ጥፋት ደግሞ ይኸው ነው ። አሁን እንግዲህ ለራስ ቢነገራቸውና መጥተው ማንኛውንም ነገር ብንነጋራቸው ይሻላል” አለ ፖርታል ።

“የሚሻለውም ይኸው ነው” ብሎ ሳሊቢኒ ሲያጨበጭብ ከበራፉ ላይ የነበረ ልጅ ገባ ። ሳሊቢኒም ፣ እማርኛ ማወቁን ለማ ሳወቅ ሲል ፣

“ሙርቧል ለጌቶች ንገር” አለው ልጁ እጅ ነሥቶ መለስ እንዳለ ። ዋናው አጋፋሪ ገቡና ወደ ፖርታል ጠጋ ብለው ፣

"ጌቶች ባለ ጉዳይ እያነጋገሩ ነው ፣ ለመሆኑስ አመኑልዎ? ወይስ ዐይናችንን ግንባር ያርገው ብለው ድርቅ አሉ? ተበድ ለናልስ አሉዎ?" ብለው ጠየቁ ።

"አልካዱም ፣ አላማረሩም ፣ አመስግነዋል" አለ ፖርታልም ።

"ምሕረት ከለመኑ የኛ ጌታ መሐሪ ናቸውና የመከራ ጨር ቃቸው ያቀልላቸው ይሆናል" ብለው አጋፋሪ ሲወጡ ፣

"ሁሉምኮ ዕውቂኝ ስገዱልኝ ባዮች ናቸው ፤ አሁን እሱን ምን ያገባዋልና ነው የሚቀባጥርብን" አለ ባሲቢኒ ብሽቅ ብሎ ።

"ግዴለም ዛሬ ይለፍልፍ እኛም ጊዜ ይኖረናል" ብሎ ፒያኖ ከመናገሩ ራስ ከነመኳንንቶቻቸው ሲገቡ ፈረንጆቹ ተነሥተው ቆሙ ።

"ጥፋቱና በደሉ ወደማን አዘነበለ?" አሉና ራስ ፖርታ ልን እየጠየቁ ተቀመጡ ። ወዳጅዎን የእንግሊዝን መንግሥት ለማስደሰት ሲሉ ይቅርታዎን ቢለግሡልን በታሪክ ውስጥ ሲያንጸባርቅ የሚኖር ታላቅ ምሳሌ ይሆናል" አለ ፖርታል ።

"ነገሩስ በውል ማለቅ አለበት" አሉና ራስ አሉላ ቁሞ ሲማፀናቸው የነበረውን ፖርታልን አስቀመጡት ።

"በውል ማለቁን እስማማበታለሁ ፤ ግን ምን ዐይነት ውል ነው የሚያስፈልገዎ?" ብሎ የጭንቀት ጥያቄ ሰነዘረ ።

"ቅድም ነግሬዎታለሁ ፤ ገንዘብ፣ መድፍ፣ መትረየስ፣ ጠመንጃ ማምጣት አለባቸው ። በተጨማሪም ነጋዴዎች ላያስቸግሩ ጴጥ ሮስ የተባለውን ወዳጇንም የት እንዳደረሱት የሚያረጋግጡ ልኝ ከሆነ ለመስማማት እንችላለን" አሉ ።

"ግለፊያ ነው ፤ ይኸው ጴጥሮስ የሚሉትስ ምንዎ ነው? ከቤተሰብዎ አንዱ ነው?"

"ያገሬ ልጅ ፣ ወገኔ ወዳጁ ነው?"

"የት ይኖር ነበር?"

"ማንነቱንና ሥራውን በኋላም ያደረሱበትን እነርሱዉ ያውቃሉ ።"

"ግለፊያ ነው ፣ ጀኔራል ጅኒን እጠይቀዋለሁ" ብሉ ፖር ታል ማስታወሻ ጻፈ ።

"አዎ ታስርም እንደሁ እጁን እንዲያስረክቡኝ እፈልጋ ለሁ ። ገድለውትም ከሆነ ቁርጡን ያስታውቁኝ" አሉ አሉላ ።

"ግለፊያ ነው ፣ አሁን ለእነዚህ ይቅርታ ያድርጉልኝና ከእ ስር ነጻ ሆነው የጠየቁትን እስኪያሟሉ ድረስ በዚሁ ይቆያሉ" አለ ፖርታል ተነሥቶ ።

"ማሩኝ የሚል ሰው እንዲህ ሆኖ ነው? እስረኞቹ ጥፋታ ችን ነው ብለው ከጌቶቹ እግር አይወድቁም?" አሉ ባሻይ በኩሩ ቆጣ ብለው ።

"አዎ አዎ እንደ ተረዳሁት ይቅርታ መጠየቅ የሚገባችሁ እናንተ ናችሁና ፤ ኑና ይቅርታ ጠይቁ" አለ ፖርታል ።

ጣሊያኖቹ ተነሥተው ባሲቢኒና ሳቦርክስ ወደፊት ራመድ ቀረብ ብለው ጐንበስ ሲሉ ፣ ፒያኖ ደግሞ በነበረበት እንደ ቆመ አንገቱን ደፋ ሲያደርግ ፣ ራስ አሉላ ሲነሡ መኳንንቱም ብድግ አሉ ።

"በበኩሌ የኢትዮጵያን ስምና ታሪክ ለማስከበር ስል ይቅር ብያለሁ ። ልብ ይስጣችሁ ፣ ለወደፊቱም ቢሆን የሰው አገርና ክብር አትድፈሩ ፤ በል አጋፋሪ ድጉን አውልቅላቸው ፍታቸው ፤ እኔንም ይቅር በሉኝ" ብለው ጎንበስ ብለው ቀና አሉ ።

አጋፋሪው ፣ የጣሊያኖቹን ሰላዮች እጅ ከፈታላቸው በኋላ ሁሉም ሲቀመጡ ግብዣው ቀረበ ።

በማግሥቱ ራስ አሉላ አጃቢና ስንቅ አዘጋጅተው ከልዩ መልእክተኛ ጋር ፖርታልን ወደ አጼ ዮሐንስ ሰደዱት ።

ቀጥለውም ምስቱን የኢጣሊያ ሰላዮች ለመልቀቅ ግን በቅድሚያ ኢጥሮስ የደረሰበትን ወይም ያለበትን ለማወቅ ስለፈለጉ እንሳሲ.ቢኒ ምፅዋ ለነበረው የኢጣሊያ ጦር አዛዥ ደብዳቤ እንዲጽፉና ሁኔታውን እንዲያስታውቋቸው ጠየቋቸው ። በጉዳዩ በከረን የነበሩትም የኢጣሊያ ሚሲዮኖች ስለገቡበት ወደ አሌክሳንደሪያ መልእክተኛ ሰደው ፥ "አባክህ ደህንነትህን የሚናገር ደብዳቤ ስጠን" ብለው ጠየቁት ። እርሱም ፥ "የወረሳችሁኝን ገንዘቤን በሦስት እጥፍ አድርጋችሁ ካልሰጣችሁኝ አልጽፍም" ስለአላቸው ኢጣሊያኖች እርሱ ባመነው ልክ የወረሱትን ገንዘቡን እንደ ጠየቀው በሦስት እጥፍ ከፈሉትና ለራስ አሉላ ቀጥሎ ያለውን ደብዳቤ ጻፈላቸው ።

"ይድረስ ለአርበኞች አርበኛ ፥

ከራስ አሉላ

ዘውእቱ ቱርክ ባሻ ።

እንኳን እግዚአብሔር ዐቅፎ ደግፎ የሀገርዎን ጠላት ለመጣል አበቃዎ ። ከእርስዎ ይልቅ እኔን ደስ አለኝ ። ኢትዮጵያ እስከአሁን ድረስ በሌላ እጅ አልተገዛችም ። ዛሬም እንኳን የጠላትን ቀንበር ሰባበሩላት ። እንግዲህም አይስነፉ ፥ ይጠንቀቁ ። እኔ በደኅና በቅዱስ ማርቆስ በእስክንድርያ አለሁ ። ተወርሶ የነበረውን ገንዘቤንም በሦስት እጥፍ ተቀበልኩ ። ለእርስዎ እግዚአብሔር ይስጥልኝ ፥ በእርስዎ ዘንድ የታሠሩት ኢጣሊያኖች ሀብታሞች ናቸውና በጦርነት ያጠፉትን ገንዘብ ሳይከፍሉ አይልቀቋቸው ። ቢሆንልኝ በሽተኛ አድርጌ እመጣለሁ ። በጸሎትዎ አይርሱኝ ።"

ኢጣሊያኖች ይሆን የእነርሱን ወንጀለኛነትና ውርደት እንዲሁም ቅጣት የሚያስረዳውን ደብዳቤ በጥንቃቄ ወስደው ለራስ አሉላ አስረከቡ ። ኢጥሮስ ባሳሰበውም መሠረት ምስቱ ሰላዮች ሻያ አራት ፥ ያኘ አራት ሺህ ብር ሊከፍሉ በሚሲዮናቹ ዋስትና ሳልቢኒና ፒያኖ ተራ ብተራ ሊለቀቁ ፥ ሳብሬቅስ ግን ስለሁለት ምክንያቶች በራስ አሉላ ግቢ በቋሚ እስረኛነት እንዲቆይ ተወሰኖበት ነበር ። የነበሩትም ምክንያቶች ፥

አንደኛ ራስ አሉላ የጠየቁት ገንዘብ እስቲከፈል ፥

ሁለተኛ ፥ ቀደም ብለው ወደ ኢየሩሳሌም ሔደው የነበሩትና ወደ ኢትዮጵያ እንዳይመለሱ ኢጣሊያኖች ከልክለዋቸው የነበሩት አባ ወልደ ሰማያት በምጽዋ በኩል ገብተው አሥመራ እስኪደርሱ ድረስ ነበር ።

ነገር ግን ፥ ከብዙ ወራት በኋላ ኢትዮጵያ ውስጥ ተቀባይነት ያልነበረው ግን ገንዘብ በመላኩና መምህሩም ምጽዋ እንዳይገቡ ኢጣሊያኖች ከልክለዋቸው ወደ ኢየሩሳሌም በመመለሳቸው ራስ አሉላም በተፈጸመባቸው ማታለል ተቆጥተው በጉዳዩ ገብተው በዋስትና የፈረሙትን ከረን የነበሩትን ሚሲዮናውያን ለሁለት ወራት ያህል አስረው በምሕረት ለቀቋቸው ።

ለንደንና ሮም ተመሳጥረው ያረቀቁትን ውል አጼ ዮሐንስ እንዲስማሙላቸው ፖርታል ሲያቀርብላቸው ፥

"ምጥዋንም ቢሆን እኔ አልሰጥኋቸውም ፤ እንግሊዝ ናት የሰጠቻቸው ፤ ስለሰንሒትም ጉዳይ ቢሆን ከእናንተ ጋር ባደረግነው ውል የተመለከተ ነው ። ስለዚህ አሁን አገሬን ለጣሊያን እንድሰጥ ልትጠይቁኝ አይገባም" ብለው ፊታቸውን ቅጭም አደረጉና ዘወር አሉበት ። በአዳራሹ ውስጥ ለደቂቃዎች ዕድሜ ከባድ ዝምታ ታመቀበት ። በዚያ ላይ ደግሞ የራስ አሉላን ከመረብ ምላሽ ግዛት መዛወር ማንግቱ ዋጋ እንደማይኖረው የተገነዘበው ፖርታል ፥ አጼ ዮሐንስንና የአዳራሹን ግራ እያፈራረቀ በማመልከት ዝምታውን ለመግፈፍ በሚያውጠነጥንበት ሰዓተ—ፍጥነት ራሳቸው ንጉሠ ነገሥት ፥ "ራስ አሉላም ቢሆን የፈጸመው ስሕተት የለም ። ጣሊያኖች ከግዛቱ ውስጥ በመሥፈራቸው እንዲለቁ ደጋግሞ ቢጠይቅ በማስቸገራቸው ጦርነት ገጠማቸው ። ለአብነት ያህል ፥ የኢትዮጵያ ወታደሮች ወደ እንግሊዝ አገር መጥተው መሬት ቢይዙባችሁ እናንተም ዝም ብላችሁ እንደማትመለከቱ ሁሉ ነው እርሱም የሠራው" ሲሉ ዝምታውን ገፈፉት ።

"መቼም ለሰላምና ለወዳጅነት የተቻለውን ያህል ጥረትና ትዕግሥት ያስፈልገዋልና ሁለታችሁም እንድታስቡበት መምከራችን አይቀርም" አለ ፖርታልም ግራና ቀኝ እየተመለከተ ።

“በሁለታችን መካከል ሰላም እንዲሆን ምኞትዎ ከሆነ እነርሱም ባገራቸው እኔም ባገሬ ሆነን መሆን አለበት እንጂ በሁለታችን መካከል ፈረስ ተጭኖ ጉራዴ ከተመዘዘ በኋላ መሆን የለበትም። የኔም ወታደሮች ጦራቸውን አነጣጥረዋል። ጦርነቱን የፈለጉት ግን ጣሊያኖች ናቸው። እንግዲህ እነርሱም ይምጡ! እኔም በጉድጓድ ውስጥ ተደብቄ አልቆያቸውም፤ እመክታቸዋለሁ እንጂ” ሲሉት ከዚያ በኋላ ሌላ ሐሳብ መሰንዘርና ማስረዳት ዋጋ እንደማይኖረው እንግሊዛዊው መልእክተኛ ተረዳው።

በለንደን በኩል ለኢትዮጵያ የላከችው የግዛት ማስፋፋት ጥያቄዋን መልስ ለመጠባበቅ እንኳ ትዕግሥቷ ባለቀባት ኢጣሊያ፤ ገና እንግሊዛዊው መልእክተኛ ከአጼ ዮሐንስ ግቢ ሳይወጣ በጀኔራል ግራኖ ጠቅላይ አዛዥነት በአራት ጀኔራሎች የተከፈለ ሻያ ሺህ ወታደር ወደ ምፅዋ ላከች። ጦሩም ምፅዋ እንደገባ በጀኔራል ጅኒና በጀኔራል ታጅኒ የሚታዘዝ ሁለት ክፍለ ጦር ከምፅዋ ወጥቶ ወደ ተድዓሊ አካባቢ ሔዶ ሠፈረ። ራስ አሉላም የኢጣሊያኖችን ርምጃ ዘርዝረው ወደ አጼ ዮሐንስ አስተላለፉ።

ምንም እንኳን የተላከበት ጉዳይ ያልተሳካለት መሆኑን ቢረዳውም፤ በአጼ ዮሐንስ ቤተመንግሥት ውሎ ያደረው ፖርታል ዜናውን አጼ ዮሐንስ ሲነግሩት፤ “ስምምነት እንዳይደረግ ራስ አሉላ የፈጠሩት የተንኮል ወሬ እንዳይሆን?” ብሎ ማመን አቅቶት ነበር። አጼ ዮሐንስም ቀጥሎ ያለውን የጦርነት ክተት ዐዋጅ አናገሩ።

የአጼ ዮሐንስ ዐዋጅ
“የኢትዮጵያ ልጅ ሆይ!
ልብ አድርገህ ተመልከት!
ኢትዮጵያ የተባለችው
አንደኛ እናትህ ናት
ሁለተኛ ዘውድህ ናት
ሦስተኛም ሚስትህ ናት
አራተኛም ልጅህ ናት
አምስተኛም መቃብርህ ናት።

እንግዲህ የእናት ፍቅር የዘውድ ክብር የሚስት ደግነት የልጅ ደስታ የመቃብር ክባድነት እንደዚህ መሆኑን ዐውቀኸው ተነግ” የሚል ነበር።

ፖርታል ዐዋጁ መነገሩን ከሰማ በኋላ፥ የተፈራው ጦርነት መነሣቱን አረጋግጦ ስለ ዝግጅቱም የበኩሉን ጥናት አከናውኖ ወደ ሀገሩ ተመለሰ። አጼ ዮሐንስ ከኢጣሊያኖች ጋር ጦርነት መደረጉ የማይቀር መሆኑን ተረድተውት የክተትና የዝግጅት ዐዋጅ በአደረጉበት ወቅት፤

1ኛ. አጼ ዮሐንስ አምስት ሺህ የክብር ዘብ።

2ኛ. ራስ አሉላ ዐሥራ ስድስት ሺህ ጦር፥ ይበልጠው እጅ ባለብረት።

3ኛ. በከረን ምሽግ ላይ ሠፍረው የነበሩት ራስ ሐጎስ ሻያ ሺህ ጦር፤ የሚበዛው ባለብረት።

4ኛ. ራስ ሚካኤል ሻያ አምስት ሺህ ጦር፥ የሚበዛው ፈረሰኛ።

5ኛ. ራስ መንገሻ አምስት ሺህ ጦር።

6ኛ. ራስ ኃይለማርያም ዐሥራ ስድስት ሺህ ጦር።

7ኛ. ራስ አርአያ ሥላሴ ዐርባ ሺህ ጦር።

በድምሩ አንድ መቶ ሻያ ሺህ ጦር ወደ ምፅዋ ለማዝመት እንደሚችሉ አረጋገጡ። ይሁን እንጂ፤ በጎንደር በኩል እየገፋ የመጣው የማሕዲስቶች ወረራ ቅድሚያ ትኩረት የሚጠይቅ መሆኑን አጼ ዮሐንስ አመኑበት። እርግጥ ነው፥ በዚያ ወቅት ንጉሥ ምኒልክና ንጉሥ ተክለሃይማኖት በጉዳዩ አስበውበት ቢሆን ኑሮና አጼ ዮሐንስን በመርዳት በማሕዲስቶች ላይ ዘምተው ቢሆን አጼ ዮሐንስ ወደ መተማ ባልዘመቱ ነበር።

አጼ ዮሐንስ በሁለት ግንባር በመወጠራቸው፥ ራስ አሉላንና ራስ ሐጎስን ከመረብ ምላሽ ጠርተው ከሌሎቹም መኳንንቶቻቸው ጋር ሆነው በጉዳዩ ላይ ውይይት በጀመሩበት ሰዓት፥

ጣሊያኖችም ከምፅዋ እስከ ሰሐጢ ዘልቀው የባቡር ሐዲድ ዘርግተው በአካባቢው ጠንካራ ጠንካራ ምሽጎች ሠርተው መድፎች በብዛት ማጥመድ ጀምረው ነበር ። ከዚህም ሌላ ደግሞ የራስ አሉላ ተፎካካሪዎች የነበሩትን ከየቀበሌው እየለቀሙ በሚያስታጥቁበት ወቅት በእነርሱም ሠፈር ድንገተኛ ራስ ምታት ደረሰባቸው ።

ራስ አርአያ ድምፁ ከጣሊያኖች ጉያ ተሸጉጦ የመንደርችንና የነጋዴዎችን ሕይወትና ንብረት ከአደጋ ላይ ጥሎት ለናረው ልጃቸው ለፊታውራሪ ደበበ ፣ "ልጄ ሆይ! ይኸውና እንደምታየውና እንደምትሰማው ጣሊያኖች እኛን ሊወጉን መጥተዋል ። አንተም ከእነርሱ ጋር አብረ ተባባሪ ሆነህ እኛን ልትወጋን ቆርጠህና ደፍረህ ከተሰለፍክ ረግሜሃለሁ ፤ ከቃሌ ከወጣህ ርጉም ሁን" የሚል ቃል ላኩበት ። ይህ የርግማን ቃል ያስደነገጠው ደበበም ፣

"በደለኛ ነኝ አሳዝኘዎታለሁ ፤ ይማሩኝና የሚወስዱኝ ወታደሮች ይላኩልኝ" ብሎ ለአጼ ዮሐንስ መልእክት ሰደደ ። አጼ ዮሐንስም በነገሩ ተደስተው ራስ አሉላ እንዲቀበሉት የምሕረት መልእክት ሰጥተው ራስ አሉላን ወደ ሐማሴን እንዲመለሱ አዘዙዋቸው ።

"ደበበ ዐርፎ ይቀመጣል ተብሎ ነው? እርሱ ለማጥፋት የተፈጠረ ሰው ነው ። ራሱ ካልጠፋ አገር ሰላም አይሆንም ። ብቻ በአሁኑ ከባድ ወቅት 'ማሩኝ' ብሎ ከጠላቶቻችን ጉያ መውጣቱም ልብ—ገዝቷል ያሰኘዋል ፤ በዚሁ ቢያዘልቅለት አይደል!" አሉ ራስ አሉላም ትእዛዙ እንደ ተላለፈላቸው ።

ራስ አሉላ የደረሳቸውን የምሕረት ቃል ወደ ደበበ አስተላለፉና እጁን እንዲሰጣቸው ጠየቁት ። እርሱም ወደ ሦስት መቶ ዓለቀና የሚጠጉ ኢጋሚዶዎቹን አስከትሎ ገባና ራስ አሉላ ተረክበው ወደ ዐድዋ ይዘውት ሔዱ ።

ፊታውራሪ ደበበ ፣ በአንገቱ ገመድ ዐሥር በትከሻው ድንጋይ ተሸክሞ ከአጎቱ ዙፋን ፊት ወድቆና ፣ "ሞት ይገባኛል ፣

በድያለሁ ፤ አጥፍቻለሁ ግን መሐሪ ነዎትና ይማሩኝ" [illegible] ለመነ ። አጼ ዮሐንስም ምሕረት አድርገው ሸለሙት ። ወዲያውም በኢጣሊያኖች ጉዳይ አማካሪያቸው እንዲሆን ሲሾሙት ራስ አሉላም ፣

"እስቲ ይሁን! ወንበዴ የሚያቀርበው ሐሳብ የቱን ያህል እንደሚበጀን እናገኘዋለን ። ምሥጢራቸውን ይልቅ ይዞባቸው እንደገና ወደ ጌቶቹ እንዳይፈረጥጥ ቢያስቡበት አይከፋም" አሉ ።

ማሕዲስቶች ፣ አሉላና መረብ ምላሽ

የማሕዲስቶች ጦር ጐንደር ከተማ ገብቶ ሕዝቡን ሲፈጅ ዐርባ አራቱን አድባራትም አቃጠለ ። ከእልቂት የተረፈው ሕዝብና ካህናትም እጅግ መሪር የሆነ የኀዘን መልእክት ወደ አጼ ዮሐንስ ሰደደ ። ማሕዲስቶቹ ያደረሱትንም እልቂትና ግፍ እነዚህ ሕዝባዊ ግጥሞች በይበልጥ ያጐሉታል ።

"ተከተልኸኝ ብዬ ዞሬ ዞሬ ላይ
ወይ ጥጋብ ወይ ኩራት ጐንደር ቀረህ ወይ?
ወገራ አባላፌ ደምቢያ እንጀራ ጣይ
ተበላህ ጐንደሬ አትነሣም ወይ?
ጣር ውሃ ክሜዳው የተዘራ አዝመራ
እሜጂ ድርቡሽ ነው ሰብሳቢው አሞራ
አትከለከልሞይ ይዘህ አለንጋህን
አሞራ ሲበላው የገዛ ገላህን ።
የምትሔዱ ሰዎች የምትሻገሩ
ድመት በልታ ሞተች ብላችሁ ንገሩ ።

አጼ ዮሐንስ ፣ በጐንደር የደረሰውን እልቂት እንደ ሰሙ መኳንንቶቻቸውንና የጦር አበጋዞቻቸውን ሰብስበው ፣

"ልጆቼ ወዳጆቼ!

ሁለት ጠላቶች ተነሥተውብናል ። አንዱ አገር የሚቀማ ሁለተኛው አልጋዬን የሚፈልግ ስለሆነ ፣ የትኛውን ቀድሚ እንደምወጋ የታያችሁን ንገሩኝ" ብለው ምክር ጠየቁ ። ሁሉም እርስ—በርሳቸው ከተያዩ በኋላ ራስ አርአያ ድምፁ ተነሥተው ፣ "ለማጥፋት በመጣው ጠላት ላይ ቀድመን ብንዘምት ይታየኛል" ብለው ተቀመጡ ።

ራስ አሉላም ቀጥለው ተነሡና ፣ "ለመንግሥትዎ ብቻ ሳይሆን ለሀገርዎ ጭምር ብርቱ ጠላቶች የሆኑትን ጣሊያኖች ወደ መጡበት ሳንመልስ ወደ ጐንደር ቢሻገሩ ትልቅ ጥፋት ከኋላችን ይደርስብናል ። በጐንደር ገባ ለተባለው ድርቡሽ የሁለትና የሦስት ራሶች ጦር መስደድ ይበቃዋል" ብለው ተቀመጡ ።

ራስ ሚካኤልም ቀጥለው ፣ "ጣሊያንን ያህል አገር ፈላጊ ጠላት ከበራፋችን አስቀምጠን ወደየት ነው የምንዘምተው? አይታየኝም" ብለው ሐሳብ ሰጡ ። "ጠላታችን ዘውድዎን የሚቀናቀን ነውና በመጀመሪያ በርሱ ላይ ብንዘምት ነው የሚታየኝ" አሉ ራስ ሐጐስም ።

በዚሁ ዐይነት በስብሰባው ላይ የነበሩት መኳንንትና የጦር አበጋዞች ንጉሠ ነገሥቱ ፣

"ሁለት ጠላቶችና አንድ ተቀናቃኝ" ብለው በሠየሙዋቸው በጣሊያን በማሕዲስቶችና በንጉሥ ምኒልክ ላይ የታየውን ሁሉ ፈረደ ። በመጨረሻም ንጉሠ ነገሥቱ ፣

"ወዳጆቼ ልጆቼ!

ሁላችሁም እንደ ታያችሁ ተናገራችኋል ፤ የሁላችሁም ነገራችሁ ከልቤ ገብቷል ። ሁለቱ ጠላቶቻችን ጣሊያንና ድርቡሽ ናቸው ። የኔን ዘውድ ፈላጊው ደግሞ ምኒልክ ነው ። ድርቡሽ ጐንደርን እያቃጠለ ነው ። ሕዝቡን እየፈጀው ነው ።

ምኒልክ ወንድሜ ነው ። እግዚአብሔር ከፈቀደለት ዘውዴን ይውሰደው ። እኔ ግን ክውጭ ወደመጣብን ድርቡሽ እዘምታለሁና ተዘጋጅታችሁ ተከተሉኝ! አሉላና ሚካኤል ወደ ጣሊያን እንዝመት ብላችሁአልና ሒዱና ተከላከሉ" ብለው የመጨረሻውን ውሳኔ ሰጡ ።

ራስ አሉላ ከኢጣሊያኖች ጋር ጦርነት እንዲጋጠሙ ከንጉሠ ነገሥቱ ፈቃድ እንዳገኙ ከትግራይ ገሥግሠው አሥመራ ገብተው ወደ አይለት ወርደው የኢጣሊያንን ኃይልና አሰላለፉን ካጠኑ በኋላ ከምሽጉ ወጥቶ ጦርነት እንዲገጥማቸው በልዩ ልዩ

ዘዴ መተንኳኰስና ማስገደድም ጀምረው ነበር ። የኢጣሊያ ጦር ግን ከተጠናከረ ምሽግ ገብቶ ብቅ የማይል ሆነ ። በዚያው ወቅት ደግሞ በቤተመንግሥቱ ዙሪያ የነበሩት የአጼ ዮሐንስ ባለሟሎች በአሉላ ላይ ክሳቸውን አድሰው አቀረቡ ። የክሶቹም ዋና ዋና ነጥቦች ፤

1ኛ. አሉላ ተድላ ድረስ ሔዶ ከጣሊያኖች ጋር ጦርነት ባይገጥምና ድል ባይመታቸው ኖሮ እነርሱም የተዋረደ ክብራቸውን ለማደስ ሲሉ በርካታ ጦር ምፅዋ ድረስ ባላመጡ ነበር ። እንዲያውም የኛ ደጋፊዎች ሆነው ድርቡሾችን በወጉልን ነበር ።

2ኛ. ወንድሙም ለመሸፈት ያስባልና እንዲያዝልን ፤

3ኛ. ወንድሙ ከተያዘ እርሱም እርስዎን ከድቶ ከጣሊያኖች ጋር ይስማማብዎታልና በሐማሴን ያከማቸውን መሣሪያ አስቆጥሮ እንዲያስረክብ'' የሚሉ ነበሩ ።

አጼ ዮሐንስም የከሳሾቹን ባለሟሎቻቸውን ሐሳብ ተቀብለው የክብር ዘብ ወይም የምርጥ ጦር አዛዥ የነበሩትን የራስ አሉላን ወንድም ደጃዝማች ተሰማን ከሥልጣናቸው ሽረው ንብረታቸውን ወረሱዋቸው ።

ቀጥለውም ራስ አሉላን ከአሥመራ አስጠርተው ፤

“በሐማሴን ያከማቸኸው የጦር መሣሪያ እስከ ዐርባ ሺ ይደርሳል ተብሏል ፤ ለምንድን ነው እኔ ሳልፈቅድልህ ይህን ያህል ያከማቸኸው? ምን ተመኝተህ ነው?'' ብለው መኳንንቶቻቸው ፊት ጠየቁቸው ።

“ጃንሆይ! የሚጠሉኝና የሚንቁኝ ከዚህም ሌላ የኔን ሹመት የፈለጉብኝ ጠላቶችዎ ጣሊያኖች ውስጥ ውስጡን ያታለሉዋቸው ተንኮለኞች ያቀረቡልዎ ውሸት ነው እንጂ ፤ እኔ ይህ ሁሉ መሣሪያም የለኝም ። ጌታዬ እርስዎንና አገሬን ከማገልገል በቀር ሌላ ሐሳብ የለኝም'' ብለው መለሱ ።

“በል ለማንኛውም ከዚህ ከ፪ መረጡ ሰዎች ጋር ሔደህ ያለህን የጦር መሣሪያ ብዛትና ዐይነቱንም ጭምር እንድታስቆጥር ዋስ ጥራ'' አሉ አጼ ዮሐንስ ።

“የኔ ዋስ እጅዎ ነው እጅዎ ይጣለኝ'' ብለው አሉላ የንጉሠ ነገሥቱን እጅ መትተው ምለው ከሳሾቻቸው ከመረጡዋቸው ተቆጣጣሪዎች ጋር ሆነው የጦር መሣሪያቸውን ለማስቆጠር ወደ አሥመራ ተመለሱ ።

በጥንቱ ዘመን ማለት ከራስ አሉላ በፊት በነገሥታቱ እየተመረጡ “ባሕር ነጋሽ'' ሲባሉ ከነበሩት ገዥዎች እጅግ በላቀ ክብርና ሥልጣን የመረብ ምላሽ ገዥ ሆነው በአስተዳደር ችሎታቸው ፤ በዲፕሎማቲክ ስልታቸውና በጦር ዘዴ አመራራቸው ከመረብ ወንዝ ወዲህ ማዶ አልፎ በመላው አውሮፓ ዝናቸው ያስተጋባውና የአጼ ዮሐንስ ብርቱ ክንድና ጋሻ የነበሩት ሰውዬ መንፈሳቸው ኩምትርትር ብሉ ጥረታቸውና ዓላማቸው ወድሞ ፤ ሙያቸውና ክብራቸው ትቢያ ለብሶ ራቁቱን ከፊታቸው ቆሞ ራሳቸውን በራሳቸው እፍረትና ውርደት ራሱ ፍርሃት ለቀቀባቸው ።

እርሳቸው በአጼ ዮሐንስ ችሎት የማይታመኑ ሆነው ፤ እርሳቸው በአጼ ዮሐንስ መንግሥት ላይ ተጠርጥረው ፤ ከእርሳቸው የበለጡ ታማኞች ተገኝተው ፤ ከእርሳቸው የላቀ አገር ያገለገሉ ሰዎች ተገኝተው ፤ ከእርሳቸው የላቁ ዐዋቂዎች ተገኝተው እርሳቸውን እንዲቆጣጠሩ በእርሳቸው ላይ ልዩ ባለሥልጣኖች ተመድበው ከእርሳቸው ጋር ወደ አሥመራ በመሔዳቸው ክብራቸው ፤ ሙያቸውና አገልግሎታቸው ጥሏቸው ሲሸሽ ተሰማቸው !

አጼ ዮሐንስ ፤ እርሳቸውን ጠርጥረው በእርሳቸው ላይ ከሾሙዋቸው ተቆጣጣሪዎች ጋር ሆነው አሥመራ እንደገቡ ከሚወዱት ግቢያቸው እንኳ መግባቱን ጠልተውት ራቅ ብለው ነበር በድንኳን የሰፈሩት ። ተቆጣጣሪዎቹ ሥራቸውን እንደፈጸሙም አሉላ ዕቃቸውን አስጠቅልለው ወደ ትግራይ ሲደዱና ለማታቸው ሕዝብ ፤

«የሐማሴን ሕዝብ ስማኝ!

እስከ ዛሬ በጀግንነትህና በታማኝነትህ አገርህንና ክብርህን ስትጠብቅ ኑረሃል! ከእንግዲህ ወዲህም ቢሆን ክብርህ እንዳይደፈር ፣ ኅብረትህ እንዳይጠፋ ፣ አንድነትህና ክንድህ እንዳይዝል ፣ ልብህ እንዳይሰንፍ ጠንክረህ እረስ ነግድ ። እኔም የበደልኩህ ነገር ቢኖር ለራስህ ለአንድነትህና ለክብርህ ብየነውና ከልብህ ይቅር በለኝ» ብለው ዐዋጅ አናግረው መቶ የማይሞሉ ወታደሮች ከተማቸውንና ቤታቸውን እንዲጠብቁ አሥመራ ትተው በታላቅ ሰልፍና ክብር ሲመላለሱባት ከነበረችው ከተማቸው ሾልከው ወጡ ። ዐዋጁንና ወደ ትግራይ መመለሳቸውን የሰማው ሕዝብም እጅግ አዘነ ።

«አንድ የገበሬ ልጅ ለምን የንጉሠ ነገሥት ታማኝ ሆነ!» ብለው መላ ሰውነታቸው በቅናት አብጦ ሊፈነዳ ተቃርቦባቸው የነበሩት የአጼ ዮሐንስ ባለሟሎችና የአሉላ ተቃዋሚዎች በራስ ሐጎስ አፈ ቀላጤነት ፣ በደጃዝማች ደበበ አስተባባሪነት ፣ በራስ አሉላ ላይ ነውር ነገር ተፈልጎ ክሱ ተቀነባብሮ «እጁ እንዲያዝ» ተብሎ ለአጼ ዮሐንስ ቀረበ ። ይህን ወሬ ምፅዋ የነበረው የጣሊያን ጦር አዛዥ እንደ ሰማም አሉላ እንዳይመለሱበት አጼ ዮሐንስን መወትወቱንና ማቆላመጡን ቀጠለበትና ፤

«እርስዎን እንዳልረዳዎ ከእርስዎ ጋር ያጋጩን ራስ አሉላ ናቸው ። ሀገርዎን ሐማሴንንም ለሀገሩ ባላባት ቢሰጡት እጅግ የበለጠና የተሻለ ነገር ይሆናልና ያስቡበት» ብሎ ከገለጸ—በረከት ጋር መልእክተኞች ሰደደ ።

እንግዲህ የ« ወዲ ቁቢ» ወንጀል ከባለሟሎቻቸውና ከጣሊያኖች የቀረበላቸው አጼ ዮሐንስም ክሱን ችላ የማይሉት ስለሆባቸው አሉላ በመጀመሪያ የሚችቷን ባለቤታቸውን የወዘሮ አምለሱን ሀብት የወግና የጌጥ ዕቃ ሁሉ ለወላጆቻቸው እንዲያስረክቡ ፈረዱ ። ቀጥለውም ለጣሊያኑ የጦር አለቃ ፣

«ራስ አሉላ እንደ በደለህ አድርገህ ልከህብኛል ፤ ጥፋተኛው እንዲታወቅ ካንተ በኩል ሁነኛህ የሚሆን ሹም ላክልኝና እኔም አቡኑና መኳንንቱ ባሉበት ራስ አሉላን አስቀርቤ ጉዳዩን ላስ

መርምረውና ጥፋተኛው በእውነት እርሱ ሆኖ ከተገኘ በሠራው ሥራ እቀጣዋለሁ» ብለው ላኩለት ። የጣሊያኑ ጦር አዛዥም በዚሁ መልእክት መሠረት ፣ የአሉላን ተቃዋሚዎች በየቀበሌው እያስጠራ አሉላ የፈጸሙትን የአስተዳደር 'ስሕተት' ሁሉ እያሰበሰበ ወደ ንጉሠ ነገሥቱ መላኩን ቀጠለ ። ባንድ በኩል ደግሞ ፣ ንጉሠ ነገሥቱ የሰደዱለትን መልእክት ማመንም ሆነ መቀበል እንደማይገባው እነክፍለየሱስ ይመክሩት ጀመር ።

«አሉላ ወደ ኩፊት ሲዘምቱ እናንተ ከረንንና ምፅዋን እንዳትይዙባቸው የእናንተን ወዳጅነት ለማግኘት የሚፈልጉ መስለው እንዳታለሉዋችሁ ፣ አሁንም አጼ ዮሐንስ በጉንደር በኩል ከመጣባቸው ከድርቡሽ ጦር ጋር ለመዋጋት ሲሔዱ እናንተ ወደ ደጋ ደጋው እንዳትሔዱባቸው ለማታለል ብለው አሉላ ያቀረቡላቸው ስልት ነውና በዚህ ከምትሞኙ ቀልጥፋችሁ ደጋ—ደጋውን ያዙት የሚሉ አማካሪዎች የጣሊያኑን ጦር አዛዥ ይወተውቱት ጀመር ።

የጣሊያኑም የጦር አለቃ በቀረበለት ሐሳብ ተደስቶ በአጼ ዮሐንስ ቤተመንግሥት ውስጥ የሚደረገውን ዝግጅትና የራስ አሉላንም ሁኔታ የሚከታተሉለት ተመልካቾች በሚሲዮናውያኑ አማካይነት ወደ መቀሌ ሰደደ ።

አጼ ዮሐንስ ፣ አሉላን በቤተ መንግሥታቸው ዙሪያ ሆነው በዐይኑ ቁራኛ እንዲጠበቁ ሲያደርጉ ፣ በመረብ ምላሹ ግዛታቸው ማንንም ባለመላካቸው ለጣሊያኖች ወረራ እየተጋለጠባቸው ሔደ ።

አሉላ በመረብ ምላሽ ግዛታቸው በነበሩበት የሥልጣን ዘመናቸው ሦስት መሠረታዊ ጉዳዮች ነበሩዋቸው ። እነዚህም፣

የአስተዳደርና የንግድ መዲናቸውን ከአዲ ተክላይ ወደ አሥመራ ማዛወራቸው ፣ ከዚያ ቀጥሎ ደግሞ አገር ለመያዝ ብርቱ ዓላማና ክንድ የነበረው አውሮፓዊ ኃይል በቀይ ባሕር በኩል ብቅ በማለቱ ከእርሱ ላይ ማተኮር መጀመራቸው ፣ ይኸው አውሮፓዊ ኃይል ሠፍሮበት በነበረው በምፅዋ ወደብና በእርሳቸው ግዛት መካከል የወሰን ክልል ካለመኖሩም በላይ ፣ ራሳቸው እቅ

ላም ሆኑ ንጉሡ ነገሥቱ ምዕዋንም ቢሆን «ልተቋልን» እያሉ ሲማጣሩበት በመቆየቱ፣ አሉላን ከውስጥና ከውጭ ወጥረው የያዙ ችግሮች አስከተሉ።

እነዚህም ችግሮች አሉላ ከመረብ ምላሽ ግዛታቸው አኩርፈው፣ አዝነውና ተክዘው ወደ መቀሌ እንዲመለሱ ምክንያቶች ሆነው ቀረቡባቸው።

የዚያን ዘመኑን ሁኔታ የተከታተሉ አንዳንድ ተመራማሪዎች በሰጡት አስተያየት፣ «በምዕዋ የሠፈሩት ጣሊያኖች ወደ ደጋው ብቅ እያሉ ለመሥፈር እንዲችሉ አሉላ ቢታገሡዋቸው ኑሮ ለዕድገቱዋ እጅግ ሲጥሩላት የነበረችው አሥመራ እጅግ ቅብለጽግና ትለማም ነበር» እያሉ ተችተዋል።

ግን አሉላ ግዛታቸውን እየቆረሱ ለንግድ ለመለወጥ ደግሞ ሕሊናቸው፣ ኢትዮጵያዊ ወኔያቸው የሚፈቅድላቸው አልነበረም። በአሉላ ልበሙሉነት በአሉላ አገር አፍቃሪነት፣ በአሉላ ጀግንነት፣ በአሉላ ቆራጥነት፣ በአሉላ አትንኩኝ ባይነት፣ በአሉላ አይበገሬነት፣ በአሉላ አሻፈረኝ ባይነት፣ ሲገመገም የኢትዮጵያ ክብረ—ወሰን በንግድ ሊለወጥ እንደማይችል አሉላን የሚያውቁና አሉላን ያጠኑ ሁሉ ያምኑበታል።

ኩፊት ላይ ከራስ አሉላ ጋር ጦርነት ገጥሞ ድል የሆነው የማሕንዲስቶች መሪ አትማን ዲግና ዋናው ዕቅዱ በግብፆች እግር ተተክቶ የግብፆች ጦር ሠፍሮበት የነበረውን የኢትዮጵያን መሬት መያዝና እስልምናን ማስፋፋት ነበር። ይሁን እንጂ ይህንኑ ምኞቱንና ዕቅዱን የበላዩና የሀገሬቱም መሪ የነበረው ከሊፋው መክሮትና ከልክሎትም ነበር። እርሱ ግን የአለቃውን ምክር ባለመቀበሉና አሉላንም በመናቁ ኩፊት ድረስ ገብቶ ጦርነት ገጥሞ፣ ጦሩ እንኩትኩቱ ሲወጣበት ራሱ እምልጦ ሱዳን ከገባ በኋላ አለቃውን ወትውቶና አሳምኖ በአጼ ዮሐንስ ላይ ጦር ጭና እንዲዘምት ለማድረግ በመቻሉ ተጎቶና ተዋርዶ የነበረው የአሉላ ክብር እንደገና እንዲታደስ ምክንያት ሆና ቀረበ።

የማሕዲስት ጦር ጐንደር ገብቶ አጼ ዮሐንስም የእስልምናን ሃይማኖት እንዲቀበሉ ስለላከባቸው፣ የክተትና የዝግጅት ውሳኔ ቢሰጠውም ፈጥነው ወደ ዘመቻው ለመሔድ የተቸገሩባቸው ምክንያቶች ነበሩ።

ከእነዚህም ምክንያቶች አንዱ በምዕዋ በኩል የገባው የጣሊያን ጦር አሥጊነት ነበር። እርሱንም በጦርነት ለመግጠም ዐዋጅ አናገረዋል። ግን፣ ወደ ምዕዋ ለመዝመትም የማሕዲስቶች፣ የንጉሥ ምኒልክና የንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ሁኔታ አሥግቷቸዋል። በዚህ ጊዜም በፀይን ቁራኛ ሲያስጠብቋቸው የነበሩትን ቴርክ ፓሻ ራስ አሉላን ድንገት አስጠርተው በቆይታ፣

«የእስላሙ ጦር መሪ ከሊፋው ኢትዮጵያን ሊወር ተነሥቷልና ምን ታስባለህ?» ብለው ጠየቋቸው። የአሉላ ልብ በደስታ ፈነጠዘ። የተዋረደ ክብራቸውን ለመመለስ የሚቀ ተፎካካሪያቸውንና ከሳሾቻቸውን ሁሉ ለማሳፈር፣ የዛለውን ክንዳቸውን በማፈርጠም አጋጣሚ እንደ መጣላቸው ተረዱት።

«የድርቡሽን ወንድነትና ቆራጥነትኮ ኩፊት ላይ አይተነዋል፤ የዮሐንስን ክንድ ቀርቶ የአሽከርዎን ክንድ የማይመክት ነው። በቅድ ሂያ ጦር ይላክበት፤ እርስዎ ግን ከዚሁ ሆነው ጦር እንዲዘጋጅና እንዲከት ያድርጉ። የእርስዎን ወደ ዘመቻ መሔድ ዐይቶ ሌላ ጠላት ከኋላ እንዳይነሣ መጠንቀቅ ይገባል» አሉዋቸው። አጼ ዮሐንስ አንገታቸውን እያወዛወዙ ቆዩና፣ «መልካም ብለሃል! መቼም የልቤን የምታውቀው አንተው ነህ! በል አንተው ወደ ሐማሴን ፈጥነህ ሒድና ጦርና ስንቅ አዘጋጅተህ ተመለስ፤ እስተዚያው እንዳልከው ወደ ቤገምድር ጦር ይዘምታል» አሉዋቸው።

ያ—ውሳኔያቸው ከቤተ መንግሥታቸው ቀርቶ፣ በመላዋ ትግራይ ቀርቶ፣ በምዕዋ የነበረውን የጣሊያን ጦር አሻገር ክብርቱ ድንጋጤ ላይ ጣለ።

በአሉላ መሻር፣ በአሉላ መከሰስና በአሉላ በአጼ ዮሐንስ ዘንድ ሞገስ ማጣት፣ በኢትዮጵያውያን የእርስ - በርስ ጥልና

ግጭት እጅግ ሲፈነጥዝ የነበረው የጣሊያኑ የጦር አለቃ ከብርቱ ስመመን ላይ ወደቀ ።

የንጉሡ ነገሥቱ ገጽታ የተመለሰላቸው አሉላ ፣ ከመቀሌ ገሥግሠው አሥመራ ሲገቡ ደግሞ ፣ በምፅዋ የነበረው የጣሊያኑ ጦር አለቃ እጅግ ተደናገጠና የሚተማመንባቸውን የአሉላን ተቀናቃኞች እንደ ተለመደው ሰብስቦ ፣

«ንጉሡን ማመን ችግር ነው ። በፊት እንደ ነገራችሁኝም ያንን መልእክት የሰደዱልኝ ሊያታልሉኝ ፈልገው ነውና ከእንግዲህ ወዲያስ ምን ታስባላችሁ? አሉላም ተመለሰ ፤ እሱን እንዴት አድርጎ መታረቅ ይቻላል?» ብሎ ምክር ጠየቀ ። የሰበሰባቸው ደጋፊዎቹ ግን የሰጡት ምክር ፣

«አሉላን በልዩ ልዩ ገጸ—በረከት ማታለል ነው» የሚል ብቻ ነበር ።

አጼ ዮሐንስም ከራስ አሉላ በቀረበላቸው ሐሳብ መሠረት ልጃቸውን ራስ አርአያ ሥላሴን ከዐርባ ሺህ ጦር ጋር ወደ ቤጌምድር ሔደው ማሕዲስቶችን እንዲያስወጡ አዘመቱዋቸው ።

ዳሩ ግን ራስ አርአያ በፈንጣጣ በሽታ በመሞታቸው በቤተ መንግሥቱ ውስጥ ታላቅ ኀዘን ሆነ ። ከሁሉም ደግሞ ራስ አሉላ ከልባቸው አዘኑ ። ምክንያቱም ለራስ አርአያ ሞግዚት ስለነበሩና ሲነግሡላቸው ከትግራይ መኳንንት ክሰና ንትርክ አፎይ ብለው ለመገላገል የሚያስችል ሥልጣን ሊያስጨብጡዋቸው እንደ ሚችሉ በተስፋ ይጠባበቁ ነበርና ነው ።

የወጣቱ የራስ አርአያ መሞት ፣ በአጼ ዮሐንስና በንጉሥ ምኒልክ መካከል የነበረውንም የጋብቻ ክር በጠሰው ። ንጉሡ ነገሥቱም በብርቱው በማዘናቸው ጤንነታቸው ታወከ ። ንጉሥ ምኒልክ ከራስ አርአያ ሞት በኋላ ከሸዋ ገሥግሠው ወሎን መያዛቸውን አጼ ዮሐንስ እንደ ሰሙ ፣ የማስፈራሪያ ዱላቸውንም ከአሥመራ ወደ መቀሌ አዛወሩ ። እንደገናም ትርክ ፓሻቸውን ማቅረብ ጀመሩ ።

የንጉሥ ምኒልክና የንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ለምምንትና በአጼ ዮሐንስ ላይ ማመፃቸው ፣ ማሕዲስቶችም እንደገና ወደ ጎንደር ለመግባት ከመተማ እያሉ ሠራዊት ይዘው መነሣታቸው ፣ ጣሊያኖች በንጉሥ ምኒልክ ቤተ—መንግሥት ገብተው ከዮሐንስ ጋር እንዲጋጩ ሲፈጽሙት የነበረው ሤራ የአጼ ዮሐንስ ቤተ—መንግሥትን ጥቁር ጥለት ጣለበት ። ንጉሡ ነገሥቱ በዘመነ— መንግሥታቸው ፍጻሜ አቅራቢያ ፊታቸውን ዘወር አድርገውባቸው የነበሩትን ታማኝ ጀኔራላቸውን እንደገና ካቀረቡዋቸውና ፊታቸውን መለስ ካደረጉላቸው በኋላ ፣ እስገምግመው የመጡባቸውን ችግሮች እንዳመጣጣቸው ለመቋቋም የሚችሉበትን ሁኔታ ከተመካከሩ በኋላ ፣ እንደገና ወደ መረብ ምላሽ ግዛታቸው ተመልሰው የተገኘውን ያህል ወታደር ለመሰብሰብና ስንቅም ለማዘጋጀት እንዲችሉ ተወሰነ ።

አሉላ እንደገና ወደ መረብ ምላሽ ግዛታቸው ሲመለሱም ሞቅ ደመቅ ያለ ይዞታ ነበራቸው ። ከንጉሡ ነገሥቱ ምርጥ ጦር አዛዥነት የተሻሩት ወንድማቸው ደጃዝማች ተሰማና የአጎታቸው ልጅ ባሻይ ተድላ ከትካዜና ከብስጭት በማገገም ላይ የነበሩትን አሉላን አጅበዋል ። በእርሳቸው ላይ የደረሰው ብስጭትና ትካዜ አብሮ አዝኖና ከሥጋት ላይ ወድቆ የነበረው የመረብ ምላሽ ግዛታቸው ሕዝብም አብሮ ተደስቷል ።

«አሉላ አሥመራ ካለ ድርቡሽም ሆነ ጣሊያን አይደፍሩንም» እያለ መተማመንና መረጋጋት ጀመረ ። አሉላ በግቢያቸው ሆነው ለግብር ነጋሪት ሲያስጎስሙ ፣ ሲሸሙ ሲሸልሙ ቅጭም ብሎ የነበረውን ገጽታቸውን በፈገግታ ለውጠው ፣ በታማኞች ወታደሮቻቸው ታጅበው ቤተ - ክርስቲያን ደርሰው ሲመለሱ ፣ በሩቅ መመልከቻ መነጽራቸው የቀይ ባሕርን አቅጣጫ ሲመለከቱ ቆይተው ሲመለሱ አሥመራና ነዋሪዎቿ በደስታና እፎይታ ይዋጡ ጀመር ።

ምንም እንኳን አሉላ በአጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት ውስጥ ተነሥተውባቸው የነበሩትን ተቀናቃኞቻቸውንና ከሳሾቻቸውን ቅስም ቢሰብሩበትም ቅሉ ፣ ጠቅላላው ሁኔታ ግን እጅግ ተጫጭኖአቸው ስለነበረ ወታደርና ስንቅ ከማዘጋጀቱም ጋር ትካዜና

ሰመሙትንም አልለዩዋቸውም ፡ ከዕለታት አንድ ቀን እንደ ተለመደው በእልፍኛቸው ታዛ ተቀምጠው የአዲሲቱን ከተማቸውን ዕድገት በዐይነ — ሕሊናቸው እየተመለከቱ የንጉሠ ነገሥቱን ተቀናቃኞችና የሀገሪቱን ጠላቶች ተራ—በተራ በመጣል የሚችሉበትን ብልት በሐሳባቸው እየነደፉ በነበሩበት ሰዓት፥ ቀጠን ያለ የልጅ እግር ድምፅ—በሩቅ ሆኖ «አቤት!አቤት! ኧረ አቤት አቤት!» ብሉ ሲጮህ ራስ አሉላም ግንባራቸውን ኮስተር አድርገው ሲያዳምጡ ፡ በገና ደርዳሪው ከአቤት ባዩ ድምፅ ላቅ አድርገው ድምፃቸውንና በገናቸውን እያስጮሁ ፡ ሲያንጎራጉሩ ፡ ያ—ቀጭን ድምፅ እንደገና «አቤት አቤት! ኧረ አቤት አቤት» ሲል ራስ አሉላም የበገናውን እንጉርጉሮ ሳለማቋረጥ ሲሉ ማዳመጡን በተመስጦ መቀጠላቸውን በገነኛው ተረዱትና ፡

«ሕዝብህ እንዳያጣ ፍትህና ፍርድ
ምሕረትክን ሳከለት በጸጋ ይውረድ ።
ኢትዮጵያን የሚመኝ አረመኔው ባዕድ
ይቀጥቀጥ በክንድህ ይፍራ ይርበድበድ»

እያሉ ሲደረድሩት፥ «አቤት! አቤት!አቤት! ኧረ አቤት አቤት!» የሚለው ድምፅ የራስ አሉላን ሕሊና ቀስፎ በመያዙ ፡ እንደ መበሳጨት አሉና ሲያጩበጭቡ አጋፋሪው ጠጋ አሉ ።

«ይኽ የሚጮህ ሰው ምን ሆኖ ነው?» ብለው ጠየቁ ።

«ፍርድ ስጡን ፡ ፍርድ ተጓደለብን» ይላል አሉ አጋፋሪ ።

«መቼም የደሃ ረኃቡና ጥማቱ ፍርድ ነው ፤ በል አቅርበው» አሉ ። አጋፋሪ እየሮጡ ወጥተው አቤት ባዩን አቀረቡት ። ራስ አሉላ አቤቱታ አቅራቢውን ሲያዩት ደነገጡና ፡

«ዛሬስ ደግሞ ልጆች አቤት ይሉብኝ ጀመር? በል እስቲ ምን ሆንህ ነው?» ብለው ጠየቁት ።

«አባቴ ሙቷል ፤ እናቴም የአባቴን ንብረት ይዛ ስድስት ልጆች ስታሳድግ አሁን በቅርቡ በመንደራችን የተሾሙት ግብር አንች ብቻሽን እንድትከፍዪ ራስ አሉላ አዘውሻል» ብለው የመንደራችን ሽማግሌዎች ስለ አዘዙዋት ያሉንን ከብቶች በሙሉ

ለመሸጥ ነድተን ስለመጣን ፡ ሊሆን ሲሆን ፍርድ ይሰጡን ያለዚያ ከብቶቹን እርስዎ ይግዙን» አላቸው ።

ራስ አሉላ በቁጣ ጠሩና ፡

«እኔን እንደዚህ ያለ ፍርድ ፈርዷል ብለው ነው ደግይቱን ጥሪቷን የሚያሸጧት ? ለካ የኔ ስም ማታለያ የድሃ ማንገላቻ ሆኗልና ! በኔ ስም ፍርድ ይሰጥበትና ይሸጥበት ጀመረ ? በኔ ስም ለካ ግፍና ተንኮል ይሠራበታል ? የመጣኸው ከየት ነው ?» አሉ ።

«ከሠራዬ ነው» አለ አቤት ባዩ ።

«በቅርብ እነማን ይገኛሉ?» ብለው ራስ አሉላ አጋፋሪን ጠየቁ ።

«አቶ ዘጊዮርጊስ ፡ ባሻይ በኩሩና ሻቃ እርአያ መጥተዋል» አሉ አጋፋሪ ።

«ጥሯቸው» አሉ ራስ ።

የተጠሩት መኳንንቶች እየቀረቡ እጅ እየነሡ ቆሙ ፤ ራስ በመተከዛቸው ደግሞ «ዛሬ ምን ተገኝቶ ይሆን?» እያሉ ሲያስላሉ ራስ ከመኳንንቱ ላይ አፍጥጠው ፡

«ያገር ሽማግሌች የተባሉ ተንኮለኞች የፈጸሙትን በደልና ማታለል ይህ ሕፃን ልጅ እንኳ እስቲታዘበውና እስቲታወመው ደረሰ ! ለካ ሕዝብ ተበድሏል ? በኔ ስም ደሃ ይንገላታበት ? በኔ ስም አገር ይበደልበት ጀመር ? መሬቷስ እንዴት ትረገመን ? አገሬን ጠላት እንዳይደፍራት የምደከመው ለካ ከንቱ ነው ? ለሀገር ክብር ጀግኖች እየወደቁ ሽማግሌዎችና ባላባቶች ለካ በሕዝብ ንብረት ላይ ይጫወታሉ? እግዚአብሔር የሁላችንንም ዋጋ እንደየሥራችን ይክፈል!

«እናንተስ ብትሆኑ የኔ ባለሟሎች ፡ የኔ አማካሪዎች ሆናችሁ በደሃ ላይ እንዲህ ያለ ፍርድ ሲሰጥ እየሰማችሁ እንዴት ዝም ትላላችሁ? ደግሞስ ባትሰሙስ ሕዝቡ በየአገሩ ፡ በየመንደሩ በየቤቱ እንዴት ውሎ አደረ? ምን ችግር ደርሶበታል? እያላችሁ

አትጠይቁም? ባለሟልነታችሁ ለግብር አባይነት ነው? ግብር የሚያባላኝማ መች አጣለሁ?» አሉና ወደ አጋፋሪው መለስ ብለው፣

«በል ለዚህ ልጅ ለልብሱ መግዣ የሚሆን ዐሥር ብር ስጠው» ብለው እንደገና ወደ አቤት ባዩ መለስ አሉና፣

«አባትህ ምን ሆኖ ነው የሞተው?» ብለው ጠየቁት ።

«በኩፊት ጦርነት ቆስሎ መጥቶ ለብዙ ጊዜ ታሞ ኑሮ ሞተ» አላቸው ።

«እያችሁ! ስማችሁ! ትላንት ለሀገሩ ደሙን ላፈሰሰ ጀግና የሚከፈለው ውለታው ይኸው ነው? ሀገሬን ክብሬን ነጻነቴን ብሎ ለዘመተ ብድሩ ይኸው ነው? በል ንግ አጋፋሪ ለዚህ ልጅ እናትና ለልጆቹ ልብስ መግዣ መቶ ብር ስጠው ። ያመጣኸቸውን ከብቶች ቀስ አድርገህ መልስህ ውሰዳቸው! እናንተ የምትከፍሉትን ፈሰስ ታስቦ እኔ እከፍላለሁ ። በኔ ስም በድሃዋ ላይ ይህን የመሰለ አስነዋሪ ብያኔ የበየኑ ሽማግሌዎችም ተይዘው እንዲመጡና ይህን ብያኔ መስጠታቸው ከተረጋገጠ መቀጮ እንዲቀጡና ድሃዋን ደግሞ አላስቀምጣት እንዳይሉ ዋስ እንዲጠሩ ለደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ እንዲነገር» ብለው አዘዙ ። አቤት ባዩ ወጣትም ዕልልታውን እያቀለጠው ከግቢው ወጣ ።

ራስ አሉላ፣ አሥመራ ላይ ሆነው በርከት ያለ ጦር ለመሰብሰብ ብርቱ ጥረት አደረጉ ። በደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ኃላፊነት ከረን የሰፈረው ጦር ወደ አሥመራ እንዲወጣና ከዋናው ሠራዊትም ጋር እንዲቀላቀል አደረጉ ። እንደዚያ አድርገው ክንዳቸውን ካፈረጠሙ በኋላ፣ ለደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ አንድ መቶ ወታደሮች ሰጥተው አሥመራ ላይ ሆነው አገሩን እንዲጠብቁ አዘው፣ አጼ ዮሐንስ ወደ ነበሩበት አሸንጌ ተጓዙ ።

ምንም እንኳን በአሉላ ዝግጁነትና በመረብ ምላሽ ባሳዩት ጀግንነት አጼ ዮሐንስ ቢኮሩበትና ቢመኩበትም ቅሉ፣ ከድርቡሾች ጋር ለመዋጋት ላቀዱት ዘመቻ አሉላን የሠራዊታቸው ጠቅላይ አዛዥ አድርገው ለመሾም ግን ዋናው ችግራቸው፣

ባለሟሎቻቸውና መኳንንቶቻቸው በአሉላ ላይ በነበራቸው የየግል ንቀትና ጥላቻ የተነሣ ነበር ።

በመቀሌ ቤተ መንግሥት ሥር ሰዶ ለቆየው ጥል ክስና ንትርክ አንድ እልባት ሳይደረግለት አሉላን የሠራዊታቸው ጠቅላይ አዛዥ አድርገው ቢሾሙ፣ የትግራይ መኳንንት ዕለቱን ሰማይንና ምድርን ካላጋጠምን ብለው የከፋ ትርምስ እንደሚያስነሡ የተረዱት ንጉሠ ነገሥት፣ ራስ ኃይለማርያም ጉግሣን የሠራዊታቸው አዛዥ አድርገው ሾሙ ። አዲሱ የሠራዊት አዛዥ አጼ ዮሐንስ እጐታቸው በመሆናቸው፣ ለዘውዱና ለአገሩ ከእርሳቸው የበለጠ ቀራቢና ታማኝ እንደሌለ ስለ ታመነበት፣ አልጋ ወራሽም እንዲሆኑ በመኳንንቱ ዘንድ ሙሉ ተቀባይነት አግኝተው ነበር ።

አጼ ዮሐንስ፣ የጐጃሙን ራስ ተክለ ሃይማኖትን አስገብረው መተማ ለመውረድ ከአሸንጌ ተነሥተው ወደ ጐጃም ሲሻገሩ ራስ አሉላም በደብረ ታቦርና በጐንደር አካባቢ እንዲሰፍሩ ታዘዙ ። ምንም እንኳ የንጉሠ ነገሥቱ ጦር ተጠቃሎ በጐጃምና በቤጌምድር ውስጥ በመሥፈሩ፣ ሰሜን ኢትዮጵያ ቢጋለጥም በምፅዋ የነበሩት ጣሊያኖች በሰሐጢ የነበራቸውን ምሽግ ከማጠናከር በቀር ፈጥነው ወደፊት ሊገፉ አልፈለጉም ነበር ። ይሁን እንጂ የራስ አሉላ ተቃዋሚዎች የነበሩትን ማደፋፈሩንና ማስታጠቁን ከመቀጠል ግን አልተገቱም ነበር ። ከሁሉም ቀድመው ባላምባራስ ክፍለ የሱስ፣ “ከረን ባዶዋን ስለሆነች እንድይዛት ፍቀዱልኝ» ብለው ለጄኔራል ባልዲሴራ ጻፉለት ። እርሱ ግን በነበሩበት በሐባብና በበኒዓሚር አካባቢ እየተዘዋወሩ እንዲቆዩ እንጂ ከረን እንዳይገቡ ከለከላቸው ።

ይሁን እንጂ፣ የራስ አሉላ ተቀናቃኞች የነበሩት እንደ ክፍለ የሱስ የመሳሰሉ ተቃዋሚዎች በየጊዜው ሕዝቡን ማስጨነቅ ስለቀጠሉ፣ አሥመራ ለነበሩት ለራስ አሉላ ወታደሮች ም/አዛዥ የነበሩት ባሻይ ገብረማርያም ከሽፍቶቹ ጋር ሲታኮሱ ሞቱ ። ከዚያ በኋላ ሁኔታው እየተበላሸ ሔደ ። የአካለ ጉዛይ አገረ ገዥ ሆነው አዲስ ተሹመው ተልከው የነበሩት ፊታውራሪ ደበበም፣ እንኳ አሥመራ ገብቼ የሐማሴንንም ግዛት ደርቤ መያዝ ስላ

ሰብኩ ከተማውን እንድትለቅልኝ ብለው ለደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ላኩባቸው ። ደበበ የአካለ ጉዳይ ገዥ የሆነውም አጼ ዮሐንስም ወደ አሸንጌ ሲሔዱ ነበር ።

ደጃዝማች ኃይለሥላሴም ፥ «የጌታየን የአሉላን ግዛትና ከተማ በጉልበት ለመውሰድ ከፈለግህ እጠብቅሃለሁ ፤ ናና ሞክረኝ» ብለው ስለላኩባቸው የደጃዝማቹን ቆራጥነት ካወቁ በኋላ ደበበ ከሰገነይቲ ወደ ዐድዋ ሔደው ሠፈሩና ምፅዋ ላይ ሆኖ ለራስ አሉላ የጦር መሣሪያ ሲያስመጣላቸው ለነበረው ግሪካዊው ነጋዴ ለእርሳቸውም እንዲያመጣላቸው መላላክ ጀመሩ ። ፊታውራሪ ደበበ ክንዳቸውን አሳብጠው ሥልጣን ለመቀማት የነበራቸው ጉጉት ከግሪካዊው ነጋዴ በቂ መልስ ባለማግኘታቸው ብቻ አልተገታም ። ከቀይ ባሕር ማዶ ተሻግሮ ኤደን ለነበረው የእንግሊዝ እንደራሴም ደረሰ ። የነበራቸውን ጉጉት ሲጽፉለትም ፥

«በምንም ነገር ከንጉሡ ጋር አይደለሁም ። ራሴ የቤተ መንግሥቱ ፥ የዘውዱ ተወላጅ ነኝ ፤ የክርስቶስ ፈቃዱ የሆነልኝም እንደ ሆነ የእርስዎን ርዳታ አገኛለሁ ። ከእንግዲህ ወዲያ ምንም ዐይነት ችግር አይኖርብኝም ። ከልቤ አፈቅርዎታለሁ ፤ አምንዎታለሁ ። እርስዎም ይመኑኝ ። አጼ ዮሐንስን ለዙፋናቸው ያበቃችኋቸው እናንተ መሆናችሁን ዐውቃለሁ ። እኔንም ለዙፋኔ እንድታበቁኝ እለምናለሁ» ብለውታል ።

ባላምበራስ ክፍለየሱስ ፥ ከረንና አሥመራን ካልያዝኩ እያሉ በሚገለገሉበት ሰዓት ደበበ ደግሞ የአሉላን ግዛት ለመያዝ ተመኝተው ካቃታቸው በኋላ ፥ ዙፋን ላይ አስቀምጡኝ እያሉ የባሕር ማዶን ሰዎች መለመን በጀመሩበት ወቅት በእምባ ስላሴ ተራራ ላይ ታስረው የነበሩት ራስ ወልደጊዮርጊስ ደግሞ ያንሰራሩና ክፍለየሱስን ና ጣሊያኖች ከረንና አሥመራን እንዲይዙ ምፅዋ የነበረው የኢጣሊያ ጦር አዛዥ የጻፉት ደብዳቤ አሥመራ ሲደርስ ደጃዝማች ኃይሌሥላሴ ይዘው በጌምድር ለነበሩት ለራስ አሉላ ሰደዱላቸው ። ከእነዚህ ሌላ ደግሞ የአጼ ዮሐንስ የእኅት ልጅ የነበሩትና ለብዙ ዓመታት በእስር ላይ የኖሩት ደጃዝ

ማች ሥዩም ገብረኪዳን (አባ ጉበዝ) የአሉላን ግዛት ለመያዝ ታጥቀው ተነሡ ።

ደጃዝማች ሥዩም ፥ ጎጃም ውስጥ ታስረው ሲኖሩ አጼ ዮሐንስ ራስ ተክለሃይማኖትን ለማስገበር ጎጃም እንደገቡ ፥ ራስ ተክለ ሃይማኖትም ደጃዝማች ሥዩምን ፈትተው ወደ ንጉሥ ምኒልክ ሰደዱዋቸው ። ምኒልክም ደጃዝማች ሥዩምን ይቀበሉና በምን ተግባር ላይ ሊያሠማሩዋቸው እንደሚችሉ ማሰላሰል ጀመሩ ።

አጼ ዮሐንስ ፥ ጎጃምን እያስመዘበሩ ወደ ሸዋም ለመግባት ማቀዳቸውን ንጉሥ ምኒልክ እንደ ሰሙ በይበልጥ ስልታቸውን ማቀነባበር ቀጠሉና ደጃዝማች ሥዩምን አስታጥቀው ወደ እንደርታ ሰደዱዋቸው ።

የሰሜን ኢትዮጵያ ሁኔታ እንደዚያ በመሰለ ምስቅልቅል ላይ መውደቁን በጌምድር የነበሩት ራስ አሉላ እንደ ሰሙ ፥ ልጅ ፋንታዬና ሻቃ አርአያን አንድ መቶ ሃምሳ ከሚሆኑ ወታደሮች ጋር ወደ አሥመራ ከመስደድ በቀር ራሳቸው ለመሔድ ወይም በርከት ያለ ጦር ለመስደድ አልተቻላቸውም ።

ይሁን እንጂ ፥ የአሉላን ከተማ ለመያዝ ደፍሮ ጉዞ የጀመረ ማንም አልነበረም ። ደጃዝማች ኃይለሥላሴም ፥ «ጌታ ራስ ሊመጡ ነውና ጠጅ ጣሉ ሠንጋ ሰብስቡ» እያሉ ስለሚያዙ የአሥመራም ሕዝብ ዘወትር «መጡ መጡ» እያለ የተስፋ ወሬውን ያቀባብለው ነበርና ፥ እነክፍለ የሱስንና ጣሊያኖችን በነበሩበት ገትተዋቸው ቆይቷል ። የአሉላ ምኞትና ጉጉት አሥመራ ተመልሰው የሰሜኑን በር መዝጋት ቢሆንም ፥ ንጉሠ ነገሥቱ ደግሞ ከመኳንንቶቻቸው ጋር ውስጥ ውስጡን ተበጣብጠው ነበርና ፥ ራስ ሐጎስን ከንጉሥ ምኒልክ ጋር «ተመሳጥረሃል» ፥ በጅሮንድ ለውጤን ከራስ ተክለ ሃይማኖት ጋር «ተላልከሃል» እያሉ አስረዋቸው ስለ ነበር ፥ አሉላን ከአጠገባቸው ለማራቅ አልፈቀዱም ነበር ። አሉላም እነዚሁ የመረሩ ጠላቶቻቸው ስለ ታሰሩ

ቻላው በቤተ መንግሥቱ ዘንድ የነበራቸውን የተጠናከረ አቋም መጠበቅ ተገቢያቸው እንደ ነበረ እምነውበት ነበር ።

'ሃይማኖት የሚያጠፋ ጠላት መጥቶብኝ ከወንድሞቼ ጋር አልዋጋም' ብለው የተነሡት አጼ ዮሐንስ፣ ሠራዊታቸውን ጐጃምና ጐንደር አሰፍረው ተክለ ሃይማኖትን አስከብበው ምኒ ልክን ማስፈራራቱን በመቀጠላቸው፣ ምኒልክም ከመቸውም ጊዜ ይበልጥ መንልበትና ዝግጅታቸውን መጠናከር ዋና ሥራቸው አድርገው ተያያዙት ።

በተራራ ላይ ከነሠራዊታቸው ተከበው የነበሩት ራስ ተክለ ሃይማኖት ንጉሥ ምኒልክ የማይደርሱላቸው መሆኑን ተረ ድተው ተስፋ በቆረጡበት ሰዓት አጼ ዮሐንስ «ከነሠራዊትህ ከምታልቅ እጅህን ስጠኝ ፣ ምሬሃለሁ የወንድማማች ደም አና ፋስ» የሚል መልእክት ሰደዱላቸው ። ተክለ ሃይማኖትም መልእ ክቱን በደስታ ተቀብለው እጃቸውን ሰጡና ዕርቅ ሆነ ።

በጐጃም በኩል የነበረው ችግር በእርቅ ከተፈታ በኋላ ራስ አሉላ የዐባይን ወንዝ ተሻግረው እንዲሰፍሩና በሸዋ ላይ እንዲያነጣጥሩ ቀጥሎም ንጉሠ ነገሥቱ እንዲዘምቱ ተወሰነ ። ግን ይህን ዕቅድ በመጀመሪያ ራስ አሉላ ቀጥሎም ራስ አር አያ ተቃወሙ ።

«ሃይማኖትና አገር የሚያጠፉ ሁለት ጠላቶች በስተኋላ ችን አሰፈሰፈው ፣ ከወንድማችን ከምኒልክ ጋር ለመጣላ እንዴት እንችኩላለን ? የወንድማማቾች ደም ለምን ይፈስሳል? እርስበርሳችን ከተጫራረስን አገሪቱ ባዶዋን መቅረቷን ጃንሆይ መች ይስቱታል!» ብለው ራስ አሉላ ተከራከሩ ። የእርሳቸውን ሐሳብም ትላልቆቹ መኳንንት ደገፉት ።

«እኔስ መች ደም እንዲፈስ እወዳለሁ? ክዚህ ቀደምስ የወሰንኩት ጉዳይ አይደለም? እኛ ብንጋደል ፣ እኛ ብንጫረስ እኛ ብንፋጅለት ጠላት ደስ እንደሚለው መች አጣሁት ! አሁንም መልካም አስባችኋል ። የድርቡሹ ጦር ጠብ ያለመፈለጉን እንዲ ረዳው አልክበታለሁ ። እምቢ ካለም እርሱን በጀርባዬ ትቼ ወደ ወንድሜ አልዘምትም» ብለው አጼ ዮሐንስም ተስማሙና መተማ፣

በተለይ ጋላባት ፣ ሠፍሮ ለነበረው ድርቡሽ ጦር አዛዥ ለአቤ አንጃ መልእክት አስተላለፉለት ። በመልእክታቸውም ውስጥ ፣

«እኔም ያገሬን ጠረፍ ዐልፌ ወደ ግዛትህ ለመግባት ሐሳብ የለኝም ፤ አንተም ካገርህ ጠረፍ ዐልፈህ ወደኔ አገር ለመግባት ምኞት ከሌለህ ፣ በመካከላችን ሰላም እንጂ ጠብ አይኖርብንም። ይልቅስ የሁስታችንም ጠላት በሆኑት ፈረንጆች ላይ በአንድነት እንሰለፍባቸው» የሚል ቃል ነበረበት ። የድርቡሹ ጦር አለቃ በላከላቸው ምላሽ ላይ ግን ፣

«ድፍረትና ወንድነት ካለህ ናና እንጋጠም ። ባትፈራኝ ኑሮ እንደዚህ ብለህ ከመጻፍ ትዘምት ነበር ። አሁንም ካለህበት የማትወጣ ከሆንክ ተዘጋጅተህ ጠብቀኝ እመጣልሃለሁ» የሚል ዐረፍተ ነገር ስለ ነበረበት አጼ ዮሐንስ ቀርተው አሽከሮቻቸው ሊታገሡት የማይላቸው ውርደት ሆነ ።

«እንግዲህ ከዚህ የበለጠ ውርደት መቼም አይደርስብኝም ፣ ከዚህ የከፋ ጠላትም በኋላዬ ትቼ ወደ ወንድሜ አልሔድም ። ወን ድሜን በጀርባዬ አዝዬ በግንባሬ ወደመጣው ጠላቴ እዘምታ ለሁ ። ከዚያ ከተመለስኩም ወደ ሸዋ እዘምታለሁ» ። ብለው ወሰኑና ወደ መተማ ዘመቱ ።

የአጼ ዮሐንስ ሠራዊት ደንቢያ ላይ ሲከማች በራስ አሉ ላም ውስጥ ከዐሥራ አምስት ሺህ በላይ የሚሆን የተጠናከረ ጦረ ተደለደለ ። ከእርሳቸው ቀጥለውም ንጉሥ ተክለ ሃይማኖት ራስ ሚካኤል ፣ ራስ ኃይለ ማርያምና ራስ መንገሻ ብዛት የነበ ረው ጦር ነበራቸው ። የንጉሠ ነገሥቱ ጦር እንደዚያ ሆኖ ተጠናክሮ በነበረበት ወቅት ከአሥመራ ደግሞ አስደንጋጭ ዜና ራስ አሉላ ደረሳቸው ። የአሥመራን ከተማ ባላምባራስ ክፍለ የሱስና ደበበ ሊቀራመቷት እንደ ከበቡዋት ደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ መልእክተኛ ሰደዱ ።

ራስ አሉላም ወደ ግዛታቸው ገሥግሠው ዐመፀኞቹን አጥፍ ተው ፣ አገሩን አደላድለው ለመመለስ እንዲፈቀድላቸው አጼ ዮሐንስን ለመኑ ። አጼ ዮሐንስ ግን ፣ «በዚህ ፈረስ ወደፈለ ግህበት አገር ዝመትበት ፣ በዚህም ጉራዴ የፈለግሽውን ቅላ

ቡት» ብለው ሾመው ወደ አካለ ጉዛይ የሰደዱዋቸው የአጎታቸው ልጅ ደበበ ይከዳኛል ብለው ስላልጠረጠሩ አሉላ ያቀረቡትን ልመና አምነው መቀበል አልቻሉም ። በመጨረሻም አሉላ ታማኞቻቸውን ባሻይ ደስታን መጠነኛ ወታደር ይዘው ወደ አሥመራ እንዲመለሱና በሁለት በኩል የተከበበችውን ከተማቸውን እንዲከላከሉ ለመላክ ተፈቀደላቸው ።

በመጀመሪያ የአሉላን ግዛት ተጥሉም የዮሐንስን ዙፋን ይመኙ የነበሩት ደበበ ግን ፣ ምፅዋ የነበረው የኢጣሊያ ጦር አዛዥ ባልዲሴራ ይቅርታ እንዲያደርግላቸውና ርዳታ እንዲልክላቸው ተማፀኑት ። በዚህም መሠረት ሁለት ሺህ ያህል ወታደር አስከትለው ወደ ሠገነይቲ ሔደው ከጀኔራል ባልዲሴራና ከሻለቃ ፒያኖ ጋር ተገናኝተው ከተመካከሩ በኋላ ወደ አሥመራ ገሠገሡ ። ወዲያውም የካቲት 3 ቀን 1881 ከደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ጋር አዲ ዳሮ ከተባለው ቦታ ላይ ጦርነት ገጥመው ደጃዝማችን ገድለው ፣ በድል አድራጊነት አሥመራን ይዘው ከተቀናቃኛቸው ከአሉላ አባ ነጋ ቤት ገቡ ።

አሥመራን ከያዙ በኋላ ለጀኔራል ባልዲሴራ በጻፉት ደብዳቤ «ንጉሡ በጻፉልኝ ደብዳቤ ላይ 'ጣሊያኖችን ተዋቸውና ወደኔ ተመለስ ፣ የአባትህንም የራስነት ማዕረግ እሰጥሃለሁ' ብለውኛል ። ግን ፣ እስከ ዛሬ ንጉሡ የሰጡኝ ማዕረግ ደጃዝማችነት ብቻ ነው ። እኔ ግን አገር ነው የምፈልገው ፤ የምገዛው አገር አልሰጡኝም ፤ ዛሬ ግን ገሚሱ ኢትዮጵያ በእጅ ገብቷል ፤ እኔም እርስዎም ስላገኘነው ድል ደስ ሊለን ይገባል ። እንግዲህ መሣሪያም ሆነ ገንዘብ አልጠይቅዎትም ። ግን ወዳጅነትዎን አጥብቄ እፈልጋለሁና እጅዎን ዘርግተው እንዲቀበሉኝ እለምንዎታለሁ» ብለዋል ።

ምንም እንኳን ደበበ በጉልበታቸው የመረብን ምላሽ ግዛት የጨበጡ መሆናቸውን አረጋግጠው ፣ ከጣሊያኖች ጋር ለመወዳጀት አስበው መልእክተኛ እየላኩ ደጅ ጥናት ቢጀምሩም ፣ ጣሊያኖቹ ደግሞ የራሳቸው ዓላማ ነበራቸውና ደበበ አሥመራ ከመግባታቸው ሦስት ቀናት በፊት በክፍለ የቡስ መሪነት ከረን ገብ

ተው ባንዲራቸውን ሰቅለው ነበር ። ለደበበ ደብዳቤ ምላሽን ከመስጠት ፈንታም አሥመራን መያዝ በጣም ቀላል ሆነላቸው ።

ራስ ኃይለ ማርያም የአጐታቸው የአጼ ዮሐንስ ሠራዊት ጠቅላይ አዛዥ እንደሆኑ ወደ መተማ ጉዞ ሲጀምሩ ፣ የገበሬው ልጅ አሉላ የሚያቀርቡት ጉዳይ ሆነባቸው ። ምንም እንኳን ሹመቱ ቀደም ብሎ የተሰጠ ቢሆን ወደ አሥመራ ከመሔድ ይልቅ ከአጠገባቸው እንዳይርቁባቸው ጌታቸው ሲያዙዋቸው የጦር አበጋዝነቱን ይመልሱልኛል ይሆናል የሚል ተስፋም ነበራቸው ። በመጨረሻው ግን ንጉሠ ነገሥቱ ከሰጡት ውሳኔ የማይመለሱና የጦር አዛዥነቱን ከራስ ኃይለ ማርያም የማያነሡ መሆናቸውን ካረጋገጡ በኋላ አሉላም የጦር አለቆቻቸውን ሰብስበው ፣

«ተከታዮች እንጂ ተዋጊዎች እንድንሆን አልተፈለግንም ። ምንም ወዳጆቼና አሽከሮቼም ብትሆኑ በዚህ አሰላለፍ ዘመትን ጦርነት ገጥመን ድል ያደረግን እንደሆነ ታዘቡኝ ! እንዲያውስ ባልተሳተፍንበትና ባልመከርንበት ፣ መኳንንትና ባለሟሎች ተጠቃቅመው በተጀመረበት ጦርነት ለምን እዘምታለሁ ! ትላንት ከረን ላይ ያሸነፍኳቸው ደርቡሾች እጅን ለመስጠት ነው ወይስ ለመጀፍ ? የትውልድ ማረፊያ ያገር መግቢያ ለማግኘት ነው ? ያለኝን ወታደር ይውሰዱት ! እኔ አሉላ ግን አልነሳሳም ! እኔ የገበሬው ልጅ ግን ወደ እርሻዬ እመለሳለሁ ። የመኳንንትና የባለሟል እንክርት ሲበዛበት አገሬን ለማዋረድ ሲሔድ አብሬ አልታይም» ብለው ድንኳናቸውን አስነቅለው ፣ ሠረገላቸውን ለቀው ለመውጣት መዘጋጀት ጀመሩ ።

ይህን የተመለከቱ የጦር አበጋዞችና ባለሟሎቻቸው ደግሞ ተሰብስበው ከእግራቸው ላይ ወደቀው ፣

«ትላንት ልጆቻቸውን ቀብረው ፣ ጠላት በፊት በኋላ በቀኝ በግራ ተሰልፎባቸው ፣ ዛሬ እርስዎ ሲያኮርፉባቸው አገር ምን ይለዎታል ! ባይወለዱ ባይዘመዱ ነው የከዱዋቸው » ነው የሚባሉት ። ጦርነቱስ ቢበላሽ አገርና ታሪክ የሚፈርዱት በእሳቸው

ነው ፡ እስዎ ምንተዳዎ? አሁንም በሚያምኑት በዝቢሊው ሚካችል ይዘነዎታል! ሐሳብዎን ያንሡልን» ብለው ለመኑ ።

«እኔማ ምን ቸገረኝ? ለአገርና ለራሳቸው በይበልጥም ደግሞ በዚህ ስልትና በቅምጥል መኳንንት አዝማችነት የሚሰለፈው ሠራዊት ከንቱ እልቂት አሳርርኝ ነው እንጂ!» ብለው ሐሳባቸውን አነሡና ለዘመቻዉ ተሰለፉ ።

ራሳቸው ንጉሠ ነገሥቱ የዘመቱበትን ሠራዊት ጠቅላይ አዝማችነቱ ራስ ኃይለ ማርያም በሚከተለው አኳኋን መደቡት።

1ኛ. ራስ መንገሻና ራስ ኃይለ ማርያም የንጉሠ ነገሥቱን ሁለት ክፍል ሠራዊት ይዘው በራስ ኃይለ ማርያም የበላይ አዛዥነት በግንባር ፣

2ኛ. ራስ አሉላ ከራስ መንገሻ ጋር ሆነው በራሳቸው በአሉላ አዛዥነት በቀኝ ክንፍ እንዲሰለፉ ተወሰነ ። ይሆን አሰላለፍ አሉላ ከታተቃወሙት ምክንያት አንዱም ፣

«ንጉሠ ነገሥቱ ወደ ጦርነቱ ሲሔዱ ሠራዊቱ በአምስት ክፍል ተመድቦ በደጀንነት ፣ በግንባር በቀኝ በግራና ከጠላት በስተኋላ እንዲሰለፍ» ብለው ነበር ። ይህ አልሆነምና በተቃወሙት ስልት ተሰለፉ ።»

የሁለቱ ወገኖች ሠራዊት ወደፊት እየገፋ ለመጨረሻው ትንቅንቅ በሚዘጋጅበት ወቅት ደግሞ ፣ የማሕዲስቶቹ ጦር ጠቅላይ አዛዥ የነበረው ሐመዳን አቡ አንጃ በድንገተኛ ሕመም ሞተ ። ምክትሉ አዛኪ ካማል ጦሩን ባመነበት ስልት ደልድሎ አሰለፈ ። ጦርነቱ ቅዳሜ መጋቢት 1 ቀን 1881 ሲጀመር የማሕዲስቶቹ ጦር በቀኝ ክንፍ የነበረውን የኢትዮጵያን ሠራዊት መጫን በማሳየቱ ራስ አሉላ በራሳቸው ስልት ወታደርቻቸውን ከፋፍለው መዋጋት ጀመሩ ። እየቆየም የኢትዮጵያ ጦር እያጠቃ ወደ ጠላት ምሽግ መግባት ሲጀምር የግንባር አዋጊ የነበሩት አሉላ በጥይት ተመትተው ወደቁ ። ወዲያው ቀልጥፈው ብድግ አሉና «አልተጎዳሁም ወደኋላህ ያየህ ጠላቴ ነህና ምሬ አልምርም» ብለው አሰለፉ ። የተደናገጠው ሁሉ ተረጋግቶ ጦርነቱን ቀጠለና የጠላቱን ምሽግ አደበላለቀው ።

ገና ጦርነቱ ከመጀመሩ አስቀድሞ አሰላለፉንና ስልቱን አሉላ ተቃውመውት የነበረው ፣ በራስ ኃይለማርያም በኩል የነበረው ግንባር ግን እንደ ፈሩት መታጠፍ አመጣ ። አዝማቹ ራስ ኃይለ ማርያምም በጥይት ተመትተው ሲወድቁ ጦሩ መበታተን ጀመረ ።

የራስ አሉላ ስትልትና ሠራዊት ግን ፣ የጠላት ምሽግ ጥሶ መግባቱን የተመለከቱት አጼ ዮሐንስ በራስ ኃይለማርያም በኩል የተሰለፈውን ጦር ከ ጊሸሽበት እየተከላከሉ ወደፊት እንዲገፋ በሚጣጣሩበት ሰዓት «እኛ ምሽጉን ጥሰን ገብተናልና ወደኛ ይምጡ» ብለው ራስ መንገሻ ፈረሰኛ ላኩባቸው ። ንጉሠ ነገሥቱም እንደ አንድ ጀግና ወታደር እየተኮሱ ጠላት እየጣሉ ወደ ፊት በማምራት ላይ እንዳሉ ቀኝ እጃውን በጥይት ተመቱ። ነጠላቸውን ቀደው ቁስላቸውን አሰሩና ወደፊት ገፉ ። ወዲያው ደግሞ ግራ እጃቸውን የመታቻቸው ጥይት ደረታቸውንም አገኘቻቸው ። አሽከሮቻቸው ተሸክመው ወደ ድንኳናቸው ወሰዷቸው ።

የንጉሠ ነገሥቱ መቁሰል በሠራዊቱ ዘንድ እንደ ተሰማ ታላቅ ድንጋጤ ሆነ ። ወዲያውም ሲያጠቃና ሲያባርር የነበረው ጦር ወደ ኋላው መሸሽ በመጀመሩ ተባራሪ ው ጦር እየተከታተለ ፈጀው ። ጊዜው መሽቶ ሲጨልም ብቻ ለኢትዮጵያ ሠራዊት ታላቅ እፎይታ ሆነ ። ንጉሠ ነገሥቱ ግን ሲሠቃዩ ነበር ያደሩት ።

ጉህ ሲቀድ የንጉሡን ሁኔታ ለማወቅ ብለው ራስ አሉላ ሔዱና አጠገባቸው ሲቆሙ ንጉሡም ጠቀስ አድርገው በጆሮአቸው "ከምወደው ልጄ ከመንገሻ ጋር ሆናችሁ አገሬን ጠብቁ ወራሼም እርሱ ነው" ብለው ነገሩዋቸው ።

እስከዚያች ዕለት ግን ራስ መንገሻ የአጼ ዮሐንስ የወንድም ልጅ ናቸው ነበር የ ሚባሉት ። በዚያች ዕለት 'በሞት እጅ መያዛቸውን ያረጋገጡት ንጉሠ ነገሥት ፣ መንገሻ ልጃቸው እንጂ የወንድማቸው ልጅ ያለ መሆናቸውን አመኑ' ተብሉም በሰፊው

ይወራ ነበር ። የመንገሻን እልጋ ወራሽነት ለራስ አሉላ ካረጋገጡላቸው በኋላም ፤

"ልጄ ታማኝ አሉላ ሆይ! መንገሻን እንደ አባቱ ሆነህ ጠብቀው ። ለኔ የነበረህን ታማኝነት ለርሱም እንዳትነፍገው ፤ አደራ ሰጥቼሃለሁ" አሉና ራስ መንገሻንም አስቀርበው ፤

"ልጄ መንገሻ ፤ አሉላን አባትህ እንዲሆን ሰጥቼሃለሁ ፤ ከቃሉ እንዳትወጣ! ትእዛዙንም እንዳትጥስ አደራ ብየሃለሁ!" ብለው ኑዛዜያቸውን ፈጽመው ዐረፉ ።

ራስ አሉላና ራስ መንገሻ ተቢታትና የነበረውን ጦር ሰብስበው ለመዋጋት ያደረጉት ጥረት ከንቱ መሆኑን ተረድተው ፤ የንጉሠ ነገሥቱን አስከሬን ይዘው ፤ ወደ ኋላቸው ወደ ጐንደር ጉዞ መጀመራቸውን በሰላዩ አማካይነት የሰማው ሲሸሽ የነበረ የማሕዲስቶች ጦር መከተል ጀመረ ። የንጉሠ ነገሥቱን አስከሬን ላለማስነካትም ሲሉ ታማኞቻቸው የመጨረሻውን ውድቀት ተዋደቁ ። አትባራ ወንዝ አጠገብ ሲደርሱ በተደረገው የከፋ ፤ ጦርነት ታላቁ ራስ አርአያ ድምፁ ፤ ቢትወደድ ገብረ መስቀል ፤ ደጃዝማች ቀድሳና ሌሎችም ታላላቅ የጦር አለቆችና ጀግኖች በንጉሠ ነገሥቱ ሬሳ ፊት ወደቁ ።

"የአቢሲኒያ ንበልባለ—እሳት" እየተባሉ በውጭ ሀገር ታሪክ የ ጊጠሩት ራስ አሉላም የአደራ ልጃቸውን ራስ መንገሻን ይዘው ተመለሱ ። በሕይወታቸው የመጀመሪያና መጨረሻ የሆነው 'ሽሽት' የዚያኑ ዕለት ብቻ ሆነ ።

የማሕዲስቶች ጦር አዛዡም ዛኪ የአጼ ዮሐንስን ሬሳ ማርኮ ፤ አንገታቸውን ቆርጦ ፤ "የዮሐንስንና የአሉላን ጭንቅላቶች ቆርጬ ልኬልሃለሁ" ብሎ ለከሊፋው ላከ ። እርግጥ የአጼ ዮሐንስ ጭንቅላት ካርቱም ደርሷል ። የአሉላ ጭንቅላት ግን አልተገኘም ።

ከሊፋው የአጼ ዮሐንስን ጭንቅላት በገመል ላይ ጭኖ በካርቱም ገበያ ሲያዞር በንብቶ ሲጥለው በዚያ ነዋሪ የነበረ አንድ ነጋዴ በድብቅ ወስዶ ኢየሩሳሌም ቀብሮታል የሚል አፈ ታሪክም አለ ።

አጼ ዮሐንስ በሞቱ ጊዜ ከሕዝብ የቀረበ እንጉርጉሮ ፤

"አጼ ዮሐንስ ሞኝ ናቸው
እኛም ሁላችን ናቅናቸው ።
ንጉሥ ቢሉዋቸው በመሸሉ
ወሰን ጠባቂ ልሁን አሉ ።
አጼ ዮሐንስ ይዋሻሉ
መጠጥ አልጠጣም እያሉ
ሲጠጡ አይተናል በርግጥ
ራስ የሚያዞር መጠጥ ።
በደንቢያ መታረድ አዝና ዮሐንስ
ደሙን አፈሰሰ እንደ ክርስቶስ ።
እንዳያምረው ብሎ ድሃ ወዳጁን
መተማ አፈሰሰው ዮሐንስ ጠጁን ።
ቆማ ስታለቅስ የጐንደር ሃይማኖት
አንገቱን ሰጠላት ጻማማይ ዮሐንስ ።"

የአጼ ዮሐንስ ሞት ከማንም ይበልጥ የጐዳው "ወዲ ቁቢን" ነው ። ከመተማው ጦርነት ንጉሠ ነገሥቱ በድል አድራጊነት ተመልሰው ቢሆን ኖሮ ፤ ለ"ወዲ ቁቢ" እስከ ምን ድረስ የላቀ ክብርና ሥልጣን ይመርቁላቸው ነበር? የሚል ጥያቄም በያንዳንዳችን አእምሮ ሊቀረጽ ይችላል ። ምናልባትም የመጠቀ ፤ እጅግ የላቀ ሥልጣን አያጡም ነበር የሚያሰኙን ምክንያት አሉ ። ይኸውም የመረሩ ተቃዋሚዎቻቸው መደናገጥ ነበር ። ራስ ሐጐስና በጅሮንድ ለውጤ ታስረዋል ፤ ተመሳሳዩ ርምጃም ሳይቀጥል አይቀርም ነበር ። የአሉላን ታማኝነትና ቅን አገልጋይነት አጼ ዮሐንስ እየተረዱት መሔድ ከጀመሩም ውለው አድረው ነበርና ።

ራስ አሉላ መተማ ደርሰው እስኪመለሱ ድረስ አሥመራና ሐማሴን አልጠበቋቸውም ። ተወስደዋል ። ከዚያ በኋላ የአሉላ ጉልበት ጉሸሸ ። ጠባራው ጡንቻቸው ሰለለ ። የነቢና የኃይል ምንጫቸው ነጠፈ ። ከዚያ በኋላ ወደ ወጡበት መንደርና ቤት መመለስ ግድ ሆነ ። ከዚያም በኋላ በ"ወዲ—ቁቢ"እነታቸው የትግራይ መኳንንት የበይ ተመልካች መሆን ነበር ።

የነራስ ሚካኤል ሥሁል ፤ የነራስ አርአያ ድምፁ ፤ የነራስ ወልደ ሥላሴ ፤ የነሰባጋዲስ እንቆ—ርስት በሆነችው ትግራይ

ውስጥ "ወዲ—ቁቢ" በጀግንነቱና በታማኝነቱ ተማምኖ በር
ካታ ሠራዊት እያስተዳደረ መኖር እንደማይችል ከማንም በፊት
ከማንም ይበልጥ በቅድ ሚያ የተረዱት ራስ አሉላ ፥ ከመተማ
ወደ ትግራይ ገና በመመለስ ላይ እንዳሉ ፥ ገና መቀሌ ሳይደርሱ
ስለ ተረዱት ፥ ዐይኑን አፍጥጦ ጥርሱን አግጥጦ አፉን ከፍቶ
ከጥቅጥቅ ጨለማ ውስጥ ወጥቶ ሊውጣቸው ሲሮጥባቸው ፥ ከነበ
ረው ድህነት ለማምለጥ ሲሉ በአደራነት የተቀበሉትን መስፍን
እንግሠው እንደራሴ ከመሆን ሌላ አማራጭ እንደማይኖራቸው
ፈጣን አዕምሮአቸው ፈጥኖ ተረዳው ። ምናልባትም በዚህ ምክ
ንያት ሳይሆን አይቀርም ፥ ከመተማ መልስ ወጣቱን መስፍን
ይዘው ወደ መቀሌ ከመሔድ ፊንታ አክሱም የገቡት ።

ከመተማ ጦርነት መልስ ፥ ራስ መንገሻን አክሱም ወስደው
በኢትዮጵያ የነገሥታት ሥርዓት መሠረት አንግሠው ፥ በእንደራ
ሴነትና በአደራ-አባትነት ጥላ ተከልለው የተቃዋ ሚዎቻቸውን
ቅስም ለመስበር አሉላ የነበራቸውን ዕቅድ ደግሞ ራሳቸው
ራስ መንገሻና የትግራይ ሁኔታ እያደነቃቀፉቸው ሔደ ።

ራስ መንገሻን በሰሜን በኩል ጣሊያኖች ፥ በደቡብ ደግሞ
ምኒልክ አፍጥጠው እንደ ፒመለከቱዋቸውና ለንጉሠ ነገሥት
ነቱ ደረጃ ሊደርሱ እንደማይችሉ ሁኔታው ራሱ ያስረዳ ጀመር ።

በሌላ በኩል ደግሞ ፥ የኢጋሜ ገዥ የነበሩት ደጃዝማች ስብ
ሐት አረጋዊ ከመተማ ጦርነት ራስ መንገሻንና ራስ አሉላን
እጅበው ከተመለሱ በኋላ ፥ መቀሌ በተሰነባበቱበት ወቅት የራስ
መንገሻ ታማኝ ከነበሩት ከደጃዝማች ተድላ ጋር በሐሳብ
በመጋጨታቸው ፥ እንደ ማኩረፍ ብለው ለማንም ሳይናገሩ ከመቀሌ
ከተማ በጠፍ ጨረቃ ወጥተው ኢጋሜ ገቡ ። የሰጡትም ምክን
ያት "ከራስ መንገሻ ጋር መግባባት እየቸገረኝ ስለሚሔድ ከኢ
ጣሊያኖቹ ጋር መጠጋትና ራሴን ብችል ይሻላል" የሚል ነበር ።

የዚያን ጊዜዋን ትግራይን ሲያተራምሱዋት ከነበሩት መሳፍ
ንት ደግሞ ዋናውና አንዱ ደበበ አርአያ ነበሩ ። የራስ አሉላን
ግዛት ይዣለሁ ብለው አሥመራ ላይ ለጥቂት ቀናት ያህል እንደ
ቆዩ ፥ ጣሊያኖች በከረን በኩል ሲገቡ ፥ ርሳቸውም ወደ አካለ ጉዛይ

ሺሹና ጦር በመሰብሰብ ላይ እንዳሉ ፥ ደጃዝማች ተድላ ደግሞ
አካለ ጉዛይን ለመያዝ ስለ ሔዱባቸው ሁለቱ ጦርነት ገጠሙ።
ከሁለቱም በርከት ያለ ወታደር አጨራርሰው ተድላ ወደ ዐድዋ
ሲመለሱ ደበበ ሰገነይቲ ላይ ሆነው የሚመጣውን መጠባበቅ
ጀመሩ ።

ትልቁ ራስ አርአያ መተማ ከሞቱ በኋላ ፥ የእርሳቸውን
ልጆች እየያዙ ወደ ወህኒ ቤት ካልጨመሩ አገሩ ሰላም
እንዳማያገኝ ከመንገሻ ይልቅ ራስ አሉላ አምነውበት ነበርና ፥ የነ
ደበበን እጅ መያዝ ከመቸውም ይበልጥ ይመኙትና ይቋም
ጡለት ጀመር ።

ይህንን ምኞታቸውን በልባቸው እንዳመቁ ደበበ ወደ
መቀሌ እንዲሔዱና በሰላም እንዲቀመጡ የሚያግባቡ ሰዎች
ሰደዱ ። ደበበም የአሉላን ሐሳብ አስቀድመው እንደ ደረሱበት
ሁሉ ፥

"እኔ ከእርስዎ ከወንድሜ ርቄ መኖር አይቻለኝም ፤ ከልብ
ልታረቅ እወዳለሁ ። ለእርቁና ለወንድምነቱ ሲሉ ግን የአሉላን
እጅ ይዘው ይሰጡኝ ፤ ከዚያ በኋላ እኔም የእርስዎ ታዛዥና ወን
ድምነቴን በሙሉ ፈቃዴ እቀጥላለሁ" ብለው ለራስ መንገሻ
ላኩ ።

ራስ መንገሻም ፥ "አሉላ አባቴ ናቸው ፤ መካሪዬና ጠባቂዬም
ናቸው ፤ ልጅ ደግሞ አባቱን መካድና ማታለል አይገባውም"
ብለው ስለ መለሱላቸው የመሳፍንቱ ልጆች ትግራይን በይበልጥ
ማመሳቀሉን ቀጠሉበት ።

"አገሩን እንደምን አድርገን ነው የምናረጋጋው? የራሳችን
ዘመዶችኮ ከድርቡሽ የከፉ ጨካኞች ፥ ከጣሊያንም የበለጡ ተንኮለ
ኞች ሆኑብን ፥ ምን ይታይዎታል!" ብለው ራስ መንገሻ የአደራ
አባታቸውን ራስ አሉላን ምክር ጠየቁ ።

"እውነትህን ነው ፥ በመጀመሪያ አገሩ መረጋጋት ሕዝቡም
አንድ መሆን ይገባዋል ። ከትግራይም ሌላ በሐማሴን በኩል
የሚሰማው ምስቅልቅል ከኛ ውጭ ሊሆን በመቃረብ ላይ ነው ።

የሚያሳስበንም የዚያ ጉዳይ ነው ። ስለጠ.ን እንስተም ያልናቸው ጫሊያኖች ከረንና አሥመራን በጉልበታቸው ከያዙብን ደግሞ ጠቅላላው ዕቅዳችን ሚዛን ያጣል” አሉ ራስ አሉላም ።

“በዚህ በኩል እኔ አለሁ ። በሐማሴን በኩልስ ምን ብናደርግ ይሻላል፣ ወይ እርስዎ ሔደው አገሩን አደላድለውና ሰው አድርገውበት ቢመለሱ አይሻል ይሆን?” ሲሉ ራስ መንገሻ ፣ አሉላን የሐሳብ ስንጥር ወጋቸው ። ከመቀሌ ከወጡ እንደገና ደግሞ የትግራይ መኳንንት በመንገሻ ዙሪያ ተሰብስበው በሩን ሊዘጉባቸው እንደሚችሉ ተረዱትና ፣

“እኔማ ባልከፋኝ ነበር ። ግን ካንተ ከተለየሁ ደግሞ እዚህ ያለው ነገር ያስቸግርሃል ። እጁ የሐንበሳ ቢያሳስቱ የኛና ደግሞ አንተን ኀይል ይሰሩሃል ፤ ካጠገብህማ መራቅ የለብኝም” አሉና ትክ ብለው ተመለከቷቸው ።

“እሱማ እውነት ነው ። ከዚህ ያለው ሳይረጋጋ መረብ ምላሽ ቢሸጋሩ ነገሩ ሚዛኑ ያጣል ። ታዲያ በምን እኳኋን እናዘጋጀው ይላሉ?” ብለው ራስ መንገሻ መልሰው ጠየቋቸው ።

“እንደኔ እንደኔማ ራስ ወልደሚካኤልን ከነልጆቻቸው ፈትተን ወደ ሐማሴን ብንሰዳቸውና ባላምባራስ ከፍሎ የሱስም እርሳቸው ተጎልክው ቢያስጠጉት ፣ ጫሊያኖችን መቋቋምና አገሩን ለማረጋጋት ይመቻል ይመስለኛል” አሉ ራስ አሉላ ።

“እሺ” ብለው ራስ መንገሻ ለጥቂት ጊዜ ሲያስቡ ቆዩና ፣

“እንጃ እሺ ይሉን ይሆን? ዐሥር ዓመት ሙሉ ከነልጆቻቸ አስረን ካሰዝናቸው በኋላ ፣ ዛሬ እንደገና ሐማሴን ሔደው አገር ይጠብቁ ብንል ደስ ይላል፣ እርሳቸውስ ያምኑናል?” አሉ ራስ መንገሻ ።

“አቡኑና ሽማግሌዎች ከለመኑዋቸው ይቅር ይላሉ ። ለልጆቻቸው ለመስፍንም አንድ አገር እንስጠዋለን ። ከልብ ለመታረቃችን ምስክራችን እንዲሆን ፣ የደጃዝማች ኃይሉ ሥላሴ ሚስት የነበረችውን ልጅን እንሰጠዋለን” አሉ ራስ አሉላ በረት ከበው ያለሱ

ማቸውን አዛውንት ከልባቸው ለመታረቅ መመኘታቸውን ለራስ መንገሻ ሲያስረዱ ።

“የሚሆን ከሆነ ምን ከፋኝ ፣ እንዲሉት ተነጋግሮት ወደ እምባው ይልኩና ያነጋግሩዋቸው” አሉና ራስ መንገሻ በጉዳዩ መስማማታቸውን አስረዱ ።

የተመረጡ የሃይማኖት አባቶች በተገኙበት ሽማግሌው ራስ ወልደ ሚካኤልና ሁለቱ ልጆቻቸው መስፍንና ኃይሉ መስከት ከአምባ ስላም ወርደው ይቅርታ ተጠየቁ ።

“ከእንግዲህ ወዲያ የሚተረፈኝ ዕድሜ የማይ ፍርድ በተቀበል ኩበትና አስከዛሬ በቅናና ከፍርክበት ተራራ ወርጄ የምሠራው አንድም ነገር አይኖረኝም ። በፍርክበት እንድኖር ከተፈቀደልኝ እንደ ትእዛዝ ምሕረትና ቸርነት አቀጥረዋለሁ” ብለው ራስ ወልደ ሚካኤል ቁርጥ ያለ ሐሳባቸውን አስታውቀና ወደ ተራራቸው ተመልሰው ወጡ ።

ልጆቻቸው መስፍን ግን በነገሩ መስማማታቸውን ገለጹ ። ይሁን እንጂ አሉላ የፈጸሙባቸውን ጥቃትና በደል ከልባቸው ይቅር ለማለት ደግሞ የቆረጡ አልነበሩም ። ቢሆንም ነገሩ ወደ ተግባር ለቀብ እንዲያመራላቸው ሲሉ በራስ አሉላ ሐሳብ ተስማምተው ባላምባራስ ከፍሎ የሱስ ከኢጣሊያኖች ከድተው ወደ እርሳቸው እንዲመጡ ለማድረግ ደብዳቤ ላኩባቸው ። ጫሊያኖች ደግሞ በበኩላቸው ፣ እርስ በርሱ የተጠማመዱ የኢትዮጵያ መኳንንት እንክትክት ብሉ እስኪጠፋፉላቸው ድረስ እርምጃቸውን አዘግይተው ከማንዣም የተሻለ እንደሚገኝ እንደአልቻሉ በመረዳታቸው ፣ ላኩረሉ ሁሉ በምሥጢር መግለጽ ማተባባቸውን ዋና ተግባር አድርገው ይዘውት ነበርና ፣ በሐማሴንና በትግራይ በገንዘብ የተገዙ ሰላዮቻቸውን አሰማርተው ማንኛውንም ነገር ማሰለቱም ጀመሩ ። የመስፍን ወ/ሚካኤልን ደብዳቤ ከተመለከቱ በኋላ ከፍሎ እያሱስም ከኢጣሊያኖች ከድተው ወደ ትግራይ ለመግባት ፈቃደኛ መሆናቸውን አረጋገጡ ።

ባላምባራስ ከፍሎ የሱስ ፣ በመጀመሪያ ከረንን ይዘው የሚሊያንን ባንዲራ ሰቅለዋል ። ተቀብለውም አሥመራን ይዘው ለጫሊ

ያን አስረክበዋል ። ይሁንና የኢጣሊያኖች ሁኔታ ደግሞ በጣም አጠራጥሩዋቸዋል ። በዚህ ሁኔታ ላይ ባሉበት ወቅት ደግሞ በይበልጥ መንፈሳቸውን የሚያስቀጣባቸው ጉዳይ ደረሰ ።

ከንቲባ ማሕሙድ የተባሉ የሐባብ ተወላጅ ከኢጣሊያኖች የተቀበሉትን አምስት መቶ ጠመንጃ አስይዘው ፥ “ሀገሬን አልወጋም” ብለው በቃሮራ በኩል ወደ ሱዳን መግባታቸውን ሰሙ ። ቀጥሎም ዓድ መድ ሼክ እኩድ ዓድ በሒት የኢጣሊያ ወታደሮች ወደ አሥመራ መግባታቸውን በመቃወማቸው ተይዘው አሥመራ ላይ መረሸናቸውን ተመለከቱ ። ሌሎች በርካታ የምፅዋ ፥ የከረን ፥ የሐማሴን ተወላጆች ኢጣሊያንን በመቃወም እየተያዙ በመረሸናቸው መደናገጥና ማሰላሰል ጀመሩ ።

ከዚያ ሌላ ደግሞ ፥ የማሕዲስቶች እንቅስቃሴ በምዕራባዊ ቆላ በኩል እየገፋ መምጣቱ አጅግ አሳስቧቸዋል ። ከኢጣሊያኖች ጋር አባሪ ተባባሪ ባይሆኑና ከረንና አሥመራን እየያዙ ባያስረክቡ ኑሮ ከማሕዲስቶቹ ጋር ለመስማማት ባልተቸገሩም ነበር ። የኢጣሊያኖች ታማኝ በመሆናቸው በማሕዲስቶች በኩል በጠላትነት መመዝገባቸውን አረጋግጠዋል ። ጣሊያኖችንም መጠራጠር ጀምረዋል ። ስለዚህ በመስፍን ወ/ሚካኤል አማካይነት ከራስ አሉላ ጋር መታረቅ እንደሚፈልጉ መልእክት በማስተላለፋቸው ራስ አሉላም የጦር አበጋዛቸውና ታማኛቸው የነበሩትን የብላታ ገብሩን ልጅ ዓለማየሁ ገብሩን በርከት ካሉ ወታደሮች ጋር ሰደዱላቸው ። ባላምባራስ ክፍለ የሱስም በዚያ ወቅት ከሁለት ሺህ በላይ የሚሆን ተከታይና ስድስት መቶ ባለብረት ወታደር ነበራቸውና ከራስ አሉላ የተላከላቸው ወታደር ሲደመር ደግሞ ፥ አበጥ ጠንከር ያለ ጡንቻ እንደሚኖራቸውና ከጠላቶቻቸው አንዱን ጠንከር ያለ ክንድ ለማቅመስ እንደሚችሉ ተማመኑበት ።

ራስ መንገሻና ራስ አሉላ ፥ በትግራይና በመረብ ምላሽ የነበረውን መበጣበጥና ቱክክር አስወግደው የአገሪቱን አንድነት ለማጠናከር በሚጣጣሩበት ሰዓት ጠቅላላውን ሁናቴ ጣሊያኖች ስለ ደረሱበት፥ በርከት ያለ ጦር ይዘው ከአሥመራ ገሥግሠው ከረን ገቡና ባላምባራስ ክፍለየሱስን አዘንግተው ያዙዋቸው ። ከዚያም ወደ አሰብ ሰደዱዋቸውና በእስር ቤት እንደ ተዘጋባቸው ሞቱ ።

የባላምባራስ ክፍለ የሱስ መያዝ ከመረብ ወንዝ ማዶ የነበረውን ውስብስብ እያደር እንደ ሚያበሳጨውና ራስ መንገሻን ለማንገሥም የነበራቸውን ምኞት እንደሚያከስምባቸው የተገነዘቡት አሉላ ፥ በዚያን ጊዜ በራስ መንገሻ ዙሪያ ከነበሩት ከራስ ሐጐስ ፥ ከደጃዝማች ተድላ ፥ ከደጃዝማች ተሰማና ከሻቃ አርአያ ጋር ስለ ሁኔታው ሲመካከሩ ፥

“ዋናው ጥረቱና ሐሳቡ ከመረብ ማዶ ያለውን አገራችንን እንደ ምን አድርገን ማረጋጋትና የገባውንም ጠላት በምን ሁኔታ ማስወጣት እንደሚገባን የታያችሁን እንድንነጋገርበት ነው” ብለው ራስ አሉላ ሐሳብ ጠየቁ ።

ራስ ሐጐስም ቀበል አደረጉና ፥ “ለመሆኑ የሁላችንስ ጦር ተዳምሮ ምን ያህል ቢሆን ነው ወደ መረብ ማዶ እንሻገር የምትለው?” ብለው ተናገሩ ።

“ከተንቀሳቀሱ ተከታይ አይገድምና ያለውን አስከትቶ መሻገሩ ይሻል ይመስለኛል” አሉ ሻቃ አርአያም ።

“ለሰው የሚሆን ቀርቶ ለእንስሳ እንኳን የሚሆን ምግብ በጠፋበት ወቅት ወደ ሐማሴን እንሻገር ማለት አወዳደቅን አለማሳመር ሆኖ ይታያኛል” አሉ ደጃዝማች ተሰማም ።

“ዋናው ችግራችን ጣሊያን ሳይሆን ድርቁና የከብት እልቂቱ ነው ። እንደምታውቁት ጣሊያኖች ምጥዋ ከገቡበት ጊዜ ጀምሮ የከብት በሽታም ከእነርሱ ጋር አብሮ ገብቶ ያን ሁሉ ጥፋት አድርሶብናል ። በአሁኑ ጊዜ ደግሞ ረኃቡም እየጠና ሔዷል እንዳሳሰባችሁትም ያለውን ሠራዊት አስቀጥረን ስንቁ እንዲዘጋጅ ካደረግን በኋላ እንነጋገርበታለን” ብለው ጉዳዩን ወሰኑት ። በዚያ ወቅት በራስ መንገሻ ዙሪያ የነበሩት መኳንንት የጦር አለቆችና የሁለቱ ራሶች ማለት የራስ መንገሻና የራስ አሉላ ጦር ተደማምሮ ዐሥር ሺህ እንኳ የማይሞላ ነበር ። የቀረው በስንቅ እጥረት ተበታትኗል ። በዚህም የተነሣ ከመረብ ማዶ ተሻግሮ ለመዝመትና ከኢጣሊያ ጋር ለመዋጋት አሉላ የነበራቸውን ምኞት በልባቸው እንዲመቁ መቆየት ግዴታ ሆነ

ባቸው ። በመጨረሻም አክሱም የነበረውን የንጉሠ ነገሥቱን ግምጃ ቤት ከፍተው መሣሪያና ጥይቱን ለወታደሮቻቸው አከፋፍለው ።

“ጊዜው ፈቅዶልን እንደገና እስክንሰባሰብ ድረስ መረብ ማዶ ተሻግራችሁ በጠላት ላይ አደጋ እየጣላችሁ ወንዝ የወለደውን ወንበዴ ሕዝቡን እንዳያስጨንቀው እየተከላከላችሁ እናንተም ወንዝ ጠባቂዎች ሁናችሁ ቆዩ” እያሉ ፈቀዱላቸው ።

ከዚያ በኋላ የዮሐንስ ክንድ አስተባባሪዎችና አጠናካሪዎች የነበረችው ትግራይ እየፈራረሰች መሔድ ጀመረች ። ከራስ አሉላ ወፈርም ሻቃ አርአያና የራስ አሉላ ወንድም ደጃዝማች ተሰማ ተራ በተራ አሉላን እየከዱ ሔዱ ። ራስ አሉላ ከሁሉም ከሁሉም የታማኞቻቸው የሻቃ አርአያ ክዳት እጅግ አበሳጫቸው ። ሻቃ አርአያ ከአሉላ ከድተው ለፊታውራሪ ደበበ ማደራቸውን ሲሰሙ ደግሞ ይብልጡኑ አዘኑ ። ከዚያ አከታትሎ ደግሞ የአክሱም ገዥ የነበሩት የንቡረዕድ ወልደጊዮርጊስ ሁለት ልጆቻቸው ወደ ሁለት መቶ የሚጠጉ ወታደሮች ይዘው በመክዳታቸው ራስ አሉላ ከብስጭት ወደ ብስጭት የሚሸጋገሩ ሆኑ ። ድርቁና ረኃቡ እየረረታ በመሔዱም አሉላ ሁለት መቶ የሚሆኑ ወታደሮቻቸውን እንኳ መመገብ የተቸገሩበት ወቅት ሆነ ። የአጼ ዮሐንስም ትልቁ ችግራቸው ይኸው ነበር ። ጣሊያኖች ምፅዋ ሲገቡ በመርከብ ጭነው ያመጧቸው ፈረሶችና በቅሎዎች በበሽታ የተመረዙ ስለ ነበሩ በሽታው እየተላለፈ ብዙ የቤት እንስሳት ጨርሶ ነበር ። በተለይም ከዶግአሊ ጦርነት በኋላ የራስ አሉላ ወታደሮች ከጣሊያኖች ላይ የማረኳቸውን በቅሎዎች ወደ ደጋው ይዘው ስለወጡ በሽታው እየተላለፈ በሀገሪቱ ላይ ከፍተኛ እልቂት አድርሶ ነበር ። ከዚያ አከታትሎ ደግሞ ረኃቡ ሕዝብ ፈጀ ። ዮሐንስና አሉላም ወራሪዎችን የተቋቋሙት ከዚያ አስከፊ ሁኔታ ጋር እየተናነቁ ነበር ።

ምኒልክና ጣሊያኖች

ትግራይና ሁለቱ ራሶች

የአጼ ዮሐንስ መኳንንቶች አለመስማማታቸውን ንጉሠ ምኒልክ ከሰሙ በኋላ ፣ ራስ መንገሻን እንበለ ኃይል ማስቀረትና የራሳቸውን ጉልበት ማጠንከር እንደሚኖርባቸው ተማመኑ። ለዚህ የሚረዳቸው የጦር መሣሪያ ማስገባት ጀመሩ ።

ከኢጣሊያኖችም ጋር ውጫሌ ላይ ባደረጉት ውል በትግራይ ውስጥ ለነበሩትም ተቀናቃኞቻቸው ምንም ዐይነት እርዳታ እንዳይደረግ ፣ በምፅዋ በኩል ምንም ዐይነት የጦር መሣሪያ እንዳይገባላቸው አድርገው ፣ የእርሳቸውንም ንጉሠ ነገሥትነት በይፋ እንዲያውቅላቸው ምኒልክ ለጣሊያን ንጉሥ ኡም ቤርቶ መልእክት ሰደዱ ።

ከዚያ ቀጥለው ደግሞ ራስ ሚካኤልና ንጉሥ ተክለሃይማኖት ከገቡላቸው በኋላ ፣ የኃይላቸውን መሰባሰብና መጠናከር አረጋገጡና ፣ ደጃዝማች ሥዩምን የትግራይ ገዥ አድርገው ሹመው በቂ ጦር ሰጥተው ሰደዱዋቸው ። የደጃዝማች ሥዩም ሠራዊት ብዛትና ጥንካሬ ከራስ መንገሻና ከራስ አሉላ እጅግ የተለየና የዳበረም ነበር ። በመተማ ጦርነት የተጐዳው ከዚያም የተረፈውን በሥልጣን ሹኩቻ የተከፋፈለውንና በረኃብ የተፈታውን የአጼ ዮሐንስን ሠራዊት የከዳው ከድቶ የተረፈውና በሁለቱ

ባቸው ። በመጨረሻም አክሱም የነበረውን የንጉሠ ነገሥቱን ግምጃ ቤት ከፍተው መሣሪያና ጥይቱን ለወታደሮቻቸው አከፋፈሉ ።

“ጊዜው ፈቅዶልን እንደገና እስክንሰባሰብ ድረስ መረብ ግዶ ተሻግራችሁ በጠላት ላይ አደጋ እየጣላችሁ ወንዝ የወሰደውን ወንበዴ ሕዝቡን እንዳያስጨንቀው እየተከላከላችሁ እናንተም ወንዝ ጠባቂዎች ሁናችሁ ቆዩ” እያሉ ፈቀዱላቸው ።

ከዚያ በኋላ የዮሐንስ ክንድ አስተባባሪዎችና አጠናካሪዎች የነበረችው ትግራይ እየፈራረሰች መሔድ ጀመረች ። ከራስ አሉላ ወፈርም ሻቃ አርአያና የራስ አሉላ ወንድም ደጃዝማች ተሰማ ተራ በተራ አሉላን እየከዱ ሔዱ ። ራስ አሉላ ከሁሉም ከሁሉም የታመኗቸው የሻቃ አርአያ ክዳት እጅግ አበሳጫቸው ። ሻቃ አርአያ ከአሉላ ከድተው ለፊታውራሪ ደበበ ማደራቸውን ሲሰሙ ደግሞ ይበልጡኑ አዘኑ ። ከዚያ አከታትሎ ደግሞ የአክሱም ገዥ የነበሩት የንቡረዕድ ወልደጊዮርጊስ ሁለት ልጆቻቸው ወደ ሁለት መቶ የሚጠጉ ወታደሮች ይዘው በመክዳታቸው ራስ አሉላ ከብስጭት ወደ ብስጭት የሚሸጋገሩ ሆኑ ። ድርቁና ረኃቡ እየበረታ በመሔዱም አሉላ ሁለት መቶ የሚሆኑ ወታደሮቻቸውን እንኳ መመገብ የተቸገሩበት ወቅት ሆነ ። የአጼ ዮሐንስም ትልቁ ችግራቸው ይኸው ነበር ። ጣሊያኖች ምፅዋ ሲገቡ በመርከብ ጭነው ያመጧቸው ፈረሶችና በቅሎዎች በበሽታ የተመረዙ ስለ ነበሩ በሽታው እየተላለፈ ብዙ የቤት እንስሳት ጨርሶ ነበር ። በተለይም ከዶጋሊ ጦርነት በኋላ የራስ አሉላ ወታደሮች ከጣሊያኖች ላይ የማረኩዋቸውን በቅሎዎች ወደ ደጋው ይዘው ስለወጡ በሽታው እየተላለፈ በሀገሪቱ ላይ ከፍተኛ እልቂት አድርሶ ነበር ። ከዚያ አከታትሎ ደግሞ ረኃቡ ሕዝብ ፈጀ ። ዮሐንስና አሉላም ወራሪዎችን የተቋቋሙት ከዚያ አስከፊ ሁኔታ ጋር እየተናነቁ ነበር ።

ምኒልክና ጣሊያኖች

ትግራይና ሁለቱ ራሶች

የአጼ ዮሐንስ መኳንንቶች አለመስማማታቸውን ንጉሠ ምኒልክ ከሰሙ በኋላ ፣ ራስ መንገሻን እንበለ ኃይል ማስቆረትና የራሳቸውን ጉልበት ማጠንከር እንደሚኖርባቸው ተማመኑ። ለዚህ የሚረዳቸው የጦር መሣሪያ ማስገባት ጀመሩ ።

ከኢጣሊያኖችም ጋር ውጫሌ ላይ ባደረጉት ውል በትግራይ ውስጥ ለነበሩትም ተቀናቃኞቻቸው ምንም ዐይነት እርዳታ እንዳይደረግ ፣ በምፅዋ በኩል ምንም ዐይነት የጦር መሣሪያ እንዳይገባላቸው አድርገው ፣ የእርሳቸውንም ንጉሠ ነገሥትነት በይፋ እንዲያውቅላቸው ምኒልክ ለጣሊያን ንጉሡም ቢርቶ መልእክት ሰደዱ ።

ከዚያ ቀጥለው ደግሞ ራስ ሚካኤልና ንጉሥ ተክለሃይማኖት ከገቡላቸው በኋላ ፣ የኃይላቸውን መሰባሰብና መጠናከር አረጋገጡና ፣ ደጃዝማች ሥዩምን የትግራይ ገዥ አድርገው ሹመው በቂ ጦር ሰጥተው ሰደዱዋቸው ። የደጃዝማች ሥዩም ሠራዊት ብዛትና ጥንካሬ ከራስ መንገሻና ከራስ አሉላ እጅግ የተለየና የዳበረም ነበር ። በመተማ ጦርነት የተጎዳው ከዚያም የተረፈውን በሥልጣን ሹኩቻ የተከፋፈለውንና በረኃብ የተፈታውን የአጼ ዮሐንስን ሠራዊት የከዳው ከድቶ የተረፈውና በሁለቱ

ራሶች ዙሪያ የተከማቸው፣ በሰሜን በኩል ፤ ጣሊያኖችና አባሪያቸው ሆነው የተሰለፉት ደበበ አርአያ፣ በደቡብ በኩል ደግሞ አዲሶቹ ጉልበተኞች ምኒልክና ሥዩም ቀሰረው ያዙት ። ጉልበቱ ያልተነካ ምርጥ መሣሪያ የታጠቀ ስንቁ ያላለቀ ሠራዊት የ ሚመሩት ደጃዝማች ሥዩም ተቀናቃኞቸው የነበሩትን ዋግ ሥዩም ብሩን ለመያዝ ዋግ ሲገቡ፣ ዋግሥዩሙም ከሰቆጣ ገሥግሥው አካለጉዛይ ገቡና ሰገነይቲ ከነበሩት ከደበበ ጋር ተቀላቀሉ። ደጃዝማች ሥዩምም ጉዞአቸውን ቀጥለው እንደርታ ገቡ።

አጼ ዮሐንስ፣ ከንጉሥ ምኒልክ ጋር የነበራቸውን ትኩር ጥምድ ለመፍታት ሲሉ ልጃቸው ራስ አርአያ ሥላሴን ከወይ/ ዘውዲቱ ጋር ካጋቡ በኋላ፣ እንደርታን መተዳደሪያ ጉልት እንዲሆናቸው ለሙሽሮቹ ሰጥተው ነበር። በዚህም የተነሣ እንደርታ ከሌሎቹ ከትግራይ አውራጃዎች ሰፋ ብላ ተደልድላ ነበረች። የምኒልክ ሹም የሆኑት ደጃዝማች ሥዩም እንደርታ ሲገቡም የወይዘሮ ዘውዲቱ ወዳጆች የነበሩና የምኒልክንም ንጉሠ ነገሥትነት እምነው የተቀበሉ ሁሉ በደስታ ተቀበሉዋቸው።

የሥዩምን ጉልበት፣ የሥዩምን ሹመት፣ የሥዩምን ግፊት፣ የሥዩንም ድፍረት ግን አሉላና መንገሻ ሊቀበሉት የማይቻሉት ሆነ። በሁለት ግንባሮች የተወጠሩት ሁለቱ ራሶች ቤታቸው፣ ቤተመንግሥታቸውና የዘውድ ባለቤትነቱ ተስፋቸው ተራበተራ እየተናደ መሔዱን በትክክል ቢረዱትም፣ የነበሩዋቸውን ጥቂቶች ወታደሮች እንኳ እንዳይሔዱባቸው ሲሉ መላውን ትግራይን ማሰስ ዋናው የየዕለቱ ተግባራቸው ነበር። የደጃዝማች ሥዩምን ጦር ከሠፈራቸው እስቲደርስ መጠበቁ የሚያስከትለውን ውርደት ተገንዝበውት ነበርና በጉዞ ላይ እንዳሉ ለመግጠም ሲሉ ከዐድዋ ገሥግሠው መቀሌን ዐልፈው ጠበቁት።

በተራቸውና በዘመናቸው የምኒልክ ብርቱ ዱላ ለመሆን "ጠብ ያለሽ በዳቦ" ሲሉ የነበሩት አፍለኛው ጉልበተኛ፣ ደጃዝማች ሥዩም "ምንም ብቀጥን ጠጅ ነኝ" የ ሚባለው ዘይቤ ትዝ አላቸውና አጼ ተክለ ጊዮርጊስን የማረከው የአሉላ ክንድ ትዝ አላቸውና ግብጾችን ጉራዕ ላይ፣ ጉንዲት ላይ፣ አይለት ላይ ደርቡሾችን ኩፊት ላይ ከነዚህም ላቅ ያለውን የነጩን ጦር

ተድዓሊ ላይ የለሸለሸው የአሉላ ጉራዴ፣ ከፊታቸው ድቅን ድግቅ እያለ እያንቦገቦገ ታያቸውና እንደ ዋግ ሥዩም ብሩ በጠፍ ጨረቃ የማይፈተለከላቸው መሆኑን አመኑበትና ወደ አሸንጌ ተመለሱ።

ሁለቱ ራሶችም ምናልባት ሌላ ጊዜ በድንገት ይመለስ ይሆናል ወይም ሌላ የምኒልክ ጦር ይመጣ ይሆናል በሚል ሥጋት መቀሌንና ዐድዋን ለመከላከል የሚያስችላቸውን አቅጣጫ ይዘው ሠፈሩ።

ሁለቱ ራሶች የሠራዊታቸውን መበታተን ለመከላከል የነበራቸው አማራጭ ከተረፉዋቸው የጦር አለቆች መካከል ዋና ዋናዎቹን ሹመት እየሰጡ ማባባል ነበር። በዚህም መሠረት ደጃዝማች እምባዬ የተባሉትን የደጃዝማች ደበበን አጎት የዐድዋ ገዥ አድርገው ሾሙ። ደጃች እምባዬ ቀደም ካለው ጊዜ ጀምረው የሁለቱም ራሶች ተፎካካሪ ቢሆኑም፣ ጨርሰው እንዳይኮበልሉና ተጨማሪ ችግር እንዳያስከትሉ ሲባል በሥልጣን ማባበሉ ጊዜው ያመጣባቸው ውሳኔ መሆኑን ሁለቱ ራሶች አመኑበት።

ደጃች እምባዬ ደግሞ፣ ቂማቸውን ለመወጣት ቀን ሲጠባበቁ ኑረው መብረክረክ ሲጀምር አጎታቸው ደበበ መቀሌን እንዲይዙ ላኩባቸው። ደበበም በምሥጢር ከሰገነይቲ ገሥግሠው እንትጮ ገብተው ከአጎታቸው ጋር በምሥጢር ተገናኙ። ወዲያውም የደበበ አሽከሮች የዐድዋን ከተማ ያዙና የራስ አሉላ ሹመኛ ሆነው ቀረጥ ሲሰበስቡ የነበሩትን ባሻይ ገብረዝጊን ከከተማ መካከል ገደሉዋቸው።

ይህ ሁሉ ድፍረትና ማንአለብኝነት ሲደረግ፣ ራስ መንገሻ አንድ ሺህ ያህል ወታደሮቻቸውን ይዘው አቢይ አዲ ላይ ራስ አሉላ ደግሞ አምስት መቶ የሚሆኑ ወታደሮች ይዘው ከተወለዱባት ዝቁሊ ከምትባለው መንደር ነበሩ።

የደበበ ግፊት ዐድዋ ላይ ብቻ አልተገታም፤ ወደ ተንቤን ገሥግሠው በራስ ሐጎስ ወታደሮች ላይ አደጋ ጥለው በርከት ያሉትን ገድለው ወደ ሽሬ ተንዙ። በዚህም ጊዜ ራስ መንገሻና ራስ አሉላ ተላልከው መቀሌ እንዳትያዝ ለመከላከል ከየነበሩበት

ሒዱ ። የሁለቱን ራሶች ገዞ የተረዱት ደበበ ደግሞ ወደ ራስ አሉላ መንደር ገቡና ዝቁሊን አታግለውና ዘርፈው እንዲልካቸ ረቹ አደረጉዋቸው ።

በተለይም አሉላ የተወለዱባትን ጉጆ ራሳቸው ነበሩ ያቃጠሉዋት ። እንደዚያ አድርገው አሉላን ከተበቀሉ በኋላ መቀሌን ለመያዝ ደግሞ ዝግጅት ጀመሩ ። ሁኔታውም ለሁለቱ ራሶች ከባድ ችግር የሚያስከትልባቸው ሆነ ። በዚህም ጊዜ ነበር አሉላ ደበበን በወጥመዳቸው ለማስገባት ገመድ መሸረብ የጀመሩት ። የእርሳቸውን ዘዴ ደግሞ ራስ መንገሻ ስለተቃወሙት በመካከላቸው የሐሳብ ግጭት ተነሣ ።

በደበበ ምክንያት ሁለቱ ራሶች የመጣላቸው ዜና ምፅዋ ሊሰማ በሚሊያኖች ዘንድ ታላቅ ደስታ ፈጠረ ። ወዲያውም ምስለኔዎ ጉልበተኞች እርስ—በርሳቸው ተጋጥመው እንዲተላለቁ ብለው የሚወድቁበትና አገሩ ባዶ የሚሆንበት ቀን በተስፋ ይጠብቁ ጀመር ። ደበበ ደግሞ በበኩላቸው ፣ የሁለቱን ራሶች ግጭት በመስማታቸው ወደ መንገሻ ለመቅረብ ወይም መንገሻን ከአሉላ ጉያ ነጥሎ ለመውሰድ የሚችሉበት አጋጣሚ መድረሱን በመገንዘብ ለራስ መንገሻ "ከእርስዎ ጋር ለዋጋ አለፈልግም፤ ከተዋጋን ደግሞ በእርስዎ ላይ ብርቱ ጉዳት ይደርሳልና የምን ስማማበትን ብልሃቱን አስበው ይላኩብኝ" ብለው ላኩባቸው ። መንገሻም መልስ ሲሰጡ ፣ "የአጼ ዮሐንስን ግዛት ለሁለት ተካፍለን ብንገዛ ደስ ይለኛል" አሉዋቸው ። አዲሱ ጉልበተኛ ደበበ ግን የሚሉዋን ትግሬን ሳይሆን መላውን የዮሐንስን ግዛት ለመያዝ የሚነግታቸው ምኞት ኃይል እንደሌለ በመተማመን ፣ "ሁሉ ለማን ሊሆን ነው፤ የሚሉዋን ትግሬን የተመኘሁልኝ" ብለው እንዲያውም 'አንተ' ብለው ላኩባቸው ። በዚህ ጊዜ መንገሻም አሉላ ባወጡት ወጥመድ ተስማሙና ደበበን የሚያንቁበትን ዘዴ አብረው ቀየሱና ለአዲሱ ጉልበተኛ የአጼ ዮሐንስን የፈረስ የወግና የማዕረግ ልቃ ሲልኩላቸው ፣ ደበበም ደስ ብሏቸው "ደም ከምንፋስስ እንደዚህ አድርገህ አትምህን አመቀህ ስለ ተቀበልከኝ እኔም ተደስቻለሁ" ብለው ላኩባቸውና መቀሌ ገቡ ። ሦስት ቀን ሙሉም ፈንጠዝያ ሆነ ። ደበበ የንጉ

ሥነት የማዕረግ ልብስ ለበሱ ። መንገሻም የመላዋ ኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት እንዲባሉ አልጋውን እንደሚለቁላቸው አረጋገጡ። ከዚያ በኋላ ደበበ ወደ አጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት እንዲገቡና ሥርዓተ ንግሥ እስቲፈጸም ድረስ በዚያ እንዲቀመጡ መንገሻ ለመኑዋቸው ። ወሬው መቀሌን ዐልፎ በመላዋ ትግራይ ተዳረሰ ። በአጼ ዮሐንስ ኑዛዜ መሠረት መንገሻን ባለማንገሣቸው ሕዝቡ አሉላን ነቀፈ ። ደበበም በታላቅ አጀብና ኩራት ወደ ቤተ መንግሥቱ ገቡ ። ከኋላቸውም ታማኝ ታማኝ አሽከሮቻቸው ተከትለዋል ። ከቤተ መንግሥቱ ገብተው ከአጼ ዮሐንስ ወንበር ላይ ሊቀመጡ ሲያጐበድዱ ፣

"ወንዱ አሉላ የዮሐንስ ቀኝ እጁ" አሉና ተወርውረው የደበበን እጅ ያዙ ። እንደ እርሳቸው በቤተ መንግሥቱ ውስጥ አድፍጠው የነበሩት አሽከሮቻቸውም እየዘለሉ የደበበን አሽከሮች እየፈጠረቁ እግር ከወርች እያሰሩ ወደ እምባ ስላሜ ተራራ ሰደዱዋቸው።

ከዚያ በኋላ በምድረ ትግራይ ታላቅ የሐሳብ መከፋፈል ሆነ ። የመኳንንቱ ዘር አሉላን ሲረግም ሕዝቡ መመረቅ ጀመረ፤ 'በሬት ራስ ወልደ ሚካኤልን አስይዞ አሳሰረ ። ዛሬ ደግሞ ደበበን ደገመ ። ይኸ የደግ የነበሩ ልጅ ትግሬይን በጠበጠ። እርሱን የሚይዝ ክንድ እንዴት ከመላዋ ትግራይ ይጠፋል' እያሉ መኳንንቱና ዘር-ማንዘራቸው ሲራገም ፤ ሕዝቡ ደግሞ ፣ 'አሉላ ታማኝ ነው ፤ የዮሐንስን ቃል ጠብቆ አልጋውን ለባለቤቱ ሰጠ ። እንዴት በዮሐንስ ወንበር ደበበ ይቀመጣል ፤ ደበበ ወንጀለኛ ነው አገሩንና ንጉሠ ነገሥቱን ሲበድል የኖረ ነው ። የሥራውን ዋጋ ነው ያገኘው' እያለ በየቤቱ በየሕሊናው ፈረደ ። እርግጥ ነው በአሉላ ላይ ብርቱ ተቃዋሚዎች ለማስነሣት ምክንያት ሆኗል። በተለይም የአጼ ዮሐንስ እኅት ወይዘሮ ድንቅነሽ የሚባሉት የደጃች ሥዩም እናት የደበበ አክስት ፣

'እነዚህ ተንቤናች እንዴት ይዋሻሉ?
አልጋው ለደበበ ይሰጠው እያሉ
"ወዲ-ቁቢን" ካልጋ ላይ ለመጥቀው
ደበበን ገደሉ እጅና እግሩን አሰረው"

ብለው ያሰሙዋት እንጉርጉሮ በአሉላ ላይ ከፍተኛ ተቃውሞ
ለማስነሣት መኳንንቱን ረድቶ ነበር። ሕዝቡ ደግሞ ይህን ሲሰማ፣

"እንደ ዲያብሎስ ጌታውን የወጋ
አይበሉህ አሉላ አባነጋ
የማይለወጠው ለዓለመ—ሥጋ
አሳልፎ ሰጠ አልጋን ለባለአልጋ"

ብሎ ገጠመና በየሠርጉና በየድግሱ ቤት መዘፈን ጀመረ።

ራስ አሉላ ደበበን ከነወንድማቸውና ከነተከታዮቻቸው
ይዘው ካሰሩ በኋላ፣ ራስ መንገሻ መቀሌ ላይ ሆነው ደጃዝማች
ሥዩምን እንዲከላከሉ አድርገው እርሳቸው ወደ ሰሜን አመሩና
ኩአቲት ሠፈሩ። ወደዚያ የገሠገሡትም ደበበ ከየነጋዴውና ከሕ
ዝቡ እየዘረፉ ሲያከማቹት የኖሩትን ሀብት ለመውረስ ነበር።
ግን ስገነይቲ ከመድረሳቸው በፊት በጀኔራል ባልዲሴራ እዝ
ሥር የነበረው የጣሊያን ጦር ከከረን ገሥግሦ ሌሊት አሥመራን
ያለ ምንም ተቃዋሚ ያዘ። ጀኔራል ባልዲሴራም ተከታትሎ ደረሰና
ከራስ አሉላ ቤት ገባ። ከአሥመራ ነዋሪም ቀጥሎ ያለው
እንጉርጉሮ ተሰማ።

"ሰማሽ ወይ ሐማሴን፣ ሰማሽ ወይ አሥመራ
ያምርባችሁ ነበር ከአባ ነጋ ጋራ
ትላንት ቢለያችሁ አሉላ አባ ነጋ
አረመኔው ገባ በሌሊት ሳይነጋ።"

ይህን መርዶ ራስ አሉላ እንደ ሰሙ እጅግ አዘኑ፤ ተከዙ።
በዚያ ወቅት የነበራቸው የወታደር ብዛት ከአንድ ሺህ የማይ
በልጥ ሲሆን፣ ከዚያውም ላይ ደግሞ ባለጠመንጃው ለምንት
መቶ እንኳ የማይሞላ ነበር። በዚህ ጊዜ የነበራቸው ምርጫ
በጣም ጠባብ ሆነባቸው። ከጣሊያን ጋር ለመዋጋት ባይችሉም
ራስ መንገሻን እንግሠው፣ ጣሊያንንና ምኒልክን ለመቋቋም መሞ
ከር አንደኛው ምርጫቸው መሆኑን አመኑበት።

ጀኔራል ባልዲሴራ አሥመራን እንደያዘ ከራስ አሉላ ቤት
ገብቶ ራስ አሉላ በስላይኑቱ ይዘው አስረውት የነበረውንና
የጥቁር ጥላቻ ከደም ሥሩ ጋር ተዋህዶት የነበረውን ሻለቃ ፒያ

ኖን የኩሎኔልነት ማዕረግ ሰጥቶ የሐማሴን ም/አገረ ገዥ አደ
ርጐ ሾመው። ራስ አሉላ ይህን ነገር ሲሰሙ ደግሞ ከመርዶ
ሁሉ የከፋ መርዶ ሆነባቸው። ከዚህ በኋላ ነበር አሉላ ኢጣሊ
ያኖችን ለማዘናጋት ልዩ ልዩ ዘዴ መቀየስ የጀመሩት። ዋናው
ምኞታቸው የአደራ ልጃቸውን ራስ መንገሻን ለማንገሥ ቢሆንም
የኢጣሊያኖች ርምጃ በሐማሴን ግዛታቸው ወይም ከመረብ
ወንዝ ባሻገር ብቻ እንደማይገታና ትግራይን ለመያዝ እንደማያ
መነታ ተረዱት። ስለዚህ ያን የመረረ ጠላታቸውን ሲሆን
ከሀገራቸው ጠራርገው ለማስወጣት፣ ካልሆነም በደረሰበት ለመ
ግታትና የመረብ ምላሽን ሕዝብ በቂም በበቀል እንዳያስቃይባ
ባቸው ለማስታገሥ የጦር መሣሪያም ሊያገኙ የ ረቸሉበትን
መንገድ ለመጥረግ ሲሉ ከጣሊያኖች ጋር ጊዜያዊ እርቅና ሰላም
ለማሳየት የ ረበጁ መሆኑን በመገንዘብ ለኩሎኔል ፒያኖ በጻ
ፉለት ደብዳቤ ላይ፣

"ከጥቂት ጊዜ በፊት እኔና ጌታዬ ራስ መንገሻ አንድ ደብ
ዳቤ ልከንላችሁ ነበር። ከእንግዲህ ወዲያም ቢሆን የጥንቱ ጠላ
ትነት ተረስቶ አዲስ ወዳጅነት ልንመሠርት ይገባናል። እኛና
እናንተ ተባብረንም ድርቡሾን ልንወጋው ይቻለናል። ለዚህም
ማንኛውንም ነገር ከእናንተ ጋር እንዲነጋገርና እንዲጨርስ ከን
ቲባ ሳልሀን ልኬዋለሁ ለሰላም እነሆ እጄን ዘርግቸላችኋለሁ።
መልሳችሁንም እጠባበቃለሁ" ብለው ጠየቁት።

ተድዓሊ ላይ ያን ሁሉ ውርደት ካደረሱባቸው ሰውዬ ጋር
ለመታረቅ ምኞት ያልነበራቸው ጣሊያኖችም፣ እርቅና ሰላም
ለመመሥረት ፍላጐት አልነበራቸውምና ኩሎኔል ፒያኖ በተ
ቻለው መጠን ያደረገውን አድርጐ አሉላን እንዲይዝ የምሥጢር
ትእዛዝ ተላለፈና ለማዘንጊያ ያህል እንዲሆን ተብሎ ደግሞ
ጀኔራል ባልዴሴራ ለአሉላ በጻፈላቸው ደብዳቤ፣

"እርስዎ ሁል ጊዜ ሰላም እንመሥርት እያሉ ቢጽፉልንም
በሌላ በኩል የምናየውና የምንሰማው ግን የዚህን ተቃራኒ ነው።
ስለዚህ ሁለታችን ለመግባባት አልቻልንም። መላው ዓለም እን
ደ ረያውቀው በመጀመሪያም ምዕዋ የገባነው እንግሊዞችን ለመ
ርዳትና ከድርቡሾች ጋር ለመዋጋት ስንል ነበር። ግን ዶጋሊ

ላይ ያ ሁሉ እልቂት ከደረሰብን ወዲህ ከድርቡሾች ጋር ጦርነት ከመጋጠም የወታደሮቻችንን ሕይወት ማትረፍ ተገቢ መሆኑን አመንበት ። አሁንም ቢሆን ከአቢሲኒያ ጋር ሰላም ለመመሥረት እንመኛለን ። ግን ሰላምን ለማግኘት ስንል ደግሞ እንለማመጥም ። ምክንያቱም ከመጀመሪያውም ሰላምን ያበላሹና የተቃወሙ እርስዎ ነዎትና” አላቸው ። እርሳቸውም ሲመልሱለት ፣

“ሀገሬን ይዛችሁ ሰላምን ያደፈረሳችሁና የረገጣችኋት እናንተ ናችሁ ። እኛ ወዳጅነትን እንጂ ጠላትነትን የምንመኝ አይደለንም” ብለውታል ።

ራስ አሉላ ከቤታቸው ውስጥ ለገቡት ጣሊያኖች ወረቀት እየጻፉ እርቅና ሰላም በ ሊጠይቁበት ወቅት ደግሞ ፣ ከአሥመራ የሕዝብ ሮሮ ደረሳቸው ። እርሳቸው እስር ቤት በሰላይነት ተይዞ ታስሮ የነበረው ቫሊታ ፒያኖ ቂም በቀሉን ለመወጣት ሲል ቁጥሩ በትክክል ያልታወቀ ሕዝብ በመፍጀቱ ሕዝቡ ስቆቃውን እንዲህ ብሎ አሰማ ፤

“ቦሬሳው በድርቡሽ ምስፈሰስ
ንጉሥ ባሕሪ ምፀ እናሐመስ
መድፍዕኒ ሮኬትኒ እናተኮስ
እልፉ ደቂ ጭዋ እስረ ሐበሰ
ንኳል ኢዱ ይመጽእ ተብሉና ቴድሮስ
ጋጽ እንኳ ይሪኤና ምድሬ መስ
ንፈርእን ዘጥፍኡት በትረ—ሙሴ
ባዕልካኸ ትፈልጥ ሥላሴ”

ምንም እንኳ በዚህ ስቆቃው እንባቸውን እያዝረከረኩ ቢያለቅሱለትም አንድ ሺህ የማይሞላ ወታደር ይዘው አሥመራ ገብተው የእሳት ራት ከመሆን ይልቅ ፣ በመረብ ማዶ ሆነው ጉልበታቸውን ማጠንከርና ማስፈራራትን መረጡና ፣ የደበበ ረዳቶች ለነበሩት ለደጃዝማች አምባዬና ለዋግ ሥዩም ብሩ ይቅርታ አድርገው ወደየፈለጉበት እንዲሔዱ ፈቀዱላቸውና በአካለ ጉዛይና በሠራዬ እየተዘዋወሩ ጦር ማዘጋጀት ጀመሩ ።

ራስ አሉላ ፣ ቀሐይን ሠፍረው በነበረበት ጊዜ የተከታያቸውም ቁጥር ወደ ሁለት ሺህ ከፍ ብሎ ነበር ። ባለ ብረቱ ግን ከአምስትና ስድስት መቶ አይበልጥም ነበር ። በዚህ ወቅት ደግሞ ያላሰቡት ራስ ምታት ደረሰባቸው ። ታማኛቸውና የእኅታቸው ልጅ ባሻይ ተድላ ፋንጃ ከእርሳቸው ከድተው አሥመራ ሔደው ለጣሊያን ገቡ ።

ሁለቱ ራሶች ከመረብ ወዲህና ወዲያ ሆነው የስሜን ኢትዮጵያን አንድነት እንደገና ለማጠናከርና ጠላታቸውን ለመቋቋም በሚጣጣሩበት ወቅት ፣ የምኒልክ ዱላ የነበሩት ደጃች ሥዩም ከአንድ ሺህ አምስት መቶ በላይ የሆኑና በሚገባ የተደራጁ ጦራቸውን እየመሩ መቀሌ ገቡና ዐድዋ አጠገብ ከሦስት መቶ የማይበልጡ ወታደሮቻቸው ጋር ሠፍረው የነበሩትን ራስ መንገሻን ለመያዝ መዘጋጀት ጀመሩ ። ይህንም ነገር ራስ መንገሻ እንደ ሰሙ በአስቸኳይ እንዲደርሱላቸው ለደጃዝማች ተድላ አይባና ለዋግ ሥዩም ብሩ ጥሪ ላኩ ። ግን አንዳቸውም አልደረሱላቸውም ። በእነርሱ ፈንታ ግን የሐውዜን ገዥ የነበሩት ደጃዝማች ስብሐት ደረሱላቸው ። በአካለ ጉዛይ በኩል ደግሞ ደጃዝማች ባሕታ ሐጐስ ጣሊያኖች ባደረጉላቸው ርዳታ ኃይላቸውን እጅግ አዳብረው ነበሩና ራስ መንገሻን የሚደግፉ መሆናቸውን ላኩባቸው ።

ራስ መንገሻ ከሁለቱ ደጃዝማቾች ባገኙት ርዳታ ተጠናክረው ደጃዝማች ሥዩምን ወግተው ከመቀሌ ለማስወጣት በመዘጋጀት ላይ እንዳሉ ባሕታ ሐጐስ ራስ መንገሻን ከድተው የምኒልክ አሽከርና ታማኝ መሆናቸውን አስታወቁ ።

የደጃዝማች ባሕታን መነጠልና የራስ መንገሻንም ብቸኝነት ያረጋገጡት ደጃች ሥዩም ራስ መንገሻን ለመያዝ ከሚያስችላቸው ሰዓት ላይ መድረሳቸውን አረጋገጡና ከመቀሌ ወደ ዐድዋ ገሥግሠው ከራስ መንገሻ ጋር ጦርነት ገጥመው ከግራ ቀኙም በርካታ ወታደሮች ከወደቁ በኋላ ፣ የአገር ሽማግሌዎችና የሃይማኖት አባቶች በመካከል ገብተው ጠቡን አበረዱና እርቅ ሆነ ። ደጃች ሥዩምም የራስነት ዘውድ ደፉና “በአክሉም ካህናት አማካይነት ራስ መንገሻን ይቅርታ አድርጌለታለሁ” ብለው

ላኩበት ። ራስ መንገሻ ግን ሌሊት ከዐድዋ ወጥተው የእደራ አባታቸው ራስ አሉላ ወደነበሩበት ቆሐይን ገሠገሡ ። ደጃች ሥዩምም ራስ መንገሻን መከታተል ጀመሩ ። ራስ መንገሻም ፈጥነው "ይድረሱልኝ" ብለው ፈጣን ፈረሰኛ ወደ አሉላ ሰደዱ ። የእደራ ልጃቸውን የጭንቀት መልእክት ቆሐይን እንዳሉ ራስ አሉላ ሲሰሙ በቁጣ ተነሡ ። በራስ መንገሻ ላይ በደረሰውም ነገር አዘኑ ። ደጃዝማች ሥዩም ደግሞ ለራስ አሉላ እንዲህ ሲሉ ላኩባቸው ፤ "ጌታዬ ሆይ! ወደኔ ይምጡ እቀበለዎታለሁ ። የግዛቴንም ገሚስ እሰጥዎታለሁ" ራስ አሉላ ይህን ሲሰሙ ደግሞ በጣም ተቆጡና እንዲህ ሲሉ ላኩባቸው ። "ካንተ ጋር ምንም ነገር የለኝም ፤ ካንተም ጋር ግዛት አልካፈልም ። ከራስ መንገሻ በቀር ሌላ ንጉሥ የለኝም ፤ የዮሐንስ ልጅ መንገሻ ብቻ ነው ጌታዬ! አሁንም አንተ እኔ ነኝ የምትል ከሆንክ ከመረጥክበት ቦታ ጠብቀኝ መጣሁልህ" አሉና ላኩ ። ደጃዝማች ሥዩምም ወደፊት ገፍተው ራስ አሉላም ከቆሐይን ገሥግሠው አክሱም አጠገብ እንዳ አቡን ከተባለው ቦታ ጦርነት ተጋጠሙና ራስ አሉላ ድል ነሡ ። ምኒልክ የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ተብለው በነገሡ በሦስተኛው ቀን ትግራይን ሰጥተው የላኩዋቸው እንደ ራሲያቸው ድል ሆኑባቸው ። ደጃች ሥዩም ከጦርነቱ ቦታ የፈረጠጡ የመረብን ወንዝ ተሻግረው አሥመራ ገቡና ከጣሊያኖቹ ጉያ ተሸጉጡ ። በራስና በደጃች መካከል በተደረገው ጦርነት ከራስ በኩል ከአንድ መቶ ሃምሳ በላይ ወታደር ሲሞት እስከ ሦስት መቶ የሚገመት ደግሞ ቆሰሉባቸው ነበር ። በደጃች ሥዩም ላይ የደረሰው ጉዳት ግን በራስ አሉላ ላይ ከደረሰው እጥፍ ነበር ።

ራስ አሉላም ለራስ መንገሻ ፤ "ጠላታችንን ደጃች ሥዩምን ድል ነሥቼዋለሁና አንተም ተመለስ ወደ ቤትህም ግባ" ብለው ላኩባቸው ። ራስ መንገሻም በታላቅ ደስታ ወደ አባታቸው ቤት ገቡ ። መኳንንቱና የጦር አለቆቹ እስቲገረሙ ድረስም ደስታ ሆነ ። ከደስታቸውም የተነሣ ራስ መንገሻ ፤ "ጌታ ራስ አሉላ ሥራዎ ሁሉ እንደምን ያስደንቃል ። ካሉት ሰዎች ሁሉ ለማንም የማልሰጠውን ምስጋናና ሞገስ እነሆ ለእርስዎ ሰጠሁ" ብለው ላኩ ። በዚህ ነገር ሕዝቡም ሠራዊቱም ተደነቀ ።

ደጃች ሥዩም ከሁለቱ ራሶች ጋር ሲቀራቀሩ በነበሩበት ወቅት ደጃች ተድላ አባይና ደጃች ስብሐት ደግሞ አንድነት ሆነው ለኢጣሊያና ለአጼ ምኒልክ ታማኞች መሆናቸውን የሚገልጽ ደብዳቤ ለጀኔራል ባልዴሴራ ጻፉለት ።

ባልዴሴራ በአጋጣሚው ተደሰተና ኮሎኔል ፒያኖንና ሌሎቹን የጦር አዛዦች ሰብስቦ ፤ ባደረገላቸው ገሰጸ ፤

"ምንም እንኳን ይህን ርምጃ እንዳንወስድ ሮማ የሚገኙት አንዳንድ ባለሥልጣኖች ቢቃወሙንም በወታደራዊ ቆራጥነታችን ከዚህ ደርሰናል ። ይህም ሥራችን አሁን ወደ ተሻለ አቅጣጫ በማምራት ላይ ይገኛል ። በንጉሡ በአጼ ዮሐንስ ተከታዮችና ወራሾች መካከል መለያየትና መፋጀት ደርሷል ። ምኒልክ ሾሞ የሰደደው ሥዩም ይኸውና ርዳታ ስጡኝና በነመንገሻ ላይ እንደገና ልዝመት እያለ ነው ። የእርሱን ጥያቄ ለመደገፍ የሚያስችለን አጋጣሚ ደግሞ ደረሰ ። በዮሐንስ ግዛት በነበረው አገር በጣም የታወቁና ብዙም ተከታይ ያላቸው ሁለት ደጃዝማቾች ደብዳቤ ሰደውልኛል ። እነርሱም ተድላና ስብሐት ይባላሉ ። ስለዚህ ሥዩምን መሣሪያና ወታደር ሰጥተን ብንሰደው መንገሻንና አሉላን ሊያጠፋልን ይችላል ብዬ አገምታለሁ ፤ ምን ታስባላችሁ?" ብሎ ጠየቀ ።

ገና ንግግሩን እንዳበቃ ፒያኖ ፈጥኖ ብድግ አለና ፤

"ክቡር ጄኔራል! አስገራሚ ሐሳብና ጥናት ነው ፤ ለተድላ ለስብሐትም መሣሪያ መላክ ይገባል ። አሉላን ሲሆን ከነሕይወቱ ይዘው እጁን እንዲሰጡንና ፤ በዶግአሊ ላይ ባደረሰብን የድፍረት ሥራው ለመላው አፍሪቃ መቀጣጫ አድርገን እንድናቀርበውና በበረሃ ላይ የወደቁትን ጀግኖቻችንን ደም በእጥፍ እንድንመልስ ፤ የጣሊያን ሕዝብም በኛ ላይ ፍጹም እምነቱን እንዲያሳድርብን ማድረግ ፤ ዋናው ግባችን መሆን አለበት ። ያለዚያ ሬማውንም ከስጡን ልባችን እፎይታና ደስታ ይሰማዋል ። ሦስቱ ደጃዝማቾች ይህን ያደረጉልን እንደሆነ ከፍተኛ ስጦታና ሽልማት እንደሚደረግላቸው ይነገራቸው" አለ ።

"በጣም ትልቅ ሐሳብ ነው ። ለሁለቱ ደጃዝማቾች የሚላከው የጦር መመሪያ ይዘጋጅ ፤ ሌላስ ሐሳብ ያላችሁ አላችሁ?" አለ ጀኔራሉ ።

"የአሉላን እጅ ወይም ራሱን የሚያስረክበን የሚሰጠውም ሽልማት ይነገራቸው" አለ አንድ ኮሎኔል ።

"ብር ነዋ ! ጥቁር ገንዘብ ነው የሚፈልጉ ሌላ ምን ይሰጠዋል!!" አለ ፒያናም ቀጣ ብሎ ።

"ግዴለም፤ ልብስና የቤት ዕቃ ይጨመርላቸዋል" አለ ጀኔራሉ።

"አገር ቢሰጣቸውስ!" አለ ኮሎኔሉ ።

"ለጥቁር ሕዝብ ሥልጣን መስጠት ማሳበድ ነው፤ ጤንነቱን ማቃወስ ነውና ፣ ሹመቱ አያስፈልግም" አለ ፒያና ።

"ዝቅተኛ ሹመት መስጠቱስ አይከፋም" አለ ጀኔራል ፒያናን እየተመለከተ ።

"ዝቅተኛም ሆነ ከፍተኛ ሹመት ብንሰጣቸው ፣ ጥቁሮች እንደ ሆኑ ያው ናቸው ። መበጣበጥ ፣ መናናቅ ፣ መፋጀት ነው ሙያቸውና ሰላም ይነሣሉ!!" አለ ፒያና ።

"ይኸማ ማለፊያ ነዋ! ብራቮ ነዋ! አለና ጀኔራሉ ተነሥቶ በክፍሉ ውስጥ እየተንጐራደደ በዚያች ፍጥነት ሰዓት የተሰማውን ደስታ ሲገልጽ ፣

"የእርስ—በርሳቸው መፋጀትማ የምንመኝላቸው መጨረሻ ነው ። የእነርሱ መፋጀት ማንን ይጎዳል ብለህ ትሥጋለታለህ! ይጨራረሱ! ከዚያ በኋላ ከባዶ አገር ከባዶ ቤት መግባት ይቀልናል ብለህ ታስባለህ! እንዲያውም ትንሹን ከፍ ፣ ትልቁን ዝቅ አድርገን ብንሾማቸው መተላለቃቸውን ያፋጥንልናል ፤ አይመስላችሁም!" ብሎ ወደ መቀመጫው ተመለሰ ።

"የክቡር ጀኔራሉን ሐሳብ እደግፋለሁ" አለ ኮሎኔሉ። "እውነት ነው የኛ ሥራችን ጠመንጃና ጥይት ማቀበልና ማቀራረብ ነው፤ መልካም አስበሃል ! ግን ካስፈለገም ከደጃዝማቾች ጋር የኛን

ወታደሮችም አብሮ መላክና አሉላን መያዝ ወይም መግደል አለብን ፤ እርሱ በሕይወቱ እያለ እኛ ሰላም ልናገኝና ሐሳባችን ሊሳካ አይችልም!! ” አለ ፒያና ምርር ብሎ ።

"በዚህ እስማማለሁ ። ሌላስ!" አለ ጀኔራሉ ።

"ከዚሁ ሥራም ከሚሉት ጋርስ ልዩ ተመልካች አብረን ብንሰድስ!" አለ ፒያና ።

"ይህንም አስብበታለሁ ። ግን ለዛሬው ያገር ተወላጆች ይበቁን ይመስለኛል" አለ ጀኔራሉ ።

"ያ ተወላጅ የቱን ያህል አጥጋቢ መረጃ ሊያመጣልን ይችላል? አገርን በወታደራዊ ዐይን ማስናበስ ለሚገባን እንደ መኮንን ብንልክ ይሻላል" አለ ፒያና ።

"ማለፊያ ነው እንግዲያው አንተ ሰው ምረጥና አዘጋጅ ፤ ለምንልከው የጦር መመሪያ አስረካቢ አድርገን እንልከዋለን ። አገረ— መንገዱንም የመሬቱንና የሕዝቡን ሁኔታ አጥንቶልን ይመጣል!" አለና ጀኔራሉ ስብሰባው አበቃ ። በዚሁም መሠረት ለደጃች ሥዩም በቂ የጦር መመሪያ ተሰጠና ወደ ትግራይ ተመልሰው ከነደጃች ተድላና ስብሐት ጋር ተቀላቅለው በሁለት ራሶች ላይ እንዲዘምቱ መመሪያ ተሰጣቸው ። ለእነርሱ ረዳት የሚሆንም የኢጣሊያ መኮንኖች ያሉበት ጦር የመረብ ወንዝን ተሻግሮ ወደ አንትሎ እንዲያመሩና ደጃዝማቾች ባሕታ ሐጎስም ወደ ዶብረ ዳሞ አካባቢ እንዲዘምቱ ታዘዙ ።

ቀደም ሲል ፣ ሁለቱ ራሶች በአጼ ምኒልክ እንደራሴ ላይ በተጎናጸፉት ድል ስማቸውና ዝናቸው እየታደሰላቸው በመሔዱ ፣ የወታደራቸውም ቁጥር ከአምስት ሺህ በላይ ደረሰ ።

ኢጣሊያኖቹ ያስታጠቋቸውና ያስተባበሩዋቸው ሦስቱ ደጃዝማቾች ባንድነት ሆነው ከሦስቱ ራሶች ፣ ማለት ከመንገሻ ከአሉላና ከሐጎስ ጋር ተፋጠጡ ። እንደተፋጠጡም አልቀሩ፤ ጦርነት ገጠሙ ። በጦርነቱም ሦስቱ ራሶች ድል አደረጉ ።

እርግጥ ነው ፤ ዘባን ላይ በተደረገው ጦርነት ሦስቱ ራሶች ብርቱ ጉዳት ደርሶባቸው ነበር ። በተለይም እንደርታ በደጃች ሥዩም ዘመዶች ይገዛ ነበርና ርሳቸውን የሚረዳ ብዙ ተዋጊም አግኝተውበታል ። ሦስቱ ደጃዝማቾች ከውስጥና ከውጭ ባገኙት ጦር ሦስቱን ራሶች ድል ለማድረግ እንዳልቻሉ ከተረዱት በኋላ ወደ ሠፈራቸው ተመለሱ ። ደጃች ሥዩም ወደ መቀሌ ፤ ደጃች ስብሐት ወደ አዲግራት ሲሔዱ ራስ መንገሻና ራስ አሉላም ተንቤንን ይዘው ከሰሜን የኢጣሊያ ከደቡብ የአጼ ምኒልክ ጦር ሲመጣባቸው ለመመከት መዘጋጀትና መጠባበቅ ቀጠሉ ።

ምንም እንኳን የአሉላን እጅ ወይም ራሣ ባያገኙም ቅሉ ጣሊያኖችም የመረብን ምላሽ ሙሉ ለሙሉ ከሠፈሩበትና ወደ ትግራይም እግራቸውን ካስገቡ በኋላ ፤ እ.ኤ.አ. ጥር 1 ቀን 1890 (በኛ አቆጣጠር ታኅሣሥ 24 ቀን 1882) ሰሜኑን የኢትዮጵያ ክፍል "ኤርትራ" ብለው ሰይመው ቅኝ ግዛታቸው መሆኑን ዐወጁ ።

የውጫሌው ውል በቂ መሬት እንዳልሰጣቸው የተረዱት ኢጣሊያኖች ፤ መላውን ኤርትራን አጠቃለው መያዛቸውም ስላልበቃቸው የመረብን ወንዝ ተሻግረው ሠፈሩ ። አጼ ምኒልክም ይህንኑ ክልል እንዲአውቁላቸው ሮም በጉጉት መጠባበቅ ጀመረች ። ቀጥሎም ንጉሠ ነገሥቱ ወደ ትግራይ እንዲዘምቱና ዮሐንስን ወራሾችና አሽከሮች በተለይም ራስ አሉላን ከነተከታዮቻቸው ፈጽመው እንዲያጠፉላቸው አሥመራ የነበሩት የኢጣሊያ የጦር ባለሥልጣኖች በታላቅ ተስፋና እምነት መጠባበቅ ጀመሩ ።

አጼ ምኒልክ እንደራሴያቸው አድርገው የሾሙዋቸው ደጃች ሥዩም እንዳልሆኑላቸው ካረጋገጡ በኋላ ፤ የትግራይን ጣጣ ራሳቸው ለመጨረስ አሰቡና ኅዳር 29 ቀን 1882 ከአዲስ አበባ ተነሥተው የካቲት 17 ቀን 1882 መቀሌ ገቡ ። የእርሳቸውን መቀሌ መግባት የሰማው ጀኔራል ባልዲሴራ የመንገሻና የአሉላ ፍጻሜ መሆኑ ነው ብሎ እጅግ ተደሰተ ። እንዲያውም አጼ ምኒልክ ትግራይ ውስጥ የኢጣሊያ ጦር ሠፍሮበት የነበረውን ግዛት እንዲመርቁለትና ፤ የራስ አሉላንም እጅ አስረ

ክበው ጥርቅም አድርጎ አስሮ ወደ ኢጣሊያ እንደሚልካቸው በመተማመን ፤ ለአጼ ምኒልክ ፥ "እንኳን በደኅና የገቡ ። የሚያስፈልገዎትንም ፤ ነገር ሁሉ ለመላክ ፈቃደኛና ዝግጁ ነኝ" ብሎ ላከባቸው ።

ለሰደደው መልእክት መልስ ሳይደርሰው እንዲያውም ፈቃድ ሳይሰጠው ጦሩን ይዞ ወደ ዐድዋ ገባና ፤ የኢጣሊያ ጦር ተድዓሊ ላይ ድል የሆነበትን 'የመታሰቢያ' በዓል አከበርዋል ። በዚያም አልተገታም ፤ ወደ ተንቤን ለመዝመትና ሁለቱን ራሶች ለመግጠም ተዘጋጀ ።

የጣሊያኑ የጦር አዛዥ ፤ ትግራይ ውስጥ ገብቶ የሚሠራውን ተንኮል አጼ ምኒልክም የማይደግፉት ሆነ ። ባልዲሴራ ይረዱኛል ብሎ ተማምኖባቸው የነበሩት ደጃዝማች ስብሐትም አገሸሹት ፤ ፊታቸውንም ወደ ንጉሠ ነገሥቱ መለሱና በሁለቱ በመረሩ ጠላቶቻቸው በራስ መንገሻና በራስ አሉላ ላይ ብቻ ለመዝመት ፈቃደኛነታቸውን አስታወቁ ።

ሕዝቡ የጣሊያኖችን በየቦታው መሥፈር አጥብቆ በመቃወሙና እንዲያውም ወደ ሁለቱ ራሶች እየተቀላቀለ ጉልበታቸውን ለማጠንከር መነሣሣቱን የሁለቱ ራሶች ተቃዋሚዎችና ደጋፊዎችም ከተገነዘቡት በኋላ ፤ የኢጣሊያኑ ጦር ከትግራይ እንዲወጣላቸው ለአጼ ምኒልክ ስላመለከቱ ፤ ንጉሠ ነገሥቱም ጣሊያኖች የውጫሌውን ውል ጣጥሰው እስከ ዐድዋ መድረሳቸውን በመቃወማቸው ኢጣሊያኖች ጉዳዩን ወደ ሮም አስተላለፉት ።

የሮም ባለሥልጣኖች ተስፋ ያደረጉት ነገር መደፍረሱንና እንዲያውም አስከፊያቸው እየሆነ እንደሚሔድባቸው በመገንዘብ ጀኔራል ባልዲሴራ ትግራይ ውስጥ ያሠፈረውን ጦር ወደ መረብ ምላሽ እንዲመልስ ትእዛዝ ተላለፈለት ።

ሁለቱ ራሶች ፤ ተንቤን ላይ ሆነው በደቡብ ምኒልክ በሰሜን ጣሊያን እየገቡ ትግራይን መያዝ መጀመራቸውን እምነው ለመቀበል ቸገራቸው ። ሁኔታውንም በዝምታ ከመመልከት መወያየት እጅግ አስፈላጊ መሆኑን ራስ መንገሻ ስለ ተረዱት ፤

"ከከፋ ጥፋት ላይ ከመውደቃችን በፊት ወደ መቀሌ ሔደን አጼ ምኒልክን ይግፉን ብንል ይሻል ይመስለኛል" ሲሉ ራስ መንገሻ ምክር ጠየቁ ። ራስ አሉላ ሲተክዙ ቆዩና ፥

"የምኒልክን ወንድምነት ጌታዬ አጼ ዮሐንስም ፈልገውት ስለ ነበረ 'ልጅህን ለልጄ' ብለው ለምነው ገቡ ። እግዚአብሔር ያልፈቀደው ጋብቻ ሆነና ዘር ሳያተርፉ ቀሩ ። ሙሽራዋም ወደ አባቷ ቤት ተመለሰች ። ከዚያም ወዲህ የደረሰውን ሁሉ ታውቀዋለህ ። ጌታዬ አጼ ዮሐንስም 'ምኒልክ ወንድሜ ነው ፤ እግዚአብሔር ከፈቀደለት ዘውዱንም ዙፋኑንም ይውሰደው' ብለው ነበርና እነሆ ምኒልክም ነገሡ ። አሁንም እሔዳለሁ ካልክ ሒድና ግባ ። እኔ ግን አልገባም" አሉዋቸው ።

"እርስዎ ለምን አይገቡም? ከኔ ተለይተው ከምኒልክ ርቀው ከጣሊያን ጋር ተጣልተው እንዴት ሆነው ሊኖሩ ነው?" አሉዋቸው ።

"የኔማ ሐሳቤና ምኞቴ የነበረው?" አሉና ራስ አሉላ ትክዝ ብለው ቆዩና ፥ "የኔማ ምኞቴ አንተ ኮስተር ብለህ ወዳጅህንና ጠላትህን ለይተህ የዮሐንስን ዙፋን እንድትይዝልኝ ነበር ። ይህ ምኞቴ ሊፈጸም ካልተቻለ ደግሞ ገዳም ገብቼ እኖራለሁ" አሉ ።

"ይህማ እንዴት ይሆናል ብለው ያስባሉ? ከኔ ከተለዩ ጣሊያኖቹ አውለው አያሳድሩዎትም ፤ እጅዎን ይፈልጉታል ፤ ያደረሱባቸውን ይዘነጋሉ ብለው ያስባሉ?" አሉ መንገሻ ።

"ለኔ አታስብ ፤ ለኔ ብታስብማ ኑሮ ከፊት ጀምሮ የነገርኩህን ቃም ነገር ሁሉ ችላ ባላልከውም ነበር ። ከእንግዲህ ወዲያ ከዮሐንስ ወዲያ ለሌላ ጌታ አልገባም ፤ አንተ ግን ሒድ ፤ ከዚህ ሆነህ በሐሳብ ከምትንገላታ ከምኒልክ ጋር ታርቀህ በሚሰጡህ ትተዳደራለህ ፤ እኔን ተወኝ" አሉ ራስ አሉላ እየተከዙ ። በጉዳዩም ሊግባቡ አልቻሉም ። በአጼ ዮሐንስ ቤተ መንግሥት አጼ ምኒልክ መግባታቸውን ራስ አሉላ እንደ ሕመም እጅግ አዘኑ ፤

"የዮሐንስ ግዛት የታለ? አልፍኞቻቸውስ አዳራሾቻቸውስ የታለ? ምልክታቸው የት ይገኛል? እንግዲህ በቃኝ ለምኒልክ እጅ አልነሣም ። የዮሐንስን ቤት ደፍረው ገብተውበታልና በቃኝ በዐይኔም አላያቸውም!" አሉ ። ራስ መንገሻ ከአደራ አባታቸው ፈቃድ ወጡ ። ከተንቤንም ተነሡና ወደ መቀሌ ሔደው 'ባጠፋሁ ይማሩኝ' ብለው ከምኒልክ ፊት ቆሙ ። "እኔን አልበደልከኝም ፤ የበደልካቸው ካሉ ቀስ—በቀስ ታረቅ ፤ እኔንም ይቅር በለኝ" ብለው አቅፈው ተቀበሉዋቸው ።

የኢጣሊያኖች ድፍረትና እስከ ዐድዋ መዝለቅ ፥ የትግራይ ሕዝብም ሆነ መኳንንቱ ያሳዩት ተቃውሞ ፥ የአጼ ምኒልክን ዐይን—ሕሊና ስቦ በያዘበት ወቅት የአጼ ዮሐንስን ወራሽ እልታረቅም አላቀርብም ለማለት ደግሞ የማያስችልና አደገኛም የሆነ ሁኔታ ሊያስከትል እንደሚችል ምኒልክ ተገንዝበውታል ። ለትግራይ ግዛት ደግሞ ፥ ከፊታቸው ከቆሙት ፥ ከመንገሻ የተሻለ ወይም የበለጠ ገዥ ሊኖር እንደማይችል አምነውበታል ። ለንጉሥ ነገሥታቸው ጽናት አንድነትና ሰላም ደግሞ ፥ የኢትዮጵያውያን አንድነትና ጥንካሬ ዋናው ምሰሶ መሆኑን ተቀብለውታል ።

የአጼ ዮሐንስ ወራሽ የሆኑትን ራስ መንገሻን አልታረቅም ማለት እና ፥ ተቀብሎ ደግሞ መላውን ትግራይን ጠቅልሎ ለብቻቸው መስጠት ፥ ሁለቱም አደገኛ መሆናቸውን ምኒልክ ተገነዘቡት ።

ታዲያ መላውን ትግራይን አጠቃለው 'ግዛ ንዳ' ብለው ቢሰጡ የመንገሻ ልብና ጉልበት ያብጥና 'አሻፈረኝ' ማለት እንዳይመጣ ሲሉ ደጃዝማች ሥዩምን በምሥራቅ ክፍል ፥ ደጃዝማች መሸሻ ወርቄን የአክሱም ፥ የዐድዋና የመረብ ምላሽ ወዲህ ገዥዎች አድርገው ሾሙና ፥ የቀረውን ትግራይን ለመንገሻ ሰጡ ። የትግራይ ገዥ እንዲሆኑላቸው ጣሊያኖች ደጅ የጠኑላቸውን

ደጃዝማች ስብሐትን ግን ምኒልክ ሳይቀበሉዋቸው ቀሩ ። በምኒልክ ቤተ መንግሥት ተሸጉጦ ሲያሸቃብጥ የነበረው የኢጣሊያ የፖለቲካ ጠቢብ አንቶኔሊም ንጉሠ ነገሥቱ ትግራይ ገብተው የእነርሱን እጩ ደጃች ስብሐትን ባለመቀበላቸውና ፥ ከትግራይም ጥቂት መሬት ቆረስ አድርገው ለጣሊያን ጦር መሣሪያ ሳይለግሱ ወደ ሸዋ በመመለሳቸው ግንባሩን በወስፈንጥር የወጉትን ያህል ተሰማው ።

አጼ ምኒልክ ትግራይ ደርሰው ሹም ሹር አድርገው ወደ ሸዋ ከመመለሳቸው በፊት ፥ አሉላ የትግራይ በራሪ ኮከብ ተዘዋሪ ኃይል መሆናቸውን ስለ ተረዱት ፥ የግል ሀብታቸውን ይዘው ከመኖር በቀር በአገዛዙም ሆነ በምክሩ ወይም በጦር ድልደላው ውስጥ እንዳይገቡ ራስ መንገሻን ምኒልክ አስጠንቅቀዋል ።

የጣሊያኖች ፖለቲካና ተስፋ ፥ በከፊል ውድቀት በመሆኑ አንቶኒሊ እጅና እግሩ እንደታሰረ ሆኖ ተሰማው ። እነርሱ ተስፋ እንዳደረጉት አሉላ አልተያዙም ፤ ትግራይ ውስጥ ቁራጭ መሬት ለማግኘት አልቻሉም ። እንዲያውም ራስ መንገሻ ከውድቀት ተነሥተው ሥልጣን ለመጨበጥ በቅተዋል ። ይህን ሽንፈት ቢቀበሉትም እንደገና ዕቅዳቸውንና ስልታቸውን በመለወጥ ራስ መንገሻን በመለማመጥና በማስታጠቅ ከአጼ ምኒልክ ጉያ ለማውጣት ሲያንሰላስሉ መንገሻ ደግሞ ከአሉላ ምክር የማይወጡ እየሆኑባቸው ሔዱ ። ስለዚህ መረብ-ምላሽ ላይ ተደላድለው ለመቀመጥ ፥ የፈለጉትን የትግራይን መቀራረብና በንግድ መቀራኘት የአሉላ ምክርና ክንድ እንደሚቆራርጥባቸው በማመን ፥ ‘አሉላ እያለ ቅኝ ግዛት የለም’ እስከ ማለት ደረሱ ።

‘በዚህም የተነሣ የአሉላን እጅ ወይም ራስ ማግኘት ካልተቻለ የአሉላን ተባባሪነት ለማግኘት ደግሞ ሙከራ መደረግ አለበት’ የሚል ሐሳብ አደረባቸውና አንዳንድ ሰዎችን እየመረጡ ወደ አሉላ በምሥጢር መስደድ ጀመሩ ። “መንገሻ ከአሉላ

እጅ የማይወጣ ከሆነ ሁለቱም ተባብረው ምኒልክን እንዲቃወሙና ‘ራሳችሁን ችላችሁ ተዳደሩ’ ፥ ብለን መቀራረብና የፈለጉትን ያህል መሣሪያ መስጠቱ የተሻለ ይሆናል” ተብሎ አሥመራ ላይ በነበሩት የኢጣሊያ የጦር አለቆች ተመክረና ስልቱ በምሥጢር ተቀነባበረ ።

ይህን ዕቅድና ስልት በሥራ ለማዋል እንዲመች ፥ ከተመረጡትና ወደ ትግራይ በምሥጢር ሲላኩ ከነበሩት አንዱ መሸሻ ወርቄ ፥ ራስ አሉላን አነጋግረው ያገኙትን ፍንጭ ለጣሊቤኒ ሲያጫውቱት ፤

“የአገሪቱን አንድነት ለመጠበቅ ቆራጥነት ያለውን ሰው በመቅረብ ላይ ነው ። እርሱም በየተራራው መውጣቱና በጦርነት መኖሩ ሰልችቶታል ። ስለዚህ በተቻላችሁ ዘዴ እርሱን ማቀፍ ይኖርባችኋል” አሉት ።

እርግጥ ነው ፥ በዚያ ወቅት አሉላ ከማንኛውም አስተዳደር ተገልለው በዕረፍት ለመኖር ፈልገው ነበር ። እያረጁና እየደከሙ መሔዳቸውም ማንኛውንም ጉዳይ መቃወም እንደማያዋጣቸው እየተገነዘቡት ሔደው ነበር ።

ለአንድ ሰንደቅ ዓላማ ፥ ለአንድ አለቃ ፥ ለአንድ ዓላማ መቆም ዓላማቸው ሆኖ ኑሩዋል ። የሚወዱዋቸውን ጌታቸውን የአጼ ዮሐንስን አደራ እስከ ሕይወታቸው ፍጻሜ ለመጠበቅና ፥ ለመንገሻ ሲሉ ሌላውን አልቀበልም ያሉ ናቸው ። የንጉሠ ነገሥታቸውን አደራ እንደ ጠበቁ ለማንም እጅ ሳይነሡ ፥ ‘ካንዱ ገዳም ገብቼ ዘግቼ ብቀመጥስ?’ እስከ ማለትም ደርሰዋል ።

‘የትግራይ መኳንንትን አስተባብር ፥ በአጼ ምኒልክ ላይ እንዲያምፁና ብጥብጥ እንዲራዘም አድርገን ፥ በመረብ ምላሽ የተጠናከረ አቋም መፍጠር የሚያዋጣ ይሆናል’ ብለው የተማመኑት የኢጣሊያ ባለሥልጣናት ፥ ግንቦት 9 ቀን 1882 ዐድዋ ድረስ ሔደው ከትግራይ መኳንንት ጋር በምሥጢር ተነጋገሩ ።

በስብሰባውም በአጼ ምኒልክ ቤተ መንግሥት አሸቃባጭ የነበረው አንቶኔሊና በሰላይነቱ ተይዞ የራስ አሉላ እስረኛ

የነበረው ግሊቢኒ በኢጣሊያ በኩል ቢገኙ ፣ ከትግራይ መኳንንት ደግሞ ራስ መንገሻና መሸሻ ወርቄ ተገኝተው ነበር ። በመካከላቸውም እርቅና ሰላም አድርገው ተማማሉ ። በስምምነቱም ላይ መሸሻ ወርቄ ዐድዋ እንዲመሩ መንገሻ መስማማታቸውን አረጋገጡ ። በመካከላቸውም ወሰላቶች እንዳያስቸግሩ ለመቆጣጠር ወሰኑ ።

በዚህ ጊዜ አንቶኔሊ ፣ "ከራስ አሉላ ጋር መቼ ያስታርቁናል?" ብሎ ራስ መንገሻን ጠየቀ ። "ነገ እንዲገኙና እንድትታረቁ አደርጋለሁ" ብለው መንገሻ አረጋገጡለት ።

"እንግዲህ ጌታዬ!" አሉ ራስ መንገሻ ከስብሰባው ተመልሰው ራስ አሉላን ሲያነጋግሩ ፈራ ተባ እያሉም ፣ "መቼም ያለፈው አለፈ ። ለዮሐንስ ሲሉ ለአገርዎ ሲሉ ያን ሁሉ ጀግንነት ፈጸሙ ። ከእንግዲህ ወዲያ ደግሞ ዳዊትዎን እየደገሙ ለኛ ጸሎት እያደረጉ እኛን በምክርዎ እየረዱ በሰላም እንድንኖር ከጣሊያኖቹ ጋር ይታረቁልኝ" አሉና መንገሻ ከአደራ አባታቸው ጉልበት ላይ ጉንበስ አሉ ።

ራስ አሉላ ፣ ብድግ ብለው መንገሻን ከጉልበታቸው ላይ አንሥተው ከወንበራቸው ላይ አስቀመጡዋቸውና እሳቸውም ተቀመጡ ። ጣቶቻቸውን አፍታትተው እንደ ማጨብጨብም እያረጉና ፣

"ልጄ ወዳጄ እግዚአብሔር ያክብርህ ! ዓላማዬን ተናገርኸልኝ ፣ ዛሬ ለጌታዬ ለዮሐንስ ስል ነበር ያን ሁሉ የሠራሁትና ያበሻ ቀርቶ የባሕር ማዶ ጠላት ያፈረሁት ። ከእንግዲህም በስተርጅናዬ ታረቅ ፣ በሰላም ተቀመጥ ብለህ ስትለኝ ተቃልህ አልወጣም ። ግን እነዚህ ነጮች ተንኮላቸውን በልቦናቸው ይዘው ነውና ፣ 'እንታረቅ' የሚሉን ፣ እኛን በማያጋጭ የአገርን ክብር በማይነካ ጉዳይ ከሆነ እኔ ከቃልህ አልወጣም" አሉና በማግሥቱ ከኢጣሊያኖቹ ጋር ተገናኙ ።

በስብሰባውም ራስ መንገሻ ንግግር ሲያደርጉ ፣ "እንግዲህ በመካከላችን ሰላም መሥርተናል ፤ በሰላም ውላችንና ንግዳችንም ራስ አሉላ እንዲገኙ ተደርጓል ። ያለ መታደል ሆነብን ከብዙ ችግሮች ላይ ወድቀናል ። አገራችን በብጥብጥና ደም በመፋሰስ ላይ ናት ። ከግራ ቀኛችንም ብዙ ሰዎች ሞተዋል ። እንግዲህ ያለፈው ዐልፏል ። ራስ አሉላም ስለ ዐለፈው ጉዳይ ሐሳባቸውን ሊነግሩን ፈቅደዋል ። ስለዚህ እናዳምጣቸው ብለው ተናገሩ ። ራስ አሉላ ተነሥተው ንግግር ሲጀምሩ ፣ ድምፃቸው የደከመና አነጋገራቸውም ያልተብራራ ነበር ። እየቆዩ እየቆዩ ግን ድምፃቸው ወሰል ብሎ የሚሰማና ግልጽም እየሆነ ሔደ ።

"...በተድጓሊ በሆነው ጦርነት ጉዳይ ጥፋቱ የጣሊያኑ የጦር አለቃ ነው ፤ በተሰጠኝ ግዛቴ ላይ ሰተት ብሎ ገብቶ ሠፈረበት፥ ጌታዬ በሰጡኝ ትእዛዝ መሠረትም ተግባሬን ፈጸምኩ" አሉና በስብሰባው የነበሩትን ጣሊያኖች ትክ ብለው አፈጠጡባቸው ።

ግሊቢኒ በቅጥጥ አለ ። ከሦስት ዓመታት ተኩል በፊት በኋያ ታላቅ ጀኔራል ጫማ ሥር ወድቆ ምሕረት የለመነበቱ ጊዜ ትዝ አለው ። በዚያች ሰዓትም እነዚያኑ አሽከሮቻቸውን ጠርተው እግር ብረት የሚያጠልቁበት መስለው ታዩት ። እጃቸውንና ቁጣቸውን ያልቀመሰው አንቶኔሊ ግን በጥርጣሬ ይመለከታቸው ነበር ። በሐሳቡም 'ለምኒልክ እንኳ እጅ አልነሣም ብለህ አፈንግጠህ ከተቀመጥክ ይኸውና ወራት ዐልፈውሃል ። እውነት ለኛስ ልብህን ትሰጠናለህ?' እያለ ያቅማማ ነበር ።

"ዛሬ የምኒልክ አሽከር ሆኛለሁ" ብለው አዛውንቱ ጀኔራል ንግግራቸውን ሲቀጥሉ አንቶኔሊ ተቁነጠነጠ ። ወደፊቱም አሰገገ ። ግሊቢኒ ደግሞ አፍጥጦ እያያቸው እጁ ብዕሩን መያዝ እያቃተው ማስታወሻ መሞነጫጨር ጀመረ ።

"የመንገሻም አሽከር ነኝ ። የመንገሻ ጠላት ጠላቴ ፣ ወዳጁ ወዳጄ ነው ። በበኩሌ ግን እናንተም ከልባችሁ ሰላም ከፈለጋችሁ እኔም ሰላም እወዳለሁ ። ይህንንም በመሐላ አረጋግጥላችኋለሁ ።" በመካከሉ በራስ መንገሻ አማካይነት እርቀ ሰላም ወረደ ።

ስለ ተደረገው ዕርቅና ስምምነት ለሦስት ቀናት ያህል ዕረፍት ግብዣና በግል ውይይት ሲደረግ ቆዩና ፣ ከሦስት ቀናት በኋላ እንደ ገና ስብሰባ ተደርጐ ኢጣሊያኖች ወደ ትግራይ ገባ

ብለው ከልል እንዲሠሩ ራስ አሉላ እንዲስማሙበት ሲጠየቁ እፍኝን መሬት ዐፈር ቆንጥረው ይስጡ ቢባሉ የሚዘገንናቸው አሉላ ትከሻቸውን እያስጨፈሩ፣ “ንጉሡ ነገሥቱ ያዘዙትን ሁሉ ማክበር አለብን” ሲሉ ራስ መንገሻም ተጠል አድርገው፣ “እም አዋዎ ወላኙ ንጉሡ ነገሥቱ ናቸው። እኛ ታዛዦች ነን” ብለው የአሉላን ሐሳብ ደገፉ። በዚያ ዕለት በዚያ ስብሰባ ላይ ከተነሡት ነጥቦች እጅግ አከራካሪና አስቸጋሪ ሆና የነበረው ደግሞ ራስ አሉላ ፎቶግራፍ እንዲነሡ የቀረበው ጥያቄ ነበር።

‘የእነርሱን ምግባቸውንም መጠሪያቸውንም አላምነውምና አይሆንም’ ብለው ድርቅ አሉ። ራስ መንገሻም እንደ አባት ለምነው እንደ ሕፃን አባብለው እሺ አሰኙዋቸው። አሉላ እሺ ብለው ፎቶግራፍ ተነሡ ሲባል ደግሞ የአድዋ ሕዝብ፣ ‘ማን ይሙት ጣሊያኖች ያሉላን መልክ በትክክል ያወጣሉ? ያን ሁሉ ወታደር የፈጀባቸውን ሰው መልክ እውነት አስመስለው ያሳያሉ?’ እያለ መዘበቱን ጣሊያኖች ሰሙ።

እም በዚያ ዕለት የተነሡት ፎቶግራፍ ሌላውን የዕድሜና የብቸኝነት ገጽታቸውን የሚያሳይ ነበር። ሠራዊታቸው በጦር ሜ ላይሆን በረኃብና በመከራ ተበታትኗል። ዕርቁን በብቸኝነታቸው የተነካ ተገደደው ተቀብለዋል። ያን አጋጣሚውን ግሌቢኒ ለእንቶኒሊ ሲያጫውተው፣

“ከዛሬው አሉላ ፍጹም ልዩ የሆኑት አሉላ ትዝ ይሉኛል። ቀይ ሸማ ለብሰው በበቅሎ ላይ ተቀምጠው በኩራትና በልበ—ሙሉነት የነበሩት አሉላ ትዝ ይሉኛል። በዚያን ጊዜ ዝናቸው የሚያስተጋባ መሸነፍ የማይታጣቸው በነበሩበት ወቅት የነበረው ገጽታቸው ዛሬም ትዝ ይለኛል። ዛሬም ቢሆን አሉላ ለስላም እጃቸውን ሲዘረጉ በፍጹም ኩራትና ክብር መሆኑን ለማረጋገጥ ችያለሁ። በቆራጥነትና በሞቀ ወኔ ወደ ጦርነት ሲሔዱ ጦርነትንም ሲገጥሙ የነበሩት ቆራጡ አሉላ ዛሬም በተረጋጋ መንፈስና በፍጹም ኩራት ሰላምን ተቀበሉዋት። ታዲያ እንዲህ ሆነው ስለአየኋቸው ዛሬም ሕሊናዬን የሚወተውቱ ጥያቄዎች አሉኝ። ከእንግዲህ ወዲያስ ታላቸውን ይጠብቁ ይሆን? በእርግጥስ ከእንግዲህ ወዲያ ከመንገሻ በታች ሆነው ይኖራሉ? እን

ዚሆን ጥያቄዎች ያጫረብኝ ሁኔታ ዛሬ እንኳ አጋጥሞኛል። ስምምነቱ በስብሰባው ላይ እንኳ ራስ መንገሻ ንግግር ሲያደርጉ አሉላ አጸርጠሞቸው፣ ‘ቢታህ እንጋገርሆን ቀጥል’ ሲሉዋቸው መንገሻም ዝም አሉ። ይህም የአሉላን ፍጹም የበላይነት የሚያሳየኝ ሆኗል” አለው።

ምንም እንኳ አሉላ በሙያቸውና በጀግንነታቸው ከዚያ ከፍተኛ ደረጃ ላይ ለመውጣት ቢችሉም፣ በ“ወዲ ቁቢ” ነታቸው የትንግ ሁልጊዜ ከተከታይነት ሊያመልጡ አልተቻላቸውም ነበር።

ራስ አሉላ የራስ አርአያ ድምፁን ልጆች፣ በተለይም እጅግ አምጊ የነበሩትን ደበበን ካሰሩ በኋላ፣ የትግራይ መኳንንት መቆራቆና በመጠኑም ቢሆን እየበረደ ሔደ። ራስ መንገሻን የሚፎካከሩ የነበሩት የአጋሜው ገዥ ደጃች ስብሐት ብቻ ሆኑ። ስብሐት ምንም እንኳ በአስተዳዳሪነታቸው ሕዝብ ቢያትሩዋውም በጦረኛነታቸው ግን ግንባረ ሰባራ ነበሩና የራስ መንገሻን የበላይነት ሊቋቋሙት አልተቻላቸውም ነበር። እንዲያውም ዐመል ሆናባቸው፣ ‘አንድ ጊዜ አገብራለሁ’ ሲሉ፣ አንድ ጊዜ ደግሞ፣ ‘እምቢ’ እያሉ ቢያንገራግሩም ቅሉ፣ ጉልበታቸውን ተማምነው ሙሉ ለሙሉ መንገሻንና አሉላን ሊጥሉ የሚችሉም አልነበሩም፣ መንገሻም ‘እምቢ ካልክ ወዮልህ’ እያሉ ከማስፈራራት በስተቀር፣ ‘ክተት’ ብለው ሊዘምቱባቸው አልጨከኑም ነበር። በዚያን ጊዜም በአጋሜ በኩል ከታየው የተጋፊነት መንፈስ በስተቀር፣ በአጼ ምኒልክ እንደራሴ ሆነው በተሾሙት በራስ መንገሻ የበላይነት ትግራይ መጠነኛ ሰላም እየሰፈነባት ሔደች።

ጣሊያኖችም ከራስ መንገሻ ጋር ባደረጉት ምሥጢራዊ ወዳጅነት ሳቢያ፣ ትግራይ ገብተው የሕዝቡን ተቀባይነት ለማግኘት በነበራቸው ዘዴ ለሕዝቡ እህል በነጻ ማደል ጀመሩ። አጼ ምኒልክ ደግሞ ነገሩን ደረሱበትና ጣሊያኖች በነጻ እያደሉ ላሉት እህል ዋጋውን ዐሥራ ስምንት ሺህ የማሪትሬዛ ብር በመክፈላቸው፣ ከጣሊያኖቹ ይልቅ የምኒልክ ስምና ቸርነት እየተጋነነ ሔደ።

ከዚያ ተግሎ ደግሞ አጼ ምኒልክ ለራስ መንገሻ 'የንጉሥነት ማዕረግ ሊሰጣቸው ነው' የሚል ወሬ ከአዲስ አበባ አፈትልኮ መቀሌ ስለገባ ፣ ሕዝቡ ፣ 'ዕርቅ ሆነ ሰላም ወረደ' እያለ ደስታውን በማስተጋባቱ ፣ ራስ መንገሻ ወደ አዲስ አበባ ለመሔድና ታማኝነታቸውንና ታዛዥነታቸውን ለማረጋገጥ የማሰባቸውና የመዘጋጀታቸው ወሬ ደግሞ ፣ በተራው ከትግራይ ዋና ከተማ ገሥግሦ ሸዋ ዋና ከተማ ገባ ።

በራስ መንገሻ መሪነት የትግራይ መኳንንት አንድነት መጠንከሩ ራስ አሉላን ቢያስደስታቸውም ቅሉ ፣ ወደ ሸዋ ሔደው ለምኒልክ እጅ መንሣታቸውን ደግሞ የማይደግፉት ሐሳብ ሆነ ባቸው ። የመንገሻ ሐሳብና ዕቅድ ደግሞ ከአሉላ የተለየ ሆነ ። 'አጼ ምኒልክ ለራስ መንገሻ የንጉሥነት ማዕረግ ሊሰጡ አስበዋል' የተባለው ወሬ መንገሻን እጅግ አጓጉቷቸዋል ፣ ምክንያትም ነበራቸው ። የአጼ ዮሐንስ ወራሽ ሆነው የቀረቡ ያም ቀርቶ የአጼ ምኒልክ እንደራሴ የሆኑት መንገሻ ከትግራይ መኳንንት ጋር በእኩልነት ደረጃ 'ራስ' እየተባሉ መጠራቱ ስላቅቷቸው ነበር ። ምንም እንኳ የልባቸውን አፍረጥርጠው መናገሩን ባይደፍሩትም ፣ ወደ ሸዋ የመጓዛቸውን ነገር እንደ ገና ለአደራ አባታቸው ማስረዳቱን አመኑበትና ኩርፊያው አብቅቶ ምክክሩን ሲጀምሩ ፣

"አዬ ጌታ ወደ አጼ ምኒልክ ለመሔድ ያሰብኩትኮ ስለ አገሩ ስለ ሕዝቡና ስለ ሁላችንም ደህንነት ስል ነው ። አጼ ምኒልክን ያህል ሰው እዚህ ድረስ መጥቶ 'ጥፋትህን ምሬሁ ለሁ ብሎ እንደራሴዬ ሁን' ብሎ ይህን ያህል ሹመት ሲሰጠኝ ፣ እኔ ደግሞ በተራዬ ከዙፋናቸው ቀርቤ ማመስገንና ደስተኛነቴንም መግለጽ ይገባኛል ። ይህን ካላደረግሁ ደግሞ ያላሰብነውን አስበው ይጣሉናል" አሉ ራስ መንገሻ ።

"ዘውዱና ዙፋኑኮ ያንተ ነበር ። የዮሐንስ ወራሽኮ አንተ ነበርክ ፤ ይኸ ይብዛብህ?" አሉ ራስ አሉላ መንገሻንም ጉዞአቸውንም በንቀት እያዩ ።

"አልሆነማ ጌታ አልሆነምኮ ፤ እያወቁት? ያገሬ መኳንንትና የሥጋ ዘመዶቼ መች ለዚያ አበቁኝ ፤ እርስ በርሳችን እይደለም የተናከስነው?!" አሉ ራስ መንገሻም ሆድ በባሰው ስሜት ።

"እርሱማ አሁንስ የትግራይ መኳንንት መች ተኙልህ ይኸውና ሰብሐትስ አጋሜን አሳድሞ ያስቸግር የለም ታዲያ እርሱ 'መጣሁ መጣሁ' እያለ ያንተ ወደ ሸዋ መሔድ ምን ይሉታል? ፍርሃት አይመስልብህም? አገሩንስ ለማን ሰጥተኸው ነው እምትሔደው?" አሉ ራስ አሉላ ።

"እርስዎና ራስ ሐጐስ አላችሁ አይደለም?"

"እኔንም አጼ ምኒልክ አልፈለጉኝም ። እኔን እገር ጠባቂ አድርገህ ሸዋ ብትሔድ ነገሩ ይበላሽብሃል ። ራስ ሐጐስን አደራ ብለህ ብትሔድ ደግሞ አልጋህን ይዞ እንደ ወጣህ ቅር ይልሃልና የዛሬው መንገድህ አይታየኝም" አሉ አሉላ ።

ምክሩ ከልባቸው የገባ መሆኑን ራስ መንገሻ አንገታቸውን ደፉ ቀና እያደረጉ ገለጹላቸውና ፣

"እንግዲያውማ ሰብሐትን እንግጠምና እርሱን ድል ከደረግን በኋላ ብሔድ ይሻላል?" ብለው ጠየቁ ።

"ይኸማ ያምራል ፣ ይገባል ፤ ሥርዓቱም ይኸው ፤ ነው ። ተፎካካሪን ድል ነሥቶ ወደ ንጉሥ ሲቀርቡ ግርማ ሞገስም ይደምቃል" አሉ ራስ አሉላ ።

"ይሁና እንግዲያው ፤ ለራስ ሐጐስም እንላክባቸውና የሽሬን ጦር ይዘው ይምጡና ሰብሐትን እንግጠመው" አሉና ራስ መንገሻ ነገሩ በዚሁ ተቆረጠ ።

ሦስቱ ራሶች እንደ ገና በአንድነት ሆነው ፣ ከአንድ ደጃዝማች ጋር ጦርነት ለመግጠም ተስለፉ ። ሰብሐት ወደ ኤርትራ ፣ እንዳ ይገቡ ወይም ከኤርትራ በኩል መግሪያ እንዳያስገቡ ፣ በዚያ ጊዜ የኤርትራ ጠቅላይ ገዥ ሆኖ አዲስ ተሹሞ ለመጣው ፣ ለጄኔራል አንቶኒዮ ጋንዶልፊ ፣ ጻፉለትና ደጃች ሰብሐትን ለመውጋት ዘመቱ ። ሰብሐትም ፣ የሦስቱን ራሶችና የራሳቸውንም

ኃይል ለመቋቋምነው ፤ አጋሜ ውስጥ ምቹ ቦታ ይዘው አይፈሩ
እንጂ በግልጽ ወጥተው ጦርነት ለመግጠም አልፈለጉም ነበር ።
ራስ መንገሻም ስብሐትን ድል ሳያደርጉ ወደ ሸዋ መሔዱ
የማያስተማምን ስለሆነባቸው ፤ ትግራይ ውስጥ መቆየት ግድ
ሆነባቸው ። ከደጃዝማች ስብሐት ጋር የተጀመረው ጦርነት
ቀልጥፎ ያለቀ እንደሆነም መንገሻ ወደ ሸዋ የሚሔዱባቸው
መሆኑን የተገነዘቡት አሉላ ደግሞ ጦርነቱ ፈጥኖ እንዳያልቅ
ባቸው በለዘብታ ያዙት ።

አንቶኔሊና ሳሊምቤኒ የተባሉት የኢጣልያ መልእክተኞች
ከራስ መንገሻና ከራስ አሉላ ጋር በምሥጢር ተገናኝተው ዕርቅ
አድርገው ፤ ሁለቱ ራሶች ከአጼ ምኒልክ እንዲያፈነግጡላቸው
የተቻላቸውን ያህል አባብለው አጥጋቢ መልስ ካጡበት በኋላ፣አዲስ
አበባ ገብተው በአጼ ምኒልክ ቤተ መንግሥት ብቅ ጥልቅ
ማለት መጀመራቸውን ራስ መንገሻ ከሰሙ በኋላ ደግሞ ፤ ከፍ
ተኛ ሥጋት እያደረባቸው ሔደ ።

እርሳቸውን ከምኒልክ ጋር ለማስያየት ያደረጉት ሙከራ
ያልተሳካላቸው ጣሊያኖች ፤ ይህን ያልሆነውን ቀባብተውና ጠን
ጅለው ሌላ ርምጃ እንዳያስወስዱባቸው ስለ ሠጉ ፤ ከደጃች ስብሐት
ጋር የነበራቸውን ፍጥጫ በሰላም ጨርሰው ወደ ሸዋ ለመሔድ
ወሰኑ ።

ግን ፤ ይህን ሐሳባቸውን ለራስ አሉላ ቢነግሩ እንደሚያ
ውቀቸው በማሰብ ነገሩን በምሥጢር ይዘው ፤ ሽማግሌዎች
መርጠው ፤ "ወደፊት እኔ የሆንኩትን ይሆናል ፤ ለዛሬው ደግሞ
ከግዛቱ ላይ ሌላ አጨምርለታለሁ ፤ እኔ ከፍ እያልኩ ስሔድ አብ
ሮኝ ያድጋል" ብለው ላኩባቸው ። በዚያ ጊዜ ደግሞ ፤ 'ንጉሥ
ሊባሉ ነው' እየተባለ ይወራ ነበርና ደጃች ስብሐትም በነገሩ
ተስማምተው ዕርቅ ሆነ ። ከዚያ በኋላ በመላው ትግራይ ሰላም
መስፈኑን ፤ ሕዝቡ መረጋጋቱን ካረጋገጡ በኋላ ፤ ወደ ምኒልክ ግቢ
ቢሔዱ ሞገስ የሚያገኙበትና የንጉሥ ነገሥቱም ተደግፎ ባለ
ሟል ሲሆኑ እንደ ሚችሉ ተማምነውበትና ፤ ከአጼ ምኒልክ ራት
ሊቀርቡ የሚያበረክቱትን ገጸ በረከት ማዘጋጀት ጀመሩ ።

'ይህ ጅል የግድ ካለበራችሁኝ ብሎ ነው ካልሔድኩ እያለ
የሚወነቀው?' አሉ ራስ አሉላ የመንገሻን መዘጋጀት ሰም
ተው ። 'እኔ እንጉላ መሰለው! ማን ይሙት የዮሐንስን አልጋ
ወራሽ ሸዋ ይዞ ይለቃል? ራስህን ችለህ ግዛ ቢባል የግድ አሽ
ከር ልሁን ብሎ ይሔዳል!' ብለው ራስ አሉላ ራስ መንገሻ
ወደ ሸዋ እንዳይሔዱባቸው ለማደናቀፍ የ ሚያስችላቸውን ዘዴ
ማውጠንጠን ጀመሩ ።

በመካከሉ የኢጣልያ ንጉሥ ኡምቤርቶ በምፅዋ በኩል
ለአጼ ምኒልክ የላኩት አራት መቶ ምርጥ ምርጥ ጠመንጃ
ዐድዋ መድረሱን ራስ አሉላ እንደሰሙ ገሥግሠው ደረሱና
ወረሱት ። የሰጡትም ምክንያት ፤ 'ደጃች ስብሐትን እከላከልበታ
ለሁ ። እርሱን ድል ካደረግሁ በኋላ እመልሰዋለሁ' ብለው
ነበር ።

ነገሩ የገባቸው አንድ የዐድዋ ነጋሪ አዛውንት ታዲያ ፤
'የጉብዕ ፤ የድርቡሽና የጣሊያን ጦር ጭና ያመጣው መሣሪያ
ያልበቃቸው አሁን ግደሙት የምኒልክ ዕቃ ቤት ይመልሳቸ
ዋል ተብሎ ይታሰባል!' ብለው አሽሟጠጡባቸው ። አዛውንቱ
እንዳሉትም ከአሉላ እጅ የገባው ጠመንጃ መመለሻው ራቀ ።
ተከትለው ደግሞ የአጼ ምኒልክ ታማኝ የነበሩትንና ከአሥመራ
ወደ ሸዋ ለመሔድ በጉዞ ላይ የነበሩትን ደጃች መሸሻ ወርቄን
ለመያዝ ማሳደድ ጀመሩ ። መሸሻም ዐድዋ አካባቢ እንደ ደረሱ
ነገሩን ሰሙና ወደኋላቸው ተመልሰው አሥመራ ገብተው
'አሉላ ለአጼ ምኒልክ አልገዛም ብሎ ሸፈተ' ብለው ለጣሊያ
ኖቹ ነገሩ ። አሉላ ለሰሞናት ያህል ዐድዋንና መቀሌን አተራ
ምሰው ወደ ተንቤናቸው ሔደው አድበው ተቀመጡ ።

በዚያን ጊዜ ትግራይ ውስጥ የነበረ መርካቴሊ የተባለ
የኢጣልያ ጋዜጠኛ አሥመራ ተመልሶ ለጣሊያን ወታደሮች
ሲያወራ ፤

"እንደ እውነቱ ከሆነ የትግራይ ዋናው አለቃ አሉላ ናቸው ።
ይህን ማረጋገጥ የ ሚችለው ደግሞ ለጥቂት ቀናት ያህል ትግ
ራይ በመቀመጥ ነው ። ንጉሥ ነገሥቱ መተማ ከሞቱ በኋላ ፤

'የሐንስ ይሙት' የሚባለው ግረጋገሜ ቁርቶ 'ራስ ይሙ
ተብሎ ተተክቷል ። እነሀ ሰውዬ ከምቱ ትግራይ ምስቅልቅ
ይወጣል ። አሁንም ቢሆን ትግራይ ደካማ ናት ። ግን የአሉ
ምንካሬና ቆራጥነት በሁለት እግሩዋ ቀጥ አድርጓታል" ብኋል

ኢጣሊያዊው ጋዜጠኛ ፣ የራስ አሉላ እንግዳ ሆኖ በትን
መንደራቸው ለጥቂት ቀናት ሰነባብቶ ነበርና የብቸኛው ኑሮ
ቸውን ጉዳይ አንሥቶ ለጓደኞቹ ሲያጫውታቸው ፣ "በቤታቸ
ውስጥ ከቤቷ ልጃቸው በቀር ሌላ ሴት አልነበረችም ። ባለቤ
ቸው ከሞቱባቸው ወዲህ ይህ ደካማ ባሕርይ አሉላን እንዳላ
ነሩቸው የነፍስ አባታቸው አጫውተውኛል" ብኋል ።

አጼ ምኒልክ ትግራይ ደርሰው ፣ ሹም ሽር አድርገው ከ
መለሱበት ጊዜ ጀምሮ ፣ ራስ አሉላ በሁለት ምክንያቶች የተ
ጠጠር ያለ ቅሬታና ብቸኝነት ተሰምቷቸዋል ። ከተራ ኑሮ
ሥተው ከዚያ ደረጃ ካደረሱዋቸውና ከሚወዷቸው ከአጼ ዮሐ
ቤተ መንግሥት ምኒልክ ሰተት ብለው ገብተው ከዙፋናቸ
ላይ በመቀመጣቸው አሉላ እጅግ ተናደዋል ፤ ተክዘዋል ።
ለው ደግሞ በጉራዕ ፣ በኩፊት በተድዓሊና በሌሎቹም በታ
ጦርነት አየገጠሙ ድል ሲነሡ የኖሩትን ስመ ጥር ጀኔራ
አጼ ምኒልክ ለሥያቸው ክብር ሰጥተው ልዩ መልእክተ
ልከው ፣ "እኔ ካሉበት ድረስ እንዳልመጣ መስተንግዶው ይ
ድምታል ብዩ ነው ። እርስዎ የሚመጡ ቢሆን ደግሞ በደስ
በክብር ልቀበልዎ ዝግጁ ነኝ" ብለው ላኩባቸው ።

እንደ ሌሎቹ መኳንንት ፈጥነው ሔደው እጅ ነሥተው
ሰመው ሹመት ለመቀበል ደግሞ ልዑ—ኩሩነታቸው አል
ደላቸውም ። ሸዌው ንጉሠ ነገሥት ትግሬውን የጦር ሰው በ
ታቸውና በዘዴያቸው ባለማሸነፋቸው ሆድና ጀርባ ሆኑ ።
አሉላ አጼ ምኒልክን ከልባቸው ያከብሩዋቸው ስለነበሩ ፣ ተድ
ላይ ከጣሊያኖች ጋር ጦርነት ገጥመው ድል እንዳደረጉ የ
ራቸን ለአጼ ዮሐንስ ሲልኩ ለንጉሥ ምኒልክም በደብዳቤ
ታውቀዋቸው ነበር ። ምኒልክ ግን መልስ አልሰጧቸውም
ታዲያ እነዚህ እነዚህ ሁሉ ተደማምሩና አሉላን አስኮረፉ

'ለምን በምኒልክ እንገዛለን! ለምን የዮሐንስ ልጅ አይገዛም!' አሰኝተው እናገሩዋቸውና 'እሻፈረኝ' ብለው ተነሡ ።

እንደዚያ ሆነው ምኒልክን ጠልተው ፣ ከመንገሻ ርቀው ፣ ከትግራይ መኳንንት ጋር ተጋጭተው ፣ አዝነውና ተክዘው በነበረበት ሰዓት መርኬቲሊ የተባለ ጣሊያናዊ ጋዜጠኛ ሊያነጋግራቸው ሔዶ ስለ ነበረ ተቀብለው ሲያነጋግሩት ፣

"ወደዚህ የምትመላለስበት ዋናው ምክንያትህ ምንድን ነው?" ብለው ጠየቁት ።

"አገርዎን ጐብኝቼ ፣ ታሪካችሁን ለሀገሬ ሰዎች ለማስተዋወቅ ነው" አላቸው ።

"የኛን ታሪክ መውሰድ ብቻ ሳይሆን ፣ ያንተንስ ሀገር ታሪክ ለምን አትነግረንም?" ብለው ፈገግ አሉለትና ቀጠል አድርገው ደግሞ ፣

"አገሬን ሐማሴንን የያዙት ወገኖችህስ ሐሳባቸው ምንድን ነው? ሸዋ ገብተው ከምኒልክ ጋር ወዳጆች እንሁን እያሉ ይወተውታሉ ፣ ነገርም ይጐነጉናሉ ። በዚህ በኩል ደግሞ ጦር ጭነው ገብተው አገር ይዘዋል ። እንዲያው ዋናው ምኞታቸው ምን ይመስልሃል!" አሉት ።

"እርስዎንና ራስ መንገሻን ለመርዳት ፣ የምትፈልጉትንም ለመስጠትና አገራችሁን ለማልማት እንደሚጥሩ ዐውቃለሁ" አላቸው ።

ራስ አሉላ ጋዜጠኛውን ትኩር ብለው ተመለከቱት ። የሐማሴን ገዥ በነበሩበት ሰዓትም ይህንኑ የመሰለ አነጋገር ከማሊምቤኒና ከፒያና እንደሰሙት ሰምተው ነበር ።

"አየህ ወዳጄ" አሉና ራሳቸውን እያወዛወዙ ቆይተው ንግግራቸውን በመቀጠል ፣ "ስማህ ወዳጄ! አሁን የተናገርከውን ነገር ወገኖችህም ደጋግመው የተናገሩት ነው ። ግን ወዳጆች እንሁን እያላችሁ ገብታችሁ አገር ስትይዙ ነው የምናያችሁ..." ብለው ዝም ሲሉ ጋዜጠኛው ጣልቃ ገባና ፣

"ያለፈው ፀሊፎል ከእንግሊዝ ወዲያስ ወዳጅነታችንን አይ ፈልጉትም?" አላቸው ።

"በፊትም ቢሆን የኔ ጥፋት አልነበረም ፤ ከእንግሊዝ ወዲያም ወዳጅነትን የምጠላ አይደለሁም ። በአሁኑ ወቅት ደግሞ የኔም ሃገሬም ጠላት በዝተውብናል ። አጼ ምኒልክ ደጃዝማች መሸሻ የሚባል ተንኮለኛና መሠሪ በመካከላችን አስገብተውብናል ። እርሱም በኔ ላይ ክፉ እንዳሰበና እኔን ለመበደል እንደጣረ ነው ። እኔም ሆንኩ አገሬ በሁለት እሳት መካከል ገብተናል ። እስከ ዛሬ የገጠምናቸው ጦርነቶች ፣ የከብቱ በሽታና ረኃቡ በጣም ጎድተውናል ። ከእንግሊዝ ወዲያ ዕረፍትና ሰላም እን ፈልጋለን ። ሀገራችንን ካልተመኛችሁብን ወዳጅነታችሁን እን ቀበላለን ። አገር እናልማ ስትሉ ግን ፣ በእውነት አሰባችሁ ከመጣ ችሁ ደስ ይለናል ። አገር ቢለማ ፣ ንግድ ቢስፋፋ እንደግፋለን ። ይህን ሁሉ አንተ ልትጨርስልን ትችላለህ?" አሉት ።

"መቼም ይህንኑ ሐሳብዎን በጋዜጣ አጽፈውና ሕዝቡ እንዲያውቀው መንግሥታችንም እንዲጠነቀቅ አደርጋለሁ" ብሏቸው ወደ አሥመራ ተመለሰ ።

በዚያው ሰሞን ደግሞ ፣ ከራስ መንገሻ ጋር ወደ አጼ ምኒልክ ለመሔድ ከአሥመራ ገሥግሠው ዐድዋ ሲደርሱ ራስ አሉላ የቆ ጡባቸው መሆኑን ሰምተው እንደገና ወደ አሥመራ ፈርጥ ጠው የነበሩት ፣ መሸሻ ወርቄ ፣ ወደ መቀሌ እንዲመለሱና አብረ ዋቸው ወደ አዲስ አበባ እንዲጓዙ ራስ መንገሻ ያደረጉት ጥረት ተሳክቶላቸው ፣ ራስ አሉላ እንዳይሰሙ በከፍተኛ ጥንቃቄ መቀሌ ደረሱ ። ግን ፣ ራስ መንገሻ ደግሞ ወደ አጼ ምኒልክ ቤተ መንግ ሥት ለመገሥገሥ የነበራቸውን ዕቅድና ዝግጅት ችላ ብለውት ነበር ። ምክንያታቸውም በአጼ ምኒልክ ቤተ መንግሥት ባለሟ ሎች የነበሩት አንቶኔሊና ግሉቢኒ የፈጸሙት ስሕተት ደግሞ በኢትዮጵያና በኢጣሊያ መካከል የነበረውን ወዳጅነት ማቀ ዝቀዙን ስለ ሰሙ ነበር ።

ይህንም ነገር መንገሻ ከራሳቸው ቲቶም ጋር ማገናዘብ ጀመሩ ። ከኢጣሊያ ጋር መነጋገሩና መዋዋሉ የበለጠ ራሳቸውን የመቻልና

የመጠናከር ዕድል ሊያስገኝላቸው እንደሚችልና ፣ ራስ አሉላ የሰነዘሩትም አስተያየት ሊያዋጣቸው የሚችል እንደሚሆን አመኑበት ። በዚህም ንግግራቸውን ማዘግየቱ አንድ ፍሬ ሊያገኙበት እንደሚችሉ ተማመኑበት ።

በዚያ ላይ እንዳሉ ደግሞ በአምባ ሰላማ ታስረው የነበ ሩት የራስ ወልደ ሚካኤል ትንሹ ልጃቸው ኃይለ መለኮት ከአም ባው አምልጠው አሥመራ ሲገቡ ፣ በአምባው ዕቃ ቤት የነበረ ውን በርካታ የጦር መሣሪያና እህል በማግኘታቸው የተደሰቱት ደበበ አርአያ እንደገና ዐመፁ ። በዚህ ጊዜ ከራስ መንገሻ ጋር እርቅ አድርገው የነበሩት የኢጋሜው ገዥ ደጃች ስብሐትም ደበበን ለመደገፍ መዘጋጀታቸው ተሰማ ። ስብሐትና ደበበ ከተገናኙና በአንድነት ከተሰለፉ ደግሞ ፣ የኢጣሊያ እንደፈለጉ ሆነው አካለ ጉዛይን ሲገዙ የነበሩትን ባሕታ ሐጎስን ጦርነት እንደሚገጥሙና አሸንፈውም አገሩን ለመያዝ እንደሚችሉ የተ ማመኑት ስብሐት ፣ አካለ ጉዛይ ውስጥ የነበሩት የደበበ ደጋፊዎች ሁሉ በአስቸኳይ ደበበ ወደ ነበሩበት አምባ እንዲገሠግሡ አደረጉ ።

ቀጥሎ ደግሞ የጥጃራቱ ገዥ ደጃች ተድላ ዋህድና ደጃች እምባዬ በራስ መንገሻ ላይ የመነሣሣታቸው ወሬ መቀሌ ስለ ደረሰ ፣ የራስ መንገሻም ጉዞ እየተሰናከለ ትግራይም እንደገና ወደ በሁድ አለትነት እየተሸጋገረች መሔድ ጀመረች ።

ራስ መንገሻ የተነሣሣባቸውን ዐመፅ ብቻቸውን ሊቋቋሙት እንደማይችሉ በመረዳታቸው ራስ አሉላን ከተንቤን አስጠሩ ። ምንም እንኳ አሉላ ሊይዟቸው ቢመኙም ፣ መሸሻ ወርቄም ከራስ መንገሻ አስፈቅደው ወደ ሸዋ ተጓዙ ።

ሁለቱ ራሶች እንደገና ለትግራይ አንድነትና ሰላም ተሰ ለፉ ። ሕዝቡም እንዲከተላቸውና በሁለቱም መካከል ፍቅርና ሰላም እንጂ ቅያሜ ያለመኖሩን ለማረጋገጥ ሲሉ ፣ ዐድዋ ገበያ ላይ ሁለቱም በአንድነት ቆመው ለሕዝብ ታዩ ። ዐመፁም እስከ ገፋ ።

በአምባ ሰላማ የተነሣው ዐመፅ ደግሞ እየተጋጋለ ሔደ ። የአምባው አውራሪስ ሆነው የተነሡት ደበበ ፣ ታማኞቻቸው ያቀ

በሰቀቀውን አርጌ መድፎች ጠምደው ፣ የመንገዱንና የአለባን ጠር ማጽዳት ጀመሩ ። የእርባቸውን ግመሎና የመድፍ ባለቤቶች የበመት ሌሎች የትግራይ መኳንንትና የመንገሻ ተቃዋሚዎች ደግሞ መቀሌን እንዳይዙ ለመከላከል ፣ መንገሻ ወደ ዋና ከተማቸው ሲመለሱ ፣ አሉላ ታማኞች ወታደሮቻቸውን ብቻ ይዘው ጦርነቱን ቀጠሉ ።

በአሉላ ወታደሮች የተከበቡት ደበበ ፍጻሜያቸው እንደ ማያምር ከተረዱት በኋላ ካሉበት ቦታ እንዲወጡና በሠራዬ ፣ በአካለ ጉዛይና በአማውርታ ላይ የነበራቸውን ሥልጣን እንዲያጸድቁላቸው ወደ ራስ መንገሻ አማላጅ ላኩ ። ይህ ጥያቄያቸው ደግሞ አሥመራ ስለ ተሰማ ፣ በጣሊያኖቹ በኩል ያልታሰበ ዱብ—ዕዳ ሆነ ፤ በጣሊያኖቹ ላይ ያስከተለው ሥጋትም ፣ 'የደበበን ጥያቄ መንገሻ ከተቀበሉ ፣ ትግራይንና ኤርትራን ማቀራረብ ብቻ ሳይሆን ፣ የአጼ ምኒልክንም እግር ሊያስገባ የሚችል ስለሚሆን ፣ ሦስቱ የትግራይ ዋልታዎች ፣ ማለትም የደጃች ሰባጋዲስ ፣ የራስ አርአያ ድምፁና የአጼ ዮሐንስ ወራሾች የሚያደርጉት ኅብረትና ውል አደገኛ ስለሚሆን ማፈራረስ አለብን' የሚል ነበር ።

ምንም እንኳን ከኢጣሊያኖቹ ጋር ባይነጋገሩበትም ቅሉ ፣ ራስ መንገሻ ከሰባጋዲስና ከአርአያ ልጆች ጋር የጀመሩት ኅብረት እነርሱንም የሚጐዳቸው መሆኑን ስለአመኑበት ፣ ኅብረቱን ራስ አሉላ ራስ ሐጐስና ራስ ወልደ ሚካኤልም ተቃወሙት ፤ በተጨማሪ ደግሞ ፣ ደበበ የራስ አሉላን እጅ እንዲያስረክቡዋቸው ራስ መንገሻን በምሥጢር መጠየቃቸውን ራስ አሉላ ስለ ደረሱበት ፣ የመሳፍንቱን ሹክሹክታ በጥብቅ ይከታተሉት ጀመር ። የመኳንንቱን ትርምስ በጥብቅ ሲከታተሉ የነበሩት ጣሊያኖች ደግሞ ፣ "ከእንግዲህ ወዲያ የያዝናትን 'ኤርትራን' ከጃችን እንዳትወጣ ሊረዳን የሚችለው የራስ አሉላ ሁኔታ ብቻ ስለሆነ ፣ ወደ መንገሻ ክበብ እንዳይገቡ ማድረግና ማባባልም ይገባናል" ከሚል ውሳኔ ላይ ደረሱ ። ይህንኑ ውሳኔያቸውን በሥራ ለመተርጐም ሲሉም የጣሊያን ጦር አዛዥ ለጦር አለቆቹ ፣ "ራስ አሉላ በጠቅላላው የአውሮፓውያን በተለይም የኛ ብርቱ ጠላት

መሆናቸው አይካድም ። ቢሆንም በአሁኑ ጊዜ ኢጣሊያ 'በኤርትራ' ላይ ያላትን ዓላማ ከግቡ ለማድረስ የምትችለው እነሆን ሰውዬ በማቅረብና በማቀፍም ነው ። በዚህ ረገድ ከፍተኛ ዋጋ የሚኖረው ውጤት ሊያስጨብጡ ይችላሉ ። ደበበንም የሸዋ ደጋፊዎች የሆኑትንም ሁሉ በመቃወም ላይ ስለሆኑ ፣ ፈጽመው ሊያጠፏቸውም እንደሚችሉ ይተማመናሉ ። መንገሻን ከምኒልክ ጋር ለማስተባበር የሚጥሩትንም ይቃወማሉ ። ስለዚህም ያለፈው ተረስቶ ወዳጅነትና ስምምነት ብንመሠርት ይሻላል" ብለው አስረዱ ።

የትግራይ ሁኔታ በዚህ ገጽ ይታይ በነበረበት ወቅት ደግሞ ፣ 'የኤርትራን ጉዳይ' የሚያጠና ቡድን ከሮም ተልኮ አሥመራ ሲገባ ፣ የትግራይን መኳንንቶች ፍጥጫና ጠማ ሲያጠና የነበረው ጋዜጠኛ ሚርካቴሊ ፣ ከዐድዋ ወደ አሥመራ ተጠርቶ ከቡድኑ ጋር ሆኖ እንዲሠራ ተመደበ ። ከሮም የተላከው ቡድን በምሥጢር ከትግራይ ራሶች ጋር የሚገናኝበትን ዘዴ በዚያን ጊዜ ዐድዋ ተቀማጭ ከነበረው ዶ. ማርቲኖ ከሚባለው ጣሊያን ጋር ሆኖ እንዲያከናውን ታዘዘ ። በዚያን ጊዜ ኢጣሊያኖች ያመኑበትም ጉዳይ በትግራይ ውስጥ እግራቸውን ማስገባቱን ለጊዜው ገታ በማድረግ ፣ የመረብ ወንዝ ወሰን ሆኖ ፣ 'የኤርትራ ቅኝ ግዛትነታቸውን' የትግራይ መኳንንቶች አምነው እንዲቀበሉላቸውና ይህንንም በውል እንዲያጸድቁላቸው መለመን ነበር ።

ማንኛውንም ነገር እንዲያዘጋጅና ስብሰባውን ተግባራዊ እንዲያደርግ ጋዜጠኛው ሚርካቴሊ ከአሥመራ ወደ ዐድዋ ተላከና ራስ አሉላ ከኢጣሊያኖቹ ጋር እንዲገናኙበት ጠየቃቸው ። ምንም እንኳን አዲስ የተጀመረው የራስ መንገሻና የደበበ ኅብረት ቢያሳስባቸውም ቅሉ ፣ ከኢጣሊያ መልእክተኞች ጋር ለመገናኘትና ለመዋዋል ፈጥነው መልስ አልሰጡትም ነበር ። እርሱም የተላከበትን ተግባር በሥራ ላይ ሳያውል ወደ አሥመራ ፈጥኖ መመለሱን አልወደደውም ነበርና እዚያው ዐድዋ ሰነባበተ ።

የእርሱን መጨቅጨቅ ብሉ መቀመጥ ለመገላገል ሲሉም አሉላ ጋዜጠኛውን አስጠርተው ፣

“ከመጀመሪያው ጀምሮ የገጠመኝ ነገር ማለፊያ ነው ብየ ያለው። ይሁን እንጂ፣ በአሁኑ ወቅት እጅግ አስቸጋሪ ከሆነ ሁኔታ ላይ በመድረሳችን ነገሩን ከጓደኞቼ ከሌሎችም ጋር መወያየት አስፈላጊ ሆኗል። የመልእክተኞቹ ዋናው ጉዳይ ስለኛ ጉዳይ ለመነጋገር ፈቃደኛ ከሆኑ እኛም ለመነጋገር ፈቃደኛ ነን። ግን ሁኔታውን ለራስ መንገሻ አስታውቄ መልስ እስኪሰጠኝ ድረስ ታገሡኝ” አሉት። ራስ አሉላ ሁኔታውን አብራርተው እንዲያስረዱ ደጃች ወልደ ጊዮርጊስን ወደ ራስ መንገሻ ላኩዋቸው። ራስ መንገሻም በበኩላቸው፣ ጣሊያኖቹ ኤርትራን እንደያዙ ለጊዜው እንዲቆዩ የሚሰጡ መሆናቸውንና ስለ እርሳቸውም ሆነው ጣሊያኖቹን እንዲያነጋግሩ ላኩባቸው። ይሁን እንጂ ምንም እንኳን ራስ አሉላ ከኢጣሊያኖቹ ጋር እንዲነጋገሩ በፈቃዳቸውም ቢሉ፣

“የሚሉትን ሰምተው ይላኩብኝ፤ ሐሳባቸውን ካወቁ በኋላ መልሴን በወረቀት አስታውቃለሁ” የሚል ውሳኔ ጨምረው ሰደዋል።

የትግራይ መኳንንት የሚያተትሉዋቸው ራስ መንገሻ፣ ደበበ ከጣሊያን ጋር እንዲዋጋ በሚሉበት ወቅት የጣሊያን የመረሩ ወዳጅ የነበሩት አሉላ ደግሞ ከጣሊያን ጋር እንነጋገርና ሐሳባቸውን እንወቀው ብለው በላኩባቸው ከሁለቱ የማንኛቸውን ሐሳብ በመቀበል ማስላለል ጀመሩ። ከመረብ ማዶ ሆነው ሁኔታውን ሲከታተሉና ሲጠባበቁ በነበሩት ጣሊያኖች መካከልም ተመሳሳይ የእርስ—በርስ ንትርክ ተጀመረ። ራስ አሉላ ከኢጣሊያ መልእክተኞች ጋር ለመነጋገር የፈለጉት በዐድዋና በመረብ ወንዝ መካከል በሚገኘው ሳዐር ተከላይ በተባለው ሥፍራ እንዲሆን ለጋዜጠኛው ጣሊያን ነግረውት ስለነበረ፣ ከርሱ የተላከው የመልእክተኞች ቡድን መረብን ተሻግሮ ወደ ትግራይ ለመግባት ሲዘጋጅ የኤርትራ አገረገዥ የነበረው ጋንዶልፊ ደግሞ፣ “የትግራይ ተጠሪና ዋናው፣ ራስ መንገሻ ናቸው እንጂ አሉላ አይደሉም። እናንተም የእኔን ኃላፊነትና ሥልጣን ችላ ብላችሁ ውስጥ ውስጡን መላክ አይገባችሁም ነበር። አሁንም እኔ አስቀድሜ ባላወቅሁትና ባልተስማማሁበት ጉዳይ መረብ ምላሹን መሻገር የለባችሁም” ብሎ ጻፈላቸው።

በመካከሉ ደግሞ፣ ራስ አሉላ ለመልእክተኞቹ መሪ ለነበረው ለቦርትሎቲ፣ “ተያቂያችሁን ተቀብዬዋለሁ። ለመገናኘትና ለመነጋገርም ፈቃዱ ነው፤ ሰላምንና ወዳጅነትንም ለመመሥረት ዝግጁ ነኝ” ሲሉ ላኩበት። የመረብን ወንዝ ተሻግሮ ከአሉላ ጋር እንዳይነጋገር የኤርትራው አገረ ገዥ የከለከለው በርትሎቲ ግን፣

“እኔና ጓደኞቼ በጠና ስለ ታመምን፣ ወደ አገራችን መመለሳችን ነው። ሰላምታዬን ለራስ መንገሻ እንዲያስተላልፉልኝ እጠይቀዎታለሁ” ብሎ ወደ ኢጣሊያ ተመለሰ። የመልእክተኞቹ ቡድን ኢጣሊያ እንደ ገባ ራስ አሉላ፣ ከመረብ ምላሽ ባለው በትግራይ ውስጥ ብቻ ተገትተው የመረብ ምላሹን ጸጥታ በማስከበሩና ከኢጣሊያም ጋር ዕርቅና ሰላም መሥርተው ለመኖር ፈቃደኛ የሆኑላቸው እንደሆነ፣ ኢጣሊያ በየወሩ አንድ ሺህ ብር ደመወዝ ልትከፍላቸው ፈቃደኛ ሆና እንደ ነበረ፣ አንዱ መልእክተኛ ለጋዜጠኞች በመናገሩና ምሥጢሩም በጋዜጣ በመውጣቱ በዐገረ ኢጣሊያ ከፍተኛ ቅሬታና ውዝግብ አስነሣ።

እሥመራ በነበሩት የኢጣሊያ ባለሥልጣኖች፣ ዐድዋ በነበሩት ራስ አሉላና መቀሌ በነበሩት ራስ መንገሻ መካከል የነበረው ጉዳይ እንደዚህ ሁኖ ተጠላልፎ በነበረበት ወቅት ደግሞ፣ ደበበ አርአያ ዙሪያውን ከተከበቡበት ከአምባ ሰላም አምልጠው ምሽራት ገብተው ሲጠባበቁዋቸው ከነበሩት ከአምስት መቶ በላይ ከሚሆኑት አሽከሮቻቸውና ከተባባሪያቸው ከደጃዝማች ተድላ ዋህድ ጋር ተቀላቀሉ። ወዲያውም የተከታዮቻቸው ብዛት ከሦስት ሺህ በላይ ደረሰ።

የደበበን ማምለጥ ራስ መንገሻ እንደ ሰሙ፣ ነገሩን ችላ አሉት እንጂ እንደ ተለመደው ራስ አሉላን ድረሱልኝ ብለው አልጠየቁም። ምክንያቱም ከደበበና ከሰባሐት ጋር ዕርቅና ሰላም ከመመረቱ፣ ትግራይን በአንድነቷ አረጋግተው ለመግዛት እንደሚችሉ ያመኑበትና የተቀበሉትም ጉዳይ በመሆኑ ነበር። ከዚያም ሌላ ደግሞ በዙሪያቸው የነበሩት አዳዲስ አማካሪዎች የአጼ ምኒልክ ደጋፊዎችና የአሉላ ጠላቶች ስለ ነበሩ፣ መንገሻ ወደ ሸዋ ሔደው ለአጼ ምኒልክ ታማኝነታቸውን እንዲያረጋግጡና

የንጉሥነት ማዕረግ እንዲያገኙ የሚወተውቱ እንጂ ፣ የእሱላን ምክር ሰምተው እንዳያፈነግጡ የሚመክሩ ነበሩ ።

ደበበና ስብሐትም ባንድነት ሆነው ለራስ መንገሻ ታማኞች መሆናቸውን አረጋግጠው ራስ አሉላን ግን ከማንኛውም መንግሥታዊ ጉዳይ እንዳያስገቡ አጥብቀው ለመኑዋቸው ። ራስ መንገሻ ግን ፣ የራስ አሉላን መወገድ የማስይገሙበት መሆኑን አስረድተው ፣ ለደበበ ስለ ታማኝነታቸው የደጃዝማችነት ማዕረግ ስለ ፈቀዱላቸው ፣ ደበበና ስብሐት መቀሌ ገብተው ከራስ መንገሻ ጋር አንድነታቸውን በመሐላ አጸደቁላቸው ።

ከዚያ በኋላ ደጃች ደበበ ለኤርትራው አገረ ገዥ ለጋንዶልፊ ፣ የዕርቃቸውን ዋና ነጥብ ሲገልጹለት ፣ "እኔና መንገሻ ስንታረቅ ሁለታችንም የነገሥታት ልጆች እንደ መሆናችን መጠን አሉላም የኛ አሽከር እንደሆነ እንዲያገለግለን ነው" ብለው ላኩለት ።

አሉላ ደግሞ ይህንኑ የመሳፍንት አንድነት አጥብቀው መቃወም ጀመሩ ። እርሳቸውን ያገለለ ማኅበር ፣ የእርሳቸውን ማንነት የናቁ ማኅበርተኞች ስምምነት አደረጉ ። ደግሞ ፣ ደጃች ደበበ የሠራዊቱን ፣ የአክለጉዛይንና የአማውርታን ግዛት የትግራይን መኳንንት አስተባብረው ለመጨበጥ ጣሊያኖችንም ለመቃወም እንደሚፈልጉ ለማኅበርተኞቻቸው አረጋገጡ ። አሉላ ደግሞ ይህን እንደ ሰሙ ፣ "የእኛ አንድነትና ጉልበት ሳይጠነክር ጣሊያኖችን ጦርነት መግጠም በትግራይ ብቻ ሳይሆን በመላ ኢትዮጵያ ላይ ጠቅላላ ጥፋት ያመጣል" ብለው የመሳፍንቱን ኅብረትና ዓላማ ተቃወሙትና የመሳፍንቱን አንድነት ለመበታተን ሲሉ ጦራቸውን አስከትተው ሰተት ብለው መቀሌ ሲደርሱ ፣ የሃይማኖት አባቶችና የሀገር ሽማግሌዎችም በጉዳዩ ገቡበት ። ሦስቱንም ለምነው አስታረቁዋቸው ።

ከወጣትነታቸው ጊዜ ጀምረው ሲተናነቁ የኖሩትን አሉላንና ደበበን አስታርቀው ተከታዮቻቸው ለማድረግ የቻሉት ራስ መንገሻ ፣ አዲስ የመሠረቱትን አንድነትና ፍቅር ሕዝቡም እንዲያውቅላቸው ሲሉ ፣ በሁለቱ ተናናቂዎች ታጅበው የትግራይ

አምባርትና መኩሪያ ወደ ነበረችው ዐድዋ ሲገቡ ፣ የምባቱን አዲስ ማኅበር የተቃወሙት ደጃች ስብሐት ደግሞ ፣ ብቻቸውን አፈንግጠው በግዛታቸው እንደሆኑ የአዲሱን ማኅበር አዲስ ፍሬ መጠባበቅ ጀመሩ ።

ሁለቱ ራሶች ከአንድ ደጃዝማች ጋር ወይም ሁለቱ የነገሥታት ዘሮች አንድ 'ወዲ ቁቢ' አስከትለው ዐድዋ ሲደርሱ ፣ ሕዝቡ የነርሱን ኅብረት ግድነትና የአጼ ዮሐንስን ዘውድ እንዲያስመልሱ ምኞቱን መግለጽ ጀመረ ። በኢጣሊያና በምኒልክ መካከል የነበረው ስምምነት በመደፍረሱ ፣ ትግራይን እንበል ፈላጭ ቆራጭ እንደ ልባቸው ለመግዛት ይመኙ የነበሩት ራስ መንገሻም ፣ 'ከጣሊያኖች ጋር እንስማማ' እያሉ ባለሟሎቻቸው ሲወተውቷቸው የነበረውን ጉዳይ በሥራ ላይ ለማዋል የሚያስቡበት ብቻ ሳይሆን የሚገፋበት እንደሚሆን ፣ አዲሱን ማህበራቸውን ለሚመርቁላቸው ሁሉ ያረጋግጡ ጀመር ።

ራስ መንገሻ ወደ ኢጣሊያ በመለሱት ገጽታቸውና ፊታደኝነታቸው ላይ ደጃች ደበበ ሲጨመሩ ደግሞ ፣ ምን ሊመስል እንደሚችል የአዲሱን አንድነት እርምጃ በየዕለቱ በልዩ ተመልካቾቻቸው ዐይነ ሕሊና ሲመለከቱት የቆዩት ጣሊያኖችም ፣ 'ሁለቱ ራሶች የኛን ርዳታ ሊያገኙ ከሚችሉበት ወቅትና ምክንያት ላይ ደርሰውልናልና የምኒልክ እጅ ሳይደርስባቸው ማጠናከር ነው' ከሚል ውሳኔ ላይ ደረሱ ።

ሁለቱ ራሶችና ደጃዝማቹ ፣ በአዲሱ ማኅበራቸው ጥላ ለጥቂት ሳምንታት ያህል ተጠልለው ከቆዩ በኋላ ፣ ደጃች ደበበ ከመረብ ወንዝ ማዶ እየተሻገሩ ዝርፊያ በመጀመራቸው አድራጎቱ ከኢጣሊያ ጋር የሚያጣላቸው መሆኑን የተረዱት ራስ መንገሻ ከወረራው እንዲገቱ ደበበን አዘዙ ። ቀጥለውም ብቻቸውን ተኮፍሰው ከግዛታቸው ተቀምጠው የነበሩትን ደጃች ስብሐትን ለመያዝ ሁለቱ ራሶች ተነሡ ።

የሁለቱንም ራሶች ሁለት ውሳኔ ደጃች ደበበ በጥብቅ ተቃወሙትና ንትርክ ተጀመረ ። የአዲሱን ማኅበር ርምጃ በየዕለቱ ሲከታተሉት የነበሩት ጣሊያኖች ደግሞ ፣ ሁለቱ ራሶች በደበበና

በተከታዮቻቸው ላይ የወሰዱትን ርምጃ በመደገፍ በርካታ የጦር መግለጫ ባኩላቸው ። ከዚያ በኋላ ነገሩ እየከረረ ሲሔድ ማኅበረ ፈረሰና ለጦርነት ተሰላለፉ ። ሁለቱ ራሶች በድምሩ ሁለት ሺህ የሚሆን ወታደር አከማችተው በአሉላ አዝማችነት ሲነሡ ደጃች ደበበ ደግሞ አንድ ሺህ የሚሆን ወታደር ይዘው በራሳቸው አዝማችነት መስከረም 19 ቀን 1883 እሊኑፋስ ከሚባለው ቦታ አጠገብ ከ ደገኘ ተራራ ላይ ጦርነታቸውን ገጠሙ ። ምንም እንኳን ራስ መንገሻ በዘር ሐረጋቸው በደበበ ላይ ለመጨከን ባለመቻላቸው 'ደበበን ከነሕይወቱ ይዞ ላመጣልኝ ወታደር ሁለት መቶ ብር ጉርሻ እሰጣለሁ' ብለው በጦርነቱ ቦታ ላይ ቢያስለፍፉም ፣ ራስ አሉላ ደግሞ ፣ የራሳቸውን ታማኝ ታማኝ ወታደሮች ይዘው በተለመደው የውጊያ ስልታቸው የደበበን ጦር ከበው ግስጋሴውን እምርረው ገፍተውበት ነበርና የደበበን እጅ በሕይወት ለመያዝ አልተቻለም ነበር ። ደበበ በአሉላና በወታደሮቻቸው መከበባቸውን እንዳረጋገጡ እርድ እርድ ይዘው ሲታኮሱላቸው በነበሩት ታማኞቻቸው መካከል ሆነው

“ይሆን የድኛ ገበሬ ልጅ ! ይሆን የእግሬ አጣቢ የነበረ ይሆን የመላው ትግሬ መኳንንትና የጨዋ ልጅ ሁሉ ጠላት የሆን እጄን ይዞ ለሚሰጠኝ የማቴን ግማሽ እሰጣለሁ” እያሉ ራሳቸው ሲጮሁ ፣ አሉላ ደግሞ በታማኞቻቸው መካከል እየተዘዋወሩ ፣

“ያው በዚያ በኩል ሬጋው ባስቷል በዚህ በኩል ጠንክሩ ያን ሥፍራ ያዙ ፤ ያኛውን ልቀቁ ! በዚያ በኩል ባሉት ተኳሾ ላይ እነጣጥሩባቸው ። ይሆን ርጉም ፣ በተረገመች ዕለት የተወለደ ርጉም ግንባሩን ብቻ ካላሳረፍኩት በርሱ የተነሣ አገሬ ሰት መስ ሕዝብ ሲተላለቅ አይኖርም” እያሉ ደበበ የቀደበበት እርድ ማንጸጸር ጀመሩ ።

ተራ ወታደር ላለመግደል በደበበ ላይ ብቻ የዲሞትፈራቸውን አፈር ለማሳረፍ በሚያነጣጥሩበትም ወቅት ደበበ በወጣትነቱ ወቅት በአባቱ ቤት ሳሉ የለደባቸው ትዝ አላቸው በርግጫ መትቷቸው ግብግብ ሲጋጠሙ ከመሬት ላይ ዘርረው ታያቸው ። የሚወዷቸውን ባለቤታቸውን ንብረት ምዕም አከፋ

ዘርፎ ከወሰደ በኋላ እኙድ የላከባቸው ታልና በዚያም ምክንያት ባለቤታቸው ያዙት ግዝን ትውስ አላቸው ፤ ወዲያው ደግሞ ባለቤታቸው እምሰሉ ፣ 'ከጠቀመው ይውሰደው ተመቴም አትያዝበት' ያሉቸቸው የንግሥ ቃል ትዝ አላቸው ። ያ ትዝታ ገፍቶር የማለ የደበበ ወንጀል ደግሞ ተራራ ያህል ሆኖ ከፊታቸው ታያቸው ። ደበበ ከግብፆች ጋር ፣ ደበበ ከጣሊያኖች ጋር ፣ ደበበ ከትግራይ መኳንንት ጋር ፣ ደበበ ከአማውርታ ሹፍቶች ጋር ሲሠራው የነበረው ተንኮልና ሤራ ታያቸው ። እንደገና ደግሞ ከዮሐንስ ዙፋን ላይ ሊቀመጥ ሲያጉበደብድ ታያቸው ። ይሆን ሁሉ ጥስ ደግሞ 'አወይ ትዳሬ! ክብሬ ግዕረጌ በደበበ ተጋብ ፣ በደበበ ማን አለብኝነት ፈረሰ' ብለው የደጃዝማች ኃይለ ሥላሴ ሚስት የነበሩት ያለቀሱት ፣ ልጃቸው ከፊታቸው ቆመባቸው ። 'የኔን ግዛት ተመኝቶ በኔ ወንበር ላይ ለመቀመጥ ቢል አይደለም ታማኙን ኃይለ ሥላሴን ከነጀግኖቹ የገደለብኝ ። እኔን የበደለ መስሎት አይደለ በጣሊያኖች እሥራን የሰጠብኝ' ብለው አጉረመረሙ! ፣ 'ሚካኤል አይማረኝ በምረው' ብለው ከንፈራቸውን ነክሰው ትንፋሻቸውን አምቀው ዲሞትፈራቸውን አነጣጥረው ዐይኖቻቸውን ተራ በተራ ጭፍን ክፍት ፣ ጭፍን ክፍት ፣ እያደረጉ ሲጠባበቁ ራስ እርስያ ድምፁ ደግሞ የአጼ ዮሐንስን ራስ አላስገርሃም ብለው ከእናታቸው ልጅ ራስ አጠገብ ወድቀው ፣ 'በዮሐንስ ዙፋን ልቀመጥ አለ? ቃላቸውን ጣሰ ያዘውና ገረፈው!' ብለው ቢሉ ምንአቸው ደበበ ተንበርክከው ሲታኮሱበት ከነበረው እርድ እንገታቸውን ቀና አድርገው ፣ “ወዲ ቁቢ ዛሬ የማርከሁ እንደሆ አይማረኝ ! ዛሬ ያመለጥከኝ እንደሆን ቆሞ ብቻ ሸንቻለሁ! ዛሬ . . .' ብለው ተናግረው ሳይጨርሱ ፣ 'እኔም የማርኩህ እንደሁ አይማረኝ' ብለው አሉላ የዲሞትፈራቸውን ምላጭ ሳቡት ። የአሉላ ዲሞትፈርም የወነጨፈችው እረር ከደበበ ግንባር ላይ ስታርፍ ጦርነቱ ቆመ ።

ራስ መንገሻ ፣ የዘር ሐረጋቸውንና የማኅበርተኛቸውን የደጃዝማች ደበበን አስከሬን አሸከመው ዐድዋ ገቡና ሁለቱም ራሶች በተገኙበት በክብር ተቀበረ ።

የመኳንንቱ ዘርም አሉላን 'ዐይንህ አፈር' እያለ ተራገመ ። 'ሐበሾች ኃይለ ሥላሴ ቢሉ ደበበን ገደሉት' እያለ አማቸው ። በየቤቱ ሲያማግግና ጉልበቱን ሲተማመን የነበረው የትግራይ መኳንንትም አሺሉን የአሉላን ዱላ በመፍራት በመንገሻ ዙሪያ መሰብሰብ ጀመረ ። ከዚያም በኋላ የራስ መንገሻ ልብና ጉልበት እየጠነከረ ሔደና የአጼ ምኒልክንም ጥሪ ችላ ማለት አመጣ ።

ትግራይ ውስጥ የነበረው ኢጣሊያዊው ጋዜጠኛ አሥመራ ተመልሶ ባቀረበው አስተያየት ፣

“በአሁኑ ወቅት ያለው የራስ መንገሻ ሥልጣንና ኃይል ፍጹም ተፎካካሪም የሌለበት ነው ። የትግራይም መኳንንት የጦሕንስ ወራሽነታቸውን ሙሉ ለሙሉ አምነው ተቀብለው ይሰግዱላቸዋል ። አሉላም ቢሆን ታላቅ አክብሮትና ትሕትና ያሳዩዋቸዋል ። መንገሻን የሚጻረር ማንም የለም” አለ ። ተአሉላ ምክር የሚያዋጣቸው እንደሚሆንላቸው ራስ መንገሻ የተገመተበትን ያህል ደግሞ ፣ አሥመራ የነበሩትና የሮም የፖለቲካ ጠበብትም ምኞታቸው ወደ መልካም ፍጻሜ መቃረቡን በመገመት ፣ ከሁለቱ ራሶች ጋር የሚነጋገሩ መልእክተኞች ወደ ትግራይ ለመላክ ወሰኑ ። በዚህም መሠረት ዶክተር ነራዚኒና ሲ. ማርቲና የተባሉ ኢጣሊያውያን ወደ ትግራይ ከመሔዳ ቸው በፊት በጉዳዩ ላይ የኤርትራው አገረ ገዥ ባለበት ምክ ክር ሲያረግ ፣

“ከሦስቱ አንዱ ተገድሏል ፣ አሁን እንግዲህ ሁለቱን እንዴ ምን አድርገን እንደምንቀርባቸው ወይም እንደምናርቃቸው ወይም ከምኒልክ ጋር እንደ ጌጋው ዘዴውን ብንመካከርበት ይሻላል”? አለ አገረ ገዥው ጋንዶልፊ ። “ለዛሬው መተራረቢያ የሚሆነን መግቢያ አዘጋጅተናል ። ለራስ መንገሻ ባለፈው መሠ ረት ንጉሣችን የላኩትን ደብዳቤና ልዩ ልዩ ገጸ-በረከት ይዘ ናል ። እንግዲህ በዚህ ከቀረብናቸው በኋላ የ ጊቀጥለውን ጉዳይ ደግሞ እንደዚሁ እንመክርበታለን” አለ ነራዚኒ ።

“ልክ ነው ፤ የእውነ ርምጃችን ይኸው ነው ። ሌላው ነጥብ ግን የሁለቱ ራሶች የእርስ በርስ ጉዳይ ነው ። አሉላ ፣ ምኒልክ

ስለ አላቀረቡት አኩርፎ ፣ ዘውዱን ለመንገሻ አስመልሳሉ ይላል ። ትግራይም ለቲ ለቲ ብላ በመንገሻ ሥር እንድትገዛ ብርቱ ጥረት ያደርጋል ። የጦር መሣሪያም እንደልቡ ለማግኘት እንደሚፈልግ ተረድተነዋል ። ይህን መሣሪያ የሚፈልገው ለምን ሲያደርገው ነው? እኛን ሊወጋበት ነው? ወይስ ምኒልክን? እነ ዚህን ነጥቦች በጥንቃቄ ማጥናት ይኖርብናል ። እናንተም ትግ ራይ እንደ ገባችሁ እነዚህን ጉዳዮች እንድታተኩሩባቸው ያስ ፈልጋል” አለ ጋንዶልፊ መልእክተኞቹን ተራ በተራ እየተመ ለከተ ።

“ምናልባት ሁዳናቹን ለመከላከል ብለውስ እንደሆነ?” አለ ነራዚኒ ።

“ሁዳናቹ ለኛም አስቸጋሪዎች ሊሆኑብን ይችላሉ ፤ ስለዚህ ሁለቱም ቢፋጁ እኛ የምንፈልገው ጉዳይ ነው ። መሣሪያ የፈ ለጉት በእርግጥ ለዚህ ከሆነ ነገሩ ገፍቶ ሲመጣባቸው የ ጊፈል ጉትን ያህል መሣሪያ ልንሰጣቸው እንደምንችል ልታረጋግጡ ላቸው ትችላላችሁ” ብሎ አገረ ገዥው መልእክተኞቹንና ከፊቱ የነበረውን ማኅደር እያስተያየ ሲመለከቱ ቆየና ፣

“አሉላ ከሌሎቹ ራሶች ለየት ያለ ስለሆነ ፣ ከተቻለንም ሌላ የንግድ ጉዳይ ያሳስበዋል ። ንግድ በማስፋፋት ረገድ ተደጋ ያለ ፍላጐት እንዳለው የተጠና ነው ። አሁንም ይህን ነጥብ ሊያንግባችሁ ስለሚችል ፤ ከዐድዋ እስከ ምፅዋ ንግዱን ለመዘር ጋትና ለማስፋፋት እንደምንፈልግ አረጋግጡለት ። የንጉሡ ወራሽ የሆነው መንገሻ ደግሞ እንደ አጼ ዮሐንስ ጠበቅ ያለ እምነት ያለው መሆኑ ስለ ታወቀ ፣ አንድ ቤተ ክርስቲያንና አንድ ቤተ መን ግሥት ልናሠራለት እንደምንችል አረጋግጡለት ። ለጊዜው በእነ ዚህ ነጥቦች ለመቀራረብና ለመስማማት እንችላለን” አለ ።

“ከአሉላ ጋር ዕርቅ ማድረጋችንን የኢጣሊያ ሕዝብ ቢሰማ ከፍተኛ ችግር እንዳያስነሣብን ለጊዜው ከመንገሻ ጋር ብቻ በግ ልጽ ተነጋግረን ከአሉላ ጋር ደግሞ በስባብትን በምሥጢር ብንስማማስ?” አለ ፒያና ።

"ምንኛህ እርግጥ ይመጓኛል ፡ ግን ፡ ይኼው ጉዳይ በመገናኛ ዘዴዎቻችን በኩል ታውቆ ፡ እሱዋ በጆግሊሊ ላይ ላደረሰብን ጉዳት ... ሲሆን የሚችለው ከመረብ ወንዝ ወዲህ ያለው እገር ... ይህ ቀይታ መሆንን እያሞኘ የተቀበልና ፡ ትግራይ ውስጥ ብቻ ለመ... ተመሥርተው መሰማማቱ ነው ፤ በቂ ሊሆን ይችላል ተብሎ ታምኖበታል ። በዚህ አሁን ከመንገሻ ጋር ተነጋግረን እርሱን ችላ ብንለው ፡ እርሱ ደግሞ ወደ ባለ ብስጭት ያመራና መንገሻን አስር ወይም ... ከምኒልክ ጋር የታረቀበን እንደሆነ ፡ ከጆግሊሊ የበቀለውን ውድቀት ሊያደርሱብን ይችላሉና ፡ ከሁለቱም ጋር በአንድነት መነጋገርና መስማማቱ ነው የሚያዋጣን" አለ ነራዚኒ በሰብሰባው ላይ የነበሩትን ተራ በተራ እየተመለከተ ።

"እኔም በዚሁ ነው የምስማማውና ጉዞአችሁን ተጥላችሁ ከአፍንጉ ጋር ከተከናወነ በኋላ ከኔ ጋር ደግሞ በምሥጢር የም... ንግግሮቹን ሁሉ ትቀይሱላችሁ" አለና አገሬ ገዥው ጉዳዩን አጠቃለለው ።

ከዚህ በኋላ ከርሶ የተላኩት መልእክተኞች ወደ ትግራይ ተሻግረው ከሁለቱ ራሶች ጋር ተገናኙ ። አስቀድመው ግል... ናቹ የተናበቡዋቸውን ነገሮች አሰሙ ። በንግግሩ ሲሰሙ... እሱዋ እንዲ ማኩረፍ አሉና ፡

"ከዚህ እስከ ምጥዋ ንግድ እናስፋፋለን ያላችሁትን እኔ... አስማማበታለሁ ። የመሣሪያውን ጉዳይ ግን ልታስቡበት ይገባል ... ከወደታች በኩል ድርቡሽ እያስቸገረ ነው ። አጤ ምኒልክም ... ርቀዋልም ። ለዚህ ለዚህ ሁሉ መሣሪያ ያስፈልገናል ... ላይ የራሳችን ሰው አስቀምጠን ከኢጣሊያም ሆነ ከሌላ አገ... በገንዘባችን እያስገባን የምናስመጣው መሣሪያ ያለ ችግር እን... ገባ እናንተም ምከሩበት" አሉ ።

"ይሁን ፡ ይሁንኑ ሐሳባችሁን ለመንግሥታችን እናቀርባለን ግን ፡ ሁለታችሁ በአፍናንተ ላይ ከዘመቱ እኛ በገምታ ... እንችላለን ። ምኒልክም ቢሆን ሰንት መሣሪያ እንዳላቸው እና... ቃለን ። በአፍናንተ ላይ የሚዘምቱባችሁ ከሆነ እኛም የሚቻለ... ያህል እንረዳለን" አለ ማርቲኖ ።

ምንም እንኳን ነገሩ ከልባቸው ባይገባም ፡ እሱዋ በጊዜው ሐሳቡን ተቀበሉትና 'ከኤርትራው አገረ ገዥ' ጋር ለመገናኘት ፈቃደኞች መሆናቸውን ከረጋገጡላቸው በኋላ መልእክተኞቹም ጉዳዩን ወደ አሥመራ አስተላለፉ ።

ራስ አሉላ ፡ የጦር መሣሪያ የማግኘቱ ጉዳይ እየራቃቸው መሔዱን ተገነዘቡት ። እጃቸው በይበልጥ እየታሰረ ጉልበታቸው እየደከመ ሕሊናቸው እየቆሰለ እንደሚሔድ አመኑበት ። በዚያም ወቅት ነበር ከዕለታት አንድ ቀን ከራስ መንገሻ ጋር ሲነጋገሩ ፡

"እንዲያው ነገሩን በጥሞና ስታስበውካ አገራችን ኢትዮጵያ እያነሰች እጃጅና እግርጋ እየታሰሩባት መሔዱዋ ነው ። እስቲ ተመልከተው! እነዚህ ተንኮለኞች በመጀመሪያ የደንከልን የባሕር በር ተቀሙ የምጥዋን በሮች ያዙ ። ከዚያ ተንፏቀው ተንፏቀው ደግሞ ሐማሴንን ይዘው የመረብን ወንዝ ማዶ አጠቃለው ሠፈሩበት ። የልባቸውን ከደረሱ በኋላ የጦር መሣሪያ እናስገባለን ሁሉም አሉን ። እኛም እርስ በርሳችን ስንባላ እያደር እየተመናመን ሔድን ። ከአጤ ምኒልክ ጋር ጦርነት ስንጋጠም ደግሞ በይበልጥ እየተጐዳን ልንሔድ ነው ። ታዲያ እስቲ አስበው? ኢትዮጵያ እያነሰች እያነሰች እጅ እግሩዋ እየታሰረባት መሔዱ እርድ ለምን ወይኔ አሉላ! ያገሬ መሳፍንት ነገር በሩቅ አልታየው ብሎ አገሬን ሊያጠፉት ነው!" አሉዋቸው ።

ምንም እንኳን ሁለቱ ራሶች አፍጥጦ የመጣባቸው ጉረት የሆነበትለውን ግጣ አስቀድመው ሊረዱት ቢችሉም ፡ ከቀረበላቸው እግሬው መውጣት ስላልተቻላቸው ደካማነታቸውን በልበናቸው አምነው 'ከኤርትራው አገረ ገዥ' ጋር ለመገናኘትና ለመነጋገር ተገደዱ ።

የሁለቱ ወገኖች ስብሰባ ኢጣሊያኖች ሠፍረውበት በነበረው መረብ ማዶ እንዲሆን ተስማሙ ። በዚሁ መሠረት ራስ መንገሻ ከራስ አሉላ ፡ ከራስ ሐጐስና ከራስ ወልደ ጊዮርጊስ ጋር ፡ 'የኤርትራው አገረ ገዥ' ጋንዶልፊ ደግሞ ከባለሥልጣኖቹ ጋር ሆኖ ቀረበ ።

በመጀመሪያ ራስ መንገሻ የመሬቡን ወንዝ ሲሻገሩ 'የእርትራው አገረ ገዥ' በታላቅ ክብር ተቀበሏቸው። ተጥለውም ራስ መንገሻ ተጅጋሊ ላይ የደረሰውን እልቂት ከልቡ የረሳው መሆኑን ጋንዶልፊ በመሐላ እንዲያረጋግጥላቸው ጠይቀውት፣ እርሱም ከልቡ ይቅር ያለ መሆኑን በመሐላ ካረጋገጠ በኋላ፣ ራስ አሉላም እንዲሻገሩ ተላከባቸውና ተሻገሩ።

የጋንዶልፊና የተከታዮቹ ዐይኖች መንፈስ እንደሚያዩ ሁሉ ግልብጥብጥ ብለው ፈጠጡ። ቀዩ ቆዳቸው ጥላሸት እየለበሰ ሔደ። አንዳንዶቹ ከንፈር ከንፈራቸውን ሲነክሱ፣ ጋንዶልፊ ራቱን ቅጭም እንዳደረገ ወደፊቱ ራመድ ራመድ አለና ቆም ብሎ ሲጠጋቸው፣ አሉላም ቆም ብለው ፊታቸውን እንዳስቀሙ ከጋንዶልፊ ላይ አተኮሩበት። ከበስተ ኋላው በነበሩትም ላይ የዐይኖቻቸውን እሳተ ነበልባል ለቀቁባቸው።

ራስ መንገሻ ከነበሩበት ወደ ፊታቸው ራመድ ራመድ ብለው ከራስ አሉላ ጐን ቆም ብለው፣

"ይበሉ ይቅር በለኝ ይበሉት" አሉዋቸው።

"እርሱጩ 'ይቅር በሉኝ' ይበለኝ እንጂ፣ እኔ ምን በደልኩና ቀድሜ እጠይቀዋለሁ" አሉ። ራስ መንገሻም እንደገና ወደ ጋንዶልፊ ሔደው፣

"ይበሉ 'ይቅር በለኝ' ይበሉዋቸው" አሉት።

ጋንዶልፊ ጥቂት ርምጃዎች ወደፊት ሔደና አንገቱን ደፋ አደርጐ፣

"ይቅርታዎን እጠይቃለሁ" ሲል፣

"እርስዎም ይቅር ይበሉኝ" አሉ አሉላም።

ከዚያ ቀጥሎ ሁለቱ በመጀመሪያ ከተጨባበጡ በኋላ፣ ጋንዶልፊ ከኋላው የነበሩትን ተከታዮቹን እያቀረበ አስተዋወቃቸውና የእጅ ሰላምታ ተለዋወጡ።

"በሕይወቴ ለመጀመሪያ ጊዜ የእውሬ እጅ መጨበጤ ነው" አለና አንዱ ጣሊያን ለጓደኛው ሹክ አለው።

"ዶጋሊ ላይ የወደቁት ጀግኖቻችን ደምና አጥንት መቼም ይቁረቁናል" አለ ጓደኛየውም።

ራስ መንገሻ በመካከል፣ አሉላ በስተቀኝ፣ ጋንዶልፊ በስተ ግራ ሆነው ወደፊት አምርተው ከተዘጋጀው ዳስ ውስጥ ገብተው ሲቀመጡ ጋንዶልፊ ተነሣና፣

"ክቡር ራስ መንገሻ፣
"ክቡር ታላቁ ጀኔራል ራስ አሉላ፣

"ክቡራን ወዳጆቻችን፤ በዛሬው ቀን ከዚህች ቦታ ለእርቅ ለሰላምና ለወዳጅነት በመገናኘታችን በመንግሥቴና በራሴ ስም የተሰማኝን ደስታ እገልጻለሁ። ማንኛውም ጀግና የጦር ሰው እንደሚያደርገው ሁሉ፣ ክቡር ራስ አሉላም የንጉሡ ካሥታቸውን አደራና ትእዛዝ ለማስከበርና ሀገራቸውን ለመጠበቅ ሲሉ ከኛ ጋር ባደረጉት ጦርነት የደረሰብንን ጉዳት ረስተን ዛሬ ለእርቅ በቅተናል። እኔህ ታላቅ ጀግና ስለ ሀገራቸው ፍቅር ሲሉ ከግብጾችና ከማሕዲስቶች ጋር ባደረጉዋቸው ጦርነቶች ያገኙዋቸውን ድሎች ከልብ አደንቃለሁ። በእውነት አስደናቂ የጀግንነት ሥራዎች ነበሩ" ብሎ ሁለቱን ራሶችና የራሱንም ባለሥልጣኖች ተራ በተራ ተመለከከተና ንግግሩን በመቀጠል፣

"ከእንግዲህ ወዲያ ግን ታላቁ ጀኔራል በመግባባትና በፍቅር እንደሚኖሩ እየተመኘሁ፣ ዳግመኛ ያን ደም የለመደ ጉራዴያቸውን እንደማይመዙ ተስፋ አደርጋለሁ" ብሎ ሲቀመጥ፣ ከባዱን ዝምታ መጠነኛ ፈገግታ ገፈፈው።

"እርስዎም ከልብዎ ይቅር ያሉ መሆንዎን ቢያሳውቋቸው መልካም ይሆናል" ብለው ራስ መንገሻ፣ ራስ አሉላን ሹክ አሉዋቸው።

"ምን ከፋኝ" ብለው አሉላ ሲነሡ ራስ መንገሻም አብረው ብድግ ሲሉ፣ ራስ አሉላ እስኪቀመጡዋቸውና ግራና ቀኙን ቃኝ ብለው አስተውለው፣

"ክቡር አገሬ ነኝ!

እንደሚያውቁት ጀግና ወታደር አገሩን ሲደፍሩበት ልቡ ይቆጣል። ክብሩ ይዋረዳል። ያገሬ ሕዝብ ደግሞ በባህሉ ወታደር ነው። አገሩ ሲነካበት የሚቆጣው ሁሉም ነው! እኔም በዚያ ጊዜ ከወገኖቻችሁ ጋር ጦርነት የገጠምኩት በዚሁ መሠረት ነው። ግን አስቀድሜ ወረቀትም ሰውም እየላክሁ የጦር አለቃውን ለምኜው ነበር። 'ከምትቀየ እየወጣህ አገር መያዝህ ተገቢ አይደለምና አገሬን ልቀቅልኝ' እያልኩ በለምነው፣ ቁጣ ንቀቱ አልሰማም ብሎ አስቸገረኝ! የርሱ አገሩ ወገኖቹና ወሰላታ እየሰበሰበ መሣሪያ እየሰጠ ሰላም ነሣኝ! ያን እያየሁና እየሰማሁ ዝም ብል ደግሞ ያገሬን ሕዝብ እጅግ የሚያሳዝነውና የሚያስቆጣው ይሆን ነበር። ስለዚህ የሚገባኝን ሥራ ሠርቻለሁ። አሁን ግን እናንተም ሰላም ፈላጊዎች ከሆናችሁ እኔም ሰላም ፈላጊ ነኝ! ዋናው ሐሳቤ ሰላም ነው። አገሬንና ክብሬን የሚደፍር ካልመጣም ጉራዴዬን አላነሣም" ብለው ተቀመጡ።

ከዚያ ሥነ ሥርዓቱ ቀጥሎ፣ ራስ መንገሻ ለጀኔራል ጋንዶልፊ የራስነት ማዕረግ ሰጡት። ከዚያ በኋላም ሁለቱም ወገኖች ወደየሠፈራቸው ከመመለሳቸው በፊት ስምምነታቸውን በመሐላ ሲያጸድቁ ራስ አሉላም፣ 'የመንገሻ ጠላት ጠላቴ፣ የመንገሻም ወዳጅ ወዳጄ' ነው ብለው ቃላቸውን ሰጡ። ራስ መንገሻ ራሳቸው ከራስነት ማዕረግ ያለፉ ሆነው ሳሉ፣ ለባዕድ ተወላጅ የራስነት ማዕረግ በመስጠታቸው ዐፄ ምኒልክን ለማበሳጨት ሲሉ የወሰዱት የተጋፊነት ምልክት መሆኑንም ብዙዎቹ መኳንንቶቻቸው ተረድተውት ነበር። ከዚያ በኋላ ራስ መንገሻ ከኢጣሊያኖች በኩል በቂ የጦር መሣሪያ ለማግኘትና ለዐፄ ምኒልክ 'አልገብርም፣ አልገዛም፣ አላጐነብስም' ለማለት የሚችሉበት ወቅት እየተቃረበላቸው እንደሚሔድ እያመኑበት ሔዱ።

በዚያ ወቅት ከራስ መንገሻ አፈንግጠው የነበሩ ደጃዝማች ስብሐት ስለነበሩ፣ እርሳቸውንም በሽምግልና በጋብቻ መቀራረብ እንደሚሻል ራስ አሉላ ስለመከሩበት፣ በጉዳዩም ራስ መንገሻ ስለተስማሙበት የራስ አሉላ ወንድም የባሻይ ገብሬ ማርያም ልጅ ወይዘሮ ሸዋንሽን ለደጃዝማች ስብሐት ወንድም፣

ለደጃዝማች ዐባይ መርዕድ፣ የራስ አሉላን ልጅ ወይዘሮ ደመቀችን ከራስነት ማዕረግ ጋር ሰጥተው፣ ነገሩ በእርቅ አለቀ። ከዚያ በኋላ፣ የራሳቸው የራስ መንገሻ፣ የራስ አሉላ፣ የራስ ሐጐስና የራስ ስብሐት ጦር ተደምሮ ከዐሥር ሺህ በላይ መድረሱን መንገሻ ካረጋገጡ በኋላ፣ 'ጃንሆይ' እየተባሉ እንዲጠሩ አዘዙ። ተባለውም፣

'ከምኒልክ ወታደር የበለጠና የተሻለ ሠራዊት አዘጋጅተን ወደ ሸዋ እንዘምታለን። ሸዋ ገብቼ ዘውዱን እጭናለሁ' ብለው ለመኳንንቶቻቸው ቁርጥ ያለ ሐሳባቸውን አስታወቁ።

ከሁሉም ከሁሉም በዚህ ሐሳባቸው ራስ አሉላ እጅግ ተደሰቱ።

'አንተ ቆራጥ ከሆንክ፣ አንተ ለአባቴ ዘሩን አብቁኝ ብለህ ከተነሣህ፣ መሣሪያም ሠራዊትም አይጠፋም። የኔ ዋናው ሐሳቤም ይኸው ነው። ጉልበታችንና አንድነታችን እንደበረታ ከተመለስ ከመረብ ምላሽ ያለውን የተቀማነውን አገራችንን እናስመልሳለን። ከምኒልክ ዘውድህን፣ ከጣሊያኖች አገርህን ካስመለስን፣ እያነሰች፣ እየተቆረሰች የሔደችውን ኢትዮጵያን ወደ ታላቅነቷ እንመልሳታለን። ከዚያ በኋላ ድርቡሽ ቀርቶ ማንም አይጠጋንም፤ ከሰላንም በአንድ ራስ ጦር ማስመለስ አያቅተንም' ብለው ልባቸው አምቅቶ የኖረውን ምሥጢራቸውን ገለጹላቸው።

ራስ መንገሻም የመኳንንቶቻቸው አንድነት የተጠናከረ የእንጀራ አባታቸው የራስ አሉላ መንፈስ የታደሰላቸው መሆኑን ካረጋገጡ በኋላ፣

"የጦር መሣሪያ ከሰጣችሁኝ ወደ ሸዋ ዘምቼ የወሰደብኝን ዘውድ ለማስመለስ እችላለሁ። ከዚያም በኋላ ከእናንተ ጋር የጸና ወዳጅነት እንመሠርታለን" ብለው ለጋንዶልፊ ላኩ።

"የትግራይ ራሶች አንድነት የተጠናከረ ይመስላል፤ ወደ ሸዋም ዘምተው ከምኒልክ ጋር ጦርነት ለመግጠም መዘጋጀታቸውን ልከውብኛል፤ መሣሪያም እንድንሰጣቸው ጠይቀዋል።

ምን ብናደርግ ያዋጣናል?" ብሉ 'የኤርትራው አገሬ ገዥ' ጀኔራል ጋንዶልፊ የረዳቶቹን ምክር ጠየቀ ።

"መሣሪያ ቢያገኙስ በየትኛው ስንቅ ነው ሸዋ ድረስ የሚሔዱት? ትግራይ በከፍተኛ ረኃብ ላይ ናት ፤ ይህን እንዴት መገመት አልቻሉም?" አለ ምክትሉ ።

"ይህ እኛን የሚያሳስበን ጉዳይ አይደለም ፤ ዙር ዙር የሚፈለገው መተሳሰራቸው ነው ። የእነርሱ የዕለት ምግብም ሆነ የዓመት ልብስ ያው ዝርፊያ ነው ። ከዚህ ተነሥተው አገር እየዘረፉ ሸዋ ይደርሳሉ" ብሉ ጋንዶልፊ ተናግሮ ሳያበቃ ምክትሉ አቋረጠውና ፥ "እና ምኒልክን ጦርነት ገጥመው ያሸንፋሉ ማለት ነው?" አለና ጠየቀ ።

"ይህም አያሳስበንም ፤ ምኒልክም ቢያሸንፉ መንገሻም ቢያሸንፉ እኛን እንደሆነ ከዚህ አያነቃንቁንም ። ከሁለቱም ጋር ያለንን ስምምነት ምክንያት ፈልገው ስምምነቱን አፍርሰናል ቢሉን ፥ እኛም በጦር ኃይላችን እንደ ርምጃ ወደፊት መራመድ እያቅተንም ። አሁን ችግር ሆኖ የታየን ግን ምን ያህል መሣሪያ ለትግሬዎቹ ራሶች እንስጥ ለማለት ነው የጠራኋችሁ" አለ ጋንዶልፊ ።

"መሣሪያ መስጠታችንን ምኒልክ የሰሙብን እንደሆንስ?" አለ የፖለቲካ አማካሪዉ ።

"በተቻለ መጠን ምሥጢሩ እንዲጠበቅ እንጠነቀቃለን ፤ ወይም 'ለአጼ ምኒልክ የሚላክ ነው' በሚል ምክንያት እንልከውና አሉላ እንዲዘርፈው አስቀድመን እናስታውቀዋለን ። አሉላ ደግሞ ከሰማዋ ከአየው እንደማይለቀው የታወቀ ነው ። ዘርፎ ያስቀረዋል ። ከዚያ በኋላ 'ተዘረፍን' ብለን ለምኒልክ መልእክተኛ እንበዳለን" አለ ጋንዶልፊ ።

"በጣም ጥልቅና ከቡር ሐሳብ ነው ። እንግዲያው በዚሁ ዘዴ መሣሪያው ይላክላቸው" አለ ምክትሉ ።

ምክክሩ በዚሁ አበቃና ለመጀመሪያ ጊዜ ከመላስ አምስት ሺህ በላይ የሆነ ክርቻ ጠይት ለአጼስ 'ጃንሆይ' ተላከ ። አርሳታውም እንደሚቀጥል ጭምር የሚያረጋግጥ ቃል አብሮ መቀሌ ገባ ።

አጼ ምኒልክ በእነራስ መንገሻና በጣሊያኖች መካከል የተጀመረውን ሽርክና እንደ ሰሙ ፥ 'የመንገሻን ከዳተኝነት ራሴ ሔጄ አረጋግጠዋለሁና ጦር ይዘጋጅ' ብለው እንደ ወሰኑ መኳንንቶቻቸው በጉዳዩ እጅግ ስለ ተቸገሩበት ፥

'እንዴት እርስዎን ያህል ሰው ከዮሐንስ ወራሽ ጋር ጦር ነት ይገጥማል? ለአገራቸውና ለሃይማኖታቸው ክብር ትላንትና አንገታቸውን ለጠላት የሰጡት ዮሐንስ ዓፅም ይፋረደናል ። ትላንት የሞቱት ሰው ቢሰሳትስ ሰው ልክ ማስመከር ነው እንጂ እንዴት ይወጉታል? እምቢ ካለም ደግሞ አገር እንዳያበላሽ ሕዝብ እንዳያሳስት ያንድ ደጃዝማች ጦር ማዝመት ይበቃል ፥ የእርስዎን መዝመት አንደግፍም' ብለው ለመኑዋቸው ።

"እንዳላችሁት ይሁን! የዮሐንስን ወራሽ ትላንት ሹሚ ዛሬ ብወጋው አገር ይታዘበኛል ፤ ወገን ያዝንብኛል ፤ እግዚአብሔር ባይወርበት ነው እንጂ ተጋብተንስ አልነበር? ብቻ መንገሻን የሚያሳስተው አሉላ መሆኑን ስምቻለሁና ተላልካችሁ ሁለቱንም አስመክሩ ። አሉላም የሠራው መሆ ሳያንሰው እኔን እላይም አልቀርብም ያለበት ምክንያትስ ምንድነው? የአባቱን ዙፋን እንጂ የአባቱን አልወረሰኩም! ምናለ ጀግንነቱንና ታላቅ ሰውን ባያበላሸው? እኔ አልቀበልሁም አላልኩትም ፤ መንገሻን መሣሪያ አድርጐ የሚያሳዝነኝ ለምንድን ነው? እርሱንም ቢሆን ላኩበት" ብለው ነገሩን በይደር አቆዩትውት ነበር ።

መኳንንቱና ጳጳሳቱም በዚሁ ጉዳይ ላይ ተመካክረው ሽማግሌዎች መርጠው ወደ ትግራይ ለመላክ በዝግጅት ላይ እንዳሉ ፥ ከአሥመራ የተጫነው የጦር መሣሪያ መቀሌ መድረሱን አጼ ምኒልክ ሰሙ ።

"ጣሊያኖች ባገሬና በሕዝቤ ላይ እንደዚህ ይጫወቱ ጀመር? መንገሻና አሉላን እያባበሉ በጉን መሣሪያ እያቀበሉ ፥ እኔን ደግሞ

በዚህ እያታለሉ አገሪን ለከፋ ሊዳርጓት ያሚራሉ ! ለካ የእነርሱ ወዳጅነት እንደዚሁ ነው ?” ብለው ተቆጡ ። ቀጥ ያለው መልእክታቸውም ከአዲስ አበባ ተነሥቶ ሮም ደረሰና በኢጣሊያ የፖለቲካ ጠበብት ላይ ራስ ፍልጠት ለቀቀባቸው ። ምሥጢራቸው የተጋለጠባቸው የኢጣሊያ ባለሥልጣኖችም ጋንዶልፊ የሠራው ሥራ ፍጹም ስሕተት መሆኑን አምነው የይቅርታ መጠየቂያ መልእክት ወደ አጼ ምኒልክ ሰደዱ ፤ ጋንዶልፊን አንሥተው ጀነራል አርሲቲ ባራቴሪን ሰደዱ ።

ባራቴሪ ፣ አሥመራ እንደ ገባ በጉዳዩ ላይ ከሹማምንቱ ጋር ከመከረበት በኋላ ፣ “መቼም የትርብና የሩቅ ግዛቶች አሉን፤ ከአሰብ ምጽዋ ፣ ከረን ፣ ከከረን አሥመራ ለመድረስ ብዙ ጊዜ ወስደብናል ። ብዙም ሕይወትና ንብረት ከስክሰናል ። ቁሪም ከዚህ ተነሥተን ወደፊት ለመራመድ ሰአትና ጊዜ ይጠይቀናል ። ምንም እንኳን በዓላማው ባይሰትም በሰአትና በጊዜው ማግባ ረገድ ጋንዶልፊ በመጠኑ ተሳስቷል ። አሁን እንግዲህ ከትግሬው ራስ ጋር የተጀመረው ግንኙነት እንዳይደረረጥ በመጠኑ አለዝበን እንይዘዋለን ። ቀጥለንም አጼ ምኒልክን እንዲያስታግሡልን ከራስ መኰንን ጋር እንዳካካለን ። የትግሬው ራስ የጠየቁትን የጦር መሣሪያም ሆነ እህል የማገልክ መሆናችንን እናረጋግጥላቸዋለን ። ራስ መኰንንም የኛ ተባባሪ የሚሆኑበትን ዘዴ እንቀይሳለን” ብሎ አዲሱን መመሪያውን አስረዳ ።

በዚሁ መሠረት ወደ መቀሌና አዲስ አበባ መልእክተኞች ገጸ በረከት እያስያዘ መስደድ ጀመረ ። እንደ ተመኘውም የራስ መንገሻንና የአጼ ምኒልክን ወዳጅነት አለዝቦ ለመያዝ ከቻለበት ወቅት ላይ ደረሰ ። ከዚያ ቀጥሎም በትግራይ ውስጥ የነበረውን ሁኔታ የሚያጠኑለት ሰዎች በልዩ ልዩ ምክንያት እየሰደደ ያገኛቸውን መረጃዎች ከሁኔታዎች ጋር ካገናዘበ በኋላ ፣

“አሉላ መቼም ወመኛ ነው ፤ ለምኒልክም ሆነ ለኛ ጠላት ነው ። አሉላ መንገሻን ከራሱ አስቀድሞ ይሆን ሁሉ ዙሪያ ጥምዝ የሚ [illegible] ለኛም ስለላ ሆኖ ለመታየት የሚመከረውና ይሆን ሁሉ [illegible] የሚሞቀተው ፤ ከእኛ በሚያገኘው ሆነ በመንገሻ ስም የሚቀበለውን የጦር መሣሪያ ከብበቦ ጠኛ ላይ ከንቱን እንዲገና

ለማገልገልና አሥመራን ለመያዝ መሆኑን በትክክል ደርሼበታለሁ ። ትግሬዎቹንም እርስ በእርሳቸው እያጋጨ ዕረፍት የነሣቸው እርሱ ነው ። ስለዚህ በተቻለ መጠን በርከት ያለ የጦር መሣሪያ ወደ ትግራይ እንዳይገባ በብርቱ መጣር አለብን” ብሎ ለሹማምንቱ አስረዳ ።

በዚህ መመሪያ መሠረትም ራስ መንገሻ ፣ ‘መሣሪያ ላኩልኝ’ እያሉ ለሚሰዱት መልእክተኛ ሁሉ ፣ ‘በመካከላችን ያለው ወዳጅነት እንዲቀጥል አደርጋለሁ ። የጦር መሣሪያ ለመላክ ግን አለቆቼን ጠይቄያለሁና ይታገሡኝ’ እያለ ከመመለስ በቀር ጠመንጃ ቀርቶ ጥይት ጠብ የማይለው ሆነ ።

በዚያው ወቅት ልጅ በየነ የሚባሉ የጐበዝ አለቃ በርከት ያሉ ኮበሌዎች ሰብስበው ሠራዌ ውስጥ ከመንደር መንደር እየተዘዋወሩ ጣሊያኖችን ማስቸገር በመጀመራቸው ጣሊያኖቹም ‘በየነን አብልታችኋል ፣ አጠጥታችኋል ፣ አሳድራችኋል ’ እያሉ ሕዝቡን ክፉኛ ይቀጡት ጀመር ። በዚህ ጊዜም ራስ አሉላ ልጅ በየነን አስጠርተው ፣

“በጣም ልጅ ሐሳብህንና ሥራህን ወድጄዋለሁ ። ግን አንተ በተንኮሳኰስካቸው ቁጥር ጣሊያኖቹ ደግሞ ሕዝቡን እያሰቃዩት ነው ። አንተ ጣሊያኖች ሠራዌን አይገኙብኝ ነው የምትለው ፤ እኔ ደግሞ ምጽዋንም ጭምር ለማስለቀቅ ነው ምኞቴ ። ለዚህ ሁሉ የሚረዳን ደግሞ የጦር መሣሪያ ስናገኝ ነው ። መሣሪያ እንዲሰጡንና እንደዚሁም በምንም በኩል ለማስገባት እንዳያስቸግሩን መንገሻን እየመቻቸን ነው ። በዚህ የተነሣ አሁን እነርሱን መነካካቱን አልፈቀድኩትም ። አንተም አንድ ቀን አገርህ ታላቅ መሪ ትሠራለታለህና እንዳትቀጭ ተጠንቀቅ ። እስተጊዜው ድረስ ከዚሁ ከኔ ቤት ዐርፈህ ተቀመጥ” ብለው ልጅ በየነን እንደቀም እስር አድርገው በቤታቸው አቆዩዋቸው ። ባራቴሪ ግን ፣ ‘በየነ ብዙ በደል ፈጽሞብኛልና እጄን ስጡኝ አፍርጄ እቀጣዋለሁ’ ብሎ ለራስ አሉላም ሆነ ለራስ መንገሻ መልእክት ሰዶ ነበር ። ግን እርሱ የጦር መሣሪያ እንደ ከለከለ ሁሉ ራስ አሉላም ፣ ‘የበየነን እጅ አሳልፌ አልሰጥም’ ብለው እምቢ አሉ ።

መንገሻ አሉላና ምኒልክ

ወደ ትግራይ ምንም ዐይነት የጦር መሣሪያ እንዳይገባ ኢጣሊያኖች መከልከላቸውንና ፣ ራስ አሉላም የአደራ ልጃቸውን ለማንገሥ የጀመሩት ዝግጅት እየተሰናከለባቸው መሔዱን ፣ አጼ ምኒልክ በልዩ ልዩ መንገድ ካረጋገጡ በኋላ ፣ የትግራይ መኳንንት እርስ በርሳቸው እንዳይጨራረሱ ወይም እንዳይሸፍቱና ሕዝብ እንዳያስቸግሩ ፣ ያለዚያም ደግሞ ፣ ወደ አሥመራ ሔደው ለጣሊያኖች እጃቸውን እንዳይሰጡና ጠቅላላ የሆነ ውርደትና ውድቀት እንዳይደርስ ስለ ሥነበት ሽማግሌዎች በአስቸኳይ ወደ መቀሌ እንዲሔዱ አዘዙ ።

ለዚህም መልእክትና ኃላፊነት ብላታ ተስፋይ ሕንጣሉ የተባሉ አዛውንት ተመረጡ ። ይህን ነገር ራስ አሉላ እንደ ሰሙ ደግሞ ተቆጡ ። በጉዳዩም ከራስ ስብሐት ጋር ተነጋገሩበትና መንገሻ ወደ ሸዋ ከመሔድ የማይገቱ ከሆነ እርሳቸውን አስወግደው 'ጃንሆይነቱን ከነጣጣው ለራስ ስብሐት' ለመስጠት ማሰባቸውን ለስብሐት ነገሩዋቸው ።

በዚያን ጊዜ ሁለቱ ራሶችም ከስባት ሺህ የሚበልጥ ወታደር ነበራቸው ። ነገር ግን ራስ መንገሻን ጦርነት ከመግጠም ፣ ለመበቀል ግብር ሲያገቡ በድንገት መድረስና ሰልፋቸውን አሳይተው ታማኝነታቸውንም ለጌታቸው ከገለጹ በኋላ ፣ ከጉዞአቸው እንዲቀሩ ለመጠየቅ አሉላና ስብሐት ተስማሙ ።

በተባለው ዕለት ያወጡትን ስልት ለመፈጸም የጌታቸው ሁኔታ ደግሞ ደረሰ ። ራስ ሐጐስ በርከት ያለ ጦራቸውን አሰልፈው በድንገት መቀሌ ገቡ ። በዚያ ላይ ነገር ቢያነሡ ሁኔታው የማያምር እንደሚሆን በማወላወል ላይ እንዳሉም ራስ መንገሻ መኳንንቱንና የጦር አለቆቹን ሰብስበው ፣ “አባቶቼ ወንድሞቼ

እስከ ዛሬ ድረስ የእናንተን ምክር በማዳመጥ የአጼ ዮሐንስን ዘውድና ዙፋን ለመያዝ አቅደን ነበር ። ግን እግዚአብሔር ያልፈቀደውን መመኘት በሀገር ላይ ብርቱ ጉዳይ እንደሚያመጣ በመረዳት አጼ ምኒልክ ለዋዕርና ለሰላም እጃቸውን ስለ ዘረጉልኝ መሔዴን እንድታውቁት” ብለው ተናገሩ ። እዉነ ቴምናሉበም ተናገረው “እግዚአብሔር በላመን እርቁን ልኮልዎታል ። ከታገሡ ፣ በጸም በጸሎት ከለመኑትም ያሰቡትን ይሰጥዎታል ። ያባትዎን እያሳጣዎትም ፣ አሁንም ከወንድሜ ጋር ልታረቅ ብለው ንጉሥ ነገሥቱ ሲጠይቁ ገሸሽ ማለት ከአምላክ ትእዛዝ መውጣት ነውና መልካም አስበዋል ። እግዚአብሔር ይከተልዎ” አሏቸው ።

ራስ ሐጐስም ፣ “አገርዎንና አልጋዎን እንጠብቃለን ፤ ይሔዱ ማለፊያ ሥራ ነው” ብለው ደገፉ ። ይህን ከሰሙ በኋላም ራስ ስብሐት አጋሚያቸው ሲገቡ ፣ አሉላ ብቻ መቀሌ ውለው አዶሩና መንገሻ ወደ አዲስ አበባ እንዳይሔዱ እየፎከሩም እየሰደቡም ቢተሩ መንገሻ ዝግጅታቸውን ከመቀጠል በቀር አሉላን ሊያዳምጡ የማይፈልጉ ሆኑ ።

ራስ መንገሻ ፣ ከአጼ ምኒልክ ዘንድ ደቅርታ ፣ ሹመትና ሽልማትም ሲፈልጉ ከባራቴሪ ጋር የጀመሩት ወዳጅነትም እንዳይቀዘቅዝባቸው ሶኑ ምኞት ነበራቸውና ፣ እርሱን ለማስደሰት ቢሉ ልጅ በየነን እንዲልኩለት ራስ አሉላን አዘዙ ። አሉላ ግን ፣ ‘አገርና ሕዝብ እንዳያስቸግር ብዬ እኔ ብይዘውም ፣ ወገኔን አሳልፌ ለጣሊያንስ አልሰጠውም’ ብለው እምቢ አሉ ። ራስ መንገሻ ግን የባራቴሪን ወዳጅነት ፈልገውታልና ራስ ሐጐስን ከነወታደሮቻቸው ወደ ራስ አሉላ ሠፈር በድንገት እንዲሔዱና ልጅ በየነን ከአሉላ ቤት አውጥተው ለባራቴሪ እንዲልኩለት አዘዙዋቸው ።

ራስ ሐጐስም እንደ ታዘዙት በርከት ያሉ ወታደሮቻቸውን አስልፈው ፣ ራስ አሉላ ወደ ቤተ ክርስቲያን በሔዱበት ሰዓት ከግቢያቸው ሰተት ብለው ገብተው ልጅ በየነን አውጥተው ወደ ኤርትራ ሰደዱትና ከጠባቂዎቹ እጅ ገባ ። ከዚያ በኋላ ራስ አሉላም በነገሩ እጅግ ተናደዱና የራስ መንገሻን አሽከሮች እያስያዙ አሳሰሩ ። ተገለውም ራስ መንገሻን ከሥልጣናቸው ለማ

ውረድ ማሰባቸውን ለራስ ስብሐት አስረድተው ፣ ዐድዋ ላይ ነጋሪታቸውን ማስጐሰምና ሠራዊታቸውን ማስከተት ጀመሩ ።

ራስ ስብሐትም ከአጼ ዮሐንስ ወራሽ ጋር ጦርነት መግጠሙ በትግራይ ሕዝብ ዘንድ ከፍተኛ ተቃውሞ እንዲሚያስነሣባቸውና ፣ መንገሻንም ለመደገፍ ሲል ባራቴሪ ከፍ ያለ ርዳታ ሊያደርግ እንደሚችል በመገመት ፣ የአክሱም ካህናት ፣ እጨጌውና የሌሎቹም አድባራት መሪዎች ፣ በድንገት ቱግ ያለውን የአሉላን ቁጣ እንዲያበረዱላቸው ማስለመን መረጡ ። ካህናቱም የራስ ስብሐትን ሐሳብ በመደገፍ ዐድዋ ሔደው አሉላን ለመኑ ። የቀሳውስቱን ልመና መቃወም የማይቻላቸው አሉላም ፣ ሲያስጐስሙ የነበሩትን ነጋሪታቸውን ከነዱላው አሸከመው ፣ ተንቤናቸው ገቡና ዝቋሊ በሚገኘው ምሽጋቸው አደፈጡ ።

አሉላ ከዐድዋ ወደ ተንቤን ሲሔዱ ነጋሪታቸውን ብቻ አልነበረም የወሰዱት ። ዐድዋ ተቀማጭ የነበረውን ዴ.ማርቲኖንና ሌሎች አምስት ጣሊያኖችንም እየነዱ ወስደው ነበር ።

ዝቋሊ ከምሽጋቸው ገብተው ፣ 'የመንገሻን የበላይነት አላውቅም ፤ ጣሊያኖቹን እንድፈታላችሁ ከፈለጋችሁም ከቤቴ ነጥቃችሁ የወሰዳችሁትን የሠራዊቱን ጀግና በየነን መልሱልኝ' ብለው አሻፈረኝ አሉ ።

ከዚያ በኋላ "ወዲ ቁቢ" እና የአጼ ዮሐንስ አልጋ ወራሽ ለዱላ ተሰላለፉ ።የትግራይ ሕዝብም ምንም እንኳን ለአሉላ ጀግንነትና ሙያ ታላቅ አክብሮት ቢኖረውም ፣ ከራስ መንገሻ ጋር ለጦርነት መሰለፋቸውን አልወደደላቸውም ነበር ።

ራስ መንገሻም ቢሆኑ የአደራ አባታቸውን ቢያከብሩዋቸውና ከቃላቸው ላለመውጣት ቢጠነቀቁም ፣ እስከዚያ ድረስ 'ማን አለብኝ' ማለታቸውን በቸልታ ሊያልፉት የሚቻላቸው አልሆነላቸውም ። በዚያ ወቅት የአሉላን ውድቀት የማይመኝ አልነበረም ለማለት ይቻላል ። አጼ ምኒልክ 'መንገሻን የሚያሳስተው አሉላ ነው' ይላሉ ። ባራቴሪ ፣ 'አሉላ እንደገና አሥመራን ለመያዝ የረቀቀ ዘዴውን እያውጠነጠነብኝ ነው'' ይላል ። የትግራይ መኳንንትም 'ወዲ ቁቢን' የሚይዝ ወንድ እንዴት ጠፋ!ይላሉ። ራስ

መንገሻም 'ብችላቸው ብችላቸው የምፈራ መስላቸው !?' ማለት ጀምረዋል ።

ሐጐስም ቂማቸውን ሁሉ አደሱና ተነሡ ። 'የአጼ ዮሐንስ ዘመን መንግሥት እንደዚህ ፈጥኖ የወደቀው በወዲ ቁቢ የተነሣ ነው ፤ መክረን መክረን አልሰማን ብለው ነው ፣ ስለዚህ የደረሱትና አሁንም ይፍቅዱልኝ እጁን እንጠልጥዬ ላምጣልዎ' ብለው መንገሻን ለመኑ ። 'ራሴም እዘምታለሁ' ብለው ራስ መንገሻም ነጋሪታቸውን አስደለቁና ከሁለት ሺህ በላይ የሆነ ወታደር ሰብስበው ፣ ራስ ሐጐስንም አዝማች አድርገው ፣ አሉላንና ከመቶ የማይበልጡ ወታደሮቻቸውን ደብቃ ወደ ነበረችው ዝቋሊ ዘመቱ ፤ የአሉላ መንደር በመንገሻና በሐጐስ ሠራዊት ተከበበች ። የሦስቱ ማኅበርተኞች መፋጠጥ በመላዋ ትግራይ እጅግ ከባድ ጨለማ ጣለ ።

ራስ አሉላም ከእርዳቸው ወጥተው ፣ በኩፊት ጦርነት ጊዜ የማሕዲስቶችን የጦር አሰላለፍ ወሰል አድርጉ ባሳያቸው መነጽራቸው የሁለቱን ራሶች ጦር አሰላለፍ ተመለከቱት ። ያች ቁብታ መንደራቸው ተከባለች ። መነጽራቸውንም ለአሽከራቸው ሰጡና፣ "ዮሐንስ አደራ በሰጡን ሰው ላይ አልጨክንም እንጂ የሠፈረበትን ቦታ ለይቸዋለሁ ። እርሱን ብቻ አጥፍቼም ልጠፋ ይቻለኝ ነበር ። ግን አላደርገውም ፤ እንደ ሐጐስ የመሰለ ከንቱ ሰው የሚመራኝ አይደለም ። በኔ የተነሣ የዝቋሊ መንደር አይቃጠልም ። ክብሬንና ስሜን እንደ ጠበቅሁ ዐልፋለሁ ። አይ አገሬ! አይ ኢትዮጵያ እያነሰሽ መሔድሽ ሲያንገበግበኝ ፣ ብለን ብለን ደግሞ እኛው በኛ እንተላለቅብሽ ?ጠላት እኛን እያፋጀ እኛን እያታለለ ፣ በእኛ እየግቀ ለተት ብሎ ሊገባ ነው ? የሚመክተው ከንዴ ሊጠፋ ነው?'' ብለው ሊተክዙ ቆዩና ፣ ደጃዝማች ዐባይንና ደጃዝማች ተድላ ፈንጃን አስጠርተው ፣

"በኛ አገር ጠላት መደሰቱ ነው ። አገር ወገንና ታሪክም አንገቱን መድፋቱ ነው ። አጼ ዮሐንስን ወትውተው ወትውተው ላይሳካላቸው የኖሩት እነሐጐስ ፣ መንገሻን አባብለው አሸንፈው ጦር ጭነው መጡብኝ ። እኔ እንደነርሱ አይደለሁም ፤ ያገር ማፈሪያ አልሆንም ፤ በመንገሻም ላይ ጥይት አልተኩስም ።

የዮሐንስ ዐፅም ይፋረደኛል ። እንግዲህ ተዘጋጁና ወደ በረሃችን እንገባለን ። እነዚህንም መዘዞች ማሊያኖች እስረኞቻችሁ አስቀድመኋቸው" ብለው ትእዛዝ ሰጡና መቶ የማይሞሉ ታማኝ ወታደሮቻቸውን አስከትለው ፣ እስረኞቹን ማሊያኖች አስቀድመው ከመንደራቸው በእኩለ ሌሊት ወጥተው ወደ አበርገሌ ሲጓዙ ፣ ደጃዝማች ዐባይ እስረኞቹን ማሊያኖች እንደ ያዙ ከድተው ከራስ መንገሻ ሠፈር ገቡና እጃቸውን ሰጡ ። ራስ አሉላም ከተራራ ላይ ወጥተው የመጨረሻ ምሽጋቸውን ማዘጋጀት ጀመሩ ።

የሁለቱን ራሶች ለዳላ መሳለፍ ባራቴሪ በሰላዮቹ አማካይነት እንደ ሰማ በደስታ ፈነደቀና ፣ ለራስ መንገሻ ፣ "የእርስዎን የበላይነት የሚገነቀው የአገርዎ ጠላት የሆነውንና ለኢትዮጵያም እንቅፋት የሆነው አሉላ የሚሠራውን ድፍረት ስምቻለሁና ተከታትለው ማጥፋት ይገባዎታል ። እርሱን ካጠፉ ከእኛም ጋር የማይናወፅ ወዳጅነት ልንመሠርት እንችላለን" ብሉ ላኩባቸው ።

ለራስ ሐጐስም ፣ "አሉላ ካመለጠዎ የታወቀው ጀግንነትዎና ዝናዎም መጥፋቱ መሆኑን እንዳይዘነጉት ፤ እርሱን ካጠፉ እኛም የምችለውን ያህል እረዳዎታለሁ ። ራስ መንገሻ እንኳ ችላ ቢሉት እርስዎ መበርታት እንደሚገባዎት እምናለሁ" ብሉ በምሥጢር ላኩባቸው ።

ራስ መንገሻና ራስ ሐጐስ ፣ አሉላ ከተጠበቡበት ማምለጫቸውን ሰምተው ሠራዊታቸውን ወደ አበርገሌ ለማዝመት በተነሡበት ሰዓት ደግሞ እጨጌ ቴዎፍሎስና የአገር ሽማግሌዎች በመካከሉ ገብተው ከወታደሮቹ ቀድመው በሁለቱ ራሶች ሠፈር መጓጓዝ ጀመሩ ።

ከራስ አሉላ ዘንድ 'ይቅር በለኝ' የሚል ቃል ይዘው ከራስ መንገሻ ሠፈር ደረሱ ። "እኔማ መቼስ ከእናንተ ቃል መች እወጣለሁ ፤ የእርሳቸውንስ ልመና እንዴት እምቢ እላለሁ ፤ እርሳቸውንም ምከሩልኝ ። ዐድዋ የነበሩትን ማሊያኖች በማሰራቸው አሥመራ የሚገኙት ማሊያኖች በጣም አዝነዋል ፤ ጀኔራል ባራቴሪም እጅግ ተቆጥቷል ። ከእንግዲህ ወዲያ መቼም ከእነርሱ ጋር መተያየት አይችሉም ። እኔም ቀኑን እጠብቃለሁ እንጂ ከእጼ

ምኒልክ ጋር ጦርነት አልገጥምም ። እርሳቸውም ከእንግዲህ ወዲያ በአባትነታቸውና በክብራቸው ተከብረው ዐርፈው ይቀመጡ እንጂ በኔና በእጼ ምኒልክ መካከል እንዳይገቡ ምከሩልኝ" ብለው እርቁን ተቀበሉ ።

ሁለቱ ራሶች ዐድዋ ሥላሴ ተገናኝተው በመሐላ ፣ 'ይቅር ይቅር' ተባባሉ ። ከዚህ በኋላ የወረዳ ገዥነት ሹመትና ሁለት መቶ ጠመንጃዎች ራስ መንገሻ ለራስ አሉላ ሰጧቸው ። የሁለቱ ራሶች እርቅ ፣ በአራተኛው ቀን አሥመራ ደርሶ ከባራቴሪ ጆሮ እንደ ገባ በንዴት ጦፈ ።

'አሉላ ከመንገሻ ጋር ከታረቀ ነገሩ በቃው አለቀለት ። ከእንግዲህ ወዲያ ጦርነት እንጂ ሰላም የለም ። አሉላ እኛን ወጥቶ ምፅዋንም ለመያዝ የማይተኛ ምቀኛ እንዳለው በኛም አረጋግጠልኛል ። የእርሱን የሩቅ ዕቅድም መንገሻም ሆነ ምኒልክ አልደረሱበትምና ለመንገሻ የፈለገውን ሁሉ ሰጥተን የአሉላን እጅ መረከብ አለብን' ብሉ ለሹማምንቶቹ ቁርጥ ያለ ሐሳቡን ገለጸላቸው ።

ከአንዲት ወረዳ ፣ ያውም የከብት እልቂትና ድርቅ ከገረፋት ወረዳ በሚገኝ ገቢ ፣ ከሁለት መቶ በላይ የሚሆኑ ወታደሮች ለማስተዳደር ደግሞ አሉላ የማይቻላቸው እየሆነ ሔደ ። ማዘን መቶ ከዝና መብሳጨትም የዘወትር ጓደኞቻቸው ሆኑ ። እንደ መኳንንቱ ርስት ጉልት የላቸውም ፤ በግቢው የሚተዳደሩበት ከዘር የወረሱት እውራጃም የላቸውም ። ከገበሬ አብራክ የተገኙ በዕውቀታቸው ፣ በቆራጥነታቸውና በችሎታቸው ብቻ የንጉሡ ነጋሪ እንደ ራሴ እስከ መሆን የደረሱ ቢሆንም ፣ የነበራቸውን ገንዘብ ሁሉ ለአክሱም ድሃና ለሌሎችም ገዳማት ሰጥተው በዕለት ጉርስ ብቻ የሚኖሩ መሆናቸውን መላው ትግሬይ ዐውቀላቸዋል ። ከደረሰባቸው ችግር የተነሣ ፣ 'ምነው ከጌታዬ ጋር ደርቡሽ አስቀርቶኝ ቢሆን ኖሮ!! አየ ፈጣሪ፣ እጂ እስኪታሰር ድረስ፣ ዕድሜ ትሰጠኝ !?' ብለው እስኪማረሩም ችግር ይገርፋቸው ጀመር ። ድንገት ወጥተው ወደ ሐዲቡ እዝትዘው ወር ደግል ። ያውም ፣ በአስደናቂ ፍጥነት ደህንቱ ደግሞ መከተሉ!

ብቻውን አልሔደባቸውም ፤ ውርደት አስከትሎ ኃፍረት አዝ
ታዝሉባቸዋል ።

‘ወዲያልኝ ወዲያ ! ለዚህ ነው ያቆየኸኝ ?’ ከአበርገሌ ተራ
ከወረዱበት ዕለት ጀምሮ የሚያሰሙት ሙሾአቸው ነበር ።

ነገሩ ሁሉ እየከበዳቸው ፣ ቀንና ሌሊት አንድ እየሆነባቸ
ሔደ ። የትግራይ መኳንንትም ‘የድሃ ልጅ ጥጋብ አይችልም
በድህነቱ በሰላም ይኖራል ’ እያሉ እንደ ሚዘብቱባቸው አለ
ሰሙ ።

ያች በአምስትና በዐሥር ሺህ ወታደር ስትርመሰመስ የነ
ረችው ዝቁሊ ጭር ብላለች ። በአሉላ ግቢ ሃምሳ የማይሞ
ወታደሮች ውር ውር ይላሉ ። ከጠዋት እስከ ማታ ግብር እን
ገባበት የሚውለው የአሉላ አዳራሽ የዝንብ ገበያ ሆኗል ። በ
ሲማታ የነበረው የአሉላ እጅ ተሰብስቧል ። በጠጅ ሲራጭ
በረው አሳላፊ ውሃ ማቅረብ አቅቶታል ። ‘ይኸው ነው ኑሮ
እኔ አሉላ እንደዚህ ሁኜ ነው የምኖረው አውሬ ገድየስ ብበላ
እያሉ በሚያቅማሙበት ወቅት አሽከራቸው እየሮጠ ጠጋ ብሎ
“ጌታ! ጌቶች ተከበብን ፣ ይነሡ እንውጣ!” ሲላቸው “አሉ
ወንዱ ! የዮሐንስ ቀኝ እጅ !!” እሉና ዲሞትፈራቸውን ይዘ
ወጡ ። በርካታ ጦር አውራውን መንገድ ይዞ ሲያመራ ‘በሩ
ይታያል ። ወዲያው ጥሩምባ አስነፉ ። እነዚያው ውርው
የሚሉት ወታደሮቻቸው ከተቱ ። መቶ የማይሞሉ ነበሩ ። እነዚያ
አሰለፉና ወደ ሚጓዘው ጦር ገሥግሠው ገጠሙት ። ያ በ
የነበረ ወታደር ተበታተነ ። የራስ መንገሻ ጦር ነበር ። ወ
ሸዋ የሚጓዝ ነበር ። እግረ መንገዱንም አሉላን ወደ መቀ
ለመውሰድ ታዞ ነበር ። የአሉላ ግመዐ እንደገና በዐድዋ
በመቀሌ ሲሰማ ታላቅ ድንጋጤ ፈጠረ ። ከሁሉም ከሁሉ
ዐድዋ የነበረው ዲ.ግርቴና እጅግ ፈራ ። ገሥግሠው እ
እንደገና የሚይዙት መስሎት እጅግ ተደናገጠ ። ዐድዋ ጠ
ችው ። ወደ ቤተ ክርስቲያን ሩጦ ገባ ፣ ቀሳውስቱ አባረሩት
ከዚያ ወጥቶ ቲ.ጂ.ቤንት ወደ ተባለ እንግሊዛዊ የቅርስ ጥና
ባለሙያ ቤት ሔደ ። እንግሊዛዊውም በደረሰው ነገር ተደናግ
ስለ ነበር ፣ “የከተማው ሕዝብ ምስቅልቅሉ ወጥቷል ፤ በ

በት ይሯሯጣል ፤ አሉላ የመንገሻን ጦር መግጠማቸው እንደ ተሰማ ፣ ‘አንዳንዱ ዐድዋ ሊገቡ ተቃርበዋል ፣’ እያለ ወሬውን ያነጉ ደዋል ። ከዚህ ከገቡም ‘የከዱዋቸውን ጠላቶቻቸውን ሁሉ እጅና እግር እየቆረጡ ሊቀጡ ወስነዋል’ እየተባለ ይወራል ። ምን ይሻላል ?’ ብሎ ሲያማውተው ያ ዐድዋ ተቀማጭ የነ በረ ማሊያንም በፍርሃት እየተርበደበደ ፣ “የድሮ ጠላታቸው እኔ ስለሆንኩ አይለቁኝም ይቆርጡኛል” እያለ ያስቅስ ነበር ። ‘ራስ አሉላ ከተራራ ጫፍ ላይ እንደ ጥቁር ጢስ ተመስለው የሚ ወጡ ሰይጣን ናቸው’ እየተባለ ይነገር ስለ ነበረ ፣ የዐድዋው አገር ገዥ ደጃች አምባዬም ሰይጣኑ አሉላ ወደ ቤታቸው እንዳ ይደርሱባቸው ከበራፋቸው ላይ መስቀል ሰቀሉ ። በዚያ ወቅት ዐድዋ በታላቅ ሽብር ብትመታም ፣ አሉላ መቀሌን ወይም ዐድዋን ለመያዝ በቂ ጉልበትም አልነበራቸው ። ጉልበታቸው እንኳ እንደ ዱሮው ባይጓሸሽ ኑሮ ፣ መንገሻን ለመያዝ ወደ መቀሌም ቢያመሩ ባራቴሪ በዝምታ አይመለከታቸውም ነበር ። ራስ መንገሻም ዱሮ የራስ አሉላ አሽከር የነበሩትንና ለእርሳቸው ገብተው የነበሩትን ደጃች ዐባይን በርከት ያለ ጦር ሰጥተው አሉላን እንዲወጉ አዘመቱ ።

ራስ አሉላም ነገሩን ሰሙና ፣ ‘ምንስ ቀን ቢከዳኝ አንተም ልትወጋኝ ትስለፋለህ ? ያሳደግሁህና ለዚህ ማዕረግ ያደረስኩህ እኔ አሉላ አይደለሁም! ከጨከንክ አልወጋህም ናና ያዘኝ’ ብለው ላኩባቸው ። ዐባይም በድሮው ጌታቸው ላይ የሚጨክን አንጀት አልነበራቸውምና ከነሠራዊታቸው ወደ አሉላ ተጠቃ ለው ገቡ ።

ከዚያ በኋላ አሉላ ከሁለት መቶ የሚበልጡ ወታደሮች ለመሰብሰብ ቻሉና እንደ ተለመደው ወደ አበርገሌ ተራራቸው ወጡ ። የዚህም ወሬ አሥመራ ደረሰና ፣ “የእርስዎና የትግራይ ዕድል የሚወሰነው ከእንግዲህ ወዲያ ነው ። ርኩሱ ሰይጣን እንዳያመ ልጠዎ!! ከዚያ ተራራ ላይ እጁ ካልተያዘ ወይም ሬሳው ካልተ ገኘ በእርስዎ ሕይወት ላይ መጥፎ ነገር ሊደርስ እንደሚችል ፣ በኤርትራ ከሚገኙ ታላላቅ ቤተ ክርስቲያኖች የተላኩ ፣ ምሥጢሩ በርእይ የተገለጸላቸው አባቶች ልከበውብኛልና ፣ አሉላ መቃጣጫ

ካልሆነ ፣ ለእርስዎ ያሠጋዎታል" ብሉ ባራቴሪም መልእክተኛ ገሥግሶ መንገሻን አስጠነቀቀ ።

"ከእንግዲህ ወዲያማ መቀጣጫ ካልሆነ በቀር ለተ ብሎ ል... የነበረው መኳንንት ሁሉ በረሃ መግባቱን እንዳይዘነጉ ። ... ቀኅልኝ እጄን ወይም ራሴን ላስረክብዎ ። ለእሱላ ምሕ... ማድረግ ወይም ጊዜ መስጠት አገር ማበላሸት ነው" ብለው ... ሐጐስም መንገሻን መወትወት ጀመሩ ። የትግራይ መኳን... ተራ በተራ እየገቡ ፣ "ወይ እኛን ያለዚያ አሉላን ይምረ... ሊያሉ እቅጩን መንገር ተጠሉ ። 'አሉላን ዛሬ ካላጠፉ የ... ወትዎ ፍጻሜ መታረቡን ይወቁ' ተብሉ ከታወቁ ባሕታው... ተልኳል የሚለው ማስጠንቀቂያ ዕለት ዕለት የሚሰማ ሆነ ። "አሉላን ለመያዝ ወይም ለማጥፋት ለሚያደርጉት ዘመቻ ... መግሬያ እኪልዎታለሁ ። ለወደፊቱም የፈለጉትን ያህል ር... እልክልዎታለሁ" የሚል ማበረታቻ ከባራቴሪ ከደረሳ... በኋላ ፣ "ምንም እንኳ እጼ ዮሐንስ ቢታሉ አትወጣ በ... ኝም ከዚህ ይበልጥ መቻል አይሆንልኝም ። ስለዚህ አሉ... እጄን ስጡኝ ያለዚያ ራሳችሁን አሳዩኝ" ብለው መንገሻ ... ጉስ ትእዛዝ ሰጡ ። ራስ ሐጐስም ከራሳቸው ጦር ሌላ የ... መንገሻንና የሌሎችንም መኳንንት ወታደር አስከትለው እ... የነበሩበትን ተራራ ዙሪያውን ማስከበብ ጀመሩ ። በዚህ ጊዜ... 'ትግሬዎች አንድ ጀግና ማሳደር ፣ አንድ ባለወኔ ጦረኛ ማ... እትቷቸው የኢትዮጵያን ስምና ክብር በባሕር ማዶ ያሳወቀ... አንዱን አሉላን ካላጠፉን ብለው ከበቡኝ'ማል' የሚለው ... ከትግራይ እየበረረ አዲስ አበባ ገባ ። አጼ ምኒልክም ነገሩን ሲሰ... እጅግ አዘኑና ፣ በነገሩም ከመኳንንቱ ጋር ከተመካከሩበት በኋ...

"ምንም እንኳን እኔን ባይወድኝም ፣ ትላንት በኢትዮ... ጠላቶች ላይ ያን ሁሉ ድል ያስገኘውን አሉላ መንካት ፣ የሁ... ንም ውርደት ነው ! ያገር ውርደት ነው ! ነገ ደግሞ ለክፉ ... ይሆነናልና ፣ እንተውን ከሰቸገረሀ እኔ ዘንድ ላኩልኝ ! እኔ በመሉን ... እንደ ብጤቱ አሳድረዋለሁ" ብለው እምዬ ምኒልክ መልእክ... ወደ ራስ መንገሻ ሰደዱ ።

አሉላን ለማጥፋት የቸኩሉት የትግራይ መኳንንትና ... ቴሪ ደግሞ ተጋግዘው ጦርነቱን ጀመሩ ። ሁለት ሙቶ ታ...

ወታደሮች ይዘው ተራራ ላይ ወጥተው በረሃብ ሲገረፉ የከረሙት አሉላም ፣ በወኔ ሰለ ወኔ ብቻ እየተከላከሉ በጎኖበተው ድል ሆኑ ። ወዲያውም "መንገሻ ይቅር የሚለኝ ከሆነ መግሬያዬን እንደ ያዘኩ መቀሌ ልግባ ! ያለዚያ ራሴዬን ትትታችሁ ውሰዱለት እንጂ ከነሕይወቴ እጄን አልሰጥም ! የኔ መሞት ይበ የሚሳችሁ ያገሬ መኳንንት! ነገ ታፍራላችሁ ። ጣሊያን ግን ! ድርቡሽ ግን ፣ ጉበጡ ግን ይስቅባችኋል ፣ ይንቃችኋል ፣ ዘርም ያፍርባችኋል" ብለው መልእክት ወደ መቀሌ ዐድዋና አክሱም ሰደዱ ።

እዉኔ ቲዎፍሉስ ፣ ከአክሱም ገሥግሠው መቀሌ ገብተው ለሰው ጥሩ አሉላ ምሕረት እንዲያደርጉ ፣ ራስ መንገሻን እያምገሱና እየወገዙ በሚለምኑበት ሰዓት ፣ ከአጼ ምኒልክ የተላኩት መልእክተኞች ቀንና ሌሊት ገሥግሠው መቀሌ ደረሱና የንጉሠ ነገሥቱን መልእክት ለራስ መንገሻ ነገሩ ።

የዐድዋና የአክሱም ካህናትም ፣ "የወንድምዎን የምኒልክን ልመና ይቀበሉ ። ለባራቴሪና ለሐጐስ ብለው ፣ ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር መተያየትዎን እንዳያፍርም" የሚል ሐሳብ አቀረቡና እዉነው መኳንንቱና ካህናቱ በተገኙበት ሁለቱ ራሶች ታረቁ ። ወዲያውም በቂ የሆነ መተዳደሪያና አምስት መቶ ወታደር ለራስ አሉላ ተሰጠ ።

"ሰይጣኑ አሉላ ብቻም አይደለ ። ቄሱም ፣ አቡኑም ፣ መንገሻም ፣ ምኒልክም ፣ መኳንንቱም ፣ ሌቱም ፣ ወንዱም አበሻ በሙሉ ሰይጣን ነው !! ዲያብሎስ ነው ። በዓለም ላይ ተመሳሳይ የሌላቸው ሰይጣኖች ናቸው ! ቢቻኝ እንግዲህ ቢቻኝ ያበሻ ነገር ቢቻኝ ምኒልክ አሉላን ካሰራቱ ፣ ለአሉላ አግላጅ ከሆኑ ቢቻኝ! ሰይጣኑን አሉላን እያስጋለቡ እሥመራ ያስገቡታል ቢቻኝ" አለ ጀኔራል ባራቴሪ ዲ.ግሮቲና የላኩለትን ወረቀት ማመን አቅቶት አፍጦ ከተመለከተችው በኋላ ። ጠረጴዛውንም በቡጢ ጠበቀውና ከተቀመጠበት ተነሥቶ ከቤቱ በረንዳ ላይ ሆኖ ፣ "አሉላ ይገባበታል" ብሉ የሚጠራጠረውን የእሥመራን ደቡባዊ አቅጣጫ እየተመለከተ በጥብቅ እንዲጠበቅ ትእዛዝ ሰጠ ።

ሁለቱ ራሶች ከታረቁና አሉላም በቂ ኃይል ይዘው በሠ ራቸው ሆነው እንዲጠብቁ አደራ ከተባሉ በኋላ ፣ መንገሻም ወ ሸዋ ለመጓዝ ዝግጅታቸውን ቀጠሉ ። "ከእንግዲህ ከእንግዲህ በኋ ትግሬም መንገሻም የዮሐስም ኑዛዜም ምኑም አይደሉ ። በተዋረ ኩበት ትግሬ አልኖርም ። የመንገሻ አገር ጠባቂና አማካ ከምሆን የምኒልክ ግብረ በላ ሆኜ ደጅ እጠናለሁ ። ሲሆንም የ ረብ ምላሽ ግዛቴን አስመልሳለሁ" አሉ ራስ አሉላ ከአጨ ቴምፍሎስ ጋር ሲጫወቱ ።

"ማለፊያ አስበዋል ። በእውነቱ ከአምላክዎ ጋር የሚታ ቁበትን መንገድ ነው ያመለከተዎትና ፣ ይሒዱ እስማማለሁ" አሉ አጨጌውም ።

"እርሱም ብቻውን መሔዱ አያምርበትምና አብሬው እ ድሔድ ይለምኑልኝ ፤ የርሱን አገርና አልጋ ለሚያስጠብቀው ያ ጠብቅ ፤ ከእንግዲህ ወዲያ ትግራይ በቃኝ ፤ ቁራሽ እንጀራ የነ ገኝ አገር ነው ፤ በቃኝ!' አሉ አሉላ ምሬት እያንገፈገፋቸው ። ግንቦት 26 ቀን 1886 ራስ መንገሻ ከዐሥራ ሁለት ሺህ በላይ በሆን ሠራዊት ታጅበው አዲስ አበባ ገቡ ። አብረዋቸ ውም ራስ አሉላ ፣ ራስ ሐጐስና ራስ ወልደሚካኤል ነበሩ ።

አጼ ምኒልክ በዙፋናቸው ላይ ሆነው ዘውዳቸውን ደፍተው ራስ ዳርጌ ፣ ራስ ሚካኤል ፣ ራስ ወሌና ሌሎቹም መኳንቶቻቸውንና የውጭ አገር መልእክተኞችም በተገኙበት አራቱን የትግራይ ራሶች ተቀበሉ ።

አራቱ ራሶች ደንጋይ ተሸከመው ከንጉሠ ነገሥቱ ፊት ወድቀው ፣ 'ባጠፋን ይማሩን' ብለው ጠየቁ ። 'ምሬአችሁአለሁ ደንጋዩን አንሡላቸው!' አሉና ምኒልክ ተነሥተው ፣ "እናንተም ይቅር በሉኝ" አሉና ጕንበስ ካሉ በኋላ እያንዳንዳቸውን እየ ቀፉ ስመው ተቀመጡ ።

በዚህ ጊዜ የአጼ ምኒልክ አጋፋሪ ራስ መንገሻን በተዘጋ ጀላቸው ወንበር ያስቀምጡና ሦስቱን ራሶች ሲያስወጡ ፣

"ከፈረንጆቹ እንኳን አንስን ነው እኛ እምንወጣ" ብለው ራስ አሉላ በአጋፋሪው ላይ አፈጠጡ ።

"መልስ—መልስ—አስገባ—" ብለው አጼ ምኒልክ ተቆጡ። ሦስቱ ራሶች ከመንገሻ ቀጥለው ሲቀመጡ ያሉላ ቁጣ እየበረደ እየበረደ ሲሔድ ያስተዋሉት ንጉሠ ነገሥት ምኒልክም በለዘ ሳስ አነጋገር ፣

'ከጣሊያን ጋር እየተጣላሁ እንዳንተ ያለውን ጀግና የማስ ቆጣ ምኑ ሞኝ ነው!' ብለው በልባቸው በጉጉት ተመለከቱዋቸው ።

አሉላም ፣ 'ያደራ ልጁ ከተቀናቃኞቹ ጋር ተመሳጥር ሊያ ጠፋኝ ሲል ነፍሴን የታደግሃት ምኒልክ በሩቁ ስጠላህ ፣ በሩቁ ስንቅህ ኑሬአለሁ ። በሩቁ ሆነህ ነፍሴን አተረፍካት ! ከውርደቱ አወጣኸኝ ! ከእንግዲህ ወዲያ ከግቢህ አልወጣም' እያሉ ከሐሳባቸው ጋር ሲጨዋወቱ ፣ በአዳራሹ ከነበሩት መኳንንት ይልቅ ምኒልክና አሉላ ዐይን ለዐይን እየተያዩ ልብ ለልብ ይጨዋወቱ ነበር ።

በዚያች ፍጥነተ-ሰዓት በዚያ አዳራሽ ውስጥ ለደቂቃዎች ያህል በነበረው ዝምታ ልብ—ለልብ ከሚጨዋወቱትም ከምኒልክና ከአሉላ በቀር ሁሉም ወለል—ወለሉን የሚመለከት ነበር።

ከዚያ በኋላ ስለ እንግዶቹ ክብር ታላቅ ግብር ተደረገ ። ራስ መንገሻም አንድ መቶ ምርጥ ምርጥ ጠመንጃዎችና ስድስት ሺህ ብር ለንጉሠ ነገሥቱ ግምጃ ቤት አስረከቡ ።

ከሦስት ቀናት በኋላ ንጉሠ ነገሥቱና ጥቂቶች መኳንንቶች ባሉበት አራቱም ራሶች ቀርበው የእርቁ ሐሳብ ቀረበላቸው ። ነጥቦቹም ፣

አንደኛ፣—የራስ ሐጐስ ግዛት የነበረው ጠለምቲ አውራጃ በእቴጌ ጣይቱ የበላይነት እንዲተዳደር ፤

ሁለተኛ፣—የአክሱም ንቡረዕድ በንጉሠ ነገሥቱ እንዲሾም ፤

ሦስተኛ፣—ከትግራይ የሚሰበሰበው ግብር ለንጉሠ ነገሥቱ ግምጃ ቤት ፈሰስ እንዲሆን ፣

አራተኛ፣— የወይዘሮ ዘውዲቱ ርስተ—ጉልት የነበረው እንደ ርታ እንዲመለስላቸው የሚሉ ሲሆኑ ፣ ራስ መንገሻ ከመኳንንቱ

ቻቸው ጋር ሆነው በእነዚህ ነጥቦች ላይ መክረው የበኩላቸውን ሐሳብ እንዲያቀርቡ ታዘዙ ።

አራቱ ራሶች አዲስ አበባ ከመግባታቸው በፊት ጀምሮ የአጼ ምኒልክ መኳንንትና የጦር አበጋዞች ራስ አሉላን ለማየት ለመተዋወቅና ለማነጋገር ጓጉተውበት ነበር ። አጼ ምኒልክ አራቱን ራሶች ካነጋገሩ በኋላ በየተዘጋጀላቸው ቦታ እንዲመገቡና መስተንግዶም እንዲደረግላቸው አዘዙላቸው ።

መኳንንቱና የጦር አበጋዞቹ ግን ፣ ከራስ መንገሻ ይልቅ ወደ ራስ አሉላ ሠፈር እየሔዱ ልዩ ልዩ ገጸ—በረከትና መስተንግዶ ያበረክቱላቸው ጀመር ። ሁለት ጊዜ ከግብፅ ጦር ጋር ፣ ከማሕዲስቶችና ከጣሊያኖች ጋር ስለ አደረጉዋቸው ጦርነቶችና ስለአገኙዋቸው ድሎች እንዲያጫውቷቸው መኳንንቱ ይጠይቋቸው ጀመር። መኳንንቱ ብቻም ሳይሆኑ እቴጌ ጣይቱም ልዩ ልዩ ስጦታ ላኩላቸው ። ከየመኳንንቱና ከየጦር አበጋዞቹ ቤት እየተዘጋጀ የሚላከው መስተንግዶ የአሉላን ሠፈር ፍተንዝዝዙን አወጣው ። ከጠዋት እስከ ማታ ድግሱ የማያቋርጥ ሆነ ። የአሉላ የጦር አለቆች በሽልማት ተንቆጠቆጡ ።

በዚህ ወቅት ደግሞ በአዲስ አበባ ውስጥ አንድ ማሲንቆኛ ፣

“አሉላ የሚሉት ጀግና ገባ ዛሬ
ደስ ይበላሽ ሸዋ እልል በይ አገሬ
ግብጡን የማረከ ድርቡሹን የነዳ
ጣሊያንን የወቃ ደርሶ በማለዳ
የራሶች ራስ ነው የጀግኖችም ጀግና
የምኒልክ ግቢ ደመቀ እንደገና ።
አሉላ አባነጋ የጦሩ ትንታግ
ደርሶ የሚያቃጥል የጠላት ምሽግ
ማንን እፈራለሁ ከማን እሸሻለሁ
የሳቱን ነበልባል አሉላን ይዣለሁ
የሰደድ እሳት ነው አሉላ አባ ነጋ
ጠላት የሚነዳ ፣ ጠላት የሚያንጋጋ

አገሩ የረገጠው እጁ የጨበጠው
ይፋጃል አሉላ ለጠላቱ እሳት ነው”

እያለ በማስተጋባቱ የአሉላ ዝና እየገነነ ሔደ ። አሉላ በየዕለቱ እፎይታ ፣ በየሰዓቱ ፈገግታ የሚያበራቸው ሆኑ ። እስከዚያ ወቅት ድረስ ያልታየባቸው የደስታ ኑሮ አጋጠማቸው ።

“የምወዳትና ያገለገልኳት አገሬ እኔነቴን ዐውቃልኝ የቆሰለውን መንፈሴን አደሰችልኝ” እያሉ ለወዳጆቻቸው ማጫወትም ጀመሩ ።

ከዕለታት አንድ ቀን በሠፈራቸው ውስጥ እየተዘዋወሩ ወታደሮቻቸው የሚበሉትንና የሚጠጡትን ተመለከቱና ፣ ትክዝ ብለው ፣

“እዬ ጉብሩ ይህን ታሪክ ሳታይ በመሞትህ አዘንኩ ። በምኒልክ ግቢ ይህ ሁሉ መስተንግዶ ፣ ይህ ሁሉ ስጦታ ፣ ይህ ሁሉ ክብር ሲደረግልኝ አንተ ባየኸው ኑሮ እንደ ምን ደስ ባለኝ ነበር?” እያሉ ተናገሩ ።

እንዲያውም የመስተንግዶው ድግስ ከአሉላ ሠፈር እየተትረፈረፈ ወደነ ራስ መንገሻና ራስ ሐጎስ ሠፈር ይላክ ነበር ። በዚሁም ጊዜ አሉላ ፣ “እናንተ ልታጠፉኝ ስታሟሩ ምኒልክ ከዚያ አውጥተው ለዚህ አበቁኝ ፤ እንኳን አገሬ በእናንተ መዳፍ ያልገባች” ብለው እነራስ ሐጎስን ወቀሱ ።

በዚህም ነገር ሦስቱ ራሶችና አሉላ እንደገና ሆድና ጀርባ ወደ መሆን ተዳረሱ ። የእነርሱ ሠፈር እንደ ነገሩ ሆኖ የአሉላ ሠፈር በተላከ ድግስ ግብር ሲበሉ በምኒልክ ግቢ ቀርቶ በአዲስ አበባ ከተማ የአሉላ ዝና ሲያስተጋባ ፣ የአሉላ ስም ሲሞገስ ፣ የአሉላ አሽከር እየተፈለገ ሲሸለምና ሲጋበዝ ሦስቱ ራሶችና ወታደሮቻቸው ጥርሳቸውን መንከስ ጀመሩ ። በዚህ ጊዜ ነበር ከአራት መቶ በላይ የሆኑ ወታደሮች ከራስ መንገሻና ከራስ ሐጎስ እየከዱ ወደራስ አሉላ የገቡት ። አጼ ምኒልክና እቴጌ ጣይቱም በአራቱም ራሶች ሠፈር የደረሰውን መቀናትና ትዝብት ከተረዱ በኋላ ፣ “ሆን ተብሎ የተደረገ ነገር እንዳይመስል ለነራስ መንገሻም መስተንግዶውና ሽልማቱ እንዳይጓደል” ብለው አዘዙ ።

በመከከላቸው የነበረው ሁኔታ እንደዚያ ተራርቆ በነበረበት ወቅት ራስ መንገሻ ፣ ራስ ሐጎስን ለብቻ ጠርተው ሲያነጋግሩዋቸው ፣ “የራስ አሉላ ምክር ዛሬ ነው የገባኝ ። ሰተት ብለን መጥተን ባንገታችን ገመድ አስገባን አይደለም ?” አሉ ራስ መንገሻ ። “አሉላ የጦር ሰው ብቻም አይባል ነቢይ ነው” አሉ ራስ ሐጎስም ።“የሆነ ሆኖ ስለ ጉዳዩስ ምን ያስባሉ?” አሉ ራስ መንገሻ ፤ “አሁንማ ነገሩ አልቆ ሌላ ምን ሐሳብ ይኖረናል ? ከእጃቸው ከገባን በኋላ ፣ ከቃልዎ አንወጣም ነው እንጂ ሌላ ምን ቃል ይወጣናል” አሉ ሐጎስም ። “እንግዲህ ራስ ወልደሚካኤልን ጨምረን እንመካከርበትና መልሱን እንስጥ እንጂ” አሉ መንገሻ ።

“አሉላስ” አሉ ሐጎስ ።

“ከእርሳቸው ጋርማ ከእንግዲህ ይብቃን” አሉ ራስ መንገሻ እየተከዙ ።

“ለምን ? ምክንያቱስ” አሉ ራስ ሐጎስ ደንገጥ ብለው ።

“ከእንግዲህ ወዲያ አሉላ የልባቸውን ይነግሩናል ብለው ያስባሉን ?” አሉ ራስ መንገሻ እንደ መናደድ ብለው ።

“ስለ ምን ይደብቁናል ?”

“ከአጼ ምኒልክ ጋር በቆይታ መነጋገር ጀምረዋል ፤ ለኛ አይጠቅመንም” አሉ ራስ መንገሻ እየተከዙ ።

“አይሆንም፣ እዚ ያ ሳለን ስንጣላ የኖርነው አንሶ ደግሞ፣ እዚህ ተጣልተን የሸዋ መሣቂያ እንሁን!” አሉ ሐጎስም ኮስተር ብለው ።

“ታዲያ የምኒልክን ታማኝ ከመካከላችን አስቀምጠን ምን ምን እንድንነጋገር ያስባሉ?” አሉ መንገሻ ።

“ባላስረገጡት ነገር እንደዚህ አይባልም ። ነውር ነው ፣ አይገባንም?” አሉ ሐጎስ ።

“ምኑን ነው ያላረጋገጡኩት?” አሉ መንገሻ ።
“አሉላ ወደ ምኒልክ ማድላቱን!”

“በቆይታ ተነጋግረዋል ፣ ይመኑኝ ።”

“እንዴት ዐወቁት?”

“የወይዘሮ ዘውዲቱ አሽከር ከኛ ጋር የነበረ እኔንም የሚያውቀኝ አጫውቶኛል” አሉ መንገሻ ።

“ቢሆንስ ታዲያ” ብለው ራስ ሐጎስ ፊታቸውን ቅጭም አድርገው አንገታቸውን አወዛወዙና ፣

“ቢሆንም ነገሩን ማወቃችን ማለፊያ ነው ። ግን በዚህ አኩርፈን አሉላን ማግለልማ ከዚሁ እሰሩን ማለት ነውና አሉላም ይጠሩና ተመካከረን ፣ ‘ጃንሆይ ከፈቀዱ እኛም ፈቅደናል’ ብለን እንስማማላቸውና ከተመለስን በኋላ የሚሆነውን እናደርጋለን ፤ ምክር በራስ ቤት ነው ከሰው ቤት ሆኖ ! ማንገራገር እያዋጣም” አሉ ።

ከዚያ በኋላ አራቱም ራሶች በተሰጡዋቸው የስምምነት ነጥቦች ላይ ተመካከረው ‘ይስማማናል’ ብለው ለንጉሡ ነገሥቱ አቀረቡ ።

ራስ አሉላ የአጼ ምኒልክን ቤተ መንግሥት የጦር ኃይላቸውን ሚዛን የመኳንንቶቻቸውን ኑሮና ሁኔታ የአስተዳደራቸውንና የፖለቲካ ሚዛናቸውን ለማጥናት ብዙ ጊዜ አልፈጀባቸውም ። ከዚያ በኋላም ነበር ፣

“ወይ ልቢቱ! ወይ አለማወቂቱ? ባናውቅ ለካ ተታለናል? እኛን እኛን ተውን ፣ የኢትዮጵያ መመኪያ ምኒልክ ናቸው!’ ብለው ተናገሩ ።

ራስ መንገሻ ፣ ወደ ትግራይ ለመመለስ ከተዘጋጁ በኋላ ራስ አሉላ ፣ ‘እውነተኛውን ጌታ ፣ እውነተኛውን የኢትዮጵያ ጋሻ አግኝቻለሁና መንገሻን ተከትዬ አልሔድም’ ማለታቸውን አጼ ምኒልክ ሰምተው አስጠሩዋቸውና ፣

“አጼ ዮሐንስም አደራውን የሰጡት ለአንተ ነው ። አሁን አልሔድም ማለትህ መንገሻን ያሳዝነዋል ፤ ብቻውንም ይሆናልና

ባይሆን አብረኸው ሔደና ካልተስማማችሁ ተመልሰ እንጂ እንዴት ትተራለህ!" ብለው ጠየቋቸው።

"እስቲ መከራበት ልመለስ ይፍቀዱልኝ" አሉ አሰፋ ።

"ግለሰቡ ነው ! ያዋቂ ሰው መልስ ነውና መከራህበት ተመለስ" ብለዋቸው አሰፋ ሲወጡ ፣ እቴጌ ጣይቱ ነገሩን ከሥር ከመሠረቱ ይከታተሉት ኑሮ ከእልፍኛቸው ወጥተው ንጉሠ ነገሥቱ ወደ ነበሩበት አዳራሽ ገቡና ፣

"የመንገሻንና የአሰፋን ነገር ምን አልባት አገኙለት?" ብለው ጠየቋቸው ።

"አብረሬችሁ ሔዱ ፣ አትንጫጠሉ ብዬያለሁ አሰፋን" አሉ አጼ ።

"ቢታ በዚሁ አለቀ ! አሰፋስ እሺ አለም?"
"መከራበት ልምጣ ብሎኛል ።"
"ከሆድዎ ከልብዎ ነው ፣ አሰፋን ሔድ የሚሉት?"
"እይ መቼ ፣ ምመቼም..." አሉ አጼ እንደ መተከዝ ብለው።

"አይሆንም ጌታ! አይሆንም ያስበሩበት! አሰፋን ያሁሉ ጀግና ፣ 'ያሳድሩኝ ያስጠጉኝ' ሲለምት 'ሔደና ከመንገሻ ጋር ወይም ከሚለያን ጋር ሆነህ ውጋኝ ነው የሚሉት?" ብለው ተገ አሉ ።

"እኔማ ነገሩ ትድመንም ከልቤ ተበቷልኝ ! እንዲያው ነጣጠልን እንዳይለዩኝ ብዬ ነው እንጂ" አሉ አጼ ።

"ማነው ነጣጣሉ የሚለዎት? ርስ—በርሳቸው የተነጣጠሉ ፣ እርስበርሳቸው የሚናከሱ መኳንንቶች እያደሉዎት? እህንም በነገሩ እርስዎ ሳይገቡበት እኔ እጨርስዋለሁ ። ለሀገራችን ያን ሁሉ ሙያ የሠራ ሰው ከሀገራችንም ዐልፎ በባሕር ዳር ማዶ እንደዚህ ስመ የተጠራ ሰው ከእርስዎ እንዲርቅ ሲደረግ አይታየኝም ። ነገም ለሀገር የሚጠቅም ነገር መሥራቱ አያጠራጥርምና፣ እኔ ነገሩን እጨርስዋለሁ!" ብለው እቴጌይቱ ሲወጡ "እንዲታየኝ አድርጊ! ጀግና እጠፋ መሰለኝ!" አሉ ምኒልክም ራሳቸውን ደፋ ቀና እያደረጉ ። እቴጌ ጣይቱም ራስ አሰፋን ወደ እልፍኛቸው አስጠርተው ፣

"አጼ ዮሐንስ የእርስዎን ምክር ቢሰሙ ኖሮ ደርቡሽ ባል ተመታበት ነበር ። ግንትምንም ግፍው ነበር ። አጼ የሐጽበን ከው በኋላ ደግሞ ትግሬ ውስጥ መቆየት ባላስፈለገም ነበር ። ጎጣ ሙሉ ቢመጡ ሁላችንም አክብረን በተቀበልንም ነበር ። ያም ሁሉ ችግር ባልደረሰብም ነበር ። እሆንም መንገሻ ከመኳንንቱ ጋር እንደ ፈለገው ይሁን ። አጼ ምኒልክ ለእርስዎ አገርና ሽልማት መስጠት የሚሳናቸው አይደሉምና እዚሁ ይሰንብቱ" አሉዋቸው።

ራስ አሰፋ የእቴጌይቱን ንግግር ከልባቸው ሲያዳምጡ ነበርና ፣ "እግዚአብሔር ይስጥልኝ! እግዚአብሔር ያክብርልኝ ፣ ምክርዎ በልቤ ውስጥ ያደረውን ነው ያስታወሱኝ ! እኔም በዚሁ ቆርጫለሁ" አሉዋቸው ።

ራስ መንገሻ የእደራ አባታቸውን መልሰው ለመውሰድ ባለመቻላቸው እያዘኑ ወደ ትግራይ ሲመለሱ ደግሞ ፣ በርከት ያሉ ወታደሮቻቸው ፣ 'አሰፋን የሚበልጥ ጅብ ይብላን' ብለው ከድተው ከራስ አሰፋ ጋር ተሩባቸው ።

ምስቱ ራሶች መቀሌ እንደ ገቡም መንገሻ የእደራ አባታቸውን ለመጀመሪያ ጊዜ 'አንተ' ብለው "አሰፋ እኔንና አገሩን ትግራይን ጠልቶ ሸዋ ገብቶ ከድቶናል ። እንግዲህ የእርሱ ወዳጅ ሁሉ ጠላቴ ፣ ጠላቴም ወዳጄ መሆኑን እንድታውቁት" ብለው ለመኳንንቱና ለቀሳውስቱ ተናገሩ ።

የአሰፋ ሸዋ መቅረት ከመቀሌ ይልቅ በአሥመራና በርም ታላቅ ደንጋጤ ፈጠረ ። 'አሥመራን ብቻ ሳይሆን ምፅዋንም መልተታችን ነው ፣ ያ ሰይጣን አመለጠን' ብለው ጣሊያኖችም ሐሳባቸውን ደመደሙ ።

ራስ አሰፋ ፣ አዲስ አበባ ውስጥ ተተማጭ ሆነው በምኒልክ ግቢ በታላቅ ክብር በሚታዩበት ሰሞን ደግሞ ፣ አሥመራ ባሉ ያውታቸው የነበረ ዋይልድ የተባለ እንግሊዛዊ ነጋዴ አዲስ አበባ መጥቶ ወደ ቤታቸው ሔዶ ሲያነጋግራቸው ፣

"ሰምን ሸዋ ቀሩ! ከአጼ ምኒልክ ጋር እንዴት ታረቁ?" ብሎ የጭውውቱን መግቢያ ከፈተ ።

"ሸዋ የቆረሁበት ራስ መንገሻና መኳንንቱ አላበተም… በለሉኝ ነው ። እኔ የማስበው ሌላ ነበር ። የኔን ሐሳብ ደገ… ያገሬ መኳንንቶችና ጊዜው የማይደግፉት ሆነ ። አጼ ምኒልክ… ቀረብኳቸው ። ከልብ ደስ ብሏቸውም ተቀበሉኝ ። እቴጌም በእ… ነት ለሀገር የሚያስቡና የሚደክሙ መሆናቸውን ተረዳሁት … አጼ ምኒልክ ሕግንና ሰላምን የሚወዱ ፤ የአገርን አንድነት የሚ… ብቁ መሆናቸውንም አመንኩበት ። የኢትዮጵያን ትልቅነትና አን… ድነት ለማጠንከር በሚያደርጉትም ድካም ሁሉ ዐቅሜ የቻለው… ያህል ላገለግላቸው ወደድኩ" አሉት አትኩረው እየተመለከቱት…

"ከጣሊያኖች ጋር ጀምረውት የነበረውን ወዳጅነትስ ይ… ጥሉበታል!" አሏቸው ።

"ከእነርሱ ጋርማ ወዳጅነትም አንድነትም የሚኖራች… እናንተ ናችሁ ! ከነርሱ ጋር ወዳጅነት ጀምሬ የነበረውም ለ… ሐሳብና ዓላማ ስለነበረኝና ለራስ መንገሻም ከል ነበር ፤ ከእ… ግዲህ ወዲያ ቢሆን የምከተለው የአጼ ምኒልክን ሐሳብ ነው… ንጉሡ ነገሥቱ 'ይሁን' ከሚሉት አልወጣም! እናንተ ግን…" ብለው ራሳቸውን ነቀነቁና ፣

"እድራችሁ ውላችሁ ከጣሊያኖቹ ጋር እንዶምትጣሉ አ… ጠራጠር" አሉት ።

ራስ አሉላ ፣ ከመንገሻ ጋር ተኳርፈው ሸዋ ከቀሩ ጀምሮ… አፄ ምኒልክ በታላቅ እንክብካቤ ይዘዋቸዋል ። ከኢጣሊያ ጋ… ለነበራቸው ያለመግባባት ምርጥ ዱላ አግኝተዋል ። ሽልማቱ… ጌጡ ፣ ስጦታው ከአፄ ምኒልክ ፣ ከእቴጌ ጣይቱ ፣ ከወይዘሮ ዘ… ዲቱ ከራስ መኰንንና ከሌሎቹም መኳንንት በየጊዜው ይላኩ… በሰሜን ኢትዮጵያ ተራራ ለተራራ ፣ ሸለቆ ለሸለቆ ፣ ሜዳ ለሜ… ከጦርነት ወደ ጦርነት ሲሸጋገሩ ሲቆስሉ ሲራቡ ሲዋረዱ ሲ… ድቁና ሲነሡ የኖሩት ፣ በትግራይ መኳንንት ዘንድ ፣ "የድሃ ልጅ… የገበሬ ልጅ ፣ የቤት ልጅ ፣ የሰይጣን ቁራጭ ከሀዲ. . ." ሲባ… የኖሩት "ወዲ ቁቢ" በአምዬ ምኒልክ ቤተ መንግሥት መ… ሽንሽ ፣ መዘባነን ጀመሩ ። በዚያን ዘመን ከአፄ ምኒልክ ጋር ለ… ነጋገር ከሮም ወደ አዲስ አበባ ሲመላለሱ የነበሩት መልእክተኛ…

ራስ አሉላንም ለማነጋገር እንዲፈቀድላቸው አፄ ምኒልክን ጠይቀው ፣ ተፈቀደላቸውና ወደ ቤታቸው ሔደው ሲያነጋግሯቸው ፣

"ከሀገራችን ምን እንላክልዎ?" ብለው ጠየቋቸው ።

"ሁሉንም አፄ ምኒልክ ሰጥተውኛል ፤ የምፈልገው ነገር የለኝም" ይላሉ ። ጣሊያኖቹም ድርቅ ይሉና ፣

"ይኸማ እኛ ዕርቅ ስንፈልግ እርስዎ እምቢ ማለትዎ መቀየምዎ ነውና አንድ መታሰቢያ የሚሆን ነገር እንድንልክልዎ ይፍቀዱልን" ብለው አጥብቀው ይለምናሉ ።

"እንግዲያው" አሉና አሉላ አሽከራቸውን ጠርተው የአደን ጠመንጃቸውን እንዲያመጣላቸው አዘዙትና ፣ ጠመንጃውን ለጣሊያኖቹ እያሳዩ ፣ "ለዚህ የሚሆን ጥይት ላኩልኝ" ይላሉ ። ጣሊያኖቹም ተስማምተው ተሰነባበቱ ። አገራቸው እንደ ደረሱም ሁለት ሺህ ጥይት ላኩ ። አሉላም ዒላማ ሲመቱ ጥይቶቹን ከጠመንጃቸው ሲያጎርሱ ሲሞክሩ ጊዜ የማይገጥም ንምራው የተለያየ ሆነባቸውና ፣

"ዱሮውንስ ቢሆን ከነርሱ ጋር ልብ ለልብ ሳንገናኝ ጥይታቸው ከጠመንጃዬ እንዴት ሊገጥም ይችል ኖሩዋል!" ብለው የተላከላቸውን ጥይት በሙሉ አቃጠሉት ።

አፄ ምኒልክም ነገሩን ሰሙና አሉላ በጣሊያኖች ላይ ባላቸው ጥላቻ ለዒላማቸው መምቻ እንደሚሆኑዋቸው ተማመኑባቸው ። በቅጽበታዊ ድንጋጤ ቁጡነት 'የበዝብዝ አሽከር' ሲሉም በጭውውት ጊዜ ደግሞ ፣ 'የምኒልክ ያሰሁ' ሲሉም ተሰምተዋል ።

የመረብ ምላሽ ግዛታቸው ከእጃቸው ወጥቶ በመቆየቱ ከሁሉም ይበልጥ እጅግ የሚያሳስባቸውና የሚያስተክዛቸው ከመሆኑም ሌላ ፣ የምኞት የትንጦትና የመንደላቀቅ ልማድና ፍላጎትም ስላልፈጠረባቸው ፣ የምኒልክ ትምጥልነቱ እየሰለቻቸው በመምጣቱ ወደ ሰሜን ኢትዮጵያ መገሥገሥና መረብን መሻገር ደግሞ የሌሊትና የቀን ሐሳባቸው ፣ የንግግር መጀመሪያ

ቸው የኢትዮጵያን ታሪክና አንድነት የማይተዋወቁትም ጦርነት ስለት የማይተማሩትም እየሆነባቸው ሔደ ።

ስለዚህ ንጉሠ ነገሥቱ የሰሜን ኢትዮጵያን ጉዳይ ትድጊያ እንዲሰጡትና መረብ ምላሽን በጦርነት ነጻ ማውጣት እንደሚቻል በየጊዜው እያነሡ የሚጥሉት ጉዳያቸው ሆነ ።

'አሉላ የምኒልክ ተራቢ ሆና አሉላ በምኒልክ ቤተ መንግሥት ተተምሮ 'ኤርትራን' ይዞን እንቆያለን ማለት ዘበት ነው ። ምኒልክ አሉላን ማስጠጋታቸው በእኛ ላይ ለመዝመት በመሰናጆ ላይ ለመሆናቸው በቂ ማረጋገጫችን ሊሆን ይገባል' እያለ ባራቲየሪ በየስንቱ የሚያሳዝንበት ሙተተን ሆነ ።

ራስ አሉላ የሰሜን ኢትዮጵያ ጉዳይ ሲወዘውዛቸው በነበሩበት ወቅት ደግሞ ፣ አፄ ምኒልክ ወደ ወላይታ መዝመት አስፈላጊያቸው ሆና ተረሰ ። በዚያም ዘመቻ አሉላ ስባት መቶ ወታደሮች ተደልድለውላቸው ለስንቅም ማዘጋጃ የሚሆናቸው በቂ መገልገያና ገንዘብ ተላከላቸው ። በዚህም ጊዜ ፣ 'ይኸኛው ዘመቻ የአንድ ፣ ቢበዛም የሁለት ራቦች ጦር ይበቃው ነበር ። ብርቱ ክንድ የሚያስፈልገው ጠላት ያለው ግን በሐማሴን በኩል ነው' ብለው ነበር ።

አፄ ምኒልክ በሰሜን ኢትዮጵያ ሲደረግ የነበረውን የመጦ ወረራና ግፊት የሕንስ እንዲወጡት ጠብ ርግፍ አድርገው ትተውላቸው እንደ ነበረና ፣ የእርሳቸው ትኩረት ደግሞ ወደ ደቡብ ኢትዮጵያ እንደ ነበረ አሉላ በደብዳቤ የተገነዘቡት ወቅትም ሆነ ። ስለዚህ 'ከወዲያ ሲመለሱ የሰሜኑን ጉዳይ እከራከርበታለሁ' በማለት እምንት ወደ ወላይታ አብረው ሔዱ ።

• • •

አፄ ምኒልክ በደቡብ ኢትዮጵያ የነበረባቸውን ችግር ለማቃለል የኢጣሊያኖች የመረሩ ጠላት የነበሩትን አሉላን አበክተሎው ግዛታቸውን ለማበሳት ሲታገሉ ፣ ኢጣሊያኖች በሰሜን በኩል ገፍተው ገብተው ፣ ከራስ መንገሻ ጋር ጦርነት መግጠማቸውን በምተው ወደ አዲስ አበባ ተመለሱ ።

ጣሊያኖች ፣ ወደ ምሥራቁ ቀኝ ወርደው ማሕደሰቶችን ድል ከመቱው ከያዙ በኋላ ፣ ከራስ መንገሻ ጋር ውጊያውን ገጥመውባቸው ምክንያቶች አንዱም ፣ መንገሻ ከመሕደሰቶቹ ጋር ተባብረው ሊወጉን የእኛን ጉዳይ ገዥ የነበሩትንም ባራታሒዎቹን አባብለው የእርሳቸው ተባባሪና የኛ ተቃዋሚ ለማድረግ በምሥጢርና ዕቅድ እንደ ነበራቸው ከማሕደሰቶች ላይ ከማረክነው ሰነድ አረጋግጠናል ፣ ብለው ነበር ።

ሰባራ ሰንጣራ ምክንያቶቹን ሰብስቦ ትግራይን ለመያዝ ሲያሰላስል የነበረው ባራቲየሪ ዐድዋ ሲደርስ ፣ ሕዝቡ ብርቱ ተቃውሞ በማሰማቱ ፣ ያልጠበቀው ሁኔታ ሆነበትና ከአራት ቀናት በኋላ ጓዙን ጠቅልሎ ከዐድዋ ወጥና አከለጉዛይ ገባ ።

ምንም እንኳን አሉላን ያህል ታላቅ አዝማች ባይኖራቸውም ቅሉ ፣ የአገራቸው መደፈር እጅግ ያንገበገባቸው ራስ መንገሻ ዐሥር ሺህ የሚሆን ጦር አሰልፈው እርሳቸውም በፈንታቸው የመረብን ወንዝ ተሻገሩና ኩአቲት ላይ ጦርነት ገጠሙት ።

ባራቲየሪ ከዐድዋ በወጣ በዐሥር ቀናት ውስጥ ራስ መንገሻ ዐሥር ሺህ ጦር አሰከትተው ሁለት ቀናት ሙሉ ተጋ አድርገው መክተው በሚያስደንቅ ጀግንነት ከተዋጉ በኋላ ድል ሆኑ ። ከኩአቲት ተመልሰውም ሰንዓፌ ላይ እንደ ሰፈሩ የጣሊያን ጦር ሲሊቱን ሲገሠግሥ እድር ደረሰባቸውና እንደ ገና ተዋጉ ። በዚህኛውም ጦርነት መንገሻ ድል ሆነው ወደ ትግራይ ሲሸሹ ደጃች ተድላ ዐባይ ሞቱ ።

“ወይኔ አሉላ! ወይኔ የበዝብዝ አሽከር! ወይኔ ወንዱ! እንዴት ሴ እዚህ ተቀምጬ ባራተሪ አገሬን ይደፍር? እርሱም ወንድ ሆኖ ጦርነት ገጥሞ ድል ነሣ? ምን ያድርግ? ምድረ እንኩቶ ሁሉ ተሰብስቦ እሰ በሱ እየተባላ አገር አስደፈረ” አሉ ራስ አሉላ የጦርነቱን ነገር እንደ ሰሙ ።

ከጋሻቸውም ተነሡና ወደ ቤተ መንግሥት ሔደው እቴጌ ጣይቱ ዘንድ ገብተው ፣ “በራቱንም በእያሉው ተነጋገርናል ። አሁንም ይኸውና እንዲህ ሆነ ፣ ተዋረድን ጀግና ባይጠፋ ለበ—ሉ ወንድ ሞልቶ እንዴት አገራችን ይደፈር? አሁንም እባክዎ

ያግልዱኝና ልሒድ ። እሥመራ ያልገባው እንደሁ ይታዘቡኝ እንዳያወም ቢ....." አሉና ነገሩን ዋጥ አደረጉት ። 'ቤት ብለው ይጥሩኝ' ሲሉ ነበር ። ግን ከፊታቸው ተቀምጠው ዐይናቸቸውን አፍጥጠው ይመለከቱዋቸው የነበሩት ጣይቱ ደግሞ ከወንድም ወንድ መሆናቸውን ዐውቀዋል ። ሁልጊዜም 'ጣሊያንን ከገራችን ማስወጣት አለብን' እያሉ የሚከራከሩ መሆናቸውን ያውቃሉና ነገሩን ዋጥ አድርገው ።

"በሚያምኑዋት በእንጦጦ ማርያም ይዠዋታለሁ ፣ ያግልዱኝና ልሒድ" ብለው በእልህ ሲንቀጠቀጡ እቴጌይቱ ተመለከቱዋቸውና ፣

"ግዴለዎትም የኔም እምነት እንደ እርስዎ መሆኑን ያውቁ የለም? አብረን እንነግራቸዋለን ይሔዳሉ ። ግዴለዎትም ይዘዎታሉ" አሉዋቸው ።

አጼ ምኒልክም ነገሩን በቸልታ ለማለፍ ወይም በዲፕሎማቲክ ብቻ ለመፍታት እንደማይቻል ከተረዱት በኋላ ራስ ወሌን ፣ ራስ ሚካኤልንና ንጉሥ ተክለ ሃይማኖትን ከነሠራዊታቸው በራስ አሉላ አዝማችነት ወደ ሰሜን ለመላክ ማዘጋጀት ጀመሩ ።

ነገር ግን በዚህ ዕቅድ ላይ ደግሞ ብርቱ ውዝግብ ተነሣበት ። አንዳንዶቹ መኳንንት ፣ 'ይህን ሁሉ ሠራዊት በአንድ ጊዜ ከመላክ ለራስ አሉላ ጦር ተጨምሮላቸው ቢሔዱ ይሻላል' ሲል በአዲስ አበባ ኑዋሪ የሆኑ የሚጠሏቸው የትግራይ ተወላጆች ደግሞ ፣ 'አሉላ በትግራይም ሆነ በሐማሴን የተጠሉ በለሆኑ በእርሳቸው መሪነት ጦር ማዝመት ጨርሶ እንዲከዳ ማድረግ ይሆናልና ይታሰብበት' ማለት ጀመሩ ። በተለይም የአጼ ምኒልክ መልእክተኛ ሆነው ወደ ትግራይ ሲመላለሱ የነበሩትና ራስ መንገሻን ለምነውና አባብለው ያመጡት ፣ ተሰፋይ ሕንጻሉ ከጥላቻቸው የተነሣ የአሉላን አዝማችነት በመቃወም አጥብቀው ተከራከሩበት ። በዚህም ሁሉ ምክንያት የሦስት ራሶች ሠራዊት ጠቅላይ አዝማች ሆነው ወደ ሰሜን ኢትዮጵያ ለመዝመት ታጭተው የነበሩት ፣ የአሉላ አዝማችነት ለጊዜው እንዲቆይ ሆነ ።

ነገር ግን ፣ ከሰሜን ኢትዮጵያ ወደ አጼ ምኒልክ ቤተ መንግሥት ይጐርፍ የነበረው ዜና ፣ የኢጣሊያኖችን ዝግጅትና ትግራይን ካልያዙ የኤርትራ ግዛታቸው ሊረጋጋላቸው እንደማይችል ያመኑበት ጉዳይ በመሆኑ ፣ ባልታሰበ ቀን መቀሌ ሊገቡ እንደሚያስቡ የሚያመለክት ስለ ነበረ ፣ አጼ ምኒልክም በጥብቅ እያሰቡበት ሔዱና የጣሊያኖች ማስፈራሪያ የሆኑትን አሉላን የማዝመቱን ጉዳይ እያመኑበት ሔዱ ።

ራስ ሚካኤልና ዋግ ሹም ብሩ ምክትሎች ሆነው በራስ አሉላ ጠቅላይ አዝማችነት ከዐሥራ ሁለት ሺህ በላይ የሆነ ሠራዊት እንዲዘጋጅና ፣ ለዚህም ዘመቻ ሃምሳ ሺህ ብር ተመደበለት ለሠራዊቱ ስንቅ ሀገራቸውንም እየከዱ ወደ ኢጣሊያ ለገቡት ማባበያ እንዲሆን ተወሰነ ።

የአሉላ ጦር ትግራይ ከመድረሱ በፊትም ለማባበያና ለስንቅ ማሰናጃ የሚሆን ዐሥራ ሁለት ሺህ ብር በአስቸኳይ ለራስ መንገሻ ተላከ ። በተጨማሪም አሽንጌና ዞብል በቀጥታ በራስ አሉላ አስተዳዳሪነት እንዲመደቡና ለጦርነቱ ስንቅና ወታደር የሚዘጋጅባቸው እንዲሆኑ ታዘዘ ።

ምንም እንኳን በአሉላ አዝማችነት ጦር ለመላክ ቢዘጋጅም ፣ ፈረንሳዮች ደግሞ ነገሩን በሰላም ለመጨረስ እንዲያመች ዘመቻው እንዲዘገይ አጼ ምኒልክን መወትወት በመጀመራቸው ፣ ነገሩ እየዘገየ ሔደ ። ባራቴሪ ግን የምኒልክን ዝግጅትና በተለይም የአሉላን አዝማችነት ከሰማ በኋላ 'የተድላሲው ዱላ' ትግራይ ከመግባቱ በፊት መቅደም እንደ ሚያዋጣው ስላመነበት ፣ አዲግራትን ፣ ዐድዋንና መቀሌን እያከታተለ ያዘ ።

አሉላ ገና ከአዲስ አበባ ሳይወጡ ፣ የመቀሌን መያዝ እንደ ሰሙ ቁጣና እልህ እንደ ተናነቃቸው ወደ ቤተ መንግሥቱ ሔዱና "ጃንሆይ ቁርጡን ልወቀው ። ኢትዮጵያኮ ዐይናችን እያየ ተወሰደች ። ምን እስቲሆን ነው ጥበቃው? እኔን አላመኑኝ እንደሆን ጃኖ ጥልተዋታልና የሚያምኑትን ይላኩ" ብለው አቤቱታ አቀረቡ ።

"አንተን ወንድሜን እንዴት አጣሁህ! 'ፈረንሳዮቹ ከገሩን ጠቅላም እንጨርሳለንና ጠብቁን' እያሉ ነው እንጂ" አለ ምኒልክ።

"እነዚህ ጃንሆይ ፈረንሳዮችን፣ እንግሊዞችን፣ ጣሊያኖችን፣ ግብጦችንም ሆነ ደርቡሾችን አጣጥሜ ዐውቃቸዋለሁ። በእም ልክ ለነርሱ በሩን ልቡን የከፈተ የለም። 'እኔ ባምነው አንተ ቦጭተው' ነው ብለሃታቸው። ለመሆኑስ ፈረንጆና ትንትን ይታመናል? እውነት እንግዲህ ታሪቅ የሚለን በልላ ወል እኮ ነው የሚሆነው?" አሉ አሉላ።

"በምን ዐይነት ውል? ይሆናል" አለ ምኒልክ።

"መቸም መቀሌን ይዘዋልና መቀሌን እናስለቅቅላቸኋለን፤ ዐድዋን ለተቆላቸውና ደንበራቸው እዚያ ይሁን ነው የሚለን። ይህን ያላሉም እንደሆነ ይታዘቡኝ" አሉ አሉላ።

"እኔ ምኒልክ በሕይወቴ ቆሜ ይህ ይሆናል ብለህ ታስባለህ!"

"እኔማ አላስበም፤ በሕይወቴ ቆሜ መቀሌ መያዟን ለምቻለውና ይፍቶዱልኝ ልዘምት" አሉ አሉላ።

"እንግዲህ መቀሌን ከያዙብህ በየት ትገባለህ" አለ ምኒልክ።

"በራያና አዘቦ ዙሬ እካለ ጉራይንና ሐማሴንን ለይዘበት እችላለሁ፤ ብቻ ይፍቶዱልኝ" አሉ አሉላ።

"ጉዱ ይባርክህ ግልፅ ስለት ነው፤ በልላ በኩልም ጦር መዝመት ይገባዋል፤ አንተ ብቻህን ከሆንክ ያጠቃሃል" አለ ምኒልክ።

ራስ አሉላም ጥቂት አሰብ አድርገና፣ "እንግዲያውማ የአንድ ራስ ጦር በበጌምድር በኩል ታጥር ከራስ መንገሻ ጋር ተቀላቅሎ ወደ መቀሌና ዐድዋ ቢያመራ የበለጠ ይሆናል" አሉ አሉላ።

"ጉዱ ግልፅ ነው ይባርክህ። እንግዲያው በበጌምድር በኩል ራስ ወሌ ይቸገራል" አለ ምኒልክ።

በዚሁ ነገሩ አለቀ። ራስ አሉላ ከምስት ሺህ በላይ የሚሆን ወታደር አሰልፈው ሚያዝያ 25 ቀን 1887 ከአንጦጦ ተነሡ። በውስጣቸውም ደጃች እንዳርጋቸው፣ ዋግ ሥዩም ጉበዜ፣ ደጃዝማች ጋይለማርያም፣ ፊታውራሪ ገነሡ፣ አዝማች አበራና ደጃች ተድላ ዋህድ ተደለደሉ። አሉላ ጉጉትና ቢታ እየተናነቃቸው ጉዞአቸውን ቀጠሉና በወረኢሉ በኩል ተጉዘው ቦሩ ሜዳ ደረሱ። ዋናው ጉዳያቸውም በዚያን ጊዜ የጁን እጠቃለው ይዘው ከነበሩት ከራስ ወሌ ጋር ተገናኝተው፣ በወጣው ዕቅድ መሠረት ዮበልን ከራስ ወሌ ለመረከብ ነበረ።

በዚያን ጊዜ በአጼ ምኒልክ ዘንድ ተደማጭነት ከነበራቸው መኳንንት አንዱ ራስ ወሌ ነበሩ። የእቴጌ ጣይቱም ወንድም ናቸው። ታዲያ ነገሩን ከራስ አሉላ እንደ ሰሙ ጠቅላላውን ዘመቻውን ተቃውመው በባራቴሪና በአጼ ምኒልክ መካከል ገብተው ነገሩን በሰላም ለመጨረስ እንደሚችሉ አስረዱዋቸው።

ራስ አሉላ ምርር ብለው አዘኑ፤ ተከዙ።

"አውሬ እያደንኩ በረሃ በተቀመጥኩ በተሻለኝ ነበር። የጉበዝ አለቃ ሆኜ በተዋጋሁ ቁጭቴን በተወጣሁት ነበር" ብለው ሲያዝኑ አዝማች አበራ ለመናቸውና፣

"ከዚህ ሌላ ምን እናደርጋለን! የምሕንስ ቤት እንደሁ ተርቷል። እንደ ልብም አይናገሩ፤ አይከራከሩ፤ የሸዋው ነገር አይታወቅም፤ ትዕግሥትን ከነርሱ ተምሬአለሁ። መታገሥ ነው" አሉ አዝማች በምኒልክ ቤት መንገሥ ለብዙ ጊዜ የቆዩ መሆናቸውን ለማሳወቅ ያህል።

"እዬ ኢትዮጵያ እዬ አገሬ! እዬ የጀግኖች አገር! እኛ እየተናከስን፣ እኛ እየተባላን ጠላት ቤትሽ ገብቶ ሙሉ ይደር? እዬ የኛ መኳንንት!" ብለው ቢተክዙ ቆዩና፣

"ባንተ ውስጥ ታማኝ ታማኝ አሽከሮች አሉህ አይደ ለም?" ብለው አዝማች አበራን ጠየቁ ።

"ለምን ሥራ የሚሆኑ?" አሉ አዝማች ።

"ወደ ሀገርህ የምንልካቸው?"

"ወደ ሐማሴን የሚሔዱ ? " ብለው ጠየቁ አዝማች ።

"አዎ ፤ ወደ ሐማሴን ሔደው ካንተ ቤት ገብተው ፣ ከዘመዶ ችህ ጋር ተገናኝተው የሚመለሱ ።" አዝማች አበራ በሐሳባቸው ከአሽከሮቻቸው መካከል ታማኞች ለመምረጥ ሲያምሰለስሉ፣ አሉላም ዒላማቸውን መምታቸውን በማረጋገጥ በጉጉት ይመ ለከቱዋቸው ጀመር ።

"አዎ እንዴታ ! አሉኝ እንጂ አይሳነኝም" ብለው አዝማች አበራ የታማኝ አሽከሮቻቸውን ብዛት በሐሳባቸው እየቆጠሩ ጣቶቻቸውን ተራ በተራ ሲያጣጥፉ ቆዩና ፣

"አንድ ዐሥር የሚሆኑ በጣም ታማኞች" አሉኝ አሉ ።

"የተወለዱትስ የት ነው?" አሉ አሉላ ።

"ከኔው ጋር ነው ፣ ሐማሴኖች ናቸው" አሉ አዝማች ።

"መልካም ነው ፣ መሸት ሲል ለብቻ አምስቱን አምጣልኝ ፤ ጉዳይ አለኝና ወደ ሐማሴን እሰዳቸዋለሁ" አሉ አሉላ ። ሁለቱ ይህን በሚነጋገሩበት ሰዓት ደግሞ ደጃች ተድላ ዋህድ ገቡና ፣

"እንግዲህ ውሰን ማድረችን ነው መሰለኝ ። ምናልባትም ራስ ወሌ ነገሩን ካስረዱት ክረምቱን ወደየአገራችን ከርመን ብንመለስ አይከፋም" አሉ ።

"ተወኝ እስቲ! ተወኝ ፣ ትዋቃችሁንም አታላሉ ! መዝመታ ችን የማይቀር ነው" አሉ አሉላ ።

"ራስ ወሌኮ እኔ አስታርቃለሁ ብለው ተማምነዋል" አሉ ደጃች ተድላ እንደ ማሾፍ እያሉ ።

"ምኒልክን ያህል ሰው ፈረንጆችን አስታርቁኝ ብለው አማላጅ ልከው ያልሆነውን ጉዳይ ፣ አሁን ማን ይሙት አንድ

ወሌ ጣሊያንን ሸንገሉ ነገር ይጨርሳል ብለህ ታምናለህ ? ይል ቅስ እንዳትዘናጉ!" አሉ አሉላ ።

"እንግዲህ መቼም አችላለሁ ብለዋል ። ታዲያ ወደየት ነን? ወደ አዲስ አበባ ልንመለስ ነው? ወይስ . . ." ብለው ተና ገረው ሳይጨርሱ ፣

"እሱማ እኔ ምኒልክም ወደዚሁ እየመጡ ናቸው ፤ ጠብቀን የሚሉትን መስማት ነው እንጂ!" አሉ አሉላ ።

መሸትሸት ሲል አዝማች አበራ ታማኞቻቸውን መርጠው ወደ ራስ አሉላ ድንኳን ወስደው አቀረቡዋቸው ። ራስም የተመ ረጡትን አሽከሮች የትውልድ መንደራቸውን ፣ ወላጆቻቸውንና የዘር ሐረጋቸውን እየጠየቁ አጣርተው ካወቁቸው በኋላ ፣ "ልጆቼ ፣ ጉብዞቼ!

አባቶቻችሁ አያቶቻችሁ ዘር ጎንዳችሁ ታማኝ ነው ። እኔም በዝናም ፣ በተግባርም ዐውቃችዋለሁ ። ቀደም ብላችሁ ወን ድሞቻችሁን አበራን ተከትላችሁ ሸዋ ገብታችሁ የኖራችሁም ለጠላት አንገዛም ብላችሁ መሆኑን አላጣሁትም ። አሁን እን ደምታዩት ጠላታችሁን ከአገራችሁ አስወጥተን ለመግባት ይኸውና ጉዞ ጀምረናል ። ስለዚህ እናንተም ነጋዴዎች ተመ ስላችሁ ፣ አገራችሁ ገብታችሁ ከዘመዶቻችሁ ጋር ከተገናኛ ችሁ በኋላ ፣ በነጋዴ መልክ አሥመራ ገብታችሁ ፣ አንደኛ ፣ በጠቅላላው ጣሊያን የሚሠራውን ሥራ ፣ ሁለተኛ ፣ ወታደሩ የት እንደ ሠፈረ ፣ ሦስተኛ ፣ ከየት ተነሥቶ በየት በየት በኩል አድርጎ ወደ ትግራይ እንደ ገባ ፣ አራተኛ ፣ ትግራይ የገባውን የጦሩን ብዛትና ሠፈር ። አምስተኛ ፣ መድፉን የጠመደበትን ቦታ ቦታውን ፣ ብዛቱን ልቅም አድርጋችሁ አጥርታችሁ እንድታመ ጡልኝ መርጫችኋለሁ ። ስትመለሱ የድካማችሁን ዋጋ እከፍላ ችኋለሁ» ብለው እጃቸውን እያስሙቱ አስምለው ለየአንዳንዳ ቸው ሁለት ሁለት መቶ ብር ሰጥተው ሲያሰናብቷቸው ፣

"ገደለዎትም አይጠራጠሩ ፣ ታማኞቼ ናቸው ፤ ጠንካሮች ናቸው ፣ ያሰቡትን ልቅም አድርገው ያመጣሉ" ብለው አዝማችም ጽኑ እምነታቸውን አረጋገጡላቸው ።

ትግራይ ገብተው ባሩቱረን ለማተራመስ ጓጉተው የነበሩት አሉላ፣ ወረኢሉ መፍረሱ ከሰነባበቱ በኋላ አጼ ምኒልክም ወደዚያው ተጉዘው እንደ ደረሱ ጉዳዩን አቀረቡላቸው።

አጼ ምኒልክ ከጠባብ ምርጫ ላይ ወደቁ። እዚሁ የማስፈራሪያ ጻላቸው ከአማቻቸው ጋር አንጃ ግራንጃ ገጠመው እጅ ታው ተይዞ ቆያቸው። ሁሉቱም እንዳያኮርፉ ምኒልክ ዘዴ ፈጠሩና፤

“ክረምቱ መግቢቱ ነው። በዚህ ክረምት ወታደሩን ማንገላታትና አገሩንም ስንቅ እጥርብ ማለት ብርቱ ችግር መሆኑን ሁላችሁም ታውቁታላችሁና፣ አሉላም ወደ የጁ ሒድና በዚያው ምንህ ተጠባበቅ። ተሰቶይ ሕንጫሉ ደግሞ ትግራይ ተሻገርና መንገሻን እየረዳህ ሁኔታውን እየተከታተልክ ላከብን . . .” ብለው ተናገሩ።

አሉላ በዚኤ ወር የጁ ገቡና፣ “የዘንድሮን ክረምት እጋሚ ባሳለፍ ቤት እያላችሁ ጥሩኝ” እያሉ እየላኩ የጥራራንና የላምሬን ወገኖች ተሻግረው ለመዝመት እንዲፈቅዱላቸው አጼ ምኒልክን በመልእክት መወትወት ጀመሩ።

በቤተ መንግሥቱ በኩል ደግሞ የአጼ ምኒልክ የቅርብ አማካሪዎችና እቴጌ ጣይቱ ጭምር ሌላ ሐሳብ አቀረቡ።

“አሉላን የመሰለ ጦረኛ ሰው ካጠገብዎ ለምን ይርቃል? ትግሬስ ከገባ በኋላ ከመንገሻ ጋር ሆኖ ቢወጋንስ? ያለዚያስ ደግሞ ቸኩሎ ጦርነቱን ገጥሞ በለስ ሲቀናው የሰጠው እንደሆንስ? እንኳን እኛን እርስዎን መናቁ አይደለም? ደግሞ ጣሊያን በብዙ እታች በይዘውስ ታላቅ ወረዳትና ምት አይደለም? ለማንኛውም በውስጡ ካለው ወታደር ጥቂቱን ወደ ራስ መንገሻ መላክና አሉላን ካጠገብዎ ማስቀመጥ ይሻላል” የሚለው ምክር አመዝኖና የራስ አሉላ ጦር ጥቂቱ ወደ ራስ መንገሻ ተልኮ አሉላም ጥቂቱን ጦራቸውን ይዘው ከየጁ ወደ ምንጃር እንዲመለሱና ክረምቱን በዚያው እንዲያሳልፉ ታዘዘ።

የጣሊያን ጦር በትግራይ ውስጥ መንሰራፋቱን እየተጠለ ለለ ሔዶ ምኒልክም የተጠናከረ ጦር ማዝመት የሚያስፈልጋቸው እየሆነ ሔደ። በዚሁ ጊዜም ነበር አሉላን ጠርተው፣

“አንተን ዘማች ከማድረግ ረዳቴ እንድትሆንኝና ራሴ የምዘምትበት ጦርነት ከቅርቤ እንድትሆን ፈልጌ ነው ያስቀረሁህ። ለሁንም ራስ መኮንን እንዲዘምት ታዝዟልና ስለቱን መንገዱን ሁናቴውን ተሱ ጋር ተመካከሩበት” ብለው ከራስ መኮንን ጋር አገጣጠሙዋቸው።

“ምን ከፍቶኝ! ሲሆን ሲሆን ከጌታዬ ከራስ መኮንንም ጋር ብዘምት ባልጠላሁ። ካልሆነም መንገዱንና ብልሃቱን እመለከታለሁ፤ ስለዚሁ የሚረዱም ሰዎች አሰማቸዋለሁ” አሉ ትረታቸው እንዳያጋልጣቸው እየተናነቁት።

ገና ወረኢሉ መፍረሱ በነበሩበት ጊዜ፣ ወደ ሐማሴን የስዶቶቻቸው አምስቱ “ምርጥ ምርጥ” ሐማሴኖች በተነገራቸው ስልት መሠረት አሥመራ ገብተው በአካለ ጉዛይ፣ በእንዳ ገራት፣ በዐድዋ፣ በመቀሌና አምባላጌ በግምራ በኩል እያርገው በቀኝና በግራ አቅራርጠው አሉላ ከጠበቁት በላይ መረጃ አቀረቡ። አሉላም ከጠበቁት በላይ ደስ ሏቸው። እነዚያ ልዩ ተመላካቾች ሌላም መርዶ ነገሩዋቸዋል። አሥመራ የነበረቸውን እልፍኞቻቸውን ጣሊያኖች አቃጠሉ፣ ‘እበቶች ልባቸው ውጣ እንዲሆን፣ የአሉላ ቤት በነበረበት ቦታ ላይ እነሆ የውግ ጋጣ መሬገበት’ ብለው መናገራቸውንና ነገሩም እውነት መሆኑን ሲነግሩዋቸው፣

‘የእርሱን ልብ ደግሞ አታጥለጥለው’ አሉ።

አምባላጌ ላይ በተደረገው ጦርነት እንደገናም መቀሌን መክበብ የተደረገውን ስልት ያቀነባበሩት ራስ አሉላ ነበሩ።

በመኳንንት ሹኩቻ በተከፋፈለቸው ትግራይ፣ አንበሳ ሹመት ቀርቶ በሹመትም ለመተመጥ የተንገላታት አሉላ፣ ጣሊያንን [illegible] ከሰሜን ኢትዮጵያ አስወጥተው የመረብ ማዶ ግዛታቸውን መመለስ፣ ያለዚያም የምኒልክ የጦር አበጋዝ መሆን

ቀናው ጊላግቸው ከሆነበት ጊዜና ውሳኔ ላይ ደርሰዋልና ፣ ያጠኑትን ያህል ፣ ያመኑበትን ያህል ፣ የሚያውቁትን ያህል ፣ የችሎታቸውን ያህል ፣ ጣሊያንን የመዋጋታቸውን ያህል ፣ አሥመራ ከተማ ላይ የነበራቸውን ኀጀአቸውን የናፈቋትን ያህል ፣ የልብ ምክራቸውን ለራስ መኮንን አበርክተው ፣ አስዘምተው ፣ በመጀመሪያ አምባላጌ ላይ ድል አስገኝተው ፣ ቀጥለው መቀሌን ካስከበቡ በኋላ ፣ "ሰበይቲ ሸዋ ሸህ ትውለድ" እሉና ያረረ አንጀታቸውን ቅቤ አጠጡት ። ከኩራት ጦርነት ሲመለሱ እንደ ተሠሩትም ሹርባ ተሠርተው ጸጉራቸውን አንድ ጥዋ ቅቤ ተቀቡት ።

መቀሌ የነበረው የጣሊያን ጦር እንደ ተከበበ ጣሊያንም መልእክተኞቹን ወደ አዲስ አበባ በመላክ ነገሩን በእርቅ ለመጨረስ ጠየቀ ። እምዬ ምኒልክም "እኔ የሰላም ተጋፊ አይደለሁም ። ሰላም ያበጠላችሁ እናንተ ናችሁ ፣ አሁንም ሰላም ከተመኛችሁ እሺ" ብለው እንደገና የሰላም እጃቸውን ዘረጉ ።

አጼ ምኒልክ ለዚያ ጦርነት በአዝማችነቱ በራስ መኰንን ፊንታ አሉላን ልከው ቢሆን ኑሮ ለሰላም ድርድር የሚያደርስ ጊዜና ነጥብ ጣሊያኖች ባላገኙ ነበር !

ጣሊያኖች በሰላም ከመቀሌ ለመውጣት በ ሚቻኩሉበት ወቅት ደግሞ ፣ "ምኒልክ ያን ሰይጣን ፣ ያን አሉላ የሚሉትን ምትሐት የሐማሴንና የሠራዬ ገዥ አድርገው ሊሰዱት ነው" የሚል ወሬ አሥመራ ገባና ጣሊያኖችን ማሸበር ጀመረ ። እውነት ያለመሆኑን ባራቴሪም በሰላዮቹ አማካይነት ካረጋገጠ በኋላ ወደ ሀገሩ በአስተላለፈው ማብራሪያው ላይ ፣

"የኛ ጥላቻ በደም ሥሩ የሠረፀበትንና መራራ ጠላታችንን አሉላን አጼ ምኒልክ ከግንባር መሥመር ወደ ኋላ መልሰውልናል ። ምክንያቱም ግልጽ ነው ። ያ—ግደለሽ ሰውዬ ጦርነት ከገጠመ ከትእዛዝ ውጭ ሆኖ ወደፊት በመግፋት ለሰላማዊ ንግግርና ውል በርና ጊዜ ሊሰጥ የማይፈልግ መሆኑን በመገመታቸው ነው" ብሏል ።

ይሁን እንጂ ሲጨነቁ 'እርቅ' ፣ ተንፈስ ሲሉ ገፊት ቢያ
የነበሩት ጣሊያኖች ነገሩን በእርቅ ለመጨረስ በማስቸገ
ው ፣ ምኒልክም አዲሱን የማስፈራሪያ ዱላቸውን ጅንፎና ጦር
ልቁለት ጀመር ። ያሉላ መታጠቅ ጣጣውን የሚያከትምላቸው
ንት እንደሚሆን ምኒልክ ያመኑበት ጉዳይ መሆኑን የሚያ
ስቡት ዝግጅት ሆነ ።

አሉላ በዐድዋ ጦርነት

የኢጣሊያ ወታደሮች ምፅዋ ከደረሱበት ዕለት ጀምሮ ፡ ራስ አሉላ የፈሩትና አስተድመውም የተከላከሉት ጉዳይ እየገፋ መጣና ዐድዋ ላይ ትልቁን ጦርነት አስነሣ ።

ከኢጣሊያኖች ጋር በሰላም ለመኖር ታላቅ እምነትና ተስፋም የነበራቸው አጼ ምኒልክ ፡ ዝነኛውን የውጫሌን ውል ሲፈራረሙ ዐሥራ ሰባተኛው አንቀጽ አከራካሪ ብቻ ሳይሆን ጦርነትንም አስከተለ ። ያ ግጠኛ አንቀጽ የሚለውም ፡

"የኢትዮጵያ ንጉሠ ነገሥት ፡ ከአውሮፓ ነገሥታት ለሚፈልጉት ጉዳይ ሁሉ በኢጣሊያ መንግሥት አጋዥነት መላክ ይቻላቸዋል" ነበር ። ይህም አንቀጽ በአማርኛው ቋንቋ "ፈቃዱ የሆነ እንደሆነ" የሚል ቃል ያለው ሲሆን ፡ በኢጣሊያንኛው ቋንቋ ደግሞ "ይገባዋል" የሚል የግዴታ መንፈስ ያዘለ ኑሮ ሁለቱ ሳይገጣጠሙ ቀሩ ።

ራስ አሉላ ግን ፡ የውሉን ነገር እንደ ሰሙ ፡ 'ዝንጀሮን ካልመከሩ ፈረንጅን በወረቀት ለመከላከል እንዴት ይሆናል!' ብለው ነበር ። የፈሩት አልቀረላቸውም ለጦርነቱ ከምኒልክ ጋር ሆነው ተሰለፉ ።

በጀኔራል ባራቲዬሪ አዝማችነት ፡ ሃያ ሺህ ወታደር አሰልፎ ከሰድሳ በላይ መድፍ ጭምር ከአሥመራ ተነሥቶ ትግራይ የገባው የኢጣሊያ ጦር ፡ በመጀመሪያ አምባላጌ ፡ ቀጥሎ መቀሌ ላይ ከሆነ በኋላ እንደገና ኃይሉን ጨምሮ በአራት ጀኔራሎች አዋጊነት መድቦ ወደፊት ገፋ ።

አጼ ምኒልክም በራሳቸው አዝማችነት ፡ ከእቴጌ ጣይቱ ጀምሮ በአንድ ንጉሥ ፡ በሰባት ራሶች ፡ በአንድ ዋግ ፡ ሥዩምና በአንድ

ፊታውራሪ አዋጊነት ከሰባ ሽህ በላይ የሆነ ጦር አሰልፈው ወደ ዐድዋ ገሠገሡ ።

ሁለቱም ወገኖች ለታላቅ ጦርነት መሰላለፋቸውን የተመለከቱት እውነተኞቹ ዜጎች ደግሞ ፡ የግል ጠባቸውንና ኩርፊያቸውን ጠብ ርግፍ እያደረጉ ወደ ወገን ጦር ተቀላቀሉ ።

ከእነዚያም ቁርጠኞች ወገኖች ፡ ደጃዝማች ባሕታ ሐጐስ ራስ ስብሐትና ራስ ሐጐስ ተፈሪ ዋና ዋናዎቹ ነበሩ ። በተለይም ደጃዝማች ባሕታ ሐጐስ ቀደም ብለው የኢጣሊያኖች ደጋፊ ሆነው በማገልገላቸው የአካለ ጉዛይ ገዥ ሆነው ነበር ። በዚህም ጊዜ በግዛታቸው ውስጥ የሚገኘው ለም መሬት ተቆጥሮና ተከልሎ ለኢጣሊያኖች እንዲሰጥ እንዲያደርጉ ታዘዙ ። ቀጥሎ ደግሞ ፡ በግዛታቸው ውስጥ የሚገኙትን ቆነጃጅት እየመረጡ ለኢጣሊያውያን ወታደሮች እንዲሰጡ ታዘዙ ። በዚህ ጊዜ ባሕታ ሐጐስ አሻፈረኝ ብለው ይነሣሉ ። ባለቤታቸውም ፡

"ምነው እነርሱ ያዘዙህን ብትፈጽም" ይሏቸዋል ።

"እሺ እንግዲያው በመጀመሪያ ያንችን ልጆች ልስጣቸዋ!" ይላሉ ባሕታ ሐጐስ ።

"እዋይ! ይህስ አይሆንም!!" ይላሉ እናት ።

"ነገሩ ባንች ላይ ሲመጣ የእናትነትሽ ልብ ተነካ ። ሌሎች እናቶችም ልባቸው እንደሚነካ አስቢ" ብለው ባሕታ ፡ "የወገኖቼን መሬትና ቆነጃጅት ለቀይ መርዘኛ እባብ አሳልፌ አልሰጥም" ብለው 'አሻፈረኝ' ይላሉ ።

ወዲያው የበላያቸውና ተቆጣጣሪያቸው የነበረውን ኢጣሊያዊ የመቶ አለቃ ራሳቸው ጉረሮውን አንቀው ይጥሉና በእግራቸው ረግጠው በጕራዴያቸው ሲወጉት የመቶ አለቃው ፡

"ኢጣሊያኮ ኃያል ናት" እያለ ሲጮህ ባሕታም ጉሮሮውን በጕራዴያቸው እንደ ወጉ ፡ "ኢትዮጵያም ከኢጣሊያ የበለጠች ኃያል ናት" ብለው ረሸኑት ። ቀጥለውም ሐላይ በተባለው ቀበሌ ከነበረው የኢጣሊያ ጦር ጋር ገጥመው ከፍተኛ ጀብዱ ፈጽመው በቆራጥነት ተሠዉ ። ሕዝቡም ፡

“ባሕታ ባሕታ ሰገነይቲ
አንበሳይ ትውልድ ሰበይቲ
በሐንቲ ጠመንጃ ቀታል ምእቲ”

ትርጉሙም

“የሰገነይቲው ጀግና ባሕታ
እናትህ አንበሳ ወልዳ አሳደገች ወይ አጥብታ!
በአንድ ጠመንጃ መቶውን የምትመታ!”

ይህ የጀግንነትና የአንድነት ዜና በያለበት ማስተጋባት ጀመረና በሹመትና በልዩ ልዩ ምክንያት አኩርፈው የነበሩት መኳንንትና ወታደሮች ሁሉ ከኢጣሊያኖች አካባቢና ከየነበሩበት እየወጡ ወደ አጼ ምኒልክ ገሠገሡ። ከኢጣሊያ ጦር ጋር ተሰልፈው የነበሩትና በቅጽል ስም “ባሻ ባዙቅ” እየተባሉ ይጠሩ የነበሩት የኤርትራ ተወላጆችም ፣ “እንጀራቸውን ብንበላም ለነሱ ብለን ፣ አገራችንና ንጉሠ ነገሥታችንስ አንወጋም” ብለው ውስጥ ውስጡን ዐድመው ብዙዎቹ በጦርነቱ ሳይዋጉለት ቀርተዋል ።

አጼ ምኒልክ ኅዳር 19 ቀን 1884 ውጫሌ ላይ ከኢጣሊያ መንግሥት ወኪሎች ጋር በተፈራረሙት ውል መሠረት ፣ ዐሥራ ሰባተኛውን አንቀጽ አጼ ምኒልክ እንዳለ እንዲቀበሉ ለማግባባትና ለማስፈራራትም የኢጣሊያ መንግሥት ልኮት አዲስ አበባ መጥቶ የነበረው አንቶኔሊ የተባለው ኢጣሊያዊ ከአጼ ምኒልክ ፣ ከእቴጌ ጣይቱና ከመኳንንቱ ፊት ቀርቦ ፣

“ይህን ነገር እምቢ ካሉ ጦርነት መነሣቱን እንዲያውቁት ያስፈልጋል!” ብሎ ሲደነፋ ፣ እቴጌ ጣይቱ ደግሞ ከእርሱ እጥፍ ጊዜ ቱግ ብለው ተቆጡና ፣

“እኛ ለራሳችን እንበቃለን ፤ የሀገራችንንም ክብር እንጠብቃለን ፤ እንፈራችሁም በፈቀድነው ጊዜ ከመሬታችን ከሀገራችን ተፉራ እንደ ድንጋይ እንፈነቅላችኋለን” አሉ ።

እርሱም ከአዳራሹ ሲወጣ ከምክሩ በኋላ እንደገና መለስ ብሎ ፣ “የምንገጥመውኮ ጦርነት ነው ፣ ወን[illegible] ፣ በሆነላቸው እንኳን ሴቶቹ” አላቸው ።

“የእኔ ሴትነትና ያንተ ወንድነት የሚለካው እዚያው ጦር ሜዳ ነውና እንዳትቀር” ብለው ሲመልሱለት ራስ አሉላ ሰምተው ነበርና ፣

“እኔም የእቴጌ ጦር አበጋዝ እሆናለሁ” ብለው ነበር ። ምኒልክ ግን አሉላን የእርሳቸው የቅርብ ረዳትና አማካሪ የስልትም አስተባባሪ አደረጉ እንጂ ለእቴጌ አልሰጧቸውም ። አሉላ ከአማካሪነታቸው ሌላ ፣ በጠላት እንቅስቃሴ ላይ በስልት አስተባባሪነትታቸውም ማተኮር ዋናው የጦርነት መቅድም መሆኑን ስለሚያውቁ ፣ ቀደም ብለው በጣሊያኖች ሠፈርና እንቅስቃሴ ላይ አሠማርተዋቸው የነበሩ የመረጃ ሠራተኞቻቸው ያስገኙላቸው ውጤት ለጦርነቱ ከፍ ያለ አስተዋጽኦ ሊያበረክት ችሏል ።

የካቲት 22 ቀን 1888 ቅዳሜ ሌሊት በኢጣሊያ የጦር ሠፈር ውስጥ የነበሩት ሁለት የመረጃ ሠራተኞቻቸው ከኢጣሊያ የጦር ሠፈር ሾልከው ወደ ዐድዋ ገሥግሠው በራስ አሉላ ሠፈር ደርሰው ከራስ ዘንድ ቀረቡና ፣

“ጣሊያን ከንጋቱ ላይ ወደዚህ ሊመጣ ተዘጋጅቷል ፣ ሰሞኑን እዚህ የነበሩት ሰላዮቹ ባቀረቡለት ወሬም መሠረት የአጼ ምኒልክ ሠራዊት ስንቁን ሊፈልግ መበታተኑንና ንጉሠ ነገሥቱ ከጥቂት ወታደሮች ጋር ብቻቸውን የቀሩ መሆኑን ደርሶበታልና ተጠንቀቁ” ብለው ነገሩዋቸው ።

ከእነዚህኞቹ መልእክተኞቻቸው ቀደም ብሎ ደግሞ ፣ በዚሁ በዐድዋ ጦርነት ታሪክ ምዕራፍ ውስጥ ስማቸው ሲወሳ የሚኖረው ፣ ባሻይ አውአሎም ሐረጎትን ወደ ሐማሴን ዘመዶቻቸውን ለመጠየቅ እንደሚሔዱ ተመስለው ፣ ገብተው የኢጣሊያንን ሠፈር ሰልለው እንዲመለሱ በራስ መንገሻና በራስ አሉላ አማካይነት ከንጉሠ ነገሥቱ ዘንድ ቀርበው ፣ ጣሊያኖችን እንደ ምን አድርገው ሰልለው እንደሚመለሱ ስልታቸውን ተናግረው አጼ ምኒልክም ተስማምተውበት ተልከው ነበር ።

ባሻይም ከዐድዋ ገሥግሠው ከኢጣሊያኖችቹ ሠፈር እን
ደረሱ፣ የአጼ ምኒልክ ጥላቻ ያላቸው መሆናቸውን ተናገረው
የጣሊያኖች ፈቃድ ከሆነም የምኒልክን ሁኔታ ሊሰል
እንደሚችሉ ያመለክታሉ ። ጣሊያኖቹ የጦር አዝማችም የበ
ዩን ሐሳብ ይቀበልና ሌሎች ሰላዮችም ጨምሮ ወደ ዐድ
መልሶ ይልካቸዋል ። ባሻይ ዐድዋ ከገቡ በኋላ 'ዘመድ ጠ
ልምጣ እናንተ እዚህ ጠብቁኝ' ብለው ከእነዚያ ከእውነተኛ
የኢጣሊያ ሰላዮች ተለይተው በምሥጢር ከሁለቱ ራሶች ጋ
ተነጋግረው ከጨረሱ በኋላ፣ ከእርሳቸው ጋር የተላኩት እው
ተኞቹ የኢጣሊያ ሰላዮች እንዲያምኑ ተብሎ፣

"በንቅ ያስቀብህ ሁሉ ወደ አገርህ ሒደህ ስንቅህን
ጋጅተህ እንድትመለስ ተብለናል" የሚል የማስመሰያ ዐዋጅ
ዚያ ሰላዮች በነበሩበት አካባቢ ይለፈፋል ። ወዲያው ደግሞ
ሥጢር ለየጦር አበጋዞቹ ትእዛዝ ይተላለፍና ሠራዊቱ የውጊ
መሥመሩን እንዲይዝ ይደረጋል ።

ይህ ከሆነ በኋላ ባሻይና የጣሊያን ሰላዮች ከዐድዋ
ከው ይወጡና ወደ ኢጣሊያ ሠፈር ሲገሠግሡ ሒደው የሰ
ትን 'ዐዋጅ' ይናገራሉ ።

የጣሊያኑ ጦር አዝማች በዚህ መረጃ መሠረት እንቅስ
ውን ሲጀምር፣ ራስ አሉላ ደግሞ ባሻይንም ጭምር የሚከታ
ሁለቱን ሰላዮቻቸውን ወደ ኢጣሊያ ጦር ሠፈር አካባቢ፣ '
ገደኞች' አስመስለው ልከው ነበር ። በዚህም መሠረት በሁ
አቅጣጫ ከተላኩት ሰላዮች ትክክለኛውን የጠላት እንቅስ
ዜና አግኝተው፣ ለአጼ ምኒልክ አስረዱ ። ቀጥለውም አ
ላይ የሠሩዋቸውን እልፍኝ ከአዳራሽ ቤቶቻቸውን ያቃጠሉ
ውን የመረሩ ጠላቶቻቸውን ለሁለተኛ ጊዜ የሚያቃጥሉበ
የውጊያ ስልት አውጥተው መሥመራቸውን ይይዛሉ ።

በቀረበላቸው መረጃ መሠረትም የኢጣሊያ ጦር አ
ገሠ በዐድዋ ተራራዎችና ኮረብታዎች መካከል ከንጋቱ
ገባ ።

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ለማስተናበርና [illegible]
መረባቸው ።

ኢትዮጵያውያንን በመከፋፈልና ውለታ በማዋረስ ግዛት
እናስፋፋለን፣ የቅኝ ግዛት ባለቤቶች እንሆናለን፣ ብለው የተነ
ሡት ኢምፔሪያሊስቶች መኳንንቱን እርስ በርሱ ለማጋጨት
ራስ መንገሻን በስሜን፣ ራስ ሚካኤልን በምሥራቅ በኩል በም
ኒልክ ላይ እንዲያምፁ እንዲያደርጉ፣ ምኒልክ ከወደቀም በኋላ መኳ
ንንቱን እየነጠሉ በመውጋት ኢትዮጵያን ለመውረር ሲያሴሩ
ጠላትነት የነበረው ሚራ ከሸፈ፣ የኢትዮጵያን ሕዝብ አንድ
ነትን አጠንክሮ ወንድሞችና ከንዱን አስቀድሞ በአንድ አዝማች
ትእዛዝ፣ በአንዲትም ሰንደቅ ዓላማ ሥር በመሰለፉ፣ ሊከፋፍሉት
ሊያበጣብጡትና ሊገዙት በተነሡበት ጠላቶቹ ላይ ብርቱ ክን
ዱን ማለባቸው ።

እሑድ የካቲት 23 ቀን 1888 ከንጋቱ ዐሥራ ሁለት
ሰዓት ላይ የተጀመረው ጦርነት፣ ቀኑን ሙሉ ውሎ ወደ ማታ
ሲያበቃ፣ ድሉ ሙሉ ለሙሉ የኢትዮጵያውያን ሆነ ። በጦርነቱም
ከወራሪው ጠላት በኩል ዐሥራ ሺህ ወታደሮች ሲሞቱ አንድ
ሺህ አምስት መቶ ቆስለው ሦስት ሺህ ተማረኩ ።

ከኢትዮጵያም በኩል እስከ ስድስት ሺህ የሚገመቱ ሲሞቱ
ስምንት ሺህ የሚሆኑ እንደ ቆሰሉ ተገምቷል ።

ራስ አሉላ፣ በድሉ ማግሥት ከአጼ ምኒልክ ዘንድ ቀርበው፣
"ጃንሆይ! ድላችን ገና ነው፣ ጠላት ከማገገሙ በፊት ወደ
አሥመራ እንገሥግሥ! ያለዚያ እኛንም ሆነ ልጆቻችንን ሰላም
ለፍቶ የሚነካ፣ አንድነታችንን የሚከፋፍል ጠንቅ ደግሞ ይተክ
ልብናል" ብለው አመለከቱ ።

"ግብረ ሥጋ ነው፤ ሐሳብህን ወድጀዋለሁ። ግን ከመኳንንቱና ከጦር አበጋዞቹ ጋር ብንመክርበት ይሻላል" አሉ አጼ ምኒልክ።

"እንግዲያው እስኪ መክርበትና ጦሩ እስቲዘጋጅ ድረስ ጃንሆይ ይፍቀዱልኝና እኔ የመረብን ወንዝ ተሻግሬ ልሥራበት ከእምመሬ የሚመጣ ጦር ቢኖር ልከላከል" አሉ አሉላም፤ ንጉሠ ነገሥታቸውን በዐይነ—ሕሊናቸው ጥምር እየታገዙኑ። በሐሳባቸው ደግሞ፤ 'የመረብን ወንዝ ከተሻገርኩ የማደርገውን ዐውቃለሁ' እያሉ።

"አንተ በሌለህበትስ ምን ተብሎ ይመከራል? ከመረብ ምላሽ ያለውን አገርም ሆነ ጣሊያኖቹ የሠፈሩበትን ሁሉ የምታውቀው አንተ ነህ። ማናቸውንም ነገር ማስታወቅ ይገባሃልና ከመኳንንቱ ጋር እንምከርበት" አሉ አጼ ምኒልክም።

በዚህ መሠረት አጼ ምኒልክና እቴጌ ጣይቱ ባሉበት፤ መኳንንቱና የጦር አበጋዞች ቹ ተጠርተው አሉላ ያቀረቡት ሐሳብ ለምክክር ቀረበ።

'አገሩ ስለ ተራበ ለሠራዊቱ የሚሆን ስንቅ የለም። ሠራዊቱም በጉዞና በረሃብ ተጎድተውኋል፤ በደረሰውም እልቂት አዝኗል።

"እንደዚሁ የተጎዳውን ሠራዊት ወደ መረብ ምላሽ ብናዘምተው ደግሞ፤ ጣሊያኖች ያደረሱበት ችግር እንሰ ሕዝቡ በይበልጥ ይጎዳብናል። ምናልባትም የጣሊያን ጦር ያለ የሌለ ኃይሉን ይዞ ከመጣብን ጦርነትም ገጥመን ድል የሆን እንደሆነ መላዋን ኢትዮጵያን ይይዝና ነጻነቷ ጨርሶ ሊጠፋ ይችላል።

"ስለዚህ ባይሆን ሠራዊቱ ካረፈና ከገገመ በኋላ፤ አገሩም ጥሩ ያለ አዝመራ ሲያገኝ በቂ ስንቅና ዝግጅት አድርገን ብንዘምትበት ይሻላል እንጂ፤ አሁኑኑ ወደ መረብ ምላሽ መዝመራችን ከጥቅሙ ጉዳቱ ያመዝንብናል" የሚል ሐሳብ ከመኳንንቱ ቢሰነዘር፤ አጼ ምኒልክም ይህንኑ አስተያየት ተቀብሉትና የአሉላ ሐሳብ ተቀባይነት ሳያገኝ ቀረ።

አጼ ምኒልክ በጦርነቱ የወደቁባቸውን ጀግኖቻቸውን በክብር አስቀብረው፤ ቁስለኞቹንም በእንክብካቤ እንዲጠበቁ ካደረጉ በኋላ ወደ መናገሻ ከተማቸው ጉዞአቸውን ሲጀምሩ፤ ለትግራይም መኳንንቶች በቂ መተዳደሪያ፤ ሹመትና ሽልማት ሰጥተው

ራስ መንገሻም የራስ ወሌን ልጅ ወይዘሮ ከፈይን እንዲያገቡ አጼ ምኒልክና እቴጌ ጣይቱ ፈቅደው ነበሩ፤ ለመሸርሸ መኳንያ የሚሆንም ከፍ ያለ ገንዘብ መደቡላቸው። ቀጥሎም የትግራይ መኳንንት ከራስ መንገሻ ጋር ከልብ እንዲታረቁና አገራቸውን በአንድነት እንዲጠብቁ፤ 'ከእንግዲህ ወዲያ ነውር ነገር እንዳልሰማባችሁ አደራ' ብለው፤ የስሜኑን ግዛታቸውን እንደየትውልድ ዘርፋቸውና እንደየአገልግሎታቸው አከፋፈሉ። በዚህም መሠረት ራስ መንገሻ፤ ቀጥሎ ራስ ሐጎስና ደጃዝማች ሐድጉ ተምቤንንና ሽሬን፤ ተስፋዬ ሐንጣሉ ዋጅራትንና አጋሜን፤ ራስ ስብሐት እንደርታን እንዲገዙ ተሾሙ።

በትግራይ ነገሥታት መሳፍንትና መኳንንት የዘር ሐረግ ውስጥ በቀጥታ ክር እንኳ ያልተያያዙት አሉላ በትግራይ ውስጥ ታላቅንና ሰፊውን ግዛት ተሰጡ። ዋና ከተማቸው ዐድዋ ሆኖ እስከ መረብ ወንዝ ድረስ ያለውን ሰፊ ግዛት ሲሾሙ በትግራይ ታሪክ ውስጥ አንድ የገበሬ ልጅ ከዚያ ደረጃ ላይ ሲወጣ የመጀመሪያው በመሆናቸው በትግራይ ውስጥ 'ጉድ' ተባለ።

በሹመቱ የትግራይ መኳንንትና መሳፍንት እንገታቸውን ቢደፉበትም፤ የገበሬው ልጅ ሁሉ ደግሞ የኩራቱና የሚመካበት ሹመት ሆነ። እንደ ርስተ ጉልቱ ሁሉ፤ መኳንንቱ ባይሾሙበትም፤ ገበሬውና ነጋዴው እየተቀባበለ ወንድ ልጅ በተወለደ ቁጥር "አሉላ" እያለ ስሙን ይሠይም ጀመር። በአሉላ የላቀ ሹመትና ማዕረግ እንደገና ቅናት ያቃጠላቸው እነራስ ሐጎስ በአዝማሪዎቻቸው አፉ ቀላጤነት፤

"እኒህ የሸዋ ሰው እንዴት የዋህ ናቸው፤
የነገሥታት ሐረግ መምዘዝ ተስኗቸው
አገር ለገበሬ ግዛ ማለታቸው።
'ወዲ ቁቢን' አምነው ዐድዋን መስጠታቸው፤"

እያሉት ግጥሙን በመጀመሪያቸው ሕዝቡ ደግሞ ፣

"እንደዚህ የሸዋ ሰው አገር ይወዳሉ
መሬት ለገበሬ እያሉ ያላሉ ።
ጀግና የሚወዱ የሚሾሙ ጀግና
ምኒልክ የሚሉ ንጉሥ አለን ገና ።
የትግራይ መኳንንት ምንም እያለቅሱ
ገበሬ ሲሾሙ ወደዋ ባይ ንጉሡ!"

እያሉ በማሲንቆዎች አማካይነት በየድግሱና በየወንዙ እያስዘፈኑ በይበልጥ አሳረሩዋቸው ።

የምኒልክ ታማኝና ባለሟል የሆኑት አሉላ ፣ ትግራይ ውስጥ በፈለጋቸው ቀን ፣ ወደፈለጋቸው ቦታ እንደልባቸው የሚዘዋወሩ መንገሻንም ሆነ ሌሎቹን የማይፈሩና ለማንም የማያገበድዱ ሆኑ ። የትግራይ መኳንንትም ሆዳቸው እያረረ አሉላን በአክብሮትና በፍርሃትም መመልከት ከተገደዱበት ሁኔታ ላይ ደረሱ ። አሉላ ዘቀሊ ከምትገኘው ጉጆአቸው ፍል ያለች አዲስ ቤት አዘሉም ውስጥ በማሠራታቸውም ፣ የትግራይ መኳንንት ፣ 'ሌላ ንጉሥ አበበስ እንደሆን' እያሉ የጥላቻና የንቀት ወሬ ማስተጋባት ጀመሩ ።

እርግጥ ነው ፣ አሉላ መረብ ወንዝን ተሻግረው ጣሊያኖችን እንደሉ አስወግተው ግዛታቸውን በእጃቸው ለማስገባት ብርቱ ምኞት ነበራቸው ። ለዚያ ዕድል የሚሆናቸውንም ጊዜ በጉጉት ነበር የሚጠባበቁት ። ግን ፣ ንጉሠ ነገሥቱ ከሚከተሉት ፖሊሲ ማፈንገጥ እንደማይገባቸው እያመኑበት ሔደዋል ። ቢሆንም አሉላ ግዛታቸውን ከዱሮው ግዛታቸው ጋር በማገድ ለማቀራረብ ሕዝቡም ከሥር ከመሠረቱ የነበረውን አንድነት መተሳሰብ እንዳይቀዘቅዝ በተቻላቸው መጠን ይጥሩ ነበር ።

ከመረብ ወንዝ ማዶ በመገበራት ቁጭ የነበሩትንም ኢጣሊያኖች ሁኔታ በየዕለቱ እየተከታተሉ ፣ 'እስከ እስከ መቼ ነው በዝምታ የምናያቸው?' እያሉ መተከዛም ፣ አለምርርላቸውን አስጨንቆ የያዛቸው ጉዳይ ሆነ ።

የሁለቱ ራሶች ፍጻሜ

፩

አጼ ምኒልክ ትግራይ ውስጥ ያደረጉት ሹም ሽር ፣ የአጼ ዮሐንስ ወራሽ ሆነው መላውን ኢትዮጵያን ለመያዝ ሲመኙ የነበሩትንና ትግራይን እንደ ግል ርስታቸው ሲቆጥሩት የነበሩትን መንገሻን ቅር እያሰኛቸው ሔደ ። ከዚያ ሌላ ደግሞ ፣ 'ወዶ ቀበ' ሲሉት ግዛት ይዘው የምኒልክ ባለሟል ሆነው ገዥ የነበረው ከንዳቸው ፈርጥሟል ። የሥልጣናቸው መወበሩና የአደራ አባታቸው ማፈንገጥ የልባቸውን ቁስል እየወጋባቸው ዕረፍት በማጣታቸው ፣ ከኢጣሊያኖች ጋር ታርቀው የሚፈልጉትን የጦር መሣሪያ አግኝተው ፣ ሲሆን ሲሆን የምኒልክን ያለዚያም በምኒልክ ሹማምንት የተከፋፈለባቸውን ትግራይን አስታለው ይዘው 'አሻፈረኝ' ለማለት ፣ ከሚያመቻቸው ደረጃ ላይ ለመውጣት ሲሉ የእንግሊዝ ንግሥት ቪክቶሪያ ከኢጣሊያኖች ጋር ከልብ እንዲያስታርቋቸው በምሥጢር ደብዳቤ ሰደዱ ።

ሁኔታቸውን በቅርብ ርቀት ሲከታተሉ ከነበሩት የውጭ አገር ተወላጆች አንዱ የሆነው ዋይልድ የተባለው እንግሊዛዊ ፣ ወደ ትግራይ ሔዶ ፣ ከራስ አሉላ ጋር ተገናኝቶ በሚጫወቱበት ሰዓት ነገሩን አንሥቶ ፣

"ራስ መንገሻ በእንግሊዝ አማካይነት ከኢጣሊያኖች ጋር ቢታረቁ እርስዎስ አይታረቁም ወይ?" ብሎ እንደ ዋዛ ሲጠይቃቸው ፣ ራስ አሉላ ከት ብለው ሣቁና ፣

"ከእንግሊዝ ወዳጅ ምን ሊሆን ነው? ከጣሊያኖች ጋር የሚታረቀው? ከመረብ ማዶ ከያዙት አገር ቁራሽ መሬት አይለቁትም ፤ የእርሱን ለመውሰድ ይፈልጋሉ እንጂ ምን ሊያገኙበት ይችላል?" አሉት ።

"ከጣሊያኖቹ ጋር ከታረቁማ የጦር መሣሪያ ለማግኘት ያመቻቸው ይሆናል!" አለ ዋይልድ ። "የጦር መሣሪያ ቢያከማቹስ ምን ሊሆን ነው! ምኒልክን ወግቶ ዙፋኑን ሊያስመልስ ነው! ወይስ ጣሊያኖችን ወግቶ ከሐማሴን ሊያስወጣ ያስባል? ምንድን ነው ዓላማው?" ብለው መልሰው ጠየቁት ።

"ምናልባት ትግራይንስ እንደ ድሮው በሙሉ ሥልጣን ለመግዛት ቢችሉስ?" አላቸው ።

"ይህም አይመስለኝም! ከእንግዲህ ወዲያ ትግራይንም ቢሆን አጠቃሎ ሊይዙና ብቻውን ሊፈነጩ አይችሉም ። እኛም ራሱ ብሆን አላደርገውም ። ትግራይ በእጁ አልነበረችም? ራሱ አይደለም ሃገሩን አበላሽቶ ከጁ ያስወለቀት? እንዲያው ትግራይ አሁን የሰጡትንም ግዛት ማስተዳደር አልሆነለትም ። ጥንድ በኩል ሐጎስ፣ በሌላ በኩል ሰባሐት፣ ደግሞ በሌላ አቅጣጫ ሌላው ይንተከተካል ። ይኸው አንተም ራስህ ሸዋ ድረስ ሐደሃል! በያገሩ የተሾሙት መኳንንት ግዛቸውን በሚገባ ይዘው ይኖራሉ ። በሙስማቸው ያሉትን ሹማምንትና መኳንንት እንደ ባሕሪያቸው ችለው ያስተዳድራሉ ። በውስጣቸው ብጥብጥና ንትርክ የለበትም ። ትግራይ ግን ያልታደለች ናት! ከባዕዳኑ ወረራ ሌላ መንገሻና መኳንንቱ በንትና በንት ምስቅልቅል አድርሰውባታል መሰለህ? ስለዚህ ከእንግዲህ ወዲያ ዐርፎ ቢቀመጥ ነው የሚሻለው! ይህንንም ደግሞ ደጋግሜ ነግሬዋለሁ! እስመክረዋለሁ" አሉት ።

"ለመሆኑስ ራስ መንገሻ ከኢጣሊያኖች ጋር ለመታረቅ ማሰባቸውንና ለንጉሥት ቪክቶሪያም መላካቸውንስ ምኒልክ ሰምተዋል?" ብሎ ጠየቃቸው ።

"መስማታቸው የት ይቀራል? አገር አጠፋለሁ ብሎ ሲነግሣችንስ ዝም እንላለን? መክረን እምቢ ካለክ እኛም ራሳችን [illegible] ብዙ አላየውም ። ከእንግዲህ ወዲያ ራሱንና አገሩን ቢያጠፋ ካልሆነ በቀር ምንም ነገር ሊያገኝ አይችልም ። [illegible] ራሱ ሆን ለመጣ ሊትየክያ የሚሻሉት ምኒልክ መሆናቸውን [illegible] እምንበታለው ። እርሱ ግን ገና ከእግከሬዎቹ ተገኝለ [illegible]

ወጣም! [illegible] በዚህ ባሕርይው ነው ። የሆነ ሆኖ በተቻለኝ [illegible] እመክረዋለሁ እስመክረዋለሁ" ብለውት ነበር ።

ምንም እንኳን ራስ መንገሻ ከዘር ሐረጎቻቸው ጋር እየተመላለሱ ወደ [illegible] እያሉ ሲሐዱም፣ የአጼ ዮሐንስን አደራ ከልባቸው ለምተው፣ ከሐሴኖቻቸው አጥብቀው ለማስወጣት ያልተቻላቸው አሉላ ግን፣ መንገሻ ሊከተሉት ካሰቡት መንገድ እንዲመለሱ ለማድረግ ሞክረው የማይሳካላቸው መሆኑን ከረጋጋ በኋላ፣ መንገሻን ፈንገለው የምኒልክ እንደራሴ ሆነው ትግራይን አጠቃለው ለመያዝ ምኞታቸው ከፍ ብሎ በነበረበት ወቅት ደግሞ፣ አጼ ምኒልክ ራስ መንገሻን እንሥተው ትግራይን ከሁለት ከፍለው ለራስ አሉላና ለራስ ሰባሐት ሊሰጡ ነው የሚል ወሬ ተሰራጨ ።

ለወሬው መነሻና መገሥገሻም የነበረው ምክንያት፣ ራስ አሉላ ከንጉሠ ነገሥቱ ጋር በቀጥታ ይጻጻፉ ስለ ነበረ አጼ ምኒልክ ከኢጣሊያ ጋር ያደረጉትን ሁለተኛውን የእርቅና የስምምነት ውል መንገሻ ሳያውቁና ሳይሰሙ አሉላ አስቀድሞ እንዲያውቁት በመደረጉ፣ ከመንገሻ ይልቅ የንጉሠ ነገሥቱ የቅርብ ምስጢረኛ ሆነው በመገኘታቸው ነበር ።

በተይዩለም አጼ ምኒልክ ራስ መንገሻ ወደ ሸዋ እንዲሔዱ በመጥራታቸው፣ ጉዳዩ አጠራጣሪ እየሆነ ልዩ ልዩ ወሬና ትርጉም እያዘለ ሐደ፣ ትግራይ ውስጥ የሚደረገውን ማንኛውንም እንቅስቃሴ በየፈርጁና በየመልኩ ይከታተሉት የነበሩት ጣሊያኖችም በሰላዮቻቸው አማካይነት እንዲት ፍንጭ ከአሉላ እንደ በት ለማግኘት ቻሉ ።

ራስ አሉላ ከሚያምኗቸው ሁለት መነኩሴዎች ጋር ሲነጋገሩ በነበረበት የቆይታ ጨዋታ ላይ፣

"ራስ መንገሻን አጼ ምኒልክ ጠርተዋቸዋል የሚል ወሬ ሰምተን ለንሰናበት ገብተን ነበር ። እርሳቸውም፣ 'እም ምኒ ሥት ግዕረገ ሲሰጡኝ ጠርተውኝ መሔዱ ነው' ብለዋል! [illegible]

ት ይሆን’ ብለው መነኰሰው አሉላን ይጠይቃሉ ። ራስ አሉላም መነኰሳዎቹን ያምኑዋቸው ነበርና ፤

‘እኛ አባቱ ንጉሥነት የሚመኝ ሰው እንደዚህ እየዋለለ መታየት ይገባዋል ብለው ነው? ነገሩ በኛው መካከል ይቅር እንጂ ፤ ንጉሥነቱ ቀርቶበት በያዘው ሹመትም መኖሩን እንጃ ለት ። የሆነ ሆኖ በርሱ እግር ራስ መኰንን ትግራይን ቢሰጡ ቀው ብቻ መጠ አይቀሩም’ ብለው ይነግሩዋቸዋል ። መነኰሳቶቹም ያችን ፍንጭ ወደ አሥመራ አስተላልፈዋት ኮሮ ጣሊያኖች ጉዳዩን አስተድመው በልንቁበት የራሳቸውን ስልት መቀየስ ይጀምራሉ ።

ራስ ሐጎስ ከመተማ ጦርነት በፊት አንድ ድሃ ገበሬ ተከሶ ከችሎታቸው ሲቀርብ በገበሬው አነጋገር ተቆጥተው ኮር ፤

‘ውሰዱና ዐርባ ጅራፍ ገረፈው’ ብለው ይፈርዳሉ ። ያ ድሃ ገበሬም ፤ ‘በዮሐንስ አምላክ አልበደልኩም ፤ አልተመሰከረብኝም ይመስክርብኝ’ እያለ እየጮኸ ተወስዶ ይገረፋል ። በኋላም ያ ድሃ ገበሬ ከአጼ ዮሐንስ ችሎት ቀርቦ ፤

“በዮሐንስ አምላክ እያልኩ ራስ ሐጎስ ገርፈውኛልና ፍርድ ይሰጠኝ” ብሎ አመለከተ ። አጼ ዮሐንስም ቱግ ብለው ይቆጡና ፤ ራስ ሐጎስ ከችሎቱ ላይ ስለነበሩ ‘መልስ ስጥ’ አሏቸው ።

‘አሰመስክሬበት ነው ያስገረፍኩት ፤ ቢሆንስ ለአንድ ገበሬ ትላይ እኔ እንዲህ በችሎት ላይ እጠየቃለሁ’ ብለው ይናገራሉ ።

“ምናልክ አንተ ነህስ! ቢሆንስ በዮሐንስ አምላክ እያለህ ትገርፈዋለህ? እሱን አይደለም የገረፍከው ፤ እኔን ነው የገረፍከኝ ንቀህ እንጂ ፤ ሐጎስንም ያዝና ወስደህ ግረፈው’ ብለው ይፈርዳሉ ።

ወዲያው ነገሩን ለማተራመስ ሲባል ዋቂቶቹ መነኳንቶች ከራስ አሉላ ጋር ሆነው ራስ ሐጎስ ወደታሰሩበት ይሔዱና አጋፋሪውን ፤

‘ምንስ ቢሆን ግድየሎ የሐጎስ በሐጎስ ላይ ይፈርዳሉ ብለሁ ነውን ተበሳጭተው ነውና እንዳትነካው ፤ እኛ ከሁለቱ እናስታርቃቸዋለን’ ብለው አጋፋሪውን አዘው ሔዱ ።

በሦስተኛው ቀን እነራስ አሉላ ከአጼ ዮሐንስ ዘንድ ቀርበው ስለራስ ሐጎስ ምሕረት ሲለምኑ ፤ አጼ ዮሐንስም ፤ አጋፋሪያቸውን ጠርተው ፤

‘ሐጎስ አልተደበደበም ወይ!’ ብለው ቢጠየቁ አጋፋሪውም ፤ ‘ይቆይ ብለዋል ጃንሆይ ፤ እንዳትነካቸው’ ብለው እነዚህ ራስ አሉላ ስለ ነገሩኝ አልተገረፉም’ ይላል ።

‘እውነቱን ነው ወይ! እኔ እንዳትነኩ ብያለሁ!’ ብለው አጼ ዮሐንስ ከነራስ አሉላ ላይ ያፈጣሉ ።

‘ውሸት ነው አላልነውም’ ይላሉ አሉላ ።

‘እንግዲያው የኔን ፍርድ አውሰህ አሳድርሃልና በገመዱ አንተ ገብተህ ትገደላለህ’ ብለው አጋፋሪያቸውን እንዲገደሉ ይፈርዳሉ ። ወዲያውም ሐጎስ ተፈትተው አጋፋሪው ተገደሉ ።

በዚያ ፍርድ ልባቸው የቆሰለው አሉላ ‘ንጹሕ ደም አስፈሰሰብኝ! ድሃውን ገበሬ የገረፈውን የመሳፍንት ወገበዱ አድናለሁ ብዬ የሸቼ ንጹሕ ደም አስፈሰሰኩኝ” እያሉ ሲተክዙ ኖሩ ።

ራስ መንገሻ ፤ ተብሶ እንዳደረጉት ሸዋ ገብተው ከአጼ ምኒልክ ዘንድ የንጉሥነት ማዕረግ ለማግኘት ጉዞ በጀመሩበት በዋን ደግሞ ፤ የአሉላ መንደር ሰዎች የሆኑ ተንቤናውያን ዐደዋ ሐጎው ፤ ሽገሩዋን በሙሉ የተሸለተች ዶሮ አቀረቡላቸው ።

‘ምንድንው ነገሩ!’ ብለው ራስ ጠየቁ ።

‘ራስ ሐጎስ አሽከሮቻቸውን እየላኩ እንደዚህች ዶሮ ገፈፉናል ። ባዶአችንን አስቀርተውናል ፤ ግብር መክፈል ያልቻለውን ድሃውን ገበሬ እየገረፉ አሠቃዩት ! ምነው ከዮሐንስ ጋር ዘምተናል ፤ ለአገራችን ተዋግተናል ፤ ምነው መላው አገር እረፍ ብሎ በሚኖርበት ጊዜ እኛ መሠቃየታችን! ምነው በምትፈልጉን ። ራስ መንገሻም አልሰማን አሉ! ለማን እንበል!’ ብለው አቤቱታ አቀረቡላቸው ።

'ደግሞን ገበሬ እየገረፉ አሠቃዩትን' አሉና አሉላ የተገቢ የሆኑትን አቤቱታ ደጋሚትና ፡ 'ምንው ቢያግልጹን?' አሉና ደንቆሮውን አስቆጡት ። 'ምን አግልዳችኋለሁ? እግግላችኋለሁ እንጂ አሉና' 'ግልፈደ ነው አብረን እንሔዳለን' አሉዋቸው አቤቱታ አቅራቢዎቹ ።

አሉላ ጥር 12 ቀን 1889 ምሽት መቶ የሚሆኑ ወታደሮች አስከትለው ወደ ሽሬ ተጓዙና ራስ ሐጐስን አስከበቡ።

'አገሩን ለቀቅልኝ ፡ እጅህንም አስረክበኝ' ብለው ሹግ ግል በደሉ ። 'ምንም የምኒልክ ባለሟል ብትሆን እኔ ሐጐስ በእንዳንተ ያለ የደሃ ልጅ ገዛቴን ሰቅቴ እጄን የምሰጥ አይደለሁም' ብለው መለሱላቸው ። እንዚህ ሁለት ራሶች ከዚያች ዕለት በፊት ቢካሰሱ ኖረዋል ። ሁለት ጊዜ ተዋግተዋል ። በዚያች ዕለት ደግሞ እንደ ተለመደው ትዕግሥታቸው ዐልቆ ነገር ተጣጠሙ ።

'እኔኮ የምኒልክ አሽከር ነኝ ፤ አንተ ግን ለጣሊያኖች ባሪያ ሆነህ መቸግልህን ደርሼበታለሁና እጅህን ስጠኝ ይሻል ሃል' ብለው አሉላ መልሰው ላኩ ። የራስ ሐጎስ መልስ ሌላ ሆነ ። መንግሥት የሰጣቸውን እንደ አርጊ ቀላል መድፍ ደግነው አስተኮሱ ። የሠራዊታቸውም ብዛት ከአሉላ ወታደሮች እጥፍ ነበር ። ወጊያው ተከፈተ ሆነ ። በመጀመሪያ ከቆሰሉትም መካከል አሉላ አንዱ ሆኑ ። ቅልጥማቸውን ተመቱ ። ቀጥሎ የወንድማቸው ልጅ ባሻይ ገብረ እግዚአብሔር ተማረኩና ሐጎስ ገደሉዋቸው ።

አሉላ ቅልጥማቸውን በራሱ ጨርቅ አስሩና ወታደሮቻቸውን በቁልቁላ አስከትተው ወጊያውን ስልታቸውን ለዋወጡና የጠላታቸውን እርድ ጥሰው ገብተው ሐጎስን ከእርዳቸው ውስጥ እንዳሉ ማረኩዋቸውና ፡

'አንተ ብትማርከኝ ኖሮ ምን ታደርገኝ ነበር?' ብለው ጠየቁዋቸው ።

'እስርህ ነበር' ቢሉዋቸው !

'ማንተ ስበብክ ንጹሕ ደም እፍስሻለሁ ! ያ ደም ሁላችንንም እነሆ ተፋርዶናል' አሉና ፡ 'የእጁ የሐጎስ ዋርድ ልክ

ነበር ፡ መገደል ነበረብህ ። ያ ፍርድ ዛሬ ይፈጸምብሃል" ብለው ወዲያውኑ አስገደሉዋቸው ። እሳቸውንም አሽከሮቻቸው ተሸክመው ወደ አኩስም ወስደዋቸው ከዐሥር ወራት በላይ ለሆነ ጊዜ ታመው ቆይተው ፤ በዚሁ ቁስል የተነሣም የካቲት 9 ቀን 1889 በተወለዱ በሰባ ዓመታቸው ዐርፈው ዐድዋ በሚገኘው አባ ገሪማ በሚባለው ገዳም ተቀበሩ ። አዲኳላ የነበረው የጣሊያን አገሬ ገዥም ፡ 'አሉላ ሞቱ ትግራይም ከብጥብጥ ውስጥ መግባቷ ነው' ብሎ ወደ ሮም በስተላለፈው ዜና መሠረት የጣሊያን ጋዜጣም ፡ 'ጉራዴውን በኛ ላይ እንደ መዘዘ ወደ እርቱ ሳይመልሰው አሉላ ሞተ' ብሎ ጻፈ ።

ራስ አሉላ ከሞቱ በኋላ ከተገጠሙ
ከሕዝባዊ እንጉርጉሮዎች ሁለቱ ፤
እነዚህ ጣሊያኖች እጅግ ተደሰቱ
የአሉላ ጐራዴ ሲበርድ ሰለቱ ።
በርም አደባባይ መድፍ ተተኩሰ
ምጽዋም ተሰምቶ መድፍ ተተኩሰ
አሥመራም ተሰማ መድፍ ተተኩሰ
የተደሰሊ ደሙን ብድሩን መለሰ ።
ዐድዋ ያረረውን እንጀቱን አራሰ ።
አሉላ አባነጋ ክንዱን ተንተራሰ ።
ጣሊያን እልል አለ የልቡ ደረሰ ።

* * *

ወልደሚካኤልን አሸንፈው ገብተው ፤
ሰብስበውን ነበር ገበያ መሥርተው ።
በከሰላም በኩል ገበያ አሠርተው
በሐጢያም ላይ አየን ገበያ አቋቁመው
በየደረሱበት ጠመንጃ እያመጡ
ራስ ያለ ዋጋ ለሕዝባቸው ሰጡ ።
ጠመንጃውም ቀረ ገበያው ተዘጋ
ምሰሶው ወደቀ አሉላ አባነጋ !
ሁሉንም ሰብስቦ ተሸክሞት ነበር
ሁሉም ተበተነ ምሰሶው ሲሰበር ።

ትውልድ የሚከፍለው ውለታ ።

በዘመናት ውስጥ ለሃገራቸውና ለወገናቸው ታላላቅ አስተዋጽኦ ያደረጉ ዜጎች ትውልድ ውለታቸውን እየከፈለ ለመኖሩ ከየአገሩ ታሪክ ላይ ይገኛል ። በሥነ ጥበብ ማለትም በተግባረ ዕድ ፣ በሥዕል ፣ በሙዚቃ ፣ በሥነ ጽሑፍ ፣ በፍልስፍና በሕክምና በልዩ ልዩ መስኮች ለሃገራቸው የተቻለውን ያህል ባበረከቱ ትውልድም ሥራቸውን እየመዘነ ተገቢውን ዋጋቸውን ይከፍላል ። መታሰቢያቸው እንዲታወቅ በስማቸው መንገድ ፣ ትምህርት ቤት ሆስፒታል ድርጅት እንዲሰየምላቸው ሐውልት እንዲሠራላቸው ያደርጋል ።

ከኅብረተሰብ አገልጋይነታቸው ለየት ያለ አገልግሎት የሰጡም አሉ ። የሃገራቸውን ጦር እየመሩ የዘመቱ ፤ የተዋጉና ያዋጉ ጀግኖች ደግሞ ለየት ያለ ባለውለታነት አላቸው ፤ እንደዚህ የመሳሰሉ ጀግኖች ደግሞ ትውልድ ዋጋቸውን በዕጥፍ ይከፍላል ።

ራስ አሉላ አባ ነጋ ፣ ለኢትዮጵያ ሕዝብ ባለውለታ መሆናቸውን እነሆ ከታሪካቸው ላይ ለመረዳት ችለናል ። ግን ለዚሁ ውድ አገልግሎታቸው ኢትዮጵያውያን የከፈልነው ውለታ ሳይኖር ቆይቷል ፣

ለታላቁ ጀግና ጀኔራል ለራስ አሉላ አባ ነጋ ታላቅ ጀግንነትና የሥራ ዋጋ ለመክፈል የመጀመሪያው ርምጃ በ1974 ተጀመረ ።

አብዮታዊት ኢትዮጵያ በፊውዳላዊ ማነቆ ተይዛ በነበረችበት ክፉ ዘመን የዕውነትን ግዝጋዜ አስከብረው ያለፉት ጀግናዋ ጥር 18 ቀን 1974 የሐውልታቸውን መሠረት አኖረች ።

"የኢትዮጵያን ነጻነትና አንድነት ለመጠበቅ በዚህች ሥፍራና በጉንደት ፣ በጉራዕና በዶጋሊ ላይ በመላው ዓለም የታወቀ የማይረሳ ጀግንነት ለፈጸሙት ለራስ አሉላ አባ ነጋና ለሠራዊታቸው መታሰቢያ ይሆን ዘንድ ጓድ ሊቀ መንበር መንግሥቱ ኃ/ማርያም የዚህን ሐውልት መሠረት ጥር 1974 አኖሩ" ይላል ።

በሐውልቱ መሠረት ላይ ቀጥሎ ያለው የራስ አሉላ ንግግር ተቀርጾበታል ። "አንድ ጊዜ ከገደል አሳድቻቸዋለሁ ፤ እንደገናም ከመጡ እደግማቸዋለሁ ፤ የኢትዮጵያ የተፈጥሮ ወሰን ቀይ ባሕር ነው ። አሉላ አባ ነጋ 1880 ።"

ከላይ በተጠቀሰው ዕለት ጥዋት ተድላሲ በመጀመሪያ የደረስኩት ራሴ ነበርኩ ። በዚያች ዕለት ለአሉላ አባነጋ ሐውልት መሠረት እንደ ሚቀመጥ ከጥቂት ቀናት በፊት ጀምሮ ዐውቄው ስለ ነበረ ፣ የዕለቱንም መድረስ በጉጉት ስጠባበቅ ሰንብቼ ነበርና የጥዜማው ሌሊት አልነጋልኝ ብሎ ስገላበጥ ነጋልኝ። አሉላን በዐፀደ ሥጋ አገኘቸው ይመስል ፣ ከንጋቱ በዐሥራ ሁለት ሰዓት ምጽዋ ተነሥቼ ተድላሲ በአንድ ሰዓት ደረስኩ ።

የፀሐይዋ ኃይል ለሰለስ ያለ ነበር ። በአንድ ሰዓት ተኩል ከአዲስ አበባ የሔዱ የኪነት ባለሙያዎች ደረሱ ። ቀጥሎ ጋዜጠኞች ፣ ቀጥለውም ከመንግሥት መሥሪያ ቤቶችና ከሕዝባውያን ድርጅቶች የተወከሉ የቀይ ኮከብ ሴ ሬናር ተካፋዮች ደረሱ ።

ጓድ መንግሥቱ ኃይለ ማርያም በሦስት ሰዓት ላይ ደርሰው ከቁብታዋ ግርጌ ሲደርሱ አንድ የኪነት ባለሙያ በነጭ ፈረስ ላይ ተቀምጦ አሉላን ተመስሎ አጭር ድራማ አሳየ ። ከዚያም በኋላ ጓድ መንግሥቱ ኃይለ ማርያም ወደ ኮረብታዋ ወጥተው ለራስ አሉላ አባነጋ ሐውልት መሠረት የሆነውን ድንጋይ አስቀመጡ ።

የአሉላ ጀግንነት በዘላቂ ደረጃ ታውቆ ለመታሰቢያነቱ መሠረት ሲጣል፣ በሥነ ሥርዓቱና በቦታው ለመገኘት በመቻሌ ዕድሌ በፊትም ሆነ በኋላ የራስ አሉላን ታሪክና ለአገሩ ሕዝብ ለማቅረብ ላደረግሁት ሙከራ ማበረታቻ ሆኖኛል።